

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

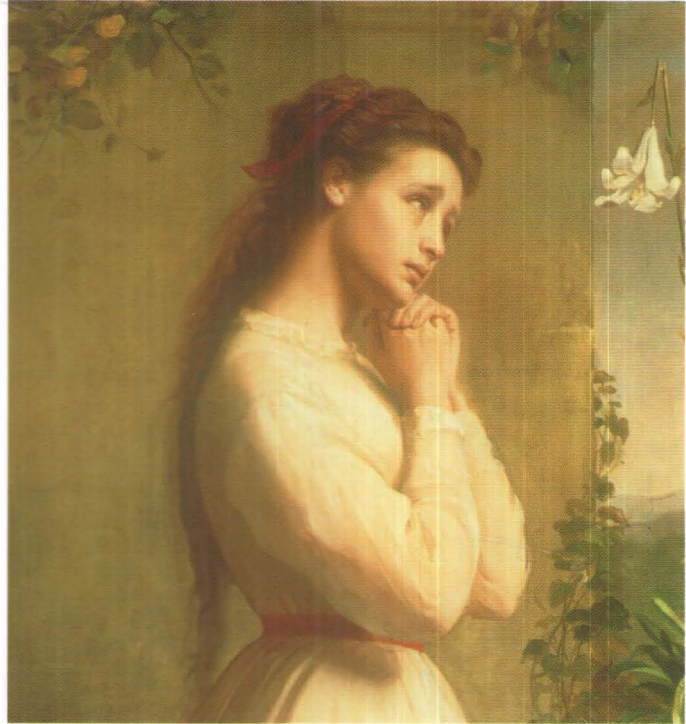
KLASİK

THOMAS HARDY | TESS

THOMAS HARDY

TESS

Çeviri: SUAT ERTÜZÜN

Can Klasik

Tess, Thomas Hardy

İngilizce aslından çeviren: Suat Ertüzün

Tess of the d'Urbervilles

İlk baskı: Harper&Brothers, 1892

Bu çeviriye kaynak alınan baskı: Penguin Classics, 1985

© 2021, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2021

2. basım: Kasım 2021, İstanbul

Bu kitabın 2. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Ayça Sezen

Editör: Şirin Etik

Düzeltili: Ebru Aydın

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Sanat yönetmeni: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak uygulama: Beyza Ceylan / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: BPC Matbaacılık San. ve Tic. A.Ş.

Osmangazi Mah. Mehmet Deniz Kopuz Cad. No.17/1

Esenyurt, İstanbul

Sertifika No: 48745

ISBN 978-975-07-5263-6

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25, Sarıyer / İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

THOMAS HARDY

TESS

ROMAN

İngilizce aslından çeviren

Suat Ertüzün

Thomas Hardy'nin Can Yayınları'ndaki diğer kitabı:

Çılgın Kalabalıktan Uzak, 1984

THOMAS HARDY, 1840'ta Dorset'te doğdu. Kırsal yaşamla, mevsimlerin ritmi ve sözlü kültürle ilgili erken deneyimi, sonraki yıllarda yapıtları üstünde önemli bir etki bıraktı. 22 yaşındayken Londra'ya taşınıp ünlü mimar Arthur Blomfield yanında teknik ressam olarak iş buldu. 1860'ların ortalarında çektiği para sıkıntısı onu üniversite fikrinden uzaklaştırdı ve Anglikan Kilisesi'nde papaz oldu. İlk romanlarının ardından *Under the Greenwood Tree* (Defne Ağacının Altında) çok daha özgün bir ses bulabildi. 1874'te yayımlanan *Çılgın Kalabalıktan Uzak*, Hardy'nin düşsel "Wessex" bölgesinde geçen ilk romanıydı. Hardy, *The Return of the Native* (Yuvaya Dönüş, 1878) adlı romanıyla çok sayıda hayran kazandı. Hardy'nin yazarlığının son ürünleri, *Tess* (1891) ve *Asi Kalpler* (1895) oldu. İngiltere'nin güneybatısındaki düşsel Wessex bölgesinde geçen romanlarıyla ünlenen Hardy, birçoklarının 19. yüzyılın önemli bir romancısı olmanın yanı sıra 20. yüzyılın önemli bir şairi olarak da kabul edilir. Hardy, 1928'de Dorset'ta öldü.

SUAT ERTÜZÜN, 1971'de Hollanda'da doğdu. İlkokulu Hollanda'da, ortaokul ve liseyi İstanbul'da okudu. Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nü 1996'da bitirdi. Bir süre bankacılık ve turizm sektöründe çalıştıktan sonra çevirmenlik yapmaya başladı. Oscar Wilde, Kiran Desai, J.M. Coetzee, Rudolfo Anaya, Julia Glass, John Hughes, Sybille Bedford, John Banville, Patricia Highsmith, Stephen Greenblatt, Aimee Bender, V.S. Naipaul gibi yazarların eserlerini Türkçeye kazandırdı.

“Zavallı yaralı ad... Gönlüm senin yatağın olsun.”

W. Shakespeare¹

—

1. William Shakespeare, *Veronali İki Soylu Delikanlı*, I Perde, 2. Sahne, çev. Özdemir Nutku, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2013. (Ç.N.)

İlk Basıma Açıklayıcı Not

Aşağıdaki hikâyenin büyük bir bölümü –ufak tefek değişikliklerle– *Graphic* gazetesinde tefrika edildi; daha ziyade yetişkin okurlara hitap eden öteki bölümler de *Fortnightly Review* ve *National Observer*'da aralıklı parçalar halinde yayımlandı. Adı geçen süreli yayınların editörlerine ve sahiplerine, romanın gövdesini ve uzuvlarını toparlamama, iki yıl önce yazıldığı asıl haliyle bir bütün olarak basmama imkân tanıdıkları için teşekkürlerimi sunarım.

Burada yalnızca hikâyenin büsbütün bir samimiyetle, gerçek bir olaylar dizisine sanatsal bir biçim kazandırma amacıyla yayımlandığını eklemek istiyorum; kitaptaki fikirlere ve duygulara gelince, bugünlerde herkesin düşünüp hissettiği şeylerin söylenmesine tahammül edemeyen fazla kibar okurdan, Aziz Hieronymus'un artık basmakalıba dönüşmüş sözünü hatırlamalarını rica ediyorum: Bir hakikat kırgınlığa yol açacaksa eğer, hakikatin gizlenmesi yerine kırgınlığın yaşanması yeğdir.

T. H.
Kasım 1891

Beşinci ve Sonraki Basımlar İçin Önsöz

Bu romanda kahramanın büyük mücadelesi, başkişi açısından çoğunlukla ölümcül –ya da hiç değilse çaba ve umutlarının fiilen son bulması– olarak kabul edilen bir tecrübenin ardından başlar ki, kamuoyunun bu kitabı bağrına basması ve iyi bilinen bir felaketin karanlık yanı hakkında söylenenlerden kurmacada daha fazla şey söylenebileceğiyle ilgili benimle aynı görüşü paylaşması, genel teamüllere bir hayli tersti. Fakat *Tess*’in İngiltere ve Amerika’daki okurlar tarafından heyecanla ve olumlu karşılanması, bir hikâyeyi yüksek sesle dile getirilen toplumsal kurallara uydurmaktansa örtük fikirler doğrultusunda ortaya koyma tasarısının büsbütün yanlış olmadığını –mevcut romanın başarısı son derece istikrarsız ve kısmi olsa bile– kanıtlar gibidir. Gösterilen duyarlık karşısında teşekkürlerimi sunmazsam olmaz; beni üzen şeyse dostluğa beyhude açlık duyan ve kasten yanlış anlaşılmanın bile iyilik olarak algılandığı bir dünyada, kadın veya erkek, değer bilir okurlarla şahsen tanışamayacak ve tokalaşamayacak olmam.

Romanı cömertçe bağrına basan eleştirmenleri de –ezici çoğunluğunu– onlara dahil ediyorum. Onların sözleri de, diğerleri gibi, anlatımdaki kusurlarımı kendi yaratıcı sezgileriyle fazlasıyla onardıklarını gösteriyor.

Bununla birlikte, söz konusu roman didaktiklik veya agresiflik gütmmediği ve doğa sahneleri temsili, düşünsel kısımlar da kanaatlerden¹ çok izlenimlerle yüklü olduğu halde bazıları hem içeriğe hem de üsluba itiraz etti.

1. 1892’deki ilk basımda “kanaat” değil, “görüş” deniliyor. (Ç.N.)

Daha katı olanlarsa, başka meselelerin yanı sıra, sanata uygun konularla ilgili olarak görüş ayrılıklarını titizlikle sürdürüyor ve alt başlıktaki sıfatı, uygarlığın ona yüklediği yapay ve ikincil anlamın dışında herhangi bir fikirle ilişkilendiremiyor. Sözcüğün Doğa'daki anlamını ve ona ilişkin estetik iddiaları görmüyorlar, kendi inançları olan Hıristiyanlığın en zarif yanıyla ona getirilen manevi yorumdan söz etmiyorum bile.¹ Kimileri de, romanın daha önceki ve daha saf nesillerin değil de on dokuzuncu yüzyıl sonundaki egemen hayat görüşlerini dile getirdiği şeklinde özetlenebilecek bir gerekçeyle –ancak doğru olmasını umabileceğim bir iddiayla– itiraz ediyorlar. Tekrar edeyim: Roman bir argüman değil, bir izlenimdir ve bu tartışmayı burada bitirmek gerekir. Bu tür yargılarla ilgili, Schiller'in Goethe'ye yazdığı bir mektuptaki² pasajı hatırlayalım: "Onlar bir temsilde yalnızca kendi fikirlerini arayanlar ve olduğundan daha yüksek olması gereken şeye paye verenlerdir." Tartışmanın kaynağında yatan ilk prensipler olduğu için onlarla uzlaşmak tam anlamıyla imkânsız." Bir başka pasaj: "Şiirsel temsilleri değerlendirirken herhangi bir şeyi içsel Gerekliklik ve Hakikat'in önüne koyan kimseyle işim olamaz."

İlk basıma yazdığım açıklayıcı notta, bu sayfalardaki herhangi bir şeye tahammül edemeyen kibarların çıkabileceğini söylemiştim. Yukarıda andığım itirazcılar arasında onları gördük nitekim. Onlardan biri, "romandaki kişinin kurtuluşu için mutlaka gerekli olan" hayati çabayı göstermediğimden, kitabı üç kez okuyamadığı için üzgündü. Bir başkası, saygın bir hikâyede şeytani bir yabanın, pansiyondaki et bıçağının, utanmazca elde edilmiş bir şemsiyenin ve benzeri galiz eşyaların baş göstermesine itiraz ediyordu. Yine bir başkası, yarım saatliğine Hıristi-

1. 1892'deki ilk basımda bu paragraf şöyle başlar: "Bunların bir kısmı, başka meselelerin yanı sıra, sanata uygun konularla ilgili olarak farklı duyarlıklarını titizlikle sürdürüyor ve başlıktaki sıfatı, uygarlığın ona yüklediği patentli ve ikincil anlamın dışında herhangi bir fikirle ilişkilendiremiyor. Dolayısıyla yalnızca Doğa'nın sözcük üstünde iddia ettiği hakların, estetiğin sözcük üstünde iddia ettiği hakların tümünü değil, Hıristiyanlığın en zarif yanıyla ona getirilen manevi yorumu bile görmezden geliyor; hayatının umutsuzlukla geçen son günlerinde normal kişiliğinin dışında hareket eden bir kadının eylemlerini asıl önemli konuymuş gibi gündeme getiriyorlar." (Ç.N.)

2. 1 Mart 1795 tarihli mektup. (Y.N.)

yanlığa dönen bir beyefendi, Ölümsüzler hakkında saygısızca bir ifade kullanılmasına esef ediyordu. Oysa aynı beyefendinin doğuştan gelen kibarlığı –şükran duygularının yetmeyeceği merhamet dolu sözlerle– ona yazarı yine de bağışlamak zorunda hissettiriyordu: “Yine de bize verebileceğinin en iyisini veriyor.” O büyük eleştirmeni¹ temin ederim ki, tekil veya çoğul, tanrılara karşı mantıksızca sesini yükseltmek, onun sandığının aksine, bana özgü bir günah değil. Gerçi doğru, yerel bir özgünlüğü olabilir fakat Shakespeare bir tarih otoritesi olsaydı, ki herhalde değildir, o günahın Wessex bölgesine Yedi Krallık dönemi² gibi erken bir tarihte girdiğini gösterebilirdim. *Kral Lear*’da Gloucester kontu, bir başka deyişle, Wessex Kralı Ina, şöyle der:

Sinekler neyse yaramaz oğlanlara, biz de oyuz tanrılara;
Öldürüyorlar bizi keyifleri için.³

Tess’i başka yerlere çekme peşindeki geri kalan iki-üç kişi de zaten çoğu yazar ve okurun seve seve unutacağı önyargılı kimseler: Kişisel görüşlerini ön plana çıkaran sözde edebiyat boksörleri; çağdaş “Kâfir Çekiçleri”; kesin olmayan kısmi başarıların sonradan daha büyük başarıya ulaşmasını önlemek için her dem tetikte olan, açık anlamları saptıran ve müthiş tarihsel yöntemi uygulamak adına kişiselleşen yeminli Moral Bozucular. Gerçi yükselmek için sebepleri, kollayacak ayrıcalıkları, sürdürecekle gelenekleri olabilir. Kimisi dünya hallerinden nasıl etkilendiğini kâğıda döken basit bir masal anlatıcısıdır; herhangi bir art niyet olmadan gaflette bulunmuş ve saldırıya geçmeyi aklından bile geçirmezken, belki sırf dikkatsizlik eseri ters düşmüştür. Bu gibi saldırganlar düş saatinin bir sonucu olarak, anlık bir idrakin gereğini yerine getirseler mevki, çıkar, aile, uşak, öküz, eşek, komşu veya komşunun karısı⁴ bakımından ciddi sıkıntılara

1. Şubat 1892’de *The New Review*’da eleştirisi yayımlanan Andrew Lang kastediliyor. (Y.N.)

2. Beşinci ve sekizinci yüzyıllar kastediliyor. Wessex bölgesi yedi krallıktan biriydi. (Y.N.)

3. William Shakespeare, *Kral Lear*, IV Perde, 1. Sahne, çev. Özdemir Nutku, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2016. (Ç.N.)

4. “Komşunun evine, karısına ve kadın kölesine, öküzüne, eşeğine, hiçbir şeyine göz dikmeyeceksin.” Eski Ahit, “Mısır’dan Çıkış”, 20:17. (Ç.N.)

düşebilirler. Dolayısıyla kişiliklerini, bir yayıncının kepenklerinin arkasına kahramanca gizliyor ve, “Yazıklar olsun!” diye haykırıyorlar. Dünya öyle tıklım tıklım dolu ki herhangi bir yer değişikliği, hatta fazlasıyla hak edilmiş bir terfi bile birinin ayağına basmamıza yol açıyor. Böyle yer değişiklikleri çoğunlukla duyguda, böyle duygular da bazen bir romanda başlar.

Temmuz 1892

Yukarıda yazılanlar, bu hikâyenin ömrünün başlarında, barındırdığı fikirlere getirilen kamusal ve kişisel eleştirilerin hâlâ taze olduğu bir zamanda kaleme alınmıştı. Bu sayfalar vaktiyle söylenmiş şeyler olarak artık öyle ya da böyle varlığını sürdürebiliyor; bununla birlikte, şimdi olsa yazılmazlardı. Kitabın çıkışından bu yana geçen kısa sürede bile beni cevap vermeye kıskırtan eleştirmenlerin bazıları, hem kendi söylediklerinin hem benim söylediklerimin ne kadar önemsiz olduğunu hatırlatırcasına, “sessizliğe gömüldüler.”

Ocak 1895

Elinizdeki romanın halihazırdaki basımı, daha önceki hiçbir basımda olmayan birkaç sayfa içeriyor. Tefrika edilen bölümler, 1891 basımının önsözünde de belirtildiği şekilde derlenirken, söz konusu sayfalar, asıl elyazmasında bulunmasına rağmen gözden kaçmıştı.¹ Onların onuncu bölüme ait olduğunu söyleyelim.

Yukarıda sözü geçen alt başlığa gelince, son düzeltelerin de okunmasının ardından, kadın kahramanın kişiliğinin samimi bir zihinde bıraktığı –ve herhalde kimsenin tartışmayacağı– bir değer olarak, onun son anda ilave edildiğini söyleyebilirim. Kitapta zaten her şeyden çok tartışılıyor. *Melius fuerat non scribere*.² Fakat artık yapacak bir şey yok.

Roman bir bütün halinde ilk kez Kasım 1891’de üç cilt halinde yayımlandı.

Thomas Hardy
Mart 1912

1. Chaseborough’daki dans faslının bulunduğu yer. J.T. Laird bu kısmın kasten dışarıda bırakılmış olması gerektiğini söyler (bkz. J.T. Laird, *The Shaping of Tess of the d’Urbervilles*, Oxford, s.19). (Ç.N.)

2. (Lat.) Hiç yazmamış olmak daha iyiydi. (Ç.N.)

BİRİNCİ EVRE

Bakire

Mayısın ikinci yarısında bir akşam, orta yaşlı bir adam Shaston'dan yola çıkmış, civardaki Blakemore veya Blackmoor Vadisi'nde bulunan Marlott köyündeki evine doğru yürüyordu. Gövdesini taşıyan bacakları cılızdı ve yürüyüşündeki eğrilik onu biraz sola doğru çekiyordu. Aslında aklından herhangi bir şey geçirmediği halde, bir düşünceyi onaylar gibi, arada bir nazik bir baş işareti yapıyordu. Koluna boş bir yumurta sepeti takmıştı; şapkasının havı bozulmuş, başından çıkarırken başparmağıyla her seferinde kenarına uzandığı kısım hayli yıpranmıştı. Çok geçmeden, kır renkli bir kısrak üstünde dalgın dalgın bir ezgi mırıldanan yaşlıca bir papaz çıktı karşısına.

Sepetli adam, "İyi akşamlar olsun," dedi.

Papaz, "İyi akşamlar Sör John," diye karşılık verdi.

Yaya olan adam bir-iki adım daha attıktan sonra durup papaza döndü.

"Efendim geçen pazar dönüşü sizinle bu yolda, yine aynı saatlerde karşılaşmıştık. Ben size, 'İyi akşamlar,' demiştim, siz de şimdi yaptığınız gibi, 'İyi akşamlar Sör John,' diye karşılık vermiştiniz."

Papaz, "Doğru," dedi.

“Neredeyse bir ay evvel de aynısı oldu.”

“Mümkün.”

“Peki benim pazarcı Jack Durbeyfield olduğum ortadayken, bana ‘Sör John’ diye hitap etmenizin anlamı nedir?”

Papaz atıyla bir-iki adım yaklaştı.

“Öylesine dedim,” dedi. Sonra bir anlık bir tereddüdün ardından da ekledi, “Aslında kısa bir süre önce, yeni vilayet tarihi için soyağaçlarını araştırırken yaptığım bir keşif yüzünden öyle dedim. Ben Stagfoot Lane’den, tarihçi ve Papaz Tringham. Siz Durbeyfield, nice şövalye yetiştirmiş köklü d’Urberville’lerin kanını temsil ettiğinizi; ve onların da, Battle Abbey Roll’a¹ göre, Fatih William’la birlikte Normandiya’dan gelen Sör Pagan d’Urberville’in, o şöhretli şövalyenin soyundan olduğunu gerçekten bilmiyor musunuz?”

“Daha önce hiç duymadım efendim!”

“Ama doğru. Çenenizi biraz kaldırır mısınız, profilinizi daha iyi görebileyim? Evet, biraz bozulmuş da olsa, d’Urberville’lerin burun ve çenesi bu işte. Dedeniz, Glamorganshire’ı ele geçirmesi için Normandiyalı Estremavilla lorduna yardım eden on iki şövalyeden biriydi. Sülalenizin kolları, İngiltere’nin bu yöresinde hep malikâne ve toprak sahibiydi; onların adı da Kral Stephen dönemine ait hazine kayıtlarında geçer. Onlardan biri, Kral John’un hükümdarlığında Tapınak Şövalyeleri’ne bir malikâne verecek kadar zengindi; İkinci Edward zamanında da dedelerinizden Brian, Büyük Meclis’e² katılmak

1. Normandiya dükü ve İngiltere Kralı I. William’la (yakl. 1028-1087) birlikte Britanya Adası’na gelenlerin dökümünü verdiği ileri sürülen bir elyazması. (Ç.N.)

2. Büyük Meclis (Great Council ya da Magnum Concilium): Yılın belli zamanlarında kral ile ülke meselelerini görüşmek üzere toplanan, kilise önderleri ve büyük toprak sahiplerinden oluşan bir kurul. (Ç.N.)

üzere Westminster'a çağrılmıştı. Oliver Cromwell döneminde biraz düşüş yaşadınız ama ciddi boyutta değil; İkinci Charles'ın yönetiminde, sadakatinizden dolayı Royal Oak şövalyeliğine kabul edildiniz. Evet, sizin soyunuz nesiller boyu Sör John'lar çıkardı ve eski zamanlarda olduğu üzere, şövalyelik de baronluk gibi babadan oğula geçseydi şimdi Sör John olacaktınız."

"Demeyin!"

Papaz, "Kısacası," diye konuyu bağlarken elindeki ince değneği, noktayı koyar gibi bacağında şaklattı, "İngiltere'de böyle bir aile zor bulunur."

"Kulaklarıma inanamıyorum, öyle mi gerçekten?" dedi Durbeyfield. "Ben de buralardaki en alt tabakadan farkım yokmuş gibi yıllardır sürüm sürüm sürünüyorum... Peki benle ilgili bu durum ne zamandır biliniyor Papaz Tringham?"

Papaz bildiği kadarıyla konunun unutulduğunu, herhangi bir şekilde bilindiğini söylemenin zor olduğunu açıkladı. Kendi araştırmaları da önceki bahar, d'Urberville sülalesinin talihindeki değişikliklerin izini sürdüğü güne dayanıyormuş; Durbeyfield adının yazılı olduğu at arabasını fark etmiş ve ondan sonra konu hakkında hiçbir şüphesi kalmayana kadar, Jack'in babası ve dedesiyle ilgili soruşturmalar yapmaya yönelmiş.

"Başta sizi böyle lüzumsuz bir bilgiyle rahatsız etmemeye kararlıydım," dedi papaz. "Fakat bazen dürtülerimiz muhakememize baskın çıkar. Belki sizin de bilginiz olabileceğini düşündüm."

"Eh, doğruya doğru, Blackmoor'a gelmeden önce ailemin daha iyi günler gördüğünü duymuştum. Ama şimdiki gibi bir değil de iki atımız olduğunu düşünerek pek üstünde durmadım. Evimde eski gümüş bir kaşıkla oyma bir mühür var fakat Tanrım, bir kaşık ve mühür nedir ki? O soylu d'Urberville'lerle aynı kandan oldu-

ğum nereden aklıma gelsin? Büyük dedemin sırları olduğu ve geldiği yer hakkında konuşmaya tenezzül etmediği söylenirdi... Peki sayın papaz, cüretimi mazur görürseniz, ocağımız nerede tüter, yani bizim d'Urberville'ler nerede yaşar?

"Hiçbir yerde. Asil bir aile olarak soyunuz tükendi."

"Kötü olmuş."

"Evet, uydurma aile kroniklerinin tükenmiş dediği nesebiniz kaybolmuş, yeraltına inmişsiniz yani yok olmuşsunuz."

"O halde nerede yatıyoruz?"

"Kingsbere-sub-Greenhill'deki mezar odalarınızda. Purbeck mermerinden yapılmış kubbelerin altındaki büstlerinizle, orada sıra sıra aile üyeniz yatıyor."

"Peki ailenin malikâneleri, mülkleri nerede?"

"Kalmamış."

"Ya? Toprak da mı yok."

"Hiç yok ama dediğim gibi, sülalenizin çeşitli kolları olduğu için vaktiyle mülkünüz çokmuş. Bu vilayet sınırlarında, bir kısmınız Kingsbere'de, bir kısmınız Sherton'da, bir kısmınız Millpond'da, bir kısmınız Lullstead'de, bir başka kısmınız da Wellbridge'de ikamet ediyormuş."

"Oralardaki hakkımıza bir daha kavuşabilecek miyiz peki?"

"Ah, onu bilemem!"

Bir anlık duraklamanın ardından Durbeyfield, "Peki efendim, bu konuyla ilgili ne yapmalıyım?" diye sordu.

"Hımm, hiçbir şey. 'Güçlülerin nasıl yere serildikleri'¹ hakkındaki öğütten ders almak dışında hiçbir şey. Bu konularla ancak yerel tarihçiler ve soyağacı uzmanları biraz ilgilenebilir, o kadar. Vilayetteki köylüler arasında nere-

1. Eski Ahit, "2. Samuel", 1:19. (Ç.N.)

deyse aynı parlak geçmişe sahip birkaç aile daha var. İyi akşamlar.”

“Papaz Tringham madem bu vesileyle tanıştık, benimle iki bardak bira içmez misiniz? Pure Drop’un birası, Rolliver’inki kadar iyi olmasa da, çok lezizdir.”

“Yok, teşekkür ederim, bu akşam olmaz Durbeyfield. Siz yeterince içmişsiniz zaten.” Sözüünü böylece noktlayan papaz, az önceki ilginç bilgiyi bu adamla paylaşmakla iyi mi ettiğinden pek de emin olmayarak yoluna gitti.

O gidince, Durbeyfield derin mi derin bir dalgınlık içinde birkaç adım attı, ardından sepetini önüne bırakarak yol kenarındaki çimenlik tümseğe oturdu. Birkaç dakika sonra uzakta bir genç belirdi; o da Durbeyfield’in gittiği yöne doğru gidiyordu. Adam onu görünce elini kaldırdı, delikanlı da adımlarını hızlandırarak ona yaklaştı.

“Evlat, şu sepeti alıver! Benim için bir şey yapmanı istiyorum.”

Çıta gibi incecik olan delikanlının kaşları çatıldı. “John Durbeyfield sen kim oluyorsun da beni işe koşup bana ‘evlat’ diyorsun? Ben nasıl senin adını biliyorsam, sen de benimkini gayet iyi biliyorsun!”

“Biliyor musun? Gerçekten bildiğinden emin misin? İşin sırrı burada zaten, burada! Şimdi beni dinle de vereceğim haberi kaçırma... Çünkü Fred, benim soylu bir aileden geldiğimi senden saklamamın gereği yok. Bugün, öğleden sonra, az önce keşfettim bunu.” Durbeyfield açıklama yaparken oturduğu yerde yaslanıp tümsekteki papatyaların arasına heybetle uzandı.

Karşısında dikilen delikanlı onu tepeden tırnağa, düşünceli düşünceli süzdü.

Önünde uzanan adam, “Sör John d’Urberville, benim adım bu,” diye sözünü sürdürdü. “Yani şövalyeler-

den baronet olursa, ki oluyor. Tarihte, benim hakkımda bir dolu kayıt var. Kingsbere-sub-Greenhill diye bir yer biliyor musun delikanlı?”

“Biliyorum. Greenhill Panayırı için oraya gitmiştim.”

“Tamam işte, o şehrin kilisesinin altında...”

“Orası şehir değil ki, yani o yeri kastediyorum; en azından ben gittiğimde öyle değildi, ufak tefek, can sıkıcı bir yerdi.”

“Sen orasını şimdi boş ver, evlat, konumuz o değil. Oradaki kilisenin altında, tonlarca ve tonlarca ağırlıktaki kurşun kaplı koca tabutlar içinde, zırhlar ve mücevherler kuşanmış atalarım yatıyor, yüzlercesi. Güney Wessex bölgesinde, benim sülalemnden daha büyük ve daha soylu iskeletlere sahip bir kişi bile bulamazsın.”

“Öyle mi?”

“Şimdi şu sepeti al ve Marlott’a doğru devam et; Pure Drop Hanı’na vardığında söyle, derhal beni eve götürecek bir at ve araba göndersinler. Arabanın altına küçük bir şişe rom koysun ve benim hesabıma yazsınlar. Bunları hallettikten sonra sepetle evime git ve karıma çamaşırları bir kenara bırakmasını, o işleri bitirmesine gerek olmadığını, ben eve gelene kadar beklemesini, ona haberlerim olduğunu söyle.”

Delikanlı şüpheyle dikilirken Durbeyfield elini cebine attı ve kıt kanaat sahip olduğu gümüş paralardan birini çıkardı.

“Bu da emeğin için delikanlı.”

“Peki Sör John. Teşekkür ederim. Senin için yapabileceğim başka bir şey var mı?”

“Eve vardığımda akşam yemeği için, eh, mümkünse kızarmış kuzu, onu bulamazlarsa kanlı sosis istediğimi söyle; onu da bulamazlarsa bumber yeter.”

“Peki Sör John.”

Delikanlı sepeti aldı, yola çıkarken köyün bulunduğu taraftan bir bandonun ezgileri duyulmaya başladı.

Durbeyfield, “O da ne?” dedi. “Benim adıma olmasın?”

“Kadınlar kulübünün yürüyüşü var Sör John. Senin kızın da üyelerden biri hani.”

“Doğru, görkemli düşüncelerin etkisiyle unutmuşum. Eh, hadi sen Marlott’a doğru git bakalım da şu arabayı göndert, belki uğrayıp hanı bir teftiş ederim.”

Delikanlı yola koyuldu, Durbeyfield de ikinci güneşinde, çimlerin ve papatyaların arasında yatarak bekledi. Gideceği yöne doğru, uzun süre tek kişi bile geçmedi. Mavi tepelerin oluşturduğu çemberde, bandonun uzaktan gelen ezgileri dışında insan kaynaklı başka bir ses yoktu.

2

Marlott köyü daha önce adı geçen ve tepelerle kuşatılmış kapalı bir bölge olan güzel Blakemore, namı diğer Blackmoor Vadisi’nin kuzeydoğusundaki dalgalı arazinin ortasında yer alıyor ve Londra’dan dört saatlik mesafede olmasına rağmen henüz turist ve manzara ressam-ları tarafından pek rağbet görmüyordu.

Vadiyi tanımanın en iyi yolu, onu çeviren tepelerin doruklarından bakmaktır, muhtemelen yazın kurak zamanları dışında. Kötü havalarda vadinin kuytularına rehbersiz yapılacak bir gezinti, dar, meşakkatli ve çamurlu yollarıyla memnuniyetsizlik yaratmaya teşnedir.

Çayır-ların asla sararmadığı ve bahar-ların asla yağışsız geçmediği bu verimli ve korunaklı alanın güney sınırını

Hambledon Hill, Bulbarrow, Nettlecombe-Tout, Dogbury, High Stoy ve Bubb Down tepelerini de kapsayan sarp tebeşir sırtları oluşturur. Kıydan gelen yolcu, kuzey yönündeki kalkerli, yumuşak tepelerde ve buğday ekili arazilerde kilometreler boyu zahmetle ilerledikten sonra kendini ansızın o yalçın kayalıklardan birinin eşiğinde bulur, o âna kadar geçtikleri yerlerle hiçbir ilgisi olmayan ve altında bir harita gibi açılan araziye hayret ve zevkle temaşa eder. Arkadaki tepeler çıplaktır; güneş çayırlarda öyle bir parıldar ki araziye enginlik katar; kır yolları ve patikalar beyaz, çalılar bodur ve dolaşık, atmosfer renksizdir. Aşağıdaki vadideyse dünya, daha küçük ve daha narin bir ölçekte yeniden kurulmuş gibidir; çayırların boyutu ufak birer otlığa indirgenmiştir ve o yükseklikten çalı sıraları, otların açık yeşili üstünde yayılan koyu yeşil iplikten bir ağa benzer. Orada, keyifli bir miskinlik içindeki atmosfer öyle bir gök mavisine çalar ki ressamların orta plan dedikleri kuşak bile o tondan nasiplenir; uzaklarda ise ufuk derin bir lacivettir. Ekilebilir araziler sayılı ve azdır; birkaç istisna olsa bile, bu görünüme büyük tepeler ve vadilerin içindeki tepecikleri ve vadecikleri saran engin, gür bir yeşillik ve ağaç kütlesi hâkimdir.

Yöre, topografyasıyla olduğu kadar tarihiyle de önem taşır. Eski zamanlarda vadi, III. Henry dönemindeki ilginç –kralın yakalayıp canını bağışladığı güzel, beyaz bir geyiğin Thomas de la Lynd diye biri tarafından öldürülmesi ve avcının ağır bir para cezasına çarptırılmasını anlatan– bir efsaneden ötürü Beyaz Geyik Ormanı olarak bilinirmiş. O günlerde, hatta görece yakın zamanlara kadar, buralar gür bir ormanlıkmış. Eski görünümüne dair izler bugün bile yamaçlarda küçük öbekler halinde bulunan yaşlı meşelerde ve düzensiz ağaç kuşaklarında, nice otlığa gölge veren, gövdesi kovuklu ağaçlarda görülebilir.

Artık ormanlar kalmamış olsa da onların gölgesine ait kimi eski âdetler sürüyor. Gerçi o âdetlerin birçoğu artık başkalaşmış veya kılık değiştirmiş durumda. Bir mayıs dansı, sözgelimi, bölgede kulüp eğlencesi veya “kulüp yürüyüşü” adıyla biliniyor ve bu isim altında öğleden sonraları düzenleniyordu.

Etkinlik Marlott’lu gençlerin bile ilgisini çekse de merasime katılanlar onun gerçek önemini gözden kaçırıyorlardı. Bu tören asıl özelliğini, her yıldönümünde insanların kfile halinde yürüme ve dans etme geleneğinin korunmasından ziyade, katılımcıların yalnızca kadın olmasından alıyordu. Erkek kulüplerinde benzeri kutlamalar, azalmaya yüz tutsa bile, daha yaygındı; ya latif cinsin doğal çekingenliğinden olacak ya da onların erkek akrabalarının alaycı tavırlarından, mevcudiyetini sürdüren kadın kulüpleri (ona sürdürmek denebilirse eğer) ise eski şanını ve büyüklüğünü yitirmişti. Yalnızca Marlott’taki kulüp, yöresel tahıl ve Hasat Tanrıçası Ceres adına yapılan kutlamaları sürdürüyordu. Onlar, hayır kulübü olarak değilse bile, bir tür adanmış bir kız kardeşlik olarak yüzlerce yıl yürümüşler ve hâlâ yürüyorlardı.

Topluluktakilerin hepsi –eski takvimde mayıs ayının neşeyle eşanlamlı olduğu günlerden, uzun vadeli düşünme alışkanlığının duyguları tekdüze bir sıradanlığa henüz indirgemediği günlerden gelen bir sevinç emaresi olarak– beyaz giyinmişlerdi. Katılımcılar ilk olarak, köyün çevresini geçit töreniyle ikişer ikişer dolaşarak kendilerini göstermişlerdi. Güneş onların yeşil çitlere ve evlerin sarmaşık kaplı cephelerine karşı duran endamını aydınlatırken, ideal ve gerçeklik sanki hafiften çatışıyordu çünkü topluluk tamamen beyaz giymesine rağmen hiçbirinin beyazı bir diğerkinkini tutmuyordu. Kimininki katıksızca ağartılmış gibiydi; kimininki maviye çalıyordu; yaşıca daha büyüklerin giydikleri (belki de yıllar-

ca katlı bir halde durduklarından) sararıp solmuştu ve Georgian¹ tarzına sahipti.

Beyaz giysilerin yanı sıra her bir kadın ve genç kız, sağ elinde kabuğu soyulmuş ince söğüt dalından birer değnek, sol elinde de beyaz çiçeklerden birer demet tutuyordu. Değneğin soyulması ve çiçek seçimi herkesin kendi özenine bırakılmıştı.

Kafile arasında, geçen yıllar ve sıkıntıların hışmıyla kırbaçlanmış, fırça gibi kır saçlı ve kırıksık suratlı birkaç orta yaşlı, hatta basbayağı ihtiyar kadın da vardı ki böylesi şen bir atmosferde, bu kişiler kaçınılmaz olarak dokunaklı, neredeyse grotesk bir görüntü arz ediyorlardı. Yakından bakınca vadesini doldurmak üzere olan ve genç yoldaşlarına kıyasla, belki de, “Yaşamaktan zevk almıyorum,” diyeceği o yıllara yaklaşan² kaygılı ve tecrübeli kadınların her birinden öğrenilecek, haklarında anlatılacak aslında çok şey vardır. Fakat içliklerinin altında kanlarının hızlı ve sıcak attığı gençler varken biz şimdi yaşlıları es geçelim.

Genç kızlar gerçekten de topluluğun çoğunluğunu oluşturuyorlardı ve gösterişli saçları güneş ışığında altın, siyah ve kahverenginin her tonunu yansıtıyordu. Kiminin gözleri güzeldi, kiminin burnu, kiminin de ağzı ve endamı: Büsbütün güzel olan varsa bile çok azdı. Kendilerini böyle alenen sergiledikleri kamunun dikkatli bakışları karşısında dudaklarını güçbela zapt ettikleri, başlarını düzgün tutamadıkları ve yüz hatlarındaki utangaçlığı silemedikleri belliydi; bu da onların kalabalık bakışlara alışmamış, hakiki taşra kızları olduklarını gösteriyordu.

1. “George dönemi” olarak karşılanan Georgian sözcüğü, art arda tahta geçen I.-IV. George’un krallıklarını, yani 1714-1830 yıllarını kapsar. (Ç.N.)

2. “‘Zevk almıyorum’ diyeceğin yıllar yaklaşımdan / Güneş, ışık, ay ve yıldızlar kararmadan / ve yağmurdan sonra bulutlar geri dönmeden / Gençlik günlerinde seni yaratanı anımsa.” Eski Ahit, “Vaiz”, 12:1. (Ç.N.)

Güneş onları dışarıdan nasıl ısıtıyorduyorsa, kendi içlerinde de her birinin keyfini süreceği küçük, özel güneşleri vardı: Bir rüya, bir sevgi, bir merak, hiç olmazsa uzak ve müphem, belki can çekişerek yok olacak ama sonuçta hâlâ süren bir umut. Dolayısıyla hepsi sevinçli, çoğu da şen şakraklı.

Pure Drop'un oraya gelmiş ve anayoldan ayrılıp küçük bir kapıdan geçerek çayirlara çıkmak üzereydiler ki kadınlardan biri şöyle seslendi:

"Vay canına! Tess Durbeyfield, şu at arabasıyla evine giden senin baban değil mi?"

Topluluktaki gençlerden biri, yükselen nidaya doğru başını çevirdi. Alımlı, güzel bir kızdı; ondan daha güzel-leri de vardı herhalde ama şakayık gibi kıpırdayan ağzı ve iri, masum gözleri, rengine de endamına da zarafet katıyordu. Saçında kırmızı bir kurdele vardı ve beyazlar içindeki kafilde, böylesine belirgin bir süsle övünebilecek tek kişiydi. Kız dönüp bakarken John Durbeyfield, elbisesinin kolları dirseklerinin üstüne kadar sıyrılmış, kıvrıkcık saçlı, gürbüz, genç bir kadının sürdüğü, Pure Drop'a ait üstü açık bir at arabasıyla oradan geçti. Kadın müessesenin şen hizmetçisiydi ve işinin gereği olarak zaman zaman kâhyalık ve seyislik yapıyordu. Arkasına yaslanıp gözlerini sefayla kapatmış olan Durbeyfield, bir elini başının üstünden sallayarak ağır bir ezgiyle terennüm ediyordu:

"Kingsbere'de büyük bir aile mezarlığım var ve oradaki kurşun kaplı tabutlarda şövalye dedelerim!"

Tess hariç, kulüp üyelerinin hepsi kıkırdadı. Kızcağız, topluluğun gözünde babasının kendini aptal duruma düşürdüğü duygusuyla, içinde bir hararetin ağır ağır yükseldiğini hissedebiliyordu.

"Yorulmuş, o kadar," dedi aceleyle. "Atımızın bugün dinlenmesi gerektiği için kendine araba ayarlamış."

Arkadaşları, “Saflığını sevsinler Tess,” dediler. “Pazardan sonra içmiş işte. Ha ha!”

Tess, “Bana bakın, onunla dalga geçerseniz sizinle bir adım daha yürümem!” diye bağırdı, yanaklarının rengi tüm yüzüne ve boynuna yayıldı. Bir saniye içinde gözleri nemlendi ve bakışları yere yöneldi. Onu gerçekten üzdüklerini anlayan arkadaşları sustu, herkes tekrar düzene girdi. Tess’in gururu başını çevirip tekrar bakmasına, babasının –bir anlamı varsa eğer– ne demek istediğini öğrenmeye çalışmasına engel oldu. Böylece toplulukla beraber, yeşillikte dans edecekleri etrafı çevrili çayıra doğru ilerledi. Oraya ulaştıklarında sükûnetini geri kazanmıştı, değneğiyle yanındaki arkadaşına dokundu ve her zamanki haliyle sohbete başladı.

Tess Durbeyfield hayatının bu döneminde, tecrübeyle henüz renklenmemiş, yalnızca bir duygu havuzundan ibaretti. Köy okuluna gitmesine rağmen –buradaki özgün tonlamasını, aşağı yukarı insan dilindeki herhangi bir söyleyiş biçimi kadar zengin UR hecesinin telaffuzunda bulan– yörenin ağzıyla konuşuyordu. Alışkın olduğu o heceyi telaffuz etmek için büzülen kıpırmızı dudakları henüz nihai biçimini almamıştı; sarf ettiği bir sözün ardından ağzı kapandığında altdudağı, üstdudağın orta kısmını ilginç bir şekilde yukarı itiyordu.

Çocukluk çağına ait evreler hâlâ görünüşüne yansıyor. O gün öbürleriyle birlikte yürürken, olanca sağlıklı ve güzel kadınlığına rağmen, yanaklarında bazen on iki yaşındaki halini, gözlerinde dokuz yaşındaki parıltıyı görmek mümkündü, dudaklarının kıvrımlarına ara sıra beş yaşındaki hali bile değerdi.

Fakat bunu çok az kişi bilir, daha da az kişi dikkate alırdı. Çok küçük bir azınlık, daha çok yabancılar, yarıdan öylece geçerken onu uzun uzun süzer ve tazeliğinden bir an büyülenir, bir daha görebilir miyim diye me-

rak ederlerdi fakat o neredeyse herkes için alımlı ve bakması hoş bir taşra kızıydı, o kadar.

Seyis kadının idaresindeki arabaya muzaffer bir edayla kurulan Durbeyfield bir daha ne görüldü ne de duyuldu; topluluk kendilerine ayrılan alana girince dans başladı. Aralarında erkek olmadığı için kızlar başta birbirleriyle dans ettiler fakat mesai saatinin sonunda yaklaştıkça köyün erkekleriyle aylaklar ve yayalar, kendilerine birer eş bulmaya hevesli görünerek etrafta toplandılar.

Seyirciler arasında, omuzlarına küçük sırt çantaları atmış, ellerinde sağlam birer sopa olan, üst sınıftan üç genç erkek de vardı. Birbirlerine genel olarak benzemeleri ve yaşlarının ardışık görünmesi, kardeş olabileceklerini akla getiriyordu ki zaten öyleydiler. Büyük olan, papaz yardımcılarının resmî kıyafeti olarak beyaz papyon, yakalı yelek ve ince kenarlı bir şapka kuşanmıştı; ikincisi sıradan bir üniversite öğrencisiydi; üçüncüsü ve en gencinin görünümünü anlatmaya kelimeler yetmezdi: Gözleri ve giyimindeki rahatlık ve pervasızlık, mesleki alanını bulmaktan henüz uzak olduğunu ima ediyordu. Ne var ne yoksa hepsini geçici mahiyette, rasgele denemek istediği tahmin edilebilirdi.

Bu üç kardeş, rastlaştıkları insanlara, Hamsin Yortusu'ndaki tatillerini Blackmoor Vadisi'nde yürüyerek değerlendirdiklerini, kuzeybatıdaki Shaston'dan güneybatıya doğru gittiklerini anlatıyorlardı.

Anayoldaki kapının üstünden eğilerek bu dansın, beyaz giyimli kızların ne anlama geldiğini sordular. Büyük ve ortanca kardeşin bir saniyeden fazla oyalanmaya niyeti olmadığı belliydi ama büyük bir kız kalabalığının, kavalesiz dans etmesi üçüncüyü eğlendiriyor, onu yola devam etme telaşından alıkoyuyor gibiydi. Oğlan sırt çantasının kayışını çıkardı ve onu sopasıyla beraber çitin üzerine bırakıp kapıyı açtı.

Büyük abi, “Ne yapıyorsun Angel?” diye sordu.

“Gidip şunlarla biraz eğleneyim diyorum. Hatta niye hep birlikte gitmiyoruz? Sadece bir-iki dakikalığına, çok oyalanmayız.”

“Hayır, hayır, saçmalama,” dedi ilki. “Taşralı, arsız kızlarla ortalık yerde dans etmek mi? Biri görse ne der! Haydi gidiyoruz, yoksa biz Stourcastle’a varmadan hava kararacak, oradan önce uyuyabileceğimiz bir yer de yok. Ayrıca madem kitabı yanıma alma zahmetine girdim, yatmadan önce ‘Bilinemezciğe Karşı Cevap’ın bir bölümüne daha bakmamız gerek.”

“Pekâlâ, beş dakika içinde sana ve Cuthbert’e yetişirim, siz devam edin, söz veriyorum Felix.”

İki abi, çayıra giren kardeşleri peşlerinden daha rahat gelsin diye onun sırt çantasını da alarak gönülsüzce yollarına devam etti.

Dansta bir duraklama olunca Angel, en yakınındaki iki-üç kıza centilmence, “Yazık, çok yazık. Eşleriniz nereden canlarım?” dedi.

Kızlardan gözü kara olan, “Daha mesaileri bitmedi,” diye cevap verdi. “Artık yavaş yavaş gelirler. Onlar gelene kadar bize eşlik etmez misiniz efendim?”

“Elbette. Ama bunca hanımefendi içinde bir erkek nedir ki!”

“Hiç olmamasından iyidir. Tutunup sarılamadan, hemcinsinize bakarak ayak oynatmak can sıkıcı. Haydi, birini beğenip seçin.”

Daha utangaçlardan biri, “Şşşt, bu kadar arsız olma,” diye ona çıkıştı.

Davetini alan genç adam, güya anlarmış gibi kızları süzmeye başladı ama topluluktakilerin hepsi onun gözünde yeni olduğu için pek bir yere varamadı. Neredeyse ilk denk geleni aldı ama o da, kızın beklediğinin aksine, onunla konuşan değildi. Tess Durbeyfield de değildi.

Soy sop, ataların iskeletleri, kayda alınan anıtsal geçmiş, d'Urberville'lere özgü yüz hatları Tess'e değil hayat mücadelesinde, en sıradan köylülerin arasında sivrilerek bir partner bulmasında bile henüz yardım etmiyordu. Victoria döneminin akçesiyle desteklenmeyince, Norman kanından hayır gelmiyordu.

Delikanlıyı gölgesine alan kızın adı, artık neyse, bilinmiyor fakat o akşamüstü bir kavalyenin sefasını ilk süren kişi olarak herkes ona gıpta ediyordu. Henüz kimse yolu açmamışken kapıdan girmeye tereddüt eden köy delikanlıları için ilk örnek epey etkili oldu, onlar da alelacele alanda yerini aldılar. Çok geçmeden çiftler, kırsal bir gençlik mayasıyla gözle görülür derecede kabardılar ve sonunda topluluktaki en sıradan kadın bile, dansta erkeğin payına düşen hareketlerini yapma zorunluluğundan kurtuldu.

Kilisenin saati çalınca, delikanlı ansızın gitmesi gerektiğini –kendini kaybetmişti– söyledi; yol arkadaşlarına katılması gerekiyordu. Dansı bırakırken gözleri Tess Durbeyfield'la buluştu. Doğrusu, tercih edilmediği için kızın iri gözlerinde sitemin hafif izleri seçilebiliyordu. Oğlan, kız geri durduğu ve o yüzden onu fark edemediği için üzüldü ve çayırdan bu üzüntüyle ayrıldı.

Epey geciktiği için batıya doğru koşarcasına inmeye başladı ve çok geçmeden bu yolu tamamlayıp bir sonraki yokuşu aştı. Daha abilerine yetişmediği halde nefeslenmek için durdu ve arkasına baktı. Yeşil çayırdaki, henüz onların arasındayken dönendikleri gibi dönen kızların beyaz endamını görebiliyordu. Onu daha şimdiden bas-bayağı unutmuş gibi bir halleri vardı.

Hepsi ama belki biri hariç. Bu beyaz silüet çitin orada tek başına dikiliyordu. Delikanlı, onun dans etmediği güzel kız olduğunu duruşundan anladı. Ne kadar önemsiz de olsa, ihmalkârlığıyla onu incittiğini içgüdüsel ola-

rak hissedebiliyordu. Keşke teklif etseydi, keşke ona adını sorsaydı. Kız son derece mütevazı ve etkileyiciydi; ince, beyaz giysisi içinde o kadar tatlı görünüyordu ki!

Fakat yapacak bir şey yoktu, delikanlı bu meseleyi aklından çıkarıp tekrar hızla yürümeye koyuldu.

3

Tess Durbeyfield ise bu hadiseyi öyle bir çırpıda unutmadı. Birçok kavalie bulabilecek olmasına rağmen uzun bir süre dansa dönmedi. Ah, öbürleri o yabancı delikanlı gibi kibar konuşmuyorlardı ki! Geçici hüznünü ancak güneş ışınları genç yabancıнын tepede uzaklaşan gölgesini yuttuktan sonra üzerinden attı ve sıradaki eşine olumlu karşılık verdi.

Hava kararana kadar arkadaşlarının yanında kaldı ve dansa belli bir şevkle katıldı. Hâlâ temiz kalpli olduğundan sırf dansın hakkını vermek için dans etti; yapılan kurlarla gönülleri fethedilen kızların “tatlı ıstıraplarını, acı-tatlı hüznelerini ve hoş giden üzüntülerini” görünce, bu konuda kendi elinden neler gelebileceğini biraz kestirebildi. Hareketli bir dansa delikanlıların onun eli için nasıl uğraşıp didindiklerini görmek onu eğlendirdi ama o kadar; oğlanlar sertleşince de onları payladı.

Daha geç saatlere kadar kalabilirdi ama babasının tuhaf görünüşü ve tavrı aklına gelince kaygılandı; onun nesi olduğunu merak ederek dans edenlerin yanından ayrıldı ve adımlarını aile evinin yer aldığı, köyün öbür ucuna yöneltti.

Epey uzaklaştıktan sonra geldiği yerdekilerden farklı, başka nağmeli sesler ulaştı kulağına; iyi bildiği, hatta

çok iyi bildiği sesler. Evin içinden düzenli aralıklar halinde gümlmeler, arada da bir beşiğin taş zeminde şiddetle sallanma sesi geliyor, bu ritme uygun bir zamanlamayla bir kadın, canlı ve hızlı bir dans ezgisiyle sevilen halk şarkısı “Benekli İnek”i söylüyordu.

Oradaki yeşil koruda uzanırken gördüm onu
Gel, sevgilim! Sana söyleyeyim nerede!

Beşiğin sallanışı ve şarkı bir an için eşzamanlı olarak duruyor ve ezginin yerini en tiz perdeden bir nida alıyordu.

“Tanrı kutsasın senin elmas gözlerini! Ve beyaz yanaklarını! Ve kiraz dudaklarını! Ve güzel kollarını! Ve kutsanmış bedeninin her parçasını!”

Bu dileğin ardından sallanan beşikle şarkı tekrar başlıyor ve “Benekli İnek” kaldığı yerden devam ediyordu. Hasılı, Tess kapıyı açtığında ve içerideki paspasın üstünde duraklayıp manzarayı süzdüğünde vaziyet buydu.

Ezgiye rağmen, evin içi kızın ruhunu tarifsiz bir kasvete boğdu. Çayırdaki bayram şenliğinden –beyaz giysiler, çiçek demetleri, söğüt dalları, otlarda döne döne dans, bir yabancıya bir anlığına hafifçe akan gönül– şu tek mumluk manzaranın sarı hüznüne, ne adımdı ama! Bu sarsıcı çelişkinin yanı sıra, eve daha erken gelmediği ve annesine yardım etmek yerine dışarıda eğlendiği için soğuk bir sitem doldu içine.

Annesi, Tess’in onu bıraktığı gibi orada, çocukların ortasında durmuş, her zamanki gibi pazartesten beri bekleyen çamaşır leğeninin üstüne eğiliyordu. Tess’in şu an sırtında olan ve eteği nemli otlarda özensizce yeşillenen –Tess o an korkunç bir pişmanlık sancısı hissetti– bembeyaz elbisesi önceki gün o leğenden çıkmıştı; annesi onu kendi elleriyle sıkıp ütülemişti.

Mrs. Durbeyfield her zamanki gibi leğenin yanında bir ayağıyla dengede duruyor, öbürüyle de az önce bahsettiğimiz gibi, en küçük çocuğun beşiğini sallıyordu. O taş zeminde yıllardır iş gören beşiğin ayakları, nice çocuğun ağırlığı altında artık neredeyse düzleşmişti ve bu yüzden her sallanışında sertçe sarsılıyordu. Köpüklü, haşlak suda geçen uzun bir günün sonunda şarkının heyecanına kapılan Mrs. Durbeyfield kalan var gücüyle ayakları iterken, bebeği dokumacı mekiği gibi bir yandan öbürüne savuruyordu.

Beşik tak-tuk, tak-tuk diye ses çıkarıyor ve mumun aleviyle uzayan gölgesi bir yukarı bir aşağı hareket ediyordu. Kadının dirseklerinden su damlıyordu, bir yandan kızına doğru bakarken şarkı da kendi bitimine doğru koşuyordu. Genç bir ailenin yükünü omuzlamış şu haliyle bile tutkulu bir müzik âşığıydı Joan Durbeyfield. Dış dünyadan Blackmoor Vadisi'ne süzülen hiçbir şarkı yoktu ki Tess'in annesi onun notalarını bir haftada kapsamış olmasın.

Kadının yüz hatlarında hâlâ gençliğin tazeliğine, hatta güzelliğine ait bir şeyler ışıldıyordu, bu durum da Tess'in övünebileceği kişisel güzelliğin daha çok anneden geldiği, dolayısıyla şövalyeliğe ve tarihe dayanmadığı ihtimalini güçlendiriyordu.

Kız, "Beşiği ben sallayayım anne," dedi usulca. "Yoksa en güzel elbisemi çıkarıp çamaşır sıkmana yardım mı edeyim? Bu saate kadar işini bitirmişsindir diye düşünmüştüm."

Annesi, ev işlerini uzun süre boyunca onun tek kişilik gayretine bıraktığı için Tess'e kızgın değildi. Gerçekten de Joan onu bu konuda nadiren azarlardı; Tess'in ona yardım etmemesinden kaynaklanan eksikliği pek hissetmez, iş yükünü hafifletmenin yolunu içgüdüsel olarak

işleri ertelemekte bulurdu. Fakat bu akşamki ruh hali her zamankinden de gamsızdı. Anaç bakışlarında kızının anlayamadığı bir hayalcilik, dalgınlık, coşku vardı.

Son notayı tamamlar tamamlamaz, "Gelmene sevindim," dedi. "Gidip babanı getirmek istiyorum ama daha önemlisi, sana olanları anlatmak istiyorum. Duyunca sen de bayılacaksın canım!" (Mrs. Durbeyfield âdeti gereğince yöre ağzıyla konuşuyordu; köy okulunun bitirme sınavını Londra'da eğitim almış bir öğretmenin yönetimi altında geçen kızıysa iki dil konuşuyordu: Genelde evde olmak üzere yöre ağzı; dışarıda ve vasıflı kimselerle de normal İngilizce.)

Tess, "Ben yokken olanları mı?" diye sordu.

"Evet."

"Babamın bugün öğleden sonra, o at arabasında kendini maskara etmesiyle bir ilgisi var mı bunun? Niye öyle yapmış? Utancımdan yerin dibine geçtim neredeyse!"

"O da aynı tantananın parçası! Biz meğer bütün vilayeteki en büyük ve soylu aileymişiz. Köklerimiz Oliver Grumble zamanının bile öncesine, kâfir Türklerin olduğu günlere kadar gidiyormuş; anıtlarımız, mezar odalarımız, taşlarımız, armalarımız ve daha kim bilir nelerimiz varmış. Aziz Charles döneminde Royal Oak şövalyesi unvanı almışız, gerçek adımız da d'Urberville'miş! Göğsün kabarmıyor mu? Baban o yüzden eve arabayla eve geldi; insanların sandığı gibi sarhoşluktan değil."

"Sevindim. Peki, bunun bize bir faydası dokunacak mı anne?"

"Dokunmaz mı? Bunun büyük şeylere gebe olabileceğini düşünüyoruz. Haber yayılır yayılmaz bir ton insanın arabalarıyla buraya geleceklerine şüphe yok. Baban Shaston'dan eve gelirken öğrenmiş; bana konuyla ilgili bütün soy kütüğünü anlatıp durdu."

Tess, “Babam nerede şimdi?” diye sordu.

Annesi cevap niyetine ilgisiz bilgiler verdi: “Bugün Shaston’a doktoru görmeye gitti. Görünüşe bakılırsa verem değilmiş. Doktor kalbini yağ bağladığını söylemiş. Bak, şöyle.” Joan Durbeyfield sıırıslıkla başparmağı ve işaretparmağıyla C harfi yaptı ve diğer işaretparmağına da ok biçimi verdi. “‘Şu an itibarıyla kalbin buradan da, buradan da çepçevre sarılı ama şu boşluk hâlâ açık,’ demiş babana. ‘O boşluk kalmadığı vakit’ –Mrs. Durbeyfield parmaklarını kapatıp çemberi tamamladı– ‘bir gölge gibi gidersin, Mr. Durbeyfield,’ diye eklemiş. ‘On yıl da dayanabilirsin, on ay da, on gün de.’”

Tess telaşlandı. Babası, aniden gelen şu şöhrete rağmen ebedî bulutun ardına bu kadar çabuk geçebilir miydi?

“İyi de babam nerede?” diye tekrar sordu.

Annesi sitemkâr bir ifade takındı. “Böyle öfkenlenme bakayım! Zavallıcık, papazın verdiği mutlu haberle öyle telaşlandı ki yarım saat önce Rolliver’in yerine gitti. Yarın onca arı kovanını yüklenip yola çıkmak için gücünü toplamak istedi; soylu veya değil, onların teslim edilmesi şart. Yol uzun olduğu için bu gece yarısı çıkması gerek.”

Gözlerine yaşlar hücum eden Tess fevrice, “Gücünü toplamak mı?” diye çıkıştı. “Yok artık! Gücünü toplamak için birahaneye mi gitti? Sen de bir güzel razı geldin ane, öyle mi?”

Tess’in çıkışı ve ruh hali sanki tüm odayı doldurmuş, mobilyalara, muma, etrafta oynayan çocuklara ve annesinin yüzüne yılgın bir görünüm kazandırmıştı.

“Hayır,” dedi annesi, “ben razı gelmedim. Senin gelip eve göz kulak olmanı bekledim ki gidip onu getirebileyim.”

“Ben giderim.”

“Yo, hayır, Tess. İşe yaramayacağını biliyorsun.”

Tess karşı çıkmadı. Annesinin itirazının ne anlama geldiğini biliyordu. Mrs. Durbeyfield'in ceketi ve başlığı, kadının güya gönülsüzce hayıflandığı, önceden tasarlanmamış bu kısa yolculuk için yandaki sandalyede sinsice bekliyordu.

Ellerini çabucak silip üstünü giyinen Joan, "Fal kitabını dışarıdaki helaya götür," diye ekledi.

Masada, kadının dirseğinin altında duran fal kitabı, cebe atılmaktan kenarlarından aşına aşına yazıların bulunduğu kısımlara dek yıpranmış, eski, kalın bir ciltti. Tess kitabı alırken annesi yola koyuldu.

Gamsız kocayı handan alıp getirme işi, çocuk büyütme hayhuyu arasında Mrs. Durbeyfield'in hâlâ süren eğlencelerinden biriydi. Onu Rolliver'ın yerinde görmek, yanında bir-iki saat oturmak, bu fasılda çocukları düşünmeyi bir yana bırakmak onu mutlu ediyordu. Böyle zamanlarda yaşam bir tür haleyle, Batı ufkunun ışıltısıyla sarmalanırdı. Dertler ve diğer gerçeklikler metafizik bir soyutluğa bürünür, dinginlik içinde, salt akıl yoluyla çözüme kavuşturulabilecek birer olgu halini alır, bedeni ve ruhu boğan acil ve somut zorunluluklar olmaktan çıkardı. Göz önünde olmayan ufaklıklar, daha ziyade muhteşem ve cezbedici varlıklara dönüşüyor, günlük hayattaki olaylar oradan bakıldığında mizahi, nesheli bir boyut kazanıyordu. Şimdi kocası olan adamla flört ettikleri zaman oturdukları yerde otururken, biraz da eskiden hissettiği gibi hissediyor, adamın kişiliğindeki kusurlara gözlerini yumuyor ve onu ideal bir âşık olarak görüyordu.

Çocuklarla yalnız kalan Tess, önce helaya gidip fal kitabını saz damın arasına sıkıştırdı. O pis şeyden duyduğu tuhaf, fetiş korku yüzünden annesi geceleri kitabı evde tutamıyor, ancak bir şey danışacağında onu yerinden çıkarıyordu. Hızla yok olmaya yüz tutan hurafeleri,

folkloru, yerel ağız, sözel olarak aktarılan türküleriyle anne ve durmadan yenilenen müfredat çerçevesinde gördüğü ulusal öğrenim ve kazandığı genel kültürle kızı arasında eni konu iki yüz yıllık bir uçurum bulunuyordu. İkisi bir aradayken, Victoria dönemiyle I. James dönemi adeta yan yana duruyordu.

Bahçe yolundan dönerken, annesinin böyle bir günde ne dileyip de kitaba bakmış olabileceğini merak etti. Bunun soyları hakkındaki yeni keşifle ilgisi olması gerektiğini tahmin edebiliyor ama aslında konunun kendisi olduğunu bilmiyordu. Düşüncelerini bir yana bırakan Tess en küçük kardeşini yatağa yatırdıktan sonra, dokuz yaşındaki erkek kardeşi Abraham ve on iki buçuk yaşındaki kız kardeşi Eliza-Louisa, namı diğer “Liza-Lu” ile birlikte, gün içinde kurutulan çarşaflara su serpiştirerek oyalandı. Kendisiyle bir sonraki kardeşi arasındaki yaş farkı dört yıldan fazlaydı –aradaki boşluğu dolduran iki bebek küçükken ölmüştü– ve bu durum ona, ufaklıklarla yalnız kaldığında bir vekil anne hali tavrı veriyordu. Abraham’dan sonra iki kız, Hope ve Modesty geliyordu; sonra üç yaşında bir oğlan, sonra da bir yaşını henüz dolduran bebek vardı.

Durbeyfield gemisinin yolcuları olan bu genç canların hepsi de zevkleri, ihtiyaçları, sağlıkları, hatta varoluşları için tümüyle iki yetişkin Durbeyfield’in kararlarına tabilerdi. Durbeyfield hanesinin başları olarak onlar zorluğa, felakete, açlığa, hastalığa, sefalete, ölüme yelken açmayı seçerlerse, ambar ağzının gerisindeki o yarım düzine küçük esir de mecburen onlarla yol alırlardı. Bu altı çaresiz mahluka, hangi şartlarda yaşamak istedikleri sorulmadığı gibi, gamsız Durbeyfield’ların evindekine benzer türden güç koşullarda yaşamak isteyip istemedikleri de sorulmamıştı. Oysa bugünlerde bazıları, felsefesi de şarkılarının canlılığı ve katışksızlığı kadar derin ve güve-

nilir bulunan şairin, “Tabiatın mukaddes tasarısı”ndan dem vurma yetkisini nereden aldığını öğrenmek isterler.¹

Vakit geç olmuş, ne baba ne de anne geri dönmüştü. Tess kapıdan dışarı bakıp Marlott’ta zihinsel bir yolculuğa çıktı. Köy gözlerini kapatıyordu. Tüm mumlar ve lambalar birer birer söndürülüyordu; genç kız mumlara uzanan elleri görür gibiydi.

Annesinin babasını getirmeye gitmesi demek, bir kişinin daha onları getirmeye gitmesi demekti. Sağlık durumu pek de iyi olmayan ve gece yarısı yola çıkacak birinin bu geç saatte atalarının soylu kanını kutlamak için bir handa olmaması gerektiği kafasına dank etti.

“Abraham,” dedi erkek kardeşine, “şapkanı tak –korkmuyorsun değil mi?– ve Rolliver’ın yerine git, babamla anneme bir bak.”

Oğlan oturduğu yerden derhal kalkıp kapıyı açtı ve gecenin içinde kayboldu. Bir yarım saat daha geçti; ne adam, ne kadın, ne de çocuk döndü. Abraham da anne babası gibi, han tuzağının öksesine basıp yakalanmıştı.

Tess, “Kendim gitmeliyim,” dedi.

Liza-Lu yatağa gitti, Tess de hepsini içeri kilitleyip hızlı ilerlemeye elverişsiz, karanlık ve eğri büğrü sokakta –toprağın santimetre karesine henüz bir değer biçilmediği ve tek kollu saatlerin günü bölmeye yeterli olduğu zamanlarda açılmış yolda– yürümeye koyuldu.

1. Romantik İngiliz şair William Wordsworth’un 1798 tarihli, “Lines Written in Early Spring”e (İlkbaharda Yazılan Dizeler) şiirine gönderme yapıyor. (Ç.N.)

Uzunlamasına yayılan harap haldeki köyün ucundaki yegâne birahane olan Rolliver Hanı ancak ruhsatsız işletme oluşuyla övünebilirdi; içeride içki içmek yasak olduğundan konuklara resmî olarak ayrılan yer, bahçedeki direklere tellerle tutturularak bir nevi tezgâha dönüştürülen, on beş santimetre eninde, iki metre uzunluğunda küçük bir tahtadan ibaretti. Susayan yabancılar yolda durup içerken kupalarını bu tezgâhta boşaltır, içki tortularını toprak zemine dökerek takımda deseni oluşturur, içeride huzurla oturabilmeyi dilerlerdi.

Yabancıların durumu buydu. Fakat aynı şeyi talep eden köy sakinleri de olurdu ve talebin söz konusu olduğu yerde her zaman bir yol bulunur.

Hancı Mrs. Rolliver'ın, penceresini yakın zamanda ıskartaya çıkardığı kocaman yün bir şalla sıkıca örttüğü üst kattaki geniş yatak odasında o akşam, hepsi de saadet peşinde neredeyse bir düzine insan toplanmıştı. Hepsi de Marlott'un bu yakasının eski sakinleri ve müessesenin müdavimleri idi. Köyün karşı tarafındaki tam ruhsatlı meyhane Pure Drop'un geniş mekânındansa Rolliver'da, üst kattaki bir köşede içmenin daha makbul olduğuna ilişkin yaygın görüşü¹ destekleyen şey, yalnızca diğer hana ulaşmanın bu yakadakiler için büyük bir güçlük teşkil etmesi değil, çok daha ciddi bir mesele olarak, buranın içkisinin daha kaliteli olmasıydı.

İçerideki dört direkli, perişan karyola, üç yanda toplanan birkaç kişiye oturma alanı sunuyordu; birkaç adam da çekmecelerin üzerine kurulmuştu; bir kişi meşeden

1. "Kavgacı kadınla aynı geniş evde oturmaktansa dam köşesinde oturmak yeğdir." Eski Ahit, "Süleyman'ın Özdeyişleri", 21:9. (Ç.N.)

oyulmuş bir sandığın, iki kişi komodinin tepesinde, bir başkası da iskemlede oturuyordu; yani herkes kendine iyi kötü rahat bir yer bulmuştu. Bu saatte eriştikleri zihinsel rahatlama, ruhlarının bedenlerine artık sığmadığı ve kişiliklerini içtenlikle odaya yaydıkları bir kertedeydi. Bu noktada artık oda da, içindeki mobilyalar da gitgide saygın, şaşıalı bir hal almıştı; pencereye asılmış şal duvar halısı zenginliğine bürünmüştü; şifonyerin pirinç kulpları altın tokmaklara dönüşmüştü; yatağın oyma direkleri de Süleyman Tapınağı'nın muhteşem sütunlarıyla sanki benzerlik gösteriyordu.

Mrs. Durbeyfield, Tess'in yanından ayrıldıktan sonra hızla yürümüş, ön kapıyı açmış ve giriş katındaki derin bir karanlığa gömülü odayı geçip merdiven kapısının mandalını, parmakları bu tür düzeneklerin hilelerine aşına insanlar gibi gevşetmişti. Eğri büğrü merdiveni ağır ağır çıktı, en üst basamağın hizasından yüzüne ışık vurunca yatak odasında toplanan ahalinin bakışlarıyla karışlaştı.

Merdivene doğru bakan hancı kadın, imanın şartlarını ezberden sayıp döken bir çocuk gibi, "Kulüp yürüyüşünden sonra birkaç yakın arkadaşımı ağırlamak istedim!" diye yüksek perdeden başlamıştı bile. Sonra, "Aa, sen misin, Mrs. Durbeyfield! Hey Tanrım, ödümü patlattın! Hükümet memuru sandım seni," dedi.

Topluluğun kalanı Mrs. Durbeyfield'ı bakış ve baş işaretleriyle selamladıktan sonra, kadın kocasının oturduğu yere yöneldi. Adam alçak sesle kendi kendine, dalgınca mırıldanıyordu: "Benim sağdaki soldaki soylulardan aşağı kalır yanıml yok! Kingsbere-sub-Greenhill'de büyük aile mezarlarım ve Wessex'teki herkesten daha asil iskeletlerim var!"

Neşeli karısı, "Bununla ilgili aklıma gelen bir şeyi anlatayım sana, büyük bir tasarı!" diye fısıldadı. "Baksana

John, bana bak dedim.” Kadın kocasını dürttü ama adam onu görmüyor, pencere camından karşıyı seyreder gibi bakıyor ve bir yandan da konuşurcasına şarkı söylemeye devam ediyordu.

Hancı kadın, “Sus! Bu kadar yüksek sesle şarkı söyleme efendi,” diye onu uyardı. “Hükümet adamlarından biri geçecek olursa ruhsatıma el koymasın.”

Mrs. Durbeyfield, “Başımıza gelenleri sana anlattı herhalde?” dedi.

“Evet, sayılır. Sence bu meselenin ucunda para var mı?”

Joan Durbeyfield bilge bir edayla, “Bunu bilmiyoruz,” dedi. “Fakat binmesen bile arabaya alışkın olmakta fayda vardır,” dedi. Sonra sesini herkesin duyamayacağı şekilde alçaltıp kocasıyla konuşmayı sürdürdü: “Sen haberi getirdiğinden beri Tantrtridge’in orada, avlağın kıyısında d’Urberville diye çok zengin bir hanım var, onu düşünüyorum.”

Sör John, “O da ne?” diye sordu.

Karısı az önce söylediği şeyi tekrarladı. “O hanım bizim akrabamız olmalı,” dedi. “Akraba olduğumuzu söylemesi için Tess’i oraya göndermeyi tasarlıyorum.”

Durbeyfield, “O isimde bir kadın var ve sen bunu bana şimdi mi söylüyorsun?” diye çıkıştı. “Papaz Tringham bunu akıl edememiş. Ama o kadının bizim yanımızda esamesi okunmaz; eminim Kral Norman zamanına uzanan önemsiz kollarımızdan biridir.”

Onlar bu konuyu tartışırken, küçük oğulları Abraham’ın sessizce içeriye girdiğini ve eve dönmelerini söylemek için fırsat kolladığını fark etmemişlerdi.

Mrs. Durbeyfield, “Kadın zengin, kız mutlaka dikkatini çekecektir,” diyordu. “Hem çok iyi olacak. Aynı ailenin iki kolu niye birbiriyle görüşmeyecekmiş, anlamıyorum.”

Abraham karyolanın altından neşeyle, “Doğru, biz akrabayız diyeceğiz!” dedi. “Ve Tess onunla yaşamaya gittikten sonra, hep beraber onu görmeye gideceğiz. Kadının arabasına binip siyah kıyafetler giyeceğiz!”

“Sen nereden çıktın, çocuk? Ne saçmalıyorsun? Git, annenle baban hazır olana kadar merdivende oyna! Ne diyorduk? Tess, ailemizin şu diğer üyesine gitmeli. O hanımın gönlünü mutlaka kazanacaktır, Tess yapar. Ve sonunda asilzade bir beyefendiyle evlenir muhtemelen. Daha doğrusu, bundan eminim.”

“Nasıl?”

“Fal kitabında onun istikbaline baktım ve tam da söylediğim şey çıktı! Bugün ne kadar güzel olduğunu görmeliydin; teni bir düşesinki kadar kusursuz.”

“Bu işe kız ne diyor?”

“Sormadım. Daha öyle bir akrabamız olduğunu bilmiyor. Ama bu işin onu büyük bir evlilik yoluna sokacağı muhakkak, o yüzden hayır demeyecektir.”

“Tess tuhaf biridir.”

“Ama özünde uysaldır. Sen onu bana bırak.”

Bu özel bir diyalogdu ama oradakiler konunun önemini, Durbeyfield’ların artık sıradan insanlara göre konuşacak daha ciddi meseleleri olduğunu ve büyük kızları güzel Tess’i ufukta hayırlı bir kısmet beklediğini yeterince anlamışlardı.

Yaşını başını almış biri alçak sesle, “Bugün köyün etrafında yürürken Tess’in ne kadar hoş ve çekici olduğunu fark ettim yine,” diye yorum yaptı. “Ama Joan Durbeyfield, kızının mercimeği vaktinden önce fırına vermemesine dikkat etmeli.” Özel bir anlamı olan yerel bir deyişti bu, öbürlerinden bir cevap gelmedi.

Bu arada herkes sohbe başladı ve az sonra aşağıdan başka ayak sesleri geldi.

“Kulüp yürüyüşünden sonra birkaç yakın arkadaşı-

mı ağırlamak istedim...” Hancı kadın hazırda bulunduruğu bahaneyi hızla tekrarlamaya girişmişti ki gelenin Tess olduğunu fark etti.

Kızın taze yüz hatları, kırıışmış orta yaşlı kimselere münasip düşen o alkol buharının içinde, annesine bile uygunsuz göründü fakat Tess’in karanlık gözlerinde çakan sitemkâr ışık, anne babasının biralarını aceleyle bitirip yerlerinden kalkmalarına, onun peşi sıra merdivenden inmelerine ve Mrs. Rolliver’in da onların adımlarını ihtiyatla takip etmesine yetmişti.

“Lütfen dikkatli olun, gürültü çıkarmayın canlarım, yoksa ruhsatımı kaybedip mahkemelik olabilirim ve başıma daha kim bilir neler gelir! İyi geceler size!”

Bir kolunda Tess, diğesinde Mrs. Durbeyfield’la birlikte yola çıktı. Adam aslında çok az içmişti –daimi akşamcıların pazar öğleden sonra kiliseye gidip ibadet etmelerine rahatlıkla imkân verecek miktarın çeyreği kadar bile değil– ama bünyesinin zayıflığı yüzünden böyle küçük günahları dağ kadar büyüyordu işte. Sör John açık havaya çıktığında dengesini bulmakta öyle zorlandı ki üç kişi kâh Londra’ya gider gibi bir yana, kâh Bath’a gider gibi öbür yana yatıyor ve bu durum, gece vakti eve dönen ailelerde sıkça görüldüğü üzere, gülünç bir manzara yaratıyordu. Fakat gülünç manzaraların çoğu gibi, aslında bu da gülünç değildi. Sendeleyerek mecburen geri adımlar atan iki kadın durumu, bunun müsebbibi olan Durbeyfield’den da, Abraham’dan da, kendilerinden de yiğitçe gizliyorlardı. Böyle böyle kendi kapılarına yaklaştılar, yaklaştıkça da ailenin reisi, halihazırdaki konutunun küçüklüğü karşısında ruhunu tahkim etmek istercesine, eski nakaratına dönüverdi.

“Benim Kingsbere’de bir aile mezarlığım var.”

“Sus Jacky, aptal olma,” dedi karısı. “Eski günlerde önemli olan yalnızca senin ailen değilmiş ya! Gerçi siz

onlardan büyükmüşsünüz, ama bak Anktell'lere, Horsey'lere, hatta Tringham'lara. Onlar da sizin gibi çaptan düşmüşler. Tanrı'ya şükür, ben adı sanı olmayan bir aileden geliyorum da utanacak hiçbir şeyim yok!"

"Ondan o kadar emin olma. Mizacına bakıyorum da, bence siz kendinizi bizden de fazla alçaltmışsınız, bir zamanlar düpedüz kral, kraliçe falanmışsınız."

Tess aklını soy soptan çok daha fazla meşgul eden düşünceyi dile getirerek konuyu değiştirdi.

"Galiba babam yarın o erken saatte arı kovanlarıyla yola çıkamayacak."

Durbeyfield, "Ben mi? Bir-iki saate hiçbir şeyim kalmaz benim," diye itiraz etti.

Ailenin tamamı yatağa girdiğinde saat on birdi ve arı kovanları Casterbridge'deki perakendecilere cumartesi pazarı başlamadan teslim edilecekse, oraya kadar olan kırk-kırk beş kilometre mesafelik yolun bozuk, at ve arabanın da yavaş olmasından, gece en geç ikide yola çıkmak gerekirdi. Mrs. Durbeyfield saat bir buçukta, Tess'in küçük erkek ve kız kardeşleriyle uyuduğu büyük yatak odasına geldi.

İri gözlerini kapıya dokunur dokunmaz açan büyük kızına, "Zavallı adam gidemeyecek," dedi.

Gördüğü rüyayla aldığı bilgi arasında kalan Tess yatağında doğruldu.

"Ama birinin gitmesi gerek," diye karşılık verdi. "Kovan mevsimi zaten geçti. Yakında bu yılki oğul zamanı da geçecek; kovanları götürmeyi önümüzdeki pazara bırakırsak kimse istemeyecek ve hepsi elimizde kalacak."

Mrs. Durbeyfield durumun ciddiyetinin farkında değil gibiydi. Kısa bir süre sonra, "Belki delikanlılardan biri gider? Dün seninle dans etmeye can atanlardan biri," diye öneri getirdi.

Tess, “Yo, hayatta olmaz!” diye gururla çıktı. “Üstelik sebebini de öğrenirlerse... ne utanç verici! Abraham eşlik ederse sanırım *ben* gidebilirim.”

Annesi bu fikri sonunda kabul etti. Abraham aynı odanın bir köşesindeki derin uykusundan uyandırıldı ve zihnen hâlâ öbür âlemdeyken giydirildi. Bu arada Tess de aceleyle giyindi ve iki kardeş feneri yakıp ahıra gittiler. Küçük, titrek araba zaten yüklenmişti; Tess neredeyse araba kadar titrek olan atları Prens'i dışarı çıkardı.

Zavallı yaratık geceye, fenere ve önündeki iki kişiye merakla, her canlının sığınağında dinlenmesi gerektiği bu saatte çıkarılıp çalıştırılmasına inanamıyormuş gibi baktı. Tess, içine mum artıkları depoladıkları feneri arabanın sağına gelecek şekilde astıktan sonra atı hareketlendirdi ve fazlasıyla mecalsiz hayvana daha da yük olmamak için yolun başlangıçtaki yokuşlu kısımlarında onun yanı sıra yürüdüler. Sabaha daha çok olduğundan feneri sabah gibi aydınlatarak, biraz tereyağıyla ekmek yiyip sohbet ederek ellerinden geldiğince neşelenmeye çalıştılar. Gitgide ayılan Abraham (buraya kadar neredeyse hipnoz halinde gelmişti çünkü) karanlıktaki çeşitli cisimlerin göğe karşı büründüğü garip şekillerden, falanca ağacın nasıl ininden fırlayan, öfkeli bir kaplana benzediğinden, filancanın bir dev başını andırdığından dem vurmaya başladı.

Kalın, kahverengi saz damlarının altında sessizce uyuyan küçük Stourcastle kasabasını geçerek yüksek araziye ulaştılar. Sollarında Bulbarrow veya Bealbarrow denen Güney Wessex'teki neredeyse en yüksek tepe, hendeklerle çevrili bir kabartı halinde¹ göğe ağıyordu. Uzun yolun bundan sonrası epey bir mesafe boyunca düz sayı-

1. Bulbarrow tepesinde bulunan Demir Çağı kalesi Rawlsbury Camp'ten söz ediliyor. (Ç.N.)

lırdı. İki kardeş, arabanın ön tarafına bindiler, Abraham düşüncelere daldı.

Suskunluğun ardından, bir konu açmak ister gibi bir sesle, "Tess!" dedi.

"Evet, Abraham."

"Soylu olduğumuza sevinmedin mi?"

"Pek sevindiğimi söyleyemem."

"Peki bir centilmenle evleneceğine de mi sevinmedin?"

Tess, "Ne?" diyerek başını kaldırdı.

"Asil akrabamızın bir centilmenle evlenmene yaradım edeceğine."

"Ben mi? Asil akrabamız mı? Bizim öyle bir akrabamız yok. Bunu kafana kim soktu?"

"Babamı bulmaya gittiğim Rolliver'da bunu konuşuyorlardı. Trantridge'de akrabamız olan zengin bir hanım varmış ve annemin dediğine göre, ona akrabası olduğunu anlatırsan seni bir asilzadeyle evlendirecekmiş."

Ansızın susan Tess düşünceli bir sessizliğe gömüldü. Abraham, bir dinleyicisi olmasından ziyade sırf konuşmanın verdiği zevkle, ablasının dalgınlığını hiçe sayarcasına sözlerine devam etti. Sırtını kovanlara dayayarak yüzünü gökyüzüne kaldırmış, yukarıdaki kara boşluğun ortasında, insan hayatının şu iki küçük numunesinden dingin bir mesafede soğuk soğuk göz kırpan yıldızlarla ilgili gözlemlerde bulunuyordu. O ışıltıların ne kadar uzakta olduğunu, Tanrı'nın onların öbür yanında yaşayıp yaşamadığını sordu. Fakat çocukça gevezeliğiyle, yine de hayal gücünü o yaratılış harikalarından daha derin etkileyen konuya dönüp duruyordu. Tess bir asilzadeyle evlenerek zenginliğe kavuşursa, yıldızları Nettlecombe-Tout'talarmış gibi yaklaştıran büyüklükte bir teleskop alacak parası olur muydu?

Bütün ailenin aklına işlemiş görünen konunun yeni-
den açılması Tess'i sabırsızlandırdı.

"Boş ver onu şimdi!" diye çıkıştı.

"Yıldızların birer dünya mı olduğunu söylemiştin
Tess?"

"Evet."

"Tıpkı bizimki gibi mi?"

"Bilmiyorum ama herhalde öyledirler. Bazen bizim
elma ağacındaki elmalar gibi görünüyorlar. Çoğu parlak
ve sağlam, birkaçı çürük."

"Biz hangisinde yaşıyoruz? Parlak olanda mı, çürük
olanda mı?"

"Çürük olanda."

"Oncası varken sağlam olanına düşmememiz çok
yazık!"

"Evet."

Bu değerli bilgi hakkında tekrar düşünürken fazla-
sıyla etkilenen Abraham ablasına dönüp, "Gerçekten öy-
le mi Tess?" dedi. "Sağlam olanına düşseydik ne olurdu
dersin?"

"Bir kere babamız ortalıkta şimdiki gibi öksürerek
sürünmezdi, bu yolculuğa çıkamayacak kadar kafayı da
bulmazdı; sürekli çamaşır yıkadığı halde bir türlü işlerini
bitiremeyen annemizin de hayatı farklı olurdu."

"Sen de zaten zengin bir hanım olurdun ve bunun
için bir asilzadeyle evlenmen gerekmezdi değil mi?"

"Of Aby, bu konuyu açma bir daha, açma!"

Düşünceleriyle baş başa kalan Abraham çok geçme-
den uyuklamaya başladı. Tess at idare etmekte çok hü-
nerli değildi ama şimdilik arabanın tüm sorumluluğunu
üstlenebileceğine ve eğer istiyorsa, Abraham'ın uyuma-
sına izin verebileceğine kanaat getirdi. Kovanların ön ta-
rafında onun için yuvaya benzer, devrilmeyecek bir yer
yaptı ve ardından dizginleri eline alıp az önceki hızda
ilerlemeye devam etti.

Prens fazla hareketin hiçbir türlüüne zaten güç yeti-remediğı için asgari düzeyde bir dikkat yeterdi. Onu oyalayacak bir yol arkadaşı da kalmayan Tess sırtını kovanlara dayayıp her zamankinden de derin düşüncelere daldı. Omuzlarının yanından sessizce geçip giden ağaclar ve çitler gerçekdışı, fantastik sahnelere dönüşürken arada bir kabaran rüzgâr, uzayda evrenle, zamandaysa tarihle hemhudut, müthiş kederli bir ruhun iç çekişini andırıyordu.

Hayatındaki olaylar silsilesini sorgulayan Tess, babasındaki gururun ve annesinin hayalindeki asil talibin anlamsızlığını görür gibi oldu. Söz konusu talibi, yoksulluğuna ve karanlıkta kalmış şövalyelik geçmişine gülen asık suratlı biri olarak canlandırdı. Her şey daha da saçmalaşırken Tess vaktin nasıl geçtiğini unuttu. Derken, oturduğu yerde aniden sarsıldı ve daldığı uykudan uyanıverdi.

Bilincini yitirdiğinden beri aldıkları yol, öncesine göre daha fazlaydı ama araba artık durmuştu. Ön taraftan gelen, hayatında hiç duymadığı derin bir iniltiyi, “Hop!” diye bir bağırıtı izledi.

Arabaya asılı fener sönmüştü, Tess’in yüzüne bir başkasının çok daha parlak olan ışığı vuruyordu. Feci bir şey olmuştu. Koşumtakımı, yolu kapatan bir cisme dolanmıştı.

Tess endişeyle aşağı atlayınca korkunç gerçeğı gördü. İnilti babasının zavallı atı Prens’ten geliyordu. İki sessiz tekeriyle bu yollarda her zamanki gibi süratle yol alan sabah postası, onların ağır ve ışıksız arabasına çarpmıştı. Postanın sivri oku talihsiz Prens’in göğsüne kılıç gibi saplanmıştı; hayvanın can suyu, yarasından şelale gibi fışkırıyor ve bir ıslık sesiyle yola dökülüyordu.

O anki umutsuzluğuyla Tess ileri atılıp elini yaraya bastırda da kırmızı sıvının suratından eteğine kadar sıçramasından başka bir işe yaramadı. Çaresizce doğrulup

bakakaldı. Prens de durabildiği kadar sağlam ve hareketsiz durdu, ama sonunda çöküp yere yığılıverdi.

Bu arada postacı, Tess'in yanına gelmiş, Prens'in sıcağ gövdesini yakalayıp koşumunu çıkarmaya girişmişti. Fakat hayvan ölmüştü, artık yapılacak bir şey kalmadığını görünce herhangi bir yara almayan kendi hayvanının yanına döndü.

"Yanlıştaraftaydınız," dedi. "Benim posta torbalarıyla yoluma devam etmem lazım; siz de en iyisi yükünüzle birlikte burada bekleyin. Yardım için birini göndermeye çalışacağım. Hava aydınlanıyor, korkmanıza gerek yok."

Adam arabaya binip hızla uzaklaşırken Tess ayakta bekledi. Hava aydınlanırken çitlerdeki kuşlar silkindi, uyandı ve cıvıldamaya koyuldu; yolun beyazlığı ortaya çıkarken Tess'in kendi beyazlığı daha da göze çarpıyordu. Kızın önündeki koca kan gölü şimdiden yanardöner bir ısıltıyla pıhtılaşmaya başlamıştı. Güneş doğunca oradan yüz farklı renk tonu yansıdı. Prens gözleri yarı açık, yanlamasına, hareketsiz ve kaskatı yatıyordu; göğsündeki oyuk ona can veren şeyin hepsini salıverecek kadar büyük değil gibiydi.

Manzaraya bakan Tess, "Bunların hepsi benim yüzümden, benim yüzümden!" diye ağladı. "Bir mazeretim yok, hiç yok. Annem babam şimdi neyle geçinecekler? Aby, Aby!" Faciaya rağmen derin derin uyuyan oğlanı sarstı. "Yükümüzle yola devam edemeyeceğiz; Prens öldü!"

Abraham olanları anlayınca, genç yüzünde elli yaşın çizgileri belirdi.

Tess kendi kendine, "Daha dün gülüp oynuyordum!" diye devam etti. "Ne aptalmışım!"

Abraham gözyaşlarının arasında, "Bunlar hep sağlam değil de çürük bir yıldızda olduğumuz için değil mi Tess?" diye mırıldandı.

Hiç bitmeyecekmiş gibi gelen bir süre boyunca, sessizce beklediler. Nihayetinde bir ses ve yaklaşan bir cisim, posta arabası sürücüsünün sözünde durduğunu gösterdi. Stourcastle yakınlarından bir çiftçi, bodur ama güçlü bir beygirle çıkageldi. Beygiri, Prens'in yerine kovan yüklü arabaya bağladılar ve böylece kovanlar Casterbridge'e doğru tekrar yola çıktı.

Aynı günün akşamına kalmadan, aynı araba bu kez yükünü boşaltmış halde kaza mahalline ulaştı. Prens sabahdan beri yol kenarındaki olukta yatıyordu, kan gölünün yeri, gelip geçen araçlarla aşınıp silinmesine rağmen, yol ortasında hâlâ seçilebiliyordu. Prens'in ölüsü, daha önce onun çektiği arabaya yüklendi ve hayvan, toynakları havaya bakar vaziyette, nalları batan güneşte ışıdayarak, Marlott'a kadar olan on üç-on dört kilometrelik yolu geri döndü.

Tess daha önce dönmüştü. Haberi nasıl vereceğini bilemiyordu. Anne babasının yüzlerinden kazayı zaten bildiklerini görmek onu rahatlatacaktı gerçi ama bu durum, ihmalkârlığı yüzünden duyduğu suçluluk hissini hafifletmedi.

Öte yandan, yaşanan bu talihsizlik ailenin gamsızlığı sayesinde, güçlüklerle boğuşan başka bir ailenin karşılayacağından daha hafif bir üzüntüyle karşılandı. Başka bir aile için yalnızca güçlük olacak şeyin, onlar için felaket anlamı taşıması bunu değiştirmiyordu. Durbeyfield'ların çehresinde hiçbir kızgınlık emaresi yoktu, onlar daha çok kızlarının müstakbel refahı için yanıp tutuşuyordu. Kimse Tess'i, onun kendini suçladığı kadar suçlamadı.

Prens'in perişan durumundan ötürü, kasap ve sepicinin hayvanın ölüsüne ancak birkaç şilin verecekleri anlaşıncı Durbeyfield şahlandı.

"Hayır," dedi metanetle, "emektar hayvanı satmıyorum. Biz d'Urberville'ler bu yörede şövalyelik yapar-

ken atlarımızı kedi maması olsun diye satmazdık. Bırakın paraları kendilerine kalsın! Sağlığında bana güzelce hizmet edenden şimdi ayrılacak değilim.”

Ertesi gün, ailesine mahsul yetiştirmek için kaç aydır verdiği emekten daha fazlasını, Prens'e bahçede mezar kazmaya ayırdı. Çukur açıldıktan sonra, karısıyla birlikte atı bir halatla sardı ve bir cenaze alayı misali peşlerinde çocuklarla, hayvanı oraya kadar sürüklediler. Abraham'la Liza-Lu hıçkırıyor, Hope'la Modesty duvarlarda yankılanan feryatlarla içlerini döküyorlardı. Prens çukura yuvarlandığında mezarın çevresini sardılar. Ekmek tekneleri ellerinden gitmişti, ne yapacaklardı?

Abraham hıçkırık içinde, “Cennete mi gitmiştir?” diye sordu.

Sonra John Durbeyfield kürekle toprak atmaya başlayınca çocuklar tekrar ağlamaya başladı. Tess hariç hepsi. Kendini bir katil gibi gören Tess'in yüzü sert ve solgundu.

5

Büyük ölçüde ata bağımlı olan pazarcılık işi ânında aksamaya başladı. Ufukta ağır yoksulluk olmasa bile sıkıntı vardı. Durbeyfield, oranın tabiriyle, kaypak mizaçlı biri olarak biliniyordu. Bazen gücü kuvveti çalışacak kadar yerinde olsa bile, o zamanların çalışma saatlerine denk gelip gelmeyeceği belli değildi; haydi denk geldi diyelim, bu sefer de gündelikçi işçilerin düzenli uğraşına alışkın olmadığı için bu konuda tutarlı davrandığı söylenemezdi.

Bu arada ailesini bu batağa sürükleyen kişi olarak

Tess, onları oradan çıkarmak için ne yapabileceğini düşünüyordu sessizce. Derken annesi ona tasarısını açtı.

“Her inişin bir çıkışı vardır, Tess,” dedi. “Ve senin soylu kanına hiç bu kadar ihtiyaç duyamazdık herhalde. Arkadaşlarını araştırmalısın. Avlağın kıyısında, akrabamız olması gereken Mrs. d’Urberville diye çok zengin hanımın yaşadığını biliyor musun? Onun yanına gidip akraba olduğumuzu söylemeli ve şu zor zamanlarımızda ondan yardım istemelisin.”

“Bu doğru olmaz,” diye karşılık verdi Tess. “Eğer öyle bir hanım varsa onunla dost olsak yeter; bize yardım etmesini beklememeliyiz.”

Verdiği zararın yarattığı baskı yüzünden Tess annesinin dileğine hiç olmayacak kadar saygı gösteriyor, ama ona kalırsa fayda getireceği son derece şüpheli olan böylesi bir girişimi kurgulamaktan ne zevk aldığını da anlayamıyordu. Gerçi kadın, Mrs. d’Urberville’i soruşturmuş, erdem ve hayırseverlik bakımından onun eşsiz bir hanım olduğunu öğrenmiş olabilirdi. Fakat yine de yoksul akraba rolü, gururlu Tess’in hoşuna gitmiyordu.

“İş bulmayı tercih ederim,” diye mırıldandı.

Kadın geri planda oturan kocasına dönüp, “Durbeyfield, bunu sen halledersin,” dedi. “Ona gitmesi gerektiğini söylersen gider.”

Adam, “Çocuklarımla tanımadıkları akrabalara borçlanmalarını istemem,” diye mırıldandı. “Ben sülalenin en soylu kolunun başıyım ve buna uygun davranmalıyım.”

Tess’e göre babasının ayak direme sebebi, kendi gerekçesinden de kötüydü. “Madem at benim yüzümden öldü anne,” dedi üzüntüyle, “o halde bir şey yapmam gerekir. Kadını görmeye gidebilirim, ama yardım isteme konusunu bana bırakmalısınız. Ayrıca onun bana bir eş bulacağını düşünme, bu aptalca.”

Babası kısa ve öz, “Çok doğru dedin Tess!” dedi.

Joan, “Öyle bir düşüncem olduğunu kim söyledi?” diye sordu.

“Aklından geçirdiğini tahmin edebiliyorum anne. Ama gideceğim işte.”

Ertesi gün erkenden kalkan Tess tepede yer alan kasabaya, Shaston’a kadar yürüdü ve oradan, hafta içi iki gün, doğudaki Chaseborough’a doğru hareket eden, müphem ve esrarengiz Mrs. d’Urberville’in ikamet ettiği Trantridge’in de yakınından geçen yük trenine bindi.

Tess Durbeyfield’in bu unutulmaz sabahki güzergâhı, içinde doğduğu ve hayatının geliştiği vadinin kuzey-batısındaki hafif eğimli araziden geçiyordu. Blackmoor Vadisi onun için dünyanın kendisiydi, burada yaşayanlar da dünyaki ırklardı. Küçüklüğünün merak dolu günlerinde, Marlott’un çit kapısı ve çit merdivenlerinden aşağıya doğru uzanan vadiyi süzerdi; o zamanlar ona muamma gibi gelen şeylerin muammalıklarından hâlâ bir şey eksilmiş değildi. Odasının penceresinden de her gün kuleleri, köyleri, uzak, beyaz konakları ve hepsinin üstünde, tepede heybetle dikilen Shaston kasabasını, onun akşam güneşinde lamba gibi parlayan pencerelerini görürdü. Orayı biliyor sayılmazdı; vadi ve çevresinin bile ancak küçük bir bölümünü yakından tanıyordu. Vadinin dışında bir yere gittiği nadirdi. Civar tepelerin tüm hatları akrabalarının çehreleri kadar aşinaydı ona; algısının ötesinde yer alan şeylere gelince, onlar da bir-iki yıl önce dereceyle bitirdiği köy okulunda öğrendiklerine dayanıyordu.

O yıllarda Tess hemcinsleri ve akranlarınca çok sevilir, onunla neredeyse aynı yaşta olan iki arkadaşıyla okuldan eve birlikte yürürken görülürdü. Asıl rengini yitirip ne idüğü belirsiz bir karışıma dönmüş yün bir elbisenin üstüne giydiği ince ağ desenli, pembe önlüğünün içinde, bitkisel ve mineral hazineler bulacağım diye yollarda,

bayırlarda eğilmekten dizlerinde kaçığa benzer delikler açılmış sıkı çoraplar geçirdiği uzun, ince bacakları ve o vakitler toprak rengi olan kıvrımlı saçlarıyla hep ortada yürürdü. İki yanındaki kızların kolları beline, kendi kollarıysa arkadaşlarının omuzlarına dolanırdı.

Tess büyüyüp dünyanın halini görmeye başladıkça, besleyip bakması güç olduğu halde ona düşüncesizce birçok kız ve erkek kardeş veren annesine karşı, basbayağı Malthus'çu¹ gibi hisseder olmuştu. Joan Durbeyfield'in zekâsı mutlu bir çocuğunkiyle aynı düzeydeydi: Kadın, Tanrı'nın inayetiyle hayat bulan kendi hizmetkârlar ailesinin, en büyüğü olmamak üzere, basit bir ferdiydi.

Fakat Tess ufaklıklara karşı gitgide insani bir şefkat geliştirdi ve okulu bitirdikten sonra onlara elinden geldiğince faydalı olabilmek için, komşu çiftliklerdeki saman balyalamaya ve ekin biçmeye ya da tercihinin bağlı olarak, babasının inekleri olduğu zamanlar öğrendiği süt sağma ve tereyağı yapma işlerine yardım etti; eli yatkın olduğundan bu uğraşlarda epey hüner kazandı.

Her geçen gün ailesinin yükünü daha fazla omuzlarına alıyordu sanki ve bunun doğal sonucu olarak Durbeyfield ailesini temsilen, d'Urberville Malikânesi'ne gitti. Bu son olayda, Durbeyfield'ların kendilerini temsilen en iyi aile üyesini elçi olarak gönderdiklerini de kabul etmek gerek.

Tess, Trantridge Kavşağı'nda yük treninden indi ve avlak olarak bilinen, kıyısında d'Urberville'lerin konutu Slopes'un bulunduğu bölge istikametine doğru, bir tepenin eteğini çıktı. Burası bildik anlamda tarlaları, otlak-

1. Thomas Robert Malthus (1766-1834): İngiliz iktisatçı ve nüfusbilimci. Nüfus artışının gıda maddelerindeki artışın üstünde gerçekleşeceği ve bu nedenle üremeye önemli sınırlar konmadan insanların yaşam koşullarının iyileştirilemeyeceği yolundaki önemli kuramıyla tanınır. (Y.N.)

ları ve malikâne sahibi ve kendi ailesi için öyle ya da böyle bir gelir elde etmek zorunda olduğu için homurdanan bir çiftçinin yaşadığı bir yapı değildi. Daha fazlası, çok daha fazlasıydı burası: Sadece zevk için inşa edilmiş bir kır evi; ikamet için gerekenin ötesinde, tek bir dönüm zahmetli araziye bile bel bağlamayan, mal sahibinin elinde tuttuğu, bir kâhyanın çekip çevirdiği küçük, gösterişli bir çiftlikti.

Önce saçaklarına kadar gür bir yeşillikle kaplı, kırmızı tuğladan bahçıvan kulübesi girdi görüş açısına. Tess bunu malikâne sandı, ta ki yandaki küçük kapıdan biraz da çekinerek geçtikten ve bahçe yolunun dönüş yaptığı yere doğru ilerledikten sonra asıl konut tümüyle belirene kadar. Bina yakın dönemde dikilmişti, hatta neredeyse yeniydi ve yeşillikle nefis bir kontrast oluşturan kulübeyle aynı koyu kırmızıya sahipti. Civarın dingin, renkli arka planında sardunya gibi yükselen evin köşesinin çok gerisinde açık gök mavisi peyzajıyla, İngiltere’de eski çağlara uzandığı kesin olarak bilinen birkaç ormandan biri olan, Kelt rahiplerince kullanılan ökseotlarının hâlâ yaşlı meşelerde bittiği ve insan eliyle dikilmemiş heybetli porsukağaçlarının yay yapımı için budandığı zamanlardaki gibi büyüdüğü, gerçekten ulu bir ağaçlık alandan oluşan avlak uzanıyordu. Gelgelelim çağlar öncesine ait bu ormanlık, Slopes’tan görülebilmekle birlikte, mülkün sınırları dışındaydı.

Bu rahat ortamdaki her şey aydınlık, müreffeh ve bakımlıydı; yamaçlardan mülkün dibindeki ağaç öbeklerine kadar dönümlerce alanda sera kuruluydu. Her şey paraya, darphanenin en son bastığı sikkeye benziyordu. Avusturya çamları ve yaprak dökmeyen meşelerin önünü kısmen kapattığı, en son teçhizatla donatılmış ahırlar birer mabet gibi heybetli görünüyordu. Geniş çimenliğe, kapısı Tess’e doğru bakan bir süs çadırı dikilmişti.

Kendi halindeki Tess Durbeyfield çakıllı bahçe yolunun kenarında, biraz da telaşla durup bakakaldı. Henüz nerede olduğunun ayırdına varamadan getirivermişti onu buraya ayakları ve her şey beklentilerinin tersineydi.

“Eski bir sülale olduğumuzu sanıyordum ama bunların hepsi yeni!” diye safça söylendi. Keşke annesinin “akrabalık iddiası” tasarısına hemen razı gelmese, evin daha yakınında bir yerden yardım bulmanın çaresine baksaydı.

Bütün bunların sahibi olan d’Urberville’ler –ya da başta kendilerini adlandırdıkları haliyle Stoke-d’Urberville’ler– memleketin bu eski kafalı yöresi için biraz alışılmadık bir aileydi. Bizim paytak John Durbeyfield’a köklü d’Urberville sülalesinin bu vilayet ve civarındaki tek gerçek temsilcisi diyen Papaz Tringham haklıydı. Fakat bunu söylerken, kendisinin de çok iyi bildiği üzere, kendi soyu asıl d’Urberville ailesiyle ne kadar bağlantılıysa, Stoke-d’Urberville’lerin de o kadar bağlantılı olduğunu da ekleyebilirdi. Öte yandan fena halde ıslaha muhtaç bir isme, böyle bir soyadı eklemenin faydalı bir hamle olduğunu da kabul etmek gerekir.

Yakın zaman önce vefat eden ihtiyar Mr. Simon Stoke, İngiltere’nin kuzeyinde dürüst bir tüccar (kimilerine göre bir tefeci) olarak servet kazandıktan sonra güneye, iş yaptığı bölgenin dışına, toprak sahibi olarak yerleşmeye karar vermişti ve bunu yaparken geçmişteki zeki ticaret insanı kimliğiyle kolayca tanınmasına imkân vermeyecek, o eski yalın ve keskin sözcükler kadar harcıâlem olmayacak bir isimle işe koyulma gereği hissetmişti. British Museum’da, İngiltere’nin yerleşmeyi düşündüğü bölgesinde yaşamış ve soyu tamamen ya da neredeyse tükenmiş, unutulmuş, sefil olmuş ailelerini anlatan eserlerin sayfalarını bir saat kadar inceledikten sonra, *d’Urberville*’in hem göze hem kulağa gayet iyi geldiğine kanaat getirmiş-

ti. Böylece d'Urberville soyadını, kendi adına ve soyuna ebediyen ilave etti. Fakat bunu yaparken abartıya kaçmayıp soyağacını, başka ailelerle yapılan evliliklerin ve aristokratik bağların çerçevesini makul ölçüde tutarak, sıkı itidal sınırlarını aşan tek bir unvanı bile araya sıkıştırmaktan kaçınarak yeniden oluşturdu.

Zavallı Tess ve ailesi hayal gücünün bu eserinden –huzurlarını kaçırarak böyle bir şeyden– elbette habersizdi, bu gibi eklemelerin mümkün olup olmadığını bile bilmiyorlardı; güzellik talihin bir armağanı olsa dahi soyun doğuştan geldiğine inanan insanlardı onlar.

Tess atlamak üzere olan bir yüzücü gibi hâlâ tereddütlü, geri mi çekilse devam mı etse bilemeyerek beklerken kulübenin koyu renkli, üçgen kapısından birinin gölgesi çıktı. Gölge, puro içen uzun boylu, genç bir adama aitti.

Adam neredeyse kara tenliydi; en fazla yirmi üçyirmi dört yaşında olmasına rağmen biçimsiz ama kıpkırmızı, pürüzsüz, dolgun dudaklarının üstündeki bakımlı, kara bıyık uçlarından burulmuştu. Dış hatlarında barbarlığın izleri görülse de yüzünde ve küstah, fıldır fıldır gözlerinde müstesna bir etkileyicilik olduğu seçilebiliyordu.

Yaklaşarak, “Merhaba güzelim, senin için ne yapabilirim?” dedi. Kızın büsbütün bir şaşkınlıkla kalakaldığını anlayınca sözünü sürdürdü: “Kusura bakma. Ben Mr. d'Urberville. Buraya beni mi, annemi mi görmeye geldin?”

Bir d'Urberville'in, bu adı taşıyan kişinin ta kendisi, Tess'in beklediği gibi çıkmayan eve ve araziye göre daha da umulmadıktı. Yıllanmış ve vakur bir çehre; d'Urberville yüz hatlarının damıtılmış, sülalenin ve İngiltere'nin yüzyıllarını hiyerografide temsil eden anıların çizgilerle somutlaşmış halini hayal etmişti Tess. Fakat işin içinden

çıkamayınca geliş amacına odaklanıp cesaretini topladı ve cevap verdi.

“Annenizi görmeye geldim efendim.”

“Korkarım onu göremezsin, annem kötürüm,” dedi türedi evin yeni temsilcisi. Kendisi sonradan vefat eden beyefendinin tek oğlu Mr. Alec’ti. “Sebebini sorabilir miyim? Onu hangi işle ilgili görmek istemiştin?”

“İş değil; gerçi niçin olduğunu söylemek de zor ya!”

“Eğlence mi?”

“Yo, yo. Efendim, söylersem tuhaf görünecek...”

Tess’i oraya getiren görev kendi gözünde artık öyle saçma bir hal almıştı ki adamın karşısındaki çekingenliğine ve orada bulunuşunun ona genel olarak verdiği huzursuzluğa rağmen gül dudakları, yağız Alec’in pek hoşuna gidecek şekilde kıvrılıverdi.

“Şey... çok budalaca,” diye kekeledi. “Korkarım size anlatamam!”

Öbürü, “Boş ver, budalalıklar hoşuma gider. İstersen tekrar dene canım,” dedi sevecenlikle.

Tess, “Annem gelmemi istedi,” diye başladı. “Gerçi aslında ben de aynısını yapma niyetindeydim. Ama böyle olacağını düşünmemiştim. Size, beyim, aynı aileden olduğumuzu söylemeye geldim.”

“Vay! Yoksul akrabalar mı?”

“Evet.”

“Stoke’lardan mısınız?”

“Yok, d’Urberville’lerdeniz.”

“Tabii, tabii, ben de d’Urberville demek istedim zaten.”

“Bizim adımız zamanla Durbeyfield olmuş ama esaden d’Urberville olduğumuz konusunda çeşitli kanıtlarımız var. Tarihçilere göre biz... bizde bir kalkanın üstünde şaha kalkmış bir aslanın, aslanın üstünde de bir hisarın bulunduğu eski bir mühür var. Bir de yuvarlak kâselerin

içindeki küçük kepecelere benzeyen çok eski gümüş bir kaşığımız. Gerçi kaşık o kadar yıpranmış halde ki annem onu çorba karıştırmak için kullanıyor.”

“Gümüş hisar şüphesiz benim armam,” dedi öbürü ilgisizce. “Şaha kalkmış aslan da öyle.”

“O yüzden annem sizinle tanışmamız gerektiğini söyledi; talihsiz bir kazada atımızı kaybettik çünkü ve ailenin en köklü kolu da biziz.”

“Annen çok düşünceliymiş, orası kesin. Ben de onun bu düşüncesini kınayacak değilim.” Alec konuşurken Tess’e öyle bir bakıyordu ki berikinin yüzünü hafifçe al basmıştı. “Ve sen de benim güzel kızım, akraba olarak bize dostane bir ziyarette bulundun?”

Tess yine huzursuzca, “Sanırım öyle,” diye pepeledi.

“Eh, ziyanı yok. Nerede yaşıyorsunuz? Ne yapıyorsunuz?”

Tess ona ayrıntıları kısaca anlattı ve müteakip sorulara cevaben, kendisini getiren araçla dönmeyi düşündüğünü söyledi.

“Onun dönüşte Trantridge Kavşağı’ndan geçmesine daha çok var. Bu arada vakit geçirmek için etrafta gezelim mi şirin kuzenim?”

Tess ziyaretini olabildiğince kısa tutmak istiyordu ama genç adam ısrar ettiği için ona eşlik etmeye razı oldu. Adam onu çimenliklere, çiçek yataklarına, limonluklara, sonrasında da meyve bahçesiyle seralara götürdü ve orada ona çilek sevip sevmediğini sordu.

“Olgunlaşınca evet,” diye cevap verdi Tess.

“Burada olgunlaştılar bile.” D’Urberville meyve toplamak için eğilirken, bir yandan da onları Tess’e uzatmaya başladı. Az sonra, “İngiliz kraliçesi”¹ cinsinin nadide

1. *British queen*. 1841’de İngiltere’de geliştirilen ve iriliğiyle bilinen melez bir çilek cinsi. (Ç.N.)

bir örneğini seçerken doğruldu ve onu sapından tutup kızın dudaklarına yaklaştırdı.

Tess hemen, “Hayır, hayır,” diyerek parmaklarını adamın eliyle kendi ağzının arasına uzattı. “Elimle alsam daha iyi.”

Adam, “Saçmalama!” diye üsteledi; Tess biraz da sıkılarak dudaklarını aralayıp meyveyi aldı.

D’Urberville’in ona her uzattığını yarı memnun, yarı isteksiz yiyerek bu şekilde amaçsızca biraz vakit geçirdiler. Tess artık daha fazla çilek yiyemez olunca, genç adam onun küçük sepetini çilekle doldurdu, sonra gül ağaçlarına doğru ilerlediler, orada da adam topladığı çiçekleri göğsüne koyması için Tess’e verdi. Tess rüyadaymış gibi itaat etti, çiçekleri ilıştiren yer kalmayınca adam bir-iki goncayı kızın şapkasına sıkıştırdı, zenginliğinin nişanesi olarak birçoğunu da sepetine yığdı. Sonunda saatine baktı ve, “Şimdi bir şeyler yiyecek olsan gitme vaktin gelecek, ama Shaston trenine de yetişmek istiyorsun. Gel, sana atıştıracak ne bulabileceğimize bir bakayım.”

Stoke-d’Urberville, Tess’i tekrar çimenlikten geçirerek kulübeye döndü, onu orada bıraktıktan kısa bir süre sonra içinde hafif bir öğünün bulunduğu bir sepetle tekrar belirdi, sepeti bizzat Tess’in önüne bıraktı. Şu hoş ve baş başa görüşme sırasında hizmetkârlar tarafından rahatsız edilmek istemediği belliydi.

“Puro içmemin bir sakıncası var mı?” diye sordu.

“Hayır, hiç yok efendim.”

Adam kulübeyi dolduran duman örtülerinin arasından kızın sepettekileri şirin mi şirin, kendinden geçmiş halde yiyişini izlerken, göğsündeki güllere masumiyetle bakan Tess Durbeyfield, zihnini bulandıran mavi sisin gerisinde duranın belki de kendi hayat hikâyesinin “trajik fesatçısı” olabileceğinden –gençliğinin ışık yelpazesindeki kan kırmızı rengin muhtemelen o olacağından–

habersizdi. Tess'in şu an tam olarak onun aleyhine işleyen bir özelliği vardı ve bu, Alec d'Urberville'i, gözlerini ona dikmeye yöneltiyordu. Söz konusu özellik, onu olduğundan daha gerçek, gelişmiş bir kadın gibi gösteren gürbüzlüğü, dolgunluğuuydu. Annesinden almıştı bunu, ama bu özelliğin işaret ettiği vasıflara henüz sahip değildi. Tess'in canı buna bazen sıkılırdı, ta ki arkadaşları o kusurun zamanla düzeleceğini söyleyene kadar.

Öğününü bitirir bitirmez, "Artık eve gitmeliyim efendim," diyerek doğruldu.

Evin görüş alanından çıkana kadar bahçe yolunda ona eşlik eden d'Urberville, "Peki senin adın nedir?" diye sordu.

"Tess Durbeyfield, aşağıdaki Marlott köyünden."

"Ve diyorsun ki ailen atınızı kaybetti?"

Tess, "Onun ölümüne... ben sebep oldum!" deyip gözlerine dolan yaşlarla, Prens'in nasıl can verdiğini anlatmaya koyuldu. "Babamı uğrattığım zararı nasıl telafi edeceğimi bilemiyorum!"

"Elimden bir şey gelir mi diye düşünmeliyim. Annemin sana bir yer bulması gerek. Ama Tess, şu 'd'Urberville' saçmalığını bırakalım. Durbeyfield'in bambaşka bir isim olduğunu sen de biliyorsun."

Tess biraz da vakarla, "Buna itirazım olmaz efendim," dedi.

Bir an –ama yalnızca bir an– bahçe yolunun dönüş yaptığı yere geldiklerinde, eğreltiotlarıyla çam ağaçlarının arasında, bahçıvan kulübesi görüş alanına girmeden hemen önce, adam yüzünü Tess'inkine yaklaştırıp sanki... ama hayır, fikrini değiştirip kızı yolcu etti.

Böyle başladı. Tess bu karşılaşmanın önemini kavraydı o gün niçin yanlış erkek tarafından görülüp arzulandığını, kaderin niçin karşısına her bakımdan –insanlığın sunabildiğince– doğru ve istenen erkeği çıkarmadığı-

nı sorabilirdi. Öte yandan, tanıdıkları arasında ikinci seçeneğe yaklaşabilecek erkeğin gözünde o artık yarı yarıya unutulmuş, geçici bir izlenimden ibaret kalmıştı.

Eşyanın iyi düşünülmüş ama kötü uygulanan tasarısında çağrı nadiren muhatabını bulur, sevicecek erkek nadiren sevginin saatiyle örtüşür. Doğa, karşılaşmanın mutlu bir sonuç verebileceği bir zamanda kolay kolay, “Hadi, karşılaşın!” demez zavallı yaratığına. Veya saklambaç bezdirici, vakti geçmiş bir oyuna dönüşmeden evvel birinin “Nerede?” çığlığına, “Burada!” diye karşılık vermez. İnsani ilerleyişin tepe veya doruk noktasında bu çağaşımı hassas bir sezgiyle, bizi şu an sarsıp serseme çeviren toplumsal düzeneğin daha yakın bir etkileşimiyle düzeltilir mi diye merak edilebilir; fakat böyle bir mükemmelliği değil kestirmek, hayal etmek bile mümkün değil. Nitekim başka milyonlarcasında olduğu gibi, bu örnekte de kusursuz bir bütünün iki yarısı kusursuz bir anda birbiriyle karşılaşmadı; eksik parça vakit çok geç olana kadar bön bir duyarsızlıkla bekleyerek yeryüzünde bağımsızca gezindi. Ve bu beceriksizce gecikmeden kaygı, hayal kırıklığı, üzüntü, felaket, garip mi garip alın yazıları doğdu.

D’Urberville kulübeye dönünce bir koltuğa oturup yayıldı ve yüzünde hoşnut bir gülümsemeyle düşünceye daldı. Derken gürültülü bir şekilde gülmeye başladı.

“Vay canına! Şu işe bak! Ha ha ha! Ne tatlı bir kız o öyle!”

6

Tess yamaçtan aşağı Trantridge Kavşağı’na indi ve Chaseborough’dan Shaston’a dönen trende yerini almak

için dalgın dalgın beklemeye koyuldu. Trene binerken öbür yolcularla konuştu ama ne dediğinin farkında değildi. Hareket ettiklerinde de dikkati dışa değil, içe dönüktü.

Onunla yolculuk edenlerden biri herkesten daha büyük bir açıksözlülükle, "Ne kadar havalı olmuşsun böyle? Daha haziran başında bu kadar gül!" diye yorumda bulundu.

Tess insanların şaşkın bakışları karşısında nasıl bir görüntü sergilediğini ancak o zaman anladı: Göğsünde güller, şapkasında güller, ağzına kadar dolu sepetinde güller ve çilekler. Yüzü kızardı, ne diyeceğini bilemeyerek çiçekleri kendi toplamadığını söyledi. Yolcuların bakmadığı bir sırada en gösterişli olanlarını şapkasından çıkarıp sepetine koydu, sepetin ağzını da mendiliyle örttü. Ardından yine düşüncelere daldı ve başını aşağı indirdiğinde göğsünde kalan bir gülün dikenini kazara çenesine battı. Blackmoor Vadisi'ndeki bütün köylüler gibi, Tess de kolayca kuruntuya kapılır ve işaretleri batıl inançla yorumlardı. Bu olanı uğursuzluk saydı, o gün farkına vardığı ilk uğursuzluk.

Tren ancak Shaston'a dek gidiyordu; tepelerdeki kasabadan vadideki Marlott'a yaya olarak birkaç kilometre daha inmek gerekiyordu. Annesi, eğer yürüyemeyecek kadar yorgun hissederse tanıdıkları bir köylü kadının evinde gecelemesini salık vermişti; Tess de buna uyararak ertesi gün öğleden sonraya kadar köyüne dönmedi.

Eve girdiğinde, annesinin muzaffer halinden, yokluğunda bir şeyler olduğunu hemen anladı.

"Ah evet, hepsini biliyordum! Sana her şeyin düzeleceğini söylemiştim, işte ispatı!"

Tess bezgince, "Ben yokken mi? Ne oldu?" diye sordu.

Annesi bilmiş bir memnuniyetle kızını tepeden tırnağa süzdükten sonra sataşarak sözünü sürdürdü. "Demek onların gözüne girdin!"

“Nereden biliyorsun anne?”

“Mektup aldım.”

Tess mektup için aradan yeterince zaman geçtiğini hatırladı.

“Diyorlar ki –yani Mrs. d’Urberville diyor– kümes hayvanlarından oluşan hobi çiftliğiyle ilgilenmeni istiyormuş. Ama seni fazla umutlandırmadan oraya aldırmanın dolaylı bir yolundan başka bir şey değil bu. Kadın seni akraba olarak sahiplenecek; mektubun anlamı bu.”

“Ama ben onu görmedim bile.”

“Ama herhalde birini gördün?”

“Oğlunu gördüm.”

“Peki, o seni sahiplendi mi?”

“Eh, bana kuzen dedi.”

Joan, “Biliyordum!” diye karşılık verdi. Sonra kocasına doğru, “Ona kuzen demiş!” diye bağırdı. “Eh, demek ki annesiyle konuşmuş, kadın da seni oraya almak istiyor.”

Tess şüpheyle, “Ama kümes hayvanı bakabilir miyim bilmiyorum,” dedi.

“Sen bakamazsan kim bakacak? Sen bu işlerin içinde doğdun büyüdün. Senin gibiler, sonradan öğrenenlerden her zaman daha iyisini bilirler. Hem bu zaten sadece bir şeyler yapıyor görünesin, kendini borçlu hissetmeyesin diye.”

Tess düşünceli düşünceli, “Ben gitmem gerektiğinden o kadar emin değilim,” dedi. “Mektubu kim yazmış? Bir bakabilir miyim?”

“Mrs. d’Urberville yazmış. Bak.”

Üçüncü şahısla yazılan mektup Mrs. Durbeyfield’ı, kümes hayvanları çiftliğini idare eden hanımın kızının hizmetlerinden yararlanabileceği, eğer gelebilirse kendisine rahat bir oda verileceği ve beğenilirse ücretinin de cömert olacağı konusunda kısaca bilgilendiriyordu.

Tess, “Ha, hepsi buymuş!” diye yorum yaptı.

“Seni hemencecik bağışlarına basıp öpecek, sarılacak halleri yok ya.”

Tess pencereden dışarı baktı.

“Burada babam ve seninle kalmayı tercih ederim,” dedi.

“Ama neden?”

“Sana nedenini söyleyemem anne, hatta nedenini ben de pek bilmiyorum.”

Bundan bir hafta sonra, Tess hemen yakın çevrede hafif bir iş bulmak için çıktığı arayıştan eli boş dönmüştü. Yazın yeni bir at almaya yetecek parayı biriktirmekten düşüncesi. Daha eşiği henüz aşmıştı ki çocuklardan birinin odada, “Beyefendi buradaydı!” diye oynadığını gördü.

Yüzünde güller açan annesi alelacele açıklamaya girişti. At sırtında Marlott tarafına yolu düşen Mrs. d’Urberville’in oğlu onlara uğramış. Adam, annesi adına, Tess’in kümes hayvanı çiftliğinin idaresini almaya gelip gelmeyeceğini öğrenmek istemiş; hayvanların şimdiye dek sorumluluğunu üstlenen kişi güvenilir çıkmış. “Mr. d’Urberville senin için, görüldüğü gibiyse eğer gerçekten iyi bir kız olmalı diyor; ağırlığınca altın edeceğini biliyor. Doğruya doğru, adam sana büyük ilgi duyuyor.”

Tess kendi gözünde o kadar alçaldığı halde bir yabancının yüksek takdirini kazandığına bir an gerçekten hoşnut olmuş gibiydi.

“Böyle düşündüğüne sevindim,” diye mırıldandı. “Orada yaşamının neye benzeyeceğini bilseydim hemen giderdim.”

“Adam heybetli, yakışıklı biri!”

Tess soğuk bir sesle, “Bence değil,” dedi.

“Ne dersen de, bu senin için bir fırsat. Güzel bir elmas yüzüğü olduğuna da eminim.”

Küçük Abraham pencere dibindeki sedirden neşeyle, “Evet,” dedi. “Gördüm ben. Elini bıyığına kaldırdığına

ışıldıyordu. Anne, asil akrabamız niye elini bıyığına götürüp duruyordu?”

Mrs. Durbeyfield ebeveyn gururuyla, “Şu çocuğu duyuyor musun?” diye feryat etti.

Sör John koltuğunda hülyalı hülyalı, “Belki elmas yüzüğünü göstermek içindir,” diye mırıldandı.

Tess, “Düşüneyim madem,” diyerek odadan çıktı.

Evin hanımı, “Eh, sülalemizin daha genç kolu üstünde hemencecik iyi bir izlenim bırakmış,” dedi kocasına. “Ve bunun gerisini getirmezse aptallık eder.”

“Çocuklarımın evden uzaklaşması hoşuma gitmiyor,” diye karşılık verdi pazarcı. “Ailenin reisi olarak öbürlerinin bana gelmesi gerek.”

Zavallı ahmak kadın, “Bırak gitsin be adam,” diye dil döktü. “Delikanlı, kızımıza tutulmuş, sen de gördün. Tess’e kuzen dedi! Büyük ihtimalle onunla evlenip bir hanımefendi yapacak, kızımız da ataları gibi şanlı olacak.”

Güç ve sağlıktan çok hayal kurmaya teşne olan John Durbeyfield’in hoşuna gitti bu varsayım.

“Eh, belki genç Mr. d’Urberville’in maksadı budur,” diye kabul etti. “Bizim köklü soyumuzla bağ kurarak kendi asaletini geliştirmeyi ciddi ciddi düşünüyor olabilir. Tess de ne hınzırmış! Sahiden böyle bir niyetle mi gitti onları ziyarete?”

Bu arada Tess bahçedeki beктаşıüzümlerinin arasında, Prens’in mezarı başında düşünceli düşünceli dolaşıyordu. İçeri döndüğünde annesi kaldığı yerden devam etti.

“Ee, ne yapacaksın?” diye sordu.

Tess, “Keşke Mrs. d’Urberville’i görmüş olsaydım,” dedi.

“Bence bu işin peşini bırakma. Kadını da yakında görürsün.”

Baba koltuğunda öksürdü.

Tess huzursuzca, "Ne diyeceğimi bilemiyorum!" diye karşılık verdi. "Kararı siz verin. Yaşlı at benim yüzümden öldü ve size yenisini almak için bir şey yapmam gerekiyor. Fakat... fakat Mr. d'Urberville'in orada olması hiç hoşuma gitmiyor!"

Atın ölümünden sonra, Tess'in zengin akrabalarınca (öbür aileyi hayallerinde böyle canlandırıyorlardı) sahiplenilme fikrini bir ağır kesici gibi benimseyen çocuklar, ablalarının isteksizliği karşısında feryat etmeye, kararsız kaldığı için ona sataşp sitem etmeye başladılar.

Avazları çıktığıınca, "Tess gitmek istemiyooooor, hanımefendi olmak istemiyooooor, hayır, hayır diyooooor!" diye ağladılar. "Güzel, yeni bir atımız olmayacak, hediye alacak kadar çok altın paramız olmayacak! Tess cici kıyafetler içinde tatlı görünmeyeceek!"

Koroya anne de katıldı: Kendi yöntemiyle sonsuzca uzatarak olduğundan daha ağır gösterdiği ev işlerini de konuya dahil etti. Yalnızca baba tarafsız tutumunu korudu.

Tess en sonunda, "Tamam gideceğim," dedi.

O rıza gösterince, zihninde izdivaç hayalleri canlanan annesi kendini tutamadı.

"İşte bu! Senin gibi güzel bir kız için hayırlı bir fırsat bu!"

Tess asabiyetle gülümsedi.

"Umarım bu para kazanmak için bir fırsat olur. Başka türden bir şey değil. Köyde böyle aptalca mevzular konuşmazsanız sevinirim."

Mrs. Durbeyfield söz vermedi. Gelen ziyaretçinin sözlerinden sonra, gururunun gevezelik yapmasına engel olabileceğinden emin değildi.

Konu böylece bağlandı; genç kız kendisine ihtiyaç duyulduğu gün yola çıkmaya hazır olduğunu yazdı. Çok geçmeden, Mrs. d'Urberville'in bu karara sevindiğini, onu

ve bagajını almak üzere iki gün sonra vadinin tepesine yaylı bir yük arabasının geleceğini, Tess'in işe başlamaya hazırlanmasını bildiren haber ulaştı. Mrs. d'Urberville'in elyazısı hayli erkeksi görünüyordu.

Joan Durbeyfield şüpheyle, "Yük arabası mı?" diye mırıldandı. "Akrabalarına kapalı bir yolcu arabası gönderselerdi ya!"

Sonunda kararını veren, huzursuzluğu ve dalgınlığı hafifleyen Tess'in, çok da zahmetli olmayacak bir işle babasına yeni bir at alabileceğini düşünerek biraz özgüveni gelmiş, kendi işleriyle ilgilenmeye koyulmuştu. Okulda öğretmen olmayı umut etmişti ama kader farklı bir karar vermişe benziyordu. Zihnen annesinden daha olgun olduğu için, onun evlilik umutlarını bir an bile ciddiye almıyordu. Akli bir karış havadaki kadın doğduğu yıldan beri kızına hayırlı bir kısmet aramakla meşguldü.

7

Yolculuğun kararlaştırıldığı sabah Tess şafaktan önce –en azından günün en iyi vaktinin hangisi olduğunu bildiğinden emin, dupduru şakıyan kâhin edalı bir kuş dışında koruluğun hâlâ suskun olduğu, kuşun yanıldığında hemfikir öbür canlıların sessizliklerini koruduğu, karanlığın eşiğindeki o dakika– uyandı. Kahvaltı saatine kadar üst katta eşyalarını topladı ve özenle katladığı bayram kıyafetini valizine koyarak, hafta içleri giydiği günlük giysisiyle aşağı indi.

Annesi itiraz etti. "Akrabalarını görmeye böyle gitmeyeceksin herhalde?"

"Ama oraya çalışmaya gidiyorum!"

Mrs. Durbeyfield, "Evet," dedi ve ardından sır verir gibi ekledi, "başta biraz öyle görünebilir. Ama bence en güzel halinle gitmen daha akıllıca olur."

Tess sakın bir teslimiyetle, "Pekâlâ, herhalde sen daha iyi bilirsin," dedi.

Ve annesini memnun etmek için kendini onun ellerine bıraktı. "İstediyini yap anne."

Mrs. Durbeyfield kızının uysallığına bayıldı. Önce büyük bir leğen getirdi ve Tess'in saçlarını öyle bir yıkadı ki kuruyup tarandığında o saçlar her zamankinden iki kat daha gür görünüyordu. Sonra onları daha geniş, pembe bir kurdeleyle bağladı. Ardından Tess'e, kulüp yürüyüşünde giydiği, kabarık saçlarıyla birleşince zaten gelişkin vücudunu olduğundan da olgun bir yaşta gösterecek ve henüz neredeyse çocuk olduğu halde onun kadının yerine konmasına sebebiyet verebilecek ince, bol, beyaz elbiseyi giydirdi.

Tess, "Çorabımın topuğunda delik var ama!" dedi.

"Çorabındaki delikleri boş ver, onların bir önemi yok! Ben genç kızken kafamda başlık olduktan sonra şeytan bile gerisine bakmazdı."

Anne, kızının görünüşünden duyduğu gururla şövalesinin başındaki bir ressam gibi geriye doğru adım attı ve eserini bütün olarak süzdü.

"Kendini bir görsen!" diye haykırdı. "Geçen günkünden bile çok daha güzelsin."

Tess küçük aynada kendini ancak kısmen görebildiği için Mrs. Durbeyfield pencerenin dışına siyah bir pelerin astı ve giyinip kuşanan köylülerin âdeti olduğu üzere, camları büyük bir aynaya çevirdi. Sonra merdivenden inip aşağıdaki odada oturan kocasının yanına gitti.

"Sana şu kadarını söyleyeyim, Durbeyfield," dedi iftiharla, "Mr. d'Urberville'in onu sevmemeye yüreği elvermeyecek. Ama sen sen ol, adamın onu ne kadar be-

ğendiğini, eline geçen bu fırsatı Tess'in çok da yüzüne vurma. Kızımız fazlasıyla tuhaf olduğu için adamdan soğuyabilir, hatta şimdi bile gitmekten vazgeçebilir. Her şey yolunda giderse, Stagfoot Lane'deki şu papaza, o temiz kalpli adama gidip mutlaka bize bunu söyleyerek yaptığı iyiliğin karşılığını vereceğim!"

Gelgelelim, kızının yola çıkma saati yaklaştıkça, giyinip kuşanmanın verdiği ilk heyecanı geçtikçe Joan Durbeyfield'in içine küçük bir kurt düştü. O kurdun etkisiyle, yolun küçük bir kısmını –vadi eğiminin dış dünyaya doğru dikleşmeye başladığı yere kadar– yürüyeceğini söyledi. Tess'i yukarıda Stoke-d'Urberville'lerin göndereceği yaylı yük arabası karşılayacaktı; kızın valiziyse hazır olsun diye el arabası olan bir delikanlıyla önden gönderilmişti.

Annelerinin başlığını geçirdiğini gören küçükler onunla gitmek için yalvarmaya başladılar.

"Madem ablamız güzel giysilerini giymiş ve centilmen kuzenimizle evlenecek, biz de onunla biraz yürümek istiyoruz!"

Yüzü kızaran Tess hızla dönüp, "Hayır," dedi. "Bu konuyu daha fazla işitmek istemiyorum! Anne, şunların kafasına böyle bir saçmalığı nasıl sokarsın?"

Mrs. Durbeyfield, "Ablanız zengin akrabamız için çalışmaya gidiyor, güzellerim. Yeni atın parası için yardım edecek," diyerek ortalığı yatıştırdı.

Tess boğazında bir yumruyla, "Hoşça kal baba," dedi.

Sör John, sabahki özel durum münasebetiyle biraz aşırıya kaçan şekerlemesine ara verip başını göğsünden kaldırdı, "Güle güle kızım," diye karşılık verdi. "Umarım genç arkadaşım, kendi soyunun bu zarif emsalini sevecektir... Ayrıca eski şanımızın epey gerisinde kaldığımız için, unvanımızı fahiş olmayan bir fiyata satmaya –evet satmaya– hazır olduğumu da onlara söyle Tess."

Leydi Durbeyfield, "Bin sterlinden aşağı olmaz!" diye bağırdı.

"Onlara bin sterlin istediğimi söyle. Ama düşününce, daha azı da olur. Benim gibi zavallı bir beceriksizden daha çok yakışır ona. Söyle, yüze de veririm. Gerçi ayrıntılara takılacak değilim; elliye veririm... yirmiye de veririm! Evet, yirmi sterlin, daha aşağısı olmaz. Kahretsin, aile şerefi diye bir şey var, bir kuruş bile altına inmem!"

Tess'in içindeki duyguları dile getiremeyecek kadar gözleri dolmuş, nefesi tıkanmıştı. Hızla arkasını dönüp dışarı çıktı.

Böylece kızlar ve anneleri hep birlikte yürümeye koyuldular. Tess'in iki yanında birer çocuk ellerini tutmuş, arada bir düşünceli düşünceli, büyük bir iş yapmak üzere olan birine bakar gibi ona bakıyorlardı; annesi en küçükle hemen peşlerindeydi. Arkasında cahil bir gururla, iki yanına masumiyeti almış dürüst bir güzelliğin tablosu gibiydiler. Tepesinde Trantridge'den gelecek aracın bekleyeceği yokuşun başlangıcına ulaşana dek yolu takip ettiler; bu son rampanın yorgunluğunu ata yüklememek için yukarısını sınır belirlemişlerdi. İlk tepenin ardındaki Shaston'un kayalık yüzeylere benzer evleri, arazinin sırt hattını bölüyordu. Yokuşun kenarından geçen yükseltilmiş yolda, önleri sıra gönderdikleri ve Tess'in dünyadaki tüm varlığını taşıyan el arabasının sapına oturmuş delikanlı dışında kimse görünmüyordu.

Mrs. Durbeyfield, "Burada biraz bekleyelim, arabanın az sonra geleceğine eminim," dedi. "Evet, orada görüyorum bak!"

Gelmişti; en yakın tepenin çıkıntı yaptığı yerin gerisinden ansızın belirivermiş, el arabalı oğlanın yanında durmuştu. Bunu gören anneyle çocuklar daha fazla yürümemeye karar verdiler, Tess de onlarla alelacele vedalaşıp yokuş yukarı adımlarını hızlandırdı.

Beyazlar içindeki Tess'in, eşyalarının yerleştirildiği yaylı yük arabasına yaklaşmasını izlediler. Fakat kız daha oraya varmadan başka bir araç, doruktaki bir ağaç kümesinin arasından fırlayarak yolun dönemecinden çıkageldi, yük arabasını geçti ve epey şaşırılmış görünen Tess'in yanında durdu.

Tess'in annesi ikinci arabanın ilki gibi basit bir araç değil, son derece süslü ve donanımlı, iki kişilik, hızlı, hafif bir at arabası olduğunu o zaman anladı. Arabanın sürücüsü, dişlerinin arasında puro olan yirmi üç-yirmi dört yaşında genç bir adamdı; şık bir şapkası vardı, kalın kumaştan kahverengi bir ceketle aynı renkte bir pantolon giymiş, beyaz boyunbağı, dik yaka ve kahverengi binici eldivenleri takmıştı. Bir başka deyişle, bir-iki hafta önce Tess hakkında bir cevap almak için Joan'ı ziyaret eden iyi görünümlü, kibar, atlı gençti gelen.

Mrs. Durbeyfield çocuklar gibi ellerini çırpı. Sonra başını indirdi, ardından tekrar gözlerini dikti. Bunun anlamını yanlış yorumluyor olabilir miydi?

Çocukların en küçüğü, "O adam, ablamı hanımefendi yapacak centilmen akrabamız mı?" diye sordu.

Bu arada Joan Durbeyfield, muslin giysisi içindeki Tess'in, kendisiyle konuşan araba sürücüsünün yanında hâlâ kararsızca dikildiğini görebiliyordu. Kızının görünüşteki kararsızlığı aslında kararsızlıktan fazlası, endişeydi. Ona kalsa mütevazı yük arabasını tercih ederdi. Genç adam indi; Tess'in kendi arabasına binmesi için ısrar eder gibi bir hali vardı. Tess yüzünü yokuşun aşağısında bekleyen ailesine çevirdi ve küçük topluluğu süzdü. Sonra bir şey karar vermesini hızlandırdı sanki, belki de Prens'in ölümüne kendisinin sebep olduğu düşüncesi. Arabaya ansızın biniverdi; adam da yanında yerini aldı ve kamçısını gecikmeden atın üstünde şaklattı. Göz açıp kapayana kadar valizi taşıyan yavaş yük

arabasını geçmiş ve tepenin çıkıntısı ardında gözden kaybolmuşlardı.

Tess görüş alanından çıkar çıkmaz –ve bu dramatik sahne kapanınca– ufaklıkların gözleri yaşla doldu. En küçüğü, “Keşke zavallı, zavallı Tess, hanımefendi olmaya gitmeseydi!” diyerek dudaklarını büktü ve hüngür hüngür ağlamaya başladı. Üstelik bu yeni bakış açısı bulaşıcıydı, onun yanındaki ufaklık da aynısını yaptı, sonra onun yanındaki de. Şimdi üçü de avazları çıktığıınca ağlıyorlardı.

Eve dönmek için yola koyulurken Joan Durbeyfield’in gözleri de yaşlıydı. Köye vardığında kadere boyun eğmiş, talihlerinin yaver gideceğine güveniyordu. Fakat o gece yatakta iç geçirince kocası ne olduğunu sordu.

“Tam bilemiyorum,” diye cevap verdi. “Tess gitmeseydi belki de daha iyi olurdu diye düşünüyordum.”

“Bunu daha önce düşünmen gerekmez miydi?”

“Sonuçta kız için bir fırsat bu... Ama şimdi olsa, beyefendinin gerçekten iyi kalpli bir genç adam olup olmadığı ve bir akraba olarak kızıma değer verip vermeyeceğini iyice anlamadan onu bırakmazdım.”

Sör John, “Evet, belki de öyle yapmalıydın,” diye horuldadı.

Joan Durbeyfield her zaman teselliye bir yerlerde bulmayı bilirdi. “Eh, gerçek bir soylu olarak, kızım kozunu doğru oynarsa onların arasında yolunu bulması gerekir. Böylece genç adam onunla öncesinde değilse bile sonrasında mutlaka evlenecektir. Çünkü kim olsa adamın kızım için aşkla yanıp tutuştuğunu görebilir.”

“Kızımın kozu neymiş peki? D’Urberville kanı mı?”

“Hayır, aptal. Yüzü, benim de öyleydi.”

Tess'in yanına geçen Alec d'Urberville ilk tepenin sırtında hızla ilerleyip valizli arabayı gerilerde bırakırken bir yandan da çene çalarak kıza iltifat ediyordu. Hâlâ yükselen coğrafya müthiş bir manzarayla dört bir yanlarını sarmıştı: Geride Tess'in doğduğu yeşil vadi; ileride Trantridge'e yaptığı ilk kısa ziyaret haricinde hiçbir fikri olmadığı boz arazi. Böylece yolun uzun, düz bir inişle bir buçuk kilometre kadar uzandığı bir eğimin başına ulaşılar.

Babasının atıyla yaptığı kazadan sonra Tess Durbeyfield, normalde gözüpek biri olduğu halde, tekerlek üstünde fazlasıyla ürkekleşmişti; en küçük bir sarsıntı bile onu irkiltiyordu. Nitekim sürücünün gidişindeki pervasızlık da huzurunu kaçırmaya başlamıştı.

Kaygısız görünmeye çalışarak, "Aşağıya yavaş inebilirsiniz sanırım, değil mi efendim?"

D'Urberville başını çevirip ona baktı, iri ve beyaz ön dişleriyle purosunun ucunu kopardı; dudakları kendiliğinden bir gülümsemeyle kıvrıldı.

Bir-iki nefes çektikten sonra, "Tess," diye karşılık verdi, "senin gibi cesur ve sağlıklı bir kız mı soruyor bunu? Ben yokuşları daima dörtnala inerim. Hiçbir şey insanı bundan daha fazla neşelendiremez."

"Ama belki bu seferlik gerekli değildir?"

Öbürü başını sallayarak, "Ah, burada iki kişiyi hesaba katmalıyız. Yalnızca ben değil," dedi. "Çok acayip bir huyu olan Tib'i de dikkate almalıyız."

"Kimi?"

"Şu kısrağı işte. Bana az önce dönüp haşın haşın baktı gibi geldi. Fark etmedin mi?"

Kaskatı kesilen Tess, “Beni korkutmaya çalışmayın, efendim,” dedi.

“Çalışmıyorum. Şu atı idare edecek biri varsa o da benim. Kimse idare edemez demiyorum ama birinin buna gücü varsa, o da benim.”

“Niye böyle bir atınız var ki?”

“Ah, güzel bir soru sordun! Galiba kaderim bu. Tib bir adamı öldürdü ve ben onu aldıktan hemen sonra az kalsın beni de öldürüyordu. Ama ondan sonra, sözüme inan, az kalsın ben de onu öldürüyordum. Yine de hâlâ çok alıngan ve onun arkasındayken insanın hayatı pek güvende olmuyor.”

Artık inmeye başlamışlardı; ya kendi ya sahibinin iradesiyle olacak (ikincisi daha muhtemeldi), ondan beklenen pervasızlığı besbelli çok iyi bilen at, arkadan gelecek bir işarete bile neredeyse ihtiyaç duymadı.

Onlar aşağı, aşağı hızlanırlarken tekerlekler bir topaç gibi uğulduyor, araba bir sağa bir sola savruluyor, ilerlemesi gereken düz doğruya nispetle hafifçe eğri bir eksen çiziyor, atın gövdesi dalgalar halinde inip kalkıyordu. Tekerlerden biri bazen sanki metreler boyu yerden kesiliyor, bazen bir taş döne döne çitlerin üstünden aşıveriyor ve atın toynaklarından günüşiğine rağmen çakmaktaşı kıvılcımlar çıkıyordu. Arabanın ilerleyişiyle düz yolun görünümü büyüdü, yolun iki yanındaki tümsekler kamayla yarılr gibi, yolcuların omuzlarını hızla sıyrırcaasına ayrıştı.

Rüzgâr beyaz muslin elbisesinden Tess’in tenine işliyor ve yeni yıkanmış saçını geriye savuruyordu. Korkusunu açık etmemeye kararlı olan Tess, d’Urberville’in dizgini tutan eline yapıştı.

“Koluma dokunma! Dokunursan ikimiz de savruluruz! Belime sarıl!”

Tess onun beline sarıldı, böylece aşağıya vardılar.

Kızın yüzü alev almış gibiydi. “Muzaıplığınıza rağ-men sağ salim indik Tanrı’ya şükür!” dedi.

“Ayıp sana Tess! Buna mizaç derler!”

“Gerçek bu.”

“Ne olursa olsun, tehlikenin geçtiğini hissettiğin an beni nankörce bırakman gerekmez.”

Tess ne yaptığının farkında değıldi; d’Urberville’in beline gayriihtiyari tutunmaya onun erkek mi kadın mı, sopa mı taş mı olduğunu düşünmemişti. Karşılık vermeden kendini topladı, sonra bir başka yokuşun tepesine vardılar.

“Pekâlâ, o zaman yine!” dedi d’Urberville.

Tess, “Hayır, hayır,” diye itiraz etti. “Biraz anlayışlı olun lütfen.”

“Ama insanlar kendilerini vilayetin en yüksek noktalarından birinde buldular mı oradan tekrar aşağı inmeleri gerekir.”

D’Urberville dizginleri boşalttı ve bir kez daha başladılar. Sallantının arasında adam yüzünü Tess’e döndü ve muzipçe sataşarak, “şimdi güzelim, daha önce yaptığın gibi kollarını belime dola,” dedi.

Tess ona çok da temas etmeden tutunmaya çalışarak, “Asla!” diye diklendi.

“O kiraz dudaklarına, hatta al basmış yanağına küçük bir buse kondurayım duracağım Tess. şerefim üzerine duracağım!”

Neye uğradığını şaşıran Tess oturduğu yerde iyice geriye kaydđ ve bunu gören d’Urberville atđ iyice kışkırtıp kızı beşik gibi sallamaya başladı.

Vahşi bir hayvan gibi irileşen gözlerini çaresizlik içinde ona diken Tess, “Başka bir çaresi yok mu hiç?” diye feryat etti. Annesinin onu böyle güzel giydirmesi amacından fena halde sapmışa benziyordu.

D’Urberville, “Hiç yok sevgili Tess,” dedi.

Tess perişan bir halde nefes nefese, “Bilmiyorum ki... peki madem, sorun değil!” diyerek razı geldi.

D’Urberville dizginlere asıldı, yavaşladıklarında tam istediği öpücüğü konduracaktı ki Tess iffetinin ancak farkına varmış gibi yana kaçtı. Kaptisli ve tutkulu sürücü, iki eli de dizginde olduğu için onun manevrasına engel olacak durumda değildi.

“Kahretsin, şimdi ikimizin de canına okuyacağım!” diye küfretti. “Seni küçük cadı, sözünden böyle dönebileceğini mi sanıyorsun ha?”

“Madem bu kadar kararlısınız yerimden kımıldamayacağım! Ama bir akraba olarak bana iyi davranacağınızı ve beni koruyacağınızı sanmıştım!”

“Akranın yerin dibine batsın! Hadi!”

Yüzünden iri bir gözyaşı damlası süzülen ve ağlama gayretiyle dudakları titremeye başlayan Tess, “Ama efendim, ben kimsenin beni öpmesini istemiyorum!” dedi. “Böyle olacağını bilseydim gelmezdim zaten.”

Fakat d’Urberville aman vermiyordu, Tess hareketsiz oturunca sonunda hâkimiyet kuran buseyi kondurdu. Tess daha o an utancından kıpkırmızı kesildi ve mendilini çıkarıp dudakların değdiği yeri sildi. Bunu gören genç adamın hevesi kaçtı; kız bu hareketi bilinçsizce yapmıştı çünkü.

“Bir köylü kızına göre fena duygusalımsın!” dedi.

Yanağını gayriihtiyari ovalayarak farkında olmadan ona haddini bildiren Tess, anlamını pek çözemediği bu sözlerle cevap vermedi. Aslında o hareketiyle, adamın öpücüğünü –böyle bir şey mümkünse eğer– geri almıştı. Melbury Down ve Wingreen yakınlarında tırıs giderlerken, d’Urberville’i sinirlendirdiğini belli belirsiz anlayarak, dümdüz önüne bakıyordu ta ki önlerinde inilecek bir yokuş daha olduğunu dehşetle görene kadar.

Kamçısını savurmaya girişen d’Urberville hâlâ yaralı

bir ses tonuyla, "Bunu yaptığına pişman olacaksın!" diye tekrar başladı. "Tabii aynısını bu sefer gönül rızasıyla kabul eder ve mendilini çıkarmazsan o başka."

Tess, "Siz bilirsiniz!" diye iç geçirdi. "Ah... durun, şapkamı alayım!"

Konuşurken Tess'in şapkası uçup yola düşmüştü ve halihazırda hiç yavaş gitmiyorlardı. D'Urberville arabayı durdurarak şapkayı alacağını söyledi ama Tess öbür taraftan inmişti bile.

Dönüp şapkasını yerden aldı.

Adam arabanın arkasından onu süzüp, "Zaten güzel-sin, ama ruhum üstüne yemin ederim, şapkasız daha da güzel görünüyorsun," diye yorum yaptı. "Hadi, atla! Ne oldu?"

Tess şapkasını takıp bağlamıştı fakat adım atmıyordu.

Gözleri dikbaşı bir zafer duygusuyla aydınlanırken, ağzının içindeki kızıl ve fildişi renkleri açığa çıkararak, "Hayır efendim," dedi. "Bir daha asla olmaz!"

"Ne yani... yanıma oturmayacak mısın?"

"Hayır, yürüyeceğim."

"Daha Trantridge'e sekiz-on kilometre var."

"İsterse onlarca kilometre olsun. Hem yük arabası da arkadan geliyor."

"Seni üçkâğıtçı şıfıntı! Söylesene, o şapkayı bilerek uçurdun değil mi? Kalıbımı basarım öyle!"

Tess'in maksatlı suskunluğu d'Urberville'in şüphelerini doğruluyordu.

Derken genç adam ona sövüp saymaya, yaptığı kurnalıktan ötürü ağzına geleni söylemeye başladı. Atı aniden döndürerek üstüne doğru sürmeye, kızı arabayla çitin arasında sıkıştırmaya kalkıştı. Fakat bunu yaparsa onu yaralardı.

Tess sıkıştırıldığı çitin üstünden, "Ağzınızı böyle bozduğunuz için kendinizden utanmalısınız!" diye hara-

retle bağırdı. “Sizi sevmiyorum! Sizden nefret ediyor ve iğreniyorum! Anneme döneceğim, döneceğim işte!”

Onu böyle görünce asabiyeti geçen d’Urberville içtenlikle gülmeye başladı.

“Bu halin daha da hoşuma gitti,” dedi. “Hadi barışalım. Bir daha istemediğin hiçbir şeyi yapmayacağım. Hayatım üstüne yemin ederim!”

Yine de Tess arabaya binmeye ikna olmuyordu. Fakat adamın araçla yanı başında ilerlemesine itiraz etmedi; bu şekilde ağır ağır Trantridge köyüne doğru yol aldılar. D’Urberville işlediği kabahat yüzünden kızı yürümek zorunda bıraktığı için zaman zaman büyük bir üzüntüye kapılır gibiydi. Aslında Tess artık ona rahatlıkla güvenebilirdi ama d’Urberville şimdilik onun itimadını kaybetmişti. Eve dönse daha mı iyi olurdu diye düşünerek, dalgın adımlarla yürümeyi yeğliyordu. Az önceki kararlılığı tavsamıştı, hatta daha ciddi bir gerekçe olmaksızın vazgeçmenin çocukça görüldüğü bir noktaya doğru gidip geliyordu. Ailesinin durumunu düzeltecek bir tasarımı böyle duygusal nedenlerle yarıda bırakıp eşyalarını da alarak, onların karşısına nasıl çıkardı?

Birkaç dakika sonra ufukta Slopes’un bacaları, sağdaki kuytu bir köşede de Tess’in hedefi olan çiftlik ve çiftlik evi göründü.

9

Tess’in sorumlu, tedarikçi, bakıcı, doktor ve can yoldaşı olarak başına getirildiği kümes hayvanları ahalisi, vaktiyle etrafı çevrili bir bahçeye sahipken şimdi ezilmiş ve kumlu bir açıklıktan ibaret bir alandaki saz damlı, eski

bir çiftlik evine konuşlanmıştı. Sarmaşıklar evi örtmüştü, asalak bitkilerin dallarıyla daha büyük görünen baca da harap bir kuleyi andırıyordu. Alt kattaki odaların tamamı, içeride mal sahibi edasıyla gezip binayı artık kilise avlusunun doğusunda ve batısında yatan toza toprağa karışmış kiracılar¹ değil de kendileri yapmış gibi yaşayan kuşlara ayrılmıştı. O eski kiracıların torunları, üstüne titredikleri, dedelerinin servet döktüğü ve d'Urberville'ler buraya gelip de inşaata başlamadan önce nesillerdir ellerinde bulundurdıkları evin mülkiyet hakkı kanunen öbürlerine geçer geçmez, Mrs. Stoke-d'Urberville tarafından kümese çevrilmesini ailelerine neredeyse bir hakaret saymışlar, "Dedemizin zamanında orası temiz kalpli insanlar için yeterince iyiydi," demişlerdi.

Meme emerken onlarca bebeğin ağladığı odalardan şimdi civciv tıkırtıları yankılanıyordu. Dalgın tavuklarla dolu kümesler, eskiden vakur çiftçilerin oturduğu koltukların yerini işgal ediyordu. Bir zamanlar cayır cayır yanan ocakta ve ocağın sıcak köşesinde, şimdi içine tavukların yumurtladığı başaşağı çevrilmiş arı kovanları vardı. Dışarıda da eski sakinlerin birbiri ardınca özenle çapaladığı evlekler, horozlar tarafından hoyratça tarumar edilmişti.

Evin bulunduğu bahçe bir duvarla çevrelenmişti ve oraya ancak tek bir kapıdan girilebiliyordu.

Tess ertesi sabah, kümes hayvancılığından anladığını söyleyen bir adamın hünerli kızı olarak mevcut düzeni değiştirip geliştirmekle yaklaşık bir saattir meşgulken kapı açıldı ve beyaz başlıklı, beyaz önlüklü bir hizmetçi içeri girdi. Kadın malikânedен geliyordu.

1. Burada "kiracı" olarak karşılanan *copyholder* sözcüğü, malikâne içindeki çiftlik evini bir ömür boyu kiralayan ve mülk sahibinin izni olursa orayı çocuklarına devredebilen kişileri ifade eder. (Ç.N.)

“Mrs. d’Urberville her zamanki kuşları istiyor,” dedi ama Tess’in pek anlamadığını fark edince açıklama getirdi. “Hanım yaşlı bir kadın ve kör.”

Tess, “Kör mü?” dedi.

Aldığı bilgiyle içine düşen kurt henüz tam biçim kazanamamışken, hizmetçinin talimatıyla Hamburg tavuklarının en güzellerinden ikisini yakaladı ve kendi de iki tavuk kapmış olan kızı bitişikteki malikâneye kadar takip etti. Olanca süsüne ve heybetine rağmen malikâne de, burada yaşayanlardan birinin şu alık yaratıkların sevgisine teslim olmuş olabileceğinin izlerini taşıyor, her yerde tüyler uçuşuyor ve çimlerin ortasında kümesler duruyordu.

Mülkün sahibi ve hanımı, zemin kattaki bir oturma odasında ışığa arkası dönük vaziyette, koltuğuna rahatça kurulmuş, en fazla altmış yaşında hatta belki daha genç, başına büyük bir bone geçirmiş, kır saçlı bir kadındı. Yüzünde, gözlerini uzun zaman önce yitirmiş veya kör doğmuş kimselerdeki durağan çehrelerin aksine, görüşü derece derece bozulan, bozulmasın diye bin bir zahmete giren ve körlüğe isteksizce boyun eğen insanların hareketliliği vardı. Tess iki kolunda da birer tane olmak üzere, tüylü emanetleriyle hanıma doğru yaklaştı.

Yeni bir ayak sesini fark eden Mrs. d’Urberville, “Kuşlarıma bakmaya gelen genç kadın sen misin?” diye sordu. “Umarım onlara iyi davranırsın. Kâhyam bana senin bu iş için biçilmiş kaftan olduğunu söylüyor. Ee, nasıllar peki? Ah, bu Strut! Ama bugün pek hareketsiz, öyle mi? Herhalde bir yabancıнын elinde olduğu için endişeli. İşte bu Phena, evet, biraz ürkmüşler, öyle değil mi canlarım? Ama yakında sana alışırlar.”

Yaşlı hanım konuşadursun, Tess’le hizmetçi kız onun jestleri doğrultusunda kuşları birer birer kucığına bırakıyorlardı; kadın onları tepeden tırnağa yokluyor, gagaları-

nı, ibiklerini, tüylerini, kanatlarını ve pençelerini inceliyordu. Dokunur dokunmaz onları tanıyor ve tek bir tüyleri kirlenmiş veya zarar görmüş olsa anlıyordu. Kursaklarını yokladığında ne ve ne kadar yediklerini biliyordu. Ve aklından geçen eleştiriler de tam olarak yüzüne yansıyordu.

Kızların taşıdığı kuşlar avluya geri getirildi ve aynı işlem, tüm horoz ve tavuklar –Hamburg, Bantam, Cochin, Brahma, Dorking ve o sıralar moda olan türlerin hepsi– yaşlı hanıma sunulana dek yinelandı; kadın dizlerine koyduğu kuşlar hakkında nadiren yanılıyordu.

Tüm bunlar Tess’e, kiliseye kabul törenini hatırlatmıştı: Mrs. d’Urberville piskopostu, kuşlar ona takdim edilen gençler, kendisiyle hizmetçi kız da cemaat gençlerini yetiştiren papazla yardımcısı. Törenin sonunda, yüzü dalga dalga kırışıp seğiren Mrs. d’Urberville, Tess’e ansızın, “Islık çalabiliyor musun?” diye sordu.

“Islık mı, han’fendi?”

“Evet, ıslıkla ezgi çalabiliyor musun?”

Köylü kızlarının çoğu gibi ıslık çalabilen Tess kibarların yanında bu hünerini göstermeyi tercih etmezdi. Fakat bu defa kaderine razı gelip isteneni uysalca kabul etti.

“O halde her gün pratik yapman gerekecek. Çok iyi çalan bir oğlan vardı ama gitti. Şakrakkuşlarıma ıslık çalmanı istiyorum. Onları göremiyorum, hiç olmazsa dinleyeyim. Onlar da ezgi öğreniyor böylece. Ona kafeslerin yerini göster Elizabeth. Yarın başlamalısın yoksa öğrendiklerini unuturlar. Son günlerde ihmal edildiler.”

Elizabeth, “Mr. d’Urberville sabah onlara ıslık çalıyordu han’fendi,” dedi.

“O mu? Peh!”

Derin çizgilerini meydana çıkaran bir tiksintiyle yüzünü buruşturan yaşlı hanım başka bir şey demedi.

Tess'in muhayyel akrabasına kabulü böylece sona erdi ve kuşlar yerlerine götürüldü. Mrs. d'Urberville'in tavrı onu şaşırtmamıştı; evin boyutlarını görünce zaten bundan fazlasını beklememişti. Öte yandan, yaşlı hanımın şu sözde akrabalık meselesinden tamamen habersiz olduğunu da bilmiyordu. Kör kadın ve oğlu arasında öyle büyük bir muhabbet olmadığını çıkarabilmişti, o kadar. Oysa bu konuda da yanılıyordu. Mrs. d'Urberville çocuklarını kızarak da olsa sevmek durumunda kalan ve onlara için için düşkün olan ilk anne değildi.

O günkü tatsız tanışma merasimine rağmen, ertesi sabah güneş parlarken artık oraya yerleşmiş biri olarak, yeni konumunun özgürlüğü ve farklılığı Tess'in hoşuna gitmişti. Ayrıca kendisinden talep edilen bu beklenmedik görevi yerine getirip getiremeyeceğini görmek, mevkisini koruyup koruyamayacağını anlamak istiyordu. Duvarla çevrili bahçede yalnız kalır kalmaz bir kafesin başına oturdu ve nicedir ihmal ettiği yeteneğini icra etmek için ağzını ciddiyetle büzdü. Sonra da eski hünerinin yerinde yeller estiğini gördü zira dudaklarının arasından hiçbir notası seçilmeyen kof bir üfürük çıktı.

Kendiliğinden öğrendiği bir beceriyi büyüdükçe nasıl böyle unutabildiğini merak ederek bir sonuç almaksızın üfleyip durdu, ta ki tıpkı ev gibi bahçe duvarını da örten sarmaşık dallarının arasındaki hareketliliğin farkına varana dek. Tess oraya bakmaya devam ederken, duvarın üst sırasındaki taşlardan içeriye biri atladı. Onu, artık Tess'in mekânı olan bahçıvan kulübesinin kapısına kadar bıraktığı önceki günden beri görünmeyen Alec d'Urberville'di bu.

"Şerefim üzerine yemin ederim, doğada veya sanatta senin kadar büyük bir güzellik görülmemiştir, 'Kuzen' Tess!" diye bağırды adam ("kuzen" derken hafif alaycı bir tınısı vardı). "Bir mezarın üzerindeki teslimiyet-sizlik

heykeli gibi oturmuş, duvarın üstünden seni, o güzel kırmızı dudaklarını ıslık çalmak için büzüşünü, yanaklarını durmaksızın şişirip üfleyişini, kendi kendine sövüşünü ama yine de tek bir nota bile çıkaramamanı seyrediyordum.”

“Sinirlenmiş olabilirim ama sövmedim.”

“Ha! Niçin uğraştığını anlıyorum, şu şakraklar! An-nem senden müzik eğitimlerini sürdürmeni istiyor. Ne kadar bencilce! Şu kahrolası horozların ve tavukların bakımı bir kıza yeterince yük olmuyormuş gibi. Senin yerinde olsam ona doğrudan olmaz derdim.”

“Ama benden bunu özellikle istedi; yarın sabaha kadar da hazır olmamı söyledi.”

“Öyle mi? Pekâlâ, sana bir-iki ders vereyim madem.”

Tess kapıya doğru geri çekilerek, “Hayır, olmaz!” dedi.

“Saçmalama, sana dokunmaya niyetim yok. Bak, ben tel örgünün bu tarafında duracağım, sen de öbür yanda; kendini güvende hissedersin. Bak şimdi, dudaklarını büzerken fazla sıkıyorsun. Bak, böyle.”

D’Urberville hareketi gösterdi ve ıslıkla, “Bana kandırıcı, tatlı yeminler eden o dudakları”¹ şarkısından bir nağme çaldı. Tess o nağmedeki imayı kaçırdı.

“Şimdi sen dene.”

Mesafeli görünmeye çalışan Tess’in yüzü bir heykel gibi katılaştı. Fakat d’Urberville ısrarcıydı, Tess ondan kurtulmak için sonunda dudaklarına söylenen şekli verdi ve berrak bir nota çıkarmaya çalıştı fakat huzursuzca gülmeye başladı, derken güldüğü için sinirlenerek kızardı.

Adam, “Tekrar dene!” diyerek onu yüreklendirdi.

1. William Shakespeare’in *Kısasa Kısas* oyunundan (IV. Perde, 1. Sahne, çev. Özdemir Nutku, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2011). Şarkıda bir aşkın ihanete uğraması işlenir. (Ç.N.)

Tess artık iyice ciddileşmiş, alabildiğine ciddileşmişti; denedi ve nihayet, beklenmedik şekilde, sahiden yuvanlık bir ses çıkarabildi. Başarmanın anlık zevkine kapıldı, gözleri irileşti ve d'Urberville'e doğru gayriihtiyari gülümsedi.

"İşte bu! Sana nasıl başlayacağını gösterdim, bundan sonra güzel güzel devam edersin. Bak, sana yaklaşılmaya-
cağımı söylemiştim. Hiçbir ölümlü erkek böylesine kıskırtılmamıştır ama ben yine de sözümde duracağım... Tess, annem sence tuhaf bir ihtiyar mı?"

"Onu henüz pek tanımıyorum efendim."

"Öyle biri olduğunu göreceksin, hele ki senden şakrakkuşlarına ıslık çalmayı öğrenmeni istemişse. Beni artık defterden sildi sayılır, ama sen kümes hayvanlarına iyi davranırsan gözüne girersin. Sana güzel bir sabah diliyorum. Bir sıkıntıyla karşılaşır ve yardım istersen kâh-yaya gitme, bana gel."

Tess Durbeyfield işte böyle bir düzenin iktisadı içinde yerini bulmaya çalışıyordu. İzleyen günlerde yaşadıkları da, ilk günkü tecrübeleriyle bir hayli benzerdi. Genç adamın oyunbaz diyaloglarla ve yanlarında başka kimse yokken ona jest olarak kuzen diye hitap etmesiyle kızın içinde yeşerttiği aşinalığın neticesinde Tess, Alec d'Urberville'in varlığına alıştıkça ona karşı olan baştaki utangaçlığını büyük ölçüde attı, ama onun yerine başka ve daha narin türden bir utangaçlığa yol açacak herhangi bir duygu da koymadı. Yine de genç adamın ellerinde —onun annesine ve annenin nispi çaresizliği yüzünden bizzat adama olan kaçınılmaz bağımlılığı sonucu— sıradan bir arkadaşlığa göre daha fazla uysallaşmıştı.

Eski hünerini geri kazandıktan sonra Mrs. d'Urberville'in odasında şakrakkuşlarına ıslık çalmanın pek de eziyetli bir iş olmadığını kısa sürede gördü çünkü müziğe düşkün annesinden kaptığı ezgiler, bu ötücü hayvan-

lara müthiş uygun gelmişti. Her sabah kafeslerin başında ıslık çalan Tess, bahçede alıştırma yaptığı zamanlara göre artık çok daha keyifli vakit geçiriyordu. Genç adamın varlığıyla kısıtlanmadan dudaklarını büzüyor, ağzını kafes parmaklıklarına yaklaştırıyor ve dikkat kesilen dinleyicilerine sakın bir zarafetle nağmelerini sunuyordu.

Mrs. d'Urberville dört direkli ve ağır damasko perdeli, kocaman bir karyolada yatıyor, şakrakkuşları da belirli saatlerde serbestçe uçuştukları, mobilya ve döşemelere küçük beyaz lekeler bıraktıkları aynı odayı paylaşıyordu. Bir keresinde Tess, kafeslerin dizili olduğu pencerede her zamanki gibi ders verirken, yatağın gerisinden bir hışırtı duyar gibi oldu. Yaşlı hanım orada değildi; Tess arkasını dönünce perdelerin alt kısmında sanki bir çift çizmenin ucunu gördü. Çaldığı ezgi o kadar bozuldu ki, varsa eğer, dinleyici onun kendi varlığından şüphelendiğini anlamış olmalıydı. Tess ondan sonra her sabah perdeleri kontrol etti ama kimseyi görmedi. Onu böyle bir pusuyla korkutmak istemeyen Alec d'Urberville besbelli bu takıntısından vazgeçmişti.

10

Her köyün kendine has bir yapısı ve sık sık da kendi ahlaki düsturları vardır. Trantridge içinde ve çevresindeki bazı genç kadınların hoppalığı biliniyordu, hatta bu hoppalık yakın civarla birlikte Slopes'a da hükmeden atmosferin bir alameti olabilirdi. Yörenin önemli bir kusuru daha vardı ki çok içiliyordu. Etraftaki çiftliklerde para biriktirmenin faydasızlığından dem vurmamak sohbetlerin değişmez konusuydu. İş tulumu giymiş aritmetikçiler, sa-

banlarına veya çapalarına yaslanarak, yaşlandıktan sonra yoksulluk yardımı almanın, bir ömür boyu kazanılan ücretlerden tasarruf etmenin sunacağı imkânlardan daha iyi olduğunu ispatlamak için uzun uzun hesap yapıyorlardı.

Bu filozofların en büyük zevki, cumartesi akşamları mesai bittikten sonra Chaseborough'a, dört-beş kilometre uzaktaki o köhne ticaret kasabasına gitmek, oradan gecenin kör bir saatinde de dönüp vaktiyle bağımsız olan hanları ele geçirmiş tekellerce bira diye satılan tuhaf karışımların sindirim bozucu etkilerini atmak için pazar günü boyunca uyumaktı.

Tess her hafta yinelenen o hac ziyaretlerinden uzun süre uzak durdu. Fakat kendisinden pek de büyük olmayan evli kadınların –bir tarım işçisinin yevmiyesi yirmi birinde neyse kırkında da o olduğu için burada erken evleniliyordu– ısrarıyla sonunda o da razı geldi. İlk yolculuk deneyimi ona beklediğinden daha büyük keyif verdi; çiftlikte bütün hafta boyu kuşlarla ilgilenmenin tekdüzeliğinden sonra başkalarının neşesi fazlasıyla bulaşıcıydı. Böylece kasabaya tekrar tekrar gitti. Zarafeti ve ilgi çekiciliğiyle, daha önemlisi, kadınlığın o dar eşiğinde oluşuyla Chaseborough sokaklarındaki kimi aylakların sinsi bakışlarını da üstüne çekiyordu. O yüzden, her ne kadar bazen kendi başına gitse bile akşamları daima arkadaşlarını arıyor, eve dönüşte yoldaşlığın güvencesinden faydalanıyordu.

Bir-iki ay kadar bu böylece sürdükten sonra, eylül ayında bir cumartesi, kurulan pazara bir de panayır denk geldi; Trantridge'li hacılar bu vesileyle hanlarda çifte sevinç aradılar. Tess meşguliyetleri yüzünden evden geç çıkabildi, dolayısıyla yol arkadaşları kasabaya ondan çok önce varmışlardı. Sarı ışıkların mavi tonlarla incecik çizgiler halinde mücadele ettiği ve atmosferin, içinde dans eden sayısız kanatlı böcek hariç, katı nesnelerden yardım almaksızın bizzat kendini gösterdiği güzel bir eylül ikin-

disiydi; günbatımından hemen önceydi. Tess bu yumuşak ışıklı pusta sakince yürüyordu.

Pazarla panayırın denk geldiğini ancak oraya ula tı ında gördü ve o sıra artık hava kararmaya ba lamı tı. Yapacağı sınırlı alı veri i kısa sürede tamamladı, ardından da her zamanki gibi Trantridge'li köylülerin bazılarını aramaya koyuldu.

Başta onları bulamadı, sonra da birçoğunun  iftlikleriyle i  yapan bir saman balyacısı ve turba tüccarının evindeki özel dansa gittiklerini   rendi. Bu adam küçük kasabanın ücra bir köşesinde ya ıyordu; Tess oranın yolunu bulmaya çalışırken gözleri bir soka ın köşesinde dikilen Mr. d'Urberville'e ili ti.

"Ne oldu, güzelim? Çok geç kalmı sın?"

Tess ona yalnızca eve dönecek yol arkadaşı beklediğini söyledi. Kız dar bir arka sokaktan inerken, öbürü de arkasından, "G r   r z," diye seslendi.

Balyacının evine yaklaşırken arkadaki yapıların birinden hareketli bir halk oyununun kemanla  alınan ezgisini i itti ama dans sesi duyulmuyordu ve g mb rt n n, müziği kural olarak bastırdı ı yörelerde bu olacak şey değildi.  n kapı açık olduğundan, evin içinden do ruca -ak am karanlı ının elverdi ince- arka bahçe görülebiliyordu; kapıyı tıklattı ı halde kimse gelmeyince Tess evin öbür yanına geçti ve patikadan, dikkatini çeken seslerin geldiği m  temilata yöneldi.

Ambar amacıyla inşa edilmiş, penceresiz bir yapıydı bu. Açık kapıdan karanlığa doğru, Tess'in başta ı ıklandırılmı  duman sandığı sarı bir aydınlı ın pusu süzülüyordu. Yakla ınca bunun bir toz bulutu olduğunu ve içerisinin mumlarla aydınlatıldı ını anladı; pusun yukarısında kalan kiriş izleri o ı ıkta kapı aralığından bahçenin engin karanlı ına doğru uzuyordu.

Tess içeri bakınca, dans figürleriyle hoplayıp zıplayan

bulanık silüetleri gördü. Depolanan turba ve başka malzemelerin artıklarıyla kaplı zeminde ayak sesi çıkmıyordu ama sahnedeki tozun ve dumanın bu şiddetli tepinmelerden kaynaklandığı belliydi. Uçuşan küflü turba ve saman döküntülerinin, dans edenlerin teri ve sıcaklığıyla karışarak adeta bitki-insan karışımı bir polen oluşturduğu böyle bir ortamda ezgilerini yumuşak bir sesle çalan kemanlar, dansın hareketli ruhuyla dikkate değer bir tezat sergiliyordu. İnsanlar dans ederken öksürüyor, öksürürken de gülüyorlardı. Kendini hararetle dansa kaptıran çiftler belli belirsiz seçilebiliyordu, o bulanıklığın içinde perileri sıkıca kavrayan satyr'ler gibiydiler: Bir Syrinks kalabalığını çeviren bir Pan kalabalığı, Priapos'ların elinden kaçmaya çalışıp her seferinde yakalanan Lotis'ler.¹

Zaman zaman bir çift hava almak için kapı aralığına yaklaşınca sis perdesi kalkıyor ve az önceki yarı tanrılar, kapı komşusu olan cana yakın tanıdıklara dönüşüyordu. Trantridge'in iki-üç saat gibi kısa bir sürede böyle çılgın bir başkalaşım geçirmesi şaşılacak şeydi!

Silenos'lardan² bazıları duvar dibindeki sıralara ve saman balyalarına kurulmuşlardı, içlerinden biri Tess'i tanıdı.

"Kızlar Flower-de-Luce'da dans etmenin uygun olmayacağını düşünüyorlar," diye açıkladı. "Kimlerden hoşlandıklarını herkesin görmesini istemiyorlar. Zaten orası tam da ısınmaya başladıklarında kapatıyor bazen. Biz de o yüzden buraya gelip dışarıdan içki getiriyoruz."

1. Satyr: Yarı insan-yarı keçi mitolojik varlık; syrinks: Ağaç perisi. Tanrı Pan'dan kaçarken bir saza dönüşmüş Pan da bu sazdaki kamışlardan Pan flütü diye anılan syrinks kavalını yapmıştır; Lotis: Tanrı Priapos'tan kaçarken lotus, yani nilüfer çiçeğine dönüşen peri. Mitolojide satyr'ler de, Pan da, Priapos da şehvetleriyle bilinirler. (Ç.N.)

2. Yunan mitolojisinde yaşanan satyr'lerin genel adı. Aynı zamanda Dionysos'u yetiştiren bilge satyr. (Y.N.)

Tess biraz da kaygıyla, “İyi de eve dönecek kimse yok mu?” diye sordu.

“Az kaldı. Bu son dans.”

Tess de bekledi. Parça bitti ve topluluktan bazıları yola koyulacak gibi oldu. Fakat öbürleri kalmak istedi ve bir dans daha başladı. Tess içinden, bu mutlaka sondur, diye geçirdi ama bunu bir başka dans daha izledi. Tedirgin olan Tess’in huzuru kaçsa da bu kadar bekledikten sonra şimdi kalkıp gidemezdi. Panayır yüzünden yollar da art niyetli, başıboş insanlar olabilirdi; tanıdık tehlikelerden çekinmezdi Tess ama bilinmeyenden korkardı. Marlott’a yakın olsaydı bu kadar ürkek davranmazdı.

Yüzü terden ıslanmış, şapkası iyice geriye düştüğü için bir aziz halesine dönüşmüş genç bir adam öksürüklerinin arasında, “Niye tasalanıyorsun cancağızım,” diye ona sitem etti. “Acelen ne? Yarın pazar neyse ki. Kilisede bile uyuyabiliriz. Hadi, benimle dans etmez misin?”

Tess danstan tiksинmese bile burada dans edecek değildi. Hareketler gitgide tutkulu bir hal alıyordu: İşıltılı bulut huzmelerinin gerisindeki kemancılar çiftlerin dans ettikleri havayı, iki bölüm arasındaki geçişi tersten çalarak zaman zaman değiştiriyorlardı. Ama fark etmiyordu; insanlar nefes nefese dönmeyi sürdürüyordu.

Kimse canı istemedikçe eşini değiştirmiyordu. Eş değiştirmek, çiftlerden birinin henüz tatmin edici bir tercih yapmadığı anlamına geliyordu ki şimdiye kadar herkes kendine uygun eşleşmeyi yapmıştı zaten. Coşku ve rüya da işte bundan sonra başlıyordu: Duygu evrenin özüne dönüşüyor, öz de insanı istediği şekilde dans etmekten muhtemelen alıkoyan beklenmedik bir engel haline geliyordu.

Ansızın boğuk bir gümleme oldu: Bir çift yere düşmüş, bir yığın halinde adeta birbirine dolanmışlardı. Duramayan bir başka çift onlara takılıp üstlerine devrildi.

Yerdeki gölgelerden, ambarın halihazırdaki tozuna ilave olarak, kolların bacakların iç içe geçtiği bir toz bulutu kalktı.

İnsan yığınının içinden bir kadın sesi, sakarlığıyla buna sebep olan adamın mutsuz eşi, “Eve dönünce bunun hesabını vereceksin beyefendi!” diye bağırdı. Bu kadınla adam yeni evliydi ve nasıl olursa olsun, evli çiftler arasında sevgi olduğu sürece Trantridge’de böyle durumlar yadırganmazdı. Nitekim ilerleyen yaşlarda da, aralarında sıcak bir anlayış gelişebilecek bekâr insanları bekâr bırakmamak da âdetten sayılırdı.

Tess’in gerisindeki bahçenin karanlığından, içerideki kıkırtılarla birleşen gürültülü bir kahkaha koptu. Arkasını dönen Tess bir puronun kızıl korunu fark etti: Alec d’Urberville orada tek başına dikiliyordu. Gel diye işaret edince Tess istemeyerek de olsa ona yaklaştı.

“Ee güzelim, burada ne yapıyorsun?”

Uzun bir günün ve yaptığı yürüyüşün ardından yorgun düşen Tess ona derdini açtı, eve dönmek için karşılaştıklarından beri hâlâ ona eşlik edecek bir arkadaş aradığını, gece karanlığında yolda yalnız olmaktan çekindiğini söyledi. “Ama buradan hiç ayrılmayacakmış gibiler ve artık gerçekten daha fazla bekleyemeyeceğimi düşünüyorum.”

“Tabii ki bekleme. Bugün buraya kendi atımla geldim ama Flower-de-Luce’a gidersek oradan hafif bir araba¹ tutabilirim, sen de benimle beraber gelirsin.”

Gururu okşanan Tess, d’Urberville’e olan baştaki güvensizliğinden hâlâ sıyrılamamıştı ve gecikseler de eve işçilerle birlikte yürüyerek dönmeyi tercih ederdi. O yüzden Alec’e teşekkür edip ona yük olmak istemediği-

1. Yazar burada “tuzak” anlamına da gelen *trap* sözcüğünü kullanıyor. (Ç.N.)

ni söyledi. “Onlara bekleyeceğimi söyledim, şimdi gidersem olmaz.”

“Hay hay, özgür kız. Nasıl isterseniz... Ben de acele etmeyeceğim... Öf, burada da amma tepiniyorlarmış!”

Alec d’Urberville ışığa çıkmıştı ama içeridekilerden bazıları onu tanımış, adamın varlığı hafif bir tereddüde ve zamanın nasıl da aktığının fark edilmesine yol açmıştı. D’Urberville purosunu tekrar yakıp uzaklaşır uzaklaşmaz, Trantridge sakinleri öbür çiftliklerden gelenlerden ayrıldı ve topluca dönmek için hazırlanmaya giriştiler. Bohçalarıyla sepetlerini topladılar; yarım saat sonra, saat on biri çeyrek geçeyi vururken, tepeyi çıkan dar yolda evlerine doğru gelişigüzel ilerliyorlardı.

Beş kilometrelik kurak, beyaz yol o gece ay ışığıyla daha da beyazdı.

Grubun içinde kâh biriyle kâh bir öbürüyle yürüyen Tess çok geçmeden, içkiyi fazla kaçırان erkeklerin taze gece havasıyla birlikte sendelediklerini ve yamuk yumuk yürüdüklerini fark etti. Kimi rahat kadınlar da onlara ayak uydurmuşlardı: Sözgelimi, yakın zamana dek d’Urberville’in gözdesi olan ve Maça Kızı olarak bilinen gürültücü ve zorba esmer Car Darch; onun kız kardeşi, Karo Kızı lakaplı Nancy ve daha önce yere kapaklanmış olan genç evli kadın. Onların şu hali, büyülenmemiş, sıradan bir göze ne kadar dünyevi, kaba gelse de kendileri için durum başkaydı. Kendilerini taşıyan bir akıntıya kapılmış gibi yolda adeta süzöldüklerini, özgün ve derin düşünceler içinde olduklarını, çevrelerini kuşatan doğayla birlikte, tüm parçaların uyum ve sevinçle iç içe geçtiği tek bir organizma oluşturduklarını hissediyorlardı. Yukarıdaki ay ve yıldızlar kadar yüceydiler, ay ve yıldızlar da onlar kadar coşkulu ydu.

Gelgelelim, babasının evindeyken Tess buna benzer öyle acı şeyler yaşamıştı ki şu insanların halini görmek,

mehtaplı yolculuktan almaya başladığı zevki bozuyordu. Yine de daha önce belirtilen sebeplerden dolayı topluluktan kopmadı.

Açık anayolda dağınık ilerlemişlerdi fakat şimdi güzergâhları bir otağın kapısından geçiyordu ve öndekiler orayı açmakta zorlanınca topluluk bir araya geldi.

En önde, annesi için yaptığı bakkaliye alışverişi, kendisine aldığı kumaşlar ve haftalık diğer gereksinimlerle dolu hasır bir sepet taşıyan Maça Kızı Car vardı. Sepet kocaman ve ağırdı, o yüzden kolaylık olsun diye başının üstüne koymuştu, kolları iki yanında yürürken hassas bir dengede ilerliyordu.

Topluluktakilerden biri, “Car Darch, arkandan sarıkan şey ne öyle?” diye soruverdi.

Herkes Car’a baktı. Kızın elbisesi hafif bir basmaydı ve başının gerisinden, Çinli adamların kuyruğu gibi, halata benzer bir şeyin belden aşağısına kadar indiği görülebiliyordu.

Bir başkası, “Saçı sarkıyor,” dedi.

Hayır saç değildi bu. Sepetten süzülen ve mehtabın durgun, soğuk ışığında yapış yapış bir yılan gibi parlayan, kara bir akıntıydı.

Yaşı geçkin, dikkatli bir kadın, “Pekmez bu,” dedi.

Evet pekmezdi. Car’ın zavallı yaşlı büyükannesinin o tatlıya zaafı vardı. Kendi kovanlarında bolca balı vardı zaten ama kadının canı asıl pekmez çekerdi, bu yüzden de Car da ona sürpriz bir hediye vermek istemişti. Sepeti alelacele indiren esmer kız, pekmez kabının içerde ezildiğini anladı.

Bu esnada, Car’ın arkadan sıra dışı görünüşünü fark edenler arasında kahkahalı bağırımlar yükselmeye başlamıştı. Onlara sinirlenen esmer Maça Kızı, alaycılarının yardımını almaksızın, acilen bu çirkinlikten kurtulmanın çaresini aradı. Geçmekte oldukları oldukları çayıra doğ-

ru telaşla koşarak kendini sırtüstü otlara bıraktı ve yatay şekilde dönüp dirseklerinin üstünde sürünerek giysisini elinden geldiğince temizlemeye koyuldu.

Kahkaha çınlamaları iyice şiddetlendi; Car'ın görüntüsü karşısında gülmekten kasılarak güçten düşenler kapıya veya çit kazıklarına yapıştılar, değneklerine yaslandılar. Şimdiye kadar sükûnetini koruyan kahramanımızsa bu çılgınlık ânında kendini tutamayıp onlara katıldı.

Talihsizlik işte, hem de birçok bakımdan. Esmer güzeli, işçi tabakasının arasından Tess'in ayık ve derin nağmeli sesini duyar duymaz, içinde nicedir gizli gizli yanan rekabet duygusuyla tutuşup çıldırdı. Ayağa fırlayıp nefretinin hedefi karşısında dikildi.

"Hangi cüretle bana gülersin şıllık!" diye bağırdı.

Hâlâ kıkırdayan Tess, "Öbürleri de gülünce kendimi tutamadım," diye özür diledi.

"Ha, onun birinci gözdesi artık sensin diye herkes ten üstün olduğunu sanıyorsun değil mi? Ama orada dur bakalım han'fendi, orada dur! Ben senin gibi iki kişiyi cebimden çıkarırım. Bak... Al sana!"

Esmer, alay konusu olduğu için zaten seve seve kurtulmak istediği giysisinin üst kısmını Tess'in dehşet dolu bakışları karşısında çıkarmaya başladı. Dolgun boynunu, omuzlarını ve kollarını mehtaba açarken, şehvetli taşra kızlarının kusursuz, yuvarlak hatlarına sahip biri olarak, o ışıktaki Praksiteles'in¹ bir eseri gibi ışıltılı ve güzel göründü. Yumruklarını sıkıp Tess'e diklendi.

Tess vakarla, "Ama ben kavga edecek değilim," dedi. "Ve senin böyle biri olduğunu bilseydim şu şamatacılarla birlikte gülecek kadar kendimi alçaltmazdım."

1. Praksiteles (MÖ 370-330): Atinalı heykeltıraş. Romalı yazar Yaşlı Plinius'un "dünyanın en güzel heykeli" olarak nitelediği çıplak Knidos Aphrodite'si en ünlü yapıtıdır. (Y.N.)

Bu fazla genelleyici dil yüzünden güzel Tess'in başına dört bir yandan, özellikle d'Urberville'le Car'inkine benzer bir ilişkisi olduğundan şüphelenilen ve ortak düşmana karşı onunla birlik olan Karo Kızı'ndan hakaret sağanağı yağdı. Onlara birkaç başka kadın da katıldı, üstelik geçirdikleri cümbüşlü akşamın heyecanı ile hiç olmadıkları kadar büyük bir hararetle. Tess'in haksızca fazla üstüne gidildiğini gören kocalar ve sevgililer ona arka çıkarak barışı sağlamaya çalıştılar, ama bu girişim savaş halini daha da kızıştırdı.

Tess hem kızmış hem de utanmıştı. Yolun ıssızlığı ve saatin geç oluşu artık umurunda değildi; tek derdi şu topluluktan çabucak uzaklaşmaktı. Ertesi gün, çoğunun kapıldıkları heyecandan pişman olacaklarını biliyordu. Artık herkes çayırdıydı ve Tess tam kendi başına kaçmak üzere kenara çekiliyordu ki yolu perdeleyen çitin köşesinden neredeyse hiç ses çıkarmayan bir atlı belirdi: Alec d'Urberville onlara bakıyordu.

"Neyin kavgasını yapıyorsunuz, işçiler?" diye sordu.

İlk anda bir açıklama gelmedi, zaten onun da buna ihtiyacı yoktu. Daha yaklaşımadan insanların sesini duyup usulca yaklaşmış, öğreneceği kadarını öğrenmişti.

Tess kapıya daha yakın olarak öbürlerinden ayrı duruyordu. D'Urberville ona doğru eğildi. "Arkama atla," diye fısıldadı, "şu cırlak kedilerden göz açıp kapayana kadar kurtuluruz!"

Tess yaşadığı krizin şiddetinden az daha bayılmak üzereydi. Ona teklif edilen yardımı ve yol arkadaşlığını neredeyse her şart altında reddederdi, nitekim daha önce kaç defa böyle yapmıştı; üstelik yalnız kalmak kararını değiştirmezdi. Fakat bu davet, hasımlarından duyduğu korkuyu ve onlara olan kızgınlığını bir sıçrayışla zafere çevirebileceği böyle müstesna bir anda gelince dürtüsüne teslim oldu. Kapıya çıktı ve ayak ucunu d'Urberville'in üzensine koyup onun arkasına tırmandı. Cümbüşü se-

ven kavgacılar ne olduğunu anlayana kadar ikisi çoktan uzaklardaki pusa karışmıştı.

Maça Kızı batan giysisini unutmuş, Karo Kızı'nın ve yerinde durmakta zorlanan yeni evli genç kadının yanında dikiliyordu. Üçü de sabit bir bakışla, atın ayak seslerinin yittiği yöne doğru bakıyorlardı.

Olaya tanık olmayan bir adam, "Siz neye bakıyorsunuz?" diye sordu.

Esmer Car, "Ho ho ho!" diye kahkaha attı.

Sevgi dolu kocasının koluna dayanarak dengesini bulan içkili gelin, "Hi hi hi!" diye kıkırdadı.

Car'ın annesi, "Ha ha ha!" diye gülererek bıyığını burdu ve veciz bir dille açıkladı: "Yağmurdan kaçarken doluya tutuldu."

Ardından, aşırı alkolün bile neredeyse hiç kalıcı hasar veremediği açık havanın çocukları çayır patikasında yürümeye koyuldular; pırıltılı çiy örtüsüne vuran mehtapla her birinin başının gölgesi çevresinde oluşan opal bir ışık halesi de onlarla birlikte ilerliyordu. Her yaya ancak kendi halesini görebiliyordu; sürekli devinim içinde olsalar da bu hareler başların gölgesinden ayrılmıyor, ona sıkıca tutunuyor ve onu ısrarla güzelleştiriyordu; ani kıpırtılar bu ışık oyununun ayrılmaz bir parçasına, insan nefesinden yayılan buhar da gece pusunun parçasına dönüştü; manzaranın, mehtabın ve doğanın ruhu şarabın ruhuyla uyum içinde bütünleşmişti adeta.

11

İkili bir süre sessizce eşkin giderken Tess, ulaştığı zaferle hâlâ nefes nefese, biniciye tutunuyor, bir yandan da

içinde birtakım şüpheler uyanıyordu. Atın, d'Urberville' in zaman zaman bindiği o at olmadığını fark etmişti, o bakımdan bir korkusu yoktu fakat eyerdeki yeri denge-siz olduğu için genç adama sıkıca yapışmayı ihmal etmi-yordu. Ondan hayvanı yavaşlatıp normal yürüyüşüne döndürmesini istedi, Alec de isteneni yaptı.

Bir süre sonra Alec, "Orada iyi iş çıkardın sevgili Tess!" dedi.

"Evet," diye karşılık verdi Tess. "Size minnettar ol-mam gerektiğini biliyorum."

"Peki öyle misin?"

Tess cevap vermedi.

"Tess, seni öpmemden niçin hoşlanmıyorsun?"

"Sanırım... sizi sevmediğim için."

"Emin misin?"

"Bazen size kızıyorum."

"Ah, ben de biraz bundan korkuyordum." Fakat Alec bu itirafa karşı koymadı. Soğukluğun hepsinden kötü ol-duğunu iyi biliyordu. "Seni kızdırdığımı bana neden söy-lemedin?"

"Nedenini çok iyi biliyorsunuz. Burada kendi başı-mayım."

"Sana sürekli kur yaptığım için gücenmiyorsun değil mi?"

"Bazen güceniyorum."

"Kaç defa gücendin?"

"Siz de benim kadar iyi biliyorsunuz, gereğinden de fazla."

"Her seferinde mi?"

Tess sustu. Akşam boyu kuytularda asılı kalan hafif aydınlık bir sis her yeri kuşatana ve onları da içine alana dek, at hatırı sayılır bir mesafeyi rahatça kat etti. Sis bu hali mehtabı adeta askıda tutuyor, ışığını berrak havaya göre daha çok yayıyordu. Tess belki bundan, belki de

dalgınlıktan veya üstüne çöken uykudan, Trantridge yolunun anayoldan ayrıldığı yeri çoktan geçtiklerini, bini cinin Trantridge yönüne sapmadığını fark etmedi.

Tarif edilemeyecek kadar yorgundu. Hafta boyu her sabah beşte kalkmış, her günü ayakta geçirmiş, o gün de üstüne üstlük Chaseborough'a kadar beş kilometre yürümüş, her an kalkacak olmanın sabırsızlığıyla yiyip içmeden üç saat boyunca komşularını beklemiş, ardından dönüş yolunun bir buçuk kilometresini yürümüş ve kavga stresi yaşamıştı. Atın ağır ilerleyişiyle şimdi saat bire yaklaşıyordu. Ona rağmen yalnızca bir kere gerçekten uyukladı. Ve o sersemlik ânında başı usulca d'Urberville'inkine yaslandı.

D'Urberville atı durdurup ayaklarını üzengilerden çekti, eyerde yan döndü ve Tess'i desteklemek için bir kolunu beline sardı.

Ânında savunmaya geçen Tess karşı koyma dürtülerinden birine kapılarak onu biraz itiverdi. Korunaksız durumda olan d'Urberville az daha dengesini kaybedip yola yuvarlanıyordu. Neyse ki güçlü olmakla beraber, bindiği en sakın hayvandı bu.

"Ne şeytanca bir insafsızlık!" diye söylendi. "Kötü bir niyetim yoktu, düşmeyesin diye öyle yaptım sadece."

Tess onu şüpheyle tarttı, sonra belki de doğruyu söylediğini düşünerek pişman oldu ve alçakgönüllülükle, "Affedersiniz efendim," dedi.

D'Urberville, "Bana biraz güvenmediğin sürece seni affetmeyeceğim. Şu işe bak!" diye söylendi. "Neyim ben, senin gibi küstah bir genç kızın itip kakacağı biri mi? Neredeyse üç aydır duygularımla oynuyor, benden kaçıyor ve beni tersliyorsun. Artık bunu sineye çekmeyeceğim!"

"Yarın ayrılıırım efendim."

"Hayır, yarın beni terk etmeyeceksin! Bir kere daha soruyorum: Bana güvendiğini gösterecek, kolumla seni

sarmama izin verecek misin? Hadi gel, bu sadece ikimizin arasında, başka kimse yok. Birbirimizi iyi tanıyoruz, seni sevdiğimi, senin dünyadaki en güzel kız olduğunu düşündüğümü –ki öylesin– sen de biliyorsun. Sana bir âşık gibi davranamaz mıyım?”

Eylerde huzursuzca kıpırdanan Tess hırçın bir itirazla küçük bir iç çekip uzaklara bakarak mırıldandı. “Bilmiyorum, keşke... ben nasıl evet veya hayır diyebilirim böyle...”

D’Urberville onu koluyla sararak meseleyi gönlünce halletti, Tess de daha fazla karşı koymadı. Yanlamasına oturarak böylece ağır ağır ilerlediler, derken kim bilir ne zamandır yol aldıkları, yürüme temposunda bile olsa, kısa sürmesi gereken Chaseborough yolculuğunun haddinden fazla uzadığı ve artık anayolda değil, dar bir patikada oldukları Tess’in kafasına dank etti.

“Neredeyiz biz böyle?” diye telaşla sordu.

“Ormandan geçiyoruz.”

“Orman mı... Ne ormanı? Yoldan tamamen çıkmışız.”

“Avlak tarafındayız, İngiltere’nin en eski ormanında. Böyle güzel bir gecede yolculuğumuzu niye biraz uzatmayalım?”

Tess hem sataşarak hem de gerçek bir korkuyla, “Nasıl bu kadar hain olabilirsiniz!” diye söylendi ve kayıp düşme tehlikesine aldırmadan, d’Urberville’in parmaklarını tek tek açarak onun kolundan kurtuldu. “Tam da size güvenmeye başlamış ve az önce sizi öyle iterek hata yaptığımı düşündüğüm için kendimi affettirmeye, sizi memnun etmeye çalışırken! Lütfen beni indirin, bırakın eve yürüyeyim.”

“Hava açık olsa bile eve yürüyemezsin tatlım. Hem Trantridge’den kilometrelerce uzaktayız hem de, sana söylemem gerek, giderek bastıran siste bu ağaçların arasında saatlerce yürümen gerekebilir.”

Tess, "Önemli değil," dedi. "Beni indirin, size yalvarıyorum. Nerede olduğum önemli değil, yeter ki beni bırakın efendim, lütfen!"

"Pekâlâ, seni bırakırım ama bir şartla. Seni bu kuş uçmaz kervan geçmez yere ben getirdiğim için eve sağ-salim dönüşünden, bu konuda ne dersen de, kendimi sorumlu hissediyorum. Trantridge'e kendi başına gitme konusuna gelince, buna hiç ihtimal vermiyorum çünkü doğrusunu istersen canım, her şeyi gizleyen şu sis yüzünden nerede olduğumuzu ben de bilmiyorum. Şimdi, ben çalıların arasında dolaşıp bir yola veya eve ulaşana ve nerede olduğumuzu tam olarak anlayana kadar atın yanında bekleyeceğine söz verersen seni bırakırım. Döndüğümde sana ayrıntılı bir yol tarifi veririm, sen de hâlâ ısrarcıysan yürüyebilir ve istersen atla dönebilirsin.

Tess bu şartları kabul edip yanlamasına oturduğu yerden kendini aşağı bıraktı ama d'Urberville bu sırada ona kaçak göçek bir öpücük kondurmuştu bile. Sonra d'Urberville de öbür yandan aşağı atladı.

"Herhalde atı tutmam gerekiyor?"

Alec nefes nefese olan hayvana pat pat vurarak, "Ha, yok gerekmez," dedi. "Bu gece yürüdüğü ona yetmiştir."

Atın başını çalılara doğru çevirip onu üst dallardan birine bağladı ve Tess için yerdeki bir yaprak yığnında divana, yuvaya benzer bir yer açtı.

"Gel buraya otur. Yapraklar daha nemlenmemiş. Sa-dece bir gözün attı olsun, o kadarı yeter de artar."

Uzaklaşacak gibi birkaç adım attı ama sonra dönüp, "Bu arada Tess, babanın bugün yeni bir atı oldu. Ona birisi vermiş."

"Birisi mi? Siz!"

D'Urberville başıyla onayladı.

Tess, "Ah, ne iyi etmişsiniz!" diye heyecanlandı ama böyle bir zamanda ona teşekkür etme zorunluluğunun tuhaflığıyla içi de burkuldu.

“Çocuklara da birkaç oyuncak geldi.”

Duygulanan Tess, “Onlara herhangi bir şey gönderdiğinizden haberim bile yoktu!” diye mırıldandı. “Keşke, evet keşke göndermeseydiniz diyeceğim neredeyse...”

“Niye canım?

“Beni zor durumda bırakıyor.”

“Tessy, beni şu kadarcık bile mi sevmiyorsun?”

Tess istemeye istemeye, “Size minnettarım,” diye kabul etti. “Ama korkarım sizi sevmiyorum...” D’Urberville’in ona duyduğu tutkunun geline nokta payını bir anda fark edince yüreği öyle sızladı ki önce ağır ağır süzülen bir gözyaşıyla, sonra bir tane daha derken hüngür hüngür ağlamaya başladı.

“Ağlama, ağlama canım! Gel otur şuraya ve ben gelene kadar bekle.” Tess onun yığıldığı yaprakların ortasına uysalca otururken hafifçe ürperdi. “Üşüdün mü?”

“Çok değil, birazcık.”

Adam ona dokundu ve eli kaz tüyüne değmiş gibi içeri gömüldü. “Üstünde sadece şu kabarık muslin elbise var, olacak şey mi?”

“Bu en güzel yaz kıyafetim. Çıktığımda hava çok sıcaktı, ata bineceğimi ve geceye kalacağımı bilmiyordum.”

“Eylülde geceler serin olur. Dur bakayım.” D’Urberville üstündeki pardösüyü çıkarıp onunla Tess’i nazikçe sardı. “İşte, artık daha sıcak hissedersin. Şimdi güzelim, sen burada dinlen, ben az sonra dönerim.”

Tess’in omuzlarındaki pardösüyü ilikledikten sonra, ağaçların arasına artık perde perde inen buhar ağlarının içine daldı. Tess onun yamaç yukarı çıkarken dalları hışkırdattığını duyabiliyordu; sonrasında sesler iyice silindi ve nihayet hepten kesildi. Ayın batmasıyla solgun ışıık zayıfladı ve Tess yaprakların üstünde düşüncelere dalar-ken görünmez oldu.

Bu arada Alec d’Urberville, avlağın neresinde bu-

lunduklarıyla ilgili gerçek olan şüphesini gidermek için yamacı tırmanmayı sürdürüyordu. Doğrusu, bir saati aşkın bir süre gelişigüzel ilerlemiş ve Tess'le birlikteliğini uzatmak için önüne gelen sapağa girmiş, yol kenarında neler bulunduğundan çok kızın mehtap vurmuş endamına dikkat etmişti. Yorulan hayvanın biraz dinlenmesi iyi olacağından, yerlerini belirleyecek işaretleri aramak için acele etmedi. Tepeyi aşırıp öbür taraftaki vadiye inince, hatlarından tanıdığı bir anayolun kenarındaki çite ulaştı ve nerede bulunduğunu böylece çözmüş oldu. Dönmeye koyuldu ama artık ay iyice alçalmış ve sabaha fazla kalmadığı halde, biraz da sisten dolayı, avlak koyu bir karanlığa gömülmüştü. Dallara çarpmamak için mecburen ellerini uzatarak ilerledi ve çok geçmeden, yola koyulduğu noktayı tam anlamıyla bulmasının hiç mi hiç imkânı olmadığını anladı. Yukarı aşağı ve çepeçevre dolandıktan sonra nihayet atın hafif bir hareketini işitti ve pardösüsünün kolu şans eseri ayağına takıldı.

“Tess!”

Cevap gelmedi. Karanlık o kadar koyuydu ki ayağının dibindeki solgun belli belirsizlik hiçbir şey görünmüyor, o da yerdeki yaprakların üstünde bıraktığı beyaz muslin elbiseli Tess'i temsil ediyordu. Onun dışında her şey simsiyahtı. D'Urberville öne doğru eğildi ve düzenli, hafif bir soluma sesi duydu. Diz çöküp iyice aşağı eğilince kızın sıcak nefesi yüzüne vurdu, derken yanağı onun yanağına değdi. Tess derin uykudaydı ve kirpikleri göz yaşlarıyla ıslanmıştı.

Karanlık ve sessizlik her yanı hükmü altına almıştı. Yukarıda avlağın kadim porsukağaçları ve meşeleri yükseliyordu, kuşlar tüneklerinde huzurlu bir şekilde uykularının saatlerindeydi, çevrelerinde gizlice tavşanlar hopluyordu. Peki, Tess'in koruyucu meleği neredeydi? diye sorulabilir. Saf inancının kayrası neredeydi? Belki alaycı

İlyas'ın sözünü ettiği diğer tanrıyla konuşuyordu ya da tuvaleye gitmişti, yolculuğa çıkmıştı veya uykusundan uyandırmak gerekiyordu.¹

Böylesine güzel, ipek gibi narin ve henüz kar tanesi gibi saf dışının tenine niçin böyle hoyratça bir leke sürülmesi gerekiyordu ve istemediği halde bunu niçin kabullenmek zorundaydı? Niçin hoyratlar zarif olanı gasp eder, niçin yanlış erkekler doğru kadını, yanlış kadınlar doğru erkeği seçer? Binlerce yıllık analitik felsefe bunu açıklayamamıştır. Mevcut felaketin, geçmişten bugüne ulaşan hak edilmiş bir ceza olduğu ihtimali kabul edilebilir belki. Tess d'Urberville'in armalı dedelerinden bazıları, savaştan eve eğlene eğlene dönerken şüphesiz o zamanki çiftçi kızlarına aynı zulmü daha da acımasızca reva görmüş olmalıydılar. Öte yandan, babaların günahlarının cezasını çocukların çekmesi tanrılar için ahlaken makbul olsa bile ortalama insan doğası bunu alçakça bulur ve dolayısıyla hiçbir mesele bununla hallolmaz.

Bu yörelerde yaşayan Tess gibi insanların kendi kaderci üsluplarınca hiç yorulmadan söyledikleri gibi: "Olacağı varmış." İşin acı yanı da buydu. Kadın kahramanımızın bu olaydan sonraki haliyle, Trantridge'deki kümes hayvanları çiftliğinde şansını denemek için annesinin kapısından dışarı adım atan hali arasında korkunç bir toplumsal uçurum açılacaktı çünkü.

1. İlyas Peygamber'in, Kenanların Bereket Tanrısı Baal'le alay etmesine gönderme. "Bağırın, yüksek sesle bağırın! O tanrıymış. Belki dalgındır ya da heladadır, belki yolculuk yapıyor! Yahut uyuyordur da uyandırmak gerekir!" Eski Ahit, "1. Krallar", 18:27. (Y.N.)

İKİNCİ EVRE

Bekâretin Sonu

Sepeti ağır, bohçası büyüktü ama onları maddi şeylere pek aldırmayan biri gibi sürüklüyordu. Arada bir dinlenmek için bir çit kapısı veya kazığının yanında mekanik hareketlerle dinleniyor, ardından yükünü dolgun koluna yeniden yerleştirip düzenli adımlarla yola koyuluyordu.

Tess Durbeyfield'in Trantridge'e gelişinden yaklaşık dört ay, avlaktaki gece yolculuğundan da birkaç hafta sonra, ekim sonlarında bir pazar sabahıydı. Şafak az önce sökmüş, arkadaki ufkun sarı ışığı Tess'in yüzünün dönük olduğu –son zamanlarda hiç görmediği vadiyle arasında yükselen, doğduğu yere ulaşmak için aşması gereken– sırt hattını aydınlatıyordu. Sırtın bu tarafındaki yamaç fazla eğimli değildi, toprağı ve manzarası Blakemore Vadisi'nden çok farklıydı. Aradaki demiryolunun kaynaştırıcı etkilerine rağmen, iki yörenin insanlarında da kişilik ve ağız farklılıkları seçmek mümkündü. Öyle ki, Tess'in konak yeri Trantridge'den otuz kilometre mesafede bile olmayan köyü uzak bir yer gibi gelirdi. Oradaki çiftçiler kuzeydekiler ve batıdakilerle ticaret yapıyor, flört edip evleniyor, yine buralara yolculuk yapıyorlardı; bu taraftakilerse güçlerini ve dikkatlerini esas olarak doğuya ve güneye yöneltiyorlardı.

Yamacın bu yanı, d'Urberville'in bir haziran günü Tess'i delicesine indirdiği yokuşun ta kendisiydi. Tess yokuşun geri kalanını durmaksızın tırmandı ve öbür taraftaki eğimli yokuşun kıyısına gelince aşına olduğu, o an yarı yarıya sise gömülü yeşil âlemi süzdü. Buradan bakınca her zaman güzeldi ama bugün Tess için daha bir güzeldi, korkunç güzeldi çünkü orayı son gördüğünden beri yılanın, tatlı kuşların öttüğü yerde tısladığını¹ öğrenmiş ve bu dersle birlikte hayata bakışı tamamen değişmişti. Gerçekten de düşüncelerin ağırlığıyla çökmüş gibi orada dikilip arkasına bakarken, bir zamanlar o evde yaşayan basit kızıdan çok başka biriydi o artık. Önündeki vadiye bakmaya dayanamıyordu.

Az önce zahmetle çıktığı uzun, beyaz yoldan iki tekerlekli bir araba geliyor, arabanın yanında yürüyen adam elini kaldırıp onun dikkatini çekmeye çalışıyordu.

Tess bekle işaretine meraksız bir sükûnetle uydu, adam birkaç dakika içinde atıyla beraber yanında durdu.

"Niye böyle gizlice sıvışıp gittin?" Nefes nefese kalan D'Urberville, Tess'i azarlamaya girişmişti. "Üstelik pazar sabahı, herkes daha yataktayken! Ben de tesadüfen fark ettim ve sana yetişmek için atı deli gibi sürdüm. Şu hayvanın haline bak! Niye böyle çekip gittin? Gitmek istiyorsan kimsenin sana engel olmayacağını biliyorsun. Ayrıca şu ağır yükü yürümek için kendini yormana da hiç gerek yoktu! Geri dönmeyeceksen bile yolun kalanını yürüyerek gitmemen için tabanım yanmış gibi arkandan geldim."

"Geri gelmeyeceğim," dedi Tess.

1. William Shakespeare'in, Roma Kralı Superbus'un oğlu Sextus tarafından tecavüze uğradıktan sonra intihar eden Lucretia hakkındaki uzun şiiri "The Rape of Lucrece"ten (Lucrece'nin Kaçırılışı) (II. 872) alınan bir ifade. (Ç.N.)

“Ben de dönmeyeceğini düşünmüştüm! Pekâlâ o zaman, sepetini arabay koy, bırak sana yardım edeyim.”

Tess sepetini ve bohçasını arabaya isteksizce yerleştirip bindi; yan yana oturdular. Artık d’Urberville’den korkmuyordu, zaten üzüntüsüne de ona duyduğu güven sebep olmuştu.

D’Urberville düşünmeden bir puro yaktı ve yolculuk sağdaki soldaki alelâde şeyler hakkındaki aralıklı, tekdüze konuşmalarla devam etti. Alec, yaz başında aynı yolu ters yönde giderlerken Tess’i öpme çabasını basbayağı unutmuştu. Fakat bunu unutmayan Tess şimdi bir kukla gibi oturmuş, onun sözlerine tek kelimelik cevaplarla karşılık veriyordu. Birkaç kilometre sonra, ilerisinde Marlott köyünün bulunduğu ağaç kümesi görüldü. Tess’in yüzünde ancak o zaman küçük bir duygu emaresi belirdi ve gözünden bir-iki damla yağ süzüldü.

D’Urberville soğuk bir edayla, “Niye ağlıyorsun?” diye sordu.

“Şurada doğduğumu düşünüyordum,” diye mırıldandı Tess.

“Eh, hepimizin bir yerde doğmuş olması gerekiyor.”

“Keşke hiç doğmasaydım, ne orada ne de başka bir yerde!”

“Öff! Trantridge’e gelmek istemediysen orada ne işin vardı madem?”

Tess cevap vermedi.

“Beni sevdiğinden gelmedin, orası kesin.”

“Doğru. Oraya seni sevdiğim için gelseydim, seni samimiyetle sevseydim ve hâlâ seviyor olsaydım zaafım için kendimden bu kadar tiksинmez, nefret etmezdim! Kısa bir süre gözlerim kamaştı, hepsi bu.”

D’Urberville omuz silkti. Tess devam etti.

“Niyetini çok geç olana kadar anlamadım.”

“Her kadın böyle söyler.”

Tess hışımla dönerek, “Ne cüretle böyle konuşursun!” diye parladı. İçinde saklı duran (d’Urberville günün birinde daha fazlasına da tanık olacağı) ruh uyanırken gözleri çıkmak çıkmaktı. “Tanrım! Seni şu arabadan aşağı atabilirim! Her kadının söylediği şeyi bazı kadınların gerçekten hissettiği hiç mi aklına gelmez?”

D’Urberville, “Pekâlâ,” diyerek güldü. “Seni incittim için üzgünüm. Sana haksızlık ettim, kabul ediyorum.” Sonra da biraz siteme girişti: “Ama her seferinde bunu yüzüme vurmaya gerek yok. Son kuruşuna kadar ödemeye hazırım ben.¹ Tekrar tarlalarda veya mandıralarda çalışmaya gerek olmadığını biliyorsun. Kazandığınla bir kurdele bile alamıyormuşçasına, son zamanlarda takındığın o dümdüz sadelik yerine en iyi şekilde giyinebileceğini biliyorsun.”

Normalde kimseyi küçümsememesine rağmen, cömert ve fevri mizaçlı Tess’in dudakları hafifçe kıvrıldı.

“Senden bir daha hiçbir şey istemeyeceğimi söyledim, istemeyeceğim, isteyemem! Bunu sürdürmem için senin *kölen* olmam gerek ama olmayacağım!”

“Gerçek bir d’Urberville olman bir yana, tavırlarını gören seni prenses sanır! Ama Tess, canım daha ne diyeyim? Ben galiba kötü bir adamım. Kötü doğdum, kötü yaşadım ve büyük ihtimalle de kötü biri olarak öleceğim. Fakat yitik ruhum üstüne yemin ederim ki sana tekrar kötülük yapmayacağım. Ve olur da bir durum yaşanır –ne demek istediğimi anlıyorsundur– küçücük bile bir ihtiyacın olur, bir güçlüğe düşersen bana bir satır yaz, istediğin neyse onu alırsın. Ben Trantridge’de olmayabi-

1. İsa’nın öğrencilerine verdiği derse gönderme. “Senden davacı olanla daha yoldayken çabucak anlaş. Yoksa o seni yargıca yargıç da gardiyana teslim edebilir, sonunda hapse atılabilirsin, sana doğruyu söyleyeyim, borcunun son kuruşunu ödemedi oradan asla çıkamazsın.” Yeni Ahit, “Matta”, 5:25-26. (Y.N.)

lirim –bir süreliğine Londra’ya gideceğim– ihtiyara dayanamıyorum. Ama gelen mektupları bana iletecekler.”

Tess onu burada bırakmasını söyledi; ağaç kümesinin tam altında durdular. D’Urberville indi ve Tess’i kollarına alıp yere bıraktı, sonra da eşyalarını yanına koydu. Tess gözlerini ona dikip bir an oyalanarak hafif bir baş selamı verdi ve eşyalarını almak üzere arkasını döndü.

Alec d’Urberville purosunu eline alıp ona doğru eğildi.

“Canım öylece dönüp gitmeyeceksin değil mi? Gel!”

Tess kayıtsızca, “Nasıl istersen,” diye karşılık verdi. “Bana nasıl sahiplik tasladığını gör!”

Tekrar dönüp yüzünü d’Urberville’e doğru kaldırdı ve mermer bir heykel gibi durdu, öbürü de yanağına –biraz usulen, biraz da içindeki ateş henüz tam sönmemişçesine– bir öpücük kondurdu. Bu sırada Tess’in gözleri belli belirsiz, adamın yaptığı şeyin neredeyse farkında değilmiş gibi, yoldaki en uzak ağaçlara dalmıştı.

“Eski tanışıklığımızın hatırına, şimdi de öbür taraf.”

Tess bir ressam veya kuaförün isteğini yerine getirircesine, aynı edilgenlikle başını çevirdi ve d’Urberville, civar çayırlardaki mantarların yüzeyi gibi pürüzsüz, serin ve nemli yanağa dudaklarını değdirerek oradan da öptü.

“Bana dudaklarını uzatmıyor, öpücüğüme karşılık vermiyorsun. Bunu asla isteyerek yapmadın, korkarım beni hiçbir zaman sevmeyeceksin.”

Tess, “Doğru. Bunu kaç defa söyledim zaten. Seni gerçek anlamda hiçbir zaman sevmedim ve galiba hiç de sevmeyeceğim,” dedi ve yaslı bir edayla ekledi, “Bana şu an en iyi gelecek şey, belki bu konuda yalan söylemek olurdu ama az da olsa hâlâ biraz haysiyetim kaldığı için o yalanı söyleyemiyorum. Seni sevseydim açıklama yapmak için çok iyi bir sebebim olabilirdi. Ama sevmiyorum işte.”

Bu sahne yüreğine, vicdanına veya kibarlığına artık fazla geliyormuş gibi bezgin bir nefes saldı adam.

“Ama efkârın bu kadarı da saçma Tess. Seni poh-pohlayayım mı yani şimdi? Üzülmene gerek olmadığını açıkça söylüyorum işte. Bu yörelerde güzelliğinle, asil veya avam, her kadını geride bırakırsın; bunu gerçekçi ve iyi niyetli biri olarak söylüyorum. Aklın varsa, o olmadan önce o güzelliği dünyaya daha fazla gösterisin... Ama Tess, yine de bana dönmeyecek misin? Ruhum üstüne yemin ederim ki seni böyle bırakmak istemiyorum!”

“Asla, asla! Daha önce görmem gerekeni gördükten sonra kararımı verdim; seninle gelmeyeceğim.”

“Öyleyse sana iyi günler dilerim dört aylık kuzenim, hoşça kal!”

D’Urberville arabaya bir sıçrayışta atladı, dizginleri düzeltti ve kırmızı yemişli, yüksek çitlerin arasında kayboldu.

Tess arkasından bakmadı; eğri yolda yavaş yavaş, döne döne ilerledi. Vakit hâlâ erkendi ve alt kısmı tepeden henüz kurtulan güneşin sevimsiz ve sert ışınları teni ısıtmaktan çok gözü kamaştırıyordu. Etrafta hiç kimse yoktu. O yoldaki yegâne varlık sanki mahzun ekim ve ondan da mahzun Tess’ti.

Fakat yürürken Tess’in arkasından ayak sesleri yaklaştı, bir adamın ayak sesleriydi bunlar. Çevik adımlarla yürüdüğü için Tess’e çok geçmeden yetişti. Beriki, onun farkına vardıktan hemen sonra, “Günaydın,” dedi. Adam zanaatkâra benziyor ve bir teneke kap içinde kırmızı boya taşıyordu. Resmî bir edayla, Tess’e sepetini taşıyıp taşıyamayacağını sordu; Tess izin verince yan yana yürümeye başladılar.

“Pazar sabahı kalkıp yürümek için erken!” dedi adam neşeyle.

Tess, “Evet,” diyerek onayladı.

“İnsanların çoğu hafta boyu çalıştıktan sonra dinle-
miyorlar.”

Tess bunu da doğruladı.

“Oysa ben pazarları hafta içi icra ettiğimden çok
daha gerçek bir iş yapıyorum.”

“Öyle mi?”

“Hafta boyu insanın şanı için çalışırken pazarları da
Tanrı’nın için çalışıyorum. Diğerinden daha gerçek, ne
dersin? Şu basamakların orada biraz işim var.” Adam ko-
nuşmayı sürdürürken yol kenarındaki otlığa geçit veren
bir çit merdivenine dönmüştü. “Biraz beklersen eğer,”
diye ekledi, “uzun sürmez.”

Sepet adamda olduğu için zaten başka bir şey yapa-
mazdı, dolayısıyla onu gözleyerek beklemeye koyuldu.
Adam sepetle tenekeyi yere indirdi ve boyayı içindeki
fırçayla karıştırarak, merdiveni oluşturan üç tahtadan or-
tadakini köşeli büyük harflerle boyamaya başladı ve
okuyanın iyice yüreğine işlemesi için ara verircesine, her
kelimenin ardına bir virgül ekledi:

“Seni, bekleyen, yıkım, uyuklamaz.”

“2. Petrus”, 2:3¹

Huzurlu bir manzaraya, ağaçların solgun, çürüyen
renklerine, ufkun mavi boşluğuna ve liken kaplı tahtala-
ra karşı bu sözler parlak bir kırmızıyla sırtıyordu. Sanki
kendiliğinden bağırıp havayı çınlatıyorlardı. Bazıları o
çirkin karalama, vaktiyle insanlığa hizmet etmiş bir inan-
cın grotesk son evresi için, “Ah, zavallı Tanrıbilim!” diye
feryat edebilirdi. Oysa bu sözler suçlayıcı bir dehşetle

1. Yeni Ahit’te geçen sözün aslı: “Onları bekleyen yıkım uyuklamaz.” (Ç.N.)

Tess'in içine işliyordu. Tam bir yabancı olmasına rağmen bu adam onun yakın geçmişini biliyor gibiydi.

Yazmayı bitirince sepeti aldı, Tess de gayriihtiyari tekrar onunla yürümeye başladı.

"Yazdığınız şeye inanıyor musunuz?" diye sordu alçak sesle.

"Yazdığım şeye inanıyor muyum? Kendi varlığıma inanıyor muyum diye soruyorsun yani?"

"Ama," dedi Tess ürkekçe, "ya işlediğiniz günahta sizin bir kusurunuz yoksa?"

Adam başını salladı.

"Bu yakıcı soru üstüne ince eleyip sık dokuyamam. Bu yaz yüzlerce kilometre yürüdüm, vilayetin dört bir yanındaki her duvara, her çit kapısına ve merdivene bu sözleri yazdım. Onları nasıl anlayacaklarını okuyanların kendi yüreğine bırakıyorum."

"Bana kalırsa o sözler çok fena. Ezici! Öldürücü!"

İşin erbabı gibi, "Zaten öyle olmaları gerekiyor!" diye karşılık verdi. "Sen bir de en hiddetlileri okusan; onları varoşlar ve limanlar için saklıyorum. Görsen kıvranırsın! Kırsal yörelere çok uygun değil... Ah, şu köhne-miş ahırın yanındaki boş duvar iyiymiş. Oraya da bir tane yazayım; senin gibi tehlikeli genç kadınların dikkat etmesi gereken bir söz. Biraz bekler misin küçükhanım?"

Tess, "Hayır," diyerek sepetini aldı ve ağır adımlarla yürümeye devam etti. Biraz gittikten sonra başını çevirdi. Eski, gri duvarda, sanki şimdiye dek hiç üstlenmedikleri bir göreve çağrılmış tuhaf ve alışılmadık bir üslupla, ilkinde benzer ateşli harfler boy göstermeye başlamıştı. Yüzü birdenbire kızaran Tess, yarısı tamamlanan cümlenin gerisini de tahmin etti.

Onun baktığını gören neşeli adam boyamayı bırakıp bağırdı.

“Bu hayati konularda nasihat istersen, çok dürüst bir adam olan Emminster’lı Mr. Clare bugün cemaat için hayrına vaaz verecek. Ben artık onun cemaatinden değilim ama adam düzgün biri, tanıdığım iyi papazların hepsi gibi iyi anlatır. Bu göreve onunla başladım.”

Tess karşılık vermedi; gözleri yerde, içi sancıyarak tekrar yürümeye koyuldu. Yüzündeki kızarıklık geçtikten sonra mağrurca, “Pöf... Tanrı’nın böyle şeyler söylediğine inanmıyorum!” diye mırıldandı.

Baba ocağının bacasından bir tutam dumanın yükseldiğini görünce yüreği burkuldu. Eve vardığındaki görüntü yüreğini daha da burktu. Aşağı yeni inen annesi, kahvaltı için demlenen çayın altındaki ince meşe dallarını karıştırdığı ocağın başından kalkıp onu karşıladı. Ufaklıklar hâlâ yukarıdaydı; pazar sabahı olduğu için yarım saat daha yatmayı mazur gören babası da öyle.

Annesi şaşkınlıkla, “Aa! Tess, bir tanem!” diye çığlık atarak yerinden fırladı ve kızını öptü. “Nasılsın? İçeri girmişsin de haberim yok! Evlenmek için mi geldin?”

“Hayır, anne, onun için gelmedim.”

“Tatile geldin o zaman?”

“Evet, tatile... uzun bir tatile.”

“Ne? Kuzenin kendisine yakışacak olanı yapmıyor mu?”

“O benim kuzenim değil, ayrıca benimle evlenmeyecek.”

1. Eski Ahit’te “Mısır’dan Çıkış” başta olmak üzere, Yeni Ahit, “Matta”, “Markos” gibi birçok bölümde birden fazla kez tekrarlanan “Zina etmeyeceksin” emri kastediliyor. (Ç.N.)

Annesinin gözleri kısıldı.

“Bana anlatmadığın şeyler var, gel.”

Tess annesine yaklaşıp yüzünü onun boynuna dayadı ve olan biteni anlattı.

Annesi, “Yine de seninle evlenmesi için çaba göstermedin yani!” diye yineledi. “Yaşananlardan sonra her kadın bunun için uğraşırdı!”

“Muhtemelen ben hariç, her kadın.”

Mrs. Durbeyfield, sinirden gözyaşlarına boğulacak gibi, “Uğraşsaydın bir efsane olarak dönmüş olurdun!” diye devam etti. “İkinizle ilgili buraya kadar ulaşan onca haberden sonra bu işin böyle sonuçlanacağı kimin aklına gelirdi? Sadece kendini düşüneceğine niye ailene bir iyilik yapmak aklına gelmedi? Nasıl çalışıp çabalamak zorunda olduğumu, zavallı hasta babanın kalbinin gider gibi tıkandığını görmüyor musun? Bu işin hayırla sonuçlanacağını umuyordum! Dört ay önce arabayla uzaklaşırken ne güzel bir çift gibi görünüyordunuz! Bak, bize neler gönderdi... Hepsini onunla akrabamız diye yolladığını düşünüyorduk. Ama akrabamız değilse, o zaman bunu sana olan sevgisinden yapmış olmalı. Ve buna rağmen sen onunla evlenmedin!”

Alec d’Urberville’i onunla evlenmeye ikna etmek mi? Alec *onunla* evlenecek öyle mi? Adam evliliğin adını bile ağzına almamıştı. Ayrıca alsa ne olurdu ki? Tess’in ona evet demesi için toplumsal bir kurtuluşa nasıl yana yakıla sarılması gerekirdi, bunu kendisi de bilemiyordu. Fakat zavallı ahmak annesi, onun adama olan halihazırdaki duygularını anlayamıyordu. Mevcut şartlarda belki alışılmadıktı, talihsizceydi, açıklanamazdı ama olan olmuştu ve Tess’i kendinden tiksindiren şey de, daha önce söylediği gibi, buydu. Alec’i şu an hiç mi hiç umursamadığı gibi, daha önce de ondan hoşlanmış değildi. Fakat ondan korkmuş, çekinmiş, çaresizliğini kendi çıkarına hünerle kullanmasına boyun eğmişti. Coşkun tavırları karşısında bir an

gözleri kamaşmış, bir süre şaşkın bir teslimiyete düşmüş, sonra ansızın ondan soğumuş, iğrenmiş ve ardından da kaçmıştı. Hepsi bu. Ondan nefret ettiği söylenemezdi ama adam onun için artık bir hiçti ve adını temize çıkarmak için bile olsa onunla evlenmeyi istemiyordu.

“Madem onu evlenmeye ikna etmeyi istemiyordun, o halde daha dikkatli olmalıydın!”

Kahır içindeki kız, zavallı yüreği parçalanacakmış gibi, “Ah, anne, anne!” diyerek kadına döndü. “Dört ay önce bu evden ayrıldığımda daha çocuktum. Erkeklerin tehlikeli olduklarını bana niye söylemedin? Beni niye uyarmadın? Soylu kadınlar böyle kurnazlıkları anlatan romanlar okudukları için nelerden korunmaları gerektiğini biliyor ama benim o yoldan öğrenme fırsatım hiç olmadı, sen de bana yardım etmedin!”

Annesi yumuşamıştı.

Önlüğüyle gözlerini silerek, “Sana olan ilgisinden ve bunun yol açabileceği şeylerden söz edersem ona burun kıvrıp fırsatı kaçıracağından korktum,” diye mırıldandı. “Bunu da iyi tarafından görmeye çalışalım. Ne yapalım kader bu, Tanrı böyle istemiş!”

13

Tess Durbeyfield’in düzmece akrabalarına ait malikâneneden dönüş hikâyesi dedikodularla yayıldı, tabii iki-üç kilometrekarelik bir alan için yayılmak denebilirse. Öğleden sonra Marlott’lu birkaç genç kız, Tess’in eski okul arkadaşları ve tanıdıkları, müthiş bir başarıya ulaşmış (tahminleri buydu) birini ziyaret eder gibi kolalı ve ütülü bayramlıklarını giyip onu görmeye geldi ve oturup büyük

bir merakla onu süzdüler. Çünkü ne de olsa uzak kuzen Mr. d'Urberville'in kalp kıran, pervasız bir genç adam olarak ünü Trantridge sınırlarının dışına taşmaya başlamıştı ve bu centilmenin ona âşık olduğu rivayeti, Tess'in muhayyel konumunu korkutucu ve –tehlikesiz bir ilişkiden çok daha– göz kamaştırıcı bir yüceliğe taşıyordu.

Kızların ilgisi o kadar yoğundu ki, küçük olanlar, Tess'in arkasını döndüğü bir sırada fısıldaşıyorlardı:

“Ne kadar şirin, üstündeki güzel giysi de ona ne kadar yakışmış! Herhalde çok pahalıdır ve ona adam hediye etmiştir.”

Köşedeki dolaptan çay malzemelerini almak için uzanan Tess bu yorumları duymadı. Duysaydı arkadaşlarına konuyla ilgili doğruları anlatırdı. Fakat annesi Joan duyduğu halde, gösterişli evlilik hayali suya düştükten sonra gururunu gösterişli bir flörtün zevkiyle doyurabilince doyurmak istedi. Yaşanan sınırlı ve geçici zaferle kızının adı zarar görecektir olsa bile o genel olarak memnundu ve evlilik ona göre hâlâ mümkündü. Ziyaretçilerin hayranlığına sıcak bir karşılık verme hevesiyle onlardan çaya kalmalarını istedi.

Kızların gevezeliği, kahkahaları, iyi niyetli imaları ve hepsinden önemlisi, gıpta dolu bakışları, hareketleri Tess'in de moralini düzeltti. Gelenlerin heyecanı gün biterken ona da bulaştı, hatta neredeyse neşelendirdi. Yüzündeki mermerimsi sertlik yumuşadı, hareketleri eski canlılığına kavuştu ve gençliğinin olanca güzelliği çehresine vurdu.

Bazen öbürlerinin sorularına, hiç istemediği halde ve flörtle ilgili tecrübeleri sahiden imrenilecekmiş gibi, üstünlük edasıyla cevap veriyordu. Fakat Robert South'un¹

1. Robert South (1634-1716): Sert vaazları ve Latince şiirleriyle bilinen İngiliz rahip. (Y.N.)

tabiriyle, Tess “kendi mahvına meftun” olmaktan öyle uzaktı ki bir şimşek kadar kısa sürdü yanılması. Mantığın soğukluğu geri dönüp ara ara nükseden zayıflığıyla alay ediyor, anlık gururunun çirkinliği galip gelip hevesini kaçırıyor ve onu tekrar çekimserliğe sürüklüyordu.

Pazardan sonra, pazartesi sabahının şafağındaki umutsuzluk da cabası: Artık bayramlıklar yoktu, güleryüzlü ziyaretçiler gitmişti. Tess eski yatağında tek başına, masum, küçük kardeşlerinin yumuşak nefesleriyle çevrelenmiş odasında uyandı. Önünde, dönüşünün yarattığı heyecanı ve uyandırdığı ilgiyi değil, yardımsız, pek az duygusal destekle aşması gereken uzun ve taşlı bir yol görüyordu. Korkunç bir sıkıntı çöktü üstüne, bir mezar olsa içine girip saklanabilirdi.

Birkaç haftada kendini asgari derecede gösterecek ve pazar sabahı kiliseye gidecek kadar toplardı. Pek anlamı olmamakla birlikte, ezgili sesleri ve eski “Mezmunlar”ı dinlemek, sabah ilahisine katılmak istemişti. Annesinden miras aldığı, doğuştan gelen müzik sevgisi yüzünden, en basit bir ezgi bile yüreğini neredeyse yerinden çıkaracak kadar kabartıyordu.

Kendine göre sebeplerle, mümkün olduğunca göze görünmemek ve genç erkeklerin kibar ilgisinden kaçınmak için çanlar çalmadan yola çıktı; yalnızca yaşlı erkeklerin ve kadınların geldiği ayin için, yedek kerestelerin istiflendiği ve avlu gereçleri arasında dikine bir tabut sehпасının da bulunduğu kemerlerin altındaki arka sıralarda bir yere oturdu.

Cemaat üyeleri ikişer-üçer içeriye girdi, ön taraftaki sıralara kurulup başlarını bir dakikanın dörtte üçü süresince dua eder gibi –ama etmiyorlardı– indirdikten sonra doğrulup çevrelerine bakındılar. İlahiler başladığında Tess en sevdiklerinden birini seçtiktiklerini fark etti; adını bilmesede öğrenmek istediği bu eski ilahinin adı

Langdon'dı.¹ Tess, düşünceleri pek de kelimelere bürünmeden, bestecinin ne tuhaf ve tanrısal bir kudretinin olduğunu, başta yalnızca ona ait olan duygu silsilelerini sonraları mezardan yönetebildiğini, oysa kendisi gibi bir kızın onun adını hiç duymadığını ve kişiliği hakkında hiçbir fikrinin olamayacağını düşündü.

Daha önce başlarını çeviren insanlar ayin sürerken tekrar döndüler ve sonunda Tess'i fark edince aralarında fısıldaşmaya başladılar. Ne konuştuklarını bilen Tess'in kalbi kırıldı ve artık kiliseye gelemeyeceğini anladı.

Kardeşlerinden bazılarıyla paylaştığı oda onun için gitgide bir inziva yerine döndü. Burada, birkaç metreka-relik bir saz damın altından rüzgârları, karları, yağmurları, muhteşem günbatımlarını ve peş peşe dolunayları izliyordu. Kendini o kadar kapattı ki sonunda neredeyse herkes onun gittiğini düşünür oldu.

O günlerde Tess ancak hava karardıktan sonra dışarı çıkıyor, ormanda dolaşırken ancak o zaman yalnızlığı azalıyordu. Işıkla karanlığın, güne ait kısıtlamayla geceye ait tereddüdün birbirini nötrleyecek kesin bir eşitlikle dengelendiği ve mutlak bir zihinsel özgürlüğe yer açtığı akşamın o ânını nasıl yakalayacağını öğrenmişti. Hayatta olmanın yarattığı zor durum, o anda mümkün olan en küçük boyuta indirgenir. Gölgelerden korkusu yoktu Tess'in. Tek derdi insan türünden, daha doğrusu, dünya denen o birikmiş soğuk tortudan, yığın halinde, bir bütün olarak korkunç, dehşet veren, hatta acınası görünen o kütleden sakınmaktı.

Issız tepelerde ve derelerde, çevresini saran tabiat güçleriyle adeta bütünleşerek sessizce dolaşıyordu. Kıv-

1. İngiliz müzisyen, besteci Richard Langdon (1730-1803) tarafından 102. Mezmur'u konu alan beste. (Ç.N.)

rımlı ve kaçamak görüntüsü manzaranın ayrılmaz bir parçası haline gelmişti. Uçarı hayal gücünün etkisiyle, etrafındaki doğal süreçler bazen yoğunlaşıp kendi hayat hikâyesinin bir parçası gibi görünüyordu, hatta bir parçası oluyordu. Çünkü dünya psikolojik bir hadiseden ibarettir ve nasıl görünüyorsa öyledir. Gece yarısına ait sesler ve yeller, onların iç içe geçmiş kış dalları ve budakları arasında çıkardığı iniltiler acı dolu sitemleri dile getiriyordu. Yağmurlu günler, Tess'in çocukluğunun Tanrı'sı olarak görmekte zorlandığı fakat başka bir şekilde de kavrayamadığı o müphem, etik varlık karşısında, zayıflığından duyduğu iflah olmaz üzüntüyü dışa vuruyordu.

Fakat töre kırıntılarına dayanan, hayaletler ve seslerle dolu haleti ruhiyesini kuşatan bu durum Tess'in kendi hayal gücünün talihsiz ve hatalı bir ürünü, onu sebepsiz yere korkutan ahlaki bir gulyabaniler bulutuydu. Gerçek dünyaya ters düşen aslında kendisi değil, onlardı. Çalılarda uyuyan kuşların arasında yürür, ay ışığı vurmuş arazide seken tavşanları izler, sülünlerin tünediği iri dalların altında dikilirken kendini Masumiyet'in mahremine tecavüz eden bir Suç timsali olarak görüyordu. Hiçbir ayırımın olmadığı yerlerde hep bir ayırım yapıyordu. Ulaşmazlıkla gayet uyum içindeydi. Kabul gören toplumsal bir yasayı ona çiğnetmişlerdi, oysa içinde kendini tuhaf bulduğu doğa böyle bir yasa bilmiyordu.

14

Puslu bir ağustos sabahıydı. Gecenin yoğun pus, güneş ışınlarının saldırısıyla kuytularda ve çukurlarda

yapağı gibi dağılıp ufalanıyor, kuruyup hiçliğe karışacağı zamanı bekliyordu.

Güneş, sis yüzünden tuhaf bir sezgiye, canlı bir kişiliğe kavuşmuştu ve ifadesine uygun düşen maskülen bir isim talep eder bir hali vardı. Manzaradaki insan suretinin yokluğuyla birleşen görüntüsü, eski zamanlarda niçin ona tapınıldığının izahı gibiydi. Öyle ki insanın, gök kubbenin altında akla daha uygun bir dinin hüküm sürmediğine inanması işten bile değildi. O altın saçlı, parlak, yumuşak bakışlı, ışık saçan cisim, tanrısal bir varlık gibi, gençliğe özgü bir canlılık ve dikkatle aşağıya, ona ilgiyle dolup taşan yeryüzüne bakıyordu.

Yaydığı ışık, az sonra evlerdeki kepenklerin aralıklarından içeriye sızacak; dolapların, konsolların ve diğer mobilyaların üstüne kor kızıl şeritler çizecek ve henüz uyanmamış hasatçıları uyandıracaktı.

Fakat o sabahki kanlı canlı nesnelerin en göz alanı, Marlott köyüne yakın, sarı mısır tarlasının kenarında iki geniş kol biçiminde yükselen boyalı tahtaydı. Bu tahtalar alttaki iki kolla birlikte, bugünün işi için dün akşamdan tarlaya getirilen biçerdöverin Malta haçını oluştuyordu. Boyandıkları rengin tonu güneş ışığıyla derinleşmiş, lav gibi akışkan bir görünüm kazanmıştı.

Tarla “açılmıştı” bile, yani atların ve biçerdöverin ilk geçişi için tarlanın çeperi boyunca, ekinlerin arasında elle bir metre genişlikte bir yol açılmıştı.

Doğudaki çitin tepesindeki gölgeler batıdaki çitin ortasına ulaştığında, ayakları henüz loşluğun içindeyken başlarına vuran güneşin keyfini çıkaran, biri erkeklerden ve büyücek oğlanlardan, öbürü kadınlardan oluşan iki grup dar yolda göründü. Sonra da en yakın tarla kapısının iki yanını tutan sövelerin arasına sapıp gözden kayboldular.

Kısa bir süre sonra tarladan çekirgelerin çiftleşmesi-

ni andıran bir çıtırtı geldi. Biçerdöver çalışmaya başlamış ve ona bağlanmış üç atla birlikte meydana gelen devinim gözle görünür olmuştu; beygirlerden birinin üstünde biri ve makinenin koltuğunda da başka biri oturuyordu. Mekanik biçerdöverin kolları ağır ağır döne döne, tepeden aşağı doğru gözden kaybolana dek tarlanın bir yanı boyunca ilerledi; bir dakika sonra aynı istikrarlı hızla tarlanın öbür yanından yukarı çıkarken de biçtiği ekin saplarından önce öndeki atın alnındaki ışıltılı pirinç yıldız, sonra makinenin renkli kolları, sonra da bütün gövdesi belirdi.

Tarlayı çeviren biçilmiş dar yol, makinenin her geçişinde genişliyor, sabah saatleri geride kaldıkça biçilmemiş ekinlerin bulunduğu alan azalıyordu. Tavşanlar, yılanlar, sıçanlar ve fareler, sığındıkları ekinler güvenli olmadığından, günün devamında kendilerini bekleyen akıbetten, korkunç bir hızla küçülen bir alanda nihayetinde biçerdöverin dişlerinin arasında kalacaklarından, hasatçıların sopaları ve taşlarıyla can vereceklerinden habersiz, kaleye kapanır gibi dost-düşman birbirine sokuluyorlardı.

Makine biçilen ekinleri küçük yığınlar halinde geride bırakıyor ve o yığınların her biri birer demet oluştuyordu. Bunlarla arkadan gelen demetçiler ilgileniyordu: Çoğu kadın, olmak üzere, bazıları baskılı gömlekler giymiş, pantolonlarını da deri kayışlarla bellerine tutturmuş erkekler (pantolonlardaki askı düğmeleri, kişiler hareket edip de güneş ışınları vurdukça arkaya kondurulmuş bir çift göz gibi parılıyordu).

Fakat demetçiler kfilesinde dikkatleri üzerlerine çeken, her zamanki gibi bir nesne muamelesi görmeyip yaşamın doğal bir parçası haline geldiklerinde kazandıkları cazibeden ötürü, kadınlardı. Erkekler tarlanın olmazsa olmazıdır fakat kadınlar da onun bir parçasıdır;

bir şekilde sınırlarını yitirip çevrenin özünü içine çeker, onu kendileriyle birlikte özümserlerdi.

Kadınlar –daha ziyade çoğu genç olduğu için kızlar– güneşten korunmak için, uçuşan geniş siperlikli, pamuklu başlıklar giymiş, elleri ekinlerden yaralanmasın diye eldiven takmışlardı. Biri soluk pembe bir ceket, bir başkası dar kollu, krem renkli bir elbise, bir öteki biçerdöverin kolları gibi kıpkırmızı bir eteklik giymişti; yaşça daha büyük olan diğerlerinin üzerindeyse, kadın işçilerin eskiden beri kullanageldiği, tarla için en uygun kıyafet olan, ama gençler tarafından artık tercih edilmeyen kaba, kahverengi önlük veya tulumlar vardı. Bu sabah gözler ister istemez pembe ceketli, kadınlar arasında endamı en kıvrımlı ve güzel olana dönüyordu. Gerçi başlığını o kadar indirmişti ki demetleri bağlarken yüzü seçilmiyordu ama yine de örtüsünden çıkan koyu kahverengi, dalgalı birkaç tutam saçtan simasını kestirmek mümkündü. Zaman zaman dikkat çekmesinin diğer bir sebebi de, öbür kadınlar sıkça çevrelerine bakarken, onun ilgi çekmek için hiç çaba göstermemesi olabiliirdi.

Demetleri kurulmuş bir saat gibi bağlayarak tıkr tıkr ilerliyordu. Yaptığı son bağdan bir avuç başak alıyor, uçlarına sol eliyle hafifçe vurarak onları düzeltiyordu. Sonra iyice eğilerek ilerliyor, iki elini birden dizlerine dayayıp buğdayı topluyor, eldivenli sol elini ekinlerin altından geçirip sağ eliyle buluşturuyor, demeti bir âşık gibi kucaklıyordu. Bağın iki ucunu bir araya getirip düğümlerken onların üstüne diz çöküyor, arada bir esintiyle havalanan eteğini düzeltip indiriyordu. Öküz derisi eldiveniyle giysisinin yeni arasından teni görünüyor, gün ilerlerken teninin kadınsı pürüzsüzlüğü ekinlerle çizilip zedeleniyordu.

Aralıklarla doğrulup dinleniyor, bozulan önlüğünü yeniden bağlıyor veya başlığını düzeltiyordu. O zaman

derin kara gözleri ve değdiği her şeye yalvarırcasına tutunan uzun, gür bukleleriyle alımlı, genç bir kadının oval yüzü belirliyordu. Taşra kızlarına göre yanakları daha beyaz, dişleri daha düzgün, al dudakları daha inceydi.

Bir yanıla aynı, bir yanıla farklı, hayatının şu aşamasında dışarıdan gelmiş bir yabancı gibi yaşamasına rağmen aslında buranın yabancı olmayan, biraz değişmiş haliyle Tess Durbeyfield ya da d'Urberville'di bu. Uzun bir inzivadan sonra, tarım yılının en yoğun mevsiminin geldiğini ve evdeki işlere kıyasla, şu an için tarlalarda hasat yapmaktan daha kazançlı bir iş bulamayacağına kanaat getirip kendi köyünde, açık havada çalışmaya karar vermişti.

Diğer kadınların hareketleri de Tess'inkiyle aşağı yukarı aynıydı. Demetleri bağlayan grup, kadril dansı yapanlar gibi birbirlerine yaklaşıyor, demetleri on veya on ikiye tamamlanana dek –buradakilerin deste veya “ilmek” dedikleri şekilde– birbirine yaslıyordu.

İşçiler kahvaltıya gidip geri döndüler ve aynı faaliyet kaldığı yerden devam etti. Dikkatli biri, saat on bire yaklaşıırken Tess'in demet bağlamaya ara vermeksizin, tepenin yamacına doğru dalgın dalgın baktığını fark edebilirdi. Nitekim on bire çok az kala, tepenin üzerinde yaşları altıyla on dört arasında değişen bir grup çocuğun başı belirdi.

Yüzü hafiften kızaran Tess hâlâ çalışmaya ara vermedi.

Çocukların en büyüğü, omuzlarına ucu biçilmiş ekinlere sürtünen, üçgen bir şal sarmış kız, kollarında ilk bakışta oyuncak bebek gibi görünen bir şey taşıyordu, çok geçmeden onun uzun bir giysi giydirilmiş gerçek bir bebek olduğu ortaya çıktı. Bir başka çocuk da yemek getiriyordu. Hasatçılar çalışmayı bıraktı, yiyeceklerini alıp destelerden birine yaslanarak oturdular. Herkes karnını

doymaya girişirken erkekler de geldi ve taş bir küp çıkarıp bir kupayı çekinmeden aralarında dolaştırdılar.

Tess Durbeyfield işine en son ara verenlerden biriydi. Destenin ucuna oturarak yüzünü arkadaşlarından biraz uzağa çevirdi. Yerine oturunca, başına tavşan postundan bir kep geçirip kemerine de kırmızı mendil sıkıştırmış bir adam, bira kupasını destenin üstünden alıp ona doğru uzattı. Fakat Tess bu ikramı geri çevirdi. Öğününü önüne serer sermez büyük kız kardeşini çağırdı ve bebeği ondan aldı, elindeki yükten kurtulduğuna sevinen kardeşi de yandaki desteye geçip orada oynayan çocuklara katıldı. Tess belli etmeden ama cesur bir hareketle giysisinin göğsünü açıp utana sıkıla da olsa bebeğini emzirmeye koyuldu.

Yakınında oturan erkekler yüzlerini anlayışla tarlının öbür yanına çevirdi; bazıları pipolarını yakmaya koyuldu; biri de dalgın bakışlarla, çoktan boşalmış olan küpü sıvazlıyordu efkârlı efkârlı. Tess hariç kadınların hepsi hararetle konuşmaya başladı, bozulan topuzlarını düzelttiler.

Bebek karnını doyurunca genç annesi onu kucağına oturttu ve uzaklara bakarak, neredeyse iğrentiyi andıran karamsar bir kayıtsızlıkla hoplattı. Sonra çocuğu asla bırakmak istemezmişçesine, birdenbire defalarca ve hışım-la öpmeye girişti, öyle ki çocuk tutku ve tiksintinin tuhaf bir şekilde iç içe geçtiği hücumun şiddetiyle ağlamaya başladı.

Kırmızı eteklikli kadın, "Nefret ediyormuş gibi davranırsa da, bebeğin de kendisinin de kilise mezarlığında olmasını dilediğini söylese de seviyor onu," diye yorumda bulundu.

Deri eldivenli olan, "Yakında öyle demeyi bırakır," dedi. "İnsan zamanla nelere alışıyor!"

"Alışacaksa da o kadar kolay olmayacak. Geçen yıl,

avlakta bir gece hıçkırık sesi işitenler olmuş. Oraya hemen gitseler adamı enseleyeceklermiş.”

“Kolay ya da zor; başka kimse yokmuş gibi bunun onun başına gelmesi çok yazık. Ama ne olursa zaten hep en güzele olur! Çirkinler kiliseler kadar güvendedir değil mi Jenny?” dedi, çirkin tanımına kesinlikle ters düşmeyecek birine dönerek.

Gerçekten de çok yazık olmuştu. Onun güzel mi güzel, çiçek gibi ağzıyla ne siyah ne mavi ne gri ne de menekşe olan, daha ziyade bu renklerin ve –dipsiz gözbeklerini çevreleyen irislerinde üst üste gizlenmiş tonlar ve nüanslarla– daha yüzlercesinin karışımından oluşan iri, tatlı gözleriyle orada oturan Tess’i görse, karakterindeki soyundan miras aldığı hafif tedbirsizlik sayılmazsa neredeyse sıradan olan bu kadına karşı düşman bile başka türlü hissedemezdi.

Aylar sonra ilk kez, kendisini de şaşırtan bir kararlılıkla, bu hafta tarlalara çıkmıştı. Toyluğunun verdiği deneyimsizliğin içinde yeşerebilecek pişmanlığın her tür-lüsüyle ürperen kalbini harap ettikten sonra bir sağduyuyla aydınlanmıştı. Tekrar bir işe yaramanın, ne pahasına olursa olsun, bağımsızlığın tadına tekrar varmanın ona iyi geleceğini hissetmişti. Geçmiş geçmişte kalmıştı ve artık değiştirmenin imkânı yoktu. Sonuçları ne olursa olsun, zaman her şeyi örtecekti; birkaç yıl içinde hiçbir şey yaşanmamış gibi olacak, Tess de rahat bırakılacak ve unutulacaktı. Bu arada ağaçlar tıpkı eskisi gibi yeşildi; kuşlar ötüyor ve güneş her zamanki kadar parlak doğuyordu. Tanıdığı çevre onun derdi yüzünden karalar bağlamamış, acısı yüzünden rahatsız olmamıştı.

Bu vesileyle, boynunu böyle insafsızca bükten şeyin –herkesin onun içinde bulunduğu durumu konuştuğu düşüncesinin– bir yanılsamadan ibaret olduğunu görebilirdi. O ancak kendi nezdinde bir varlık, bir deneyim, bir

tutku ve duyumlar bütünüydü; kendinden başka herkesin nazarında gelip geçici bir düşünceden ibaretti, hepsi bu. Arkadaşları için bile akıllarına sıkça gelen bir fikirdi ancak. Kendini gece gündüz heba etse de onların gözünde durumu yalnızca şuydu: “Ah, kendini çok mutsuz ediyor.” Neşeli olmaya çalışsa, tüm dertleri geride bıraksa, gün ışığının, çiçeklerin, bebeğin keyfine varmaya çalışsa da aynıydı: “Ha, durumu çok iyi idare ediyor.” Peki, ıssız bir adada yalnız olsa başına gelen şey onu ne kadar üzebilirdi? Pek fazla değil. Henüz yaratılmış olsa ve kendini kocasız bir anne olarak bulsa, adsız bir çocuğun anası olmak dışında herhangi bir hayat tecrübesi bulunmasa, bu durum onu umutsuzluğa sürükler miydi? Hayır, durumunu soğukkanlılıkla karşılar ve bundan zevk almasını bilirdi. Mutsuzluğu büyük ölçüde toplumun bakış açısından kaynaklanıyordu, doğuştan gelen duyumlarından değil.

Her ne düşünmüş olursa olsun, eskisi gibi tertemiz giyinme isteğine uyup tam da hasatçılara hayli ihtiyaç duyulduğu sırada tarlalara çıkmıştı. Bu yüzden bebeğini vakarla kollarında tutarken bile insanların yüzlerine arada bir dirayetle bakabiliyordu.

Hasatçı erkekler yaslandıkları desteden doğrulup kollarını bacaklarını gerip pipolarını söndürdüler. Koşumları çıkarılıp beslenen atlar kırmızı renkli makineye tekrar bağlandı. Öğününü çabucak bitiren Tess büyük kız kardeşinin yanına gelip bebeği götürmesini işaret etti, önünü ilikledi, deri eldivenlerini taktı ve ipi son bitirilen demetten bir sonrakine geçirmek üzere tekrar eğildi.

Sabahki işlemlerin aynıları öğlen boyu ve öğleden sonra da sürdü. Tess, hasatçı topluluğuyla beraber gün batana kadar tarlada kaldı. Ardından hepsi birlikte, doğuda yükselen, yüzü kurt yeniği bir Toscana azizinin altın varaklı halesini andıran kocaman, donuk bir ay eşliğinde,

en büyük arabalardan biriyle evlerine döndüler. Tess'in arkadaşları şarkılar söylüyor, ona duydukları sempatiyi ve tekrar dışarı çıkmasına ne kadar sevindiklerini gösteriyor ama şarkıların arasına hınzırca, yeşil ormana gidip değişmiş dönen bakireyi anlatan türkünün birkaç dizesini mırıldanmadan da edemiyorlardı. Hayatta bazı dengeleyici unsurlar ve telafiler vardır; nitekim Tess'i toplumsal açıdan ibretlik bir örnek yapan olay, onu köyün en ilginç kişisi haline getirmişti. Arkadaşlarının gösterdiği dostluk ona düşüncelerini daha da unutturdu ve neşeleri bulaşıcı olduğu için neredeyse o bile neşelendi.

Fakat ahlaki üzüntüleri yok olmaya yüz tutarken, bu sefer toplumsal yasa tanımayan, doğal bir üzüntü belirdi. Tess eve vardığında bebeğin öğleden sonra birden hastalandığını öğrendi. Gerçi çocuk pek narin ve zayıf olduğundan böyle bir hastalık muhtemeldi ama başa gelince yine de Tess'i sarstı.

Bebeğin dünyaya gelmekle topluma yönelttiği saldırı, çocuk yaştaki annesi tarafından unutulmuştu; gönlü yavrusunun hayatını koruyarak o saldırıyı sürdürmekten yanaydı artık. Fakat ufaklığın bedenin tutsaklığından kurtuluş saatinin, Tess'in en korkulu tahminlerinden bile erken olacağı çok geçmeden anlaşıldı. Tess'in bunu öğrenince duyduğu keder, çocuğun ölümünden duyacağı kederi bile geride bırakırdı. Bebeği vaftiz edilmemişti.

Yaptığı şey yüzünden yanması gerekiyorsa yanmaya razıydı, elbet bunun da sonu gelecekti, Tess'in ruh hali buydu. Tüm köylü kızları gibi onun da Kutsal Kitap bilgisi sağlamdı; Ohola ile Oholiva kıssasını¹ dikkatle incelemiş, oradan alınacak dersleri öğrenmişti. Fakat konu

1. Eski Ahit, "Hezekiel", 23:1-49. Tanrı'nın fahişelik yapan iki kız kardeşi öfkeyle anlattığı bölüm. Ohola, Samiriye'yi Oholiva Yerusalam'i temsil eder. Tanrı'ya ihanet eden iki ulus gibi gösterilirler. (Y.N.)

bebek olunca iş bambaşka bir renge bürünüyordu. Canı ölmek üzereydi, üstelik ruhu selamete ermeden.

Yatma saati gelmek üzere olduğu halde Tess koşarak alt kata indi ve papaza haber gönderip gönderemeyeceğini sordu. Babası Rolliver Hani'ndaki haftalık içme faslından az önce döndüğü için kadim soyluluk duyguları o sırada zirveye ulaşmış, Tess'in o soyluluğa sürdüğü lekeyle ilgili hassasiyeti iyice artmıştı. Adam hiçbir papazın kapısından içeri adım atıp, kızının utancı yüzünden hepten gizli tutulması gereken özel işlerine burnunu sokamayacağını söyledi. Kapıyı kilitledi ve anahtarı cebine koydu.

Ev halkı yatarken üzüntüsü had safhaya ulaşan Tess de istirahate çekildi. Gözüne uyku girmiyordu, gece yarısı bebeğin durumunun hâlâ ağır olduğunu gördü. Belli ki yavrusu ölüyordu; sessizce, acısız ama kesinlikle ölüyordu.

Tess büyük bir ıstırapla yatağında ileri geri sallanıyordu. Saat olanca ciddiyetiyle biri vurduğunda kuruntular artık iyice mantık dışına çıkmış ve korkunç ihtimaller sağlam olgular halini almıştı. Çocuk hem vaftiz edilmediği hem de gayrimeşru olduğu için çifte lanetle cehennemin en dibine atılacak diye düşünmeye başlamıştı; ekmek yaparken ocağı ısıtmakta kullandıklarına benzer üç uçlu mızrağıyla başzebaninin onu oraya fırlattığını görüyor ve mevcut tabloya, bu Hristiyan ülkedeki gençlere kimi zaman öğretilen işkencelere ait birçok tuhaf ve ilginç ayrıntılar ekliyordu. Uyuyan evin sessizliğinde canlanan o dehşet sahnesi Tess'in hayal gücünü öyle etkiledi ki geceliği terden sırılsıklam oldu, karyolası kalbinin her atışıyla sarsılıyordu.

Bu arada bebek artık daha da güç nefes alıyor ve annesi iyice geriliyordu. Yavruyu öpücüklere boğmak faydasızdı; yatağında daha fazla duramayan Tess odayı telaşla adımlamaya başladı.

“Merhameti sonsuz Tanrım, acı şu zavallı bebeğime acı!” diye feryat etti. “Bana karşı istediğin kadar öfkelen, razıyım ama şu çocuğa acı!”

Şifonyere yaslanan Tess uzun bir süre mırıldanarak tutarsız dualar etti, sonra bir anda silkiniverdi.

“Aa, belki bebek de kurtarılabilir! Belki bu da aynı işi görür!”

Öyle canlı konuşuyordu ki, etrafını saran karanlıkta yüzü adeta aydınlanacak gibiydi.

Bir mum yakıp duvar dibindeki ikinci ve üçüncü yatakların başına gitti, aynı odada kalan kardeşlerini uyardı. Leğeni çıkarıp arkasına geçti ve içine sürahiden su boşalttı, çocukları da onun başında diz çöktürüp ellerini birleştirtti. Neredeyse hâlâ uykuda olan, ablalarının davranışı karşısında gözleri korkuyla gitgide büyüyen çocuklar duruşlarını korurken Tess, kendisini dünyaya getiren annelik unvanı bahşedecek bir kimlikten bile yoksun bebeği –bir çocuğun çocuğunu– yatağından çıkardı. Kolunda yavrusuyla leğenin yanında dikildi, büyük kız kardeşi de, kilisede papaz yardımcısının yaptığı gibi, dua kitabını onun önüne doğru tuttu; böylece çocuğun vaf-tiz etmeye başladılar.

Uzun, beyaz geceliği ve beline dek inen kalın bir tutam halindeki örgülü, koyu saçlarıyla olduğundan daha boylu ve etkileyici görünüyordu Tess. Zayıf mum ışığının şefkatli loşluğu, güneş ışığının açığa vurabileceği bedenindeki ve yüzündeki ufak tefek kusurları –bileklerindeki ekin çiziklerini, gözlerindeki yorgunluğu– gizliyor; kapıldığı heyecan, çehresinde esaslı bir değişiklik yaparak ona kraliçelere yaraşır bir asalet, tertemiz bir güzellik katıyordu. Diz çöken ufaklıklar kızarmış gözlerini kırpıştırarak, o saatteki bedensel ağırlıklarının soruşturmaya izin vermediği askıya alınmış bir merakla hazırlıkların tamamlanmasını bekliyorlardı.

İçlerinden en heyecanlanmış olanı, “Onu gerçekten vaftiz mi edeceksin Tess?” diye sordu.

Çocuk yaştaki anne onu ağırbaşlılıkla onayladı.

“Adı ne olacak?”

Tess bunu düşünmemişti, ama vaftiz ayini sürerken aklına “Yaratılış Kitabı”ndan bir dize gelmişti; bulduğu ismi açıkladı:

“*Sorrow*¹, Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına seni vaftiz ediyorum.”

Suyu serpiştirdi ve sessizlik çöktü.

“Çocuklar, ‘Âmin,’ deyin.”

Sözünü dinleyen çocuklar incecik sesleriyle, “Âmin,” dediler.

Tess devam etti:

“Bu çocuğu kabul ediyor” –falan filan– “ve onu haç işaretiyle işaretle.”

Bu kısımda elini leğene batırıp işaretparmağıyla be-beğin üzerine şevkle, kocaman bir haç çizdi; oğlunun günaha, dünyaya ve şeytana karşı mertçe savaşıması, ömrünün sonuna kadar inançlı bir asker ve hizmetkâr olması hakkındaki bildik cümlelerle merasimi sürdürdü. Usule uygun olarak, İsa’nın havarilerine öğrettiği duayı² okudu; çocuklar tiz bir sivrisinek iniltisiyle başlayıp sonunda sesleri papaz yardımcısı gibi gür çıkana kadar ablalarını tekrarladılar, ardından topluca, “Âmin!” diyerek yine sessizliğe gömüldüler.

Sonra ablaları, düzenlediği törenin geçerliliğine iyiden iyiye artan bir özgüvenle, yüreğinden taşar gibi yüksek perdeden, cesurca ve zafer kazanmışçasına, onu tanıyanların asla unutmayacağı bir şekilde şükran duası oku-

1. (İng.) Keder, acı. “Rab Tanrı, kadına, ‘Çocuk doğururken sana çok acı çek-tireceğim,’ dedi.” Eski Ahit, “Yaratılış”, 3:16. (Y.N.)

2. Yeni Ahit, “Matta”, 6:9-15. (Ç.N.)

du. Minik mum alevi ters dönmüş halde gözbebeklerinde bir elmas gibi parıldarken duyduğu imanın vecdi onu neredeyse ilahileştirmiş, yüzünü aydınlık bir ışıltıya kavuşturmuş ve yanaklarının ortasına birer kırmızılık kondurmuştu. Yaptığı şeyi sorgulama iradesini yitiren çocuklar ona daha da artan bir saygıyla bakıyorlardı. Artık onu “ablacık” olarak değil, büyük, heybetli ve ürkütücü, hiçbir ortak yanlarının olmadığı tanrısal bir varlık gibi görüyorlardı.

Zavallı Sorrow’un günaha, dünyaya ve şeytana karşı mücadelesi, sınırlı bir parlaklığa mahkûmdu, ama dünyadaki hayatına nasıl başladığı düşünülürse belki onun açısından bir şanstı bu. O narin asker ve hizmetkâr sabahın maviliğinde son nefesini verdi, diğer çocuklar uyanınca acı acı ağlayarak, ablacıklarına şirin bir bebek daha yapması için yalvardılar.

Tess vaftizle gelen sükûneti bebeğin kaybı karşısında korumuştı. Gün ağardığında, yavrusunun selameti için kapıldığı korkunun biraz abartılı olduğunu fark etti. Öyle ya da böyle, elinden geldiğince yaptığı tören İlâhi Takdir’in nezdinde itibar görmüyorsa böyle bir usulsüzlük yüzünden yitirilecek bir cennetin –ne kendi ne de çocuğu– için bir değeri olduğunu düşünerek artık huzursuz hissetmiyordu.

İstenmeyen Sorrow, o davetsiz varlık, toplum yasalarını saymayan utanmaz Doğa’nın o soysuz armağanı, ezeli Zaman’ı birkaç günden ibaret bilip yılları ve asırları hiç tanımayan; evreni bir köy evinin içinden, iklimi haftalık hava olaylarından, insan varoluşunu bebeklikten, insani bilgiyi de emme içgüdüleriyle tecrübe eden kimsesiz çocuk böylece göçüp gitti.

Vaftiz meselesi üzerine epey düşünüp taşınan Tess bunun Hıristiyan geleneklerine göre bir defin için yeterli sayılıp sayılmayacağını merak ediyordu. Bunu ancak

köyün papazı bilebilirdi, o da Tess'i tanımayan yeni gelmiş biriydi. Genç kadın hava karardıktan sonra onun evine gidip bahçe kapısında dikildi fakat içeri girecek cesareti toplayamadı. Dönüp gitmek üzereyken o sırada evine gelen papazla tesadüfen karşılaşmasaydı bu tasarısından vazgeçecekti. Karanlıktan güç bularak açık konuştu.

"Size bir şey sormak istiyordum efendim."

Adam dinlemeye hazır olduğunu söyleyince, o da bebeğin nasıl hastalandığını ve yaptığı doğaçlama ayini anlattı.

"Şimdi efendim," diye devam etti samimiyetle, "öğrenmek istediğim şu ki yaptığım vaftiz, bebek açısından sizin yaptığınız gibi olur mu?"

Kendi çağrılması gereken bir işin müşterileri tarafından beceriksizce yapılıp berbat edilmesi karşısında önce bir esnafın duygularına kapılan adam hayır diyecek oldu. Fakat kızın vakarı ve sesindeki garip sevecenlik onun soylu duygularını –daha ziyade yönlemsel inancı, eylemsel şüpheciliğe aşılama çabasıyla geçen on yılın sonunda içinde o duygulardan geriye kalanları– etkilemişti. Adamın içindeki insanla ruhban çatıştı ve zafer insanın oldu.

"Canım kızım," dedi, "tamamen aynısı olur."

Tess aceleyle, "O zaman onu bir Hıristiyan gibi defnedersiniz değil mi?" diye sordu.

Papaz köşeye sıkıştığını hissediyordu. Bebeğin hastalandığını duyunca, onu vaftiz etmek için vicdani bir sorumluluk hissedip hava karardıktan sonra eve gitmişti ama onu geri çevirenin Tess değil de Tess'in babası olduğunu bilmediğinden, kurallara aykırı bir işlem için kızın bu ricasını fazla buldu.

"Ama bu farklı bir konu," dedi.

Tess içtenlikle, "Başka bir konu mu, niye?" diye sordu.

"Eh, sadece ikimiz olsak seve seve yapardım. Fakat bazı sebeplerden dolayı yapamam."

“Yalnızca bir kere efendim!”

“Gerçekten olmaz.”

“Ne olursunuz efendim!” Tess bunu söylerken adamın eline yapışmıştı.

Adam başını sallayarak elini çekti.

“O zaman ben de sizi sevmiyorum!” diye çıkıştı Tess.
“Ve kilisenize bir daha asla gelmeyeceğim!”

“Böyle fevri konuşma.”

“Peki, defini başka biri yapsa bebek için aynısı olur mu acaba? Fark eder mi? Tanrı aşkına, bir azizin günah-kârla konuştuğu gibi değil, içinizden geldiği gibi konuşun karşınızdaki şu zavallıyla!”

Papazın bu konularda bağlı olduğunu düşündüğü katı fikirleri, verdiği cevapla nasıl uzlaştırdığını sıradan insanlar anlayamasa da mazur görebilirler. Adam biraz duygulanarak yine aynı şeyi söyledi.

“Tıpkı aynısı olur.”

Böylece aynı gece bebeği eski bir kadın şalına sarıp çam ağacından küçük bir kutuda kilise avlusuna götürdü. Bebek, zangoca verilen bir şilin ve bir bardak bira karşılığında, fener ışığında, vaftiz edilmemiş tüm bebeklerin, adı çıkmış ayyaşların, canlarına kıyanların ve lanetlendikleri varsayılan öbürlerinin toprağa verildiği, Tanrı’nın ısrırgan otlarının bitmesine izin verdiği, ilahî arsanın bakımsız bir köşesinde gömüldü. Ortamın uygunsuzluğuna rağmen Tess cesaret gösterip iki çıta ve bir parça sicimle küçük bir haç yaptı, haça çiçekler bağladı ve kimseye görünmeden kilise avlusuna girebildiği bir akşamüstü onu mezarın başına dikti, ayakucuna da suyla dolu küçük bir teneke kap içinde aynı çiçeklerden bir demet daha koydu. Öylesine bakan biri kabın üzerinde “Keelwell Marmeladı” yazdığını görebilirdi ama bunun ne önemi vardı? Anne şefkatiyle bakan gözler, daha yüce şeylerin hayalini kurduğundan bunları görmüyordu sonuçta.

“Tecrübe sayesinde, uzun uzun dolaştıktan sonra ancak bir arpa boyu yol aldığımızı görürüz,” der Roger Ascham.¹ Uzun uzun dolaştıktan sonra pek azımızın sonraki yolculuklara hali kalır, o zaman tecrübemizin bize faydası ne? Tess Durbeyfield’in tecrübesi de insanı böyle âciz bırakan türdendi. Sonunda ne yapacağını öğrenmişti ama bunu kim kabul ederdi?

D’Urberville’lere gitmeden önce kendisinin ve genel olarak dünyanın bildiği hikmetli yazıların ve sözlerin rehberliğine sıkıca tutunarak hareket etmiş olsaydı şüphesiz başına bunlar gelmeyecekti. Fakat altın fikirlerin tamamını kavrayıp onların hakikatinden istifade etmek ne Tess’in ne de başka birinin kudretindedir. Dolayısıyla o da –niceleriyle birlikte– Tanrı’ya Aziz Augustinus gibi şu kinayeli sözle hitap etmiş olabilirdi: “İzlememizi öğütlediğin yol bize müsaade ettiğinden daha iyi.”

Tess kış aylarında babasının evinde kalıp kümes hayvanlarının tüylerini yoldu, hindileri ve kazları besledi, d’Urberville’in ona verdiği ve onun da tiksintiyle kaldırdığı gösterişli giysilerden kardeşlerine üst baş yaptı. O adama başvurmayacaktı. Fakat çok çalışması gereken zamanlarda, sık sık ellerini başının arkasında kenetleyip düşüncelere daldığı da oluyordu.

Yılın döngüsü içindeki tarihleri –Trantridge’de, karanlık avlakta yaşanan ve kendisine yıkım getiren o felaket geceyi, bebeğinin doğumunu ve ölümünü, kendi doğum gününü ve bir şekilde kendi payının da bulunduğu olaylarla belirginleşen diğer tüm günleri– soğukkanlılıkla

1. Roger Ascham (1515-1568): Eğitim üzerine geliştirdiği kuramlarla tanınan hümanist, araştırmacı, yazar. (Y.N.)

hatırlıyordu. Bir öğleden sonra camda güzelliğine bakarken kendisi için bunlardan daha önemli bir tarih daha olduğu aklına geldi aniden: Tüm bu güzelliklerin kaybolup gideceği kendi ölüm tarihi, yılın diğer günleri arasında sinsice saklanan, yıllar geçtiği halde ne sesi ne sedası duyulan ama muhakkak gelecek olan o gün. Ne zamandı o? Her yıl o tarihle karşılaştığı halde onun ürpertisini niye hissetmiyordu? Jeremy Taylor'un¹ söylediklerinin aynısı, onu tanıyanların ileride bir gün, "Bugün falanca ayın falanca günü, zavallı Tess Durbeyfield'in öldüğü gün," diyeceklerini düşünüyordu ve bu insanların aklından ona dair hiç de öyle özel bir şey geçmeyecekti. Çağlar içindeki kaçınılmaz son durağı olacak o tarihin ne ayını ne haftasını ne mevsimini ne de yılını biliyordu Tess.

Basit bir kızken, neredeyse bir çırpıda karmaşık bir kadın oldu çıktı böylece. Derin düşüncelerin emareleri yüzüne vurdu, kimi zaman da sesine trajik bir tını yerleşti. Gözleri irileşti ve daha dokunaklı bir ifade kazandı. Latif diye nitelenebilecek bir varlık oldu; görünüşü alımlı ve dikkat çekiciydi. Son bir-iki yılda yaşanan çalkantılarla sarsılmayan bir kadının ruhuna kavuştu. Oysa bu çalkantılar dünyanın gözünde ancak genel kültürün bir parçası olabilirdi.

Son zamanlarda o kadar kendi halinde yaşamıştı ki zaten genel anlamda bilinmeyen hikâyesi Marlott'ta neredeyse hepten unutuldu. Fakat Tess, zengin d'Urberville'lerle "akrabalık iddiası"nda bulunup hatta kızları aracılığıyla onlara daha da yakınlaşmaya çalışmış ailesinin hüsrânını gördüğü bir yerde tam anlamıyla tekrar huzur bulamayacağını anlamıştı. En azından, bu konuya ilişkin canlı anıları aradan geçen uzun yıllarla silinmediği sürece

1. Jeremy Taylor (1613-1667): Anglikan din adamı, yazar. (Ç.N.)

kendisi rahat edemeyecekti. Yine de içinde umut dolu bir hayatın hâlâ sıcak sıcak kıpırdandığını hissedebiliyordu. Hiçbir hatırasının olmadığı bir köşede belki mutluluğa erebilirdi. Geçmişten ve geçmişe ait her şeyden kurtularak onu yok edebilirdi ama bunun için Marlott'dan ayrılması gerekiyordu.

İffet denen şeyin bir kere yitirildikten sonra bir daha geri kazanılamayacağı gerçekten doğru muydu? Yaşananların üstünü örtebilirse bunun yanlış olduğunu da ispatlayabilirdi belki. Canlı doğayı saran iyileştirici güç yalnızca bakirelikten esirgenmiş değildi şüphesiz.

Tess evden yeniden uzaklaşma fırsatı bulana dek uzun süre bekledi. Sonra tomurcukların filizlenme kışkırtısının neredeyse işitilebildiği müstesna güzellikte bir bahar geldi. Bu durumdan, tıpkı yabani hayvanlar gibi Tess de etkilendi ve içinde gitme tutkusu uyandı. Nihayet mayıs başında bir gün, annesinin eski bir arkadaşından ona bir mektup geldi. Tess'in hiç görmediği kadın uzun zaman önce annesine, kilometrelerce güneydeki bir mandırada hünerli bir sütçü kadına ihtiyaç olduğunu ve yaz aylarında çalışabilirse mandıracının buna sevineceğini yazmıştı.

Gerçi mandıra Tess'in gitmek istediği kadar uzak değildi ama hareket alanının sınırlılığı ve şöhretinin köyünün dışına pek ulaşmadığı göz önüne alındığında herhalde onun için yeterdi. Sınırlı yüzölçümlerinin insanları için kilometreler enlem ve boylam, köyler vilayet, vilayetler eyalet veya krallık gibidir.

Tess bir konuda kararlıydı: Yeni hayatındaki düşlerde ve eylemlerde d'Urberville'lerin hayali olmayacaktı artık. O mandıracı kız Tess olacaktı, o kadar. Aralarında bununla ilgili tek kelime geçmemiş olsa bile annesi kızının bu konudaki duygularını iyi biliyor ve asil soyları hakkında imada bile bulunmuyordu.

Gelgelelim insan tutarsızdır zira gideceği yeni yer hakkında Tess'in merakını cezbeden şeylerden biri de orasının, atalarının memleketine yakın olmak gibi tesadüfi bir özelliğinin olmasıydı (annesi iliklerine kadar Blakemore'lu olduğu halde ataları oralı değillerdi). Tess'in gitmeye hazırlandığı mandıranın adı Talbothays'ti ve d'Urberville'lerin eski mülklerinden bazılarına, büyükannelelerinin ve onların kudretli kocalarının yattığı büyük aile mezarlıklarına yakındı. Tess onları ziyaret edecek ve Babil gibi çökenin yalnızca d'Urberville'ler değil, onların soyundan gelen sıradan birinin de onlarla aynı sonu paylaştığını düşünecekti. Bu arada atalarının topraklarında başına tuhaf ve güzel şeyler gelip gelmeyeceğini de merak ediyordu. İçinde kendiliğinden, filizlere yürüyen özsuyu gibi, bir canlılık yükseldi. Geçici bir ketlenmenin ardından kendini yeniden gösteren, beraberinde umudu, öz sevince dönük engellenemez bir içgüdüğü de getiren beklenmedik gençlikti bu.

ÜÇÜNCÜ EVRE

Canlanma

Tess, Trantridge'den dönüşünden – sessiz ve iyileştirici geçen iki-üç yılın ardından, civcivlerin yumurtalarından çıktığı kekik kokulu bir mayıs sabahı evinden ikinci kez ayrıldı.

Valizini arkasından gönderilmek üzere topladıktan sonra kiralık bir arabayla, rotası üstünde yer alan küçük Stourcastle kasabasına, yani ilk serüveninin neredeyse tam tersi yönüne doğru yola çıktı. En yakın tepenin virajında arkasını döndü, gitmek için can attığı halde Marlott'a ve babasının evine hüznle baktı.

Tess uzakta olsa da, aile üyeleri onun gülümsemesinden mahrum kalsa da, günlük hayatlarına herhalde eskisi gibi, sevinçlerinde pek bir eksiklik olmadan devam edeceklerdi. Çocuklar birkaç güne kadar her zamanki neşelerine kavuşur, ablalarının gidişiyle açılan boşluğu hissetmeden oyunlarına dönerlerdi. Tess gidişinin çocuklar açısından daha iyi olacağına kanaat getirmişti. Kalsaydı onlar için kötü örnek teşkil edecek ve onlara daha az yararı dokunacaktı.

Stourcastle'da mola vermeden devam ederek ana-yolların buluştuğu ve güneybatıya giden bir yük arabasını bekleyeceği –zira yöreyi çepeçevre saran demiryolu henüz iç kesimlere girememişti– bir kavşağa ulaştı. Fakat

beklerken kendi arabasıyla bir köylü çıkageldi, o da aşağı yukarı Tess'in gideceği yöne gidiyordu. Adam yanına oturmasını teklif etti. Tess adamı tanımadığı halde ve bu teklifin arkasında güzel görünüşüne duyulan hayranlık olmasına aldırmayıp kabul etti. Adam Weatherbury'ye gidiyordu; Casterbridge üstünden giden yük arabasına binmektense, onunla Weatherbury'ye kadar gidip yolun kalanını yürüyebilirdi.

Fakat Tess, Weatherbury'de inmedi; uzun yolculuğun ardından biraz daha devam edip köylünün ona önerdiği bir handa hafif ve sade bir öğle yemeği yedi. Sonra elinde sepetiyle oradan yürümeye başladı. Yolculukla geçen günün sonunda varmayı hedeflediği vadideki mandıra için önce vilayeti bölen geniş yüksek fundalıklara ulaşması gerekiyordu.

Tess memleketin bu tarafına daha önce gelmemiş olsa da arazi ona yabancı değildi. Sola tarafta, çok uzak olmayan bir yerde, manzaranın koyu renge çaldığı bir noktayı seçebiliyordu ki tahmin ettiği üzere, orası kilisesinde atalarının –bir işe yaramayan atalarının– naaşların yattığı Kingsbere civarındaki ağaçlık bölgeydi.

Artık o atalara bir hayranlık beslemediği gibi, başına açtıkları iş yüzünden onlardan neredeyse nefret ediyordu; şu eski mühür ve kaşık dışında kendilerine bir şey kalmamıştı zaten. “Ben aynı zamanda annemin de kızıyım!” diye düşünüyordu. “Alt tarafı bir sütçü kız olduğu halde bütün güzelliğim ondan geliyor.”

Egdon'a ulaştıktan sonra oradaki yayları ve ovaları aşmak, birkaç kilometrelik yürüme mesafesinde olduğu halde, tahmininden daha zor çıkmıştı. Birkaç kez yanlış yola saptığı için iki saati bulan bir yürüyüşün ardından nihayet kendini aradığı vadiye, Büyük Mandıralar Vadisi'ne –süt ve tereyağının, kendi memleketinde yapılanlardan lezzeti biraz kıt olsa bile daha bol üretildiği, Var ya da Froom Irmağı'yla sulanan vadiye– hâkim bir tepede buldu.

Buranın doğası, Trantridge'e yaptığı talihsiz ziyaret sayılmazsa, hiç çıkmadığı Küçük Mandıralar Vadisi Blackmoor'dan farklıydı. Daha büyük ölçekliydi burada yaşam. Parseller kırk yerine iki yüz dönümdü ve çiftlikler daha büyüktü. Blackmoor'daki sığır sürüleri bir aileden ibaretken burada birer kabile gibiydi. Gözünün önünde en doğudan en batıya yayılan inekler, daha önce Tess'in bir bakışta gördüğü büyükbaş hayvanların hepsinden daha fazlaydı. Yeşil otlak, Van Alsloot veya Sallaert'in¹ tuvallerindeki kasabalılar gibi benek benek hayvanlarla doluydu. Sığırların koyu kırmızı ve boz kahve tonları ikindi güneşini soğuruyor, beyaz postlu hayvanlar o yükseklik ve uzaklıktan bile neredeyse göz kamaştırıyordu.

Karşısındaki kuşbakışı manzara, çok daha iyi bildiği o diğer manzara kadar coşkunsu bir güzelliğe sahip değildi belki, ama daha iç açıcıydı. Öbür vadinin koyu mavi atmosferi, ağır toprağı ve kokuları burada yoktu; buranın yeni havası berrak, taze, son derece hafifti. Şöhretli mandıraların otlarını ve sığırlarını besleyen ırmak da Blackmoor'daki dereler gibi akmıyordu. Oradakiler yavaş, sessiz ve çoğu zaman bulanık olurdu; çamurlu yataklardan aktıkları için dikkatsizce yürüyen biri ne olduğunu anlamadan onların içine batıp kaybolabilirdi. Froom'un sularıyla İncil yazarına görünen berrak yaşam suyu ırmağı gibi² pırıl pırıl ve bir bulutun gölgesi kadar hızlıydı; sığırlıklardaki çakıl taşları gün boyu gökyüzüyle söyleşirdi. Öbür vadinin çiçeğı zambak, bununki düğünçiçeğıydi.

1. Denijs van Alsloot (1570-1626) ve Anthonis Sallaert (1594-1650): Flaman ressamı. (Ç.N.)

2. Yeni Ahit'te "İsa'dan gelen sonsuz yaşam"ı ifade eden yaşam suyu ırmağının Yuhanna'ya görülmesi kastediliyor. "Melek bana Tanrı'nın ve Kuzu'nun tahından çıkan billur gibi berrak yaşam suyu ırmağını gösterdi." Yeni Ahit, "Vahiy", 22:1. (Y.N.)

Ya havanın hafiflemesinden ya da kem gözlerden uzak, yeni bir çevrede olmanın verdiği histen olacak, Tess'in içini büyük bir sevinç kapladı. Yumuşak güney rüzgârına karşı yürürken kusursuz bir ışık küresiyle sarmalanan umutları güneşin aydınlığıyla harmanlanıyordu. Esen her yelde tatlı bir ses duyuyordu; her kuş ezgisinde sanki bir coşku saklıydı.

Son zamanlarda yüzü ruh haline göre değişiyor, düşüncelerinin neşeli veya ciddi olmasına bağlı olarak, güzellikle sıradanlık arasında gelip gidiyordu. Tess bir gün pembe yanaklı ve pırıl pırılken, öbür gün solgun ve melankolik oluyordu. Bazen kusursuz güzelliği daha aşağılarda seyreden ruh haline ayak uyduruyor, bazen de ruh halindeki coşkunluk biraz kusurlu görünen güzelliğine uyum sağlıyordu. Şimdi güney rüzgârının karşısında yüzünün güzelliği doruğa ulaşmıştı.

Karşı konulmaz ve evrensel olan, en aşağısından en yücesine tüm canlılarda doğal olarak bulunan o tatlı zevk arayışı ve eğilimi, sonunda Tess'i de teslim almıştı. Herhangi bir olayın, zihinsel ve duygusal bakımdan hâlâ büyümekte olan henüz yirmisindeki genç bir kadında, zamanla değişmesi imkânsız bir etki bırakması söz konusu değildi.

Böylece Tess'in gitgide morali yükseldi, hoşnutluğu ve umutları arttı. Birkaç şarkı söylemeyi denedi ama bunlar ona yetersiz geldi. Derken, bilgi ağacının meyvesini yemeden önceki pazar sabahlarında sık sık yanında gezdirdiği dua kitabını hatırlayarak mırıldanmaya başladı: "Ey güneş ve ay... Ey yıldızlar... Ey yeryüzünün yeşil varlıkları... Gökyüzünde uçan kuşlar... hayvanlar ve sığırılar... insan evlatları... Tanrı'ya şükredin, O'na daima dua edin ve O'nu yüceltin!"¹

1. Anglikan Kilisesi'nin ilk olarak 1549'da yayımlanan dua kitabı, *The Book of Common Prayers*'taki (Ortak Dua Kitabı) "Benedicite" isimli ilahiden bir bölüm. (Ç.N.)

Sonra ansızın durup, “Ama belki ben Tanrı’yı henüz yeterince tanımıyorumdur,” dedi.

Tess’in yarı bilinçsiz mırıltısı belki de tektanrıci bir kılıf içindeki putperest bir beyandan başka bir şey değildi. Belki de uzak atalarının pagan fantezileri, Doğa’nın formları ve güçleriyle iyi anlaşılan kadınların ruhunda, hemcinslerine daha geç tarihlerde öğretilen kurumsal dinlere göre, çok daha fazla yer bulmuştur. Öte yandan Tess, duygularını ifade etmeye en çok yaklaşan sözleri bebekliğinden beri okuyageldiği eski dua kitabında bulmuştu ve bu da ona yeterdi. Bağımsız bir hayatın imkânlarına yönelmek için atılan böylesi küçük bir adımdan böylesi yüksek bir tatmin duymak tam da Durbeyfield mizacının bir parçasıydı. Gerçi Tess samimiyetle dik durmayı isterken, babası bunun için hiç çaba göstermiyordu, ama anlık küçük başarılar onu da mutlu ediyordu ve o da, ancak d’Urberville’ler gibi kudretliyken şimdi şu sefaletin içine düşmüş bir aileden beklenebilecek şekilde, küçücük bir toplumsal ilerleme için büyük zahmetlere girmeye aldırımıyordu.

Deyim yerindeyse, annesinin tükenip gitmemiş ailesine ait enerjinin yanı sıra gençliğinin getirdiği, yaşadıklarıyla bir süreliğine felce uğradıktan sonra yeniden canlanan doğal bir güç vardı Tess’te. Doğruyu söylemek gerekirse, kadınlar genellikle bu gibi onur kırıcı hadiseler yaşar fakat nihayetinde kendilerini toplamayı başarır ve çevrelerine yeniden meraklı gözlerle bakarlar. Yaşadığımız sürece umudun da olması, kimi iyi niyetli kuramcıların bizi inandırmak istediklerinin aksine, ihanete uğrayanların o kadar yabancı olmadıkları bir kanaattir.

Nitekim Tess Durbeyfield de uzun yolculuğunun sonunda temiz bir kalp ve eksiksiz bir yaşama sevinciyle, Egdon tepelerinden hedefindeki mandıraya doğru indikçe indi.

İndikten sonra iki rakip vadi arasındaki farklar da iyice belirginleştii. Blackmoor'ın gizini keşfetmenin en iyi yolu çevredeki tepeliklere çıkmaktı; Tess'in karşısındaki vadiyi çözmek içinse onun ortasına ulaşmak gerekiyordu. Tess de öyle yaptı ve kendini doğudan batıya göz alabildiğine uzanan yemyeşil bir zeminde buldu.

İrmak yüksek bölgelerden çaldığı toprağı vadiye getirip şu koskoca yatay araziye meydana getirmiş, şimdi de bitkin, yaşlı ve durulmuş halde eski ganimetlerinin arasında bir yılan gibi uzanıyordu.

Gideceğı yönden pek emin olmayan Tess yeşil düzlüğün kenarlardan yukarı doğru kıvrılan genişliğinde durakladı. Sonsuza uzanan bir bılardo masasındaki sinek gibiydi, çevresinde uyandırdığı etki bakımından da bir sinekten farksızdı. Varlığının sakın ovadaki tek etkisi yalnız bir balıkçılın dikkatini uyandırmak olmuştu zira kuş Tess'in patikasından pek uzak olmayan bir noktaya konduktan sonra dimdik boynuyla ona bakıyordu.

Derken ovanın dört bir yanından bir bağırtı yükselmeye başladı:

"Hoy! Hoy! Hoy!"

En doğudan en batıya bir salgın gibi yayılan bağırtılara bazen bir köpek havlaması da eşlik ediyordu. Bu dile gelen vadinin güzeller güzeli Tess'i karşılama merasimi değil, sağım vaktinin geldiğini bildiren olağan bir duyuydu. Saat dört buçuktu, mandıracıların inekleri toplamaya başladıkları vakitti.

Çağrıyı sakince bekleyen en yakındaki kızıl-beyaz sürü, altlarındaki koca süt torbalarını sallandıra sallandıra, arkada kalan çiftliğe doğru yürüyüşe geçti. Tess ağır adımlarla onların peşine düştü ve sürünün girdiğı açık kapıdan avluya girdi. Alanı çevreleyen saz damlı, uzun ahırların eğimli çatılarını taze, yeşil yosunlar kaplamış, saçakları destekleyen ahşap direkler artık hatırlanama-

yacak kadar uzun yıllar boyu ineklerin ve danaların oradan geçerken sürtünen böğürleriyle parlak bir pürüzsüzlüğe kavuşmuştu. Arkadan şu an bakacak oyunbaz bir göz, direklerin arasında sıralanan her bir ineği ikişer değnek üstünde yükselen, ortasından aşağı doğru bir sarkacın sallandığı bir daireye benzetebilirdi ve bu arada, sıra halindeki sabırlı hayvanların gerisinde alçalan güneş onların gölgesini tam bir isabetle içerideki duvara yansıtıyordu. Bu alçakgönüllü ve sade varlıkların gölgesini her akşamüstü, bir saray duvarındaki asil bir güzelin profiliymişçesine, çizgi çizgi aynı özenle yansıttırdı güneş; yıllar önce mermer cephelere işlenmiş kadim şekillerin ya da İskender, Caesar ve firavunların hatları gibi onları aşkla resmederdi.

Buradaki sığırlar daha uysaldı. Kendi isteğiyle sakin duranlar halen nicesinin –bu vadinin dışında nadiren görülebilecek, yılın bu en güzel mevsiminde sulak çayırların yararlı otlarıyla beslenen birinci sınıf sağlam ineklerin– dikilip beklediği avlunun ortasında sağılıyordu. Beyazlı güneş ışığını göz kamaştırıcı bir parlaklıkla aksettiriyor ve boynuzlarındaki perdahlı pirinç topuzlar¹ neredeyse askerî bir gösterişle ışıldıyordu. İri damarlı memeleri kum torbaları gibi ağır görünüyor, meme uçları ayaklı tencerelerinki gibi çıkıntı yapıyordu ve hayvanlar sıralarının gelmesini beklerken her birinden sızan süt damla damla yere düşüyordu

1. Ahırlarda ineklerin birbirine zarar vermemeleri için boynuzları kesilir, bazen de boynuzlarına koruyucu kılıf olarak topuz geçirilirdi. (Ç.N.)

İneklerin otlaktan dönmesiyle birlikte sütçü kadınlar ve erkekler evlerinden ve mandıralardan dışarı çıkmışlardı. Kızlar havadan dolayı değil, ayakkabılarını çiftliğin balçığına bulaştırmamak için takunya giymişti. Her biri üç ayaklı bir taburede oturuyor ve yüzünü yan çevirerek sağ yanağını ineğe yaslayarak süt sağıyor, bir yandan da hayvanın böğrü hizasından, yaklaşmakta olan Tess'i izliyordu. Şapkalarının siperliğini aşağıya doğru çevirip alınlarını hayvana yaslayarak yere bakan erkeklerse onu görmüyorlardı.

Uzun beyaz “önlüğü” diğerlerininkinden daha kaliteli ve temiz, önlüğün altına şık görünümlü bir ceket giymiş orta yaşlı, gürbüz bir adam da o erkeklerden biriydi. Tess onu arıyordu. Haftanın altı günü burada hem süt sağıp hem tereyağı yapan, yedinci gün de kilisede ailesine ayrılmış sırada pırıl pırıl çuha giysisiyle oturan, kendi adına bir tekerlemeye de (haftanın her günü Mandıracı Dick, pazarları olur Mister Richard Crick) ilham vermiş olan sütçübaşı oydu. Tess'in dikilerek bakındığını görünce kalkıp yanına gitti.

Sağım zamanı erkek sütçülerin çoğu aksileşse de yeni bir işçinin gelmesinden memnuniyet duyan Mr. Crick –günler pek yoğun geçiyordu çünkü– Tess'i sıcak karşıladı ve ona annesini, ailesinin geri kalanını sordu (gerçi bunu usulen yapmıştı; Tess'ten bahseden kısa iş mektubunu alana kadar gerçekte Mrs. Durbeyfield diye birinin varlığından habersizdi).

“Gençken sizin oraları çok iyi bilirdim,” dedi kesin bir edayla. “Ama sonra bir daha gitmedim. Oralara yakın bir yerde yaşayan doksanlık ihtiyar bir kadın vardı, artık çoktan ölmüştür, ama bana Blackmoor Vadisi'nde sizin-

kine benzer isimli bir ailenin aslen buralardan oraya gittiğini ve yeni nesiller pek bilmese bile eski, köklü bir aile olduğunu ve yeryüzünden neredeyse silindiklerini anlatmıştı. Gerçi yaşlı bir kadının boş lafları diyerek ciddiye almamıştım söylediklerini.”

Tess, “Önemli bir şey değil zaten,” diye karşılık verdi. Sonra yalnızca işten konuştular.

“Sağma konusunda iyisin değil mi kızım? İneklerimin yılın bu zamanı süten kesilmesini istemem.”

Tess adamı temin ederken o da Tess’i baştan ayağa süzdü. Evde çok kaldığı için benzi solgunlaşmıştı.

“Buna dayanabileceğine emin misin? Burası güçlüğe alışkın kimseler için yeterince rahattır, ama yine de cam fanusta yaşamıyoruz.”

Tess dayanabileceğini söyleyerek gösterdiği heves ve istekle adamı ikna etti.

“Bir fincan çay veya yiyecek bir şeyler istersin herhalde değil mi? Hayır mı? Eh, sen bilirsin. Ama ben senin geldiğin yoldan gelsem çoktan kurumuş bir dala dönmüştüm.”

“Sağmaya hemen başlasam daha iyi, elim alışsın,” diye cevap verdi Tess.

Ferahlık versin diye biraz süt içti. Sütü belli ki meşrubat olarak hiç düşünmemiş olan Mandıracı Crick buna şaşırdı, hatta burun kıvırdı.

Tess bir başkasının tuttuğu kovadan süt yudumlar-ken, “Boğazından geçiyorsa iç tabii,” dedi kayıtsızca. “Yıllardır dokunmadım, bundan sonra da dokunmam. Lanet şey, mideme kurşun gibi oturur.” Sonra başıyla en yakın ineği göstererek, “Şununla başlayabilirsin,” diye devam etti. “Sağması zor değil. Tıpkı insanlar gibi, onların da zorluk çıkarana var, kolaylık göstereni var. Gerçi bunu kendin de göreceksin.”

Tess ancak bonesini başka bir başlıkla değiştirip ine-

ğin altındaki taburesine kurulunca ve ellerinin arasından kovaya süt fışkırmaya başlayınca, yeni bir geleceğin temelini attığını hisseder gibi oldu. Bunun inancıyla yatıştı, nabızı yavaşladı ve çevresine bakınabildi.

Süt sağanlar hatırı sayılır bir tabur oluşturunuyorlardı; erkekler sert memeli inekleri, kadınlar da daha yumuşak olanları almışlardı. Mandıra büyüktü. Crick'in idaresi altında toplam yüze yakın işçi vardı ve sütçübaşının kendisi de, eğer başka bir yere gitmediyse, altı-sekiz inek sağırdı. Bunlar en zorlu ineklerdi; erkekler çok da titizlenmeden seçildikleri için o yarım düzineyi onlara emanet edemez, ineklerin ihmalkârlıkla tam sağılmama riskini göze alamazdı. Aynısı sütçü kadınlar için de geçerliydi; yeterince güçlü sağamadıkları için ineklerin zamanla sütünün çekilmesini istemezdi. Fakat ihmalkâr sağımdaki asıl sorun o an için sebep olduğu kayıp değildi; alınan süt azalınca verilen süt de azalır ve sonunda inek hepten kesilirdi.

Tess ineğinin başına oturduktan sonra avluda bir süre kimseden çıt çıkmadı. Onlarca kovaya fıskiye gibi boşalan sütün sesini ancak hayvanlardan birinin arkasını dönmesi veya uslu durması için arada bir çıkan nidalar bölüyordu. Sütçülerin inip kalkan elleri ve ineklerin sallanan kuyrukları dışında hiçbir hareket yoktu. Böylece herkes, vadinin her iki yanındaki yamaçlara kadar yayılan engin çayır-la—eski coğrafi yapısı nicedir unutulmuş ve vaktiyle sahip olduğu peyzajdan hiç şüphesiz çok farklı, düz bir coğrafyayla—çevrili halde çalışmaya devam etti.

Sağmayı bitirdiği ineğin başından ansızın kalkan ve bir eliyle üç ayaklı taburesini, öbürüyle kovasını kaparak yakındaki başka bir çetin ineğe geçen mandıracı, “Bence,” dedi, “bence inekler bugün her zamanki gibi süt vermiyor. Yemin ederim, Kırpışık kendini böyle sakınmaya devam ederse yaz ortasında iyice kurur.”

“Aramıza yeni biri katıldığı içindir,” dedi Jonathan Kail. “Daha önce de gördüm.”

“Ne yalan söyleyeyim, olabilir. Hiç aklıma gelmemişti.”

Sütçü kadınlardan biri, “Böyle zamanlarda sütleri boynuzlarına kaçarmış,” diye yorum yaptı.

Mandıracı, büyü bile anatomik olasılıklar dahilinde işleyebilirmiş gibi, “Boynuzlara kaçma konusundan emin değilim, hem de hiç,” dedi şüpheyle. “Boynuzlular da boynuzsuzlar kadar süt vermemezlik ettiğine göre sana katılamayacağım. Boynuzsuz ineklerle ilgili muammayı bilir misin Jonathan? Onların bir yılda verdiği süt niye boynuzlularınkinden az?”

Sütçü kadın, “Bilmiyorum!” diye araya girdi. “Niye?”

“Çünkü sayıları daha az,” dedi mandıracı. “Fakat bu yaramazlar bugün gerçekten de pek süt vermiyor. Ahali, bir-iki ezgi söylememiz gerek, tek çaresi bu.”

İneklerin randımanı alışılmışın altına düştüğünde, onların gönlünü yapmak için sık sık şarkılara başvurulurdu bu yörelerde. Nitekim sütçüler de istek üstüne bir ezgiye girişti ve onlara göre, şarkı sürdüğü müddetçe şaşmaz bir verim elde ettiler. Çevresinin cehennem ateşiyle sarılı olduğunu gördüğü için karanlıkta yatağa girmeye korkan bir katil hakkındaki neşeli bir baladın on dört-on beşinci dizesine geldiklerinde, erkeklerden biri şöyle dedi:

“Eğilerek şarkı söylerken nefesimiz daha az kesilse keşke! Arpını getirsen ya beyim. Ama yine de keman en iyisi.”

Bu sözlere kulak veren Tess adamın mandıracıyla konuştuğunu sanıyor ama yanılıyordu. Ahırdaki boz bir ineğin karnından çıkarcasına, “Niye?” şeklinde bir karşılık gelince, hayvanın arkasında bir sütçü olduğunu fark etti.

“Ha evet, keman gibisi yok,” dedi mandıracı. “Ama bence şarkılar boğaları ineklerden de fazla etkiliyor, en azından benim gördüğüm bu. Bir zamanlar Mellstock’ta yaşlı bir adam vardı. Adı William Dewy’ydi. Orada seyyar olarak bayağı iş yapan bir aileden. Bildin mi Jonathan? Onu öz kardeşim kadar tanıyordum diyebilirim. Neyse, bu adam mehtaplı, güzel bir gecede keman çaldığı bir düğünden ayrılmış evine dönüyormuş. Kestirme olsun diye, üzerinde bir boğanın otladığı bir tarlaya girmiş. William’ı gören boğa boynuzlarını aşağı çevirip peşine düşmesin mi? Var gücüyle koştuğu ve –düğünden geldiği ve oradakilerin hali vaktinin yerinde olduğu düşünülürse– pek de fazla içmediği halde çite varıp üstünden atlayarak canını kurtaramayacağını anlamış. Son çare olarak, koşarken kemanını çıkarmış ve yüzünü boğaya, sırtını da çitlere dönerek bir parça çalmaya başlamış. Boğa yumuşayarak durmuş, keman çalmayı sürdüren William Dewy’ye kaşlarını çatarak bakmış, derken yüzüne bir gülümseme oturmuş. Fakat William çalmayı kesip çite döner dönmez boğa da gülümsemeyi bırakıp boynuzlarını onun poposuna çevirmiş. William mecburen tekrar ona dönüp istemeye istemeye çalmaya koyulmuş; sabahın üçü olduğu için oradan saatlerce kimsenin geçmeyeceğini biliyor, ama o kadar bitkin ve yorgun hissediyormuş ki ne yapacağını da kestiremiyormuş. Saat dörde kadar çabaladıktan sonra birazdan pes etmesi gerekeceğini anlamış ve kendi kendine, “Ebedî saadetle aramda yalnızca bu son parça kaldı. Tanrı beni kurtarsın, yoksa işim bitti,” demiş. O an, Noel arifesinde, gecenin kör bir vakti sığırları yere kapanırken gördüğünü anımsamış. Gerçi Noel arifesi değilmiş fakat boğaya bir oyun oynamaya karar vermiş işte. Böylece Noel zamanı söylenen ilahiyi, ‘İsa’nın Doğumu’nu çalmaya girişmiş. Fakat o da ne? Cahil boğa gerçekten de İsa’nın doğduğu gece-

de ve doğduğu saattelermiş gibi, dizlerinin üstüne çökmüş. Boynuzlu dostu yere kapanır kapanmaz William da arkasını dönüp bir tazı gibi seğirtmiş ve ilahiyle yere çöken boğa ayaklanıp onu kovalayamadan sağsalım çitin üzerinden aşmış. Ondan sonra William, insanların kendini aptal yerine koyuşunu çok gördüğünü, ama Noel arifesi olmadığı halde dinî duygularıyla oynanan boğa kadar aptal görünene de hiç rastlamadığını anlattı durdu... Evet, William Dewy, adı buydu ve şu an Mellstock Kilise Mezarlığı'nın neresinde yattığını size elimle koymuş gibi söyleyebilirim: Kilisenin kuzey duvarıyla ikinci porsukağacının tam arasında."

"İlginç bir hikâye; bizi inancın yaşayan bir şey olduğu Ortaçağ'a götürüyor!"

Bir mandıra için alışılmadık olan bu cümleyi kuran, boz kahverengi ineğin arkasındaki sestti. Fakat yapılan gönderme anlaşılmadığından kimse oralı olmadı. Bir tek anlatıcı, yapılan yorumda bir şüphelik olabileceğini düşündü.

"İster inan ister inanma, doğruyu söylüyorum beyim. Adamı yakından tanırdım."

"Tamam canım, bundan hiç şüphem yok," dedi boz ineğin arkasındaki.

Tess'in dikkati böylece ister istemez mandıracının muhatabına yöneldi, ama o da başını ısrarla ineğin böğrüne gömdüğü için kendini hiç göstermiyordu. Tess, mandıracının bile ona "beyim" diye hitap etmesine bir anlam veremiyordu. Fakat durum açıklığa kavuşacak gibi de değildi. Adam üç ineği sağlayacak kadar uzun kalmıştı şimdikiinin altında ve devam edemeyecekmiş gibi, arada bir kendi kendine söyleniyordu.

"Yavaş yavaş, beyim, yavaş yavaş," dedi mandıracı. "İşin püf noktası kuvvet değil, hüner."

Öbürü, "Belli oluyor," diyerek sonunda ayağa kalktı

ve kollarını gerdi. "Parmaklarım ağrısa da galiba bunun işini bitirdim."

Tess artık onu boylu boyunca görebiliyordu. Adam iş başındayken tüm mandıra çalışanlarının giydiği beyaz önlüğü ve deri tozlukları giymişti, çizmelerine de avlunun balçığı yapışmıştı ama köylülüğü bundan ibaretti. Görüntünün altında eğitilmiş birinin mesafeli, incelikli, hüzünlü tavrı ve farklılığı seziliyordu.

Fakat Tess onu daha önce gördüğünü anlayınca dış görünümüyle ilgili ayrıntıları bir yana bıraktı. Yaşadığı iniş çıkışların etkisiyle nerede karşılaştıklarını çıkaramıyordu. Derken bir anda, Marlott'taki dansa eşlik eden gezginin o olduğunu hatırladı; nereden geldiğini bilmediği, başkalarıyla dans edip onunla etmeyen, kendisini görmezden gelerek arkadaşlarıyla yola düşen yabancıydı o.

Dertlerinin başlamasından öncesine ait bir olayın canlanmasıyla zihnine anılar akın etti; olur da genç adam onu tanırsın ve başına gelenleri bir şekilde öğrenir diye içinde anlık bir endişe uyandı. Fakat adam onu hatırladığına dair herhangi bir emare göstermeyince endişesi geçti. İlk ve tek karşılaşmalarından bu yana, genç adamın devingen simasının daha düşünceli bir hal aldığını, biçimli bir bıyığa ve sakala kavuştuğunu fark etti adım adım. Sakalları yanak köklerinde açık saman rengiyle başlıyor, uçlara doğru sıcak bir kahverengiye dönüşüyordu. Keten sütçü önlüğünün içinde pamuklu kadifeden siyah bir ceket, fitilli kadifeden pantolonu ve tozlukları, kolalı beyaz gömleği vardı. Sütçü kıyafeti olmasa kimse onun neyin nesi olduğunu tahmin edemezdi. Şu haliyle pekâlâ sıradışı bir toprak sahibi de olabilirdi, nazik bir çiftçi de. Fakat bir ineği sağmak için harcadığı zamana bakınca, Tess onun mandıra işinde acemi olduğunu hemen anlamıştı.

Bu arada sütçü kadınların birçoğu samimi sayılabile-

cek bir yüce gönüllülük ve hayranlıkla birbirlerine, yeni geleni ne kadar güzel bulduklarını söylüyor, bir yandan da birilerinin buna itiraz etmesini umuyorlardı çünkü Tess'te dikkati çeken şey, doğrusu tam da güzellik sayılmazdı. Sağma işi o akşamlik bittiğinde herkes dağınık düzen içeri girdi, girerken de mandıracının karısı Mrs. Crick –ki kendisi süt sağmayacak kadar saygın biriydi ve sütçü kadınlar basma giydikleri için sıcakta bile kalın elbiseler giyerdi– süt kaplarını ve öbür eşyaları teftiş etti.

Tess'in öğrendiğine göre, ancak iki-üç kadın kendisiyle birlikte mandıra evinde kalıyor, iş bittikten sonra çoğu kendi yuvasına dönüyordu. Akşam yemeğinde, mandıracının anlattıkları hakkında yorum yapan o üst sınıf sütçüyü ne gördü ne de sordu, zaten akşamın kalanı da yatak odasında kendi yerini hazırlamakla geçti. Bu oda süthanenin üstünde, uzunluğu on metreyi bulan büyükçe bir yerdi ve mandırada kalan diğer üç kadının yatakları da buradaydı. Kadınlar, Tess'in kendisinden epeyce büyük olan biri hariç, ömürlerinin baharında gençlerdi. Yatma vakti geldiğinde artık iyice yorulan Tess hemen uyuyakaldı.

Fakat bitişindeki kızlardan biri onun kadar uykulu değildi ve az önce girdikleri çiftlik müstemilatını ayrıntılarıyla anlatmakta ısrarlıydı. Kızın fısıltılı sözcükleri gölgelere karışıyor ve Tess'in uyuklayan zihninde sanki karanlıktan doğup yine karanlığın içinde süzülüyordu.

"Mr. Angel Clare, hani şu süt sağmayı öğrenen ve arp çalan adam bizimle pek konuşmaz. Bir papazın oğluymuş; kızları fark etmeyecek kadar kendi düşünceleriyle meşgul. Mandıracının öğrencisi olarak her yönüyle çiftçiliği öğreniyor. Başka bir yerde koyun yetiştiriciliğini öğrenmiş, şimdi de mandıracılıkta ustalaşıyor... Evet, bayağı soylu biri. Babası, buradan hayli uzaktaki Emminster'da yaşayan Peder Mr. Clare."

Uykusu dağılan Tess, “Ha, onu duymuştum,” dedi. “Çok dürüst bir din adamıymış öyle değil mi?”

“Evet, öyleymiş; dediklerine göre Wessex’in en dürüst adamıymış. Eski Aşağı Kilise mensuplarının sonuncusuymuş, çünkü buralardakilerin hepsine ‘Yüksek’ deniyor.¹ Bizdeki Mr. Clare hariç, öbür oğullarını da papaz yapmış.”

Mandıradaki Mr. Clare’in, niçin öbür kardeşleri gibi papaz olmadığını bu saatte soracak hali kalmayan Tess, konuşan kızın sözleriyle birlikte peynirin bekletildiği yan odadan gelen kokular ve aşağıda süzülen kesik süt suyunun düzenli damlama sesi eşliğinde yavaş yavaş tek-rar uykuya daldı.

18

Angel Clare sadece geçmişten çıkıvermiş belirsiz bir figür değil, aynı zamanda kadirşinas bir sese, sabit bakışlı ve düşünceli gözlerle, bir erkeğe göre fazla küçük, narin bir ağza sahip bir delikanlıydı fakat bununla birlikte, alt-dudağını kimi zaman beklenmedik şekilde, sıkıca kapatması, kendisine yakıştırılacak her türlü kararsızlığı bertaraf etmeye yeterdi. Fakat tavırlarındaki ve bakışlarındaki belirsizlik, dalgınlık ve muğlaklık muhtemelen somut bir geleceğe dönük kesin bir hedefi veya kaygısı olmadığını ele veriyordu. Oysa gençliğinin başlarında, insanlar onun neye el atsa başarabileceğini söylerlerdi.

1. Anglikan topluluk içinde değişik düşünce okulları vardır. Bu okullar üç eğilim altında toplanır: Protestan eğilimleri ağır basanlar (Low Church / Aşağı Kilise); Anglo-Katolikler (High Church / Yüksek Kilise); her iki görüşün katı yönlerini yumuşatmaya çalışanlar (Broad Church / Geniş Kilise). (Y.N.)

Vilayetin öbür ucunda yoksul bir papaz olan babasının en küçük oğluydu Angel ve çiftçilik hakkında öğrenip görüp çeşitli beceriler kazanmak amacıyla altı ay başka çiftlikleri dolaşmış, Talbothays Mandırası'na gelmişti. Buradan sonra, şartlara göre, ya sömürgelere gitmek ya da kendi çiftliğini kurmak istiyordu.

Tarımcıların ve hayvan yetiştiricilerinin arasına katılmak ne kendisinin ne de başkalarının öngördüğü bir adımdı.

Ölen ilk karısından bir kızı olan baba Mr. Clare, geç yaşta ikinci bir evlilik yapmıştı. Bu hanım biraz da beklenmedik şekilde üç erkek çocuğu dünyaya getirmişti, dolayısıyla papaz babası ile Angel arasında neredeyse kayıp bir kuşak olduğu söylenebilirdi. Doğan oğlanlardan yalnızca o üniversite okumamıştı; oysa küçüklüğünde akademik eğitime tam anlamıyla hakkını verecekmiş gibi görünen de tek oydu.

Marlott'taki kulüp dansında boy göstermesinden iki-üç yıl önce, okulu bırakıp evde ders çalışmaya başladığı sıralar, yerel bir kitapçıdan Peder James Clare adına bir koli gelmişti. Koliyi açan papaz, içinde bir kitap buldu ve birkaç sayfa göz atayım derken yerinden sıçrayıp kitabı koltuğunun altına sıkıştırdığı gibi soluğu kitapçıda aldı.

Kitabı göstererek, "Bunu niye benim evime gönderildi?" diye sordu kesin bir tavırla.

"Sipariş edilmişti efendim."

"Ne mutlu bana ki, ne ben ne de hanemden biri böyle sipariş verdi."

Kitapçı sipariş defterine baktı.

"Ha, yanlış kişiye gitmiş efendim. Siparişi Mr. Angel Clare vermiş; kitabın ona gönderilmesi gerekiyordu."

Mr. Clare yıldırım çarpmış gibi gözlerini kırıştırdı. Beti benzi atmış ve keyfi kaçmış vaziyette evine döndü.

“Şu kitaba bir bak, evlat,” dedi. “Bir fikrin var mı?”
Angel lafı hiç dolandırmadan, “Ben sipariş ettim,”
diye karşılık verdi.

“Niçin?”

“Okumak için.”

“Bunu okumayı nasıl düşünebilirsin?”

“Nasıl mı? Ama bu felsefi bir sistemle ilgili. Bundan
daha ahlaki, hatta dinî bir kitap yok piyasada.”

“Ahlaki, evet, onu inkâr edemem. Ama dinî? Üstelik
bunu İncil vaizi olmayı düşünen, *senin* gibi biri söylü-
yor!”

Yüzüne kaygılı bir ifade çöken oğul, “Madem konu-
yu açtın baba,” dedi, “ilk ve son kez söylemeliyim ki ben
vaiz olmak istemiyorum. Korkarım bunu hakkıyla yapa-
mayacağım. Kilise’yi ailem gibi seviyorum. Ona karşı her
zaman en sıcak duyguları besleyeceğim. Tarihte onun
kadar takdir ettiğim bir kurum daha yok ama samimi-
yetle söylüyorum Kilise, Tanrı’ya ibadet diye çürük bir
manevi kurtuluş öğretisini öne sürmekten sıyrılmadıkça
abilerim gibi vaiz olamam ben.”

Açıksözlü ve basit düşünceli papaz kendi etinden ve
kanından birinin bu noktaya gelebileceğini düşünmezdi
hiç! Serseme dönmüş, neye uğradığını şaşırmış, felç ol-
muştu. Kilise mensubu olmayacaksa, Angel’ı Cambridge’e
göndermenin âlemi neydi? Rahiplik veya vaizlik yapma-
yacak birinin üniversiteye adım atması kitapsız bir önsö-
ze benzerdi. Sabitfikirli bir adam olan papaz yalnızca din-
dar değil, dindarlığında samimiydi de. Kilise içindeki ve
dışındaki teolojik hokkabazların kaypakça anlamlandır-
dığı biçimiyle değil, İncil’e bağlı Evanjelik ekolün eski ve
çoşkun anlamıyla katı bir dindardı. Kendisi için şöyle de-
nebilirdi:

On sekiz asır önceki
Ezelî ve İlahî olanın
hakikatini görüyorsun...¹

Angel'la tartışmaya, onu ikna etmeye çalıştı, hatta yalvardı.

Oğlan, "Hayır baba, (öbürleri bir yana) 4. madde için söz veremem. Bildirge'nin gerektirdiği şekilde, onu 'kelimenin düz ve dilbilgisel anlamı'yla kabul edemem,"² dedi. "O yüzden bu şartlar altında papazlık yapamam. Benim din konularındaki yaklaşımların yeniden yapılanmadan yana. Senin çok sevdiğin 'İbranilere Mektup'ta 'Sarsılabilen, yani yaratılmış olan şeylerin ortadan kaldırılacağını ve böylelikle sarsılamayanların kalacağından' bahsediliyor."³

Babası o kadar üzölmüştü ki onu görmek Angel'ın yüreğini burkuyordu.

"Eğitimini Tanrı'yı onurlandırmak ve yüceltmek için kullanmayacaksan, annenin ve benim tasarruf edip belimizi bükerek seni üniversiteye göndermemizin ne faydası var?" diye sordu adam.

"Aynı eğitim insanı onurlandırmak ve yüceltmek için kullanılamaz mı baba?"

Angel üsteleseydi belki yine de abileri gibi Cambridge'e gidebilirdi fakat papazın gözünde o ilim yuvası, bir aile geleneği olarak, ancak ruhbanlık yolunda bir sıçrama tahtasıydı ve bu fikir onda o kadar kökleşmişti ki Angel'ın ısrar etmesi anne babanın güvenini kötüye kul-

1. İngiliz şair ve oyun yazarı Robert Browning'in (1812-1889) dinî inanç meselesini ele alan 1850 tarihli "Easter Day" (Paskalya) şiirinden. (Ç.N.)

2. Kraliçe Elizabeth döneminde 39 madde halinde düzenlenerek resmî kabul edilen Anglikan Kiliseler Topluluğu bildirgesi. Dördüncü madde İsa'nın yeniden dirilişi hakkındadır. (Ç.N.)

3. Yeni Ahit, "İbranilere Mektup", 12:27. (Ç.N.)

lanılmak ve dindarlıklarına haksızlık etmek şeklinde yorulabilirdi. Zira babasının da ima ettiği gibi, üç gence eşit eğitim aldırabilmek için ebeveynler imkânlarını fazlasıyla zorlamışlardı ve hâlâ da zorluyorlardı.

Angel sonunda, “Cambridge’e gitmem ben de,” dedi. “Bu şartlarda oraya gitmeye hakkımın olmadığını düşünüyorum.”

Yaptıkları can alıcı tartışmanın sonuçları kısa sürede görülecekti. Angel yıllarını gönülsüzce çalıştığı dersler, çeşitli teşebbüsler ve tefekkürle geçirdi. Toplumsal kalıplara ve usullere karşı belirgin bir kayıtsızlık geliştirmeye başladı. Mevki ve servet kaynaklı farklılıklara gitgide burun kıvırdı. Eskilerde rağbet gören o yerel ifadeyle, “o eski iyi aile” bile, şimdiki mensupları yeni ve yerinde kararlar almadıkça ona hoş gelmiyordu. Hayatındaki sadeliği dengelemek için Londra’da yaşamaya, dünyanın neye benzediğini görmeye gitti. Orada bir meslek icra edeyim derken kendini kaybedip az daha kendinden yaşça çok büyük bir kadının tuzağına düşüyordu ama zarara uğramadan yakayı kurtarabildi.

Kırsal yalnızlıkla erkenden kurduğu bağ, onda modern şehir hayatına karşı aşılmaz, hatta neredeyse mantık dışı bir tiksinti geliştirdi ve ruhani bir mesleğin imkânsızlığı dışında, dünyevi bir işte başarıya ulaşmanın da yolunu tıkadı. Fakat bir şeyler yapılması gerekiyordu; nice kıymetli yılı boşa harcamıştı. Derken sömürgelerde başarılı, yeni bir hayat kuran bir tanıdık sayesinde kendisi için böyle bir yol çizebileceğini düşündü. Sömürgelerde, Amerika’da veya burada çiftçilik, titiz bir çıraklık dönemiyle işi iyice öğrendikten sonra, nasıl olursa olsun, çiftçilik. Bir işte yeterlik kazanmaktan bile daha çok önemsedığı fikir özgürlüğünü feda etmeden ona istediği bağımsızlığı verebilecek meslek belki de buydu.

Böylece Angel Clare yirmi altı yaşında, Talbothays’de

sığırcılığı öğrenmeye ve civarda rahat konaklama imkânı sunacak evler bulunmadığı için mandırada pansiyoner olarak kalmaya başlıyor.

Angel'ın odası, mandıra binası boyunca uzanan devasa bir çatı katıydı. Angel gelip de orayı inziva yeri olarak seçene kadar uzun zamandır kapalı tutulan bu alana ancak peynirlerin bekletildiği odadan çıkılıyordu. Burada genç adama bolca alan vardı ve nitekim ev halkı istirahate çekildikten sonra onun sağa sola adımladığı sık sık duyulurdu. Odanın bir ucu perdeyle ayrılmıştı, bir taraf sıcak bir oturma odası gibi düzenlenmiş, yatağı da diğer tarafa konmuştu.

Angel başta tüm vaktini yukarıda geçiriyor, bolca okuyor ve –keskin bir mizah duygusuyla– günün birinde sokaklarda böyle yaşaması gerekebileceğini söyleyerek, bir mezattan satın aldığı eski bir arpı çalıyordu. Fakat çok geçmeden öğünlerini aşağıdaki büyük mutfakta, neseli bir topluluk oluşturan mandıracı ve karısı, sütçü kadınlar ve erkeklerle birlikte yemeyi –mandıra çalışanlarının pek azı çiftlik evinde kaldığı halde birkaçı yemeklerde aileye katılıyordu çünkü–, insan doğasını bu yoldan öğrenmeyi yeğler oldu. Angel da zaman geçtikçe onlardan kabul gördü ve ortak alanları onlarla paylaşmaktan giderek daha çok hoşlandı.

Hiç beklemediği halde onların arkadaşlığını gerçek anlamda sevdi. Köylülere ilişkin, aklında hödüklükle tanımladığı geleneksel imge ilk birkaç günün sonunda tümüyle yok oldu. Görünürde öyle bir hödük yoktu. Gerçi başta Angel'ın farklı bir toplulukla tecrübesi olmadığı için şimdilerde ahbaplık ettiği bu dostlar ona biraz tuhaf gelmişti. Mandıra halkıyla aynı sınıftanmış gibi davranmak ilkin münasebetsiz görünüyordu. Fikirler, tavırlar ve ortam gerici ve anlamsız gelmişti. Fakat kavrayışlı konuğumuz orada kaldıkça söz konusu dünyanın yeni bo-

yutları günbegün açıklık kazandı. Dışarıdan bakıldığında hiçbir somut değişim görünmemesine rağmen tekdüzelğin yerini çeşitlilik aldı. Ev sahibi ve hane halkı, oradaki erkekler ve kadınlar kimyasal bir süreçten geçercesine billurlaşmaya başladılar Angel'ın gözünde. Pascal'ın dedikleri aklına geldi: "Zihin keskinleştikçe insanların ne kadar ilginç yanları olduğunu daha iyi anlar. İnsanların geneli kişiler arasındaki farkları görmez."¹ Böylece basmakalıp ve sabit köylü tipi ortadan kalktı. Angel çeşit çeşit hemcinsinin –kimi mutlu, kimi sakın, birkaçı kederli, bir-ikisi deha derecesinde akıllı, bazısı aptal, bazısı ahlaksız, bazısı ahlakçı olan, bazısı sessiz bir Milton, bazısı da potansiyel bir Cromwell² olan değişik zihinlere, sonsuz farklılıklara sahip varlıkların– arasında çözülme-ye başladı. Angel'ın nasıl ki kendi arkadaşları hakkında yargıları varsa, onlar da her bir tanıdığını ayrı bir yere koyuyor, birbirlerinin kusurlarını veya fenalıklarını görüp onları alkışlayabiliyor veya kınayabiliyor, onlarla eğlenebiliyor ya da onlar için üzülebiliyorlardı. Her biri kendi tuttuğu yolla, o tatsız ölüme doğru ilerleyen birer insandı neticede.

Hiç beklenmedik şekilde, niyetlendiği meslek açısından taşıdığı önem bir yana, kırsal yaşamı kendisine kattığı şeyler için sevmeye başladı. Esirgeyen bir Güç'e olan inancının zayıflamasıyla, uygar insanlar arasında yaygınlaşan müzmin melankoliden, geldiği nokta itibarıyla, güzelce sıyrılmasını bildi. Son yıllarda ilk kez olmak üzere, düşüncelerinin onu sevk ettiği yönde, bir

1. Fransız matematikçi, fizikçi ve düşünür Blaise Pascal'ın (1623-1662) *Düşünceler* adlı eserinden. (Ç.N.)

2. John Milton (1608-1674): İngiliz şair, *Kayıp Cennet*'in yazarı. İngiltere'de cumhuriyetin kurulduğu kısa süreli dönemde devlet sekreterliği yapmış, aynı dönem içinde General Oliver Cromwell (1599-1658) de 1653'ten ölene kadar devlet başkanlığını yürütmüştür. (Ç.N.)

meslek öğrenme kaygısı gütmeden okuyabildi; ne de olsa çiftçilik hakkında okuması gerektiğine inandığı kitapları azdı ve onun pek vaktini almıyordu.

Eski ilişkilerinden gitgide uzaklaştı ve hayatı, insanlığı yeni bir gözle görmeye başladı. Eskiden onun için karanlıkta kalan olgularla –mevsimler, sabah ve akşam, gece ve gündüz ve bunların getirdiği ruh halleriyle, rüzgârların farklı mizaçlarıyla, ağaçlar, sular ve sislerle, gölgeler ve sessizliklerle, cansız varlıkların sesleriyle– de yakın ilişkiler kurdu.

Sabahın erken saatleri hâlâ yeterince serin olduğundan kahvaltı yaptıkları büyük odada ateş yakılıyordu. Angel Clare'in sofrada öbürleriyle oturamayacak kadar soylu olduğunu düşünen Mrs. Crick'in emirleriyle genç adam, fincanını ve tabağını dirseğinin altındaki menteşeli kapağa koyarak, yemek sırasında şöminenin köşesinde oturmayı âdet edindi. Karşıdaki yüksek, geniş, tirizli pencereden onun oturduğu köşeye kadar vuran ışık, bacadan aşağı sızan mavimsi soğuk ışığın da yardımıyla, canı istediğinde kitap okumasına elveriyordu. Pencere camlarına karşı yemek yiyen keskin profilleriyle arkadaşlarının oturduğu masa, pencereyle kendisi arasına konumlanmıştı. Öbür tarafta da süthanenin kapısı vardı ve kapı aralığından sıra sıra dizilmiş, sabah sütüyle ağzına kadar dolu dikdörtgen biçimli süt kapları görülebiliyordu. Onların da ilerisinde, kocaman bir yayığın sallandığı ve çalkantı sesleri fark ediliyordu; pencereden bakınca yayığı sallayansa, bir oğlanın idaresinde daire çizen bir at olduğu seçiliyordu.

Tess geleli birkaç gün olduğu halde, Angel hâlâ onun masada oturduğunun farkında değildi zira bir kitap veya dergi okumak ya da postayla gelen bir müzik parçasının notalarına bakarken dalgın dalgın oturmakla meşguldü.

Yeni kız o kadar sessizdi ve öbür kadınlar o kadar çok konuşuyorlardı ki gevezeliklerin arasında yeni bir ses olduğu dikkatini çekmiyordu; bir sahneye ilişkin genel bir izlenim edindikten sonra ayrıntılara dikkat etme huyu da yoktu. Fakat bir gün, partiyonlarından birini incelerken ve hayal gücüyle ezgiyi zihninde canlandırmaya çalışırken iyice daldı ve sayfalardan biri ocağın içine düştü. Gözlerini ocaktaki kütüklere dikti; kahvaltılıkların pişirilip haşlanmasıdan sonra nihayete eren bir dans gibi oradan oynatarak yükselen tek bir alev sanki kafasındaki ezgiye ayak uyduruyordu. Ocaktaki kırımlardan sarkan is kaplı kancalar aynı ezgiyle ürperir gibiydi ve yarısı boşalmış çaydanlık da ona eşlik eder gibi sızlanıyordu. Masadaki sohbetle hayalindeki orkestra birbirine karışan Angel, “Şu sütçü kızlardan birinin sesi nasıl da hoş, flüt gibi,” diye düşündü. “Sakin şu yeni gelen olmasın!”

Öbürleriyle birlikte oturan Tess’e doğru dönüp baktı.

O sırada Tess ona bakmıyordu. Uzun süredir sessiz olduğu için Angel’in oradaki varlığını unutmuşlardı doğrusu.

“Hayaletleri bilmem,” diyordu Tess, “ama ruhlarımızın biz henüz yaşarken bedenlerimizin dışına çıkabildiğini biliyorum.”

Mandıracı dolu ağzı, sorgulayıcı, ciddi gözleri ve masanın üzerine bir darağacı kurar gibi diklemesine koyduğu kocaman bıçağı ve çatalıyla (burada kahvaltılar gerçekten kahvaltıydı), ona doğru döndü.

“Ne, yani şimdi bile? Gerçekten mi kızım?”

“Ruhun gidişini hissetmenin en kolay yolu,” diye sözünü sürdürdü Tess, “geceleri otların üstüne uzanmak ve büyük, parlak bir yıldızla dosdoğru bakmak. Zihninizi oraya sabitlerseniz, istemiyor olsanız bile çok geçmeden bedeninizden yüzlerce, yüzlerce kilometre uzaklaştığınızı görürsünüz.”

Mandıracı pürdikkat bakışlarını Tess'ten çekip karısına dikti.

“Bak bu tuhaf işte, ne dersin hanım? Otuz yıl boyunca göze gireceğim, ticaret yapacağım, doktora veya hemşireye gideceğim diye yıldızlı gecelerde bundan tamamen habersiz, ruhumun yakamdan bir santim bile yukarı çıktığını hissedemeden ne kadar dolandığımı düşününce...”

Mandıracının öğrencisi dahil, herkesin ilgisinin ona yöneldiğini gören Tess'in yüzü kızardı, kaçamak bir yorumla bunun kendi hayali olduğunu söyledi ve kahvaltısına döndü.

Fakat Angel onu süzmeye devam ediyordu. Az sonra yemeyi bitiren ve Angel'ın onu izlediğinin de farkında olan Tess, gözlendiğini bilen bir evcil hayvanın temkinıyla, işaretparmağını masa örtüsünün üzerinde hayalî desenler çizer gibi gezdirmeye başladı.

Bu arada Angel, “Şu sütçü kız Doğa'nın taze ve el değmemiş bir eseri,” diye geçiriyordu içinden.

Derken kadında tanıdık bir yan onu sevinç dolu, gamsız geçmişe geri götüren bir şey sezer gibi oldu. Onu daha önce görmüş olduğuna kanaat getirdi, ama nerede olduğunu bilmiyordu. Taşrada gezerken tesadüfi bir karşılaşma olmalıydı muhakkak; dolayısıyla çok da üstünde durmaya gerek yoktu. Fakat kadınlar üzerine düşünmek istediğinde, yakınındaki diğer güzel sütçü kızlardansa Tess'i tercih etmeye yeterdi bu.

19

İneklerin çoğu, herhangi bir beğeniye veya tercihe bağlı olmaksızın, nasıl denk gelirse öyle sağılırdı. Fakat

kimi inekler belli başlı elleri daha çok seviyordu ve kimi zaman bunu, en sevdiklerinin dışında kimsenin önünde durmak istemeyerek gösteriyor, yabancıların kovasını teklifsizce deviriyorlardı.

Mandıracı Crick bu tür seçicilikleri ve isteksizlikleri kırmak, ineğin sevdiği sütçü gittiğinde zor duruma düşmemek için sürekli değişimi kural bellemişti. Sütçü kızların hedefiyse, mandıracının kuralının tam aksi yönündeydi. Hepsi de her gün alıştıkları sekiz-on ineği tercih eder, böylece sağımı şaşırtıcı bir kolaylık ve zahmetsizce gerçekleştirmeye çalışıyorlardı.

Tess de arkadaşları gibi, çok geçmeden hangi ineklerin kendi tarzını yeğlediğini çözdü ve iki-üç yıldır kendini zaman zaman tabi tuttuğu uzun süreli ev hapsi yüzünden elleri narinleştiği için, hayvanların bu yöndeki tercihini seve seve benimsedi. Toplam doksan beş inekten özellikle sekizi –Mantı, Süslü, Afili, Buğulu, Yaşlı Güzel, Genç Güzel, Titiz ve Gürültücü– Tess'i tercih ediyor, hatta içlerinden bir-ikisinin memeleri havuç kadar sert olmasına rağmen kendilerini ona rahatlıkla bırakıyor, hafif bir parmak dokunuşuyla sütlerini bırakıyorlardı. Vicdanlı Tess mandıracının dileğini bildiğinden yine de hayvanları gelişine göre almaya çalışıyor ama halledemeyeceğini bildiği çetin cevizleri onların dışında tutuyordu.

Fakat kısa süre içinde, ineklerin aslında görüldüğü gibi tesadüfen sıralanmadığını, onun tercihleriyle onların dizilişi arasında ilginç bir örtüşme olduğunu fark etti. Mandıracının öğrencisi son zamanlarda ineklerin toplanmasına yardım ediyordu. Beşinci veya altıncı seferinde Tess, bir yandan ineğe yaslanırken, bir yandan da gizli bir merak yüklü gözlerini ona çevirdi.

Yüzü kızarak, "Mr. Clare, inekleri sıralıyorsunuz!" dedi. Bunu suçlar gibi söylemesine rağmen üstdudağı

yukarıya doğru kıvrıldı ve dişlerinin bir kısmını gülümsemeyle açığa çıkardı, altdudağıysa hareketsizdi.

“Fark etmez,” dedi Angel. “Onları sağlamak için her zaman burada olacaksınız nasıl olsa.”

“Öyle mi? *Umarım* olurum! Ama *bilemiyorum*.”

Tess sonrasında kendine kızdı, buradaki yalnızlığı sevmesinin ciddi sebeplerini bilmeyen Mr. Clare onu yanlış anlamış olabilir. Tess dileğini açıklıkla ifade ederken, genç adamın varlığını hesaba katarak böyle konuşmuş gibiydi. Hava karardığında ve sağım işi bittiğinde bunun kuruntusuyla, Angel’ın kendisine gösterdiği bu nezaketin farkına vardığını ona belli ettiği için hayıflanmayı sürdürerek bahçede kendi başına yürümeye çıktı.

Haziran ayında tipik bir yaz akşamıydı; hava öyle zarif bir denge içinde ve öyle geçirendi ki cansız nesneler bile –beş değilse bile– iki-üç duyuya kavuşmuş gibiydi. Uzakla yakın arasındaki ayrım ortadan kalkmış, kulak kabartanlar için ufuk dahilindeki her şey yakınlaşmıştı. Nitekim Tess de sessizliği gürültünün yokluğu değil, olumlu bir varlık olarak algılıyordu. Derken enstrüman tellerinin titreşimiyle sessizlik bozuldu.

Başının üstündeki çatı katından gelen notaları duyduğu olmuştu. Kapalı alandan geldiği için zayıf, boğuk ve bastırılmış sesler şimdi durgun havada çıplaklığı andıran yalın bir nitelikle süzülünce çok daha cezbedici bir hale bürünmüştü. Doğruyu söylemek gerekirse çalgının kendisi de, icra edilen müzik de kötüydü fakat her şey görelidir, dolayısıyla Tess de büyülenmiş bir kuş gibi diledikçe bulunduğu noktadan ayrılamadı. Hatta ayrılmak şöyle dursun, müzisyene daha da yaklaştı ama varlığını anlamasın diye çitin gerisinde konuşlandı.

Tess’in kendini bulduğu bahçenin çevresi birkaç yıldır bakımsız kalmış ve bir dokunuşla havaya çiçektozu bulutları kaldıran cıvık bir çimen örtüsüyle nemlenmiş-

ti; ağır kokulu yabani otlar, kırmızı, sarı ve mor harele-riyle, bakımlı çiçekler gibi rengârenk boylanıp açmıştı. Tess bir kedi gibi sessiz adımlarla, köpük böceğinin sal- yalarını eteğinde toplayarak, ayağının altındaki salyan- gozları çıtırdatarak, ellerine devedikenî sütü ve sümük- lüböcek sümüğü bulaştırarak, elma ağaçlarının gövdele- rinde kar beyazı görünürken teninde kökboyası rengi lekeler bırakan yapışkan küfleri çıplak kollarına değdire- rek o gür yeşilliğin içinden geçti ve onun hâlâ farkına varmayan Angel'in yanına daha da sokuldu.

Tess zamanı da mekânı da unutmuştu. Bir yıldıza gözlerini dikerek gerçekleştirilebileceğini söylediği vecd haline bu kez gayriihtiyari ulaşmıştı; ruhu elden düşme arpın ince notalarının üzerinde dalga dalga süzülüyor, gözlerine yaşlar hücum ediyordu. Angel'in notaları uç- şan çiçektozlarında vücut bulmuştu adeta; otlardaki nem sanki duygulanan bahçenin gözyaşlarıydı. Hava ne- redeyse karardığı halde küf kokan yabani otların çiçekle- ri kapanmayacakmış gibi parlıyor, renk dalgaları ses dal- galarına karışıyordu.

Hâlâ var olan ışığın çoğu, batıdaki bulut yığınındaki büyük bir delikten vuruyordu. Başka her yere akşam çöktüğü halde, orası geride bırakılan gündüze ait bir par- çaydı sanki. Angel çok basit bir parça olan ve pek de hüner istemeyen kederli ezgisini sonlandırdı, Tess de bir yenisinin başlayacağını düşünerek bekledi. Fakat çal- maktan yorulan genç adam amaçsızca çitin çevresini do- laşmaya başlamıştı ve dolana dolana arkadan Tess'e doğ- ru yaklaşıyordu. Yanakları alev alan Tess güçbela da olsa gizlice uzaklaştı.

Fakat onun ince yaz elbisesini seçen Angel seslendi, biraz uzakta olsa da pes sesi Tess'e ulaştı.

"Niye böyle kaçırıyorsun Tess?" diye sordu. "Bir şey- den mi korktun?"

“Yo hayır efendim... dışarısı beni korkutmaz; özellikle elmaların çiçek döktüğü ve her şeyin bu kadar yeşil olduğu mevsimde.”

“Ama içeriden korkuyorsun, ha?”

“Şey... evet efendim.”

“İçerinin nesinden korkuyorsun peki?”

“Ben de pek bilemiyorum.”

“Ekşiyen süttten mi?”

“Hayır.”

“Genel olarak hayattan mı?”

“Evet efendim.”

“Ah ben de, hem de sık sık. Yaşam denen bu dert ne kadar ciddi değil mi?”

“Dediğiniz gibi, evet.”

“Yine de senin gibi bir genç kızın konuya böyle bakmasını beklemesdim. Ne oldu da böyle düşünüyorsun?”

Tess tereddüt içinde sessizliğini korudu.

“Hadi Tess, bunun aramızda kalacağına güvenebilirsin.”

Tess, olayları nasıl bir bakış açısıyla değerlendirildiğini sorduğunu sandı ve utana sıkıla cevap verdi:

“Ağaçlar sorgulayıcı gözlerle bakarlar değil mi? Yani öyle görünürler. Irmak da, ‘Bakışınla beni niye rahatsız ediyorsun?’ diye yakınır. Yarınları birer sayı gibi, sıra halinde düşünüyoruz: En yakındakiler daha büyük ve daha berrakken, sonrakiler uzaklaştıkça küçülür ama hepsi de çok sert ve acımasızdır ve sanki şöyle derler: ‘Geliyorum! Ayağını denk al! Ayağını denk al!’ Oysa siz, efendim, rüyalarınızı müzikle şenlendirebiliyor ve bütün o korkunç hayalleri püskürtebiliyorsunuz!”

Angel bu genç –ve bir sütçü olmasına rağmen oda arkadaşlarını kışkındıracak kadar ender bir duyarlılığa sahip– kadının böyle mahzun düşler kurmasına şaşırды. Kendi yerel diliyle –neredeyse çağdaş olduğu söylene-

bilecek– modernliğin sızısını yansıtan duyguları –biraz da köy okulunu bitirmesinin yardımıyla– ifade edebiliyordu. Fakat gelişmiş fikir denen şeylerin aslında çoğunlukla yeni moda tanımlardan ibaret, erkek ve kadınların yüzyıllarca belli belirsiz kavradıkları duygulara ait –loji ve –izm’le biten sözcüklere bürünmüş daha kesin ifadeler olduğunu düşününce Angel’ın şaşkınlığı hafifledi.

Yine de bunların bu kadar genç bir kadından çıkması garip, hatta garipten öte etkileyici, ilgin, dokunaklıydı. Angel bu derinliğin sebebini tahmin edemezdi elbet; tecrübenin zamanla değil, yoğunlukla ilgili olduğunu düşündürecek hiçbir şey yoktu o an için. Genç kadının yaşadığı bedensel yıkım zihinsel meyvesini toplamıştı.

Tess’e gelince, bir ruhban ailesinden gelen iyi eğitilmiş, hiçbir fiziksel eksikliği olmayan birinin yaşamayı talihsizlik olarak görmesine anlam veremiyordu. Böyle hayranlık uyandırıcı, şairane bir insan Utanç Vadisi’ne¹ nasıl düşerdi? İki-üç yıl önce kendisinin de kapıldığı hislere, “Öyle ki boğulmayı, ölmeyi şu yaşama yeğliyorum. Yaşamımdan tiksiniyor, sonsuza dek yaşamak istemiyorum,” diyen Uts diyarındaki adam gibi nasıl kapılırdı?²

Gerçi Angel’ın halihazırda kendi sınıfının dışında bulunduğu doğrudu ama bunun nedeni, tersanede çalışmaya giden Büyük Petro gibi, öğrenmek istediği şeyin peşine düşmesiydi.³ İnekleri mecbur kaldığı için değil, zengin ve müreffeh bir mandıracı, toprak sahibi, çiftçi

1. *Valley of Humiliation*: İngiliz yazar John Bunyan’ın (1628-1688), eseri *The Pilgrim’s Progress*’te (Çarmih Yolcusu) Hristiyanların Apollyon’la (Yok Edici) karşılaştığı yer. (Ç.N.)

2. Eski Ahit, “Eyüp”, 7:16. (Ç.N.)

3. Rus Çarı I. Petro (1672-1725) kimliğini gizleyerek Hollanda ve İngiliz tersanelerinde bulunmuştu. (Ç.N.)

ve hayvan yetiştiricisi olmayı öğrenmek için sağlıyordu. Amerikalı veya Avustralyalı bir İbrahim olacaktı o; bir hükümdar gibi sürülerine, benekli, desenli hayvanlarına, erkek ve kadın hizmetkârlarına emir verecekti.¹ Öte yandan kitap okuyan, müzikle ilgilenen, düşünen bir genç adamın, babası ve kardeşleri gibi ruhbanlığı değil de bile isteye çiftçiliği tercih etmesi Tess'e hiç de mantıklı gelmiyordu.

Sırlarını açığa vurmadıkları için birbirlerine anlatıklarından ikisinin de kafası karıştı ve geçmişlerine burun sokmadan, birbirilerinin kişiliklerini ve huylarını öğrenmeyi beklediler.

Her geçen gün ve saatle birlikte Angel, Tess'in, Tess de Angel'ın mizacını biraz daha iyi anlıyordu. Tess kendini baskılayarak yaşıyordu ama kendi canlılığındaki gücü kestirebilmekten de uzaktı.

Angel Clare başlarda gözüne bir erkekten ziyade zekâ sahibi biri olarak görünüyordu. Onu zekâsı bakımından kendiyile kıyaslıyor ve onun bilgisinin boyutlarını, kendi mütevazı zihinsel bakış açısı ile onun engin bakış açısı arasındaki mesafeyi her fark ettiğinde morali bozuluyor, herhangi bir konuda gayret gösterme hevesini yitiriyordu.

Bir gün Eski Yunan'daki kır yaşantısı hakkında ona rasgele bir şeyler anlatırken, Angel moralsizliğini fark etti. O konuşurken, Tess ırmak kenarından yılanıyastığı² adı verilen tomurcuklardan topluyordu.

1. Eski Ahit'te Yakup'un dayısı Lavan'ın yanından ayrılmadan önce Lavan'ın sürüsünü güdüp, hayvanlarıyla ilgilenmesi anlatılır. Eski Ahit, "Yaratılış", 30:25-43. (Ç.N.)

2. Bitkinin İngilizce ismi *lords and ladies* yani "beyler ve hanımlar" anlamına gelir. (Ç.N.)

Angel, “Niçin bir anda böyle dertlendin?” diye sordu.

Tess kırılğan, kederli bir tebessümle, “Önemli değil, kendimle ilgili,” diyerek bir yıllanyastığını arada bir duraksayarak soymaya girişti. “Neler yapabilirdim diye düşündüm sadece! Hayatım fırsatsızlıklarla ziyan olmuş gibi görünüyor! Sizin bildiklerinizi, okuduklarınızı, gördüklerinizi ve düşündüklerinizi dinledikçe nasıl bir hiç olduğumu anlıyorum! İncil’de adı geçen Saba Melikesi gibiyim. İçimde ruh yok.”¹

“Dert ettiğin şeye bak! Sevgili Tess, tarih veya hangi konuda olursa olsun, bir şeyler okumak istersen sana seve seve yardım ederim.”

Tess soyduğu tomurcuğu göstererek araya girdi. “Yine hanım çıktı.”

“Efendim?”

“Soyduğunuz zaman beyden çok hanım çıkıyor.”

“Boş ver şimdi beyleri, hanımları. Belli bir alanda çalışmak ister misin, tarih mesela?”

“Bazen zaten bildiklerimin dışında bir şey öğrenmek istemediğim duygusuna kapılıyorum.”

“Neden?”

“Benim de nicesinden bir farkımın olmadığını öğrenmenin bir faydası yok da ondan. Eski bir kitaptan tıpkı bana benzeyen birinin varlığını öğrenmek ve benim de tıpkı onun gibi yaşayacağımı bilmek beni üzer. Tabiatınızın ve geçmişte yapıp ettiklerinizin binlerce, binlerce insanınkinden farksız olduğunu, gelecekteki hayatınızın ve davranışlarınızın yine binlerce, binlercesi gibi olacağını hatırlamamak en iyisi.”

“Ne yani, hiçbir şey öğrenmek istemiyor musun?”

1. Eski Ahit’e göre Saba Melikesi (Kraliçesi), Süleyman’ı ziyaretinde onun bilgeliği ve zenginliği karşısında Süleyman’a hayranlık duyar ve kendini yetersiz hisseder. Eski Ahit, “1. Krallar”, 10:1-13; “2. Tarihler”, 9:1-12. (Ç.N.)

Tess hafiften titreyen bir sesle, “Güneşin doğruyu da eğriyi de niye aynı şekilde aydınlattığını¹ bilmek isterim,” dedi. “Ama onu da kitaplar söylemiyor.”

“Karamsarlığın bu kadarı için kendinden utanmalısın Tess!” Tabii, Angel görev duygusuyla, âdetten böyle diyordu yoksa eski günlerde benzer soruları kendi de sormuştu. Toprağın kızlarından biri olan Tess’in tecrübesiz ağzına ve dudaklarına bakınca, onun böyle duyguları ancak ezberden dile getirmesi gerektiğini düşünüyordu. Yıllanyastıklarını soymaya devam ederken yumuşak yanaklarına gölgesi düşen Tess’i bir süre izledi, sonra ağır adımlarla uzaklaştı. O gittikten sonra, Tess bir süre daha dikilerek son tomurcuğu düşünceli düşünceli soydu. Sonra düşünden uyanır gibi hem onu hem de elindeki diğer güzel çiçek demetini, saçma sözlerinden duyduğu hoşnutsuzluk ve yüreğinin derinliklerindeki heyecanla sabırsızca yere fırlattı.

Kim bilir genç adamın gözünde nasıl da aptal durumuna düşmüştü! Onda olumlu bir izlenim bırakmanın çaresizliğiyle son zamanlarda unutmaya çalıştığı şeyi, ailesinin d’Urberville şövalyeleriyle olan nahoş akrabalığını hatırlamayı aklına koymuştu. Mr. Clare bir centilmen ve tarih öğrencisi olarak, anlamsızlığına ve birçok bakımdan Tess’in başına felaket getirmesine rağmen, Kingsbere Kilisesi’nde Purbeck mermeri ve kaymaktaşı içinde yatanların sahiden onun öz ataları olduğunu; Trantridge’dekiler gibi para ve hırsla yaratılmış uyduruk bir d’Urberville değil, iligine kadar hakiki bir d’Urberville olduğunu öğrenirse, şu yıllanyastıklarıyla giriştiği çocukça tavrını unutabilecek kadar ona saygı duyardı belki.

1. “Çünkü O, güneşini hem kötülerin hem iyilerin üzerinde doğdurur; yağmuru hem doğruların hem eğrilerin üzerine yağdırır.” Yeni Ahit, “Matta”, 5:45. (Y.N.)

Fakat kararsızlığını koruyan Tess gerçeği açıklamadan önce bunun muhtemel etkileri hakkında mandıracıyı dolaylı yoldan yoklayarak ona, Mr. Clare'in tüm servetini ve toprağını yitirmiş köklü, soylu ailelere saygı besleyip beslemediğini sordu.

Mandıracı tereddüte düşmeden, "Mr. Clare görebileceğin en asi beyefendilerden biridir," dedi. "Ailesinden kimseye benzemez, nefret ettiği bir şey varsa o da köklü aile denen düşüncedir. Köklü aileler devrinin sona erdiğini ve o defterlerin kapandığını söyler. Billett'lar, Drenkhard'lar, Grey'ler, St. Quintin'ler, Hardy'ler ve Gould'lar vaktiyle bu vadide kilometreler boyunca toprağa sahipmişler ama şimdi hiçbirinden metelik çıkmaz. Burada çalışan küçük Retty Priddle'ı bilirsin, Paridelle'lerden biridir; şimdi Wessex kontunun olan King's-Hintock'taki toprakların çoğu daha kontun adı sanı bile yokken onlara aitmiş. Mr. Clare bunu öğrenince zavallı kızla günlerce alay etti. "Ah! Senden asla iyi bir sütçü olmaz! Sizin yetenekleriniz yüzyıllar önce Haçlı Seferleri'yle harcanıp tükendi, onları yeniden kazanmak için tekrar güç toplayana kadar bin yıl nadasa bırakılmanız gerekir!" dedi. Geçen gün iş istemeye bir oğlan geldi, adı Matt'miş. Ona soyadını sorduğumuzda öyle bir şeyden haberi olmadığını belirtti. Sebebini merak edince, muhtemelen ailesinin bu yöredeki yerleşik ailelerinden biri olmadığını söyledi. Mr. Clare, 'Hah! Sen tam aradığım çocuksun!' diyerek yerinden fırladı ve oğlanın elini sıktı. 'Senden çok umutluyum,' deyip ona bir gümüş para verdi. Anlayacağın, köklü ailelere tahammülü yok!"

Zavallı Tess, Angel'in fikirleri hakkındaki bu abartılı yorumu duyduktan sonra ona ailesinden –her ne kadar bin yıllık döngüyü tamamlayıp neredeyse tekrar dirilecek kadar, alışılmadık derecede eski olsalar da– zayıf bir ânında söz etmediğine sevinmişti. Zaten başka bir kızın

da soy bakımından ondan pek geri kalmadığı anlaşıyordu. Böylece Tess, d'Urberville'lerin mezar odası ve Fatih'in Şövalyesi'yle aynı adı taşıması hakkında dilini tuttu. Angel'in kişiliğiyle ilgili edindiği yeni bakış açısına göre, onun gözündeki ilgisini daha ziyade geleneksellikten uzak yeniliğine borçluydu.

20

Mevsim gelişip olgunlaştı. Geçen sene filizlerden ve cansız zerreciklerden ibaret olan yeni yılın çiçekleri, yaprakları, bülbülleri, ardıçkuşları, ispinoz ve benzeri kısa ömürlü varlıkları, bir yıl önce diğerlerinin işgal ettiği yeri aldı. Güneş ışınları tomurcukları büyüttü, dallar serpiliş uzadı, bitkilerin özsuları gövdelerinden sessizce yukarı yükseldi, çiçekler taçyapraklarını açarak görünmez soluklarını kokular halinde etrafa saçtı.

Mandıracı Crick'in çalışan kadınlardan ve erkeklerden oluşan hane halkı hallerinden gayet memnun, hatta neşeye yaşayıp gidiyordu. Yoksulluk eşiğinin üstünde, beylik görgü kurallarının doğal duyguları sıkıştırmaya başladığı eşiğin altında, sınırlı imkânlarla modaya uyma baskısının da dışında olmak bakımından, durumları belki toplumsal yelpazedeki mevkiele içinde en mutlu olandı.

Tabiatın yegâne amacı gibi görünen tomurcuklanma günleri böylece geçti. Tutkunun eşiğinde olan ama görünüşte ondan uzak durarak dengelenen Tess ve Angel farkına varmadan birbirlerini inceliyorlardı. Fakat bu arada karşı konulmaz bir yasaya tabi olarak, bir vadideki iki dere gibi ister istemez birbirleriyle yakınlaşıyorlardı.

Tess daha önce hiç şimdiki kadar mutlu olmamıştı ve belki bundan sonra da olmayacaktı. Bu yeni çevreye bedenlen de zihnen de hazırdu. Ekildiğı yerdeki zehirli bir katmana kök salmış olan fidan daha derin bir toprağı dikilmişti. Ayrıca henüz ikisi de hayranlık ile aşk arasındaki şüpheli bölgede duruyordu ve burada derin duygulardan ve düşüncelerden bahsedilemezdi. “Bu yeni akıntı beni nereye götürür? Bu istikbalim için ne ifade ediyor? Geçmişim için bunun anlamı ne?” gibi acemice sorular sorulurdu.

Angel Clare için Tess henüz yalnızca tesadüfi bir hadiseden, bilincinde yeni yer etmeye başlayan, pembe, insanın içini ısıtan bir tezahürden ibaretti. Zihninin onunla meşgul olmasına izin veriyor, bu meşguliyeti bir filozofun yepyeni, taze ve ilginç bir kadın örneğıyle karşılaşması olarak değerlendiriyordu.

Sürekli görüşüyorlardı, ellerinde değildi. Tuhaf ve samimi bir fasıla olan sabahın alacakaranlığında, erken, çok erken kalkmanın şart olduğu buradaki menekşe rengi şafaklarda her gün bir aradaydılar. Sağım işi sanıldan önce başlardı ve sütün kaymağı sağımdan önce, saat üç civarı alınmaya başlardı. Saatin alarmıyla önce biri kalkar, diğerlerini kaldırmak da genelde ona düşerdi. Aralarına en son katılan Tess’in öbürlerinin aksine, alarma aldırmandan uyumaya devam etmediğı çok geçmeden anlaşılınca bu görev sık sık ona yüklendi. Saat üçü vurup da çalmaya başlar başlamaz Tess odasından fırlayıp mandıracının kapısına koşar, oradan Angel’ın odasına çıkar ve yüksek sesle fısıldar, sonra da öbür sütçü kadınları uyandırırdu. Tess giyinene kadar Angel aşağıya inip nemli havaya çıkmış olurdu. Sütçü kadınlarla mandıracıysa genelde yastıkta öbür yanlarına bir kez daha döner ve ancak on beş dakika kadar sonra görünürlerdi.

Tonları derece bakımından benzeşse bile, gündeğı-

munun griliği, günbatımının griliğine benzemez. Sabahın alacakaranlığında ışık daha hareketli, karanlık da durgun görünür; akşamın alacakaranlığında hareketli ve güçlü olan karanlıktır, ışık da tam tersi bir rehavet içindedir.

Mandırada –muhtemelen tesadüf olamayacak şekilde– çoğu zaman herkesten önce kalkan Tess ve Angel kendilerini dünyadaki ilk uyanan insanlar gibi hissederdiler. Tess oraya gelişinin ilk günlerinde kaymak almaz, kalktıktan sonra hemen dışarı çıkar, Angel da genellikle onu bekliyor olurdu. Açık çayırların hayali, yarı karanlık, yarı aydınlık, su yüklü ışığı onlarda bir soyutlanma duygusu uyandırır, kendilerini Âdem ve Havva gibi hissettirirdi. Günün bu loş başlangıç evresinde Tess, Angel’ın gözünde vakur, görkemli bir mizaca ve fiziğe bürünür, neredeyse saraylara özgü bir ihtişam kazanırdı çünkü Angel’ın ufkunun sınırların dahilinde, o doğaüstü saatte, açık havada yürüyecek kişilik bahşedilmiş bir kadın zor bulunurdu, bütün İngiltere’de onun gibi belki birkaç kişi çıkardı. Güzel kadınlar yaz ortasındaki gündeğumlarında genellikle uyurlardı. Tess hemen yanı başındaydı, diğerleriyle hiçbir yerde görünmezdi.

Birlikte ineklerin uzandığı yere yürüdükleri katışık, müstesna, parıltılı karartı Angel’a sık sık Diriliş saatini hatırlatırdı. Genç adam bazen yanındakinin Mecdelli olabileceğini bile düşünürdü.¹ Bütün manzara renksiz bir gölge halindeyken, bakışlarının odağındaki genç kızın sis tabakasının üzerinde yükselen yüzünde adeta bir parıltı belirirdi. Bir tayfa benzerdi Tess; bedenden kurtulmuş bir ruhu andırırdı. Oysa gerçekte yüzü, farkında olmasa da, günün kuzeydoğudan gelen soğuk ışıltısını

1. Yeni Ahit’e göre günahkâr iken tövbe eden Mecdelli Meryem, İsa’nın dirilişini ilk gören kişidir. Yeni Ahit, “Yuhanna”, 20:1-18. (Ç.N.)

yakalamış olurdu. Üstelik Angel'ın yüzü de Tess'e aynı böyle görünürdü.

Az önce de belirtildiği gibi Tess, Angel'ı en çok bu anlarda etkilerdi. Artık bir sütçü kız değil, kadınlığın düşsel özü, kendi cinsinin tek bir örnekte yoğunlaşmış haline dönüşürdü. Angel biraz da sataşarak ona Artemis ve Demeter¹ gibi abartılı isimler takar, Tess anlayamadığı için bundan hoşlanmazdı.

“Bana Tess deyin,” derdi şüpheli bir tavırla; Angel da onun dediğini yapardı.

Sonra hava aydınlanır, Tess'in yüz hatları olağan dişiliğine kavuşur ve genç kadın lütuf bağışlayan bir tanrıça olmaktan çıkıp o lütfü özlem duyan bir fani olurdu.

O insansız saatlerde su kuşlarına epey yaklaşıyorlardı. Balıkçılar çayırın bitişiğindeki sık sık uğradıkları korunun içinden, kapıların ve kepenklerin açılmasına benzer gürültülerle çıkararak gelirler ya da zaten oradalarsa, onlar yürürken istiflerini bozmadan dikilmeyi sürdürür, başlarını tıpkı bir saat mekanizması gibi dönen kuklalar gibi ağır, düz, kayıtsız bir çark şeklinde hareket ettirerek onları izlerlerdi.

Sonra da kat kat, yumuşacık, düz, görünüşte yatak örtüleri kadar ince yaz sisinin birbirinden ayrı parçalar halinde ovaya yayıldığını görebilirlerdi. Nemli, boz çimlerde gece ineklerin yattığı yerlerin izleri –çiy denizinin içinde, hayvanların cüsseleri büyüklüğünde, kuru otlardan oluşan koyu yeşil adacıklar– seçilirdi. Her adacıktan, ineğin beslenmek için kalkıp gezinmeye başladığı yolu gösteren ve yolun sonunda da hayvanın bulunduğu yılan kıvrılan bir iz uzanır; gelenleri tanıyan ineğin burun deliklerinden çıkan duman bulutları mevcut sisten daha

1. Yunan mitolojisinde toprak ve bereket tanrıçaları. Artemis bakireliği, Demeter doğurganlığı simgeler. (Y.N.)

yoğun, minik bir sis tabakası oluştururdu. Hayvanları mandıranın avlusuna geri getirir veya gerekirse onu buldukları yerde sağırlardı.

Yaz sisinin daha yaygın olduğu zamanlardaysa ova beyaz bir deniz gibi uzanır, gelişigüzel yayılmış ağaçlar o denizin içinden tehlikeli kayalıklar gibi yükselirdi. Kuşlar sisin içinden havalanıp yükseklerin aydınlığına ağdıktan sonra kanat çırparak güneşlenir veya ovayı bölüp cam sırtıklar gibi ışıldayan, çayırlar arasındaki ıslak parmaklıklara tünelerlerdi. Tess'in kirpiklerine sisin neminden elmasçıklar tutunur, saçına inci tanesi gibi minik damlalar yapışırdı. Ağaran günle birlikte bunlar kaybolunca Tess tuhaf, ruhani cazibesini yitirir; dişleri, dudakları ve gözleri güneş ışığında parıldar ve tekrardan, yeryüzündeki diğer kadınlara karşı konumunu korumaya çalışan baş döndürücü güzellikteki sütçü kıza dönüşürdü.

Bu sıralar, kendi evlerinden geç gelen sağıcıları azarlayan ve yaşlı Deborah Fyander'la ellerini yıkamadığı için sert konuşan Mandıracı Crick'in sesi işitilmeye başlardı.

"Tanrı aşkına, ellerini tulumbanın altına tut, Deb! Londra ahalisi seni ve senin ne kadar pasaklı olduğunu öğrense, yemin ederim, sütlerini ve tereyağlarını midelelerine indirirken şimdikinden daha fazla dikkat ederler. Bu söyledigimi yabana atma."

Sağımın sonuna doğru Tess ile Angel, tıpkı diğerleri gibi Mrs. Crick'in mutfak duvarının dibinden alıp dışarı taşıdığı ve her öğünün şaşmaz habercisi olan ağır kahvaltı masasının sesini işitirlerdi, üstü temizlendikten sonra dönüş yolculuğuna geçen masaya aynı feci sürtünme sesi eşlik ederdi.

Kahvaltının hemen ardından süthanede büyük bir hareketlilik başladı. Yayık her zamanki gibi dönüyor, ama tereyağı tutmuyordu. Ne zaman böyle bir şey yaşansa mandıra felç olurdu. Büyük fiçinin içindeki süt çalkalanıyor ama istenen ses bir türlü gelmiyordu.

Mandıracı Crick'le karısı, sütçü kızlar Tess, Marian, Retty Priddle, Izz Huett ve kendi evlerinden gelen kadınların yanı sıra Mr. Clare, Jonathan Kail, yaşlı Deborah ve öbürleri çaresizce yayığa bakıyorlardı. Dışarıda atı döndüren oğlan da durumu anladığını gösterircesine gözlerini kocaman açmıştı. Mahzun at bile her dönüşünde sorgulayıcı bir umutsuzlukla pencereden içeri bakıyordu sanki.

"Egdon'daki Afsuncu Trendle'in oğluna gitmeyeli yıllar oldu!" dedi mandıracı esefle. "Babasının yanında onun esamesi bile okunmaz. Daha önce elli kere dedim onlara inanmıyorum diye, yine diyeceğim: Onlara *inanmıyorum*. Ama hâlâ yaşıyorsa yine de gitmem gerekecek. Eğer bu böyle devam ederse, evet, gitmem gerekecek!"

Mr. Clare bile mandıracının çaresizliğine üzölmeye başlamıştı.

Jonathan Kail, "Casterbridge'in öbür yanındaki Afsuncu Fall –ona 'Wide-O' derlerdi– ben çocukken işini iyi bilen bir adamdı," dedi. "Ama artık kemikleri bile kalmamıştır."

Mr. Crick, "Dedem de Owlscombe'daki Afsuncu Mynterne'e gider, onun akıllı bir adam olduğunu söylerdi," dedi. "Ama artık öyle işinin ehli insanlar kalmadı!"

Mrs. Crick durumu çözmeye daha yakındı.

"Belki evdekilerden biri âşıktır," dedi ağız ararcasına. "Gençlik zamanlarımda böyle şeylerden söz edildiğini

duymuştum. Hatırlasana Crick, yıllar önce bir kız vardı ya. O zaman da tereyağı tutmamıştı...”

“Ha evet, evet ama o başkaydı. O durumun aşkla ilgisi yoktu. Gayet iyi hatırlıyorum, yayıkta hasar oluşmuştu.”

Mandıracı, Angel’a döndü.

“Vaktiyle burada Jack Dollop adında anasının gözü bir sağıcımız vardı efendim. Mellstock’tan genç bir kadınla yakınlaştı ve daha önce nicesini kandırdığı gibi onu da kandırdı. Fakat bu sefer baltayı taşa vurmuştu ve sebebi kız değildi. Takvimde başka gün kalmamış gibi, günlerden Kutsal Perşembe’ydi. Şimdiki gibi burada toplanmıştık, derken kızın annesinin, bir öküzü biçebilecek pirinç uçlu kocaman bir şemsiyeyle kapıya yaklaştığını gördük. ‘Jack Dollop burada mı çalışıyor?’ diye sordu kadın. ‘Onu bana bulun! Onu doğduğuna pişman edeceğim!’ Onun biraz gerisinden de elinde mendiliyle acı acı ağlayan Jack’in kandırdığı kız geliyordu. Pencereden onları gören Jack, ‘Hay aksi, şimdi yandık!’ diye söylendi. ‘Kadın beni öldürecek. Nereye saklanayım, nereye? Ona nerede olduğumu sakın söylemeyin!’ Böyle diyerek yayığın içine atladı ve tam kadınla genç kızının hışımla süt-haneye girdiği sırada kapağı içeriden kapattı. Kadın, ‘Nerede o pislik... nerede!’ diye bağırdı. ‘Onu elime geçirirsem yüzünü paramparça edeceğim!’ Her yeri aradı. Jack yayığın içinde kımıltısız beklerken, zavallı kız –ya da daha doğrusu genç kadın– da kapının orada hüngür hüngür ağlarken annesi saymadığı küfür bırakmadı. Hiç unutamayacağım bunu, hiç! Mermer taş olsa erirdi! Ama kadın, Jack’i hiçbir yerde bulamadı.”

Mandıracı durakladı, dinleyicilerden bir-iki kelime-lik yorumlar geldi.

Mr. Crick’in hikâyeleri çoğu zaman bitmediği halde bitmiş izlenimi uyandırır ve bundan bihaber olanlar da

aldanıp zamansız tepki vermeye yeltenirlerdi. Fakat onu tanıyanlar bu duruma aşınaydı. Crick kaldığı yerden devam etti:

“Yaşlı kadın nasıl anladı hiç fikrim yok ama adamın yayıkta olduğunu keşfetti. Tek kelime etmeden yayığın kolunu kavradı (o zamanlar elle çevriliyordu) ve çevirmeye başladı. Jack içeride oradan oraya savrulurken, ‘Tanrım! Yayığı durdurun! Beni buradan çıkarın!’ diye feryat ederek başını uzattı. ‘Posamı çıkaracaksınız!’ (Çoğu erkek gibi yüreksizin tekiydi.) Yaşlı kadın, ‘Sen kızımın namusunu temizleyene kadar durmayacağım!’ diye cevap verdi. Jack, ‘Yayığı durdursana yaşlı cadı!’ diye bağırdı. ‘Bana cadı diyorsun öyle mi? Seni üçkâğıtçı! Son beş aydır bana kayınvalide demen gerekirdi asıl!’ Kadın, Jack’in kemiklerini takırdatarak yayığın kolunu çevirmeye devam etti. Tabii kimse araya girmeye cesaret edemiyordu, sonunda Jack hatasından döneceğini söyledi ve, ‘Tamam, sözümü tutacağım!’ dedi ve mesele kapandı.”

Dinleyiciler gülümseyerek yorumda bulunurken arkalarında bir kıpırdı oldu ve dönüp baktılar. Benzi solan Tess kapıya yönelmişti.

Neredeyse duyulmayan bir sesle, “Bugün ne kadar sıcak!” dedi.

Gerçekten de sıcaktı; o yüzden kimse onun gidişini mandıracının hikâyesiyle ilişkilendirmedi. Mandıracı yaklaşıp ona kapıyı açtı ve şefkatle takılarak, “Aman kızcağızım,” dedi (bilinçsiz bir ironiyle sık sık Tess’e böyle hitap ederdi), “mandıramın en güzel kızı, yazın ilk günlerinde böyle olursan asıl sıcaklarda sensiz ne yaparız, öyle değil mi Mr. Clare?”

Tess, “Biraz havasız kaldım, açık havada herhalde daha iyi olurum,” dedi cansızca sonra da dışarı çıkıp gözden kayboldu.

Neysel ki, o dışarı çıkınca yayıkta çalkalanan süt ko-
yulaşmaya başladı.

Mrs. Crick, "Tutuyor!" diye çığlık attı ve herkesin
Tess'te toplanan dikkati oraya yöneldi.

Acı içindeki güzel kız dış görünümünü çabuk topar-
lasa da o gün akşama kadar yine de morali bozuktu. Ak-
çam sağımından sonra öbürlerine katılmamayı tercih
ederek, nereye gittiğini kendi de bilmeksizin dolaşmaya
ıktı. Mandıracının hikâyesi arkadaşlarına gülünç geldi
diye mutsuz olmuştu, hem de ne mutsuz! Ondan başka
kimse bu olayın acıklı yanını görememişti sanki, bunun
kendi yüreğindeki hassas noktaya nasıl zalimce dokun-
duğunu bilen bir kişi bile yoktu. Akşam güneşi bu sefer
ona gökyüzünde alevli bir yara gibi çirkin geliyordu. Ir-
mağın kenarındaki çalılardan çatlak sesli yalnız bir ba-
taklık kirazkuşu, arkadaşlığı çoktan uzaklarda kalmış
eski bir dostu andırıracasına hüzünlü ve tekdüze bir sesle
selamladı onu, o kadar.

Kovalar dolunca, sabah sağımdan önceki işler erken-
den başladığından ve hayli g gerektirdiğinden, bu
uzun haziran günlerinde yalnızca sütçü kadınlar değil,
evdekilerin çoğu gün batınca, hatta ondan bile önce uy-
kuya çekilirdi. Tess de arkadaşlarıyla birlikte yukarı ı-
kardı fakat bu akşam ilk çıkan o oldu, diğer kızlar geldi-
ęinde uyuklamaya başlamıştı bile. Solan güneşin turun-
cu ışığında onların soyunduğunu, vücutlarının güneş
rengine boyandığını fark etti ve tekrar daldı, ama kızla-
rın sesleri onu yeniden uyandırınca gözlerini sessizce on-
lara doğru çevirdi.

Üç oda arkadaşından kimse yatağa girmemişti. Batı-
dan gelen son kızıl huzmeler yüzlerini, boyunlarını ve on-
ları çevreleyen duvarları ısıtırken, gecelikleriyle yalınayak
pencerenin başında dikiliyorlardı. Kafa kafaya vermişler,
derin bir ilgiyle bahçedeki birini izliyorlardı. Kızların biri

şen şakrak ve yuvarlak yüzlü, öbürü solgun benizli ve siyah saçlı, sonuncusu ise açık tenli ve kumral saçlıydı.

En küçükleri olan kestane saçlı Retty gözlerini camdan ayırmadan, "İtme işte! Sen de görüyorsun," diye söylendi.

En büyükleri, şen yüzlü Marian kurnazca, "Ona âşık olmanın ne sana ne de bana faydası var Retty Priddle," dedi. "Aklı senin değil başkasının yanaklarında!"

Fakat Retty Priddle bakmaya devam ediyordu.

"İşte tekrar görüldü!" diye bağırdı nemli, siyah saçları ve biçimli dudakları olan solgun benizli Izz Huett.

"Sen hiç konuşma Izz," diye karşılık verdi Retty. "Gölgesini öperken gördüm seni."

Marian, "*Ne* yaparken gördün?" diye sordu.

"Peynirin suyunu salması için teknenin başında beklerken yüzünün gölgesi arkadaki duvara vurmuştu. Izz de orada, bir küp dolduruyordu. Dudaklarını duvara dayayıp o gölgeyi ağzından öptü. Ben gördüm ama Mr. Clare fark etmedi."

Marian, "Ah, Izz Huett ah!" dedi.

Izz Huett'ın yanakları gül rengine döndü.

Zorlama bir soğukkanlılıkla, "Bunun ne zararı var?" dedi. "Hem ona âşık olan bir ben değilim ki. Retty de öyle. Hatta ona bakarsan sen de âşıksın Marian."

Marian'ın dolgun yüzü daha fazla kızaramayacak şekilde kırmızıydı zaten.

"Ben mi?" diye tepki verdi. "Masala bak! Aa, yine çıktı! O gözler, o surat, sevgili Mr. Clare!"

"Gördün mü? Kendi ağzınla itiraf ettin işte!"

Marian, "Sen de âşıksın, hepimiz öyleyiz!" dedi, diğerlerinin fikirlerine karşı duyduğu kayıtsızlığın içtenliğiyle. "Kendi aramızda böyle bir şey yokmuş gibi yapmanın âlemi yok, ama bunu başkalarına söylemek de gereksiz. Bana kalsa onunla hemen yarın evlenirim!"

Izz Huett, "Ben de evlenirim, daha fazlasını bile yaparım."

Daha çekingen olan Retty, "Ben de," diye fısıldadı.

Onları dinleyen kişiye sıcak basmıştı.

Izz, "Hepimiz onunla evlenemeyiz ki," dedi.

"Zaten hiçbirimiz evlenemeyiz, bu hepsinden de kötü," dedi en büyükleri. "İşte, yine çıktı!"

Üçü de ona sessiz bir öpücük gönderdi.

Retty, "Niye?" sordu aceleyle.

Marian sesini alçaltarak, "Çünkü en çok Tess Durbeyfield'dan hoşlanıyor," dedi. "Onu her gün gözledim ve bu sonuca vardım."

Düşünceli bir sessizlik çöktü.

Retty sonunda, "Ama Tess hiç oralı değil ki," diye fısıldadı.

"Eh, bazen ben de öyle düşünüyorum."

Izz Huett, "Bütün bunlar saçmalık" dedi sabırsızca. "Tabii ki ne bizden biriyle evlenir ne de Tess'le. O bir beyefendi; yurtdışında büyük bir toprak sahibi ve çiftçi olacak! Bizden olsa olsa bir yıllığına yanında çalışmamızı ister!"

Biri iç geçirdi, öbürü de iç geçirdi, en çok da dolgun yapılı Marian iç geçirdi. Yakınlarında yatan biri daha iç geçirmişti. Kızıl saçlı küçük Retty Priddle'ın, vilayet yıllıklarında önemli bir yere sahip Paridelle ailesinin son goncasının gözlerine yaşlar doldu. Yüzleri hâlâ birbirine yakın duran üçlü, saçlarının renkleri birbirine karışarak bir süre daha sessizce izlediler. Tüm bunlardan habersiz olan Mr. Clare içeri geçmişti ve artık görünmüyordu. Gölgeler koyulurken kadınlar da yatağa girdi. Birkaç dakika sonra Angel'ın kendi odasına giden merdivenden çıktığı duyuldu. Marian çok geçmeden horlamaya başladı ama Izz uzun bir süre dalamadı. Retty Priddle da ağlaya ağlaya uyuyakaldı.

Tutkuları daha derin olan Tess ise o zaman bile uyuyamadı. O gün yutmak zorunda kaldığı ikinci acı ilaç olmuştu şu sohbet. Yüreğinde kıskançlık olduğundan değil, öbürlerine göre önceliği olduğunu biliyordu. Fiziken daha güzel, daha eğitimliydi ve Retty'den sonra en küçük kendisi olsa da hepsinden daha kadındı. Açıksözlü oda arkadaşlarına karşı, Angel Clare'in kalbindeki yerini muhafaza etmek için küçücük bir ilgi göstermesinin yeteceğini biliyordu. Fakat asıl soru şuydu: Bunu yapmalı mıydı? Diğer kızların ciddi anlamda en küçük bir şansının olmadığı kesindi gerçi ama onlardan biri veya ötekini Angel. Clare'de geçici bir heves uyandırıp onun ilgisine mazhar olması yine de mümkündü – yani eskiden olsa mümkündü. Denk olmayan kişiler arasındaki yakınlaşmaların evlilikle sonuçlanabildiği vakiydi. Ayrıca Mrs. Crick'ten duyduğuna göre, Angel bir gün şakayla karışık bile olsa, sömürgelerde kırk bin dönüm otlığı, bakılacak hayvanları, hasat edilmesi gereken tahılı olunca soylu bir kadınla nasıl evlenirim diye sormuş ve kendisi için en mantıklı eşin bir çiftçi kız olacağını söylemişti. Fakat Mr. Clare ister ciddi olsun ister olmasın, hiçbir erkekle evlenemeyeceğine karar veren ve buna tövbe eden Tess, Talbothays'e bir süreliğine gelen genç adamın gözlerinde güneşlenmenin kısa mutluluğu uğruna, niye onun dikkatini diğer kadınlardan kendi üzerine çeksindi ki?

22

Ertesi sabah esneyerek aşağı indiler, her zamanki gibi sütün kaymağı alındı ve sağım işleri yapıldı, ardından da

kahvaltı için içeri geçildi. Fakat Mandıracı Crick öfkeyle tepiniyordu. Bir mektup gelmişti ve müşterilerden biri tereyağında garip bir tat olduğundan dert yanıyordu.

“Sahiden de öyle!” diyerek sol elinde tuttuğu, üstünde bir parça yağ bulunan tahta spatulayı uzattı. “Evet, bakın siz de anlayacaksınız!”

Birkaç kişi başına toplandı. Önce Mr. Clare, sonra Tess, ardından evde kalan sütçü kızlar, iki-üç erkek ve son olarak kahvaltı masasında bekleyen Mrs. Crick gelip tadına baktı. Bir gariplik olduğu kesindi.

Tadı daha iyi algılamak ve garipliğin hangi menfur ottan kaynaklandığı kestirebilmek için içine kapanan mandıracı ansızın feryat etti:

“Bu sarmısak! Çayırdaki bir yaprak bile kalmadığını sanıyordum!”

Eski çalışanların hepsi, bazı ineklerin salındığı kuru bir çayırın¹ geçmiş yıllarda da aynı şekilde tereyağını bozduğunu hatırladılar. Mandıracı o zaman sarımsak tadını alamamış ve tereyağının afsunlandığını sanmıştı.

“O çayırı elden geçirmemiz gerek,” diye sözünü sürdürdü. “Bu böyle devam edemez.”

Sonra herkes eski sivri bıçaklarla donanıp çayıra yollandı. Hain bitki olağan bir gözlemlle dikkatten kaçacak kadar minik olmalıydı ve geniş, gür çayırdaki onu bulmak doğrusu umutsuz bir girişim gibi görünüyordu. Fakat gereken özeni göstermek için herkes tek sıra halinde dizildi. Sıranın bir ucunda mandıracıyla yardıma gönüllü olan Mr. Clare, ondan sonra Tess, Marian, Izz Huett ve Retty, onların yanında Bill Lewell, Jonathan ve kocalarıyla kendi evlerinde yaşayan birkaç sütçü kadın (yapağı-

1. Kuru çayır (dry mead) yıl boyu hayvan otlatmaya elverişli olan, taşkın sahasının dışında kalan otlaklar kastedilir. Buna karşılık sulak çayır (water mead), yaz dışında taşkına uğrayabilen, akarsulara yakın çayırları ifade eder. (Ç.N.)

yı andıran kara saçları ve fıldır fıldır gözleriyle Beck Knibbs ile sulak çayırların kış rutubetinden vereme yatıklılığı olan lepiska saçlı Frances).

Gözlerini yere dikip yerde ağır ağır sürünerek çayırdaki bir hattı taradıktan sonra aynı şekilde araziye incelemeye devam ettiler. Böyle böyle ilerleyip işi bitirdiklerinde, otlığın bir karışığı bile gözden kaçmayacaktı. Zahmetli bir işti, koca çayırdaki olsa olsa beş-altı kök sarmısak bulacaklardı fakat sarmısak öyle keskindi ki tek bir inengin alacağı ısırsık bile mandıranın bütün günlük mamulünü bozmaya yeterdi.

Mizaç ve huy bakımından birbirinden çok farklı olan tüm bu insanlar eğilip sessizce çayırı tararken ilginç derecede uyumlu –mekanik ve sessiz– bir sıra oluşturmuşlardı. Yan taraftaki kır yolundan geçecek bir yabancı onları pekâlâ “tarım işçisi” sanabilirdi. Bitkiyi tanıyabilmek için iyice eğilerek ilerleyen topluluğun gölgedeki yüzlerine düğün çiçeklerinin yumuşak sarı yansıması vuruyor, öğle güneşi arkalarında olanca şiddetiyle parlamasına rağmen, onlara perileri andıran, ay ışığıyla aydınlanmış bir görünüm veriyordu.

Mandıra çalışanlarına, yaptıkları her işte katılma yönündeki komüncülük ilkesinden şaşmayan Angel Clare arada gözlerini kaldırıyordu. Tess’in yanında yürümesi tesadüf değildi elbette.

“Ee, nasılsın?” diye mırıldandı.

Tess, “Teşekkür ederim, çok iyiyim efendim,” dedi ağırbaşlılıkla.

Daha yarım saat önce çeşitli özel meseleler üzerine konuştukları düşünülürse biraz gereksiz bir girizgâhtı sanki bu. Fakat sohbeti sürdürmediler. Tess’in eteğinin kenarı Angel’in tozluğuna hafifçe değerken, Angel’in dirseği de bazen Tess’inkine temas ederken sürünerek ilerlemeye devam ettiler.

Onların hemen yanı başındaki mandıracı artık dayanamadı.

“Ruhum ve bedenim üstüne, sürünmekten belim çıkacak!” diye söylenerek yavaşça ayağa kalktı ve tamamen doğrulana kadar da yüzündeki ıstıraplı ifadeyi korudu. “Tess kızcağızım, ya sen nasılsın? Bir-iki gün önce pek iyi değildin. Bu iş yüzünden kötüleşmeyesin sonra! Başın dönüyorsa bırak, öbürleri halleder.”

Mandıracı Crick ilerledi, Tess geride kaldı. Mr. Clare de sıradan ayrıldı ve sarmısağı kendi başına aramaya girişti. Tess onun yakınında olduğunu görünce, önceki akşam duyduklarının gerilimiyle önce o konuşmaya başladı.

“Ne kadar güzel görünüyorlar değil mi?” dedi.

“Kim?”

“Izzy Huett ve Retty.”

Tess karamsarlık içinde bu iki kızın da iyi birer çiftçi karısı olacağını düşünüp onları genç adama beğendirmesi ve kendi acınası cazibesini perdelemesi gerektiğine kanaat getirmişti.

“Güzel mi? Eh, evet, güzel olmasına güzeller, gencecikler. Ben de sık sık düşünmüşümdür bunu.”

“Ama ne yazık ki güzellik kalıcı değil!”

“Maalesef değil, evet.”

“İkisi de kusursuz birer mandıracı.”

“Doğru ama senden daha iyi değiller.”

“Benden daha iyi kaymak alıyorlar.”

“Öyle mi?”

Angel bu arada onları süzmeye devam ediyordu ve kızların gözü de ondaydı.

Tess zafer kazanmış gibi, “Yüzü kızarmaya başladı,” diye devam etti.

“Kim?”

“Retty Priddle.”

“Ya! Niye?”

“Ona bakıyorsunuz ya, ondan.”

Tess kendini feda etmeye ne kadar alışkın olsa da devam edemedi. “Gerçekten bir hanımefendi değil de mandıracı istiyorsanız onlardan biriyle evlenin; benimle evlenmeyi aklınızdan geçirmeyin!” diyemedi. Angel’ın geride kalmasından duyduğu buruk memnuniyetle Mandıracı Crick’in peşinden gitti.

O günden sonra Angel’dan uzak durmaya gayret etti; tamamen tesadüf eseri karşılaştıklarında bile onunla eskisi gibi uzun uzun vakit geçirmedi. Diğer üç kıza elinden geldiğince şans verdi.

Onların itirafından, hepsinin de Angel Clare’e hayran olduklarını anlayacak kadar olgun bir kadındı Tess. Angel’ın kimseyi en küçük bir şekilde gücendirmemek için gösterdiği özenle onda, doğru veya yanlış, genç adamın kendine hâkim olarak sorumlulukla hareket ettiği algısını uyandırmış, ona karşı şefkat ve saygı hislerini kabartmıştı. Oysa Tess karşı cinsten birinde böyle bir özelliğin bulunabileceğini hiç ummazdı ve tam tersi olarak sorumsuzluğun, basit bir gönül dünyasına sahip olan Angel’ın ev arkadaşlarını gözü yaşlı bırakabileceğini biliyordu.

23

Temmuz sıcakları onları gafil avlamış, düz vadinin havası mandıra ahalisine, ineklere ve ağaçlara bir uyuşturucu gibi olanca ağırlığıyla çökmüştü. Buhar çıkaran ve sık yağan sıcak yağmurlar ineklerin otladığı çayırı bozuyor, diğer çimenliklerdeki kuru otları tırpanlama işine ket vuruyordu.

Pazar sabahıydı. Hayvanlar sağılmış, dışarıdan gelen sağıcılar evlerine dönmüştü. Tess ve üç oda arkadaşı mandıradan altı-yedi kilometre uzaktaki Mellstock Kilisesi'ne gitmeye karar vermiş, hızlı hızlı giyiniyorlardı. Tess artık iki aydır Talbothays'deydi ve ilk gezintisine çıkıyordu.

Önceki gün öğleden sonra ve gece çayırda şiddetli bir fırtına kopmuş ve samanların bir kısmını ırmağa sürüklemişti ama tufan sonrası, bu sabah güneş daha ışıltılı parılıyordu, hava da yumuşamış ve berraklaşmıştı.

Kendi bölgelerinden Mellstock'a giden dolambaçlı kır yolu düşük rakımlı arazilerden geçiyordu ve kızlar en basık kısma ulaştıklarında, yolun elli metre kadarlık bir bölümünün yağmur yüzünden su altında kaldığını, uzaktan bakınca yaklaşık elli metrelik bir alanda su seviyesinin ayakkabılarını aştığını gördüler. Hafta içi olsa bunu pek dert etmezler, yüksek tabanlı nalınlarını ve çizmelerini giyip oradan rahatça geçirirlerdi. Fakat bugün gösteriş günü yani Güneş'in günüydü,¹ güya manevi işler peşine düşüp süsten püsten ödün vermeden caka satma zamanıydı. Üstünde bir damla çamur lekesinin göze batacağı beyaz çoraplar ve ince pabuçların, pembe, beyaz ve leylak rengi elbiselerin giyildiği bugün böylesi bir su birikintisi ciddi bir engel oluşturunuyordu. Kilise çanının çaldığını duyabiliyorlardı, üstelik hepi topu bir kilometre kadar ileride.

Yol kenarındaki yükseltinin üzerine çıkmışlar, birikintiyi geçme umuduyla set boyunca dengelerini korumaya çalışarak ilerliyorlardı. O sırada Marian, "Yaz vakti ırmağın böyle taşacağı kimin aklına gelirdi ki!" dedi.

Retty duraklayarak, "Oraya ulaşmak için ya suyun

1. *Sunday*'deki *sun* yani güneş sözcüğüne gönderme yapılıyor. (Ç.N.)

içinden geçeceğiz ya da paralı yoldan dolaşacağız ama bu durumda çok gecikiriz,” dedi umutsuzca.

Marian, “Kiliseye geç girince ve herkes dönüp bana bakınca öyle bir ateş basıyor ki,” dedi, “ayinin ortasına kadar ancak kendime gelebiliyorum.”

Toprak sete sıkıca tutunarak ilerlerken yolun kıvrımından bir şırıltı sesi duyuldu ve az sonra kır yolu boyunca, suyun içinden onlara doğru gelen Angel Clare görüldü.

Dört yürek aynı anda gümbür gümbür atmaya başladı.

Üstünde mandıra kıyafetleri, ayağında suya dayanıklı uzun çizmeler, şapkasının içine başını serin tutması için yerleştirdiği lahana yaprağı ve bir de elindeki çapayla alelade bir görünüm sergileyen Mr. Clare, dindar bir papazın oğlundan çok dinî günleri önemsemeyen birini andırıyordu.

Marian, “Kiliseye gitmiyor,” dedi.

Tess, “Evet, keşke gitseydi,” diye mırıldandı.

Doğrusu Angel, doğru veya yanlış, (yan çizmeye meyilli polemikçilerin o güvenilir sözlerini tasdiklemek için) güzel yaz günlerinde kilise ve şapellerdeki değil, taşlardaki öğütleri tercih ederdi.¹ Dahası bu sabah, selin samanlara verdiği zararın ciddi olup olmadığına bakmaya çıkmıştı. Dolaşırken kızları uzaktan fark etmiş, karşı tarafa geçmekle uğraşan kızlarsa onu görmemişlerdi. Angel suların o tarafta yükseldiğini ve bunun geçişi hayli zorlaştıracığını biliyordu. Bu durumda onlara – özellikle de birine– nasıl yardım edebileceğini düşünerek hızla oraya vardı.

1. William Shakespeare'in *Nasıl Hoşunuza Giderse* oyununda (II. Perde, 1. Sahne), Büyük Dük'ün saray hayatına karşı kır hayatını övdüğü sözlerine gönderme yapılıyor. (Ç.N.)

Eğimli bir çatıya tünemiş güvercinler gibi, yol kenarındaki sette güçlükle duran parlak gözlü, al yanaklı dörtlü hafif yaz giysilerinin içinde öyle alımlı görünüyordu ki, Angel yaklaşımadan önce bir an durup onları süzdü. Tüllü etekleri çimlerden sayısız sinek ve kelebek toplamış, kaçmayı başaramayanlarsa şeffaf kumaşın içinde bir kuşhane gibi kapana kısılmışlardı. Angel'ın gözü dörtlünün en arkasındaki Tess'e en son ilişti. Girdikleri çıkmaz karşısında kahkahasını güçlükle bastıran Tess onun bakışını neşyle karşılamaktan kendini alamadı.

Angel uzun çizmelerini aşmayan suda onların altına doğru geldi ve kapana kısılmış sineklere, kelebeklere baktı.

Bakışlarını Tess'ten kaçırıp öndeki üç kişiye çevirerek Marian'a, "Kiliseye mi gidiyorsunuz?" diye sordu.

"Evet efendim, vakit de geç oluyor ve gecikince yüzümü ateş..."

"Sizi karşıya geçireyim, birer birer."

İçlerinde tek bir yürek atıyormuş gibi dördü birden kızardı.

Marian, "Sanırım taşıyamazsınız efendim," dedi.

"Başka türlü geçemezsiniz. Kıpırdamayın. Hem daha neler, o kadar da ağır değilsiniz! Dördünüzü de taşıyırım. Şimdi, Marian, sıkı dur ve kollarını omzuma dola, işte böyle. Tamam! Sıkı dur. İyi gidiyorsun."

Marian ona söylendiği gibi kendisini Angel'ın kollarına ve omuzlarına bıraktı. Arkadan bakıldığında Angel'ın zarif endamı, iri bir çiçek demetini çağrıştıran Marian'inkinin altında ince bir dala benziyordu. Yolun kıvrımında gözden kayboldular; artık yalnızca suya girip çıkan ayak sesleriyle Marian'ın bonesinin en tepesindeki kurdele nerede olduklarını ele veriyordu. Birkaç dakika sonra Angel döndü. Setteki sırada Izz Huett vardı.

“İşte geliyor,” diye mırıldandı. Dudaklarının heyecandan kuruduğu sesinden anlaşılıyordu. “Marian gibi benim de kollarımı boynuna dolayıp yüzüne bakmam gerekecek.”

Tess, “Bunda ne var ki?” diye hemen araya girdi.

Izz ona aldırmadan devam etti. “Her şeyin bir zamanı var. Kucaklaşmanın da, bundan kaçınmanın da bir zamanı var ve benim için şimdi kucaklaşma zamanı.”

“Bunlar Kutsal Kitap’tan Izz.¹ Ayıp sana!”

“Evet, kilisedeyken hoşuma giden bölümlere kulağım her zaman açıktır.”

Bu eylemin dörtte üçünü alelade bir iyilik duygusuyla yapan Angel Clare artık Izz’e yaklaşılmıştı. Izz düşülmüş gibi ve sessizce kendini onun kollarına bıraktıktan sonra Angel muntazam adımlarla uzaklaştı. Üçüncü kez geliş duyulunca, Retty gümbürdeyen kalbi yüzünden neredeyse titriyordu. Angel kızıl saçlı kıza yaklaştı ve tam onu tutarken Tess’e baktı. Bakışlarıyla, “Az sonra ikimiz olacağız,” dedi, sözcüklere başvursa bu kadar açık söyleyemezdi bunu. Tess’in yüzünde, genç adamın ne demek istediğini anlayan bir ifade belirdi, bu elinde değildi. Aralarında bir uyum vardı.

Zavallı Retty’cik, en hafifi olmasına rağmen Angel’a en çok zahmeti o verdi. Marian bir tahıl çuvalı gibiydi, Angel onun dolgun ağırlığı altında resmen sendelemişti. Izz makul ve sakindi. Retty ise bir telaş yumağıydı.

Yine de Angel o tedirgin varlığı karşıya ulaştırmayı başardı, onu yere bıraktı ve geri döndü. Tess setin üstünden uzaktaki üçlüyü, Angel’ın onları kuru zeminde bıraktığı yerde görebiliyordu. Şimdi sıra ondaydı. Mr. Clare’in solüğünü ve gözlerini yakından hissedince kapıldığı heye-

1. “Kucaklaşmanın zamanı var, kucaklaşmamanın zamanı var.” Eski Ahit, “Vaiz”, 3:5. (Ç.N.)

canın, arkadaşlarını bunun için ayıpladığı halde, kendisinde daha da şiddetlendiğini fark edince utandı ve sırrını açık etme korkusuyla son anda kapris yaptı.

“Belki setin üstünden yürüyebilirim, onlardan daha iyi gidebilirim. Çok yorulmuş olmalısınız Mr. Clare!”

Angel, “Hayır, hayır Tess!” dedi çabucak. Ardından neredeyse farkına varmadan Tess kendini onun kollarında, omzuna yaslanırken buldu.

“Rahel’e ulaşmak için üç Lea,”¹ diye fısıldadı.

Tess kararına yüce gönüllülükle sadık kalarak, “Onlar benden daha iyi kadınlar,” diye karşılık verdi.

“Bana göre değil,” dedi Angel.

Tess’i hararet bastığını görebiliyordu. Birkaç adım sessizce ilerlediler.

Tess, “Umarım fazla ağır değilimdir,” dedi çekinecek.

“Hiç de değil. Sen bir de Marian’ı görseydin! Külçe gibi. Sense güneşle ısınmış devingen bir dalga gibisin. Seni saran bu kabarık müslin de dalganın köpükçüleri.”

“Sizin gözünüze öyle görünüyorsam ne mutlu.”

“Şu zahmetin dörtte üçüne sırf dördüncü kısım için katlandığımı biliyor muydun?”

“Bilmiyordum.”

“Bugün böyle bir şey olmasını beklemiyordum.”

“Ben de... Su aniden yükselmiş.”

Tess, Angel suyun kabarmasını kastettiğini sansa da alıp verdiği nefes onu yalanlıyordu. Angel durup yüzünü onunkine yaklaştırdı.

“Ah Tessy!” dedi.

Kızın yanakları hafif rüzgârda alev almış gibiydi, heyecanı yüzünden Angel’ın gözlerine bakamıyordu. Angel

1. Eski Ahit’e göre Yakup âşık olduğu Rahel’le evlenebilmek için önce onun ablası Lea’yla evlenmek zorunda kalır. Eski Ahit, “Yaratılış”, 29:1-30. (Ç.N.)

ise içine kazara düştükleri bu durumdan haksızca faydalanmaya çalıştığı hissine kapıldı ve daha fazla ileri gitmedi. Dudaklardan aşk sözleri dökülmemiştir henüz, şu aşamada susmak daha makbuldü. Yine de Angel kalan mesafeyi olabildiğince uzatmak için adımlarını yavaşlattı ve nihayet dönemece ulaşarak tamamen öbürlerinin görüş alanına girdiler. Kuru zemine ulaşınca Tess yere indi.

Arkadaşları kocaman açtıkları gözlerle bir ona, bir Angel'a düşünceli düşünceli bakıyorlardı. Tess onların kendisi hakkında konuştuklarını anladı. Angel kızlara alelacele veda ederek su içindeki yoldan geri döndü.

Dörtlü önceki gibi yollarına devam etti, ta ki Marian sessizliği bozana kadar.

"Yok, doğruya doğru, ona karşı hiç şansımız yok!" Keyifsizce Tess'e bakıyordu.

Tess, "Ne demek istiyorsun?" diye sordu.

"En çok seni beğeniyor, en çok! Seni getirirken belli oluyordu işte. Ona biraz olsun cesaret verseydin seni öperdi de."

Tess, "Hayır, hayır," diye itiraz etti.

Yola çıktıkları zamanki neşe biraz eksilmişti, ama aralarında bir düşmanlık veya kin yoktu. Cömert, genç ruhlardı ne de olsa. Kaderciliğin güçlü olduğu taşranın ücra köşelerinde yetişmişlerdi ve Tess'i suçlamıyorlardı. Demek böyle olması gerekiyormuş.

Tess'in yüreği sızlıyordu. Angel Clare'i sevdiği gerçeğini kendinden saklayamazdı, öbürlerinin de ona gönül verdiğini bilmek tutkusunu iyice artırıyordu. Bu duygu, özellikle kadınlar arasında, bulaşıcıdır. Gelgelelim, sevgiye aç olan Tess'in kalbi arkadaşlarına da acıyordu. Tess bu duruma karşı içtenlikle mücadele etmiş, ama mücadelesi başarısız olmuştu işte.

O akşam yatak odasında Retty'ye (gözlerinde yaşlarla), "Ne senin yolunda duracağım ne de diğerlerinin.

Ağlamamak elimde değil sevgili Retty! Mr. Clare'in aklından evliliği geçirdiğini hiç sanmıyorum ama benimle evlenmek istese bile, başka herhangi bir erkeği reddedeceğim gibi, onu da reddederim."

Retty, "Aa, öyle mi? Niye ki?" diye sordu merakla.

"Evlenemem işte. Ama açık konuşayım. Kendimi bir yana koyalım, yine de sizden birini tercih edeceğini sanmıyorum."

Retty, "Ben de zaten böyle bir şey beklemiyorum, aklımdan bile geçmedi," diye sızlandı.

"Ama ah! Yaşamak istemiyorum!"

Zavallı çocuk, anlamakta bile zorlandığı bir duyguyla içi parçalanarak tam o sırada yukarı çıkan diğer iki kıza döndü.

"Onunla yine arkadaş olalım," dedi. "Onun ilgisini umursamıyor."

Böylece aradaki soğukluk kalktı ve sıcak duygularla birbirlerine yeniden yakınlaştılar.

Ruh hali iyice dibe vurmuş görünen Marian, "Artık ne yaptığım umurumda değil," dedi. "Bana iki kez evlenme teklif eden Stickleford'lu bir sütçüyle evlenecektim ama ne yalan söyleyeyim, şimdi onun karısı olacağıma canıma kıyarım daha iyi! Sen neden konuşmuyorsun Izz?"

Izz, "Madem itiraf ediyoruz," diye mırıldandı, "bugün onun kollarındayken beni öpeceğinden emindim, umutla göğsüne yaslanırken hiç kıpırdamadan nefesimi tuttum. Ama öpmedi. Artık Talbothays'de kalmak istemiyorum! Eve döneceğim."

Kızların umutsuz sevdası, yatak odasında adeta bir kalp gibi atıyordu. Doğanın acımasız yasası onları boğucu bir duyguyla, ne bekledikleri ne de arzuladıkları bir duyguyla sıtma gibi kıvrandırıyordu. O gün yaşadıkları olay kalplerindeki ateşi körüklemişti ve ısırapları şimdi neredeyse dayanılmaz bir hal almıştı. Onları birey olarak

ayıran farklılıklar tutkuyla gölgelenmiş ve artık her biri cinsiyet denen organizmanın bir uzvuna dönüşmüştü. Umudun yokluğu içtenliklerini alabildiğine büyütmüş, kıskançlıklarını alabildiğine küçültmüştü. Kızların hepsi de makul bir sağduyuya sahipti ve kimse boş hayallerle kendini kandırmıyor, aşkını inkâr etmiyor, öbürlerinin önüne geçme düşüncesiyle çalım satmıyordu. Toplumsal açıdan, sevdalarının beyhudeliğini tümüyle kabullenmişlerdi artık. Bu duygunun başlangıcındaki amaçsızlık, kendi kendilerini sınırladıkları bakış açısı, uygarlığın gözünde hiçbir haklı gerekçesinin olmayışı (oysa doğanın nazarında hiçbir eksiği de yoktu) ve buna rağmen onları ölümcül bir coşkuyla kendilerinden geçiren gerçeğin varlığı... Bunların hepsi onları –Angel’ı koca olarak kazanma yolundaki somut ve çıkarıcı beklentinin yok edeceği– bir teslimiyete itiyor, bir paye kazandırıyor.

Aşağıda peynirin suyu damla damla süzülürken onlar küçük yataklarında dönüp durdular.

Yarım saat sonra içlerinden biri, “Uyanık mısın Tess?” diye sordu.

Izz Huett’in sesiydi bu.

Tess uyanık olduğunu söyledi, bunun üstüne Retty’yle Marian da yatak örtülerini üstlerinden atıp, “Biz de!” diye iç geçirdiler.

“Ailesinin ona uygun gördüğü bir hanım varmış, neye benzediğini merak ediyorum!”

Izz, “Ben de merak ediyorum,” dedi.

Şaşkınlıktan soluğu kesilen Tess, “Sözlüsü mü varmış?” diye sordu. “Hiç duymamıştım!”

“Evet, böyle bir söylenti var. Ailesinin beğendiği, kendi çevresinden genç bir hanımmış. Babasının görev yaptığı Emminster’a yakın bir yerde yaşayan bir ilahiyatçının kızıymış. Mr. Clare pek oralı değilmiş. Ama yine de onunla evleneceği kesin.”

Konu hakkında çok az bilgileri vardı, ama bu kadarı bile gecenin karanlığında mutsuz, hazin hülyalara dalmaya yetti. Mr. Clare razı edildikten sonra gerçekleşecek nikâh hazırlıklarını, gelinin mutluluğunu, gelinliğini ve duvağını, kendileri unutulurken Mr. Clare ve eşinin kuracağı saadet dolu yuvayla ilgili bütün ayrıntıları düşlediler. İçleri sızlayarak konuştular ve uykunun büyüsyyle üzüntüleri hafifleyene kadar ağladılar.

Bu durumu öğrendikten sonra Tess, Mr. Clare'in ona cidden ve gerçekten ilgi duyuyor olabileceğiyle ilgili tüm budalaca düşünceleri geride bıraktı. Sırf sevdalanmış olmak için Tess'in güzelliğine duyulan gelip geçici bir yaz aşkıydı bu, o kadar. Ve bu hazin farkındalığın üzerine tük diken acı gerçek de şuydu: Angel gerçekten de onu öbürlerine tercih etse bile, (Tess istediği kadar daha zeki, daha güzel, mizaç bakımından daha tutkulu olsun) toplum nazarında diğer kızlar, (Angel onları o basitlikleriyle istediği kadar görmezden gelsin) daha makbuldü.

24

Froom Vadisi'nin verimli ve sıcak havasında, toprağın altından gelen gübrenleme hışırtılarının arasında, bitkilerin gövdelerinde hızla akan özsuyunun neredeyse işitildiği bir mevsimde gerçeklikten en uzak aşkın bile tutkuyla büyümemesine imkân var mıdır? Nitekim böyle bir ortamda sineler, içinde bulundukları atmosferden etkilenmeye hazırdır.

Temmuz ayı geçip gitti; ağustosun getirdiği sıcaklar Talbothays Mandırası'ndaki kalpleri doğanın durumuna uydurmak ister gibiydi. Baharda ve yaz başında taptaze

olan hava artık durağan ve insana uyusukluk veren bir hal almıştı. Mevsimin ağır kokuları insanları bunaltıyor ve öğle vakti etrafa adeta bir baygınlık çöküyordu. Suların şırıldadığı yerlerde bitkiler hâlâ parlak yeşil olsa bile otlakların yüksek kesimleri kavrulup sararmaya başlamıştı. Dışarıda sıcaktan bunalan Angel, içeride de uysal ve sessiz Tess'e duyduğu gittikçe artan tutkunun şiddetiyle ağırlaşmıştı.

Yağmur zamanı geçtiği için yüksekteki araziler kurumuştur. Çiftlikten pazara giden mandıracının arabasının tekerlekleri yolun ufalanıp toza dönüşmüş yüzeyini yalıyor, sanki barut yüklü bir tren ateşe verilmiş gibi arkasından beyaz toz şeritleri kaldırıyor. Atsineklerinden deliye dönen inekler öfkeyle yüksek avlu kapısının üzerinden atlıyor, Mandıracı Crick pazartesiden cumartesiye durmadan çalışıyor. Kapıları açıp cereyan yaratmadıkça açık pencereler bir işe yaramıyordu. Bahçedeki karatavuklar ve ardıçkuşları, kanatsız varlıklar gibi, frenküzümlerinin altında kırkayak misali sürünüyor. Mutfaktaki tembel, rahatsızlık vermeyi seven her zamanki sinekler de alışılmadık yerlerde, zeminde, çekmece içlerinde, sütçü kadınların ellerinin tersinde dolaşıyor. Sohbetlerin konusu güneş çarpmalarına dönmüş; tereyağı yapımı, özellikle de saklama işlemi, eziyet haline gelmişti.

Süt sağımı serinlik ve kolaylık açısından bütünüyle çayırlara taşınmış, inekleri avluya getirmekten vazgeçilmişti. Gün içinde en küçük ağaçların bile gölgesine sığan hayvanlar güneşin konumuyla yer değiştiren gölgeyi takip ediyor, sağıcılar geldiklerindeyse sinekler yüzünden güçbela yerlerinde duruyorlardı.

İşte böyle bir öğleden sonra, aralarında en çok Tess'in ellerini seven Manti'yla Büyük Güzel'in de bulunduğu dört-beş sağılmamış inek, sürünün genelinden

ayrılmış bir çitin ardında dikiliyordu. Tess bir ineğin işini bitirip taburesinden kalkınca, bir süredir onu izleyen Angel Clare hemen üstte adı geçen hayvanları alıp almayacağını sordu. Tess sessizce onayladı ve taburesiyle kovasını alıp ineklerin durduğu yere gitti. Hemen sonra çitin ardından, Büyük Güzel'in kovaya fişkırان sütünün sesi duyulmaya başladı. Derken Angel da aynı tarafa yöneldi, zor sağılan çetin cevizlerden biri orada dikiliyordu ve Angel da onları artık mandıracı gibi sağabiliyordu.

Erkeklerin hepsi ve aynı zamanda bazı kadınlar, sağım yaparken alınlarını ineklerin böğrüne doğru eğip bakışlarını da kovaya dikiyorlardı. Fakat –daha çok gençlerden olmak üzere– birkaç kadın başını yan çeviriyordu. Tess Durbeyfield da bunu âdet edinmişti. Şakağını ineğin böğrüne yaslayıp gözlerini tefekküre dalanların sessizliğiyle çayırın uzak ucuna dikiyordu. Büyük Güzel'i böyle sağarken güneş de, tesadüf bu ya, onun durduğu taraftan pembe elbiseli silüetine, beyaz bonesine ve profiline vurmuş, ineğin boz fonuna karşı onu renkli bir kabbartma gibi gösteriyordu.

Tess, Angel'ın arkasından geldiğinin ve kendi ineğinin altından onu süzdüğünün farkında değildi. Başının ve vücudunun hareketsizliği dikkat çekiciydi: Vecd halinde gibiydi, gözleri açıktı ama görmüyordu. Mevcut sahnede Tess'in pembe elleri ve Büyük Güzel'in kuyruğu dışındaki her şey hareketsizdi; o eller de kalp atışı gibi, istemsiz bir uyarıya tepki verircesine ritmik bir titreşim halindeydi.

Angel onun yüzünü inanılmaz güzel buluyordu. Ama bunda ilahî denebilecek bir şey yoktu; Tess'in güzelliği gerçekten canlı, sıcak ve tenseldi. Ve bunların hepsi dudaklarında en üst kertesine varıyordu. Angel'ın neredeyse hiç görmediği kadar derin ve anlamlı gözler, bir o kadar zarif yanaklar, yay gibi kaşlar, biçimli bir çene ve

gerdan... O ağzın yeryüzünde bir eşi daha yoktu. Kırmızı üstdudağın ortasındaki o hafif kıvrım, içinde en ufak bir tutku barındıran her delikanlı için akıl çelici, büyüleyici, çıldırtıcıydı. Karla dolu güllere ilişkin, Elizabeth dönemi-ne ait eski o benzetmenin¹ bir kadın dudağında böylesine somutlaştığına hiç tanık olmamıştı. Angel, bir âşık olarak, ilk bakışta mükemmel diyebilirdi onlar için. Oysa mükemmel değillerdi. Onu böylesine sevimli ve insani kılan şey, kusursuz olabilecek olandaki minik kusurdu.

Angel o dudakların kıvrımını o kadar çok incelemişti ki hayalinde kolaylıkla canlandırabilirdi ve şimdi bu dudaklar kanlı canlı karşısına çıkınca teni ürperiyor, neredeyse huzursuzluk yaratan sinirlerinin üzerinde hafif bir esintiye neden oluyordu. Gerçekten de, bu esrarengiz ruhsal sürecin sonunda Angel'ı bir hapsirik tuttu.

Tess izlendiğini o zaman anladı fakat duruşunu değiştirmede, yine de o tuhaf düşsel dalgınlık halinden çıktı. Ayrıca dikkatli bir göz yüzündeki pembeliğin önce koyulduğunu, sonra geriye silik bir iz kalana kadar solduğunu fark ederdi.

Yıldırım çarpmış gibi etkilenen Angel'ın ürpertisi geçmedi. Kararlar, suskunluklar, ihtiyatlı tavırlar, korkular, yenilmiş bir tabur asker gibi sindi. Genç adam, kovanının devrilip devrilmemesini sağdığı ineğin insafına bırakarak oturduğu yerden fırlayıp gözünün arzuladığına doğru seğirtti ve yanında diz çökerek onu kollarıyla sardı.

Büsbütün gafil avlanan Tess onun kucaklayışına çaresizce, düşünmeden boyun eğmişti. Gelenin bir başkası değil de âşığı olduğunu görünce dudaklarını araladı ve anlık bir sevinçle, esrik bir çılgınlıkla kendini ona bıraktı.

1. Thomas Campion'un (1567-1620) "There is a Garden in her Face" (Yüzünde Bir Bahçe Var) şiirinde, içine kar dolan gül goncası benzetmesine gönderme. (Ç.N.)

Tess'in fazlasıyla baştan çıkarıcı dudaklarını öpmenin eşiğindeydi Angel fakat vicdanına kulak vererek kendini tuttu.

"Bağışla beni sevgili Tess!" diye fısıldadı. "Senden müsaade istemem gerekirdi. Ben... ben ne yaptığımı bilmiyordum. Sana saygısızlık etmek istemem. Kalbim senin sevgili Tess, tüm samimiyetimle senin!"

Büyük Güzel bu arada şaşkınlıkla etrafına bakıyordu, kadim zamanlardan beri bir kişinin olması gereken yerde iki kişinin çömeldiğini görünce arka bacağına huy-suzca kaldırmıştı.

"Kızdı, niyetimizi bilmediği için sütü devirecek!" diye bağırان Tess kendini usulca kurtarmaya çalıştı. Bakışları hayvanın hareketleri, yüreği de –daha derinden olmak üzere– kendisi ve Angel yüzünden endişeliydi.

Taburesinden doğruldu; yan yana dururken Angel kollarıyla hâlâ onu sarıyordu. Uzaklara bakan Tess'in gözleri doldu.

"Niye ağlıyorsun canım?" diye sordu.

Tess, "Ah, bilmiyorum," diye mırıldandı.

İçine düştüğü durumu daha iyi görüp hissettikçe canı sıkıldı ve geri çekilmeye çalıştı.

Angel çaresizlik yüklü tuhaf bir iç çekişle, aslında kalbinin mantığına yenik düştüğünü itiraf ederek, "Sonunda sana duygularımı açtım Tess," dedi. "Seni yürekten sevdiğimi söylememe gerek yok. Ama –daha fazla uzatmayacağım çünkü üzülüyorsun– ben de senin gibi şaşkı-nım. Senin savunmasızlığını fırsat bildiğimi, aceleyle düşüncesizce hareket ettiğimi düşünme sakın olur mu?"

"Hayır, düşünmem."

Angel onu bıraktı. Çok geçmeden ikisi de sağım işi-ne dönmüştü. Kimse onların yakınlaştıklarını görmemişti. Birkaç dakika sonra mandıracı çitle perdelenen o köşeye geldiğinde, birbirlerinden hayli uzak duran ikilide

tanışıklıktan fazlası olduğunu ele verecek hiçbir işaret yoktu. Oysa Crick'in onları son görüşünden bu yana aynı ikili için evrenin eksenini değiştirecek bir şey, – mandıra-
cının, mahiyetini bilse pratik bir adam olarak burun kı-
vıracağı ama hayatın pratik gerçekleri denen şeyin toplama-
mından daha inatçı ve kudretli bir eğilime dayanan bir
şey– yaşanmıştı. Bir örtü kaldırılmıştı, artık ikisinin de
bakış açısı, belki kısa belki de uzun bir süreliğine, yepyeni
ni bir ufka kavuşmuştu.

DÖRDÜNCÜ EVRE

Sonuç

Akşamın çökmesiyle birlikte kalbini kaptırdığı kız odasına çekilince, Angel huzursuzca alacakaranlığa çıktı.

Gece de gündüz kadar boğucuydu. Karanlıkta bile ancak çimenlerin üzeri serindi. Yollar, bahçe patikaları, evlerin cepheleri, avlu duvarları fırın gibiydi ve uyurgezerin yüzüne ögle sıcağını yansıtıyordu.

Angel mandıra avlusunun doğu kapısında, kendisi hakkında ne düşüneceğini bilemeden oturuyordu. O gün gerçekten de duyguları muhakemesini ele geçirmişti.

Üç saat önceki ani kucaklaşmadan beri ikisi birbirlerinden uzak durmuşlardı. Yaşananlar yüzünden Tess sessizleşmişti, tetikte görünüyordu; Angel'ın da şartların yeniliği, beklenmedik ve kontrolden çıkmış oluşu karşısında, heyecanlı ve derin düşüncelere dalmayı seven biri olarak rahatı kaçmıştı. Henüz ilişkilerinin gerçek durumunu ve bundan sonra üçüncü şahısların yanında nasıl bir tavır takınacaklarını idrak etmekten uzaktı.

Angel bu mandıraya öğrenci olarak, buradaki geçici varlığının kendi hayatında küçük bir ayrıntıdan ibaret olacağını ve çabucak geride kalıp hemen unutulacağını düşünerek gelmişti. Burada, meşgaleler dünyasını, Tıpkı Walt Whitman'ın dizelerindeki gibi, korunaklı bir kuytudan sakince seyredebilecekti.

Her zamanki giysilerini giymiş kadın ve erkek gü-
ruhları,

Bana ne tuhaf geliyorsunuz!'

Niyeti, o dünyaya yeniden dalmak için bir tasarı yapmaktı buradayken. Fakat heyhat, onu ilgilendiren sahne şimdi bu mandıradaydı. O dikkat çekici dünya cansız bir pantomimin içinde eriyip giderken yenilik, donuk ve yavan görünen şu mandırada, Angel'ın şimdiye dek hiçbir yerde tanık olmadığı şekilde, bir yanardağ patlaması gibi kendini gösterivermişti.

Evin tüm pencereleri açık olduğu için, Clare istirahat çekilen hane halkının çıkardığı en küçük sesi bile avlunun karşısından işitebiliyordu. Mandıra tamamen zoraki konakladığı bir yer olarak ona öyle mütevazı, öyle önemsiz görünüyordu ki, şimdiye dek burayı herhangi bir özelliğe sahip, keşif yapmaya değer bir nesne olarak düşünmemiştir. Peki şimdi nasıl görünüyordu? Yosun kaplı, eski tuğla duvarları, "Kal!" diye nefes alıp veriyordu. Pencereler gülümsüyor, kapı tatlı sözlerle onu çağırıyor, sarmaşık birlik kurma isteğiyle kızarıyordu. Tess'in etkisiyle buraya öyle bir kişilik sinip yayılmıştı ki, tuğlalar, harç, yukarıda gökyüzünün tamamı yakıcı bir hassasiyetle adeta hayat dolmuştu. Kimin kudretli kişiliği idi o? Bir sütçü kızın.

Şu önemsiz mandıra yaşamının Angel için böyle hayati bir meseleye dönüşmesi hakikaten şaşılacak şeydi. Bunda yeni aşkının da payı olmakla beraber tek sorumlu o değildi. Nice başkaları gibi, Angel da hayatların büyüklüğünün dışarıda kapladığı yerle değil, kişisel tecrübelerle ilgili olduğunu öğreniyordu. Duyarlı bir köylü, vurdumduymaz bir kraldan daha büyük, daha dolu, daha

1. Amerikalı şair Walt Whitman'ın (1819-1892) "Crossing Brooklyn Ferry" (Brooklyn Feribotu Yolculuğu) şiirinden. (Ç.N.)

canlı bir hayat sürebilir. Duruma bu açıdan bakınca Angel, yaşamın burada da başka bir yerdeki kadar büyük olduğunu anladı.

Aykırı fikirlerine, hatalarına ve zaaflarına rağmen vicdanlı bir adamdı o. Tess öyle gönül eğlendirilip sonra başından atılacak önemsiz bir varlık değildi. O da (ister katlandığı ister keyfini çıkardığı) değerli bir hayat, en kudretlilerinki kadar önemli bir hayat süren bir kadındı. Onun duyularına göre tüm dünya ona bağlıydı; tüm canlılar onun varlığıyla vardı. Evren bile onun doğduğu o özel gün ve yılda yalnızca Tess için vücut bulmuştu.

Angel'ın ulaştığı bu bilinç, sevimsiz bir İlk Neden tarafından Tess'e lütfedilen yegâne varoluş fırsatıydı; onun her şeyiydi, sahip olabileceği tek şanstı. Hal böyleyken Angel onu nasıl kendisinden daha önemsiz görürdü? Okşadıktan sonra bıkıp usanacağı şirin, önemsiz bir varlık yerine nasıl koyardı onu? Onun tüm çekingenliğine rağmen içinde uyandırdığını bildiği ateşli ve duyarlı sevgiye nasıl büyük bir ciddiyetle yaklaşmazdı? Ona acı çekirtmeyi ve onu perişan etmeyi nasıl göze alırdı?

Onunla her zamanki gibi görüşmek demek, başlamış olan şeyi ilerletmek anlamına gelirdi. Birbirleriyle böyle yakın ilişkiler içinde yaşamaları, karşılaşmaları sevgiye dönüşürdü; bedenleri buna direnemezdi. Bu işin sonucuna ilişkin kesin bir sonuca varamayan Angel, şimdilik birlikte yaptığı işlerden uzak durmaya karar verdi. Henüz ona büyük bir zarar vermiş sayılmazdı.

Fakat Tess'e yaklaşmama kararını hayata geçirmek hiç de kolay değildi. Kalbinin her atışı Angel'ı ona yöneltiyordu.

Gidip arkadaşlarını görmeyi düşündü. Belki konuyu onlara danışabilirdi. Beş aydan kısa bir süre sonra buradaki zamanı dolacak ve başka çiftliklerde geçireceği birkaç ayın ardından tarım bilgisi tamamlanacak, kendi de çiftçilik yapacak duruma gelecekti. Bir çiftçi eşi olsun

istememez miydi? Peki o çiftçi, eşinin oturma odasından çıkmayan bir balmumu heykeli mi, yoksa çiftlik işlerinden anlayan bir kadın olmasını mı isterdi? Sessizliğin ona verdiği sevindirici cevaba rağmen yine de yolculuğa çıkmayı kararlaştırdı.

Talbothays Mandırası'nda kahvaltı saatinde bir sabah kızlardan biri o gün Mr. Clare'i hiç görmediğini söyledi.

"Ha evet," dedi Mandıracı Crick, "Mr. Clare ailesiyle birkaç gün geçirmek için Emminster'daki evine gitti."

Masadaki dört meftunun o sabah dünyası bir çırpıda karardı, kuşlar cıvıldamaz oldu. Fakat kızların hiçbirisi şaşkınlığını herhangi bir söz veya hareketle belli etmedi. Mandıracı, bilinçsiz bir kayıtsızlıkla, "Benimle olan vaktinin sonuna doğru yaklaşıyor," diye ekledi, "Galiba başka yerlerdeki tasarılarıyla ilgilenmeye başladı."

İçleri sıkılan kızların arasında sesini çıkarmaya cesaret edebilen Izz Huett, "Ne kadar daha kalacak?" diye sordu.

Mandıracının cevabını hayatları buna bağlıymış gibi beklediler. Dudakları aralanmış Retty, gözlerini masa örtüsüne dikmiş, zaten kırmızı yüzlü olan Marian iyice kızarmış, kalbi hızla çarpan Tess ise çayırlara bakakalmıştı.

Mandıracı yine o dayanılmaz kayıtsızlığıyla, "Not defterime bakmadan tam gününü söyleyemem," dedi. "Ama o tarih biraz değişebilir. Samanlıkta buzağı yetiştirme işinde çalışacağı kesin. Sanırım yıl sonuna dek burada."

Mr. Crick'in hanesinde çileli bir coşkunluk yani "acıyla sarıp sarmalanmış bir sevinç"¹ içinde geçecek aşağı yukarı dört ay. Sonrası tarifsiz bir gece karanlığı.

1. İngiliz şair ve yazar Algernon Charles Swinburne'ün (1837-1909) "Atalanta in Calydon" (Atalanta Calydon'da) şiirinde geçen bir dize. (Ç.N.)

Sabahın bu saatinde Angel Clare kahvaltı sofrasındaki kilerden on altı kilometre uzakta, dar bir patikadan babasının Emminster'daki evine doğru gidiyor, yanında Mrs. Crick'in saygıları ve ailesine gönderdiği, küçük bir sepet dolusu kan sosisiyle birlikte bir şişe bal likörü götürüyordu. Gözlerini önünde uzanan beyaz yola dikse de aslında oraya değil gelecek yıla bakıyordu. Onu seviyordu, peki evlenmeli miydi? Onunla evlenmeye cüret edebilir miydi? Annesi ve abileri ne derlerdi? Birkaç yıl sonra kendisi ne derdi böyle bir şeye? Geçici bir duygunun altında sağlam dostluk tohumlarının mı yoksa Tess'in biçimine bürünmüş ve kalıcı bir derinlikten yoksun tensel bir coşkunun mu yattığına bağlıydı bu.

Babasının tepelerle çevrili küçük kasabası, on altıncı yüzyılda kırmızı taştan yapılmış kilise ve papaz evinin yanındaki ağaç kümesi nihayet görünmüştü. Angel çok iyi bildiği giriş kapısına doğru devam etti. Eve girmeden önce kiliseye doğru göz atınca dersliğin kapısında, yaşları on iki ile on altı arasında değişen bir kız topluluğu fark etti. Birinin daha gelmesini bekliyor gibiydiler, bir-iki saniye sonra beliren o bekledikleri kişi okul kızlarından biraz daha büyüktü ve iyice kolalanmış ince, beyaz ketenden elbisesi, geniş kenarlı şapkasıyla elinde birkaç kitap tutuyordu.

Angel onu iyi tanırdı. Kızın kendisini fark edip etmediğinden emin değildi. Etmediğini umuyordu, o günahsız varlıkla gidip konuşmak zorunda kalmazdı en azından. Selam vermeye hiç gönüllü görünmediğinden olacak, kızın onu fark etmediğine kanaat getirdi. Bu genç hanım, babasının komşusu ve arkadaşının tek kızı, ailesinin de içten içe günün birinde onunla evlenmesini umduğu Mercy Chant'tı. Eski Ahit yasalarının Hristiyanları bağla-

madığına yürekten inanırdı¹ ve İncil derslerinde çok iyiydi. Anlaşılan o ki az sonra bir dersi vardı. Angel'ın aklı Var Vadisi'ndeki yaz coşkunluğuyla dolup taşan dinsizlere ve onların tezek lekeli gül yüzlerine gitti; özellikle de onların en coşkun olanını aklından hiç çıkaramıyordu.

Emminster'a gelmeye ani bir dürtüyle karar verdiğinden gelişini önceden annesiyle babasına bildirmemiş, cemaatle ilgili işler için evden çıkmadan önce onlara kahvaltı saatinde yetişmeyi ummuştu. Biraz gecikmişti gerçi, ailesi kahvaltıya oturmuştu bile. Angel içeri girer girmez sofradakiler onu karşılamak için ayağa fırladı: Babası, annesi, komşu vilayetdeki bir kasabada papaz yardımcılığı yapan ve iki haftalığına eve gelmiş olan abi Peder Felix ile öbür abi, uzun bir tatil için Cambridge'den dönen, klasik dil ve edebiyat uzmanı olduğu üniversitede ders veren ve dekanlık yapan Peder Cuthbert. Annesi başlığını ve gümüş çerçeveli gözlüklerini takmıştı. Babasıysa olduğu gibiydi: Solgun yüzünde tefekkür ve azmin izleri okunan, Tanrı korkusu olan, biraz zayıf, altmış beşinde dürüst bir adam. Başlarının üzerinde en büyük çocuğun, Angel'dan on altı yıl önce dünyaya gelmiş olan ve bir misyonerle evlenerek Afrika'ya giden ablanın resmi asılıydı.

İhtiyar Mr. Clare, son yirmi yılda elini eteğini günlük hayattan neredeyse tamamen çekmiş bir din adamı türüydü. Doğruca Wycliffe, Huss, Luther ve Calvin'in² manevi çizgisinden gelen ve inançta kişisel deneyimi şart gören, düşünce ve uygulamada Havarilerin sadeliğiyle

1. Antinomosçuluk: Hristiyanların Tanrı'nın kayrasıyla Musa'nın getirdiği yasalara uyma yükümlülüğünden kurtulduklarını savunan din öğretisi. (Y.N.)

2. John Wycliffe (?-1384) ve Jan Huss (yakl. 1370-1415) Reform'un öncülerinden, Martin Luther (1483-1546) ile John Calvin (1509-1564) de Reform hareketi sonrası ortaya çıkan Protestanlığın kurucularından kabul edilirler. (Ç.N.)

yaşayan katıksız bir Evanjelikti.¹ Derin varoluş meseleleriyle ilgili kararlarını, toy bir gençken ilk ve son olarak verdikten sonra bir daha üzerine fikir yürütmemişti. Kendi akranları ve aynı inanç çizgisinde olanlar bile onu aşırı bulurken, diğer yandan ona tamamen karşı olanlar onun kusursuzluğunu ve sorunları bertaraf etmek için gösterdiği muazzam çabayı istemeyerek de olsa takdirle karşılıyorlardı. Tarsuslu Pavlus'u sever, Aziz Yuhanna'yı beğenir, Havari Yakup'tan olabildiğince nefret eder, Timoteos, Titus ve Filimon² için karışık duygular beslerdi. Onun anlayışına göre Yeni Ahit, İsa'dan çok Pavlus'un çevresinde biçimlenmişti ve akıldan çok bir coşkunluk meselesiydi. Kadercilik hususundaki inancı son derece feci bir raddeye ve diğer bir taraftan da, Schopenhauer ve Leopardi'nin görüşleriyle akrabalığı bulunan teslimiyetçi bir felsefeye ulaşmıştı. Anglikan Kilisesi'nin iman esaslarına yürekten inanıyor fakat onun işleyişine ilişkin kuralları yok sayıyor ve kendini bu konuda tutarlı kabul ediyordu – ki bir bakıma mümkündü bu. Fakat kesin olan bir şey varsa, o da içtenliği idi.

Eğer sorsaydı veya tahmin edebilseydi, oğlu Angel'ın son zamanlarda Var Vadisi'nde doğal yaşama ve bereketli kadınlığa ilişkin tecrübe ettiği estetik, tensel ve pagan zevklere, mutlaka itiraz ederdi. Nitekim Angel sinirli bir ânında, çağdaş uygarlıkta dinin Filistin'den değil Yunanistan'dan alınması insanlık için çok daha hayırlı olurdu demişti de babası üzüntüden ne yapacağını şaşırmış, oğlunun sözlerinde biraz olsun hakikat aramak şöyle dursun, hakikatin binde birinin bile bulunabileceğini idrak ede-

1. Geniş anlamda Reform döneminde kurulmuş Protestan kiliseleri; dar anlamda dine bağlanmanın kişiselliğini, kilise ayinleri yerine İncil'in vaaz edilmesini, atılcı bir misyonerliği temel alma ve tek yetki kaynağı sayma. (Y.N.)

2. Yeni Ahit'te Aziz Pavlus'un mektup yazdığı elçiler. (Y.N.)

memişti. Yalnızca belli bir zaman sonra ona ciddiyletö öğütte bulunmaktan başka bir şey yapamamıştı. Fakat yüreği şefkat dolu olan Mr. Clare herhangi bir şeye uzun süre sinirli kalamazdı ve bugün de oğlunu, bir çocuğunki kadar içten ve tatlı tebessümüyle bağrına basıyordu.

Angel sofraya oturunca kendini gerçekten evinde hissetti fakat eski günlerden farklı olarak, kendini orada toplanmış aile üyelerinden biri gibi göremiyordu. Bura-ya her geldiğinde bir fikir ayrılığının farkına varıyordu gerçi ama bu defa papaz evindeki hayat onun kendi hayatına her zamankinden daha fazla yabancılaşmıştı. Buranın –nesnelerin hâlâ bilinçsizce yermerkezli olduğuna dayanan, cennetin yukarıda, cehennem aşağıda olduğu- nu kabul eden– aşkın ülküleri, başka bir gezegendeki insanların hülyaları gibi uzaktı onun kendi ülkülerine. Son dönemlerde yalnızca Yaşam'ı görür olmuş, üstelik hangi bilgeliği nasıl düzenleriz diye boş yere uğraşan itikatlar- ca saptırılmamış, çarpıtılmamış, kısıtlanmamış haliyle varoluşun muhteşem tutkulu nabzını hissetmeye başlamıştı.

Aileye gelince, onlar da Angel'da büyük bir değişim görüyor, onun eski halinden giderek uzaklaştığını düşü- nüyorlardı. Bu kez, bilhassa abilerinin fark ettiği üzere, daha çok hali tavrı değişmişti. Bir çiftçi gibi davranmaya başlamıştı: Otururken bacaklarını iki yana açıyordu, yü- zündeki kaslar daha etkileyici bir ifade kazanmıştı, göz- leriyle de dilinin söyleyebileceği kadar şey anlatabiliyor- du vs. Onda eğitimli birinin tavırlarından neredeyse eser kalmamış, konuk odasında oturan genç bir adamın tavrıysa hepten yok olmuştu. Bir ukala görse onun gör- güsünü yitirdiğini, erdemlilik taslayan biri de kabalaştı- đını söylerdi. Talbothays'deki taşra delikanlıları ve güzel genç kızlarla aynı evde ahbaplık etmenin zararlı etkisiy- di bu.

Kahvaltıdan sonra Angel, ikisi de Evanjelik olmayan, iyi eğitimli, nitelikleri hücrelerine dek tasdiklenmiş, her yıl sistematik bir öğrenimin tezgâhından geçenlerin nadide örneklerinden olan iki abisiyle yürüyüşe çıktı. İkisi de uzağı göremiyordu ve görüşlerindeki bozukluğun mahiyetine aldırmaksızın, ipli monokl revahta olduğunda ipli monokl, çift camlı gözlük revahta olduğunda çift camlı gözlük, normal gözlük revahta olduğunda da normal gözlük takıyorlardı. Wordsworth yüceltiliyorsa onun cepkitaplarını yanlarında taşıyor, Shelley küçümseyiyorsa onun eserlerinin raflarda toz tutmasına göz yumuyorlardı. Correggio'nun Kutsal Aile tabloları beğenildiğinde onun Kutsal Aile tablolarını beğeniyor, Correggio, Velázquez'in lehine kötülendiğindeyse hiçbir şahsi itiraz da bulunmadan hevesle buna uyuyorlardı.

Onlar Angel'ın toplumsal beceriksizliğini görürken, Angel da onların zihinsel sınırlılıklarının arttığının farkındaydı. Ona kalırsa Felix tepeden tırnağa Kilise, Cuthbert de Akademi kesilmişti. Birinin dünyası Kilise Meclisleri ve piskopos ziyaretleri, diğ erinin Cambridge Üniversitesi çevresinde dönüyordu. İki kardeş de uygar bir toplumda ne Akademi ne de Kilise mensubu olan milyonlarca önemsiz yabancı nın varlığını samimiyetle kabul ediyordu fakat onlar dikkate alınacak ve saygı duyulacak değil, ancak hoş görülmesi gereken insanlardı.

İkisi de saygılı ve nazik evlatlardı; anne babalarını düzenli olarak ziyaret ederlerdi. İlahiyatın yozlaşan seyrindeki çok yeni bir sürgünde filizlenen Felix babasına göre daha özverisiz ve aldırı şsızdı. Sahibi için arz ettiği tehlike bakımından karşıt fikirlere babasından daha hoş görül ü, kendi öğ retisini hafife aldığı takdirde onları bağışlamaya babasından daha isteksizdi. Cuthbert ise genel olarak daha açık görüşlüydü, ama yakından bakınca gönlü o kadar da geniş değildi.

Tepenin eteklerinde yürürlerken Angel yine aynı duyguya kapıldı: Kendisine kıyasla ne kadar üstünlüğe sahip olursa olsunlar, ikisi de hayatı gerçekten yaşandığı haliyle göremiyor veya açıklamıyorlardı. Belki birçok kişide olduğu gibi, onların da gözlem güçleri ifade güçlerinin gerisinde kalıyordu. İkisi de kendilerinin ve meslektaşlarının yüzdüğü sakin ve uysal akışın dışındaki karmaşık güçler hakkında yeterli fikir sahibi değildi. İkisi de yerel gerçeğe evrensel gerçek arasındaki farkı göremiyordu; onların ruhani ve akademik müzakerelerinde konuşulan iç dünyaya kıyasla dış dünyanın bambaşka bir şey düşündüğünü bilmiyorlardı.

Kardeşiyle başka şeyler de konuşan Felix, gözlük camlarının ardından hüznü bir ciddiyetle uzak çayırlara bakarken ona, “Artık senin için herhalde varsa yoksa çiftçilik kardeşim,” dedi. “O yüzden bunu en iyi şekilde değerlendirmeliyiz. Fakat senden ahlaki ülküleri olabilirdiğince gözetmeni istiyorum. Çiftçilik elbette bedenlen çalışıp didinmeyi gerektiriyor, ama sade bir yaşantıyla yüksek düşünceler sürdürülemez diye bir şey yok.”

Angel, “Elbette sürdürülebilir,” diye onayladı onu. “Biraz senin alanına girmiş gibi olacağım ama bu bin dokuz yüz yıl önce kanıtlanmadı mı zaten? Yüksek düşünce ve ahlaki ülkülerimden vazgeçebileceğimi sana düşündüren nedir Felix?”

“Mektuplarındaki üsluptan ve konuştuklarımızdan düşünsel kavrayışını biraz yitirdiğin izlenimine kapılmıştım. Ama bu sadece bir izlenim. Sana da öyle gelmedi mi Cuthbert?”

Angel, “Bak, Felix,” dedi soğuk bir edayla, “bizim çok iyi arkadaş olduğumuzu, her birimizin kendi yolunda ilerlediğini biliyorsun ama düşünsel kavrayış konusuna geleceksen bence sen, olanla yetinen bir dogmacı olarak, beni bir yana bırakıp kendi kavrayışının nasıl olduğuna baksan daha iyi olur.”

Baba ve annelerinin sabahki cemaat işleri genellikle ne vakit biterse o zaman hazırlanan yemek için tepeden indiler. Öğleden sonra gelen olursa Mr. ve Mrs. Clare kendi rahatlarını düşünmeksizin onların da işine koşarlardı, ama oğlanların üçü de bu konuda –aşağı yukarı fikir birliğinde bulunarak– ebeveynlerinin biraz daha modern bir tutum takınmalarını dilerdi.

Yürüyüş hepsini, ama özellikle de artık bir açık hava insanı olan ve mandıranın biraz gelişigüzel hazırlanan sofrasındaki bereketli *dapes inemptae*¹’ye alışan Angel’ı acıktırmıştı. Fakat ihtiyarların ikisi de ortada yoktu ve nihayet geldiklerinde oğullar beklemekten usanmışlardı. Kendilerini hiçe sayan çift, ten tutsaklığını biraz da tatarsızca sürdürmeye çalıştıkları bazı hasta cemaat üyelerinin iştahını açmakla uğraşırken kendi iştahlarını unutmuşlardı.

Aile sofraya oturdu, yemek sadeydi. Soğuk etler önlerine kondu. Angel, mandırada yapıldığı gibi güzelce kızartılmasını söylediği ve içindeki enfes ot çeşnilerinin annesiyle babasının da kendisi kadar tadına varmasını istediği Mrs. Crick’in kan sosisini arandı.

Onu gören annesi, “Ah canım oğlum, kan sosislerine bakıyorsun değil mi?” dedi. “Ama sebebini öğrenince senin de, tıpkı baban ve ben gibi, onları aramayacağına eminim. Mrs. Crick’in nazik armağanını titreme nöbetleri yüzünden bu aralar hiç ekmek parası kazanamayan adamın çocuklarına götürmeyi önerdim. Baban buna çok sevineceklerini söyledi ve biz de öyle yaptık.”

Angel neşeyle, “İyi yapmışsınız,” diyerek bu sefer bal likörüne baktı.

1. (Lat.) “Satın alınmamış öğün”. Romalı şair Horatius’un, bir şiirinde (“Epo-
don” II, 48), kendi yetiştirdikleriyle sofraya kuran çiftçi eşini överken kullandığı
bir ifade. (Ç.N.)

Annesi, "Likör bana biraz fazla alkollü geldiği için," diye devam etti, "onu meşrubat olarak değil de acil durumlarda rom veya brendi olarak değerlendirelim dedim ve ecza dolabına koydum."

Babası, "İlke olarak bu sofrada asla içki içmeyiz," diye ekledi.

Angel, "İyi de mandıracının karısına ne diyeceğim ben?" diye sordu.

Babası, "Doğruyu tabii ki," dedi.

"Likör ve kan sosislerini çok beğendiğimizi söylemeyi tercih ederdim. Kadın çok düşünceli ve tatlı biri, döndüğümde bana bunu soracağına eminim."

Mr. Clare açık bir dille, "Madem yemedik, yediğimizi söyleyemezsin," diye karşılık verdi.

"Tüh, likör de efsaneydi halbuki."

Cuthbert ve Felix aynı anda, "Nasıldı?" diye sordular.

Angel kızarak, "Talbothays'de öyle derler," dedi. Anne ve babasının duygu bakımından kusurlu olsa da davranış bakımından haklı olduklarını hissedip başka bir şey söylemedi.

26

Angel yüreğinden geçenleri ancak akşama doğru, ailece dua ettikten sonra babasına açma fırsatı bulabildi. Halının üstünde, abilerinin arkasında diz çökmüş vaziyette onların yürüyüş çizmelerinin topuklarındaki küçük çivileri incelerken kendini hazırladı. Duanın ardından abiler anneleriyle birlikte odadan çıkınca Angel babasıyla yalnız kaldı.

Genç adam babasıyla önce İngiltere veya koloniler-

de çiftçilik yapma tasarısını enine boyuna konuştu. Babası, onu Cambridge'e gönderme masrafına girmedığı ve bu yüzden en küçük oğlunun kendini haksızlığa uğramış hissetmesini istemediği için, günün birinde toprak satın alabilsin veya kiralayabilsin diye her yıl kenara bir miktar para koyduğunu açıkladı.

"Dünya serveti bakımından birkaç yıl içinde abilerini geride bırakacağına şüphe yok," dedi.

İhtiyar Mr. Clare'in ne kadar düşünceli olduğunu gören Angel daha mühim bulduğu öteki konuya geçti. Babasına artık yirmi altı yaşına geldiğini ve çiftçiliğe başlarken arkasını kollayacak bir çift göze, kendisi dışarıda çalışırken işleri çekip çevirecek birine ihtiyacı olduğunu söyledi. O bakımdan evlenmesi iyi olmaz mıydı?

Babası bunu akla yakın bulunca Angel da sorusunu sordu.

"Tutumlu, çalışkan bir çiftçi olarak sence bana nasıl bir eş daha uygun olur?"

"Her zaman sana yardımcı olacak ve huzur verecek gerçek bir Hristiyan. Gerisi çok da önemli değil. Öyle biri var aslında, benim iyi niyetli arkadaşım ve komşum Dr. Chant..."

"İyi de eşim olacak kişinin öncelikle inek sağmayı, yayıkta tereyağı çalkalamayı, enfes peynirler yapmayı, tavuklarla hindileri kuluçkaya yatırmayı, civcivlere bakmayı, acil durumlarda tarladaki işçileri yönetmeyi, koyunların ve ineklerin değerini hesaplamayı bilmesi gerekmez mi?"

"Bir çiftçi karısı olacaksa evet, tabii ki öyle. Yani bunlar da iyi olur." İhtiyar Mr. Clare belli ki bu konuları hiç düşünmemişti. "Ben de şunu ekleyeceğim," diyerek yeniden söze girdi, "özellikle annen ve ben, temiz ve dindar bir kadın olarak vaktiyle senin de ilgi duyduğun arkadaşın Mercy'den daha iyisini bulamayacağını düşünün-

yoruz. Komşum Chant'ın kızı son zamanlarda, bazı gençler gibi, bayramlarda komünyon masasını çiçek ve benzeri şeylerle süsleme modasına kapılmış görünüyor, üstelik o masaya sunak diyerek beni dehşete düşürüyor fakat gereksiz şatafata benim kadar karşı olan babası bunun düzeleceğini söylüyor. Ben de bunun geçici bir genç kız hevesi olduğuna eminim.”

“Tabii, tabii, Mercy iyi kalpli ve dindardır, biliyorum. Fakat bana Miss Chant kadar temiz ve erdemli, ama onun dinî yetkinliklerine sahip olmak yerine çiftlik hayatının gerekliliklerini bir çiftçi kadar iyi bilen biri benim için çok daha iyi olmaz mı sence?”

Angel'ın babası, çiftçi karısının görevlerinin Pavlus'çu bir insanlık anlayışından sonra geldiği konusunda ısrarcıydı. Fevri Angel hem babasının hislerine saygı göstermeye hem de yüreğindeki arzuyu yerine getirmeye çalışırken ikiye bölünmüş davranmaya başladı. Kader veya takdir ilahinin, bir çiftçinin can yoldaşı olabilecek her türlü vasma sahip, son derece ağırbaşlı bir kadını karşısına çıkardığını söyledi. Gerçi onun, babasının Aşağı Kilise'sine bağlı olup olmadığına açıklık getirmede ama Tess böyle bir şeye itiraz etmezdi herhalde. Her pazar kiliseye giden, kendi halinde bir Hristiyandı. Dürüst, kavrayışı yüksek, akıllı, nispeten zarif, bir rahibe kadar iffetli ve olağanüstü güzeldi.

Konuşma sırasında çalışma odasına usulca giren annesi şaşkınlıkla, “Senin de üyesi olmak istediğin bir aileden mi? Kısacası bir hanımefendi mi?” diye sordu.

Angel, “Bizim hanımefendi diyeceğimiz biri değil,” dedi lafı uzatmadan. “Bir köylü kızı ve ben bununla gurur duyuyorum. Ama duygu ve mizaç bakımından yine de bir *hanımefendi* olduğunu söylemem gerek.”

“Mercy Chant çok iyi bir aileden.”

Angel, “Of, bunun bana ne faydası var anne?” dedi

çabucak. “Şimdi ve ileride güç şartlarda yaşamak zorundaki bir erkek için karısının ailesinin ne faydası olur?”

Annesi gülmüş çerçevesi gözlüğünün gerisinden oğluna bakarak, “Mercy kültürlü biri. Kültürün de kendine göre bir cazibesi vardır,” diye karşı verdi.

“Süreceğim hayatta öyle kültürü ben ne yapayım? Eğitim konusuna gelince, onunla ben ilgilenebilirim. Yetenekli bir öğrenci olduğunu, tanışınca siz de anlayacaksınız. Şiirle dolup taşan birinden söz ediyorum; deyim yerindeyse şiirin hayat bulmuş halinden. Şairlerin yazmakla yetindikleri şeyleri o yaşıyor... Üstelik kusursuz bir Hristiyan olduğuna da şüphem yok. Belki sizin de tohumlarınızı ekmeyi isteyeceğiniz bir kabile, sınıf ve cinsten.”

“Ah Angel, dalga geçiyorsun!”

“Affedersin anne. Ama kız gerçekten neredeyse her pazar sabahı kiliseye giden iyi bir Hristiyan. Sırf bu yüzden bile onun, varsa bile, herhangi bir toplumsal eksikliğini hoş göreceğinize ve benim için en iyi seçim olduğunu anlayacağınıza eminim.” Angel, uygulandığını sevgili Tess’iyle birlikte diğer sütçü kızlarda da gördüğünde neredeyse küçümsediği, esasen doğa kaynaklı inançların arasında bariz şekilde eğreti duran (ve böylesine işe yarayacağını hayal bile edemediği), üzerine kafa yorulmamış dindarlığı şimdi ballandıra ballandıra anlatıyordu.

Kendi oğullarının, meçhul genç kadına yakıştırılan bu sıfatları hak edip etmediğinden esefle şüphe duyan Mr. ve Mrs. Clare ise, Tess’in hiç olmazsa sağlam bir dünya görüşü olmasının, ama özellikle de ikisinin bir takdiri-ilahi sonucu karşılaşmasının göz ardı edilemeyecek bir durum olduğunu düşünmeye başlamışlardı. Çünkü Angel için dindarlık hiçbir zaman bir tercih sebebi olmaya-caktı. Sonunda acele etmemek gerektiğini, ama kızı görmeye de itiraz etmeyeceklerini söylediler.

Böylece Angel şimdilik daha fazla ayrıntıya girmek zorunda kalmadı. Ne kadar dürüst ve özverili davransalar da, orta sınıfa mensup insanlar olarak, Angel anne babasının içten içe bazı önyargılar barındırdığını ve bunların ancak biraz diplomasiyle üstesinden gelinebileceğini düşünüyordu. Yasal açıdan istediğini yapmakta serbest olmasına ve –muhtemelen uzakta yaşayacakları hesaba katıldığında– gelinin nitelikleri anne babasının hayatında somut bir fark yaratmayacak olmasına rağmen Angel, hayatının en önemli kararını verirken onları kırmak ve duygularını incitmek istemiyordu.

Tess'in hayatında tesadüf eseri vuku bulmuş şeyleri elzem niteliklermiş gibi anlatırken, kendi tutarsızlıklarını da görmüştü aslında. Mandıracılıktaki hünerleri, öğrenmeye yatkınlığı, hele ki iyi bir Hristiyan oluşu yüzünden değil, onu –ruhunu, yüreğini, varlığını– olduğu gibi seviyordu. Onun doğal ve basit varoluşu Angel için yeterince makbuldü zaten, ilaveten toplumsal bir cila gerektirmiyordu. Ona göre eğitim, evdeki mutluluğu belirleyen duygu ve dürtülerin ritmi üzerinde pek az etkili olabilirdi. Gerçi çağlar boyu gelişen ahlaki ve akli terbiye dizgelerinin insan doğasındaki gayriihtiyari, hatta bilinçsiz içgüdüleri kaydadeğer ölçüde yükselttiği elbette takdir edilecektir fakat Angel'ın gördüğü kadarıyla kültür bugüne dek, etkisine aldığı hayatların ancak zihinsel üst derisine nüfuz edebilmişti. Bu inancı son zamanlarda, eğitilmiş orta sınıftan taşra toplumuna uzanan kadınlarla olan tecrübesiyle de doğrulamıştı. Öyle ki bu tecrübe ona, belli bir toplumsal tabakadaki iyi ve akıllı kadınlarla başka bir toplumsal tabakadaki iyi ve akıllı kadınlar arasındaki gerçek farkın aynı tabaka veya sınıf içindeki iyi ve kötüler, akıllı ve aptallar arasındaki farktan çok daha az olduğunu göstermişti.

Yola çıkacağı sabahtı. Abileri kuzeyi gezerek yürümek, oradan da biri üniversitesine, öbürü papaz yardım-

cılığına dönmek üzere baba evinden önceki gün ayrılmışlardı. Angel da onlara katılabilirdi ama bunun yerine Talbothays'deki sevgilisine dönmeyi tercih etmişti. Bu grubun içinde yabancı hissedeceğini biliyordu çünkü kardeşler arasındaki en takdire şayan hümanist, en ideal dindar, hatta en okumuş Mesihbilim uzmanı olmasına rağmen, bilinç bakımından diğer üçünden öyle uzaklaşmıştı ki kendisine ayrılan yuvarlak yuvaya, köşeli haliyle sığamıyordu. Nitekim ne Felix'e ne de Cuthbert'a Tess'ten söz edebilmişti.

Annesi ona birkaç sandviç hazırladı, babası kendi kısağıyla ona kısa bir mesafe boyunca eşlik etti. İşlerini bir güzel halleden Angel gölgeli kır yollarında sakince ilerlerken, babasının papazlık görevlerinin zorluğundan ve çok sevdiği ruhban kardeşlerinin, tehlikeli buldukları Kalvinist öğreti doğrultusunda Yeni Ahit'e getirdiği katkı yorum yüzünden kendisine soğuk davrandığından söz etmesini sessizlik içinde keyifle dinliyordu.

Mr. Clare sevecen bir küçümsemeyle, "Tehlikeliymiş!" diyerek o yaklaşımın saçmalığını gösteren deneyimlerini aktarmaya girişti. Yalnızca yoksulların değil, zenginlerin ve rahatı yerinde olanların arasında da kötü bir yaşam sürenlerin mucizevi bir şekilde doğru yolu bulmasına nasıl aracı olduğunu anlattı, nice başarısızlığını da açıkyüreklilikle itiraf etti.

Başarısızlıklarından birine örnek vermek için, yaklaşık altmış kilometre uzaktaki Trantridge dolaylarında yaşayan d'Urberville adında genç, türedi bir toprak sahibini andı.

"Kingsbere ve diğer yerlerdeki eski d'Urberville'lerden biri mi?" diye sordu. "Hani o esrarengiz dört atlı araba efsanesine konu olan soyu tükenmiş sülale?"

"Yok. Gerçek d'Urberville'ler sanırım en az altmışseksen yıl önce dağılıp ortadan kayboldular. Bunlar, on-

ların adını alan yeni bir aile olmalı. Eski şövalye soyunun hatırı için yalancı olduklarını umuyorum. Hayret, sen eski sülalelere ilgi mi duyuyorsun? Onları benden bile hafife aldığını sanırdım.”

Angel biraz sabırsızca, “Beni yanlış anlıyorsun baba ve çoğu zaman böyle yapıyorsun zaten,” dedi. “Sırf eskiye dayandıkları için kendilerine biçtikleri onura şüpheyle bakıyorum ben. Kendi içlerindeki bilgiler bile, Hamlet’in dediği gibi, ‘Onların gelecekleriyle oynamış olmayacaklar mı?’¹ Ama şiirsel, teatral ve hatta tarihsel açıdan onlara sevgiyle bağlıyım.”

Çok ince olmasa bile bu ayrım baba Mr. Clare için yine de fazlaydı. Adamcağız başlamak üzere olduğu hikâyeye devam ederek, sözümona d’Urberville olan babanın ölümünün ardından oğulun, kör annesine rağmen –ki bu durumun onu daha anlayışlı kılması gerekir– günahkâr zevklere daldığını anlattı. Memleketin o tarafında misyonerlik vaazları verdiği sırada d’Urberville’in yapıp ettikleri kulağına gelmiş, o da genç adamın manevi durumu hakkında onunla konuşmaya cüret etmişti. Gerçi Mr. Clare bir başkasının yerine vaaz veriyordu ve oranın yabancısıydı ama bu, ona Aziz Luka’nın şu sözlerini aktarmayı görev bilmesine engel değildi: “Ey akılsız, bu gece canın senden istenecek!”² Genç adam bu açık saldırıya çok bozulmuş ve daha sonraki karşılaşmalarında devam eden söz dalaşında, Mr. Clare’in kır saçlarına bile aldırmadan ona herkesin içinde hakaret etmekten çekinmemişti.

Angel sinirden kızardı.

1. William Shakespeare, *Hamlet* II. Perde 2. Sahne, çev. Sabahattin Eyüboğlu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2008. (Ç.N.)

2. Yeni Ahit’e göre Tanrı’nın kendisi için servet biriktiren bir zengine, Tanrı katında zengin olmayanın sonunun ne olacağını söylediği bölüm. Yeni Ahit, “Luka”, 12:20. (Y.N.)

“Babacığım,” dedi, “böyle alçakların sana hiç yoktan acı çektirmesine izin vermesen keşke!”

Babası, “Acı mı?” dedi. Kırıksık çehresi fedakârlığın azmiyle ışıldıyordu. ‘Ben sadece o zavallı, sefil gencin hesabına acı çektim. Onun öfkeli sözlerinin, hatta darbelerinin bana acı vereceğini mi sanıyorsun? ‘Bize sövenlere iyilik diliyoruz, zulmedilince sabrediyoruz. İftiraya uğrayınca tatlılıkla karşılık veriyoruz. Şu âna dek adeta dünyanın süprüntüsü, her şeyin döküntüsü olduk.’ Korintliler’e söylenen bu kadim ve asil sözler¹ bugüne kadar doğruluğundan hiçbir şey yitirmedi.”

“Darbe mi dedin baba? Sana vurmaya vardırma işi, değil mi?”

“Hayır, vardırma. Ama delice bir sarhoşluk halindeki insanların bana vurduğu oldu.”

“Olamaz!”

“Hem de düzinelerce kez, oğlum. Ama ne oldu? Kendi yakınlarını katletmenin suçudan onları kurtardım ve gün geldi bana teşekkür, Tanrı’ya da şükrettiler.”

Angel, “O genç adamla da aynısı olur dilerim!” dedi hararetle. “Ama dediklerine bakılırsa, korkarım tam tersi olmuştur.”

Mr. Clare, “Yine de umudumuzu yitirmeyelim,” diye karşılık verdi. “Bu dünyada muhtemelen bir daha karşılaşmayacak olsak bile onun için dua etmeyi sürdürüyorum. Yine de naçizane sözlerim, belki günün birinde hayırlı bir tohum olarak kalbinde yeşerebilir.”

Angel’ın babası her zaman olduğu gibi bir çocuk kadar iyimserdi. Oğlu onun dar bakışını kabul edemese bile yaptıklarına saygı duyuyor ve softanın içindeki kahramanı görebiliyordu. Hatta ona Tessy’yle evlenmek istediğini

1. Yeni Ahit, “1. Korintliler”, 4:12-13. (Ç.N.)

söylediğinde, kızın hali vaktinin yerinde olup olmadığını sormak bir kere bile aklına gelmediği için babasının tutumunu şimdi her zamankinden de çok takdir ediyordu. Dünya nimetlerine duyulan aynı ilgisizlik, Angel'ı çiftçilik yapmaya yöneltmişti ve belki de abilerinin hayatları boyunca yoksul birer papaz olarak yaşamayı seçmesine de aynı şey sebep olmuştu. Dinî konularda ondan farklı düşünse de, insani bakımdan çoğu zaman babasına iki abisinden daha yakın durduğunu hissediyordu.

27

Gün ortasının göz kamaştıran güneşinde, inişli çıkışlı yaklaşık kırk kilometrelik yolculuğun ardından, Angel öğleden sonra Talbothays'in iki-üç kilometre kadar batısındaki küçük, ayrı bir tepeye ulaştı ve o canlı, nemli yeşil çukuru, Var ya da Froom Vadisi'ni yeniden süzdü. Bulunduğu yerden hemen aşağıdaki bereketli alüvyonlu toprağa indi; hava ağırlaşıyordu; yaz meyvelerinin baygın kokusu, pus, saman ve çiçekler günün bu saatinde hayvanları, arıları ve kelebekleri bile mest eden geniş koku havuzları oluşturuyordu adeta. Clare buraya artık öyle aşinaydı ki çayırılara yayılan inekleri uzaktan bile isim isim tanıyordu. Öğrenciliği sırasında hiç tatmadığı bir zevk olarak, vadideki hayatın iç yüzünü uzaktan görebilme gücünün tadını çıkardı. Ailesini ne kadar sevse de onların evindeki yaşantıyı tekrar gördükten sonra buraya gelmek, elini kolunu bağlayan zincirlerden sıyrılmış hissettiriyordu; İngiliz kırsal toplumlarının davranışlarına etki eden o geleneksel engellerin burada olmayışının yanı sıra Talbothays'de yerli toprak sahibi bile yoktu.

Mandıra ahalisinden kimse dışarıda değildi. Herkes, yaz mevsiminde fazla erken kalkmanın zorunlu kıldığı, her zamanki bir-iki saatlik öğle uykusuna çekilmişti. Fırçalana fırçalana matlaşıp solmuş ahşap kasnaklı kovalar, portmanto görevi görsün diye kapıya tutturulan kabuğu soyulmuş, çatallı bir meşe dalında şapka gibi dizili duruyordu ve hepsi de akşam sağımina hazır ve kuruydu. İçeri giren Angel evin sessiz koridorlarından arka odalara geçti ve bir süre etrafa kulak kabarttı. Erkeklerden bazılarının yattığı arabalıktan aralıksız horultular geliyor, sıcaaktan bunalan daha uzaktaki domuzlardansa inilti ve ciyaklamalar yükseliyordu. İri yapraklı ravent ve lahanalar da uyuyor, cansız geniş yüzeyleri güneşte yarı açık şemsiyeler gibi salınıyordu.

Angel atının gemini çıkarıp onu doyurdu, tekrar içeri girerken saat üçü vurdu. Bu vakitte sütün kaymağı alınırdı. Saatin vuruşuyla birlikte üst katın döşeme tahtalarından gıcirtılar, sonra da merdivenden inen ayak sesleri geldi. Birkaç saniye sonra Angel'ın karşısında belirecek olan Tess'e aitti bu sesler.

Tess onun ne içeri girdiğini duymuştu ne de orada olduğunun farkındaydı. Ağzının içindeki, yılanı andıran kırmızılığı Angel'a gösterecek kadar esnedi. Bir kolunu başının tepesinde toplanan saçının yukarısına öyle kaldırdı ki güneş yanığı teninin iç tarafındaki ipeksi narinlik ortaya çıktı. Yüzünden uyku akıyor ve gözkapakları hâlâ tam açılmamıştı. Doğası buram buram taşıyordu kendinden. Bir kadın ruhunun hiç olmadığı kadar vücut bulduğu, en ruhani güzelliğin bile tene büründüğü ve cinsiyetin görünürlük kazandığı bir andı bu.

Yüzünün geri kalanı uyumayı sürdürürken uyuşukluğun çöktüğü gözlerinde bir parıltı çaktı. Sevinç, utanç ve şaşkınlığın tuhaf bir karışımıyla bir nida yükseldi.

“Aa, Mr. Clare! Beni korkuttunuz... ben...”

Tess, Mr. Clare'in yaptığı açıklamadan sonra ilişkilerinin değiştiğini hatırlayacak fırsatı bulamamıştı henüz ama merdivenin en alt basamağına inip de Angel'in sevgi dolu bakışıyla karşılaşınca konunun ciddiyeti yüzüne yansdı.

Kollarıyla onu sarıp yüzünü pembe yanağına yaslayan Angel, "Sevgili Tessy, canım!" diye fısıldadı. "Ne olur bana Angel de artık. Buraya alelacele dönmemin sebebi sensin!"

Tess'in kalbi, Angel'inkine cevaben heyecanla çarpıyordu. Girişteki kırmızı tuğla döşeli zeminde dururlarken pencereden eğik açıyla giren güneş, Tess'i bağrına sıkıca bastıran genç adamın sırtına, Tess'in ise eğilmiş yüzüne, şakaklarındaki mavi damarlara, çıplak koluna, boynuna ve saç diplerine vuruyordu. Giysileriyle yattığı için güneşlenen bir kedi kadar sıcaktı Tess. Başta doğrudan Angel'a bakmamıştı ama çok geçmeden gözlerini kaldırdı. Genç adamın gözleri onunkilere, onun mavi, siyah, gri ve menekşe harelere ışıldayan her dem değişken gözbebeklerinin derinliklerine dalarken, o da şeytana uyarak Âdem'i süzen Havva gibi onu süzüyordu.

"Sütün kaymağını almalıyım," dedi. "Bugün yaşlı Deb'den başka bana yardım edecek kimse yok. Mrs. Crick, Mr. Crick'le birlikte pazara gitti, Retty kendini iyi hissetmiyor, öbürleri de başka yerlere dağıldı ve sağım saatine kadar dönmeyecekler."

Süthaneye geçerlerken Deborah Fyander da merdivende belirdi.

Mr. Clare yukarı doğru, "Döndüm Deborah!" diye seslendi. "Kaymak için Tess'e ben yardım edebilirim. Eminim yorgunsundur, sağım vaktine kadar aşağı inme gerek yok."

Talbothays'te sütün kaymağı o gün öğleden sonra muhtemelen çok iyi alınmadı. Bildiği nesnelerin, ışık, göl-

ge ve konuma sahip olmalarına rağmen dış hatlardan yoksun görüldüğü bir düştüydü sanki Tess. Kaymağı tekrar sıyırmak üzere kevgiri soğutmak için tulumbanın altına tuttuğu her seferinde eli titriyordu. Angel'ın sevgisi öyle somut ve hararetliydi ki, Tess adeta kavurucu güneşe maruz kalan bir bitki gibi sakınıyordu.

Derken Angel onu yeniden kendine doğru çekti ve Tess, süt kaplarının ağzındaki kaymak kalıntılarını parmağıyla sıyırmayı bitirince, Angel o parmağı yalayarak temizledi: Talbothays Mandırası'nın sınırlandırılmamış örf ve âdetleri artık ona daha uygun geliyordu.

Sonra tatlı bir sesle tekrar konuya döndü. "Sonraya bırakmaktansa şimdi de pekâlâ söyleyebilirim canım," dedi. "Geçen hafta, çayırdaki o günden beri aklımdan çıkmayan son derece gerçekçi bir şey sormak istiyorum sana. Yakın zamanda evlenmek istiyorum ve bir çiftçi olarak, karımın da çiftlik idaresinden iyi anlayan biri olmasına ihtiyacım var. O kadın sen olur musun Tessy?"

Tess, mantığının onaylamadığı bir dürtüye teslim olduğunu düşünmesin diye durumu özellikle böyle ifade etmişti.

Tess bitkinleşti. Yakınlığın kaçınılmaz akıbetine, Mr. Clare'i sevmenin zorunluluğuna boyun eğmiş, ama buradan böyle bir sonuç çıkacağını hesap edememişti. Genç adam da böyle çabuk bir teklif yapmaya niyetlenmemişti aslında. Vermeye yemin ettiği o mecburi cevabı içi yanarak, vakur bir kadın olarak mırıldandı.

"Ah, Mr. Clare, sizin karınız olamam. Olamam!"

Verdiği kararı sesli işitince yüreği burkulan Tess başını ısırapla eğdi.

Aldığı karşılığa şaşırان Angel, "Ama Tess!" diyerek onu hırsıyla kendine çekti. "Hayır mı diyorsun? Ama beni seviyorsun değil mi?"

Tess'in tatlı ve dürüst sesi, "Evet, tabii! Dünyada bir

başkasının değil, sizin olmayı isterim,” dedi üzüntüyle. “Ama sizinle *evlenemem* işte!”

Angel onu biraz uzaklaştırarak, “Tess, yoksa bir başkasıyla mı nişanlısın?” diye sordu?”

“Yok, yok!”

“O halde beni niye reddediyorsun?”

“Evlenmek istemiyorum! Evlenmeyi hiç düşünmedim. Yapamam! Ben sizi sadece sevmek istiyorum.”

“İyi de niye?”

Çareyi bir bahanede arayan Tess kekelemeye başladı...

“Babanız papaz, anneniz de benim gibi biriyle değil, bir hanımefendiyle evlenmenizi ister.”

“Saçma. İkisiyle de konuştum ben. Biraz da bu yüzden gitmişim eve.”

Tess, “Ama ben evlenemem. Asla, asla!” diye yineledi.

“Teklifim çok mu ani oldu bir tanem?”

“Evet, böyle bir şey beklemiyordum.”

“O zaman sen şimdilik bunu hiç konuşmamışız gibi düşün. Ben de sana zaman tanıyayım Tessy. Gelir gelmez bu meseleyi açmamam gerekirdi. Bir süre bunu unutalım.”

Tess parıldayan kevgiri tekrar aldı, tulumbanın altına tuttu ve yine işe koyuldu. Fakat ne yaparsa yapsın, üstteki kaymağı almak için göstermesi gereken mahareti gösteremiyordu: Kevgir kâh alttaki sütun içine dalıyor, kâh yukarıda kalıyordu. Asla açıklayamayacağı bir üzüntü yüzünden gözlerine iki damla yaş dolduğu için en iyi arkadaşını ve değerli destekçisini doğru düzgün göremiyordu.

Başını Angel'dan uzağa çevirerek, “Kaymağı alamıyorum, alamıyorum işte!” diye söylendi.

Onu daha fazla üzüp işine engel olmak istemeyen genç adam daha genel konulara geçti.

“Ailem hakkında yanlış düşünüyorsun. Onlar görebileceğin en sade insanlardan, üstelik çok da mütevazıdılar. Geriye kalan birkaç Evanjelik ekolden birine mensuplar. Sen de Evanjelik misin Tessy?”

“Bilmiyorum.”

“Kiliseye gayet düzenli gidiyorsun. Bana söylediklerine göre buranın papazı Yüksek Kilise’den değilmiş.”

Yöre papazını her hafta dinleyen Tess’in onun fikirleri hakkındaki bilgisi, ona hiç kulak vermemiş olan Angel’inkinden bile muğlak görünüyordu.

Lafı yuvarlamayı daha güvenli bulan Tess, “Orada anlatılanlara kendimi daha iyi verebilmeyi dilerdim,” dedi. “Çoğu zaman üzülüyorum buna.”

Öyle içten konuşuyordu ki, ilke bakımından Yüksek mi, Aşağı mı, yoksa Geniş mi olduğunu bilmese bile, Angel babasının ona dinî gerekçelerle itiraz edemeyeceğinden emindi. Angel’a gelince, Tess’in sahip olduğu ve ona besbelli çocukluğunda aşılana karma inanç, görünüşte Yüksek Kilise’ye meyletse bile özde ancak panteizm olabilirdi. Karma veya değil, genç adamın istediği son şey o inancı daha da fazla karıştırmaktı:

Kız kardeşini dua ederken kendi haline,
Erken cennetine, mutlu düşüncelerine bırak;
Ahenkli günlerle geçen bir hayatı
Bulandırma karanlık imalarla.¹

Gerçi Angel bu öğüdü şairane bulduğu kadar dürüst bulmazdı, ama bugün ona seve seve uyacaktı.

Ziyaretinde olup bitenleri, babasının yaşam tarzını, ilkelerine nasıl sıkı sıkıya bağlı biri olduğunu anlatmayı

1. İngiliz şair Alfred Tennyson’ın (1809-1892) “In Memoriam XXIII” şiirinden. (Ç.N.)

sürdürdü. Tess de sakinleşti, kaymağı daha rahat alabildi. İşlerini ardı sıra bitirdikçe Angel da peşinden geldi ve kaplardaki sütü boşaltmak için tıpaları çekti.

Konuyu kendinden uzak tutma isteğiyle, “İçeri girdiğinizde moraliniz biraz bozuk gibiydi,” dedi Tess.

“Eh, evet. Babam bana uzun uzun yaşadığı sıkıntılarını ve zorlukları anlattı; bunlar genellikle keyfimi kaçırıyor. İşini öyle bir tutkuyla yapıyor ki düşünce tarzı onunkinden farklı insanlardan sık sık hakaret yiyor ve itilip kakılıyor. Onun yaşında birinin böyle aşağılandığını duymak hoşuma gitmiyor; içtenliği bu boyuta vardır-maktan hayır geleceğine de hiç inanmıyorum. Bana daha geçenlerde başından geçen tatsız bir olayı anlattı. Bir misyoner topluluğunun misafiri olarak buradan yaklaşık altmış kilometre uzaklıktaki Trantridge dolaylarına vaaz vermeye gitmiş ve oralarda tanıştığı alaycı, iyiliğe inananmayan, annesi kör bir gence –bölgedeki bir toprak sahibinin oğluna– öğüt vermeyi kendine vazife edinmiş. Babam bu adamı derhal karşısına alıp konuşunca epey kargaşa çıkmış. İşe yaramayacağı çok belli olduğu halde bir yabancıyı muhatap almasının hiç akıllıca olmadığını söylemem gerek. Fakat o, zamanı uygun olsun olmasın, görevini mutlaka yerine getirmek ister ve tabii yalnızca katıksız kötüler değil, sıkıştırılmaktan hiç hoşlanmayan rahatına düşkünler arasından da çokça düşman edinir. Gerçi o bunlarla gurur duyuyor ve dolaylı yoldan da iyilik yapılabileceğini söylüyor ama artık yaşlandı ve keşke kendini bu kadar yormasa, domuzları çamurda yuvarlanmaya bıraksa.”¹

1. Yeni Ahit'te geçen sözlere gönderme yapılıyor: “Zaman uygun olsun olmasın, görevini sürdür”, Yeni Ahit, “2. Timoteos”, 4:2; “Domuz da yıkan-dıktan sonra çamurda yuvarlanmaya döner”, Yeni Ahit, “2. Petrus”, 2:22. (Ç.N.)

Tess'in bakışları sertleşip bitkinleşmiş, dolgun dudaklarına acıklı bir ifade yerleşmişti fakat ürkekliği geçmişti. Neyse ki babasına yönelen düşünceleri yüzünden Angel ona pek dikkat etmiyordu. Böylece içi sıvı dolu dikdörtgenleri süze süze ilerleyerek işlerini bitirdiler, arkasından öbür kızlar gelip kovaları aldı ve Deb de yeni mahsuller gelmeden önce süt kaplarını kaynar suyla yıkadı. Tess çayırdaki ineklerin yanına gitmek üzere ayrılırken Angel ona usulca sordu:

“Soruma ne diyorsun Tessy?”

Alec d'Urberville yüzünden çalkantılı geçmişi içinde tekrar canlanan Tess ağır bir umutsuzluğa kapılarak, “Hayır, olmaz!” dedi. “*Olamaz!*”

Sonra dışarı çıktı ve üzüntüsünün yarattığı baskıyı açık havada üzerinden atmak istercesine zıplaya zıplaya çayırdaki sütçü kızlara katıldı. Hep birlikte ilerideki çayırda otlayan ineklerin bulunduğu tarafa doğru gidiyor, yabani hayvanların gözüpek zarafetiyle –sınırlandırılmamış bir uzama alışmış kadınların pervasız, bastırılmamış devinimiyle– topluca, kendini dalgaya bırakan bir yüzücü gibi ilerliyorlardı. Tess'i izleyen Angel'ın gözüne, kendine sanat âleminde değil de sınırlandırılmamış Doğa'dan bir eş seçmesi son derece normal geldi.

28

Beklenmedik olsa da, Tess'in olumsuz cevabı Angel'ı büsbütün yıldırmadı. Kadınlara ilişkin tecrübeleri, olumsuz bir cevabın çoğu zaman olumlu şeylerin habercisi olduğunu bilmesine yetecek kadar fazla, bu seferkinin naz niyazlara büyük bir istisna teşkil ettiğini anlamasına

yetmeyecek kadar da azdı. Çayır imende ilanıaşkta bulunmanın karşılıksız kalmayacağına yürekten inanarak, kendisine kur yapma konusunda Tess'ten izin almış olmasını bir güvence olarak yorumluyordu; ne de olsa buralarda ilanıaşklar –kasvetli ve huzursuz evlerindeki hırslı kişilerin, sevgiyi araç olarak görmeyen sağlıklı düşünce-den yoksun, yuva kurup mevki edinme tutkunu kızlarının aksine– genelde aşkın kendi tatlı hatırı için ve üstünde pek durulmadan kabul ediliyordu.

Nitekim aradan birkaç gün geçtikten sonra Angel, “Niye bana öyle kesin bir dille ‘hayır’ dedin Tess?” diye sordu.

Tess şaşırdı.

“Sormayın. Size sebebini söyledim... yani kısmen. Yeterli değilim, buna yeterince layık değilim.”

“Nasıl? Yeterince kibar bir hanım olmadığınızı mı düşünüyorsunuz?”

Tess, “Evet, öyle bir şey,” diye mırıldandı. “Arkadaşlarınız beni hor görür.”

“Bilakis, annem ve babam hakkında çok yanılıyorsun. Abilerime gelince onlar umurumda değiller...” Angel kaçıp gitmesin diye parmaklarını Tess'in sırtında kenetlemişti. “Şimdi söyle bana, ciddi değildin değil mi tatlım? Ciddi olmadığına eminim! O kadar huzurumu kaçırdın ki ne okuyabiliyor ne bir şey çalabiliyor ne de başka bir şey yapabiliyorum. Acelem yok Tess ama bilmem gerek. Günün birinde –zamanı sen seç, ama günün birinde– benim olacağını senin ağzından duymam gerek.”

Tess başını sallayıp gözlerini çevirmekten başka bir şey yapamadı.

Onu dikkatle süzen Angel, üzerinde hiyeroglifler varmış gibi, yüz hatlarını okumaya çalıştı. Tess'in isteksizliği gerçek görünüyordu.

“Öyleyse seni bu şekilde tutmamalıyım değil mi?

Buna hakkım yok, senin nerede olduğunu arayıp bulmaya ve seninle yürümeye hakkım yok! Doğruyu söyle Tess, bir başkasını mı seviyorsun?”

Duygularını hâlâ bastıran Tess, “Böyle bir şeyi nasıl sorarsınız?” diye çıkıştı.

“Öyle olmadığına hemen hemen eminim. Ama o halde beni niye geri çeviriyorsun?”

“Sizi geri çevirmiyorum. Beni... sevdiğinizi söylemeniz hoşuma gidiyor. Yanımda birlikte olduğunuz sürece bunu hep söyleyebilirsiniz, bundan hiç rahatsızlık duymam.”

“Ama beni kocan olarak kabul etmiyorsun?”

“O başka. Bu sizin iyiliğiniz için canımın içi, gerçekten! İnanın bana, sırf sizin iyiliğiniz için! Sizin olacağıma söz vermenin büyük mutluluğuna boyun eğmek istemiyorum, çünkü... çünkü bunu yapmamam gerektiğine *eminim.*”

“Ama beni mutlu edersin!”

“Öyle sanıyorsunuz ama bilmiyorsunuz!”

Alçakgönüllü Tess’in toplumsal statü ve kibarlık bakımından kendini yetersiz saydığı için reddedildiğini düşünen Angel, böyle zamanlarda onu olağanüstü bilgili ve çokyönlü buluyordu ki bu elbette doğrudur: Tess doğuştan gelen zekâsı ve genç adama duyduğu hayranlıkla onun sözcük dağarcığını, aksanını ve kısmen bilgisini şaşırtıcı derecede kapmıştı. Yukarıdaki gibi sevgi dolu karşılaşmalardan zaferle çıktıktan sonra Tess, süt sağma vaktiyse kendi başına en uzaktaki ineğin yanına gidiyor, yapacak işi yoksa da sazların arasına veya odasına yollanıp güya soğukkanlılıkla verilmiş o olumsuz cevabın üzerinden bir dakika bile geçmeden, sessizce yas tutuyordu.

Mücadelesi öyle korku verici, yüreği o kadar Angel’in tarafındaydı ki –iki tutkulu kalbe karşı zavallı, küçük bir vicdan– kararından dönmek için elindeki fır-

satların hepsinden yararlanmaya çalışıyordu. Talbothays'e tercihini yapmış olarak gelmişti. Onunla evlenecek kadar kör olduğu için kocasını acı bir pişmanlığa itecek bir adım atmaya hiçbir şekilde razı gelemeydi. Ayrıca, zihnen tarafsız olduğu bir zamanda vicdanıyla verdiği karardan geri dönmemesi gerektiğine inanıyordu.

"Birisi niye ona benim hakkımda her şeyi anlatmıyor?" diyordu kendi kendine. "Alt tarafı altmış kilometre uzaktaydı. Buraya niye haberi gelmedi? Birinin bilmesi gerekmiyor mu?"

Fakat kimsenin biliyormuş gibi bir hali yoktu. Kimse Angel'a bir şey anlatmadı.

İki-üç gün boyunca bir şey konuşulmadı. Tess oda arkadaşlarının üzgün ifadelerinden onu yalnızca gözde değil, seçilmiş kişi olarak da gördüklerini kestirebiliyordu ama onun kendi isteğiyle Angel'ın yoluna çıkmadığının farkındalardı.

Tess hayatındaki iki ilmeğin –mutlak sevinç ve mutlak acının– bu kadar bariz bir şekilde iç içe geçtiğini daha önce hiç hissetmemişti. Bir sonraki peynir yapımında ikisi yine baş başa kaldılar. Aslında mandıracı onlara yardım ederdi ama hem o hem de karısı, ikisinin arasında karşılıklı bir ilgiden şüphelenir gibi olmuşlardı. Gerçi Tess'le Angel tedbiri elden hiç bırakmadıkları için çok belli belirsiz bir şüpheydi bu, ama Mr. Crick onları yine de kendi hallerine bırakmayı yeğliyordu.

Kesmiği küplere basmadan önce parçalamakla meşguldüler. Ekmek ufalamaya benzeyen bir işlemdi bu; Tess Durbeyfield'in elleri kesmiğin kusursuz beyazı üstünde kusursuz bir gül pembesi rengindeydi. Avuçlarına aldığı kesmiği küplere dolduran Angel ansızın durdu ve ellerini Tess'inkilerin üzerine koydu. Tess giysisinin kolunu dirseklerinin epey üzerine kadar sıyırmıştı, Angel eğilip onun yumuşacık kolunun iç tarafını öptü.

Eylül başında hava bunaltıcı olmasına rağmen Angel'ın öptüğü kol, kesmikle uğraşmaktan yeni toplanmış mantarlar gibi soğuk ve nemliydi; tadı peynir suyuna benziyordu. Fakat bir duyarlılık yumağı olan Tess'in nabzı o dokunuşla bile hızlanmış, kanın parmak uçlarına hücum etmesiyle kolunu ateş basmıştı. Derken yüreğinden, "Artık naz yapmanın lüzumu var mı? Hakikat, erkekler erkek arasında olduğu gibi, kadınla erkek arasında da aynıdır," diye bir ses yükselircesine gözlerini kaldırdı ve dudakları tatlı bir gülümsemeyle aralanırken gözleri de sevgiyle aydınlanarak Angel'ın kollarıyla buluştu.

"Bunu niye yaptım biliyor musun Tess?"

"Çünkü beni çok seviyorsunuz!"

"Evet ve yeni bir yakarışa başlangıç olsun diye."

"*Yine* mi?"

Arzusunun şiddetiyle direnci kırılabilirmişçesine, aniden korkuya kapılır gibi oldu.

"Ah Tessy," diye devam etti Angel, "umudumu niye böyle boşa çıkardığını bir türlü anlayamıyorum. Niye beni böyle hayal kırıklığına uğrattıyorsun? Neredeyse fettan bir kadın gibi davranıyorsun, yemin ederim, şehirlerdeki kalburüstü fettan kadınlar gibi! Onların da, tıpkı senin gibi, bir dedikleri öbürünü tutmaz. Ama Talbot-hays gibi kuş uçmaz kervan geçmez bir yerde böylesini bulacağım kimin aklına gelir?" Sözlerinin Tess'i incittiğini görünce, "Ama canımın içi," diye çabucak ekledi, "senden daha dürüst ve temiz birinin dünyaya gelmediğini biliyorum. Seni flört edilecek biri yerine koyamam. Madem beni sevdiğini söylüyorsun, karım olma fikri niye hoşuna gitmiyor Tess?"

"Bunun hoşuma gitmediğini söylemedim, böyle bir şeyi hiçbir zaman söyleyemem çünkü... doğru değil!"

Gerilim artık dayanılır gibi olmaktan çıktığından, Tess dudakları titreyerek uzaklaşmak zorunda kaldı. An-

gel öyle acı çekiyordu ve kafası öyle karışmıştı ki peşinden koşarak onu koridorda yakaladı.

Ellerinin kesmikli olduğunu unutarak Tess'i tutkuyula kavradı. "Söyle bana, söyle!" dedi. "Benden başka kimsenin olmayacağını söyle!"

Tess, "Anlatacağım, anlatacağım!" diye bağırdı. "Şimdi gitmeme izin verirseniz size her şeyi anlatacağım. Yaşadıklarımı, kendim hakkında her şeyi, hepsini!"

Angel sevgi dolu bir alaycılıkla onu onaylayarak, "Yaşadıkların, canım, evet, kesinlikle saymakla bitmez," dedi. "Sevgili Tess'im, bu sabah ilk kez açan bahçe çitin-deki şu tarla sarmaşığı kadar çok şey yaşamıştır elbette. Bana istediğini söyle ama bana layık olmamakla ilgili o sefil sözleri bir daha duymayayım."

"Çalışırım! Size sebeplerimi de yarın açıklayacağım... ya da önümüzdeki hafta."

"Pazar diyelim mi?"

"Tamam, pazar günü."

Tess sonunda uzaklaştı ve kimsenin onu görmeyeceği, avlunun aşağı ucundaki tepeden budanmış söğüt ağaçlarının arasına karışıncaya kadar yürümeye devam etti. Orada kendini yatağa bırakır gibi, ağaçların altındaki hışırdayan mızrak otlarının üzerine bıraktı ve her şeyin sona erdiğini söyleyen korkularının tam olarak bastıramadığı anlık sevinç filizlenmeleriyle bölünen ürpertili bir mutsuzluk içinde kıvrılıp kaldı.

Aslında teslimiyete sürükleniyordu. Her soluk alıp verişinde, kanındaki her dalgalanmada, nabzının kulağında her şakıyışında, doğayla birlikte vicdanına isyan eden bir ses vardı. Angel'ı pervasızca, hiç düşünmeden kabul etmek; ona hiçbir şey anlatmadan ve geçmişinin ifşa edilme tehlikesini göze alarak onunla kilisede altara çıkmak; acının demir dişleri üzerine kapanmadan evvel hazzın tadına olabildiğince varmak: Aşkın öğüdü buydu. Kendi-

ni aylardır cezalandırmasına, kendiyle boğuşmasına, içtenlikle konuşmasına ve katı bir tecrit içinde yaşamını sürdürme tasarılarına rağmen Tess neredeyse dehşet verici bir coşkunluk içinde aşkın öğüdünün baskın geldiğini anladı.

Vakit geç olmuştu ve o hâlâ söğütlerin arasındaydı. Sonra askılardan indirilen kovaların takırtıları, inekleri bir araya toplamak için çıkarılan “Ho! Ho!” sesleri duyulmaya başladı. Ama Tess sağıma gitmedi. Onun altüst olmuş halini görürlerdi. Mandıracı bunu sırf abayı yakmasına vererek ona iyi niyetle sataşırdı. Böyle bir sataşmayı çekecek durumda değildi.

Âşığı onun fazla gerildiğini tahmin etmiş ve ortalıkta görünmeyişi için bir bahane uydurmuş olmalıydı ki kimse onu sormadı veya aramaya gelmedi. Altı buçukta güneş, ovaya çökerken kocaman bir demirci ocağına dönüştü, az sonra da öbür taraftan kocaman bir balkabağına benzeyen ay doğdu. Durmadan budandıkları için doğal biçimleri bozulan söğütler mehtaba karşı diken saçlı birer canavar gibi görünüyordu. Tess içeri geçti ve hiç ışık yakmadan yukarı çıktı.

Günlerden çarşambaydı. Perşembe Angel onu uzaktan düşünceli düşünceli süzdü ama hiçbir şekilde üstüne varmadı. Mandırada kalan Marian ve öbür sütçü kızlar bir şeyler döndüğünü tahmin edebildikleri için yatak odasında ondan laf almaya kalkışmadı. Cuma geçti; cumartesi geçti. Ertesi gün beklenen gündü.

O gece Tess, kızlardan birinin uykusunda iç çekerek Angel’ın adını sayıkladığını duyunca, ateş basan yüzünü yastığa gömerek, “Direnemeyeceğim, evet diyeceğim, elimde değil, onunla evlenmeye razı geleceğim!” diye kıskançlıkla soludu. “Benden başkasının ona yar olmasına dayanamam! Ona haksızlık olacak, öğrenirse bu onu öldürebilir bile! Ah kalbim... ah, ah, ah!”

Ertesi gün Mandıracı Crick kahvaltı masasına otururken, lokmalarını çiğneyen erkek ve kadınlara gizemli bir bakış atarak, "Bilin bakalım bu sabah kimden haber geldi?" diye sordu.

Biri tahmin yürüttü, sonra bir başkası. Mrs. Crick zaten bildiği için yorumda bulunmadı.

"Söyleyeyim o zaman," dedi mandıracı, "Jack Dollop denen o işe yaramaz piç kurusundan. Geçenlerde dul bir kadınla evlenmiş."

Sağıcılardan biri, "Jack Dollop mu? O alçak evlenmiş mi?" diye sordu.

Bu isim Tess Durbeyfield'in bilincine işlemişti, sevgilisinin günahına giren ve onun annesi tarafından yayıkta bir güzel hırpalanan âşığın adıydı bu.

Mrs. Crick'in kendisine gösterdiği saygı yüzünden daima diğerlerinden ayırdığı küçük masada gazetesini okurken sayfayı çeviren Angel Clare, "Peki söz verdiği gibi, o kahraman annenin kızıyla mı evlenmiş?" diye dalgın dalgın sordu.

Mandıracı, "Yok, beyim. Zaten öyle bir niyeti yoktu," dedi. "Dul bir kadın olduğunu söyledim ya. Güya paralıymış, yılda elli sterlin geliri mi ne varmış, bizimkinin peşine düştüğü şey de buymuş. Alelacele evlenmişler, sonra da kadın evlenince elli sterlinlik gelirini kaybettiğini söylemiş. Bizim beyefendinin bu haberle neye döndüğünü düşünsenize! O gün bugündür tam bir kedi köpek didişmesi! Adama müstahaktır. Yine de maalesef asıl ceremeyi zavallı kadın çekiyor."

"Eh, o aptal da ilk kocasının ruhunun adama musallat olacağını baştan söyleseymiş," dedi Mrs. Crick.

Mandıracı, "Evet, evet," dedi tereddütle. "Yine de bu

yola nasıl girdiği belli. Bir yuva kurmak istemiş ve adamı kaybetmeyi göze alamamış. Sizce de böyle olmamış mıdır kızlar?”

Adam bir sıra halinde oturan kızlara doğru baktı.

Marian, “Kadın kiliseye girmeden hemen önce söylemeliydi, böylece adam geri adım atamazdı,” dedi.

Izz, “Evet, öyle yapmalıydı,” diye ona katıldı.

Retty, “Kadın adamın neyin peşinde olduğunu görmeli ve onu reddetmeliydi!” diye heyecanla bağırdı.

Mandıracı, “Peki sen ne diyorsun canım,” diye Tess’e sordu.

Tereyağlı ekmeğinden aldığı lokma boğazına takılan Tess, “Bence kadın durumu ona anlatmalı veya onu reddetmeliydi... bilemiyorum,” dedi.

Mandırada kalmayan evli kadınlardan biri olan Beck Knibbs, “Ben olsam ikisini de yapmazdım,” dedi. “Aşkta ve savaşta her şey mubahtır. Ben o adamla tıpkı o kadının yaptığı gibi yine evlenir, durumu ona tam olarak anlatmadığım için bana herhangi bir laf edecek olursa da o çelimsiz sıskayı oklavayla yere sererdim! Her kadının hakkıdır.”

Bu nükte karşısında atılan kahkahalara Tess âdet yerini bulsun diye ancak mahzun bir gülümsemeyle katıldı. Öbürlerinin gülünç buldukları ona acıklı geliyor, nesenin böylesine tahammül edemiyordu. Az sonra sofradan kalktı ve Angel’in peşinden geleceği düşüncesiyle kıvrılarak ilerleyen küçük bir patikada yürümeye başladı, sulama kanalının kâh bir yanına kâh öbür yanına geçerek kendini Var Irmağı’nın kıyısında dikilirken buldu. Adamlar ırmağın üst kısmındaki yabani su otlarını biçiyor, Tess’in neredeyse üstüne binip gezebileceği hareketli, yeşil adacıklar oluşturan ot yığınları suyun üzerinde süzülerek yanından geçiyor, inekler karşıya geçmesin diye dikilen kazıkların dibinde birikiyordu.

Evet, acısı oradaydı. Bir kadının hikâyesini anlatmasıyla ilgili bu mesele, Tess için ateşten bir gömlekken öbürlerini eğlendiriyordu. Başkalarının dertleriyle dalga geçilir miydi?

"Tessy!" diye bir ses geldi arkasından. Angel su oluğunun üstünden atlayarak hemen yanında bitiverdi. "Müstakbel karım!"

"Yok, yok, yapamam. Sizin iyiliğiniz için Mr. Clare, sizin iyiliğiniz için hayır diyorum!"

"Tess!"

"İsrarla hayır diyorum!" diye yineledi Tess.

Bunu beklemeyen Angel geldiğinde kolunu hafifçe Tess'in beline, atkuyruğunun bittiği yere koymuştu. (Tess dahil tüm sütçü kızlar pazar sabahları saçlarını salık bırakarak kahvaltı eder, sonra kiliseye gitmek için onları her zamankinden daha tepede toplarlardı ki başlarını ineklere yaslayıp süt sağarken böyle yapmak pek mümkün değildi.) Tess hayır değil de evet deseydi onu öpecekti; niyetinin bu olduğu belliydi ama aldığı o kararlı olumsuz cevap vicdanını dinleyen yüreğini caydırdı. Aynı evde yaşamaları, Tess'i bir kadın olarak zorunlu münasebetlerle güç bir konuma sokuyordu; bir yere kaçamayacak durumda olduğu için tatlı dille onun üstünde baskı kurmak Angel'a haksızlık gibi geliyordu. Bu yüzden bir anlık sardığı belini bıraktı ve onu öpmekten vazgeçti.

Bununla her şey tersine döndü. Tess'in bu kez Angel'ı reddetme gücü yalnızca ve yalnızca mandıracının dul kadın hakkında anlattığı olaya dayanıyordu ve birkaç dakika sonra aşılabilirdi. Fakat Angel sustu, şaşkın bir ifadeyle uzaklaştı.

Eskisi kadar çok olmasa da her gün görüşmeye devam ettiler ve böylece iki-üç hafta daha geçti. Eylül sonu yaklaşıyordu. Tess, Angel'ın ona yine aynı soruyu soracağını gözlerinden anlayabiliyordu.

Bu sefer Angel farklı bir yol izliyordu; aldığı olumsuz cevapların aslında yine de teklifin beklenmedik oluşuyla irkilen toyluğun ve mahcubiyetin sonucu olduğu konusunda karar kılmış gibiydi. Bahis açıldığında Tess'in gösterdiği marazlı kaçamak tavır bu fikrini destekliyordu. O da onun gönlünü yapacak bir oyuna yöneldi ve kelimelerin ilerisine asla geçmemek, dokunmaya veya öpmeye kalkışmamakla birlikte sözel olarak tüm gücünü seferber etti.

Sütün şırıltısına benzer fısıltılarla Tess'e –ineklerin yanındayken, kaymak alınırken, tereyağı, ve peynir yapılırken, kümes hayvanlarının ve yavrulayan domuzların arasındayken– öyle bir kur yaptı ki hiçbir erkeğin bir sütçü kadına böyle ilgi gösterdiği görümemiştir.

Tess direncinin eninde sonunda kırılacağını biliyordu. Önceki deneyimine dair belli bir ahlaki geçerlik algısı ya da vicdanlı bir dürüstlük arzusuyla bile böyle bir şeye daha fazla dayanamazdı. Onu öyle tutkuyla seviyor, gözünde öyle yüceltiyordu ki! Ayrıca eğitim almadığı halde doğuştan zarafet sahibi olduğu için, yaratılış bakımından onun kılavuzluğuna da büyük bir özlem duyuyordu. Tess kendi kendine istediği kadar, "Asla onun karısı olamam," diye tekrarlasın dursun, faydası yoktu. Soğukkanlı bir metanetin zahmet etmeyeceği bu sözleri söylemek zaten özellikle ne kadar zayıf olduğunu kanıtlıyordu. Bildik konuya dönerken Angel'ın ağzından çıkan her ses ürkütücü bir saadet duygusuyla hislerini canlandırıyor ve korktuğu teslimiyeti ona arzulatıyordu.

Angel'ın tavırları –tüm erkekler gibi– her koşul, değişim, itham ve açıklama karşısında onu sevecek, değer verecek, koruyacak gibiydi ve Tess'in böylece yüreği hafifliyordu. Bu arada mevsim sonbahara geliyordu, hava hâlâ güzel olmasına rağmen günler artık çok daha kısaydı. Mandırada sabah işleri yine uzun bir süreliğine mum

ışığında yapılmaya başlanmıştı; Angel da bir sabah işte bu saatlerde, üç-dört arasında yakarışlarına yeniden baş vurdu.

Tess her zaman olduğu gibi onu uyandırmak için geceliğiyle kapısına gelmiş, sonra diğerlerini uyandırmak üzere odasına dönüp giyinmeye başlamıştı. On dakika içinde, elinde mumla merdivenin başındaydı. Gömleğini giymiş olan Angel da o sırada kendi basamaklarını indi ve koluyla merdiveni kapadı.

“Şimdi, Bayan Cilve, aşağı inmeden önce,” dedi kesin bir tavırla. “Son konuşmamızın üstünden iki hafta geçti ve bu böyle devam edemez. Bana niyetinin ne olduğunu söylemen *gerek* yoksa bu evden gitmek zorundayım. Kapım az önce aralıktı ve seni gördüm. Senin iyiliğin için gitmem gerek. Anlıyor musun? Evet? Sonunda evet diyecek misin?”

Tess, “Şimdi kalktım Mr. Clare. Beni böyle paylamak için çok erken!” diye surat astı. “Ayrıca bana Cilve demenize gerek yok. Acımasızlık ve haksızlık bu. Biraz daha bekleyin. Lütfen biraz daha! Bu arada ben de gerçekten ciddi ciddi düşünceğim. Bırakın da ineyim!”

Mumu yan tutan ve sözlerinin ciddiyetini tebessüm ederek hafifletmeye çalışan haliyle, sahiden de biraz Angel’ın söylediği gibi duruyordu

“O zaman bana Angel de, Mr. Clare değil.”

“Angel.”

“Canım Angel da diyebilirsin bence.”

“Bu kabul ettiğim anlamına gelmez mi?”

“Benimle evlenemesen bile beni sevdiğin anlamına gelir, zaten onu uzun zaman önce kendin söyleme lüt-funda bulundun.”

Tess muma bakarak, “Pekâlâ, ‘Angel, tatlım’ öyle olsun,” diye mırıldandı ve çekimserliğine rağmen dudaklarında hınzır bir kıvrım oluştu.

Angel, Tess'ten söz alana kadar onu bir daha öpmeye karar vermişti ama tatlılıkla üstüne geçirdiği sütçü giysisi içinde, saçlarını –kaymak alma ve sağım işi bittikten sonra onları düzgünce tarayacak vakti bulana kadar– tepesine gelişi güzel toplayan sevgilisi öyle dikilirken kararını bozdu ve dudaklarını bir anlığına onun yanağına kondurdu. Tess arkasına bakmadan ve tek söz etmeden alelacele merdiveni indi. Öbür kızlar aşağıya gelmişti bile, konu bir daha açılmadı. Marian hariç öbürleri, dışarıdaki şafağın ilk soğuk belirtilerine karşı mahzun, sarı huzmeler yayan sabah mumlarının ışığında ikiliyi imrenerek ve şüpheyle süzdü.

Kaymak alma işi bittikten sonra –sonbaharın yaklaşmasıyla süt azaldığı için gün geçtikçe kısalan bir işlemdi bu– Retty'yle diğerleri dışarı çıktılar. Âşıklar peşlerinden gitti.

Angel ağaran günün donuk ışığında önü sıra yürüyen üçlüyü düşünceli düşünceli süzerek, “Bizim ürpertili hayatlarımız onlarınkinden ne kadar farklı değil mi?” diye yorum yaptı.

“Bence o kadar da farklı değil,” dedi Tess.

“Niye öyle düşünüyorsun?”

“Hayatları... ürpertili olmayan kadın çok az.” Tess yeni duyduğu sözcükten etkilenmiş gibi durakladı. “O üçünde sandığından fazlası var.”

“Ne var mesela?”

Tess, “Bir kere hepsi,” diye başladı, “benden daha iyi bir eş olur... yani belki. Ayrıca belki hepsi de seni benim gibi seviyor... yani neredeyse.”

“Ah, Tessy!”

Kendi aleyhine gözüpek bir şekilde cömertlik yapmaya karar verdiği halde, bu sabırsız nidayı duyduğu için müthiş rahatladığını gösteren işaretler vardı bakışlarında. Fakat yapacağı cömertliği yapmıştı ve kendini ikinci kez

feda etmeye çabalayacak gücü kalmamıştı. Köyden gelen bir sağıcı onlara katılınca kafalarını asıl meşgul eden konuyu kapattılar. Fakat Tess bugünün karar günü olduğunu biliyordu.

Öğleden sonra mandıra sakinlerinden ve yardımcılarından bazıları, uzak kaldığı için ineklerin çoğunun ahıra getirilmeden sağıldığı çayırılara çıktılar. Gebelik ilerledikçe süt verimi azaldığı için, bereketli yeşil mevsimde ihtiyaç duyulan sağıcılara şimdi yol verilmişti.

İşler acele etmeden yürütülüyordu. Her kova, çalışma alanına getirilen büyük bir arabadaki koca güğümlele boşaltılıyor, sağılan inekler salıveriliyordu.

Öbürleriyle orada bulunan ve önlüğü kurşuni akşam göğüne karşı mucizevi bir beyazlıkla parlayan Mandıracı Crick birdenbire ağır saatine baktı.

“Saat sandığımdan da geç olmuş,” dedi. “Vay canına! Acele etmezsek bu sütü istasyona yetiştiremeyiz. Bugün eve taşıyıp büyük partiyle karıştırıp göndermeye vaktimiz yok. Buradan doğruca istasyona gitmesi gerek. Arabayı kim sürer?”

Mr. Clare gönüllü oldu ama kendisini hiç ilgilendirmediği halde Tess’ten ona eşlik etmesini istedi. Akşamüstü hava kapalı olsa da mevsime göre sıcak ve boğucuydu. Tess’in kolları çıplaktı, üzerinde ceket yoktu, yalnızca sütçü başlığını takmıştı ve giyimi de araba yolculuğuna hiç uygun değildi. Cevap olarak kılığına göz gezdirdi ama Angel yumuşak bir üslupla üsteledi. Tess kovasıyla iskemlesini eve götürmesi için mandıracıya bırakarak razı geldi ve Angel’ın yanına oturdu.

Gittikçe solan gün ışığında, çayırların arasından geçip kilometrelerce uzanan, Egdon fundalığının koyu, dik yamaçlarıyla çevrelenmiş kurşuni düz yolunda ilerlediler. Fundalığın zirvesinde, çentikli tepeleri siyah cepheli, mazgallı siperlerle donatılmış büyümlü kaleleri andıran köknar yığınları görülüyordu.

Tess ve Angel birbirlerine yakın olmanın duyumuna kendilerini iyice kaptırmış halde uzun süre konuşmadılar; sessizliği ancak arkalarındaki koca güğümlerin içinde çalkanan sütün sesi bozuyordu. İzledikleri yol öyle ıssızdı ki fındıklar kabuklarından sıyrılıp kendiliğinden yere düşene kadar dallarında duruyor, böğürtlenler ağır salkımlar halinde sarkıyordu. Angel arada bir savurduğu kamçısının ucuyla bunlardan birini kendine çekiyor ve kopardığı meyveleri yol arkadaşına veriyordu.

Göğün donukluğu çok geçmeden öncü yağmur damlalarını indirmeye başlayarak niyetini belli etti ve yüzlerinde oynayan değişken rüzgâr günün ağır havası dağıttı. Irmakların ve gölcüklerin üstündeki o gümüşü perdah kayboldu; ışıktan oluşan geniş aynalardan, yüzeyi eğeyi andıran donuk kurşun levhalara dönüştü. Fakat bu manzara Tess'i etkilemedi. Kendiliğinden pembe olan ve mevsimle hafifçe esmerleşen çehresi düşen yağmur damlalarıyla koyuldu; başını ineklerin böğrüne yasladığı için çözülen pamuklu bonesinin dışına taşan saçları nemden yapış yapış olmuş, neredeyse su yosunlarına benzemişti.

Havaya bakarak, "Gelmesem daha iyi olurmuş sanırım," diye mırıldandı.

"Yağmur için özür dilerim," dedi Angel. "Ama yanımda olduğun için ne kadar da mutluyum!"

Uzaklardaki Egdon, su perdesinin gerisinde azar azar kayboldu. Ortalık daha da kararıyordu ve yollar bariyerlerle birbirine bağlandığı için yürüyüş temposunda ilerlemek gerekiyordu. Havaya serinlik çökmüştü.

Angel, “Üşütmeden korkuyorum, kolların ve omuzların açıkta,” dedi. “Bana doğru sokul, belki daha az ıslanırsın. Yağmurun bana yardım edebileceğini düşünmesem daha çok üzülürdüm doğrusu.”

Tess belli belirsiz ona sokuldu, Angel da bazen güğümleri güneşten korumak için kullanılan büyük bir yelken beziyle kendilerini sardı. Kaymaması için, Angel’ın elleri dolu olduğundan, Tess bezi uçlarından tuttu.

“Tamam, böyle iyi. Yok, değilmiş! Ensemde su giriyor; sana daha da fazla geliyor olmalı. Böyle daha iyi. Kolların mermer ıslak mermer gibi Tess. Beze silsene. Hah, tamam böyle kalırsan su gelmeyecek. Evet, canım, şimdi şu benim konuya dönelim. Düşündün mü onu?”

Angel’ın bir süreliğine alabildiği tek karşılık, at toynaklarının ıslak yolda çıkardığı şapırtı ve arkalarındaki güğümelerde çalkalanan sütun sesi idi.

“Ne söylediğini hatırlıyor musun?”

Tess, “Evet,” diye cevap verdi.

“Eve dönene kadar vaktin var, unutma.”

“Çalışırım.”

Angel sustu. Yol almaya devam ederlerken, karşılarında on yedinci yüzyıldan kalma eski bir malikânenin kalıntıları belirdi, bir süre sonra onu geride bıraktılar.

Angel, Tess’i oyalamak için, “Orası ilginç bir yerdir,” dedi. “Bu bölgede vaktiyle büyük nüfuzu olan, Norman kökenli eski bir ailenin, d’Urberville’lerin birkaç malikânesinden biri. Ne zaman onlara ait bir malikânenin yanından geçsem düşünmeden edemem. Şöhretli bir ailenin yok olup gidişinde hazin bir yan var, o şöhreti şiddet, baskı ve feodaliteyle elde etmiş olsalar bile.”

“Evet,” dedi Tess.

Karanlıkta zayıf bir ışığın kendini göstermeye başladığı bir noktaya –gündüzleri koyu yeşil bir arka planda, belli aralıklarla kesintili, beyaz bir dumanın yükseldiği ve buradaki ıssız yaşamla modern dünya arasındaki aralıklı iletişim anlarını belirleyen bir yere– doğru yavaş yavaş ilerliyorlardı. Modern yaşam buhar dumanından dokunaçlarıyla varlığını günde üç-dört kez buraya ulaştırdıktan sonra, sanki sevimsiz bir şeye değmiş gibi, çabucak geri çekildi.

Küçük tren istasyonundaki isli lambadan yayılan zayıf ışığa ulaştılar. Yeryüzüne ait zavallı denebilecek bir ışıktı bu. Gelgelelim, gökyüzündeki yıldızların yanında esamesi bile okunmayacak bu ılık Talbothays Mandırası ve buranın insanları için, gökyüzündekilerden çok daha önemliydi. Taze süt dolu güğümleri yağmur yağmaya devam ederken arabadan indirildi, Tess bu sırada yakındaki bir çobanpüskülünün altına sığınıp bekledi.

Derken, ıslak raylarda neredeyse çıt çıkarmadan yaklaşan trenin tıslayışı duyuldu ve sütler vagona güğüm güğüm yüklendi. Lokomotifin ışığı bir an, iri çobanpüskülünün altında hareketsiz duran Tess Durbeyfield’in bedenine vurdu. O ışıltılı manivela ve tekerleklerin yanında hiçbir şey, yuvarlak çıplak kolları, ıslak yüzü ve saçları, herhangi bir döneme veya moda ait olmayan basma elbisesi, kaşlarına kadar inmiş pamuklu bonesi ve arkadaş canlısı bir leoparın kararsız tavrıyla, ağacın altında duran şu basit kız kadar yabancı görünmezdi.

Tutkulu kişilerde kimi zaman görülen suskun bir itaatkârlıkla, Tess yine âşığının yanına oturdu ve başlarını kulaklarına kadar yine aynı yelken beziyle sardıktan sonra artık iyice çöken karanlığın içine daldılar. Tess’in algıları öyle açıktı ki ilerleyişlerinin uğultusuyla kurduğu temas birkaç dakika boyunca zihninde asılı kaldı.

“Londralılar sabah kahvaltıda bunu içecekler değil mi?” diye sordu. “Hiç görmediğimiz yabancı insanlar.”

“Evet, herhalde içeceklerdir. Ama gönderdiğimiz haliyle değil. Başlarına vurmasın diye seyreltip etkisini hafiflettikten sonra.”

“Hayatında hiç inek görmemiş soylu erkekler ve soylu kadınlar, büyükelçiler ve *centurion*’lar, hanımefendiler, kadın işçiler ve bebekler.”

“Evet, muhtemelen, özellikle de *centurion*’lar.”

“Hakkımızda bir şey bilmedikleri gibi sütün nereden geldiğini de bilmeyen veya trene vaktinde yetişsin diye akşam vakti yağmur altında, kırdaki kilometrelerce nasıl yol kat ettiğimizi düşünmeyen insanlar yani?”

“Biz bu yolu sadece o kıymetli Londralılar için kat etmedik. Biraz da kendimiz için, artık açıklığa kavuşturacağına emin olduğum o önemli mesele için kat ettik sevgili Tess. Şimdi, şöyle ifade etmeme izin ver. Zaten benimsin, yani kalbin bana ait demek istiyorum. Öyle değil mi?”

“Öyle olduğunu sen de biliyorsun. Ah, evet, evet!”

“Kalbin bana aitse bana niçin elini uzatmıyorsun?”

“Tek sebebi seni düşünmem... bir meseleden dolayı. Sana söylemem gereken bir şey var...”

“Ama bunun beni ne kadar mutlu edeceğini, dünyevi yaşantıyı ne kadar kolaylaştıracağını da düşüneceksin değil mi?”

“Evet, mutluluğunuz ve rahatınız içinse. Ama buraya gelmeden önceki hayatım... demek istediğim...”

“Elbette hem mutluluğum hem de rahatım için. İngiltere veya sömürgelerde çok büyük bir çiftlik edinirsem benim için paha biçilemez bir eş olursun; ülkedeki en büyük malikânedeki gelme bir kadından daha üstün olursun benim için. O yüzden lütfen, lütfen, sevgili Tessy, bana engel olacağın duygusunu aklından çıkar.”

“Ama benim geçmişim... bunu bilmenizi istiyorum, bırakın anlatayım. Belki de beni eskisi gibi sevmeyebilirsiniz!”

“İstiyorsan anlat sevgilim. Anlat kıymetli geçmişini. Evet, ben falanca yerde falanca tarihte doğdum...”

Neşeyle söylenen bu sözlerden destek alan Tess, “Marlott’ta doğdum,” diye başladı. “Ve orada büyüdüm. Köy okulunu bitirdim. Yeteneğim olduğunu ve çok iyi öğretmenlik yapabileceğimi söylüyorlardı, ben de buna karar verdim. Fakat ailem sıkıntıdaydı; babam pek çalışkan biri değildi ve biraz da içiyordu.”

“Evet, evet. Zavallı çocuk. Bunların hepsi bildik şeyler.” Angel onu kendine biraz daha bastırdı.

“Sonra... burası biraz ilginç... yani benimle ilgili olarak. Ben... ben...”

Tess’in soluğu hızlandı.

“Evet, canım. Rahat ol.”

“Ben... ben aslında bir Durbeyfield değil, d’Urberville’im; yanından geçtiğimiz o eski malikâneye sahip olan aileden geliyorum. Ama işte... bizden kimse kalmamış!”

“Bir d’Urberville! Gerçekten mi? Bütün sorun bu muydu sevgili Tess?”

“Evet,” dedi Tess zayıf bir sesle.

“Ee, bunu öğrendikten sonra seni niye daha az seveyim ki?”

“Mandıracı sizin köklü ailelerden nefret ettiğinizi söylemişti.”

Angel güldü.

“Bir bakıma doğru. Aristokratların kan bağıını her şeyin önüne koyan ilkelerinden nefret ediyor ve akıl sahibi insanlar olarak ancak bilgelerin ve erdemli kişilerin manevi soy ağacına saygı göstermemiz, maddi soy ilişkisini yok saymamız gerektiğini düşünüyorum. Ama verdiğin bu haberin ne kadar ilgimi çektiğini tahmin ede-

mezsın! O meşhur sülaleden gelmiş olman seni meraklandırmıyor mu?”

“Hayır. Özellikle buraya geldiğimden ve tepelerin, tarlaların birçoğunun vaktiyle babamın ailesine ait olduğunu öğrendiğimden beri bunu üzücü buluyorum. Ama öbür tepeler ve tarlalar da Retty’nin soyuna ait, başkaları da belki Marian’ınkilere aitti, o yüzden benim için çok da önemli değil.”

“Doğru. Şimdilerde toprağı işleyenlerin kaçının bir zamanlar bu topraklara sahip olduğunu görmek şaşırtıcı. Belli bir siyasi akıma mensup politikacıların bundan niçin faydalanmadıklarını bazen merak ediyorum, sanki bundan haberleri yok gibi... Ama soyadınızın d’Urberville ismine benzediğini nasıl fark etmemiş ve o apaçık bozulmanın izini sürmemişim, hayret. Demek seni endişelendiren sır buymuş!”

Tess anlatamamıştı. Son anda cesareti kırılmış, bu kadar geç anlattığı için Angel’in onu suçlamasından korkmuştu; kendini koruma içgüdüğü samimiyetine baskın çıkmıştı.

Bundan bihaber Angel, “Tabii,” diye sözünü sürdürdü, “İngiliz ulusunun –geri kalanların zararına olmak üzere güç kazanan bencil azınlığından değil de– çağlar boyu acı çekmiş, sesini duyuramamış ve unutulmuş alelâde kesiminden geldiğini duymak beni daha çok sevindirmeliydi. Fakat sana olan sevgim beni yoldan çıkardı Tess (konuşurken gülüyordu), beni de bencilleştirdi. Senin soyundan dolayı seviniyorum. Cemiyet iflah olmaz derecede kibirlidir ve aile geçmişinle ilgili gerçek, eğer seni umduğum gibi okumuş bir kadına çevirebilirim, karım olarak kabul görmende hayranlık uyandırıcı bir fark yaratabilir. Annem de, zavallı kadın, aynı sebeple seni çok daha makbul görecektir. Tess, şu andan itibaren adını –d’Urberville– doğru söylemelisin.”

“Öbürünü tercih ederim.”

“Ama canım *söylemelisin!* Tanrım, türedi zenginler böyle bir servet için nelerini vermezler! Yeri gelmişken, sizin isminizi alan biri var –nerede duydum?– galiba avlak civarındaydı. Babamla kavga ettiğini söylediğim adam var, ta kendisi işte. Tesadüfe bak!”

“Angel, o adı almasam daha iyi bence! Belki de uğursuzluk getiriyordur!”

Tess gerilmişti.

“Şimdi, Bayan Teresa d’Urberville, artık benimsin. Benim soyadımı al ki kendininkinden kurtul! Sırrını ifşa ettin, beni reddetmen için sebebin kalmadı.”

“Karınız olmamdan mutluluk duyacağınızdan *emin-seniz* ve benimle çok *ama çok* evlenmek istediğinizi düşünüyorsunuz...”

“İstiyorum canım, elbette istiyorum!”

“Yani beni çok istiyorsanız ve ne tür kusurlarım olursa olsun, bensiz yaşayamayacaksınız, o zaman kabul etmem gerektiğini düşünüyorum.”

“Biliyordum, biliyordum kabul edeceğini! Artık sonsuza dek benimsin.”

Angel, Tess’i kendine çekip öptü.

“Evet!”

Fakat bunu söyler söylemez Tess öyle şiddetli hıçkırmaya başladı ki sanki içi parçalanıyordu. Onun histerik bir kız olmadığını bilen Angel şaşırды.

“Niye ağlıyorsun sevgilim?”

“Anlatamam! Düşündükçe o kadar mutlu oluyorum ki... sizin olduğuma ve sizi mutlu ettiğime!”

“Tessy pek mutluymuş gibi görünmüyorsun!”

“Aslında... yeminimi bozduğum için ağlıyorum! Bekâr olarak ölmeye ahdetmiştim!”

“Ama beni seviyorsan kocan olmamı istemez misin?”

“İsterim, isterim, isterim! Ama bazen hiç doğmamış olmayı diliyorum!”

“Canım Tess, fazla heyecanlandığını ve fazlasıyla toy olduğunu bilmesem bu sözleri pek hoş bulmayacağımı söylemem gerek. Beni önemsiyorsan nasıl böyle konuşursun? Beni önemsiyorsun değil mi? Keşke bunu bir şekilde ispat edebilsen.”

Bir an kendini unutan Tess, “Bunu daha nasıl ispat edeyim?” dedi. “Bundan daha açık bir ispat olabilir mi?”

Angel’ın boynunu kavradı ve genç adam, Tess gibi tüm yüreği ve ruhuyla seven tutkulu bir kadının öpüşünü kendi dudaklarında ilk defa hissetmiş oldu.

Kıpkırmızı olan Tess gözlerini silerek, “İşte, artık inanıyor musun?” diye sordu.

“Evet. Gerçekten şüphe etmemiştim zaten, asla, asla!”

Yelken bezinin altında bir yumak oluşturmuş halde, karanlıkta ilerlemeyi sürdürdüler; at kendi temposunda gidiyor, yağmur üstlerine vurmaya devam ediyordu. Tess razı gelmişti. Bunu başta da yapabilirdi. Tüm yaratılışın özüne sinmiş olan “neşe arzusu”¹ gelgitin su bitkilerini çaresizce sürüklemesi gibi, insanlığı bir amaç doğrultusunda sürükleyen o müthiş kuvvet, muğlak toplum kurallarıyla zapt edilemiyordu işte.

“Anneme yazmalıyım,” dedi Tess. “Sorun olmaz değil mi?”

“Tabii ki olmaz, sevgili çocuğum. Benim gözümde bir çocuksun Tess, böyle bir durumda annene yazmanın ne kadar yerinde bir davranış olduğunu ve buna itiraz etmemin ne kadar yanlış olacağını bilmeyecek kadar çocuk. Nerede yaşıyor?”

1. *Appetite for joy*: Robert Browning’in 1835 tarihli “Paracelsus” şiirinde geçen bir ifade. (Ç.N.)

“Aynı yerde, Marlott’ta. Blackmoor Vadisi’nin ileri ucunda.”

“Aa, o zaman bu yaz başında seni *gördüm...*”

“Evet, çayırdaki dansa ama benimle dans etmedin. Ah, umarım bu bize uğursuzluk getirmez!”

31

Tess ertesi gün annesine son derece dokunaklı ve acil bir mektup yazdı, Joan Durbeyfield’in cevabı da geçen yüzyıldan kalma kıvrımlı elyazısıyla hafta sonundan önce ulaştı.

Sevgili Tess,

Ben bu satırları yazarken Tanrı’ya şükür nasıl iyiysen, mektubum sana ulaştığında senin de afiyette olacağını umarım. Sevgili Tess, yakında gerçekten evleneceğini duyduğumuzda hepimiz sevindik. Fakat sorduğun soruya gelince Tess, kesinlikle ikimiz arasında kalmak kaydıyla söylüyorum ki, geçmiş sıkıntın hakkında ona hiçbir koşulda tek kelime etme. Ben babana, itibarına çok düşkün olduğum için her şeyi anlatmadım, muhtemelen senin müstakbel kocan da onun gibidir. Ülkenin en yüksek mevkilerindeki birçok kadın vaktinde benzer sıkıntılar yaşamıştır; onlar kendilerinininkini duyurmazken sen niye duyurasın? Hiçbir kız böyle bir aptallık yapmaz; özellikle de uzun zaman önce olduysa ve asla senin hatan değilse. Bana elli kere de sorsan aynısını söylerim. Ayrıca şunu unutma ki, yüreğindeki her şeyi anlatmak gibi çocuksu bir mizacın olduğunu bildiğimden –öyle safsın ki– ve senin iyiliğini düşündüğümünden, herhangi bir sözün veya hareketinle bir şey açığa vurmayaacağın konusunda senden söz almıştım ve sen de bu

kapıdan çıkarken bunun için samimiyetle yemin etmiştin. Babana ne sorduğun mesele ne de yakında evlenecek olman hakkında bir şey söyledim; yoksa zavallı adamcağız gider her yerde ağzından kaçarır.

Sevgili Tess; keyfini bozma. Orada imkânlarının kısıtlı olduğunu biliyor ve düğünün için sana fıçıyla elma şarabı ve elden geldiğince inceltilmiş sirke göndermek istiyoruz. Şimdilik bu kadar. Genç adama içten sevgilerimi ilet. Seni seven annen.

J. Durbeyfield

Tess, "Ah anne, ah anne!" diye mırıldandı.

En ağır olayların bile Mrs. Durbeyfield'in dirençli ruhuna nasıl hafifçe dokunduğunu daha iyi anlıyordu. Kadın onun gördüğü gibi görmüyordu hayatı. Eski günlerin o hatırdan çıkmayan hadisesi, onun için gelip geçici bir musibetten ibaretti. Gerekçesi ne olursa olsun, belki de izlenecek yöntem konusunda haklıydı. Sevdiği adamın mutluluğu için sessizlik en iyi çare gibi görünüyordu madem, o halde sessiz kalacaktı.

Tess, hareketlerine yön vermekte küçük de olsa bir hakka sahip dünyadaki tek kişiden gelen öğüt doğrultusunda sakinleşti. Sorumluluk aktarılmış, yüreği haftalardır hiç olmadığı kadar hafiflemişti. Tamam demesini izleyen ve ekimle birlikte başlayan sonbaharın kısalan günleri, hayatının hiçbir döneminde olmadığı kadar manevi bir coşkunluğa yaklaşan yücelikte bir mevsim yarattı.

Angel'a olan sevgisi sanki yeryüzüne ait değildi. Genç adamın iyi yürekliliği Tess için güvenilirliğin en üst noktasındaydı; bir kılavuz, filozof ve dostun bilmesi gereken her şeyi biliyordu o. Hatları erkek güzelliğinin kursesizliğini yansıtıyordu; ruhu bir aziz ruhunu, zekâsı bir peygamber zekâsını andırıyordu. Ona beslediği aşkın bilgeliği Tess'e asalet katıyor, başına bir taç takmış gibi hissediyordu. Angel'ın kendisine duyduğu ve bizzat şa-

hit olduğu bu sevgi, yûreğini özveriyle dolduruyordu. Genç adam bazen onun hayranlık dolu, dipsiz görünen o iri gözlerinin, ölümsüz bir varlık görmüş gibi ta derinlerden kendisine baktığını fark ederdi.

Tess kendisine eziyet edip üzen geçmişı bir kenara bıraktı; için için yanan tehlikeli bir kömür parçasının üstüne basar gibi onu ayağıyla ezip söndürdü.

Erkeklerin kadınlara bu kadar çıkarsız, düşünceli ve korumacı yaklaşabileceklerini hiç bilmiyordu. Bu yönüyle Angel Clare onun sandığından çok, hatta akıl almaz derecede farklıydı; gerçekten de bir hayvandan daha tinsel bir varlıktı; kendini iyi terbiye etmişti ve kabalıktan alabildiğine uzaktı. Soğukkanlı olmamakla beraber sıcak değil, ıslıl ıslıl bir tabiatı vardı. Byron'dan ziyade Shelley'e yakındı: Çılgınca sevebilirdi ama daha çok hayal gücüne ve semavi olana yönelen bir sevgiydi bu; sevdiğini kendi benliğine karşı bile kıskançlıkla koruyan, müşkülpesent bir duygu. Sınırlı da olsa şimdiye kadar pek talihsiz tecrübeleri olan Tess onun bu yanını hayretle karşılıyor ve büyüleyici buluyordu. Erkek cinsine duyduğu öfkeden, Angel'a duyduğu abartılı saygıya savruluyordu.

İçtenlikle birbirlerinin yanında olmak istiyorlardı; Tess yûreğinin derinliklerinde Angel'la birlikte olma arzusunu gizlemiyordu. Fakat açık konuşmak gerekirse, içindeki ses bu konuda ona şöyle diyordu: Çoğu erkeğin çekici bulduğu endamı, ilanıaşk sonrasında böylesi kusursuz bir adama itici gelebilirdi çünkü eylemin doğası gereği, kişinin kendinden bu kadar emin olmaması gerekir.

Tess'in nişanlılık dönemine dair bildiği tek şey, taşra âdetlerine göre dışarıda arkadaşlıklarını serbestçe sürdürebilmeleriydi. Onun gözünde bunda yadırgatıcı bir taraf yoktu. Angel ise bunu başta garipsemiş ama sonra mandıra ahali siyle birlikte Tess'in de bunu aslında normal karşıladığını anlamıştı. Böylece ekim ayının nefis öğle

sonralarında, çayırlarda şırıl şırıl akan dereciklerin yanından ilerleyen incecik patikaları birlikte arşınlayıp küçük, ahşap köprülerden karşıya zıplayıp sonra geri döndüler. Her gittikleri yerde su bentlerinin çağıltısı onlara, onların mırıltılarına eşlik ediyor, neredeyse çayırların kendisi kadar yatay olan güneş huzmeleri araziye bir polen ısıltısı saçıyordu. Her yer pırıl pırıl güneşliyen bile ağaçların ve çitlerin kuytusunda minik, mavi sis öbekleri görüyorlardı. Güneş yere öyle yakındı ki iki gencin gölgeleri yüzlerce metre önlerine düşüyor, iki uzun parmak gibi, yeşil alüvyon ovasının yanlardan vadi yamaçlarına dayandığı uzaklıklara erişiyordu.

Otlakları “kaldırma” veya kış sulaması için arkları temizleyip onların ineklerce bozulan yataklarını onarma mevsimi geldiği için, sağda solda çalışan erkekler görülebiliyordu. Irmağın bütün vadiyi doldurduğu oluk oluk taşıdığı kapkara balçık burada toprağın özüydü; ova çağlar boyu dövülüp doygunluğa erişmiş, saflık ve incelik kazanarak olağanüstü bir zenginliğe ulaşmıştı, çayırların ve çayırlarda otlayan sığırların bereketi işte buradan geliyordu.

Çalışanlar gördüğü halde kolunu Tess’in belinden ısrarla çekmeyen Angel, insanlar arasında cilveleşmeye alışkın bir erkek havası takınıyordu; oysa aralık dudakları, tedirgin bir hayvanın bakışıyla işçileri yan yan süzen nişanlısı kadar utangaçtı.

Tess, “Beni onların önünde sahiplenmekten çekinmiyorsun!” dedi sevinçle.

“Çekinmem tabii!”

“Ama benim gibi bir sütçü kızla dolaştığın Emminster’daki arkadaşlarının kulağına giderse...”

“Dünyanın en büyüleyici sütçü kızı.”

“Gururlarının incindiğini düşünebilirler.”

“Yok artık! Bir d’Urberville mi Clare’lerin gururunu

incitecek? Senin böyle bir aileye ait olman büyük bir koz ve onu evleneceğimiz güne, Papaz Tringham'dan soy ağacının kanıtlarını alacağımız zamana saklıyorum; nasıl bir etki uyandıracacağımızı sen o zaman gör. Hem benim istikbalim ailemi zerre kadar etkilemeyecek, onların hayatına yüzeysel olarak bile dokunmayacak. İngiltere'nin bu bölümünü, belki de ülkeyi tamamen terk edeceğiz, gideceğimiz yerde insanlar bize ne gözle bakarsa baksınlar. Buradan gitmek istersin değil mi?"

Angel'ın yakın bir arkadaşı olarak onunla dünyaya açılma fikri, içinde öyle bir heyecan uyandırdı ki hissettiği duygu yoğunluğuyla onu onaylamaktan başka bir şey yapamadı. Duyguları kulaklarında neredeyse dalgalar gibi çağıldıyor ve gözlerini dolduruyordu. Angel'ın elini tuttukten sonra, güneşin bir köprü altında akan ırmaktan yansıdığı –kendisi köprünün arkasına saklanmıştı– ve erimiş maden ışıltısıyla gözleri kamaştırdığı bir yere doğru yürümeye devam ettiler. Orada kıpırtısız durunca suyun yüzeyinde minik tüylü başlar belirmeye başladı; rahatsızlık veren yabancıların geçip gitmediklerini, orada durakladıklarını görünce tekrar gözden kayboldular. Etrafa pus çökmeye, kirpiklerine, kaşlarına ve saçlarına kristal tanecikleri konmaya başlayana kadar –yılın bu mevsiminde akşamın erken saatlerinde böyle olurdu– âşıklar ırmak kenarında oyalandılar.

Pazarları daha geç saate kadar, hava epey karardığında bile yürüyorlardı. Nişanlanmalarından sonraki ilk pazar, ikindi sularında dışarı çıkan bazı mandıra çalışanları, söylenenleri seçemeyecek kadar uzak olmalarına rağmen Tess'in coşkuyla çatallanan sesindeki heyecanı işitmişler; Angel'ın koluna yaslanarak yürürken, kalp atışlarıyla hece hece dökülen sözcüklerdeki sarsıntılı anları, mutlulukla es verişlerini, doğada eşi benzeri olmayan, ruhunu uçuran küçük kahkahaları –sevdiği ve diğer kadınların elinden

kurtardığı erkeğin yanında atılan o kahkahayı– fark etmişlerdi. Henüz tam havalanmamış bir kuş nasıl sekerse öyle hafifçe adım attığı dikkatlerinden kaçmamıştı.

Tess'in Angel'a beslediği sevgi artık onun nefesiydi, canıydı. Onu havanın aydınlığı gibi kuşatıyor, parıltısıyla geçmiş üzüntülerini unutturuyor, ısrarla başına ekşimiş olan şüphe, korku, karamsarlık, tasa ve utancın karanlık gölgelerini ondan uzak tutuyordu. Tess bu ışık halesinin hemen dışında tüm bunların kurtlar gibi beklediğini biliyordu ama onları açlıkla terbiye edecek güce ve yeteneğe sahipti.

Ruhani unutuşla zihinsel anımsayış el ele gidiyordu. Tess aydınlıkta yürüyor ama geri planda karartıların olduğunu biliyordu. Her geçen gün, öyle ya da böyle, bir miktar yaklaşıyor yahut uzaklaşıyor olabiliyorlardı.

Bir akşamüstü mandıra ahalisi dışarıda olduğundan içeride oturup evi beklemeleri gerekti. Sohbet ederlerken Tess gözlerini düşünceli düşünceli Angel'a doğru çevirdi ve onun takdir dolu bakışlarıyla karşılaştı.

Sevgilisinin ona bağlılığı ve kendisinin de bundan duyduğu sevinç karşısında dehşete düşmüş gibi alçak taburesinden fırlayarak, "Ben sana layık değilim... hayır, değilim!" diye patlayıverdi.

Onun heyecanını yalnızca bildiği kadarına yoran Angel, "Tess, canım böyle konuşmana izin veremem!" dedi. "Üstünlük, birtakım değersiz geleneklerin yüzeysel uygulanışıyla elde edilecek bir şey değil, senin gibi doğru, dürüst, adil, pak, sevimli ve hayranlık uyandıran birinde bulunacak bir şey."¹

1. "Sonuç olarak kardeşlerim, gerçek saygıdeğer, doğru, pak, sevimli, hayranlık uyandıran, erdemli ve övülmeye değer ne varsa onu düşünün." Yeni Ahit, "Filipililer", 4:8. Dönemin İngiltere'sinin kiliselerinde de okullarında da öğütlenirdi. (Ç.N.)

Tess boğazında hıçkırıkla kalakaldı. Son yıllarda her kiliseye gittiğinde duyduğu bu erdemler silsilesi genç yüreğini nasıl sızlatmıştı, Angel'ın şimdi bundan bahsetmesi ne kadar tuhaftı.

Ellerini hırsla birleştirerek, "Ben on altı yaşındayken ve henüz küçük kardeşlerimle yaşarken, sen de çayırda dans ederken niçin kalıp beni sevmedin? Ah, niye sevmedin niye!" diye söylendi ellerini hızla birbirine vurarak.

İçten içe –ve haklı olarak– Tess'in ruh halinin ne kadar değişken bir hal alabildiğini ve mutluluğu tamamen kendisine bağlı olduğu için ne kadar dikkatli davranması gerektiğini düşünen Angel onu avutup rahatlatmaya koyuldu.

"Doğru, keşke kalsaydım! Ben de tamamen böyle hissediyorum. Bilseydim! Ama pişmanlığını bu kadar ileri götürmemelisin, niçin pişman olasan ki?"

Kadınca bir gizleme içgüdüleriyle Tess konuyu alelacele değiştirdi.

"Kalbin dört yıl daha benim olurdu. Geri getiremeyeceğim o zamanları boşa harcamamış, mutluluğu çok daha uzun tatmış olurum!"

Karanlık ilişkiler silsilesini ardında bırakmış, olgun bir kadın değildi bu işkenceyi çeken; henüz yirmi birine basmamış, tuzağa takılmış bir kuş gibi toyluk günlerine hapsolmuş, basit bir yaşam süren bir kızdı. İyice sakinleşebilmek için yerinden kalkarken, eteğiyle küçük taburesini devirerek odadan çıktı.

Angel ocağa demet halinde konmuş yeşil dişbudak dallarından yükselen neşeli alevlerin başında oturmayı sürdürdü. Dallar keyifle çıtırdıyor ve uçlarından sızan özsuyu tıslamayı andıran bir ses çıkarıyordu. Tess kendini toplayıp geri döndü.

Taburesinin üstüne bir minder koyduktan sonra onun yanına oturan Angel iyi niyetle, "Kendini biraz kap-

risli ve değişken bulmuyor musun, Tess?” diye sordu. “Tam sana bir şey sormak üzereyken kaçıp gittin.”

Tess, “Evet, belki biraz kaprisliyim,” diye mırıldandı. Ansızın Angel’a yaklaştı ve ellerini onun kollarına koydu. “Hayır Angel, aslında öyle değilim, yani mizacım bu değil!” Kaprisli olmadığı konusunda ona daha fazla güven verebilmek için Angel’ın yanına sokuldu ve başını onun omzuna dayadı. “Ne sormak istemiştin, hemen cevap vereyim,” dedi ağırbaşlılıkla.

“Pekâlâ, beni seviyorsun ve benimle evlenmeyi kabul ettin. Şimdi sırada şu soru var: ‘Ne zaman evleneceğiz?’”

“Ben böyle yaşamaktan hoşnutum.”

“Ama ben de yeni yılla beraber veya biraz sonrasında, kendi işime girişmeyi düşünmek zorundayım. Ve yeni konumun getireceği çeşitli ayrıntılarla ilgilenmeden önce eşimi yanıma almak isterim.”

Tess biraz da çekinerek, “İyi de mantıklı olan bütün bunları hallettikten sonra evlenmek değil mi?” diye karşılık verdi. “Gerçi gitmene ve beni burada bırakmanın düşüncesine katlanamam!”

“Tabii ki katlanamazsın, zaten öylesi bizim için de iyi olmaz. İş kurarken senin bana her konuda yardımcı olmanı istiyorum. Ne zaman yapalım? İki hafta sonraya ne dersin?”

Ciddileşen Tess, “Olmaz,” dedi. “Daha öncesinde düşünmem gereken çok şey var.”

“Ama...”

Angel onu usulca kendine doğru çekti

Evlilik gerçeği bu kadar yakınlaşınca ürkütücü görünüyordu. Konuyu daha fazla tartışmadan, ocakta yanan ateşin aydınlığında Mandıracı Crick, eşi Mrs. Crick ve sütçü kızların ikisi belirdi.

Tess, Angel’ın yanından lastik bir top gibi ayağa fır-

ladı ve gözleri alevlerin aydınlığında parlıyordu, yüzü kıpkırmızı olmuştu.

“Bu kadar yakın oturursam böyle olacağını biliyordum!” dedi kendine kızarak. “Bizi mutlaka yakalarlar diye geçiriyordum içimden! Her ne kadar öyle görünmüş olsa da dizinde oturmuyordum, gerçekten!”

Mandıracı, “Sen söylemeseydin, bu ışıktaki nerede oturduğunu görmezdik emin ol,” diye karşılık verdi. Sonra evliliğe ilişkin hislerden hiçbir şey anlamayan bir adamın duyarsız tavrıyla karısına döndü. “Christianer, demek ki insanlar, diğerleri bir şey düşünmezken onların bir şey düşündüğünü sanıyor. Hayır, kız bana söylemese onun nerede oturduğu aklıma bile gelmezdi kesinlikle.”

Angel doğaçlama bir serinkanlılıkla, “Yakında evleniyoruz,” dedi.

“Aa, gerçekten mi? Bunu duyduğuma sahiden sevindim efendim. Bir süredir böyle bir şey yapabileceğinizi düşünüyordum. Kız sütçü olamayacak kadar iyi –onu gördüğüm ilk gün demiştim bunu– ve kim olursa olsun, her erkek için bir hazine. Üstelik çiftçilik yapacak bir beyefendi için olğanüstü bir eş olur. Yanında böyle biri olan kişinin kâhyaya ihtiyacı kalmaz.”

Tess ne yapıp edip gözden kayboldu. Crick’in açık-sözlü övgülerinden mahcup olmaktan çok, peşinden gelen kızların bakışı onu çarpmıştı.

Yemekten sonra yatak odasına gittiğinde hepsi hazırды. Bir lamba yanıyordu ve beyazlara bürünmüş üç genç kız da yataklarının içinde sıraya dizilmiş intikamcı hayaletler gibi onu bekliyorlardı.

Fakat Tess çok geçmeden içlerinde bir kötülük olmadığını anladı. Zaten erişmeyi ummadıkları bir şeyi kaybetmeleri mümkün değildi. Tarafsız ve düşünceliydiler.

Retty gözlerini ondan ayırmadan, “Mr. Clare onunla evlenecek!” diye mırıldandı. “Yüzünden nasıl da belli oluyor!”

Marian, "Gerçekten onunla evlenecek misin?" diye sordu.

"Evet," dedi Tess.

"Ne zaman?"

"Günün birinde."

Tess'in kaçamak cevap verdiğini sanıyorlardı.

Izz Huett, "*Evet*, onunla *evlenecek*. Bir beyefendiy-le!" diye yineledi.

Ve üç kız da büyülenmiş gibi yataklarından birer birer, usulca çıktı ve yalınayak Tess'in çevresini sardı. Retty böyle bir mucizenin ardından arkadaşının gerçek olup olmadığını anlamak istercesine ellerini omuzlarına koydu, öbürleri de kollarını beline doladılar. Hepsi onun yüzüne bakıyorlardı.

"Nasıl bir şey bu? Neredeyse aklım almıyor!"

Marian, Tess'i öptü. Dudaklarını çekerken, "Evet," diye mırıldandı.

Izz, Marian'la dalga geçer gibi, "Onu sevdiğin için mi yoksa oraya başka dudaklar değdiği için mi öptün?" diye devam etti.

Marian, "Aklıma öyle bir şey gelmedi," dedi. "Ben yalnızca durumdaki tuhaflığı düşünüyordum, yani başka birinin değil de onun karısı olacak. Bir itirazım yok, hiçbirimizin yok. Böyle bir şey düşünmüyorduk, sadece onu seviyorduk. Yine de onunla bir başkası, ipeklere ve satenlere bürünmüş soylu bir hanım değil, bizim gibi yaşayan biri evlenecek."

Tess alçak sesle, "Bu yüzden benden nefret etmediğinize emin misiniz?" diye sordu.

Sorunun cevabını *onun* gözlerinde bulabilirlermiş gibi, beyaz gecelikleriyle Tess'in etrafında dönerek ona bakmayı sürdürdüler.

Retty Priddle, "Bilmiyorum... bilmiyorum," diye mırıldandı. "Senden nefret etmek istiyorum ama edemiyorum!"

Izz ve Marian da sırayla, "Ben de öyle hissediyorum," dedi. "Ondan nefret edemiyorum. Her nasılsa yüregim elvermiyor!"

Tess, "Sizden biriyle evlenmeliydi," diye mırıldandı. "Niye?"

"Siz benden daha iyisiniz."

Kızlar ağır bir fısıltıyla, "Biz mi senden daha iyiyiz?" diye sordular. "Hayır, hayır sevgili Tess!"

Tess, "Öylesiniz!" dedi ısrarla. Derken kızların kollarından hızla kurtulup histerik bir ağlama nöbetine tutuldu ve bir sandığın üstüne kapanarak aynı sözleri yinelemeye başladı. "Öylesiniz işte, öylesiniz, öylesiniz!"

Kendini bir kez koyuverince önünü alamadı.

"Sizden biriyle evlenmeliydi!" diye haykırdı. "Geç bile olsa onu vazgeçirmeliyim! Siz onun için daha uygunsunuz... ben ne dediğimi bilmiyorum! Ah! Ah!"

Kızlar yine yanına gelip onu sardılar ama Tess'in hıçkırıkları dinmek bilmiyordu.

Marian, "Biraz su getirsenize," dedi öbürlerine. "Sınırlerini bozduk, ah zavalıcık, zavalıcık!"

Tess'i usulca yatağına götürüp samimiyetle öptüler.

"Onun için en uygun kişi sensin," dedi Marian. "Bizden daha hanımefendisin ve sana onca şey öğrettiği için daha bilgilisin. Bence kendinle gurur duymalısın. Eminim *duyuyorsun* da!"

Tess, "Evet, duyuyorum," diye onayladı, "kendimi böyle kaybettiğim için de utanıyorum!"

Herkes yatağa girdikten ve ışık söndürüldükten sonra Marian ona doğru fısıldadı.

"Karısı olduğunda bizi düşün Tess; sana onu nasıl sevdiğimizi anlattığımızı, seni tercih ettiği ve bizim tercih edilme umudumuz olmadığı için senden nasıl nefret etmemeye çalıştığımızı, nefret etmediğimizi, edemediğimizi düşün."

Bu sözler karşısında Tess'in tuzlu, yakıcı gözyaşlarının tekrar yastığına dökülmeye başladığını ve annesinin isteğine rağmen, yüreği parçalanarak da olsa tüm geçmişini Angel'a anlatmaya karar verdiğini bilmiyorlardı. İsterse uğruna yaşadığı ve nefes aldığı kişi ondan tiksinsin, isterse annesi onun aptal olduğunu düşünsün; sevdiği adamın ihanet olarak göreceği bir suskunluğa –başkaları bunu ne kadar yanlışı bulursa bulsun– gömülmeyecekti.

32

Tess'in pişmanlık yüklü ruh hali onun nikâh için bir gün belirlmesine engel oluyordu. Angel en cazip zamanlarda sormasına rağmen, kasım itibarıyla belirsizlik hâlâ sürüyordu. Tess'in ise her şeyin olduğu gibi kaldığı süresiz bir nişanlılık hayatı ister gibi bir hali vardı.

Çayırılar artık değişiyordu ama sağımdan önceki öğle vakitleri hâlâ yeterince sıcaktı ve yılın bu zamanında mandıra işleri bir saat kadar tembellik yapmaya müsaade ediyordu. Nemli otların üstünden güneşe doğru bakınca, ışığın altında, denizdeki mehtabın izi gibi incecik ağlardan oluşan pırıltılı bir dalgalanma seçilebiliyordu. Sefalarının kısacık süreceğinden habersiz sivrisinekler bu parıltıda sağa sola uçuşuyor, içlerinde alev varmış ışık saçıyor ve bu izin dışına çıkınca gözden kayboluyordu. Angel böyle manzaralar karşısında hatırlatıyordu tarih konusunun hâlâ belirsiz olduğunu.

Ya da akşamları, ona fırsat yaratmak isteyen Mrs. Crick'in uydurduğu bir iş için Tess'e eşlik ederken soruyordu. Bu iş genelde vadinin yukarısındaki bir çiftliğe, gebe ineklerin nasıl konduğu samanlığa bakmaya git-

mekten ibaretti. Sığırların hayatlarında büyük değişimlerin yaşandığı bir mevsimdi. Hayvanlar her gün yataklı hastaneye gönderilir gibi, bölük bölük samanlığa gönderiliyor ve buzağuları doğana kadar orada tutuluyordu. Doğumdan sonra da, buzağılar ayaklanır ayaklanmaz, analar onlarla beraber mandıraya geri yürütülüyordu. Danalar satılana kadar geçen zamanda pek sağım işi olmuyordu tabii fakat onlar gitti mi sütçü kadınlar her zamanki işlerine koyulmak zorundaydı.

Karanlıkta yapılan o yürüyüşlerin birinden dönerken, ovanın hemen yukarısında küçük kayalıklardan oluşan bir faleze ulaşılar ve orada durup kulak etrafı dinlediler. Sular artık kabarmaya başlamıştı, bentlerden fışkırıp arklarda şırıldıyordu. En küçük su yolu bile doluydu; kestirmeden yürüyecek yer kalmamıştı, yayalar artık daimi yolları kullanmak zorundaydılar. Görünmez vadi-den bir sürü ezgi yükseliyor ve ikilide, altlarında büyük bir şehrin uzandığı, gelen uğultunun insan bağırsı çağrısından kaynaklandığı izlenimi uyandırıyor.

Tess, “Sanki on binlerce insan var,” dedi. “Çarşı pazarda toplanıp tartışıyor, nasihat veriyor, çekişiyor, hıçkırıyor, inliyor, dualar ediyor ve küfürler savuruyorlar.”

Angel tam olarak dinliyor sayılmazdı.

“Bugün Crick’in sana dediğini duydun mu, canım? Kış aylarında pek yardıma ihtiyacı olmadığını söylüyordu.”

“Hayır.”

“İnekler hızla süttten kesiliyor.”

“Evet. Dün altı-yedisi samanlığa gitti, önceki gün de üçü. Şimdiden neredeyse yirmiyi buldular. Haa... buzağılar için benim yardımımı istemiyor muymuş? Burada artık istenmiyorum yani! Halbuki ne kadar çabalamıştım...”

“Tam olarak sana ihtiyacı olmadığını söylemedi. Ama ilişkimizi biliyor ve Noel’de gideceğimi varsaydığından, büyük bir iyi niyet ve saygıyla seni de yanımda

götürmem gerektiğini belirtti. Ona sensiz ne yapacağını sorunca, işleri birkaç kadının yardımıyla yürütülebileceği bir mevsimde olduğunu açıklamakla yetindi. Seni bu şekilde mecbur etmesine sevinecek kadar günahkâr biriyim.”

“Bence sevinmen gerekmezdi Angel. İşine gelse bile istenmemek her zaman üzücüdür.”

“İşine geldiğini kabul ediyorsun demek.” Angel parmağını Tess’in yanına koyup, “Ah!” dedi.

“Ne oldu?”

“Yakalanınca yüzüne ateş bastığını hissedebiliyorum! Ama ben niye böyle boş konuşuyorum? Boş konuşmayacağız, hayatı son derece ciddiye almak gerek.”

“Öyle. Sanırım bunu senden önce öğrenmiş olabilirim.”

Tess durumu şimdi anlıyordu. Önceki akşam kapıldığı duyguların sonucunda Angel’la evlenmemek ve mandıradan ayrılmak yabancı bir yere gitmek demekti; başka bir mandıraya da gidemezdi zira buzağılama dönemi başladığından artık sütçü kadınlara ihtiyaç yoktu ve bu da Angel Clare gibi yüce bir varlığın bulunmadığı bir tarım çiftliğine gitmek anlamına geliyordu. Bunun düşüncesinden bile nefret ediyordu, eve gitmenin düşüncesiye daha beterdi.

“O halde canımın içi Tess,” diye deval etti Angel, “Noel’de muhtemelen ayrılman gerekeceği için seni buradan karım olarak götürmem hem münasip hem de mantıklı görünüyor. Zaten dünyanın en öngörüsüz kızı değilsen ebediyen böyle devam edemeyeceğimizi bilirsin.”

“Keşke devam edebilseydik. Keşke hep yaz ve sonbahar olsa, sen hep bana böyle kur yapsan ve geçen yaz düşündüğün kadar beni düşünmeye devam etsen!”

“Seni hep düşüneceğim.”

“Ah, düşüneceğini biliyorum!” Tess ona duyduğu

inancın heyecanıyla bir anda haykırmıştı. “Angel, ebediyen senin olacağım günü belirleyeceğim!”

Böylece, sağda solda duyulan sayısız su seslerinin arasından karanlıkta yürüyerek dönerken sonunda nikâh gününü kararlaştırdılar.

Mandıraya ulaşır ulaşmaz haberi Mr. ve Mrs. Crick’e de verdiler ve bunu kimseye söylememelerini rica ettiler; âşıkların ikisi de nikâhın olabildiğince gizli kalmasını istiyordu. Tess’e yakında zaten yol vermeyi düşünen mandıracı şimdi onu kaybedeceğine fena halde üzülyordu. Sütün kaymağı nasıl alınacaktı? Anglebury ve Sandbourne’lü hanımlar için süslü tereyağı porsiyonlarını kim hazırlayacaktı? Mrs. Crick sonunda kararsızlığını aştığı için Tess’i tebrik etti ve onun herhangi bir çiftlik işçisiyle evlenecek biri olmadığını görür görmez anladığını söyledi. Daha geldiği gün, avludan onlara doğru yürürken bile asaletini göstermişti. Öyle ki, Mrs. Crick onun iyi bir aileden geldiğine yemin edebilirdi! Kadın, aslında onlara doğru gelirken Tess’i zarif ve güzel biri olarak düşündüğünü hatırlıyordu ama ona yakıştırdığı asalet muhtemelen sonradan öğrendiklerinin etkisiyle hayal gücünün ürünü de olabilirdi.

Tess artık herhangi bir isteğin hissinden azade, saatlerin kanatlarında süzülüyordu. Söz verilmişti; hangi gün olduğu yazılmıştı. Doğuştan parlak zekâsı taşralılarda ve doğa olaylarıyla diğer hemcinslerine göre daha çok meşgul olanlarda yaygın görülen kaderciliğe meyiletmeye başlamıştı ve bu zihinsel duruşa uygun olarak, âşığının önerdiği her şeyi edilginlikle kabulleniyordu.

Fakat görünüşte nikâh gününü haber vermek, ama aslında ondan yine öğüt almak için annesine tekrar yazmayı da ihmal etmedi. Kadın, kızını üst sınıftan bir adamın beğendiğini belki yeterince hesaba katmamıştı. Kaba saba bir adam, gerdek sonrasında yapılan bir açık-

lamanın üzerinde belki de fazla durmazdı ama Angel gibi biri bunu farklı karşılayabilirdi. Ne var ki Mrs. Durbeyfield'dan bir cevap gelmedi.

Gerçi Angel Clare derhal evlenmelerine ilişkin kendisine ve Tess'e somut, inandırıcı gerekçeler sunmuştu ama atılan adımlarda aceleci bir yanın olduğu daha sonra açığa çıkacaktı. Genç adam, Tess'i candan sevse bile, Tess'in ona beslediği duyguların derinliği yanında, onunki doğrusu soyut ve hayalî kalıyordu. Entelektüellikten uzak çiftçi hayatına mahkûm edildiğini düşünürken, seyre dalacağı bu güzelliklerin perde arkasında bu pastoral varlığın yer alacağı hiç aklına gelmemişti. Basitlik, üzerine konuşulacak bir şeydi ama onunla somut olarak karşılaştığında nasıl tepki vereceğini bilmiyordu. Önünde uzanan yolu açıkça görmekten çok uzaktı ve hayata atılmış birine dönüşmek için belki daha bir-iki yılı vardı. İşin sırrı, ailesinin önyargıları yüzünden asıl yapması gereken şeyi yapamadığı duygusunun meslek yaşantısına ve kişiliğine kazandırdığı pervasızlıkta yatıyordu.

Tess bir keresinde çekinerek, "İç kesimlerde kuracağın çiftliğe iyice yerleşene dek beklesek daha iyi olmaz mı dersin?" diye sormuştu. (O sıralarda ülkenin iç kesimlerindeki bir çiftlik gündemdeydi.)

"Doğruyu söylemek gerekirse sevgili Tess, seni kendi korumam ve sevgimden uzakta bir yerde bırakmayı hiç istemiyorum."

Aslında geçerli bir sebep sayılırdı. Tess'in üzerindeki etkisi öyle aşikârdı ki, genç kız onun halini tavrını, konuşma biçimini, kullandığı deyimleri, hoşlandığı ve hoşlanmadığı şeyleri tamamen öğrenmişti. Şimdi onu başka çiftliklerde bırakmak, elde ettikleri bu uyumdan Tess'in tekrar uzaklaşması demekti. Angel onu bir mevsim daha gözetiminde tutmak istiyordu. İngiltere veya sömürge, uzak bir yere götürmeden önce ailesi onu hiç olmazsa

bir kere görmek isteyecekti. Gerçi onların fikirleri niyetini değiştirmezdi ama uygun bir arazi bulana kadar birkaç ay birlikte kalmaları Tess için toplumsal bir hazırlık olacak, kayınvalidesine takdim edilirken karşılaşabileceği zorlukları atlatmasına yardım edecekti.

Angel bundan sonra biraz da un değirmenlerinin nasıl çalıştığını görmek istiyor, orada öğreneceklerini belki tahıl yetiştiriciliğiyle birleştirmeyi düşünüyordu. Wellbridge'deki –bir zamanlar bir manastıra ait– eski ve büyük bir su değirmeninin sahibi ona, çağlara dayalı yöntemlerini birkaç gün boyunca inceleme ve işlerde onlara yardımcı olma imkânı sunmuş, istediği zaman gelebileceğini söylemişti. Angel birkaç kilometre uzakta yaşayan adama ayrıntıları öğrenmek üzere bir gün ziyarette bulunmuş, akşamına yine Talbothays'e dönmüştü. Tess onun Wellbridge değirmenlerinde kısa bir süre geçirmeye kararlı olduğunu görebiliyordu. Peki ona bu kararı verdiren neydi? Unun nasıl öğütölüp elendiğini görme fırsatından çok, zamanında d'Urberville sülalesinden bir kolun malikânesiyken çiftlik evine çevrilen bir yapıda kalacakları gerçeği. İşlerini hep böyle yürütürdü Angel; konuyla ilgisiz duyguları işin içine katarak. Nikâhtan hemen sonra kasabaları ve hanları dolaşmak yerine, iki haftayı orada geçirmeyi kararlaştırdılar.¹

“Arkasından,” dedi Angel, “Londra'nın öbür yanında kulağıma gelen birkaç çiftliği incelemeye başlarız, mart veya nisanda da annemle babamı görmeye gideriz.”

Yapılması gerekenler bu şekilde gündeme gelip hallediliyor, Tess'in ona ait olacağı –o inanılmaz– gün gitgide yaklaşıyor ve gözünde büyüyordu. Aralık'ın 31'i, yeni yıl arifesi; tarih buydu. Onun karısı olacağım, diyordu

1. On dokuzuncu yüzyıl İngiltere'sinde balayı için birkaç yeri ziyaret etmek ve gidilen yerlerdeki hanlarda kalmak âdetlendi. (Ç.N.)

Tess kendi kendine. Olabilir miydi? İki bir olacak, hiçbir şey onları ayıramayacak, her şeyi paylaşacaklardı. Niye olmasın?

Bir pazar sabahı Izz Huett kiliseden döndükten sonra Tess'le özel olarak konuştu.

"Bu sabah nikâh duyurunuz yapılmadı."¹

"Ne?"

Sessizce Tess'e bakarak, "Bugün ilk ilanınızın yapılması gerekiyordu," dedi. "Yeni yıl arifesinde evlenmiyormusunuz canım?"

Tess aceleyle onayladı.

"Duyurunuzun üç kez yapılması gerekiyor. Ama sadece iki pazar kaldı."

Tess yanaklarının solduğunu hissediyordu. Izz haklıydı; tabii ki üç kez duyuru yapılacaktı. Angel unutmuştu muhtemelen! Eğer öyleyse bu bir haftalık gecikme ve talihsizlik demektir. Sevgilisine bunu nasıl hatırlatabilirdi? Daha yakın bir zamana kadar isteksiz davranırken şimdi bir anda sabırsızlıkla tutuşmuş ve kıymetli hazinesini kaybetme telaşına kapılmıştı.

Fakat kendiliğinden gelişen bir hadiseyle kaygısı yatıştı. Izz evlilik duyurusunun unutulduğunu Mrs. Crick'e söylemiş, Mrs. Crick de ev sahibesi olarak ayrıcalığından yararlanarak konuyu Angel'a açmıştı.

"Unuttunuz mu Mr. Clare? Evlilik ilanını diyorum."

"Yok, unutmadım," demişti Angel.

Tess'i yalnız yakalar yakalamaz da onu temin etti:

"Evlilik ilanıyla ilgili sana sataşmalarına izin verme. Ruhsat alıp bu işi daha sessiz bir şekilde halledebiliriz;

1. Katolik ve Anglikan kiliselerinde kıyılacak nikâh haberinin yayılması için üç pazar öncesinden ilgili kilisede her hafta duyurusu yapılır böylelikle itiraz edecek biri varsa bu sürede itiraz eder. Böyle bir ilanın yapılmaması yönündeki "ruhsat" piskopostan alınır, bu da nikâhın daha gizli kıyılmasına imkân tanır. (Ç.N.)

sana danışmadan böyle yapmaya karar verdim. Yani pazar sabahı kiliseye gidersen, istesen bile adını duyamazsın.”

Tess gururla, “Zaten duymak istemiyorum sevgilim,” diye karşılık verdi.

İşlerin yolunda gittiğini öğrenmek onu yine de müthiş rahatlatmış, geçmişini bilen birinin çıkıp evliliğine itiraz etmesinden duyduğu korkuyu gidermişti. Olaylar nasıl da lehine geliyordu!

Kendi kendine, “Hiç huzurlu değilim,” diyordu. “Bu talihin acısı benden daha sonra kat kat çıkmasın? Takdiriilahi genelde böyle işler. Keşke nikâhımız ilan edilseydi!”

Fakat hiçbir sorun çıkmadı. Acaba Angel nikâhta en yeni beyaz elbisesini giymesini mi tercih ederdi yoksa yenisini mi almalıydı? Bu konu da Angel’ın öngörüsü ve Tess adına gönderilmiş birkaç büyük paketin gelişiyile çözüldü. Paketlerin içinden, tasarladıkları sade nikâh törenine çok da uygun düşen kusursuz bir sabahlık dahil, boneden ayakkabıya bütün bir giyecek takımı çıktı. Paketlerin varışından kısa bir süre sonra eve giren Angel, açılan ambalajların üst kattan gelen sesini duydu.

Bir dakika sonra Tess kızarmış yüzü ve yaşla dolu gözleriyle aşağıya indi.

Yanağını Angel’ın omzuna yaslayarak, “Ne kadar düşüncelisin!” diye mırıldandı. “Eldiven ve mendil bile var! Sevgilim benim, ne kadar iyi, ne kadar nazıksın!”

“Hayır, hayır Tess. Sadece Londra’da bir kadına sipariş verdim, hepsi bu.”

Onu gözünde büyütmemesi için dikkatini dağıtıp yukarı çıkmasını ve elbisenin tam gelip gelmediğine bakmasını söyledi; gerekirse tadilat için köy terziğine götürceklerdi.

Tess yukarı çıkıp elbisesini üstünde denedi. İpek giysinin nasıl görüldüğüne bakmak için camın karşısında bir

süre dikildi, sonra annesinin esrarengiz kaftan hakkında söylediği şarkıyı hatırladı:

Asla eş olamayacak o
Vakti zamanında işlediği hata yüzünden.

Mrs. Durbeyfield bunu Tess çocukken, bir ayağını beşiğe dayayıp onu ritmik bir şekilde sallarken neşe ve cilveyle terennüm ederdi. Ya bu elbise de Kraliçe Guinevere'yi ele veren kaftan gibi renk değiştirirse?¹ Mandıraya geldiğinden beri o dizeler Tess'in aklına ilk kez düşmüştü.

33

Angel o ışıltılı büyük gün yaklaşırken, nikâhtan önce henüz iki âşık olarak Tess'le son bir gezintiye çıkıp mandıradan uzakta, bir daha asla tekrarı olmayacak koşullar altında romantik bir gün geçirmek istiyordu. Böylelikle Angel en yakın kasabadan biraz alışveriş yapmayı teklif etti, böylece birlikte yola çıktılar.

Angel'ın mandıradaki hayatı kendi sınıfındaki insanlara kıyasla bir inziva yaşantısıydı. Aylar boyu bir kasabanın yanından bile geçmemiş, ihtiyaç duymadığı için de araba almamıştı; gerektiğinde mandıracının midillisini veya küçük at arabasını kiraliyordu. Nitekim o gün de arabayla gittiler.

1. Britanya'nın efsanevi kralı Arthur'un eşi Guinevere. Kocasını Sör Şövalye Lancelot'la aldatır. Guinevere'ye sadakatsiz kadınları ifşa eden bir kaftan giydirilir, kaftan renk değiştirince ihaneti anlaşılır. (Ç.N.)

O gün hayatlarında ilk kez bir çift olarak alışveriş yaptılar. Noel arifesi olduğu için her yer çobanpüskülü ve ökseotlarıyla süslenmişti; kasaba taşranın dört bir yanından gelen yabancılarla dolmuştu. Yüzü mutlulukla daha da güzelleşen Tess bu şekilde dışarıda dolaşmanın cezasını Angel'ın kolundayken insanların bakışlarına maruz kalarak ödedi.

Akşam yerleştikleri hana döndüler; Angel kapıya getirilen atı ve arabayı görmeye gitmişti, Tess de girişte onu bekliyordu. Hanın salonu sürekli içeri girip çıkan konuklarla doluydu. Her giriş çıkışta kapı açılıp kapandıkça salonun ışığı Tess'in yüzüne vuruyordu. Bir ara içerdiden iki adam çıktı. Biri onu şaşkınlıkla tepeden tırnağa süzdü. Trantridge'in buradan kilometrelerce uzak olmasına ve oradakilerin buraya nadiren uğramasına rağmen Tess onun Trantridge'li olduğunu sezdi.

Diğer adam, "Güzel kızmış," dedi.

Tess'i hayretle süzen, "Doğru, epey güzel," dedi. "Ama yanılmıyorsam eğer..." Ve sonrasında az önceki tanımını tamamen hükümsüz kılan şeyler söyledi.

Angel ahırdan henüz dönmüştü ve eşikte karşılaştığı adamın sözlerini duydu, Tess'in nasıl irkildiğini gördü. Tess'e yapılan hakaret onu can evinden vurdu, gözü karardı ve adamın çenesine var gücüyle yumruğunu indirdi, adam sendeleyerek koridora çekildi.

Kendini toplayınca saldırıya geçecek oldu, Angel da kapının dışına çekilerek savunma pozisyonu aldı. Fakat muhatabı fikrini değiştirmişti. Yanından geçerken Tess'e tekrar baktı ve Angel'a şöyle dedi:

"Affedersiniz efendim, tamamen bir yanlışlık oldu. Hanımefendiyi bir başkasıyla karıştırdım; buradan altmış kilometre uzakta yaşayan bir kadın sandım."

Aceleci davrandığı ve dahası, sevgilisini han girişinde tek başına bırakmasının kendi suçu olduğunu hisse-

den Angel böyle durumlarda çoğu zaman yaptığını yaptı ve hatasını telafi etmek için adama beş şilin verdi. Böylece taraflar birbirlerine iyi akşamlar dileyip sulh içinde ayrıldı. Angel seyisten kayışları alıp Tess'le birlikte uzaklaşıp uzaklaşmaz iki adam öbür yöne doğru yola çıktı.

Diğeri, "Yanılmış mıydın?" diye sordu.

"Kesinlikle hayır. Ama beyefendinin duygularını incitmek istemedim, olmaz."

Bu arada âşıklar yollarına devam ediyorlardı.

Tess donuk bir sesle, "Nikâhımızı daha sonraya erteleyebilir miyiz?" diye sordu. "Yani istesek mümkün mü?"

Angel, "Hayır sevgilim. Sakinleş. Adam ona saldırdım diye benim için mahkeme celbi çıkarır mı diyor-sun?" diye şaka yaptı.

"Yok, ben sadece... eğer erteleyebilirsek diye söylüyorum."

Tess'in ne demek istediğini tam olarak anlayamayan Angel ona böyle şeyleri aklından çıkarmasını söyledi, o da elinden geldiğince söyleneni yaptı. Fakat eve dönene kadar canı sıkındı, çok sıkındı. Neyse ki sonra, "Buradan gideceğiz, çok uzaklara; böyle olayların bir daha yaşanmayacağı, geçmişe ait hiçbir hayaletin ulaşamayacağı yüzlerce kilometre ötelere," diye düşündü.

O gece sahanlıkta birbirlerinden sevgi dolu ayrıldılar, Angel kendi çatı katına çıktı. Tess son birkaç gün belki vakti olmaz diye ufak tefek işlerle ilgilenmeye koyuldu. Sonra Angel'ın yukarıdaki odasından bir gürültü, sanki bir gümlleme ve mücadele sesi geldi. Evdeki herkes uyuyordu ve Tess sevgilisinin başına bir şey gelmiş olabileceğinden endişe ederek yukarı fırlayıp kapıyı çaldı, ne olduğunu sordu.

Angel, "Ha, bir şey yok canım," diye seslendi. "Seni rahatsız ettiğim için çok özür dilerim! Ama sebebini duysan gülersin: Uykuya daldım ve rüyamda sana haka-

ret eden o adamla yine kavga ediyordum, duyduğun gürültü de bugün toplanmak için çıkardığım bavula attığım yumruklardan geliyordu. Uykumda bazen böyle acayiplikler yapabiliyorum. Hadi yatağına git, tasalanacak bir şey yok.”

Tess’in kararsızlığına son veren son damlaydı bu. Geçmişini doğrudan konuşarak açamazdı ona ama başka bir yol vardı. Oturdu ve bir defterin dört sayfasına üç-dört yıl önce başından geçenleri kısaca yazdı, son kâğıtları da bir zarfa koyup üzerine Angel Clare’in adını yazdı. Nefsine tekrar yenik düşmemek için yalınayak, usulca yukarı çıktı ve notu kapının altından içeri itiverdi.

Doğal olarak berbat bir gece geçirdi, yukarıdan gelecek ilk seslere kulak kabarttı. Sesler her zamanki gibi geldi; Angel her zamanki gibi aşağı indi. Tess de indi. Angel merdivenin dibinde onu karşılayıp öptü. Öpüşü her zamanki gibi sıcaktı!

Sanki biraz huzursuz ve bitkin göründüğünü düşündü Tess. Fakat baş başayken bile sevgilisinin itirafıyla ilgili tek kelime etmedi. Notu almış mıydı? Konuyu açmadığı sürece Tess de bir şey demeyecekti. Gün böylece geçti; Angel her ne düşünüyorsa bunu kendine saklamak istediği belliydi. Öte yandan, önceki samimiyetinden ve sevecenliğinden bir şey eksilmemişti. Acaba Tess çocukça şüphelere mi kapılmıştı? Affedilmesi mümkün müydü, sevgilisi onu olduğu haliyle seviyor, tedirginliğine aptal bir kâbusa gülümser gibi gülümsüyor olabilir miydi? Notu gerçekten almış mıydı? Odasına göz gezdirdi, gözüne bir şey çarpmadı. Herhalde onu affetmişti. Notu almamış olsa bile Tess birdenbire kendisini mutlaka bağışlayacağına dair coşkun bir umuda kapıldı.

Her sabah ve akşam aynı geçti ve böylece nikâh günü olan yeni yıl arifesi geldi çattı.

Son haftanın tamamını mandırada neredeyse konuk

gibi geçirmiş olan âşıklar –Tess’i onurlandırmak için ona özel oda bile tahsis edilmişti– sağım vakti kalkmadılar. Kahvaltı için aşağı indiklerinde, büyük mutfakta kendileri şerefine yapılanlarını görünce şaşırdılar. Mandıracı sabahın olmadık bir saatinde, mağarayı andıran ocağın köşesini beyaza, oradaki tuğlaları da kırmızıya boyatmış, ocak kemerinin üstündeki siyah filiz desenli eski, kirli mavi pamuklunun yerine parlak sarı, kareli bir örtü astırmıştı. Odanın gerçekten de odağı olan köşenin bu şekilde yenilenmesi boz bir kış sabahında mekâna gülümseyen bir çehre kazandırmıştı.

“Sizin şerefinize bir şeyler yapmak istiyordum,” dedi mandıracı. “Eski zamanlarda viyolonsel eşliğinde gerçekleştirdiğim dansları göremeyeceğiniz için de sessiz sedasız ancak bunu yapmayı akıl edebildim.”

Tess’in arkadaşları o kadar uzakta yaşıyorlardı ki çağrısalar bile büyük bir zahmete girmedikçe gelemezlerdi fakat Marlott’tan kimse davetli değildi tabii. Angel’in ailesine gelince, damat onlara vakitlice yazıp haber vermiş ve hiç olmazsa bir kişinin o gün için buraya gelmesine sevineceğini belirtmişti. Abileri herhalde ona kızdıkları için cevap bile vermedi; babasıyla annesi de evlenmek için acele etmesine üzüldüklerini, mandıracı bir kızın gelinleri olmasını hiç beklememekle birlikte oğullarının kendisi için en iyi kararı verecek yaşa geldiğini söyleyerek konuya iyi tarafından bakmaya çalışan gayet müteessir bir mektup gönderdiler.

Bu soğukluk, ailesine sürpriz yapmayı düşündüğü o büyük koz olmasaydı onu tasalandırabilirdi. Tess’i mandıradan çıkar çıkmaz bir d’Urberville ve hanımefendi olarak onlara takdim etmek hem pervasızca hem de tehlikeli olurdu. Dolayısıyla birkaç aylık sürecek bir gezi ve eğitimle ona görgü kazandırana dek soyunu gizleyecek, bu sürenin sonunda ailesini ziyarete gittiklerinde onu,

kadim bir sülaleye yakışır biri olarak zafer edasıyla karşılarına çıkaracaktı. Bir âşğın tatlı bir rüyası sadece. Muhtemelen Tess'in soyuna dünyada onun kadar değer veren biri daha çıkmazdı.

Kapının altından attığı mektuba rağmen Angel'ın tavrının azıcık bile değişmemesi Tess'te, sevgilisinin onu okuyup okumadığı konusunda suçluluk duygusuyla karışık şüphe uyandırmıştı. Angel hâlâ kahvaltı ederken kalkıp aceleyle yukarı seğırtti. Kaç zamandır genç adamın inine, daha doğrusu kartal yuvasına benzeyen o tuhaf ve kasvetli odaya tekrar bakmak istiyordu; merdiveni çıkıp açık kapı aralığında durdu ve içeriği düşünceli düşünceli süzdü. İki-üç gün önce zarfı heyecan içinde ittirdiği eşiğe doğru eğildi. Halı eşiğe kadar yanaşmıştı ve kenarından bakınca, içinde mektubun bulunduğu zarfın beyazı seçilebiliyordu; kapının altından iteceğim diye aceleyle halının altına ittirdiği şeyi Angel anlaşılan görmemişti bile.

Bayılacak gibi olan Tess mektubu oradan aldı; eliyle bıraktığı gibi hâlâ kapalıydı. Taşıdığı yük hâlâ sırtındaydı Tess'in. Evde hazırlıklar tüm hızıyla sürdüğü için artık Angel'ın onu okumasına izin veremezdi. Odasına dönüp mektubu imha etti.

Angel'ı tekrar gördüğünde öyle solgundu ki, onu basbayağı endişelendirdi. Mektubun hedefine ulaşmaması, günah çıkarmasına engel olunmuş gibi hissettirmişti onu. Oysa böyle bir duyguya kapılmaması gerektiğini biliyordu, hâlâ vakit vardı. Fakat ortalık karışık; insanlar sürekli bir içeri bir dışarı girip çıkıyordu. Kendilerinden şahit olmaları istenen mandıracıyla ve eşi onlara eşlik edeceği için giyinmeleri gerekiyordu ve bu şartlarda oturup düşünmek veya ciddi bir şey konuşmak neredeyse imkânsızdı. Tess, Angel'la ancak sahanlıkta karşılaştıklarında bir dakika yalnız kalabildi.

Zoraki bir neşeyle, “Seninle konuşmayı nasıl istiyorum, tüm hatalarımı ve kusurlarımı sana itiraf etmem gerek!” diye başladı.

Angel, “Hayır, hayır, hatalardan konuşamayız şimdi; hiç olmazsa bugün mükemmel olmalısın tatlım!” dedi telaşla. “Yaptığımız yanlışları konuşmak için daha sonra bol bol vaktimiz olacağını umuyorum. Benim de kendi kusurlarımı sana açmam gerekiyor.”

“Ama ben şimdi söylesem daha iyi olur, sonra kalkıp da...”

“Tamam idealist ve hayalci sevgilim, konaklayacağımız yere gidelim, orada bana istediğini anlatırsın ama şimdi değil. Ben de sana kusurlarımı söyleyeceğim. Ama bugünü bunlarla berbat etmeyelim, sıkıcı bir güne daha uygun olur bu konular.”

“Yani anlatmamı istemiyor musun sevgilim?”

“İstemiyorum Tess, gerçekten.”

Giyinin hazırlanma telaşı onlara daha fazla vakit bırakmadı. Daha sonra düşününce, Angel’ın sözlerini avutucu buldu. Bunu izleyen birkaç kritik saatin baş döndürücülüğü içinde, sevgilisine olan bağlılığından doğan karşı konulmaz duygularla tasalanmayı bıraktı. Uzun süredir direndiği arzusu; kendini Angel’a ait kılma, ona efendim ve benim diyebilme –ve gerekirse ölme– arzusu, sonunda onu kaygının bataklığından çekip çıkarmıştı. Giyinirken, parlaklığıyla uğursuz ihtimalleri büsbütün gölgede bırakan rengârenk hayallerle dolu zihinsel bir bulutta süzülüyordu.

Kilise uzak ve mevsim de kış olduğu için arabayla gitmek zorundaydılar. Yol kenarındaki bir handan kapalı bir at arabası, posta arabalarıyla yolculuk yapıldığı eski günlerden beri o han tarafından kullanılan bir araba çağırdılar. Arabanın sağlam tekerlek parmaklıkları, ağır, jantları, büyük, kavisli bir gövdesi, devasa kayışlarıyla

yayları ve koçbaşını andıran bir sırtığı vardı. Sürücü altmış yaşında emektar bir “delikanlı” –gençlikte hava şartlarına fazla maruz kalmanın yol açtığı romatizmal gut ve bunu dengelemek için alınan güçlü içkilerin bir kurbanı– idi ve meslek gereği en son araba kullandığından bu yana geçen yirmi beş yıl içinde han kapılarında hiçbir şey yapmadan, eski zamanların dönüşünü bekler gibi dikilmişti. Sağ bacağının dış kısmında, Casterbridge’deki King’s Arms Hanı’nda düzenli hizmet verdiği uzun yıllarda, aristokrat araba direklerinin sürtünmesiyle oluşmuş, geçmeyen bir yarası vardı.

*Partie carrée*¹ –gelin, damat, Mr. ve Mrs. Crick–, yaşlı sürücünün arkasındaki hantal ve gıcırtılı kabinin içinde yerlerini almışlardı. Angel abilerinden hiç olmazsa birinin sağdıç olarak orada bulunmasını isterdi ama mektubundaki nazik imaya suskunlukla cevap vermeleri gelmemeyi tercih ettiklerini gösteriyordu. Kardeşlerinin evliliğini onaylamadıkları için ona destek çıkmaları da beklene-
mezdi. Belki de gelememişlerdi. Dünyayla içli dışlı değillerdi; izdivaçla ilgili görüşleri bir yana, mandıra ahalisiyle ahbaplık etmek, önyargılı kibarlıklarına yakışmazdı.

Kendini âna kaptıran Tess bunların hiçbirini bilmiyordu, hiçbir şey görmüyordu, kiliseye gittikleri bu yolu bilmiyor, sadece Angel’ın yanında olduğunu biliyordu; diğer bütün her şey aydınlık bir pusun gerisinde kalmıştı. Varlığını şiire borçlu, yürüyüş yaparken Angel’ın ona anlatmayı alışkanlık edindiği antik tanrılara benzer semavi bir kişiliğe bürünmüştü adeta.

Nikâh için ruhsat alındığından kilisede yaklaşık on kişiydiler ama bin davetli de olsa Tess için fark etmezdi. Onun o anki dünyasından yıldızlar kadar uzaktı herkes.

1. (Fr.) Dört kişilik topluluk. (Ç.N.)

Angel'a kendinden geçercesine bağıllık yemini ederken, cinselliğe dair sıradan duyarlılıklar ona küstahlık gibi geliyordu. Törende ikisinin de diz çöktükleri sırada farkında olmadan Angel'a doğru eğildi, omzu koluna değdi. Bir an aklına gelen bir düşünceyle irkilmiş, sevgilisinin gerçekten yanında durduğundan emin olmak ve tüm aksiliklere karşı bir kanıt olarak, onun sadakatine beslediği inancı pekiştirmek için gayriihtiyari kıpırdamıştı.

Angel, Tess'in kendisini sevdiğini biliyordu, vücudunun her kıvrımı bunu açığa vuruyordu zaten fakat ona olan bağıllığının derinliğinden, bu konudaki azminden ve alçakgönüllülüğünden –bunun taahhüt ettiği sabır, dürüstlük, metanet ve iyi niyetten– o sırada habersizdi.

Kiliseden çıkarlarken zangoçlar çanlara asıldı ve üç notalı mütevazı bir ezgi çınlamaya başladı: Kilisenin kurucuları, böyle küçük bir köyü neşelendirmek için bu kadarını yeterli görmüşlerdi. Tess avlu kapısına doğru çan kulesinin yanından kocasıyla yürürken, yapının pencere boşluklarından dalga dalga yayılan sesle havanın titreştiğini, titreşimlerin aşırı heyecan yüklü olan kendi zihinsel atmosferiyle örtüştüğünü hissedebiliyordu.

Kendisine ait olmayan bir ışıkla onu yücelten –kendisini güneşte meleştiği gören Aziz Yuhanna¹ gibi hissettiren– bu ruh hali, kilise çanlarının son tınları yitene kadar sürdü ve nikâh töreninin coşkunluğu ancak öyle yatıştı. Artık ayrıntıları daha açık görebiliyordu. Nitekim Mr. ve Mrs. Crick genç çifti kendi arabalarında baş başa bırakmak için ayrı bir araba çağırtınca geldikleri aracın yapısını ve özelliklerini ilk kez fark etti; sessizce oturup onu uzun uzun süzdü.

Angel, "Sıkılmış gibi görünüyorsun Tessy," dedi.

1. "Bundan sonra güneşte duran bir melek gördüm." Yeni Ahit, "Vahiy", 19:17. (Ç.N.)

Tess elini alnına götürerek, "Evet," dedi. "Her şey beni ürpertiyor. Her şey çok ciddi Angel. Ama bunlar bir yana, arabayı daha önce görmüş gibiyim, sanki onu çok iyi tanıyorum. Ne garip. Rüyamda mı gördüm acaba?"

"Ha, d'Urberville faytonu denen efsaneyi duymuş-sundur; sülalen buralarda epey meşhurken vilayetdeki herkesin bildiği o hurafeyi. Bu hantal, köhne araba sana onu hatırlatıyordur."

"Hiç duymadım. Efsane nedir, bana anlatabilir misin?"

"Eh, şu an ayrıntısına girmesem daha iyi. On altıncı ya da on yedinci yüzyılda d'Urberville'lerden biri, ailesine ait atlı arabada korkunç bir suç işlemiş ve o zamandan beri aile üyeleri o eski arabayı gördüklerinde veya işittiklerinde... Sana başka bir gün detaylı anlatırım, şimdi içini karartmayayım. Bu evladiyelik arabanın görüntüsü belli ki sana uzaktan uzağa bu efsaneyi çağrıştırmış."

Tess, "Daha önce böyle bir şey duyduğumu hatırlamıyorum," diye mırıldandı. "Aile fertleri öleceği zaman mı görüyorlar onu Angel, yoksa bir suç işlediği zaman mı?"

"Yapma Tess!"

Angel onu bir öpücükle susturdu.

Eve vardıklarında Tess'in bütün keyfi kaçmıştı ve pişmandı. Artık Angel'ın karısı Mrs. Clare'di, evet ama o ismi ahlaken hak ediyor muydu? Alexander'ın karısı Mrs. d'Urberville olması gerekmez miydi? Aşkın şiddeti, dürüst ruhların kusurlu bir suskunluk olarak göreceği şeyi mazur gösterebilir miydi? Böyle durumlarda kadınlardan ne beklendiğini bilemiyordu Tess ve ona öğüt verecek kimsesi de yoktu.

O gün son kez olmak üzere girdiği odasında birkaç dakika yalnız kalınca diz çöküp dua etti. Tanrı'ya dua etmeye çalıştı ama aslında kocasına yakarıyordu. Ona

duyduğu hayranlık ve saygı öyle büyüktü ki başına neredeyse uğursuzluk getireceğinden korkuyordu. Rahip Lawrence'ın dile getirdiği düşüncenin farkındaydı Tess: "Şiddetle başlayan hazlar, şiddetle son bulurlar."¹ İnsani koşullarda fazlasıyla umutsuz, fazlasıyla aşırı, fazlasıyla ağır ve fazlasıyla yıkıcı olabilirdi bu.

Orada yalnız başına, "Ah sevgilim, ah sevgilim, seni niye bu kadar seviyorum!" diye mırıldanıyordu. "Ama senin sevdiğin gerçek ben değil, hayalimdeki ben; olabileceğim ben!"

Öğleden sonra yolculuk vakti geldi. Wellbridge Değirmeni yakınındaki eski çiftlik evinde birkaç gün kalma tasarısını gerçekleştirmeye karar vermişlerdi. Angel orada kaldığı süre içinde unla ilgili işlemleri inceleyecekti. Saat ikiye geldiğinde, yola çıkmak dışında yapacak bir şey kalmamıştı artık. Mandırada çalışan herkes genç çifti uğurlamak için kırmızı kiremitten yapılmış girişe gelmişti, mandıracıyla karısı da kapıya kadar onlara eşlik ediyorlardı. Tess üç oda arkadaşının duvarda yan yana dizildiklerini gördü. Ayrılık vakti geldiğinde vedalaşmaya gelip gelmeyeceklerini merak etmişti ama oradaydılar işte. Kaderlerine razı ve sonuna dek sadık. Narin Retty'nin niye öyle kırılgan, Izz'in niye öyle mahzun ve efkârlı, Marian'ın niye ifadesiz görüldüğünü biliyordu Tess. Onların durumu karşısında kendi inatçı gölgesini bir an unuttu.

Angel'a hiç düşünmeden şöyle fısıldayıverdi: "İlk ve son kez olmak üzere şu zavallıları öper misin?"

Böyle bir veda formalitesine –onun için ancak bir formaliteydi çünkü– en küçük bir itirazı olmayan Angel, kızların önlerinden geçerken onları ayrı ayrı öperek her birine, "Hoşça kal," dedi. Kapıya ulaştıklarında Tess bu

1. William Shakespeare, *Romeo ve Juliet*, çev. Özdemir Nutku, II. Perde, 6. Sahne, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2019. (Ç.N.)

iyilik busesinin etkisini görmek için kadınsı bir edayla dönüp onlara baktı fakat bakışında tahmin edilebileceğinin aksine bir zafer ifadesi yoktu. Olsaydı bile kızların nasıl duygulandıklarını görünce silinirdi. Busenin, bastırmaya çalıştıkları hisleri depreştirip onlara kötü etki ettiği belliydi.

Angel bunların hepsinden habersizdi. Küçük kapıdan çıkarken mandıracı ve karısıyla el sıkıştı, gösterdikleri ilgiden ötürü onlara teşekkür etti. Genç çift yola koyulmadan hemen önce kısa bir an sessizlik oluştu ve bu sessizlik bir horozun ötüşüyle bozuldu. Kırmızı ibikli beyaz horoz evin önündeki çit kazıklarından birine tünemişti ve birkaç metre önlerinde, kayalık bir vadide yiter gibi yankılanan sesiyle kulakları çınlatıyordu.

Mrs. Crick, "Bu ne?" diye şaşırdı. "Öğleden sonra öten bir horoz!"

Bahçe çıkışında iki adam kapıyı açık tutuyordu.

Biri, öbürüne, "Bu hayra alamet değil," diye yorum yaptı ama sözlerinin küçük kapıdakiler tarafından duyabileceğini düşünmemişti.

Horoz bu sefer doğrudan Angel'a bakarak öttü.

Mandıracı, "Pekâlâ!" dedi.

Tess kocasına, "Bunu duymak hoşuma gitmedi," diye söylendi. "Arabacıya sürmesini söyle. Hoşça kalın, hoşça kalın!"

Horoz bir daha öttü.

Mandıracı biraz da kızarak hayvana doğru döndü ve, "Sus! Defol yoksa boynunu kıracağım!" diyerek onu kovaladı. Karısıyla eve girerken, "Böyle bir günde olacak şey mi? Bunca yıldır bu horozun öğleden sonra öttüğünü duymadım," dedi.

Karısı, "Havanın değişeceğine işaret sadece," diye karşılık verdi. "Sandığın şey değil, imkânsız!"

Vadi boyunca uzanan düz yolda birkaç kilometre ilerledikten sonra Wellbridge köyünden sola dönüp Kraliçe Elizabeth döneminden kalan ve köye adının yarısını veren büyük köprüyü¹ aştılar. Köprünün hemen öbür yanında, Froom Vadisi'nden geçen yolcuların dış cephesini gayet iyi bildikleri ve yeni evli çiftin de konaklayacağı, vaktiyle d'Urberville mülkünün bir parçası olan zarif malikâne, kısmen yıkıldıktan sonra çiftlik evi olarak kullanılıyordu.

Tess'in elini tutarak arabadan inmesine yardımcı olan Angel, "Atalarına ait malikânelerden birine hoş geldin!" dedi. Fakat yaptığı şaka kulağa neredeyse yergi gibi geldiğinden bundan pişmanlık duydu.

Yalnızca birkaç oda kiralamalarına rağmen, içeri girince çiftçinin onların gelişini fırsat bilerek yeni yıl için bazı arkadaşlarını ziyarete gittiğini ve kendi yerine, konukların zaten az olan ihtiyaçlarıyla ilgilenmek üzere komşu köylerin birinden bir kadını bıraktığını gördüler. Mekânın tamamen kendilerine kalması karıkocanın hoşuna gitti; ilk kez kendilerine ait bir çatının altındaydılar.

Fakat Angel küf kokulu eski konutun, gelini biraz bunalttığını fark etti. Araba gittikten sonra ellerini yıkamak için merdiveni tırmandılar, gündelikçi kadın da onlara yolu gösteriyordu. Tess sahanlıkta durakladı, sonra devam etti.

Angel, "Ne oldu?" diye sordu.

Tess gülümseyerek, "Şu kadınlar ne ürkütücü!" diye cevap verdi. "Beni nasıl korkuttular."

1. Wellbridge adındaki *bridge* sözcüğü köprü anlamına geliyor. (Ç.N.)

Başını kaldıran Angel panellerle taş duvarın içine yerleştirilen gerçeğe uygun boyutta yapılmış iki portreyi fark etti. Malikâneyi ziyaret eden herkes bu portrelerin, iki yüz yıl öncesinde resmedilmiş, bir kez gördükten sonra akıllardan çıkmayan yüz hatlarıyla, orta yaşlı kadınları temsil ettiğini bilirdi. Birinin uzun sivri yüz hatları, kısık gözleri ve kendini beğenmiş tebessümü acımasız bir hainlik çağırıyordu; diğerininse kancalı burnu, iri dişleri ve haşinliğe varan cüretkâr bakışı daha sonra insanın rüyalarına girecek cinstendi.

Angel gündelikçiye, “Bunlar kimin portreleri?” diye sordu.

“Büyüklerimiz bana bu malikânenin eski sahipleri olan d’Urberville ailesinin hanımları olduğunu söylemişlerdi,” dedi kadın. “Duvarın içine yerleştirilmiş oldukları için çıkaramıyorlar.”

İşin kötüsü, Tess’in üzerinde olumsuz etki uyandırmalarının yanı sıra, bu abartılı hatların onun güzel yüzünde de tartışmasızca seçilebiliyor oluşuydu. Fakat Angel bundan hiç söz etmedi ve balayı için böyle bir yer tutma zahmetine girdiğine pişman, bitişikteki odaya girdi. Aceleyle hazırlandığı belli olan odada ellerini aynı tasta yıkadılar. Angel suyun içinde Tess’in ellerine dokundu.

Başını kaldırarak, “Hangi parmaklar benim, hangileri senin?” diye sordu. “İç içe geçtiler, bak.”

Olduğundan daha neşeli görünmeye çalışan Tess bütün sevimliliğiyle, “Hepsi senin,” dedi. Düşünceli sözleri Angel’in hoşuna gitti; akli başında her kadın bu inceliği gösterirdi gerçi ama Tess düşüncelilik konusunda fazla ileri gittiğini biliyor ve buna direnmeye çalışıyordu.

Yılın son gününe ait öğle sonrasında güneş o kadar alçalmıştı ki dar bir aralıktan ince bir altın şerit halinde boydan boya Tess’in eteğine vuruyor, orada boya lekesi-

ne benzer bir iz bırakıyordu. ay içmek için eski oturma odasına geçtiler ve orada ba baa ilk oğunlerini paylaştılar. Öyle ocuksuydular, daha doğrusu Angel yle ocuk-suydu ki, ekmek ve tereyağını Tess'le aynı tabaktan yemek ve onun dudaklarındaki ekmek kırıntılarını kendi dudaklarıyla temizlemek ona ilginç gelmişti. Fakat Tess'in bu küçük eğlencelere kendisi kadar heyecanla girişmediğini de hissederek gibiydi.

Uzun bir süre sessizce onu süzerken, zor bir pasajın çevirisine karar vermeye çalışır gibi, "Canım, canım Tess," diye içinden geçirdi. "Bu küçük, kadınsı varlık benim iyi ve kötü niyetimin, talihimin ve talihsizliğimin mutlak surette ta kendisi; bunu yeterince anlıyor muyum? Galiba hayır. Bunu tam olarak anlayabilmem için kadın olmam gerekir. Benim dünyadaki itibarım, onun da itibarı. Ben ne olacaksam o da öyle olmalı. Benim olamayacağım şeyi o da olmamalı. Onu hiç ihmal edebilir, incitebilir, aklımdan çıkarabilir miyim? Böyle bir suçtan Tanrı esirgesin beni!"

ay sehpasının başında, mandıracının hava kararmadan göndermeye söz verdiği valizlerinin gelmesini bekleyerek oturmaya devam ettiler. Fakat artık akşam oluyordu ve eşyaları hâlâ gelmemişti; üstlerindeki haricinde de yanlarında bir şey getirmemişlerdi. Güneşin batışıyla kış gününün sakın havası değişti. Dışarıdan ipeğin sertçe sürtünmesine benzer hışırtılar geliyordu; sonbaharda dökülüp yerde sessizce yatan yapraklar huzursuzca canlanarak, gayriihtiyari bir girdaba kapılmışasına kepenklere vuruyordu. Nitekim çok geçmeden yağmur başladı.

Angel, "O horoz, havanın değişeceğini biliyormuş," dedi.

Onlarla ilgilendikten sonra akşam için evine dönen kadının çıkmadan önce masaya koyduğu mumları yaktılar. Mumların alevleri şömineye meylediyordu.

Alevlere ve eriyen mumun yanlardan yağ gibi akışına bakan Angel, "Bu eski evlerde ne kadar fazla hava akımı oluyor," dedi. "Valizler nerede kaldı acaba? Bir fırçamız, tarağımız bile yok."

Tess dalgın dalgın, "Bilmiyorum," diye cevap verdi.

"Tess bu akşam ne kadar keyifsizsin; her zamanki halinden eser yok. Yukarıdaki panellere yerleştirilmiş cadalozlar canını sıktı. Keşke seni buraya getirmeseydim. Beni yine de seviyor musun gerçekten?"

Angel, Tess'in onu sevdiğini elbette biliyordu ve bunu söylerken ciddi değildi fakat Tess öyle duygu yüklüydü ki yaralı bir hayvan gibi irkilmişti. Gözyaşı dökmek için kendini tuttuğu halde yine de engel olamadı.

Angel üzüntüyle, "Öyle demek istemedim!" dedi. "Eşyaların olmadığı için endişelisin biliyorum. Jonathan'ın hâlâ niye gelmediğini anlamıyorum. Saat yedi olmadı mı? Hah, işte geldi!"

Kapıya vurulmuştu; açacak başka biri olmadığı için Angel kalktı. Elinde küçük bir paketle odaya döndü.

"Jonathan değilmiş," dedi.

Tess, "Çok sinir bozucu!" diye karşılık verdi.

Paketi, evli çiftin mandıradan ayrılışından hemen sonra Talbothays'e ulaşan Emminster papazının özel ulaşı getirmişti; emaneti yalnızca onlara teslim etmesi sıkı sıkıya tembihlendiğinden peşlerinden gelmişti. Angel paketi ışığa götürdü. Yelken beziyle sarılıp dikilmiş, Angel'ın babasının kırmızı mührüyle mühürlenip üzerine "Mrs. Clare'e" yazılmış ufak bir paketti.

Angel, "Senin için küçük bir düğün hediyesi göndermişler Tess," diyerek paketi ona uzattı. "Ne kadar düşünceliler!"

Hafifçe kızaran Tess paketi aldı.

Sonra, "Senin açmanı tercih ederim canım," deyip Angel'a geri uzattı. "O görkemli mühürleri kırmayı sev-

miyorum; bana fazla ciddi geliyorlar. Benim için açabilir misin lütfen?”

Angel paketi açtı. İçinden maroken bir kutu çıktı, kutunun üstünde de birer not ve anahtar vardı.

Angel’a yazılmış olan not şöyleydi:

Sevgili oğlum,

Belki unutmuşsundur ama sen bir delikanlıyken ölen vaf-tiz annen Mrs. Pitney –gösterişi seven, nazik bir kadındı– mücevher kutusunun bir kısmını evlendiğinde sana ve seçtiğin kadına olan sevgisinin işareti olarak karına verilmek üzere bana bırakmıştı. Şimdi bu görevi yerine getiriyorum, elmaslar o günden beri bankacımın kasasında kilit altındaydı. Mevcut şartlar göz önüne alındığında bana biraz yersiz bir davranış gibi gelmekle beraber, bunları artık ömür boyu kullanmayı hak eden kadına iletmeye mecburum; dolayısıyla onları hemen gönderdim. Vaftiz annenin vasiyetine göre, sanırım onları yadigâr olarak saklamanız gerekiyor. Söz konusu ifadeyi tam olarak ekte bulacaksın.

Angel, “Hatırlıyorum,” dedi, “ama tamamen aklımdan çıkmış.”

Kutunun kilidini açınca içinde kolye, bilezikler ve küpelerin yanı sıra ufak tefek başka takıların da olduğunu gördüler.

Tess başta onlara dokunmaya korkar gibi oldu ama Angel mücevherleri çıkarıp yayınca gözleri bir an taşlar kadar parıldadı.

İnanamayarak, “Bunlar benim mi?” diye sordu.

“Hiç şüphe yok.”

Ateşe doğru baktı. On beş yaşında bir delikanlıyken, köydeki en büyük toprak sahibinin –tanıdığı tek zengin kişinin– karısı olan vaftiz annesinin, onun başarısına nasıl güvendiğini ve onun için parlak bir mesleki gelecek

öngörüsünde bulunduğunu hatırlıyordu. Bunu düşününce, kadının büyük bir istikbal yakıştırdığı Angel'ın karısına –kendi çocuklarının eşlerine bıraktığına benzer– gösterişli ziynet eşyaları bırakmasında yadırganacak bir durum yoktu aslında. Yine de şimdi bakınca takılar nedense ince bir alayla parıldlıyordu. “Ama niye?” diye sordu Angel kendi kendine. Fakat bu soruya baştan sona boş gururun sindiğini görebiliyordu; denklemin bir yanına bir şey koydu mu onu diğer yanına da koyması gerekiyordu: Karısı bir d'Urberville'di; takılar ona değil de kime yakışacaktı?

Angel bir anda heveslendi.

“Tess hadi tak şunları, hadi tak!” Karısına yardım etmek için başını şömineden ona doğru çevirdi.

Fakat Tess sanki bir büyü yardımıyla hepsini takıp takıştırmıştı bile: kolye, küpeleri, bilezikler, hepsi.

“Ne yazık ki elbise bunlara uymuyor Tess. Böyle ışıltılı mücevherlere, yakası daha açık bir elbise gerekir.”

Tess, “Öyle mi?” diye sordu.

Angel, “Evet,” dedi.

Tess'e korsesinin üst tarafını içe doğru kıvrarak nasıl gece kıyafeti dekoltesine benzeteceğini anlattı. Tess söyleneni yaptıktan ve kolyenin ucu gerdanının beyazlığında kendini –amacı doğrultusunda– bütünüyle gösterdikten sonra onu incelemek için geriye adım attı.

“Yüce Tanrım, ne kadar güzelsin!”

Herkesin bildiği üzere, güzel giysiler kişiyi güzel gösterir: Sıradan şartlarda ve sıradan giysiler içindeyken herhangi birine çok da alımlı gelmeyen bir köylü kızı, sanatın ona sunduğu araçlarla cemiyet kadınları gibi giyinince şaşırtıcı bir güzelliğe kavuşabilir. Oysa gece âşk olunan kişiyi sıkıcı bir günde, tarlada çalışan bir kadının giysileriyle tekdüze bir şalgam tarlasına koysanız endamı çoğunlukla bütün güzelliğini yitirir. Nitekim o âna kadar

Angel da Tess'in kollarının ve yüz hatlarının sanatsal kunsursuzluğunu anlayamamıştı.

"Ah, bir balo salonunda görünsen!" dedi. "Ama hayır sevgilim. Ben galiba seni en çok bonen ve pamuklu önlüğünün içinde seviyorum, evet, bu asil takılar sana yakışsa da olduğun gibi daha güzelsin."

Ne kadar şaşırtıcı görüldüğünü anlayan Tess'in heyecandan yüzü kızardı ama buna henüz mutluluk denemezdi.

"Çıkarayım da Jonathan beni böyle görmesin. Bana olmadı, değil mi? Satsak daha iyi olur sanırım?"

"Biraz daha dursun üzerinde. Satmak mı? Asla. Bu ihanet olur."

Aklına başka bir şey gelen Tess onu dinledi. Söyleyecek bir şeyi vardı ve bunların yardımı dokunabilirdi. Takılarıyla oturdu ve Angel'la birlikte, valizlerini getiren Jonathan'ın nerede kalmış olabileceği üstüne tekrar tahmin yürütmeye başladılar. Geldiğinde içsin diye doldurdıkları biranın beklemekten gazı kaçtı.

Biraz daha bekledikten sonra, küçük masanın üstüne önceden hazırlanan akşam yemeklerini yemeye koyuldular. Öğünlerini henüz bitirmişlerdi ki şöminenin alevi ürperiverdi ve bir dev, bacayı yukarıdan eliyle kapatmış gibi odaya bir duman bulutu yayıldı. Buna neden olan dış kapının açılmasıydı. Koridorda ağır adımların sesi duyuluyordu, Angel onun kim olduğuna bakmaya gitti.

Sonunda gelen Jonathan Kail, "Kapıyı vurdum ama kimseye duyuramadım," diye özür diliyordu. "Dışarıda çok yağmur yağdığı için içeri girdim. Size eşyalarınızı getirdim efendim."

"Ne iyi ettin. Ama çok geciktin."

"Evet efendim."

Jonathan Kail'in sesinde gündüz olmayan bir dur-

gunluk vardı; alnında da yılların çizgilerine ek olarak, kaygıyla oluşan başka çizgiler görülüyordu.

“Siz ve hanımefendi –artık öyle demem gerekir– gittiğinizden beri mandırada korkunç denebilecek bir durum hasıl oldu. Horozun öğleden sonra nasıl öttüğünü hatırlıyor musunuz?”

“Hay aksi, ne oldu?”

“Kimi şuna yoruyor, kimi buna ama olan şu ki zavalı Retty Priddle kendini boğmaya çalıştı.”

“Olamaz! Gerçekten mi? Ama öbürleriyle birlikte o da bize veda etmişti...”

“Evet, efendim. Dediğim gibi, siz ve –kanunen söylemek gerekirse– karınız arabayla gittikten sonra Retty ve Marian bonelerini takıp çıktılar. Yeni yıl arifesi olduğu için zaten yapacak fazla iş olmadığından, insanlar da panayırda kafayı çektiklerinden kimse farkına varmamış. Kızlar Lew-Everard’a gidip bir şeyler içmiş, oradan da Dree-armed Cross’a yürümüşler. Galiba orada ayrılmışlar: Retty eve döner gibi sazlıklara girmiş, Marian da bir başka köydeki birahaneye doğru devam etmiş. Retty’yi ondan sonra ne gören ne duyan olmuş, ta ki kayıkçı evine dönerken Büyük Havuz’un orada kızın katli halde duran bonesini ve şalını fark edinceye kadar. Adam Retty’yi suyun içinde bulmuş; öldüğünü düşünüp bir arkadaşıyla birlikte onu evine götürmüş ama kız yavaş yavaş kendine gelmiş.”

Ansızın, bu iç karartıcı hikâyeye Tess’in de kulak misafiri olabileceği aklına gelen Angel oturma odasıyla koridor ve hol arasındaki kapıyı kapatmaya gitti fakat karısı üstüne bir şal atıp hole gelmiş, gözlerini valize ve valizin üstündeki ışıltılı yağmur damlalarına dikmiş, Jonathan’ın anlattıklarını dinliyordu.

“Marian’ın başına gelenler de cabası. Onu söğütlükte zilzurna sarhoş bulmuşlar; küçük kupada içtiği bira

haricinde alkole el sürdüğü bilinmeyen bir kız! Ama yüzünden de belli olduğu gibi boğazına her zaman düşküdü. Sanki kızların hepsi aklını kaçırmış!”

Tess, “Ya Izz?” diye sordu.

“Izz her zamanki gibi evde ama olan biten yüzünden okunuyor, zavallının morali haliyle çok bozuk. Anlıyorsunuz ya efendim, bunlar sizin birkaç eşyanızı ve hanımefendinin bornozuyla öbür kıyafetlerini arabaya taşıırken olduğu için ben de geciktim.”

“Evet. Anlıyorum Jonathan, valizleri yukarı çıkarabilir misin? Sonra bir bardak bira içer ve mümkün olduğunca çabuk geri dönersin, sana ihtiyaçları olabilir.”

Tess oturma odasına dönmüş, başına oturduğu ateşe üzüntüyle bakakalmıştı. Jonathan Kail’in eşyaları yerleştirilene kadar merdiveni çıkıp inen ağır adımlarını, sonra ikram edilen bira ve aldığı bahşiş için kocasına teşekkür edişini duydu. Adamın ayak sesleri kapının dışında yitti ve arabası gıcırdayarak uzaklaştı.

Angel kapının ağır meşe sürgüsünü çekip şöminenin başına döndü ve arkadan yaklaşp Tess’in yanaklarını okşadı. Onun sevinçle ayağa fırlayıp merakla beklediği eşyalarını açmasını bekliyordu fakat Tess yerinden kalkmayınca, o da fazla cılız ve titrek olan sofradaki mumların bir katkı sağlayamadığı şöminenin aydınlığında karısının yanına oturdu.

“Kızların başına gelen o üzücü olayları duymanı istemezdim,” dedi. “Ama bunun moralini bozmasına izin verme. Retty’nin doğuştan marazlı olduğunu sen de biliyorsun.”

“En küçük bir sebep olmadığı halde,” dedi Tess. “Oysa asıl marazlı olanlar bunu saklıyor ve hiçbir şey yokmuş gibi davranıyorlar.”

Yaşananlar dengesini iyice bozmuştu. Arkadaşları aslında basit, masum kızlar oldukları halde karşılıksız sevginin bahtsızlığına uğramışlardı, oysa Kader’in elle-

rinde daha iyisine layık görülmeliydiler. Ne var ki o, daha kötüsünü hak eden Tess'e gülmüştü. Hiçbir bedel ödemedi ödülün hepsine konması haksızlıktı. Fakat şimdi son kuruşuna kadar ödeyecek,¹ olan biteni hemen oracıkta anlatacaktı. Ateşe doğru bakarken, Angel da elini tutarken varmıştı bu nihai karara.

Şöminenin yanları ve arkası, güzelce cilalanmış demir şömine ayaklığı, uçları bir türlü kavuşmayan eski pirinç maşa artık alevini yitirmiş közlerin istikrarlı aydınlığıyla kızıla boyanmıştı. Şömine rafının altına ve masanın ateşe yakın duran ayaklarına yoğun bir ışık vurmuştu. Tess'in yüzüyle boynu da aynı sıcaklığı yansıtıyordu ve takmış olduğu müvecherlerin her biri Aldebaran veya Sirius yıldızına –genç kadının nabzının atışıyla tonları iç içe geçen beyaz, kırmızı ve yeşil parıltılı bir takımyıldızına– dönüşmüştü.

Onun kıpırdamadığını gören Angel birdenbire, "Bu sabah birbirimize hatalarımızı anlatmaktan söz ettiğimizi hatırlıyor musun?" diye sordu. "Ciddiye almadan konuşmuştuk ve bunu çok önemsememiş olabilirsin. Ama ben o sözü ciddiyetle verdim. Sana bir itirafta bulunmam gerek sevgilim."

Angel'ın bu beklenmedik sözleri o kadar yerine oturmuştu ki Tess'e ilahî bir işaret gibi geldi.

Alelacele, hatta sevinç ve rahatlamayla, "Bir şey mi itiraf edeceksin?" dedi.

"Beklemiyor muydun? Ah, beni gözünde ne kadar büyütüyorsun. Şimdi dinle. Başını şöyle koy çünkü beni affetmeni diliyor ve belki de daha önce söylemem gerektiği halde söylemediğim için bana kızmamanı istiyorum."

1. Yeni Ahit, "Matta", 5:26 (bkz. s. 112'deki dipnot). (Ç.N.)

Ne tuhaf! Sanki ikizi konuşuyordu. Tess sustu, Angel da sözlerine devam etti.

“Söylemememin sebebi seninle, hayatımın en büyük ödülüyle –ben buna diplomam diyorum– olan şansımı tehlikeye atmamaktı, bir tanem. Abim diplomasını üniversiteden aldı, ben Talbothays Mandırası’ndan. Diyeceğim, bunu tehlikeye atamazdım. Sana bir ay önce, benimle evlenmeyi kabul ettiğin zaman söyleyecektim ama dilim varmadı; seni korkutup kaçıracağımı düşündüm. Erteledim. Sonra sana dün anlatmayı, benden kaçmak istersen sana son bir fırsat vermeyi aklımdan geçirdim. Ama onu da yapmadım. Üstelik daha bu sabah –nasıl bir günahkârım bak!– sahanlıkta hatalarımızı birbirimize itiraf etmeyi önerdiğinde de bundan kaçtım. Fakat şimdi sen burada böyle ciddiyetle otururken başka çarem kalmadı. Acaba beni bağışlayacak mısın?”

“Ah evet! Eminim ki...”

“Eh, umarım bağışlarsın. Ama bir dakika bekle. Daha ne olduğunu bilmiyorsun. Baştan başlayalım. Zavallı babam inançlarımdan dolayı benim yolumu ebediyen şaşırdığımı düşünüyor olabilir ama Tess, ben de tabii ki senin gibi güzel ahlaka inanıyorum. Eskiden öğretmen olmak istiyordum ve Kilise’ye giremeyeceğimi anladığımda derin bir hayal kırıklığına uğramıştım. Kendim öyle bir iddiada bulunmasam bile saflığı takdir ediyor, o saflığı bozacak şeylerden tiksiniyordum; umarım hâlâ öyleyimdir. İncil’deki her sözün Tanrı’dan geldiğine inanalım ya da inanmayalım, yine de Pavlus’un şu sözlerine yürekten katılmamak elde değil: ‘Konuşmada, davranışta, sevgide, imanda paklıkta imanlılara örnek ol.’¹ Biz zavallı insanları koruyacak tek şey bu. Aziz Pavlus’la yan

yana getirilmesi belki uygun düşmeyecek Romalı bir şair de, '*Integer vitae*,'¹ der:

Zaaflardan uzak dosdoğru insan

Mağriplilerin mızrağına veya yayına ihtiyaç duymaz.²

İyi niyet taşlarıyla döşenen yolun nereye gittiğini biliyoruz; ben buna tüm yüreğimle inanıp başkaları için güzel şeyler yapmayı düşünürken içine düştüğüm durum beni nasıl korkunç bir pişmanlığa sürüklediğini sana açıklayacağım."

Ardından hayatının daha önce bahsi geçen dönemini, Londra'da dalgalar üstündeki mantar bir tıpa gibi kuruntular ve sıkıntılarla çalkalandığı, tanımadığı biriyle kırk sekiz saatlik bir sefahate daldığı zamanı anlatmaya girişti.

"Neyse ki ahmaklığımın neredeyse hemen farkına vardım," diye sözünü sürdürdü. "Onunla bir daha konuşmadım, evime döndüm. Aynı günahı bir daha işlemedim. Ama sana karşı tümüyle samimi ve haysiyetli olmam gerektiğini hissettiğim için bunu anlatmalıyım. Beni bağışlıyor musun?"

Tess cevap olarak Angel'ın elini iyice sıktı.

"O zaman bana şimdi bile fazlasıyla acı veren bu konuyu derhal ve sonsuza dek kapatacağız ve daha iç açıcı şeylerden konuşacağız!"

"Ah Angel, neredeyse mutlu bile olduğumu söyleyebilirim çünkü artık *sen* de *beni* bağışlayabilirsin! Daha günah çıkarmadım. Söylediğim üzere, ben de bir itirafta bulunacağım."

1. (Lat.) Masum, saf, günahsız. (Y.N.)

2. Horatius, *Odes* (Methiyeler), I, 22. (Ç.N.)

“Ah tabii! Hadi o zaman başla seni küçük şeytan.”

“Gülümsüyorsun ama ititrafım belki seninki kadar fena, hatta daha bile fena.”

“Daha ne kadar fena olabilir canım?”

“Olamaz, doğru, olamaz!” Tess coşkuyla bu umuda tutunarak yerinden fırladı. “Hayır, tabii ki daha fena olamaz,” diye haykırdı, “çünkü tıpatıp aynısı! Anlatayım.”

Yerine oturdu.

Hâlâ el ele tutuşuyorlardı. Şömine ızgarasının altındaki küller, kavurucu bir çöl gibi, dikey şeritler halinde için için yanıyordu. Dışarıdan bakan biri, Angel’ın –ve Tess’in– yüzüne ve ellerine vuran, genç kadının alnına düşmüş dağınık saçlarının arasına giren ve oradaki narin teni adeta ateşe veren bu kor kızılığında Son Yargı Günü’nün göz kamaştırıcılığını görebilirdi. Tess’in gölgesi duvara ve tavana doğru büyümüştü. Öne doğru eğilirken boynundaki her elmas bir kurbağa gibi uğursuzca göz kırptıyordu. Alnını Angel’ın şakağına dayayıp Alec d’Urberville’le tanışmasını ve bunun sonuçlarını anlatmaya girişti, kelimeler çekinmeden dudaklarından döküldü ve gözkapaklarını kapattı.

BEŞİNCİ EVRE

Bedeli Kadın Ödüyor

Tess hikâyesini bitirdi, anlattıklarını doğrulayıp ek açıklamalar bile yaptı. Anlatmaya başladıktan sonra sesini neredeyse hiç yükseltmedi; kendini aklamaya yeltenen hiçbir ifade kullanmadı, gözyaşı dökmedi.

Fakat hikâyesi ilerledikçe sanki eşyaların bile dışarıdan görünümünü değişime uğradı. Şömine ızgarasındaki alev şeytani bir hal aldı, Tess'in sıkıntısına aldırılmıyormuş gibi şeytani bir tuhaflığa büründü. Ocak siperi de aldırışsız, boş boş sırtıyordu. Su şişesinden yansıyan ışığın bütün derdi renkti. Etraftaki tüm eşyalar korkunç bir ısrarla sorumsuzluklarını ilan ediyordu. Oysa Angel'ın onu öptüğü andan beri hiçbir şey değişmemişti, daha doğrusu eşyanın maddesi aynı olsa da özde bir değişim gerçekleşmişti.

Tess sözlerini bitirdiğinde, o âna dek söylenmiş tatlı sözlerin yürekteki izlenimleri sanki akıllarının ücra köşelerine kaçıyor, katıksız bir ahmaklık çağından gelen yankılar gibi zihinlerinde yinelenip duruyorlardı.

Angel ateşi karıştırmak gibi yersiz bir işle meşguldü, öğrendiklerini henüz sindirememişti. Közleri karıştırdık-

tan sonra ayağa kalktı, artık Tess'in anlattıkları şimdi tüm gücüyle etkisini gösteriyordu. Angel'ın yüzü solmuştu. Dikkatini toplamanın gayretiyle kesik kesik adım atabiliyordu. Ne yaparsa yapsın doğru düzgün düşünemiyordu ve belirsiz davranışlarının sebebi de buydu zaten. Derken, Tess'in ondan duyduğu en yetersiz ve sıradan tonla konuşmaya başladı.

"Tess!"

"Evet sevgilim."

"Buna inanmalı mıyım? Tavrına bakılırsa söylediklerin doğru. Hayır, aklını kaçırmış olamazsın! Evet kaçırılmış olmalısın! Hayır olamazsın... Karım, canım Tess, bu anlattıkların kimin aklına gelir?"

"Aklımı kaçırmadım," dedi Tess.

Angel boş gözlerle baktıktan sonra uyuşmuş halde devam etti: "Bana niye daha önce söylemedin? Ha evet, söyleyecektin bir şekilde ama ben engel oldum, hatırlıyorum!"

Angel'ın ağzından dökülen sözler, derinliklerinde felce uğramış birinin yüzeyde boş boş gevelemesinden başka bir şey değildi aslında. Arkasını dönüp bir sandalyeye doğru eğildi. Tess onun peşinden odanın ortasına geldi ve yaşsız gözlerini ona dikti. Derken ayaklarının dibinde dizüstü çöktü ve yere kapandı.

Kurumuş dudaklarıyla, "Aşkımızın hatırına beni bağışla!" diye fısıldadı. "Ben seni bağışladım!"

Angel'dan ses çıkmayınca devam etti.

"Ben seni nasıl bağışladıysam sen de beni bağışla! Ben *seni* bağışlıyorum Angel."

"Sen... evet, sen bağışlıyorsun."

"Peki sen beni bağışlıyor musun?"

"Ah Tess, mesele bağışlamak değil ki. Sen benim için başka biriydin, şimdi başka biri oldun. Tanrım, böyle grotesk bir hokkabazlığa bağışlama neylesin?"

Angel söylediği şeyi aklında tartarcasına durakladı, sonra korkunç bir kahkaha koyuverdi, cehennemden çıkmış gibi acayip ve kan dondurucu bir kahkaha.

“Yapma, yapma! Bu beni öldürür!” diye haykırdı Tess. “Bana merhamet et, merhamet et!”

Angel cevap vermeyince, beti benzi atan Tess ayağa fırladı.

“Angel, Angel! O kahkaha ne anlama geliyor?” diye feryat etti. “Bunun beni ne hale düşürdüğünü biliyor musun?”

Angel başını salladı.

“Ne zamandır seni mutlu etmeyi umuyor, arzuluyor ve bunun için dua ediyorum! Bunun büyük bir sevinç olacağını, eğer başaramazsam sana layık bir eş olamayacağımı düşünüyorum! Ne zamandır böyle hissediyorum Angel!”

“Biliyorum.”

“Angel beni sevdiğini sanıyordum, beni, karşında duran kişiyi! Sevdiğin bense bana nasıl böyle bakar, nasıl böyle konuşursun? Beni korkutuyorsun! Seni bir kez sevdiysem sevgim sonsuza dek sürer; ne değişirse değişsin, nasıl bir utanç söz konusu olursa olsun, sen sensin çünkü. Senden başka bir şey istemiyorum ki ben. Öyleyse sen, biricik kocam, beni sevmekten nasıl vazgeçersin?”

“Tekrar söylüyorum, sevdiğim kadın bir başkasıydı.”

“İyi de kim?”

“Senin suretinde başka bir kadın.”

Angel’ın sözleri Tess’in başlarda kapıldığı tekinsiz önsezileri doğruluyordu adeta. Kocasını onu bir sahtekâr olarak görüyordu, masumiyet kisvesine bürünmüş günahkâr bir kadın olarak. Tess bunu anladığında bembeyaz yüzünü dehşet kapladı, yanakları sarktı ve ağzı küçük, yuvarlak bir deliğe dönüştü. Angel’ın gözündeki kişiliği onu

can evinden öyle vurdu ki sendeler gibi oldu; Angel düşeceğini sanarak ona doğru bir adım attı.

Nazikçe, “Otur, otur,” dedi. “Fenalık geçiriyorsun, geçirmen normal tabii.”

Tess nerede olduğunu bilmez halde oturdu; gerginliği yüzünden hâlâ okunabiliyordu ve gözlerindeki ifade Angel’ın tüylerini ürpertmişti.

“O halde artık sana ait değilim, öyle mi Angel?” diye çaresizce sordu. “Sevdiğin kişi ben değilim, bana benzeyen başka bir kadın, öyle mi?”

Tess şu halini zihninde canlandırıncaya, suiistimale uğrayan biri gibi kendine acıdı. Düşündükçe gözleri doldu, arkasını döndü ve gözyaşlarına boğuldu.

Angel ondaki değişimle rahatlamıştı; olan bitenin Tess’in üzerinde yarattığı etki neredeyse olayın kendisi kadar endişelendirmişti çünkü onu. Kadının üzüntüsü şiddetini yitirene ve hıçkırık nöbetleri nefes almasına izin verecek noktaya gelene kadar sabırla, kayıtsızca bekledi.

Dehşetin çılgın ve acı ses tonundan sıyrılan Tess her zamanki sesiyle birdenbire, “Angel,” dedi. “Bir arada yaşayamayacağın kadar kötü biri miyim ben?”

“Ne yapabileceğimizi henüz düşünemiyorum.”

“Seninle birlikte yaşamama izin vermeni istemiyorum Angel çünkü buna hakkım yok! Evlendiğimizi haber vermek için anneme ve kız kardeşlerime yazacağımı söylemiştim ama yazmayacağım; kalıbını çıkardığım ve buradayken bitirmeyi düşündüğüm dikiş önlüğünü de tamamlamayacağım.”

“Öyle mi?”

“Hayır, sen istemedikçe bunların hiçbirini yapmayacağım ve eğer gidersen peşinden gelmeyeceğim, benimle bir daha konuşmayacak olursan, konuşabilirsin diyene kadar sana sebebini sormayacağım.”

“Peki senden bir şey yapmanı istersem?”

“Zavallı bir köle gibi sana itaat edeceğim, bana ölmemi söylesen bile.”

“Çok iyisin. Ama şu an kendini feda eden halinle, kendini sakınan önceki halin arasındaki çelişki gözünden kaçmıyor.”

İlk hasmane sözlerdi bunlar. Fakat Tess’e çetrefilli alaylarda bulunmak, onları bir kedi veya köpeğe söylemekten farksızdı. Angel’ın sözlerindeki ince nükteler onun nezdinde takdir görmüyor, onları ancak öfkeyle telaffuz edilen hasmane sesler olarak algılıyordu. Dolayısıyla Angel’ın ona olan sevgisini boğmakla meşgul olduğunu bilmeksizin suskun kaldı. Genç adamın yanından bir damla –üstünden geçtiği cildin gözeneklerini mikroskop merceği gibi büyütecek irilikte bir damla– gözyaşı süzüldüğünü fark etmedi. Bu arada Tess’in itiraflarının hayatında ve evreninde meydana getirdiği korkunç ve devasa değişimi kavramaya başlayan Angel, içinde bulunduğu yeni şartlarda çaresizce yolunu bulmaya çalışıyordu. Duruma uygun bir adım atması gerekiyordu ama nasıl bir adım?

Olabildiğince nazik bir sesle, “Tess şu an... bu odada... duramam. Biraz dışarı çıkacağım,” dedi.

Odadan sessizce çıktı ve akşam yemeği için –birini Tess’e, birini kendine– doldurduğu iki kadeh şarap öylece masada kaldı. İşte, kutsal sevgilerinin geldiği nokta. İki-üç saat önce çaylarını müthiş bir şefkatle aynı fincandan içmişlerdi.

Angel’ın arkasından kapattığı kapı, her ne kadar usulca kapatılmış olsa bile, Tess’i sersemliğinden uyandırdı. Angel gitmişti, o da burada duramazdı. Pelerinini aceleyle üstüne atarak kapıyı açtı ve bir daha dönmeyecekmiş gibi mumları söndürerek onun peşine düştü. Yağmur dinmişti ve gece artık berraktı.

Angel ağır ağır ve amaçsız yürüdüğü için Tess çok geçmeden onu yakaladı. Kendi açık gri gölgesinin yanında Angel'inki kara, uğursuz ve tehditkâr görünüyordu. Az önce gururla taşıdığı mücevherlerin, şimdi tenine igneli sözler gibi battığını hissediyordu. Ayak seslerini duyan Angel döndü ama onu görmemiş gibi yürümeye devam ederek evin önündeki büyük köprü'nün beş geniş kemeri üzerinden geçti.

Yoldaki inek ve at izlerinin içi su dolmuştu fakat içlerini dolduran yağmur onları yok etmeye yetmemişti. Küçük su birikintilerine yansıyan yıldızlar, Tess yanlarından geçerken hızla uçuşup kayboldular, öyle ki onları –öyle bir bayağılığa akseden evrendeki en büyük varlıkları– orada görmese başının üstünde ışıldadıklarını fark etmeyecekti.

Bugün geldikleri yer Talbothays'le aynı vadide ama ırmağın biraz daha aşağısındaydı; dolayısıyla arazi açık olduğundan Tess Angel'ı kolayca görebiliyordu. Evin uzağında yol çayırların arasında kıvrılıyordu; Tess de Angel'a yetişmeye veya dikkatini çekmeye yeltenmeksiz, sessiz ve bön bir sadakatle onu takip ediyordu.

Neşesiz adımları sonunda onu Angel'ın yanına getirse de Angel hâlâ sessizdi. Aldatıldığını anlayan dürüst kişi aydınlandıktan sonra çoğu zaman gaddarlaşıp; nitekim Angel'ın gaddarlığı da had safhadaydı. Açık havada olmak belli ki onu düşüncesizce hareket etmekten alıko-yuyordu. Tess, Angel'ın onu bir ışık halesi içinde olmaksızın tüm çıplaklığıyla gördüğünün ve Zaman'ın, yüzüne karşı alaycı ilahisini terennüm ettiğinin farkındaydı:

Bil ki yüzün açığa çıktığında seni seven senden
nefret edecek

Talihin ters dönmeye görsün yüzünün güzelliği de
solacak.

Hayatın bir yaprak gibi düşecek dalından ve
yağmur gibi dökülecek;
Ve başını örten peçe hüznün olacak, tacınsa acı.¹

Angel hâlâ var gücüyle düşünüyor ve Tess'in yanında olması, onu kapıldığı düşünce silsilesinden koparmaya veya akışını değiştirmeye artık yetmiyordu. Karısının varlığı onun için bu kadar zayıf bir şeye mi dönüşmüştü yani? Tess elinde olmadan seslendi.

"Ben ne yaptım... ben *ne* yaptım? Sana olan sevgimle zıt düşecek veya onu yalanlayacak bir şey söylemedim ki. Bunu planladığımı düşünmüyorsun, değil mi? Kızdığın şey kendi zihninde Angel, o ben değilim. Hayır, ben değilim; ben sandığın gibi yalancı bir kadın değilim!"

"Hımm, evet. Yalancı değilsin karıcığım ama aynı kadın da değilsin. Hayır, aynı kadın değilsin. Seni suçlamak zorunda bırakma beni. Böyle yapmayacağıma yemin ettim ve bundan kaçınmak için elimden geleni yapacağım."

Fakat Tess şaşkınlık içinde yalvarmaya devam etti ve söylememesi daha hayrına olacak şeyler söyledi.

"Angel! Angel! Daha çocuktum, bunlar olduğunda daha çocuktum! Erkekleri hiç tanıımıyordum."

"Günah işlemeyen günahkâr olmuşsun,² kabul ediyorum."

"Yani beni bağışlayacak mısınız?"

"Seni bağışlıyorum ama bağışlamakla her şey bitmiyor."

"Peki beni sevecek misin?"

Angel cevap vermedi.

1. Algernon Charles Swinburne'nün "Atalanta in Calydon" şiirinden, "Not as with sundering of the earth" bölümünden alıntılanmış dizeler. (Ç.N.)

2. William Shakespeare'in *Kral Lear*'ında (III. Perde, 2. Sahne) geçen sözler. (Ç.N.)

“Ah Angel, annem bazen bu gibi şeyler olduğunu söylüyor! Benden daha feci örnekler biliyormuş ve onların kocaları buna pek de aldırmamış, böylelikle üstesinden gelebilmişler. Üstelik o kadınlar kocalarını benim kadar sevmedikleri halde!”

“Yapma Tess, benimle tartışma. Farklı toplumlar, farklı gelenekler. Bana neredeyse olayların toplumsal yanını hiç görmemiş, anlayışsız bir köylü kadını olduğunu söyleteceksin. Sen ne dediğini bilmiyorsun.”

“Ben yalnızca konumum itibarıyla köylüyüm, mizaç bakımından değil!”

Öfke dürtüsüyle konuşmuştu fakat öfkesi geldiği gibi gitmişti.

“Çok daha kötü ya. Bence soyağacınızı ortaya çıkaran o papaz çenesini tutsa çok daha iyi olurmuş. Ailenizin düşüşünü şu diğer gerçekle –sağlamlık isteğinizle– özdeşleştirmeden edemiyorum. Tükenmiş aileler, tükenmiş bir iradeyi, tükenmiş davranışları temsil ederler. Tanrım, soyunun kimlere dayandığını bana neden anlattın Tess? Seni daha çok küçümsemem için mi? İşte, doğanın yeni bir çocuğu diyordum sana bakınca. Meğer köhne aristokrasinin gecikmiş bir tohumuymuşsun!”

“Benimki kadar kötü bir sürü aile var! Retty’nin sülalesi bir zamanlar büyük topraklara sahipmiş, Mandıra-cı Billet’inki de öyle. Şimdi arabacılık yapan Debby-house’lar vaktiyle De Bayeux ailesiymiş. Böyle şeylerle her yerde karşılaşıyorsun, özellikle de bu vilayette. Benim elimden ne gelir?”

“Vilayetiniz için ne acı.”

Tess suçlamaları ayrıntılarıyla değil, genel olarak ele alıyordu; Angel onu şimdiye kadarki gibi sevmediği için gerisine aldırmıyordu.

Tekrar sessizce yürümeye koyuldular. Rivayete göre sonradan, o akşam geç vakit doktora çağırmak için dışarı

ıkan Wellbridge'li bir köylü şöyle diyecekti: Çayırda, tek kelime etmeksizin, cenaze alayında gibi arka arkaya, ağır ağır yürüyen iki aşığın suratlarından endişeli ve zgn oldukları belli oluyordu. Aynı köylü eve geri dönerken aynı ayırdan onların tekrar yanından geçecek ve söz konusu çift zaman ve kasvetli geceye aldırış etmeden ağır ağır yürümeye devam edecekti. Köylünün aklı kendi işleri ve evdeki hastalıkla meşgul olduğundan olayın tuhaflığı üstünde durmayacak ve bunu ancak uzun bir süre sonra hatırlayacaktı.

Onun doktor ağırmaaya gidişiyile dönüşü arasındakiaki fasılda Tess kocasına şöyle diyordu:

“Seni hayatın boyunca mutsuz etmemek için ne yapabilirim bilmiyorum. İşte ırmak şurada. Hayatıma son verebilirim. Korkmuyorum.”

“Aptallıklarına bir de cinayet eklemek istemiyorum.”

“Utancım yüzünden bunu bizzat yaptığımı ispat edecek bir şey bırakırım. O zaman kimse seni suçlamaz.”

“Saçmalama, bunları dinlemek istemiyorum. Trajediden ziyade alaycı kahkahaya yakışan bu durum için böyle düşünceler abes. Talihsizliğın mahiyetini biraz bile anlayamıyorsun. Dünya bunu öğrense onda dokuzu şaka olduğunu düşünürdü. Bana bir iyilik yap da eve dn ve yatağı gir.”

Tess itaatkr bir tavırla, “Tamam,” dedi.

Değirmenin arkasındaki Cistercium Tarikatı'na ait ünlü bir manastırın kalıntılarına çıkan bir yoldan yürümüşlerdi ve geçmiş yüzyıllarda değirmen de o manastıra aitti. Yiyecek ezeli bir ihtiyaç olduğundan değirmen hâlâ işliyordu. Manastırsa yok olmuştu, inançlar geçiciydi. Geçici olanın ebedi olandan daha uzun dayandığı görülür zaten hep. iftin daireler çizerek yürüdüğünden hâlâ evin uzağında değillerdi. Angel'ın talimatına uyan Tess'in

ana ırmaktaki büyük taş köprüye varması kâfiydi; ondan sonra birkaç metrelik bir yolu takip edecekti, o kadar. Tess döndüğünde evdeki her şey bıraktığı gibiydi, ateş hâlâ yanıyordu. Aşağıda bir dakikadan uzun durmaksızın valizinin taşındığı odaya çıktı. Yatağının kenarına oturup ifadesiz gözlerle çevresine bakındı, sonra da soyunmaya başladı. Mumu karyolaya yaklaştırdı ışık bembeyaz pamuklu karyolaya vurdu; Tess örtünün altından bir şey sarktığını fark ederek mumu oraya doğru tuttu. Büyükçe bir ökseotu dalıydı bu.¹ Oraya koyanın Angel'ın olduğunu hemen anladı. Demek paketlenip getirilmesi o kadar zor olan esrarengiz kutunun açıklaması buydu. Angel içinde ne olduğunu bir türlü açıklamamış, Tess'e yakında nasıl olsa göreceğini söylemişti. Büyük bir heves ve sevinçle asmış olmalıydı oraya. Ne kadar aptal ve yersiz görünüyordu şimdi o ökseotu.

Tess korkacak hiçbir şeyinin, neredeyse hiç umudunun kalmadığı hissiyle –Angel'ın pişman olacağına dair hiçbir işaret yoktu çünkü– ruhsuzca uzandı. Üzüntü, spekülasyon üretmeyi bıraktığında uykuya fırsat doğar; dinlenmeyi mümkün kılmayan birçok mutlu ruh halinin aksine, keder ona kapısını aralar. Nitekim Tess de bir zamanlar herhalde kendi atalarının zifaf odası olan odanın hoş kokulu sessizliğinde birkaç dakika içinde varlığını unuttu.

O gece daha sonra, Angel'ın adımları da evin yolunu buldu. Genç adam usulca oturma odasına girerek bir mum aldı ve yapacaklarını kararlaştırmış birinin edasıyla oradaki at kılından eski divanın üstüne kilim serdi, kendine kaba bir yatak hazırladı. Uzanmadan önce yalınayak, sessizce yukarı çıktı ve Tess'in kapısında kulak ka-

1. Ökseotu İngiltere'nin pagan dönemlerinde doğurganlık amaçlı kullanıldığı gibi, Noel şenliklerinde de onun altında öpüşülürdü. (Ç.N.)

barttı. Düzenli nefes alıp veriş i derin uykuda oldu ğ unu gösteriyordu.

Angel, “Çok ş ükür!” diye mırıldandı fakat Tess’in hayatı boyunca taşı dı ğ ı vicdan azabını kendi omuzlarına yükleyip ş imdi gamsızca istirahat etti ğ i ş eklindeki –tamamen de ğ ilse bile kısmen do ğ ru olan– düşünceyle yüregine sancılı bir ö fke sapland ı ğ ını biliyordu.

Aş a ğ ı inmek üzere dö ndü fakat sonra yüzünü kararsızlıkla kapıya çevirdi. O sırada Tess’in yatak odası giri ş inin hemen üstündeki d’Urberville hanımlarından birinin portresi gözüne ili ş ti. Tablo mum ış ı ğ ında pek itici görünüyordu. Kadının yüz hatlarında kar ş ı cinsten intikam alma amacı güden bir sinsilik gizlenmi ş ti ya da o an Angel’a ö yle geliyordu. Portredeki on yedinci yüzyıl korsesi, tam Tess’in kolyeyi göstermek için giysisini iç e kıvrıd ı ğ ında yaptı ğ ı gibiydi. Bu durum Angel’a ikisi arasındaki benzerli ğ in azap verici duyumunu yeniden yaş attı.

Tess’e daha yakından bakmaya gerek yoktu. Dönüp aş a ğ ı indi.

Sükûnetini ve so ğ ukkanlılı ğ ını koruyordu. Büzümüş küçük a ğ zı kendine hâkim oldu ğ unu gösteriyordu ve yüzünde hâlâ Tess’in yaptı ğ ı açıklamadan sonra yerleş en o korkunç donuk ifade vardı. Tutkunun kölesi olmaktan çıkan ama özgürlü ğ ünün faydasını göremeyen bir erke ğ in yüzüydü bu. İnsanlık deneyiminin yürek burkan tesadüflerini süzmekle yetiniyordu, o kadar. Daha bir saat öncesine dek Tess’i delicesine seviyor ve bunca süre onun kadar saf, tatlı ve el de ğ memiş bir varlı ğ a inanmakta zorlanıyordu fakat

Minicik bir kusur dünyalar kadar fark yaratır!¹

1. Robert Browning’in “By the Fireside” (Ş öminenin Yanı Baş ında) şiirinden. (Ç.N.)

Angel kendine kendine, Tess'in yüzündeki o saf kör-peliğin yüreğini yansıtmadığını söylüyor ama yanılıyor-du; Tess'in ise onu doğrulayacak bir savunucusu yoktu. Angel, dilin söylediklerinden başka bir şey dile getirme-yen gözlerin, zahirin gerisinde ve onunla çelişen, ondan farklı bir dünya görmesi mümkün mü diye düşünmeye devam ediyordu.

Oturma odasındaki divana uzanıp mumu söndürdü. Gece çöktü, kaygısız ve kayıtsızca yerini aldı; onun mut-luluğunu yuttuktan sonra şimdi de ruhsuzca sindiren gece; hiçbir rahatsızlık duymadan, ifadesini bile değiştir-medен daha bin kişinin mutluluğunu yutmaya hazır olan gece.

36

Clare, adeta suçla ilişkilendirilmiş kül rengi ve sinsi bir şafağın ışığında uyandı. Şömine ona sönmüş közlerle bakıyordu. Alkolü uçan ve rengi kaçan tadılmamış şarapla dolu iki kadehiyle akşam sofrası, Tess'in ve kendisinin oturduğu boş sandalyeler, durmaksızın çaresizce bakarak bundan sonra ne olacak diye soran mobilyalar da öyle. Yu-karıdan ses gelmiyordu ama birkaç dakika sonra kapı vu-ruldu. Angel bunun orada kaldıkları sürece ihtiyaçlarıyla ilgilenecek komşu evdeki köylü kadın olduğunu hatırladı.

Şu an evde üçüncü bir kişinin varlığı son derece uy-gunsuz olacağından ve zaten giyinmiş bulunduğundan pencereyi açtı, sabahki işlerini kendileri halledebilecek-lerini söyledi. Güğümle süt getiren kadına elindekini ka-pıya bırakmasını belirtti. Kadın gittikten sonra evin arka odalarında yakacak aradı ve çabucak bir ateş yaktı. Kiler-

de bolca yumurta, tereyağı, ekmek falan vardı. Mandıradaki tecrübeleriyle ev işlerinde hüner kazanan Angel kısa sürede kahvaltıyı hazırladı. Harlayan odunun dumanı dışarıdaki bacadan lotus başlı bir sütun gibi yükseliyor, gelip geçen yöre halkı yeni evli çifti düşünerek onların mutluluğuna imreniyordu.

Angel çevresine bir bakış daha attıktan sonra merdivenin dibinden resmî bir sesle, "Kahvaltı hazır!" diye seslendi.

Ön kapıyı açıp sabah havasında birkaç adım attı. Kısa bir süre sonra içeri döndüğünde Tess oturma odasındaydı, cansız hareketlerle kahvaltı masasını tekrar düzenliyordu. Tamamen giyinikti, ona sesleneli iki-üç dakika olduğundan çoktan giyinmiş veya giyinmeye başlamış olmalıydı. Saçlarını ensesinde iri bir kütle halinde toplamış ve üstüne yeni giysilerinden birini –yakası beyaz fırfırlı, açık mavi yün bir elbise– giymişti. Elleri ve yüzü üşümüş görünüyordu, herhalde yatak odasında soğukta uzun süre oturmuştu. Angel'in aşağıdan belirgin bir nezaketle seslenmesi o an için yeni bir umut ışığı yakmışa benziyordu. Fakat kocasına bakınca umudu sönüverdi.

Çiftin eski ateşli hallerinden geriye küller kalmıştı. Önceki akşamın yakıcı kederi yerini ağırlığa bırakmıştı; hiçbir şey duyularını kışkırtıp tutuşturamaz gibiydi.

Angel, Tess'le nazikçe konuşuyor, Tess de ona ihtiyatla karşılık veriyordu. Sonunda Tess kocasına yaklaştı ve kendi yüzünün gözle görülür bir şey olduğunun bilincinde değilmiş gibi, onun keskin hatlarını süzdü.

"Angel!" dedi. Parmaklarıyla ona hafif bir esinti gibi dokunarak, karşısındaki kanlı canlı adamın bir zamanlar âşığı olduğuna inanamıyormuşçasına durakladı. Gözleri parlıyordu, kısmen kurumuş yaşların ısıltılı izleri seçilse de solgun yanakları hâlâ yuvarlaktı; genellikle kıpkırmızı olan dudakları neredeyse yanakları kadar solgundu. Dip-

diri olmasına rağmen zihinsel kederinin gerilimi altında yüreği öyle buruk atıyordu ki biraz daha zorlansa gerçekten hastalanacak, kendine has gözlerinin ferî sönecek ve dudakları neredeyse yok olacaktı.

Öyle saf görünüyordu ki, Angel Doğa'nın olağanüstü bir hilebazlıkla Tess'in yüzüne vurduğu bekâret mühürüne sersemlemiş vaziyette baktı.

"Tess! Doğru olmadığını söyle! Hayır, bu doğru olmaz!"

"Ama doğru."

"Hepsi mi?"

"Hepsi."

Angel ona yalvarır gibi baktı; onun dudaklarından çıkacak bir yalanı, yalan olduğunu bile bile dinlemeye ve bir mantık oyunuyla bu inkârı gerekçelendirmeye hazır-
dı sanki. Fakat Tess tekrar etti.

"Söylediklerim doğru."

Angel, "Yaşıyor mu?" diye sordu.

"Bebek öldü."

"Ya adam?"

"Yaşıyor."

Angel'ın yüzünden son bir umutsuzluk ifadesi gelip geçti.

"İngiltere'de mi?"

"Evet."

Angel birkaç dalgın adım attı.

Sonra birdenbire, "Durumum şu," diyerek açıklamaya girişti. "Toplumsal mevki, servet ve dünya bilgisine sahip bir eş kazanma hırsını tümüyle geride bırakarak, pembe yanaklı olduğu kadar köylü masumiyetine de sahip birini bulacağımı sanmıştım, her erkek öyle sanır. Ama seni suçlayacak biri değilim, bunu yapmayacağım."

Tess onun içinde bulunduğu durumu ta içinde hissettiğinden daha fazla söze gerek yoktu. Sıkıntıdan baş-

ka bir şey yoktu orada; Angel'ın her anlamda kaybettiğini görebiliyordu.

"Angel senin için bir kurtuluş olduğunu bilmesem bu işin evliliğe varmasına izin vermezdim. Umudum başkaydı gerçi ama..."

Tess'in sesi boğuklaştı.

"Kurtuluş mu?"

"Benden kurtulmak için demek istiyorum. Benden *kurtulabilirsin*."

"Nasıl?"

"Boşanarak."

"Tanrım! Nasıl bu kadar saf olabilirsin? Senden nasıl boşanabilirim?"

"Artık her şeyi anlattığıma göre yapamaz mısın? İtirafımın sana geçerli bir sebep vereceğini sanmıştım."

"Ah Tess, sen çok, çok çocuksun, olmamışsın, ham-sın! Bilmiyorum nedin. Yasaları da bilmiyorsun. Anlamıyorsun!"

"Ne yani, boşanamaz mısın?"

"Hayır, boşanamam."

Tess'in yüzüne utançla karışık bir mutsuzluk ifadesi oturdu.

"Ben sandım ki..." diye fısıldadı. "Sandım ki, ah, sana nasıl fesat görüldüğümü şimdi anlıyorum. İnan bana... inan bana, boşanamamak gibi bir ihtimalin hiç aklıma gelmediğine ruhum üzerine yemin ederim! Yapmayacağını umuyordum ama yine de buna karar verir de beni sevmekten tamamen vazgeçersen benden kurtulabileceğinden hiç şüphem yoktu!"

"Yanılmışsın."

"Öyleyse dün gece yapmalıymışım, yapmalıymışım! Ama cesaret edemedim. Ben böyleyim işte!"

"Neye cesaret edemedin?"

Tess cevap vermeyince Angel onun elini tuttu.

“Ne yapmayı düşünüyordun?” diye sordu.

“Hayatıma son vermeyi.”

“Ne zaman?”

Angel’ın sorgulayıcı tavrı karşısında kıvranan Tess, “Dün gece,” dedi.

“Nerede?”

“Koyduğun ökseotunun altında.”

“Ah Tanrım! Nasıl?” diye sordu sertçe.

Tess ürkmüştü. “Bana kızmazsan anlatırım! Sandığı-
mın ipini kullanmayı düşünmüştüm. Ama son hareketi
yapmaya... elim varmadı! Adına leke sürüleceğinden
korktum.”

Angel ondan zorla ve gönülsüzce kopardığı bu itira-
fın beklenmedik niteliği karşısında gözle görülür derece-
de sarsılmıştı. Fakat elini bırakmadı ve bakışını aşağı in-
direrek şöyle dedi:

“Şimdi dinle beni. Böyle korkunç bir şeyi aklından
bile geçirmemelisin! Sakın! Kocan olarak söylüyorum,
bana bir daha böyle bir işe kalkışmayacağına söz ver.”

“Söz vermeye hazırım. Ne kadar fena olduğunu
şimdi anlıyorum.”

“Fena mı? Bu düşüncenin ne kadar korkunç olduğu-
nu sana anlatamam.”

İrileşen gözlerini sakın bir kayıtsızlıkla ona diken
Tess, “Ama Angel bunu tamamen seni düşündüğümünden
yapacaktım,” dedi. “Seni boşanma mecburiyetinin utan-
cından kurtarmak için. Kendim için böyle bir şey aklıma
gelmez. Yine de bunu kendi ellerimle yapmaya layık de-
ğilim. O darbeyi indirmesi gereken kişi sensin benim
mahvolmuş kocam. Bunu yapabilsen, böyle bir şey
mümkün olsa seni daha çok severim. Senin için başka
kaçış yolu yok çünkü. Kendimi o kadar değersiz hissediy-
yorum ki! Sana öyle büyük bir yük oldum ki!”

“Şşş!”

“Madem olmaz diyorsun yapmayacağım. Sana karşı gelmek istemem.”

Angel onun doğruyu söylediğini görebiliyordu. Dün geceki çaresizlikten sonra Tess’in enerjisi sıfıra düşmüştü ve ondan bir delilik yapması beklenemezdi.

Tess kahvaltı sofrasıyla ilgilenmeye çalıştı ve bir ölçüde başarılı da oldu, göz göze gelmemek için masanın aynı tarafında oturdular. Birbirlerinin yiyip içtiklerini duymak başta tuhaf geldi ama bundan kaçmak mümkün değildi, üstelik iki tarafın da yedikleri sınırlıydı. Kahvaltı bittikten sonra Angel yerinden kalkıp yemeğe geleceği saati söyledi ve sonra da buraya gelmesinin asıl sebebi olan o işi öğrenme tasarısını hayata geçirmek için ruhsuzca değirmene yollandı.

Angel çıkınca Tess pencerenin yanına geldi ve çok geçmeden onun değirmen tarafına giden büyük taş köprüyü aştığını gördü. Angel köprünün öbür yanında alçalmaya başladı, ilerideki demiryolunu geçti ve ardından kayboldu. Tess iç geçirmeden dikkatini odaya verdi ve sofrayı kaldırarak masayı düzenledi.

Köylü kadın da az sonra geldi. Onun varlığı başlangıçta Tess’i gerse de daha sonra rahatlattı. Saat yarımında kadını mutfakta yalnız bırakıp oturma odasına döndü ve köprünün öbür yanında Angel’ın gölgesinin tekrar belirmesini beklemeye koyuldu.

Saat bir civarında Angel görüldü. Henüz birkaç yüz metre ötede olduğu halde Tess’in yüzü kızardı. Kocasının içeri gireceğini tahmin ettiği sırada yemeği servis edebilmek için mutfaka koştu. Angel önce evvelki gün ellerini birlikte yıkadıkları odaya gitti, oturma odasına girdiğinde de tabaklar sanki onun gelişiyse hareketlenmişçesine yerlerinden çıkarıldı.

“Ne kadar dakiksin!” dedi.

“Evet. Köprüden gelişini gördüm.”

Yemek, Manastır Değirmeni'nde sabah neler yaptığı, un eleme yöntemleri ve eski düzenekler hakkında alâde bir sohbetle geçti. Angel bir kısmı herhalde bitişikteki –artık yıkıntı halinde olan– manastır müstemilasında kalan keşişlere un öğütüldüğü günlerden beri kullanımda olan o gereçlerin gelişmiş modern yöntemler konusunda onu aydınlatmaya yetmeyeceğinden endişe ediyordu. Bir saat sonra tekrar çıkıp hava kararırken döndü ve akşam boyunca elindeki kâğıtlarla meşgul oldu. Ona engel olmaktan çekinen Tess, yaşlı kadın gitikten sonra mutfağa geçti, orada bir saatten uzun bir süre bir şeylerle uğraştı.

Derken kapıda Angel'ın gölgesi belirdi.

“Böyle çalışmamalısın,” dedi. “Sen benim karımsın, hizmetçim değil.”

Gözlerini ona çeviren Tess'in yüzü aydınlanır gibi oldu. Acıklı bir şaka yapar gibi, “Öyle olduğumu düşünebilir miyim, gerçekten mi?” diye mırıldandı. “Yani ismen karımsın demek istiyorsun! Ben de daha fazlasını istemiyorum zaten.”

“Öyle düşünebilirsin Tess! Öylesin zaten. Ne demek istiyorsun?”

Tess ağlamaklı bir sesle alâlacele, “Bilmiyorum,” dedi. “Galiba... hani saygın biri değilim ya, onu demek istedim. Kendimi saygın biri olarak görmediğimi uzun zaman önce söylemiştim –seninle sırf o yüzden evlenmek istememişim– ama sen ısrar ettin!”

Hıçkırıklara boğularak Angel'a arkasını döndü. Angel Clare dışında hangi erkek olsa gönlünü tekrar kazanabilirdi. Fakat genellikle pek sevecen ve merhametli olan Angel'ın karakterinin derinliklerinde, killi yumuşak topraktaki bir maden damarına benzer, sert bir mantık tabakası vardı ve o tabaka, içine nüfuz etmeye çalışan her şeyi büküyordu. Onu Kilise'ye katılmaktan alıkoyan

da Tess'i bağına basmayı engelleyen de buydu. Dahası, Angel'ın sevgisi aydınlıktı ama ateşli değildi, ayrıca karşı cinse inanmayı bıraktığında onların peşini de bırakıyordu: Aklen tiksindikleri şeye tensel bakımdan meftun olmayı sürdüren hassas tabiatlı kimselere hiç benzemiyordu. Tess'in hıçkırığının kesilmesini bekledi.

Genel olarak kadınların hepsine karşı bir şiddetli bir öfkeyle, "Keşke İngiltere'deki kadınların yarısı senin kadar saygın olsa," dedi. "Ama bu bir saygınlık meselesi değil, ilke meselesi!"

Angel görünüşe aldandıklarını anladıklarında doğru kişileri yoldan çıkaran ısrarcı bir nefret dalgasının etkisiyle bu ve benzeri şeylerden konuşmayı sürdürdü. Gerçi bunun altında, görmüş geçirmiş bir kadının fethedebileceği anlayışlı bir yan vardı. Fakat Tess'in aklı böyle işlemiyordu; o her şeyi olduğu gibi kabul ediyor, ağzını açmıyordu. Nitekim Angel'a olan sarsılmaz bağlılığı neredeyse acınacak derecedeydi. Ne kadar fevri olsa da Angel'ın hiçbir sözü onu kabalaştırmıyordu; kendi çıkarını düşünmüyordu, kolayca öfkelenmiyordu; Angel'ın ona olan tutumunda kötülük görmüyordu. Tess menfaatperest modern dünyaya geri dönmüş bir havari sevgisinin timsaliydi adeta.¹

O akşam, gece ve sabah da tıpatıp öbürleri gibi geçti. Tess yalnızca bir defa –o eski özgür ve bağımsız haliyle– adım atmaya yeltendi. Angel üçüncü kez, yemekten sonra un değirmenine gidecekti. Masadan kalkarken, "Hoşça kal," dedi. Tess de ona aynı sözcüklerle karşılık verdi ve o esnada dudaklarını kocasının kilere doğru yaklaştırdı. Angel, Tess'in davetine aldırmayıp alelacele dönerek, "Tam saatinde burada olacağım," dedi.

1. "Sevgi kaba davranmaz, kendi çıkarını aramaz, kolay kolay öfkelenmez, kötülüğün hesabını tutmaz." Yeni Ahit, "I. Korintliler", 13:5. (Y.N.)

Tess yıldırım çarpmış gibi irkildi. Angel onun rızası olmadan kaç kere dudaklarına uzanmaya çalışmıştı. Ağzındaki ve nefesindeki tadın onun çokça yiyip içtiği tereyağına, yumurtaya, süte ve bala benzediğini, kendisinin de onlardan güç aldığını ve buna benzer budalaca sözleri kaç kere neşeyle söylemişti. Oysa şimdi aynı şeylere aldırımıyordu.

Tess'in irkildiğini görünce yumuşak bir sesle, "Biliyorsun, bir yol yordam düşünmem gerek," dedi. "Hemen ayrılırsak yaşanacak skandalın sana zarar vermemesi için bir süre birlikte kalmamız şart. Ama bununla görüntüyü kurtarmaya çalıştığımızı anlamalısın."

Tess ifadesizce, "Evet," dedi.

Angel çıktı ama değirmen yolunda durup bir an Tess'e daha sevecen cevap vermiş ve hiç olmazsa onu bir kere öpmüş olmayı diledi.

O umutsuz bir-iki günü böyle geçirdiler: Aynı evde, evet, ama iki âşık oldukları zamanlara göre birbirlerinden daha uzak. Tess, Angel'ın daha önce söylediği gibi, bir yol yordam bulma çabasıyla hareketlerinin felce uğradığını görebiliyordu. Onun görünüşteki munisliğinin altında ne kadar inatçı olduğunu keşfetmek dehşet vericiydi. Hatta tabiatı fazlasıyla acımasızdı. Tess artık bağışlanmayı ummaktan vazgeçmişti. Angel değirmendeyken çekip gitmeyi birkaç kez aklından geçirmişti fakat bunun değil onun işine gelmek, duyulacak olursa onu daha da küçük düşüreceğinden korkuyordu.

Bu arada Angel kelimenin tam anlamıyla tefekkür halindeydi. Aralıksız düşünüyordu. Düşünmekten hasta oluyor, içi içini kemiriyor, sararıp soluyor ve eski, hayat dolu aile yaşamı arzusundan kamçılanırcasına uzaklaşıyordu. Kendi kendine, "Ne yapmalı, ne yapmalı?" diye dolaşırken Tess onu tesadüfen duydu. Gelecekleri hakkında şimdiye dek koruduğu ihtiyatlı hali böylece bozuluverdi.

“Galiba benimle uzun süre yaşamayacaksın, değil mi Angel?” diye sordu. İçeriye doğru kıvrılan dudak kenarları, yüzündeki zoraki soğukkanlılığın büsbütün mekanik olduğunu ele veriyordu.

Angel, “Yaşayamam,” dedi. “Kendimi ve daha kötüsü, belki de seni aşağılamadan bunu yapamam. Tabii kelimenin bildik anlamıyla yaşayamam. Şu an hislerim ne olursa olsun seni küçümsemiyorum. Açık konuşmama izin ver lütfen, çünkü yaşadığım zorlukların hepsini anlayamayabilirsin. O adam yaşadığı sürece biz nasıl birlikte yaşayabiliriz? Çünkü Doğa’nın gözünde kocan ben değilim, o. Ölmüş olsaydı durum farklı olabilirdi... Üstelik tek sıkıntı bu değil; bizim dışımızdaki insanların geleceğini de dikkate almamız gerek. Yılların geçtiğini ve çocuklarımızın olduğunu, bu konunun duyulduğunu düşün çünkü mutlaka duyulacaktır. Dünya birilerinin uğramadığı ya da oradan kalkıp başka bir yer eğitmediği hiçbir yer yoktur. Bizim etimizden ve kanımızdan olan zavallıların, etkisini yavaş yavaş daha ağır hissedecekleri bir hakaretle büyüdüklerini düşün. Nasıl bir uyanış olur bu? Nasıl bir vaat? Bu ihtimali değerlendirdikten sonra bana cidden ‘kal’ diyebilir misin? Yenilerine atılmaktansa eldeki sıkıntılara katlanmak daha iyi değil mi?”

Tess’in kederle ağırlaşmış göz kapakları yine aşağıya düşüyordu.

“Kal diyemem,” dedi. “Diyemem; o kadar ilerisini düşünmemiştim.”

Tess’in kadınsı umudu –doğruyu söylemek gerekirse– her şeyin düzeleceğine öylesine inatla tutunuyordu ki gizli düşlerinde, yeterince uzun süre aynı çatı altında yaşamayı sürdürünce, Angel’ın mantığına rağmen soğukluğunun kırılacağını hayal edebiliyordu. Bildik anlamıyla basit biri olmasına rağmen bir eksiği yoktu Tess’in. Birbirine yakın durmanın yakınlık da getireceğini içgü-

düsel olarak bilmese, kadınlık açısından bu bir kusurun işareti olabilirdi. Bunun dışında hiçbir şeyin onlara çare olmayacağını biliyordu. Stratejinin doğasına umut bağlamanın yanlış olduğunu kendine telkin ediyordu etmesine ama yine de umudunu bastıramıyordu. Angel son sözlerini söylemişti ve Tess, söylediği üzere, bunu şimdi görüyordu. Gerçekten de o kadar ilerisini düşünmemişti. Angel'ın, annesini horgörecek müstakbel çocuklar hakkında çizdiği berrak tablo, iliklerine dek insancıl olan dürüst bir kalbe nihai kanaatini verdirecek cinstendi. Katıksız deneyim ona şunu çoktan öğretmişti: Bazı koşullarda iyi bir yaşam sürmekten daha iyi bir şey varsa, o da herhangi bir yaşam sürme yükünden kurtulmaktır. Acının kazandırdığı sağduyuya sahip olan herkes gibi o da, Sully Prudhomme'un¹ özellikle onunkine benzer durumlar için söylenen ceza niteliğindeki, "Katlanacaksın" sözünün ne anlama geldiğini gayet iyi anlıyordu.

Tabiat Ana, tilki gibi kurnazdır böyle: Şimdiye kadar Angel'a olan aşkıyla gözleri büsbütün bağlandığından, bu aşkın başkalarına hayat verebileceğini ve onları talih-sizliğe sürükleyebileceğini unutmuştu.

Dolayısıyla Angel'ın argümanına itiraz edemedi. Fakat aşırı duyarlı olan Angel kendi kendisiyle mücadele halindeyken, aklında onu neredeyse korkutan bir cevap doğdu. Tess'in olağanüstü güzellikteki bedeniyle ilgiliydi bu. Genç kadın onu ustalıkla kullanabilir hatta, Angel'a şöyle bir açıklamada bulunabilirdi: "Avustralya'da bir yaylada veya Texas'ta bir ovada başıma gelen talihsizliği kim bilecek veya umursayacak? Bunun için beni veya seni kim suçlayacak?" Fakat çoğu kadın gibi, o da önüne konan tabloyu tartışmasız kabul etti. Gerçi bunda haklı

1. René Fr  n  ois Armand Prudhomme (1839-1907): Thomas Hardy'nin   a  da  ı olan Fransız   air ve yazar. (  .N.)

da olabilirdi. Kadınların Tanrı vergisi sezgilerle donatılmış yüreğiyle yalnızca kendi acısını değil, kocasınınkini de hissediyordu. Yabancılar tarafından Angel'ın varsaydığı suçlamalara büyük olasılıkla maruz kalmayacak olsalar da, kocasının müşkülpesent zihni onları kendilerine yöneltebilirdi.

Yabancılaşmanın üçüncü günüydü. Bazıları garip bir çelişkiye düşme riskini göze alarak, Angel'ın biraz hayvani davranarak belki daha soylu bir adam olabileceğini düşünebilir. Biz böyle bir şey söylemiyoruz. Öte yandan Angel'ın aşkı hiç şüphesiz onu hataya sevk edecek kadar ruhani, uygulamaya dökülemeyecek kadar da hayaliydi. Bu mizaca sahip kişiler için maddi varlık bazen maddi yokluktan daha iticidir zira yokluk, gerçeğin noksanlarının gönül rahatlığıyla unutulabileceği ideal bir varlık yaratır. Tess benliğinin bu duruma sandığı kadar yardımcı olmadığını anladı. Angel'ın kullandığı mecaz doğrudu: Arzusunu uyandıran kadın değildi artık o.

İşaretparmağını masa örtüsünde gezdirerek, "Söylediklerini düşündüm," dedi. Bu arada ikisiyle de dalga geçen yüzüklü eli alnına dayamıştı. "Hepsi çok doğru, öyle olmalı. Benden uzaklaşmalısın."

"İyi de sen ne yapacaksın?"

"Eve dönebilirim."

Angel'ın aklına gelmemişti bu.

"Emin misin?" diye sordu.

"Gayet eminim. Ayrılmalıyız, bunu geride bırakıp hayatımıza devam edebiliriz. Bir keresinde benim –aklen buna dirense bile– erkeklerin gönlünü çelebilecek biri olduğumu söylemiştin. O yüzden sürekli gözünün önünde durursam mantığına ve isteklerine rağmen tasarılarını değiştirmene sebep olabilirim. Sonrasında senin pişmanlığın ve benim üzüntüm korkunç boyutlara ulaşır."

Angel, "Peki evine dönmek istiyor musun?" diye sordu.

"Senden ayrılmak ve eve dönmek istiyorum."

"O halde öyle olsun."

Tess gözlerini kaldırıp ona bakmadığı halde irkildi. Bir teklifte bulunmakla bir karara varmak arasında fark vardır; Tess bunu çok hızlı hissetmişti.

Yüzüne sabitlediği uysal ifadeyle, "İşin buraya varacağından korkuyordum," diye mırıldandı. "Şikâyet etmiyorum Angel. Bence... bence bu en iyisi. Söylediğin şeye tamamen inanıyorum. Evet, birlikte yaşamaya devam edersek muhtemelen kimse bizi ayıplamayacak ama bundan yıllar sonra bana herhangi bir sebeple kızdığında ağzından geçmişime dair bazı şeyler kaçabilir ve insanlar, hatta belki kendi çocuklarım bunu duyabilir. Şimdi sadece canımı yakan şey o zaman bana işkence edip öldürebilir! O yüzden gitsem daha iyi... yarın."

"Ben de burada kalmayacağım. Konuyu ben açmadım ama ayrılma fikri makul görünüyor, en azından olayların seyrini daha iyi görene kadar. Sonra da sana yazabilirim."

Tess kocasına bir göz attı. O da solgundu, hatta titriyordu ama daha önce olduğu gibi, evlendiği o yumuşak kalpli varlığın derinliklerinde ortaya çıkan inat –daha somut duyguları soyut olana, maddeyi düşünceye, teni ruha boyun eğdirme iradesi– onu yine hayrete düşürdü. Yatkınlıklar, eğilimler ve alışkanlıklar onun idealist hükümlerinin despot rüzgârında savrulan güz yapraklarından farksızdı.

Muhtemelen Tess'in bakışını fark etmişti çünkü açıklama yapmaya girişti.

"İnsanlardan uzakken onlar hakkında daha iyi düşünüyorum," dedi ve alay edercesine ekledi: "Tanrı bilir, gü-

nün birinde belki usanıp beraber yaşamaya başlarız; bunun binlerce örneği var!”

Angel o gün toplanmaya başladı, Tess de yukarı çıkıp eşyalarını topladı. Gidişleri hakkında ileri sürdükleri avutucu açıklamalara rağmen, ikisi de ertesi sabah muhtemelen temelli ayrılacaklarını düşünüyordu; ikisi de bir son havası taşıyan her türlü vedayı işkence olarak görecekti. Ayrılıklarının ilk günlerinde birbirlerine duydukları –Tess açısından Angel’ın yapıp ettiklerinden bağımsız olan– büyüleyici çekim büyük bir ihtimalle her zamankinden daha da kuvvetleneceğini ve bu etkinin hafiflemesini zamana bırakmak gerekeceğini ikisi de biliyordu. Tess’le aynı çatıyı paylaşmayı kabul etmenin önüne geçen pratik endişeler, mesafeli bir bakışın soğuk ışığında kendilerini daha açık gösterebilirdi. Üstelik iki insan bir kez ayrıldı mı –ortak bir yuvayı ve bir çevreyi terk ettiler mi– yekdiğerinin boşluğunu doldurmak üzere bilinçsizce yeni filizler tomurcuklanır; öngörülme-yen tesadüfler insanı niyet edilenlerden alıkoyar ve eski tasarılar unutulur.

37

Froom Vadisi’nde zamanın ilerleyişini duyuracak herhangi bir şey olmadığı için gece yarısı sessizce gelip geçti.

Saat biri geçtikten az sonra, eskiden d’Urberville’lerin malikânesi olan karanlık çiftlik evinde hafif bir gıcırtı duyuldu. Üst kattaki odayı kullanan Tess bunu fark edip uyandı. Merdivenin genellikle olduğu üzere gevşekçe çivilenen köşe basamağından gelmişti ses. Tess ya-

tak odası kapısının açıldığını ve kocasına ait gölgenin tuhaf derecede özenli adımlarla ay ışığının önünden geçtiğini gördü. Angel'ın üstünde yalnızca gömlek ve pantolon vardı. Tess, adamın gözlerinin anormal bir bakışla boşluğa dikildiğini anlayınca ilk başta kapıldığı sevinç dalgası söndü. Angel odanın ortasına gelince durdu ve tarifsiz bir hüznle mırıldanmaya başladı:

“Öldü! Öldü! Öldü!”

Onu çok rahatsız eden durumlarda bazen uykusunda yürür, hatta nikâhlarının hemen öncesinde çarşıdan döndükleri gece sevgilisine hakaret eden adamlarla yatağında tutuştuğu kavga gibi, garip şeyler yapardı. Tess, üzerine çullanmaya devam eden ruhsal baskının onu uyurgezerliğe sürüklediğini görebiliyordu.

Yüreğinin derinliklerinde ona o kadar güveniyordu ki, ister uyanık olsun ister uykuda, hiçbir hali onu korkutmuyordu. Angel elinde tabancayla içeri girmiş olsaydı bile ona olan itimadı değişmezdi.

Kocasını yaklaşıp ona doğru eğildi. “Öldü! Öldü! Öldü!” diye mırıldandı.

Sabit gözlerle Tess'i bir süre daha süzdükten sonra, sonsuz elem dolu o bakışla daha da eğildi, onu kollarıyla sardı ve yatak örtüsüyle bir kefen gibi dürdü. Sonra cansız bir bedene gösterilen türden büyük bir saygıyla onu yataktan kaldırıp odanın öbür yanına taşıdı, “Zavallı, zavallı Tess, sevgilim, canım Tess! Ne kadar tatlı, ne kadar iyi, ne kadar dürüst!”

Angel'ın uyanıkken var gücüyle kendine sakladığı bu sevgi sözcükleri, Tess'in sahipsiz ve sevgiye aç kalbine tarif edilemeyecek derecede tatlı gelmişti. Bezgin hayatını kurtarmak için de olsa kıpırdamak veya mücadele etmek, kendini içinde bulduğu şu durumdan çıkarmak istemezdi. Neredeyse nefes almaya bile korkarak, mutlak bir ha-

reketsizlikle öylece durdu ve ne olacağını merak ederek Angel'ın onu sahanlığa taşımasına göz yumdu.

“Karım! Öldü, öldü!”

Angel onunla beraber tırabzana yaslanarak bir an durakladı. Onu aşağı mı atacaktı? Kendi için kaygılanacak hali kalmayan Tess, kocasının sabah –belki de temelli– gideceğini bildiğinden, korkudan ziyade onun kollarında sevinçle duruyordu. Birlikte aşağıya düşüp parçalara ayrılmayı ne kadar çok isterdi.

Fakat Angel onu bırakmak yerine, korkuluktan destek alarak dudaklarına –gündüz vakti hor görülen dudaklara– bir öpücük kondurdu. Ardından onu yeniden kuvvetlice kavrayıp merdivenden indi. Merdivenlerin gıcırıtması Angel'ı uyandırmadı, sağsalım alt kata ulaştılar. Angel bir elini bir an gevşetip kapının sürgüsünü geri çekti ve çoraplı ayağının ucunu hafifçe kapının kenarına çarparak dışarı çıktı. Fakat buna aldırmamış gibiydi; açık havada yeterli alanı bulunca –üstünde fazla giysi olmadığından zaten hafif olan– Tess'i daha kolay taşıyabilmek için omzuna aldı. Böylece onu evin arazisinden çıkarıp birkaç metre ilerideki ırmağa yöneldi.

Bir amacı vardysa bile Tess onun ne olduğunu henüz kestirememişti ve kendini bu konuda üçüncü bir kişi misali, tahmin yürütürken buldu. Tüm varlığını ona öyle gönülünden emanet etmişti ki Angel'ın onu mutlak mülkiyeti olarak gördüğünü ve ona istediğini yapabileceğini düşünmek hoşuna gidiyordu. Yarınki ayrılığın bir gölge gibi süzülen dehşeti altında, Tess'i gerçek karısı olarak bildiğini ve ona zarar vermeye hakkı olduğunu iddia edecek kadar ileri gitse bile onu başından atmadığını hissetmek rahatlatıcıydı.

Ah! Şimdi anlamıştı Angel'ın ne gördüğünü: Onu, kabul etmesi zor olsa bile, neredeyse kendisi kadar çok seven –eğer öyle bir şey mümkünse– diğer sütçü kızlarla

sudan geçirdiği o pazar sabahını görüyordu. Angel onu köprüden geçirmedi; bitişikteki değirmene doğru ırmağın aynı tarafında birkaç adım attı ve sonunda suyun kenarında durdu.

Irmağın suları, çayırın bu kısmında ağır ağır ilerlerken sıkça bölünerek amaçsız bükümlerle kıvrılıyor, adsız samsız küçük adacıkların çevresinde dolaşüyor ve sonrasında yeniden ırmakla bütünleşiyordu. Angel'ın Tess'i getirdiği yerin karşısında sular birbirine karışıyor ve ırmak da buna uygun olarak burada genişleyip derinleşiyordu. Karşıda yayalar için dar bir köprü vardı ama sonbahar suları korkuluğu alıp götürmüş ve geriye hızlı akıntının beş-on santim üstünde kalan tahtaları bırakarak, ayağı yere sağlam basanların bile başını döndürecek bir yol meydana getirmişti. Tess gündüzleri evin penceresinden bakarken, genç adamların cambazlık yapar gibi oradan geçtiklerini görmüştü. Kocas da muhtemelen aynı gösterilere şahit olmuştu, her neyse, şimdi köprünün tahta basamaklarına çıkıp adımlarını birer birer atarak ilerliyordu.

Onu boğacak mıydı? Muhtemelen evet. Ortalık bu amaca kolayca hizmet edecek kadar ıssız, ırmak da yeterince derin ve genişti. Boğmak istiyorsa boğabilirdi; yarın ayrı yollara gidip birbirinden kopuk hayatlar sürmekten daha iyiydi bu.

Su altlarında hızla akarak girdaplar oluşturuyor, ayın yansıyan yüzünü çarpıtıp parçalara ayırıyordu. Köpüklü sular sürüklenip gidiyor, kazıklara takılan yosunlar yanlara doğru dalgalanıyordu. O an akıntıya düşecek olsalar, kolları böyle sıkı kenetlenmiş halde kurtulmaları mümkün olmazdı. Neredeyse hiç acı çekmeden bu dünyayı terk ederler ve kimse ne Tess'i ne de Tess'le evlendiği için Angel'ı ayıplayabilirdi. Genç adamın onunla son yarım saati sevgi dolu geçmiş olurdu. Oysa Angel uyana-kadar yaşarlarsa gündüzleyin büründüğü soğukluk

geri döner ve şu dakikalar ancak anlık bir düş olarak anılarda kalırdı.

İçinden öyle yapmak gelse de Tess bu dürtüye teslim olmadı ve ikisini de girdaplı suya düşürecek bir hareket yapmadı. Kendi hayatına verdiği değer zaten ortadaydı ama onunki... onunkiyle oynamaya hakkı yoktu. Angel onunla beraber karşı kıyıya sağ salim ulaştı.

Şimdi manastır arazisine ait bir korudaydılar. Angel onu kollarında düzelterek birkaç adım daha ilerlerdi, ardından manastır kilisesinin harabe haldeki koro bölümüne ulaştılar. Kuzey duvarında bir başkeşişe ait olan ve karanlık bir mizah anlayışına sahip her turistin içine uzandığı boş bir lahit vardı. Angel, Tess'i özenle oraya yatırdı. Dudaklarını bir kez daha öptükten sonra, büyük bir özlemini gidermiş gibi derin derin nefes aldı. Sonra kendisi de lahdin yanında yere uzandı ve yorgunluktan ânında derin bir uykuya dalıp kütük gibi kalakaldı. Böyle yorucu bir eylemi tetikleyen zihinsel heyecan fırtınası dinmişti.

Tess lahdin içinde doğruldu. Mevsime göre aslında kuru ve yumuşak olan gece yine de yarı giyinik Angel'ın orada uzun süre kalmasını tehlikeli kılacak derecede serindi. Sabaha kadar böyle bırakılırsa soğuktan ölmesi kaçınılmazdı. Tess uyurgezerlerin bu şekilde öldüklerini işitmişti. Peki onu nasıl uyandıracak ve şu çılgınlığından utanacağını bile bile ona yaptığı şeyi nasıl anlatacaktı? Yine de taş sandukasından çıkarak onu hafifçe sarstı ama Angel böyle uyanacak gibi değildi. Tess'in mutlaka bir şeyler yapması gerekiyordu; kocasının onu sarmaladığı yatak örtüsünün içinde bile titremeye başlamıştı. Birkaç dakikalık maceranın heyecanı onu sıcak tutmaya yetmişse de artık o kutlu fasıla sona ermişti.

Birdenbire aklına onu ikna etmeye çalışmak geldi ve olabildiğince kararlı bir şekilde Angel'ın kulağına usulca fısıldadı.

Bir yandan onu teşvik edercesine kolundan tutup, “Hadi yürüyelim sevgilim,” dedi. Neyse ki Angel itiraz etmeden onu dinledi; Tess’in sözleri belli ki onu tekrar rüyasına döndürmüştü ama bu kez karısının bir ruh olarak dirildiği ve onu cennete götürdüğü rüyanın yeni bir safhasına. Tess böylelikle onu kaldıkları yerin karşısındaki taş köprüye kadar getirdi, öbür yana geçince malikânenin kapısında durdular. Ayakları çıplak olan Tess’in taşlar yüzünden canı yanmış ve soğuk iliklerine işlemişti; Angel ise yün çorapları içinde rahat görünüyordu.

Başka bir zorluk çıkmadı. Tess, Angel’ı yönlendirerek divana yatırdı, onu sıcak örtülere sardıktan sonra geçici bir ateş yaktı. Onunla ilgilenirken çıkardığı sesler Angel’ı uyandırabilir miydi? Tess içten içe uyanmasını diliyordu fakat adamın zihinsel ve bedensel yorgunluğu öyle bir boyuttaydı ki oralı olmadı.

Sabah birbirlerini görür görmez, Tess onun geceki yolculuk hakkında hiçbir şey veya hemen hemen hiçbir şey bilmediğini tahmin etti, halbuki Angel kendine şöyle bir baksa döşeginde kıpırtısız yatmadığını anlayabilirdi. Doğrusu, sabahleyin ölmüş de dirilmiş gibi uyanmıştı ve zihninin –Samson’ın¹ uykusundan silkindiği gibi– uyandığı ilk anlarda, geceleyin bazı işlerin döndüğü konusunda belli belirsiz bir his vardı içinde. Fakat bu yönde yürütebileceği tahminlerin yerini çok geçmeden kendi durumunun gerçekleri aldı.

Uyandığında birtakım zihinsel işaretlerin farkına varmak için beklemişti. Nasıl bir niyetle verilmiş olursa olsun, akşam alınan karar sabahın aydınlığında yerli yerinde duruyor ve duygulara dayansa bile hâlâ aklına uyu-

1. Eski Ahit’in “Hâkimler Kitabı”nda (16:19-20) sözü edilen, saçları karısı Delila tarafından uykusunda kesildikten sonra doğaüstü gücünü kaybeden Samson’ın hikâyesine gönderme yapılıyor. (Ç.N.)

yorsa, o karara güvenebilirdi. Nitekim sabahın solgun ışığında kendine Tess'ten ayrılma azmini görebiliyordu: Hararetli ve öfkeli bir içgüdü yoktu bunda; onu yakıp kavuran tutkudan arınmıştı, bir iskeletten farksızdı ama yine de oradaydı. Artık tereddüdü kalmamıştı.

Kahvaltı sırasında ikisi de kalan birkaç eşyasını toplarken Angel'ın geceleyin göstermiş olduğu efordan kaynaklanan bitkinliği öyle belirgindi ki, Tess ona olanları anlatmanın eşiğine gelmişti. Fakat bunun Angel'ı sinirlendirip üzeceğini, bilinci yerinde değilken sağduyusunun onaylamadığı bir yakınlık gösterdiğini –aklı uykuya dalınca gönlünün ona ihanet ettiğini– öğrenince aptal durumuna düşmüş gibi hissettireceğini düşünerek vazgeçti. Ayık birine sarhoşken yaptığı tuhaflıklar yüzünden gülmekten farksız olurdu bu.

Aklından şu da geçti: Angel dün geceki sevecen çılgınlığını belki uzaktan uzağa hatırlıyordu ve karısının bunu amatörce kendi lehine çevirmeye çalışıp gitmemesi yönünde ona yalvarmaya başlayacağını düşündüğü için konuyu açmaya istekli değildi.

Angel'ın en yakın kasabadan çağırttığı araba kahvaltıdan kısa süre sonra geldi. Tess için sonun başlangıcıydı bu ya da en azından geçici bir sonun başlangıcı, çünkü gece yaşanan olay Angel'ın sevgisini açığa vurmuş, Tess'i olası bir gelecek için umutlandırmıştı. Valizler üste konduktan sonra araba hareket etti; değirmenci ve yaşlı gündelikçi bu ani gidiş karşısında şaşkınlıklarını dile getirdiklerinde Angel, incelemeye geldiği değirmenciliğin beklediği kadar modern olmadığını açıklamıştı ki yalan sayılmazdı. Bunun dışında, çiftin gidişinde herhangi bir “fiyasko” düşündürülecek bir şey yoktu; sonuçta bazı arkadaşlarını ziyarete gidiyor olabilirlerdi.

Yolları birkaç gün önce büyük bir sevinçle ayrıldıkları mandıranın yakınından geçiyordu. Angel, Mr. Crick'le

olan işlerini sonuçlandırmak isteyince Tess, nasıl mutsuz oldukları konusunda şüphe uyandırmamak için mecburen Mrs. Crick'i ziyaret etti.

Ziyaretin olabildiğince az dikkat çekmesi için, arabayı anayoldan mandıraya inerken geçilen kuzu kapısının orada bırakıp yolun kalanını yan yana yürüdüler. Budanan söğütlerin üzerinden, Angel'ın Tess'i takip edip karısı olması için üstelediği yeri, solda Angel arp çalarken Tess'in büyülediği çitlerin arasındaki kuytuyu, inek ahırlarının çok gerisinde ilk kucaklaşmalarına sahne olan çayırı görebiliyorlardı. Yaz tablosunun altın tonları bozlaşmış, renkler donuklaşmış, verimli toprak balçığa dönmüş, ırmak soğumuştur.

Avlu kapısının üstünden yeni evli çifti gören mandıracı, Talbothays civarında münasip görülen bir sevinç ifadesiyle onlara yaklaştı. Arkasından Mrs. Crick ve eski tanıdıklardan birkaçı daha evden çıktı fakat Marian'la Retty ortada yoktu.

Tess onu sandıklarından çok daha fazla etkileyen kurnazca sataşmalara ve arkadaşça şakalara kahramanca göğüs gerdi. Karıkoca olarak soğukluklarını gizlemek için vardıkları üstü kapalı anlaşma doğrultusunda normal davrandılar. Sonra Tess, hiç konuşulmamasını tercih edeceği halde, Marian ve Retty'nin hikâyelerini ayrıntılarıyla dinlemek zorunda kaldı. Retty babasının evine dönmüş, Marian da başka yerde iş aramaya gitmiş. Sonunun kötü olacağından endişe ediyorlardı.

Duydukları yüzünden kapıldığı efkârı dağıtmak isteyen Tess çıkıp en sevdiği ineklerin hepsine veda etti ve her birini okşadı. Ayrılacakları sırada, Angel'la ruhen ve bedenlen birmiş gibi yan yana dikildiklerinde, olanların iç yüzünü sezen birinin son derece acıklı bulacağı bir görünüşleri vardı. Dışarıdan bakınca aynı bedendeki iki uzuv gibiydiler: Angel'ın kolu Tess'inkine değiyor, Tess'in etek-

leri Angel'a sürünüyordu. Mandıradaki herkes onlara bakarken onlar da mandıradakilere bakıyor, karşı kutuplar gibi uzak oldukları halde veda ederken "biz" diyorlardı. Fakat genç çiftin tavırlarında alışılmadık bir gerginlik ve mahcubiyet, beraberlik rollerinde bir yapaylık olsa gerek ki onlar ayrıldıktan sonra Mrs. Crick kocasına şöyle bir yorumda bulunmuştu:

"Tess'in gözlerinde tuhaf bir parlaklık vardı. Nasıl da balmumundan heykeller gibi duruyorlar ve rüyadaymış gibi konuşuyorlardı! Sana da öyle gelmedi mi? Tess baştan beri zaten biraz tuhaftı; şimdi de düzgün bir adamın gururlu, genç gelini gibi görünmüyor."

Genç çift arabaya tekrar bindi, Weatherbury ve Stag-foot Lane'e giden yollardan geçerek Lane Hanı'na ulaştılar, orada Angel arabayı ve arabacıyı gönderdi. Handa bir süre dinlendiler. Blackmoor Vadisi'ne ulaştınca, yolun kalanında aralarındaki ilişkiyi bilmeyen bir yabancının arabasıyla devam ettiler. Nuttlebury'yi geçtikten sonra, orta noktada yer alan bir kavşakta Angel aracı durdurdu ve Tess'e, eğer annesinin evine dönecekse kendisinin burada ayrılması gerektiğini söyledi. Arabacının yanında rahat konuşamadıklarından, Tess'e birkaç adım yürüme-yi önerdi. Tess kabul edince, sürücüye birkaç dakika beklemesi için talimat verdi.

Yumuşak bir sesle, "Birbirimizi yanlış anlamaya mahal vermeyelim," dedi. "Aramızda bir öfke yok, şu an tahammül edemediğim bir durum var ve ona kendimi alıştırmaya çalışacağım. Kendimi toparlar toparlamaz sana nereye gideceğimi haber vereceğim. Ve bu durumu kendime kabul ettirebilirsem –eğer makbul olan, mümkün olan buysa– sana geleceğim. Ama ben sana gelmedikçe bana ulaşmaya çabalamaman daha iyi olur."

Angel'ın acımasız isteği Tess'e ölüm gibi geldi. Onu nasıl gördüğü apaçık belliydi: Tess kendisine büyük bir

kazık atmış da bunun üstesinden gelemiyor gibiydi. Öte yandan, bir kadın Tess'in yaptığını yapmış olsa bile tüm bunları hak eder miydi? Fakat bunu onunla daha fazla tartışmayacaktı. Onun sözlerini yinelemekle yetindi.

"Sen bana gelmedikçe ben sana ulaşmaya çabalamayayım, öyle mi?"

"Aynen öyle."

"Sana yazabilir miyim?"

"Ha tabii... hastalanır veya herhangi bir şey istersen. Ama umarım öyle bir şey olmaz ve önce ben sana yazarım."

"Kabul ediyorum Angel. Cezamın ne olması gerektiğini sen daha iyi bilirsin. Yeter ki... yeter ki bana katlanabileceğimden fazlasını çekirtme!"

Sadece bunları söyledi. Daha kurnaz davransaydı, o ıssız kır yolunda olay çıkarıp bayılsa veya histerikçe ağlasaydı, tüm katılığına rağmen Angel herhalde ona direnemezdi. Fakat uzun süreli ıstırapı bilen hali onun işini kolaylaştırdı; Angel'a en büyük iyiliği yine kendi yapıyordu. Gerçi bu tavırda gururunun da payı vardı ve belki bu bütün d'Urberville sülalesinde son derece bariz olan, talihe pervasızca boyun eğişin bir belirtisiydi. Dolayısıyla cazibesini kullanarak harekete geçirebileceği duygulara başvurmadı.

Konuşmalarının geri kalanı pratik meselelerle sınırlıydı. Angel ona, içinde hatırı sayılır bir meblağ bulunan ve bankacılarından bu amaçla çektiği bir kutu para verdi. Tess'in yalnızca yaşadığı süre boyunca kullanabileceği anlaşılan (Angel vasiyetin lafzından bunu anlıyordu) takıları ise güvende olacakları bir bankaya göndermeyi önerdi, Tess de bunu hemen kabul etti.

Bunlar hallolduktan sonra birlikte arabaya döndüler. Angel, arabaya binmesi için Tess'e elini uzattı. Parası ödenmiş olan sürücüye onu nereye bırakacağını söyledi. Ardın-

dan çantasıyla şemsiyesini –buraya kadar yanında getirdiği yegâne eşyaları– aldı ve Tess’e veda etti. Orada ayrıldılar.

Angel ani bir beklentiyle, Tess’in pencereden bir kez olsun bakmasını umarak tepeyi yavaş yavaş çıkan tek atlı arabanın gidişini izledi. Fakat Tess böyle bir şeyi aklından geçirmemişti bile; içeride ölü gibi yarı baygın otururken buna cesaret edemezdi. Böylece Angel onun uzaklaşmasını seyretti ve yüreği sızlarken bir şairin dizesini kendine göre uyarlayıp mırıldandı:

Tanrı kendi cennetinde *değil*;
Dünyada her şey *yanlış*!¹

Tess tepenin sırtını aştıktan sonra da dönüp kendi yoluna gitti, ona hâlâ âşık olduğundan neredeyse bihaberdi.

38

Blackmoor Vadisi’nde ilerlerken ve gençliğinin geçtiği o manzara önünde açılırken Tess sersemliğinden uyanmaya başladı. Aklına ilk gelen şey, anne babasının karşısına nasıl çıkacağıydı.

Köye giden yolun üzerindeki ücretli yol bariyerine ulaştı. Bariyeri, orayı yıllardır bekleyen ve onu tanıyan yaşlı adam değil de bir yabancı açtı; önceki adam herhal-

1. Robert Browning’in “Pippa Passes” (Pipa Geliyor) şiirinden bir dizenin üzerinde değişiklik yaparak alıntılanmış. Özgün dize şöyledir: “God’s in his heaven / All’s right with the world (Tanrı kendi cennetinde / Dünyada her şey yolunda).” (Ç.N.)

de böyle değişikliklerin yapıldığı yılbaşında işten ayrılmıştı. Son zamanlarda memleketinden haber almadığı için yeni bekçiye ne var ne yok diye sordu.

“Yeni bir şey yok, han’fendi,” diye cevap verdi adam. “Marlott eski Marlott. Bazıları öldü falan. John Durbeyfield’in kızı bu hafta çiftçilik yapan bir centilmenle evlendi. Fakat nikâh burada, baba ocağında yapılmadı, başka yerde evlendiler. Centilmen damat üst tabakadan olduğu için, kızın ailesinin nikâha davet edilecek saygınlıkta olduğunu düşünmemiş ama belli ki John’un eski, kadim bir sülaleden gelen bir soylu olduğunu, atalarına ait iskeletlerin bugün hâlâ lahitlerde yattığını ve Romalılar zamanında mülklerinden olduklarını bilmiyormuş. Her neyse, ona bugün hitap ettiğimiz ismiyle Sör John yine de burada kendince bir düğün tertip etti ve yakın civardaki herkese ikramda bulundu. Karısı Pure Drop’ta saat on birden sonraya kadar şarkılar söyledi.”

Tess bunu duyunca yüreği öyle burkuldu ki valizinin ve eşyalarının olduğu arabayla herkesin gözü önünde eve gidemeyeceğine karar verdi. Bekçiye, eşyalarını bir süreliğine onun evine bırakıp bırakamayacağını sordu. Adam itiraz etmeyince de arabayı geri gönderip köye arka yoldan kendi başına yürümeye başladı.

Baba evinin bacasını görünce kendi kendine oraya nasıl girebileceğini sordu. Evde sakın sakın oturan ailesi onu zengin sayılabilecek bir adamla uzakta bir yerde balayında sanıyorken o burada, eski kapısına eşi dostu ve dünyada gidecek başka yeri olmadan bir başına gizlice sığınıyordu.

Eve kimseye görünmeden ulaşamadı. Bahçe çitinin hemen orada onu tanıyan bir kızla, okulda yakın olduğu iki-üç arkadaşından biriyle karşılaştı. Arkadaşı oraya nasıl geldiğiyle ilgili birkaç soru sorduktan sonra üzgün görünüşüne aldırmadan sözünü kesip, “İyi de kocan nerede Tess?” diye sordu.

Tess iş için çağrıldığını açıklayarak alelacele arkadaşının yanından ayrıldı ve bahçe çitini tırmanıp evin yolunu tuttu.

Bahçe patikasından eve doğru yaklaşırken arka kapıda annesinin şarkı söylediğini duydu, görüş alanına girince de onun eşikte bir çarşafı sıktığını gördü. İşini bitiren Mrs. Durbeyfield kızını fark etmeden içeri girince Tess de peşinden gitti.

Çamaşır leğeni her zamanki yerinde, her zamanki eski, küçük bira fıçısının üstünde duruyordu ve annesi sıktığı çarşafı bir kenara koyduktan sonra ellerini tekrar leğene daldırmak üzereydi.

“Aa, Tess! Evladım! Evlendiğini sanmıştım! Bu sefer cidden ve gerçekten evlendiğini... sana elma şarabı göndermiştik.”

“Evet, anne. Doğru.”

“Henüz evlenmedin mi?”

“Yok, evlendim.”

“Evlendin! O zaman kocan nerede?”

“Ah, bir süreliğine gitti.”

“Gitti mi? Ne zaman evlendiniz peki? Söylediğin gün mü?”

“Evet, salı günü anne.”

“Ama bugün daha cumartesi ve o şimdiden gitti mi?”

“Evet, gitti.”

“Bu ne demek şimdi? Millet böyle kocaların başına musallat olur bak, sana söylüyorum!”

“Anne!” Tess, Joan Durbeyfield’in yanına geldi ve yüzünü kadının göğsüne yaslayıp hıçkırıklara boğuldu. “Sana nasıl söyleyeceğimi bilemiyorum anne! Ona anlatmamam gerektiğini söyledin, bana yazdın. Ama ben yine de ona anlattım... elimde değildi... o da gitti!”

Mrs. Durbeyfield sinirden hem Tess’in hem de kendi üzerine su sıçratarak, “Ah, seni küçük aptal... seni kü-

çük aptal!" diye çıkıştı. "Tanrım! Sana bunu söyleyeceğim günleri de mi görecektim? Ama söylüyorum işte, seni küçük aptal!"

Geçirdiği günlerin gerilimini nihayet atmaya başlayan Tess ağlamaktan kasılıyordu.

Hıçkırıklarının arasında güçlkle soluklanarak, "Biliyorum... biliyorum... biliyorum!" diyordu. "Ama anne, ah kendime engel olamadım! O, o kadar iyi biri ki olanları ondan gizlemeye çalışmak bana kötülük gibi geldi! Bugün olsa yine aynıy yapardım herhalde. Ona karşı günah işleyemem... buna cüret edemem!"

"Ama başta onunla evlenerek zaten yeterince günah işledin!"

"Evet, evet, mutsuzluğumun sebebi de bu zaten! Ama konuyu unutmamaya karar verecek olursa kanunen benden kurtulabileceğini sanıyordum. Ah, onu ne kadar istediğimi bilsen... onu ne kadar sevdiğimi biraz olsun bilsen... hem ona sevgimi göstermek hem de ona karşı dürüst olmak arasında nasıl bocaladığımı bilsen!"

Tess öyle sarsılmıştı ki devam edemedi ve âcizlik içinde sandalyeye çöktü.

"Neyse, neyse, olmuşla ölmüşe çare yok! Kendi çocuklarımla başkalarınınkinden niye daha avanak olduklarını bilmiyorum inan. Niye böyle bir şeyi ağzından kaçırırsın ki! Adam öğrendiğinde iş işten geçmiş olurdu!" Bu sefer de Mrs. Durbeyfield bir anne olarak acıklı haline ağlamaya başladı. "Baban ne diyecek bilmiyorum," diye devam etti. "O gün bugündür, Rolliver'la Pure Drop'ta sizin nikâhınızı ve sayende ailemizin hak ettiği yere nasıl tekrar kavuşacağını anlatıp duruyor... zavallı budala!... Ve sen de kalkıp işi yüzüne gözüne bulaştırdın! Vah vah!"

Tam sırasıymış gibi, o an Tess'in babasının gelişi duyuldu. Fakat adam hemen içeri girmeyince Mrs. Dur-

beyfield kızına gözden kaybolmasını, kötü haberi ona kendisinin vereceğini söyledi. Joan az önceki hayal kırıklığının ardından, Tess'in ilk talihsizliği karşısında takındığı tavra dönerek, sanki tatilde yağmura yakalanmışlar ya da patates hasadı kötü geçmiş gibi bir hale bürünmüştü. Yüzüstü bırakıldıklarını veya aptallıklarını dikkate almaları gerekmiyordu sanki. Bu da ders alınması gereken bir olay değil, katlanılması gereken bir rastlantı, kendileriyle ilgisi olmayan bir terslikti sanki.

Tess yukarı çıktı ve üstünkörü bir bakışla yatakların yerinin değiştiğini, içerisinin yeniden düzenlendiğini fark etti. Eski yatağı iki küçük kardeşine göre ayarlanmıştı. Artık ona yer yoktu.

Aşağıdaki odanın tavanı kaplamasız olduğu için konuşulanların çoğunu duyabiliyordu. Babası içeriye girmişti; yanında belli ki canlı bir tavuk getirmişti. İkinci atını da satmak zorunda kaldığı için artık sepetini koluna takıp pazarcılık yapıyordu. İnsanlara işini yaptığını göstermek için tavuğu çoğu zaman olduğu gibi, sabahtan beri yanında dolaştırıyordu ama aslında hayvan ayakları bağlı vaziyette, bir saatten fazla Rolliver'daki masanın altında yatmıştı.

Durbeyfield, "Az önce ne konuşuyorduk bilsen..." diye söze başladı ve karısına Rolliver Hanı'nda gerçekleşen bir tartışmayı anlatmaya koyuldu. Kızın, ruhban bir ailenin oğluyla evlenmesinden kaynaklanan bir tartışmaydı bu. "Eskiden ruhban takımına da kendi atalarım gibi 'sör' unvanıyla hitap ediliyormuş, oysa bugün onlara sadece rahip¹ diyorlar," Tess hadisenin çok da duyulması-

1. İngilizcede *clerk* deniyor. Eskiden okuma yazma bilenler ve âlimler için kullanılan bu sözcük aynı zamanda "kâtip" ve "tezgâhtar" anlamına gelir. Daha önceki dönemlerde, taşradaki rahipler aristokrat sınıftan çıkarken, sonrasında onların orta sınıf statüsüne düşmelerine gönderme yapıyor. (Ç.N.)

nı istemediği için, babası ayrıntıya girmedliğini açıkladı. Yasağın kısa sürede kalkmasını umuyordu. Ona kalırsa çift, Tess'in soyadını almalı, d'Urberville olmalıydılar. Kendi soyismi, kocasınınkinden daha iyiydi. Sonra bugün ondan bir mektup gelip gelmediğini sordu.

Mrs. Durbeyfield ona mektubun değil, maalesef Tess'in kendisinin geldiğini söyledi.

Karısı olan biteni uzun uzadıya anlatınca içkinin neşesi, John Durbeyfield'dan beklenmeyecek bir şekilde, yerini karamsarlığa ve utanca bıraktı. Fakat olayın mahiyeti yine de onu başkalarından daha az sarstı.

"Bu işin sonu böyle mi olacaktı!" dedi Sör John. "Kingsbere'deki kilisenin altında, toprak sahibi Jollard'ın bira mahzeni kadar büyük aile mezarlığım var ve asaletleri tarih tarafından belgelenmiş atalarım altışar yedişer orada yatıyor. Rolliver'dakilerin, Pure Drop'takilerin bana diyeceklerini çok iyi biliyorum! Gözlerini kısıp pis pis sırtacak ve, 'Şanınıza yakışan evlilik buymuş demek; Kral Norman zamanındaki atalarının gerçek seviyesine geri dönüyorsunuz!' diyecekler. Bu benim için çok fazla Joan; kendime, şu unvanıma, her şeye bir son vereceğim, artık dayanamıyorum! Madem evlendiler, kocasını onun yanında kalmak için ikna edemez mi?"

"Evet, edebilir. Ama buna yanaşmıyor."

"Sence gerçekten evlendiler mi? Yoksa bu da ilki gibi..."

Bu kadarına kulak kabartan zavallı Tess daha fazlasını dinlemeye dayanamadı. Sözlerinin burada, kendi aile evinde bile şüpheyle karşılanması karşısında yapılacak başka hiçbir şey kalmadığına inandı. Kader onu nasıl da gafil avlıyordu! Babası bile ondan biraz şüphe ediyorsa kim bilir komşular ve tanıdıklar ne düşünürlerdi? Ah, demek ki evinde uzun süre kalamayacaktı!

Kendine burada kalmak için birkaç gün zaman tanı-

dı. Bu sürenin sonunda Angel, bir çiftliğe bakmak için İngiltere'nin kuzeyine gittiğini bildiren kısa bir not gönderdi. Onun karısı olarak gerçek konumuna duyduğu özlemle –ve aralarındaki uçurumun derinliğini ailesinden gizleme kaygısıyla– Tess, kocasının yanına gidecekmiş izlenimi vererek, bu kısa notu tekrar yola çıkma gerekçesi olarak kullandı. Kocasını ona kötü davranmakla itham etmesinler diye Angel'ın kendisine verdiği elli sterlinin yirmi beşini ayırıp, onun gibi bir adamın karısı için hiç sorun değilmiş gibi, annesine bıraktı ve geçmiş yıllarda onlara yaşattığı sıkıntı ve utancı belki böylece biraz olsun telafi edebileceğini söyledi. Bu son saygınlık gösterisiyle ailesine veda etti. Tess'in cömertliğiyle Durbeyfield hanesi bir süre canlandı. Annesi, genç karıkocanın birbirlerine besledikleri güçlü duygularla ayrı duramadıklarını ve aralarındaki sorunun böylece giderildiğini söylüyor, hatta buna gerçekten inanıyordu.

39

Angel evlendikten üç hafta sonra, babasının iyi bilinen papaz evine götüren tepeyi iniyordu. O aşağı indikçe kilisenin kulesi niçin geldiğini sorarcasına akşam göğüne yükseliyor, alacakaranlıktaki kasabada Tanrı'nın bir kulu bile onu fark etmemiş gibiydi, hatta kimse onu beklemiyordu. Bir hayalet gibi ilerliyor ve ayak sesleri kendisine dahi kurtulması gereken bir külfet gibi geliyordu.

Hayatın manzarası onun için değişmişti. Şimdiye dek ancak kâğıt üstünde tanıdığı yaşamı artık gerçekten öğrendiğini düşünüyordu fakat aslında öyle değildi, henüz. Öte yandan önünde duran insanlık bundan böyle

İtalyan sanatının dalgın tatlılığını değil, Wiertz Müzesi'ndeki sabit bakışlı, dehşet verici pozları, Van Beers eserlerindeki nahoş bakışı yansıtıyordu.¹

İlk haftalardaki hal ve hareketleri tarif edilemeyecek kadar istikrarsızdı. Tarım hakkındaki tasarılarını, olağandışı hiçbir şey olmamış gibi, her çağın büyük ve bilge insanların önerdiği gibi mekanik olarak gerçekleştirmeye yeltendikten sonra, o büyüklerin ve bilgelerin pek azının kendi öğütlerinin uygulanabilirliğini sınavacak derecede sınırlarının dışına çıktığı sonucuna varmıştı. Pagan bir ahlakçı,² “Asıl mesele, huzursuz olmamak,” der. Angel da tam olarak böyle düşünüyordu. Fakat huzursuzdu. Nasıralı, “Yüreğiniz sıkılmasın ve korkmasın,” der.³ Angel buna da gönülden katılıyor fakat yüreğinin sıkılmasına engel olamıyordu. O iki büyük düşünürle karşılaşmayı ve bir dost olarak onlara samimiyetle danışmak, onlardan yol yordam öğrenmeyi nasıl da isterdi!

Ruh hali inatçı bir kayıtsızlığa dönüşen Angel sonunda kendi varlığını dışarıdan tarafsızca izleyebildiği zannına kapıldı. Bütün bu üzüntünün, Tess'in kazara bir d'Urberville olmasından kaynaklandığını düşünerek kendine kızıyordu. Onun, safça hayal ettiğinin aksine, aşağı tabakadan gelen bir aileden değil de, soyu tükenmiş o köklü aileden geldiğini öğrendiğinde niçin ilkelerine sadık kalmamış, kaderine razı gelerek onu terk etmemişti? Döneliğinin sonu buydu işte; cezasını hak etmişti.

Sonra bezginliğe ve endişeye kapıldı, endişesi büyü-

1. Eserleri Wiertz Müzesi'nde bulunan Antoine Joseph Wiertz (1806-1865), sıra dışı sahnelere ve insanlara odaklanan Belçikalı Romantik ressam ve heykeltıraş; Jan van Beers (1852-1927) ise eserleri Wiertz'inkine benzetilen, Thomas Hardy'yle çağdaş, Belçikalı ressam, illüstratör. (Ç.N.)

2. Stoacı felsefeyi benimseyen Roma İmparatoru Marcus Aurelius (121-180) kastediliyor. (Ç.N.)

3. Yeni Ahit, “Yuhanna”, 14:27. (Ç.N.)

dü. Ona haksızlık edip etmediğini düşünmeye başladı. Ne yediğini bilmeden yiyor, tat almadan içiyordu. Saatler gıdım gıdım ilerledikçe ve geçmiş günlerdeki her bir eylemin sebebi gözünün önüne geldikçe, Tess'e değerli bir eşya gibi sahip olma düşüncesinin nasıl bütün tasarıları, sözleri ve hal hareketleriyle iç içe geçtiğini daha iyi anladı.

Oraya buraya giderken, küçük bir kasabanın eteklerinde, göçmen çiftçiler için Brezilya İmparatorluğu'nda kelepir araziler bulunduğunu duyuran kırmızı-mavi bir afiş gördü. Bu topraklar olağanüstü elverişli şartlarda sunuluyordu. Brezilya yeni bir fikir olarak Angel'ın ilgisini çeker gibi oldu. Orada Tess nihayet yanına gelebilirdi; belki de kendilerinininkine zıt sahnelerin, kavramların ve geleneklerin olduğu o ülkede, onunla birlikte burada hayat sürmeyi imkânsızlaştıran inançlar pek etkili olmazdı. Kısacası Angel, özellikle de oraya gitme sezonu yaklaşırken Brezilya'yı deneme isteği duyuyordu.

Emminster'a bu düşünceyle, tasarısını ailesine açma ve Tess'siz gelişini –onları gerçekten ayıran şeyi açığa vurmaksızın– olabildiğince açıklama niyetiyle dönüyordu. Kapıya ulaştığında yüzüne, gecenin o geç vakti karısını kollarına alıp ırmağın karşısındaki keşişler mezarlığına taşıdığında vuran eski ay gibi, bu kez yeni ay vuruyordu ama artık yüzü daha zayıftı.

Angel ailesini ziyaretinden haberdar etmemiştii, o yüzden gelişi bir yalıçapkınının durgun bir gölete dalışı gibi dalgalandırmıştı papaz evinin havasını. Babası ve annesi oturma odasındaydı ama abileri evde yoktu. Angel içeri girdi ve kapıyı arkasından sessizce kapattı.

Annesi, "Ama... karın nerede sevgili Angel?" dedi. "Bizi nasıl da şaşırttın!"

"Annesinde... geçici olarak. Buraya alelacele geldim çünkü Brezilya'ya gitmeye karar verdim."

“Brezilya mı? Oradaki herkes Katolik değil mi?”

“Öyle mi? Hiç düşünmemiştim.”

Fakat onun Katolik bir memlekete gidişinin yeniliği ve acısı bile oğullarının evliliğine duydukları doğal ilginin önünde fazla duramadı.

Mrs. Clare, “Üç hafta önce nikâhını haber veren kısa notunu aldık,” dedi. “Baban da bildiğin üzere, vaftiz annenin sana bıraktığı armağanı gönderdi. Onunla kendi memleketinde –artık neresiyse– değil de, özellikle mandırada evlenmeyi tercih ettiğin için katılmamamızın daha uygun olacağını düşündük. Seni utandırmak istemedik, zaten biz de bundan keyif almazdık. Abilerin duruma şiddetle karşı çıktılar. Fakat olan olduğuna göre, bilhassa da karın, Kutsal Kitap’ı vazetme görevi yerine seçtiğin işe daha uygunsa şikâyet etmiyoruz. Yine de onu bir kere görmeyi veya hakkında biraz daha bilgi sahibi olmayı isterdik Angel. Neyi seveceğini bilmediğimiz için ona kendimizden bir armağan göndermedik ama bunu yalnızca bir erteleme olarak kabul et. Angel, bu evlilikten dolayı ne benim içimde bir kızgınlık var ne de babanın ama karına besleyeceğimiz sevgiyi onu göreceğimiz zamana bırakmanın daha iyi olacağını düşündük. Ve şimdi onu getirmemişsin. Epey tuhaf geldi. Ne oldu?”

Angel, kendisi buraya gelirken onun da ailesinin evine gitmesinin daha uygun olacağını düşündüklerini söyledi.

“Size söylememde bir sakınca yok anneciğim,” dedi. “Saygın biri olarak sizden kabul göreceğini hissedene kadar onu buraya getirmemeye kararlıydım. Fakat şu Brezilya fikri çok yeni. Eğer gidersem ilk yolculuğumda onu yanımda götürmem doğru olmaz. O yüzden ben gelene dek annesinin evinde kalacak.”

“Yani sen gitmeden önce onu göremeyecek miyim?”

Angel maalesef öyle olacağını söyledi. Aslında baş-

taki planı, daha önce de söylediği gibi, onu bir süre daha buraya getirmemek, anne babasının duygularını –önyargılarını– hiçbir şekilde incitmemektir; şimdi de başka bu niyetine bağlı kalmıştı. Eğer hemen yola çıkarsa bir yıl içinde tekrar evini ziyaret edebilirdi; böylece Tess’le birlikte tekrar oraya dönmeden önce onu görebilirlerdi.

Akşam sofrası aceleyle kurulduktan sonra Angel tasarılarını biraz daha açtı. Annesinin gelini görememekten kaynaklanan üzüntüsü hâlâ geçmemişti. Angel’ın Tess’e karşı yeniden canlanan sevgisiyle, kadının da ana yüreği kabarmış ve neredeyse Nasıra’dan iyi birinin¹ –Talbot-hays Mandırası’ndan zarif bir kadının– çıkabileceğini hayal edecek noktaya gelmişti. Oğlunu yemek yerken izledi.

“Onu tarif edemez misin? Çok güzel olduğuna eminim Angel.”

Angel sitemkârlığını gizleyen bir heyecanla, “Ona hiç şüphe yok!” diye karşılık verdi.

“Saf ve erdemli olduğu da su götürmez?”

“Saf ve erdemli; elbette öyle.”

“Onu gözümün önünde apaçık canlandırabiliyorum. Güzel bir endamı, yuvarlak hatları, Eros’un yayı gibi kıvrımlı, kırmızı dudakları, koyu kaşları ve kirpikleri, bir gemi halatı gibi gür saçları, menekşe, mavi ve siyah karışımı iri gözleri olduğunu söylemiştin.”

“Evet, anne.”

“Onu basbayağı görür gibiyim. Kapalı bir hayat sürdüğü için senden önce, dış dünyadan hemen hemen başka hiçbir gençle tanışmamıştır.”

“Hemen hemen.”

“Onun ilk aşkı mıydın?”

1. “Nasıra’dan iyi bir şey çıkabilir mi?” Yeni Ahit, “Yuhanna”, 1:46. (Ç.N.)

“Elbette.”

“O pembe dudaklı, sağlıklı, basit çiftlik kızlarından daha kötü kadınlar var. Tabii, ben de isterdim ki... eh, oğlum madem çiftçilik yapacak, karısının da açık havaya alışkın olması herhalde daha doğru.”

Angel’ın babası daha az soru soruyordu ama akşam duasından önce daima açılan İncil’den bir bölüm okuma zamanı gelince karısına, “Angel geldiğine göre, sıradaki bölümün yerine ‘Özdeyişler’in otuz birincisini okumamız sence de daha isabetli olmaz mı?” dedi.

Mrs. Clare, “Kesinlikle,” diye yanıtladı. “Kral Lemuel’ in sözleri.” (Kocası gibi, o da bölümleri ve ayetleri ezbere bilirdi.) “Sevgili oğlum, baban ‘Süleyman’ın Özdeyişleri Kitabı’nda erdemli zevcenin övüldüğü bölümü okumaya karar verdi. Bu sözcüklerin, şu an aramızda olmayan karın için okunduğunu söylememize gerek yok. Tanrı onu her kötülükten korusun!”

Angel’ın boğazına bir yumru oturdu. Köşeden çıkarılan rahle ocağın karşısına kuruldu, iki yaşlı uşak içeri girdi ve Angel’ın babası adı geçen bölümün onuncu ayetinden okumaya başladı.

“Erdemli kadını kim bulabilir? Onun değeri mücevherden çok üstündür. Gün ağarmadan kalkar, ev halkına yiyecek verir. Giyinip kollarını sıvar, canla başla çalışır. Ticaretinin kârlı olduğunu bilir, çırası gece boyunca yanar. Ev halkının işlerini yönetir, tembellik nedir bilmez. Çocukları önünde ayağa kalkıp onu kutlar, kocası onu över. ‘Soylu işler yapan çok kadın var ama sen hepsinden üstünsün,’¹ der.”

Dua bittiğinde annesi, “Sevgili babanın okuduğu bölümdeki özellikle bazı ayrıntıların seçtiğin kadına ne

1. Eski Ahit, “Süleyman’ın Özdeyişleri”, 31:10-29. (Y.N.)

kadar uyduğunu düşünmeden edemedim,” dedi. “İdeal kadın gördüğün gibi çalışan bir kadın; aylak değil, kibar bir hanım değil, ellerini, aklını ve yüreğini başkalarının yararına kullanan kadın. ‘Çocukları önünde ayağa kalkıp onu kutlar, kocası onu över. Soylu işler yapan çok kadın var ama sen hepsinden üstünsün,’ der. Keşke onu görebilseydim Angel. Saf ve iffetli olmanın ötesinde bir zarafet aramazdım inan.”

Angel daha fazla dayanamadı. Gözleri erimiş kurşun damlalarına benzer yaşlarla dolmuştu. Pek sevdiği bu samimi ve sade insanlara, kalplerinde ne dünyevi şeylere ne şehvete ne de şeytana yer olan –onları ancak kendilerinin dışında müphem şeyler olarak bilen– bu insanlara apar topar iyi geceler diledi ve kendi odasına gitti.

Annesi peşinden gelip kapısını tıklattı. Angel açınca kadının kaygılı gözlerle orada dikildiğini gördü.

“Angel, bir sorun mu var? Ondan mı böyle hemen gidiyorsun?” diye sordu. “Pek kendinde olmadığını aşikâr.”

“Doğru, değilim anne.”

“Onunla mı ilgili? Bunun... bunun eşinle ilgili olduğunu biliyorum artık oğlum! Şu üç hafta içinde kavga mı ettiniz?”

Angel, “Tam olarak kavga denemez,” dedi. “Ama bir anlaşmazlık çıktı...”

“Angel, geçmişti araştırılması gereken genç bir kadın mı bu?”

Mrs. Clare oğlunun huzurunu bu denli kaçırabilecek bir sıkıntıya, annelik içgüdüleriyle doğru bir şekilde parmak basmıştı.

“O lekesiz biri!” diye karşılık verdi Angel. Kendisini ebediyen cehenneme gönderecek olsa bile, o yalanı oracıkta söyleyebileceğini hissetmişti.

“O zaman gerisini boş ver. Doğada lekesiz bir taşra kızımdan daha temiz şey pek azdır. Başlangıçta eğitimi

duygularını incitebilecek kaba tavırlar eminim ki senin dostluğunun ve yol göstericiliğinle ortadan kalkacaktır.”

Kör bir iyi niyetten doğan bu korkunç alaycılık, Angel’ın kafasına bu evliliğin aslında meslek hayatını tümüyle baltaladığını dank ettirdi. Tess’in itirafının ardından bunu ilk anda düşünememişti. Gerçi doğru, kendi hesabına pek aldırış etmiyordu meslek hayatına ama hiç olmazsa anne babasının ve abilerinin gözünde bu yönden saygınlık kazanmak istemişti. Şimdiyse mumun alevine bakıyor ve alev sanki ona sessizce, ancak akli başında insanları aydınlatabileceğini, ahmakların ve başarısızların yüzünü aydınlatmaktan tiksindiğini söylüyordu.

Gerginliği hafifledikten sonra, kendisini ailesini kandıracak bir duruma soktuğu için zavallı karısına çok sinirlendi. Hatta o an odadaymış gibi, onunla neredeyse öfkeyle konuştu. Sonra karanlıkta onun sitemle yakınan yumuşak, sevecen sesini duyup dudaklarının kadife dokunuşunu alnında hisseder gibi oldu; sıcak soluşunu havada sezebiliyordu.

Onun alçaltıcı itirazlarına konu olan kadın ise, aynı gece kocasının ne müthiş ve iyi kalpli biri olduğunu düşünüyordu. Fakat ikisinin e üzerinde Angel Clare’in algıladığından daha karanlık bir gölge –yani kendi bağınazlığının gölgesi– asılıydı. Son yirmi beş yılın örnek bir ürünü olan bu ilerici ve iyi niyetli genç adam, istediği kadar bağımsız bir muhakemeye sahip olduğunu düşünsün, şaşkınlığa düştüğünde gördüğü ilk öğretilere dönerek törelerin ve geleneklerin esiri oluyordu. Genç karısının da, Kral Lemuel’in övgüsünü kötülükten hoşlanmayan herhangi bir kadın kadar hak ettiğini, ahlaki değerinin yaşadıklarıyla değil, mizacıyla ölçülmesi gerektiğini söyleyen bir peygamber yoktu, kendi de bunu anlayacak ermişlikte değildi. Üstelik böyle durumlarda daima, üzüntüsünü apaçık gösterdiği için insanın en yakınındaki kişi acı çe-

kerdi. Belli bir mesafeden bakınca lekeler sanatsal bir erdeme dönüştüğünden, uzaktan bulanık görülen şeyler yüceltilirdi. Tess'in ne olmadığına odaklanan Angel da onun aslında ne olduğunu gözden kaçırıyor ve eksik olanın bazen bütünden fazlası olabileceğini unutuyordu.

40

Kahvaltıda konu Brezilya'ydı. Oraya göç edip de on iki ay içinde evlerine dönen tarım işçilerinin cesaret kırıcı haberlerine rağmen, herkes Angel'ın o ülke topraklarında girişmeyi düşündüğü tasarıya umutla bakmaya çalışıyordu. Angel kahvaltının ardından kasaba merkezine indi ve oradaki ufak tefek işlerini halledip yerel bankadaki tüm parasını çekti. Dönerken kilisenin orada, yapının duvarlarından sızmış gibi görünen Mercy Chant'la karşılaştı. Genç kadın vereceği ders için bir kucak dolusu İncil taşıyordu ve hayata öyle bir bakışı vardı ki başkalarının yüreğini burkan olaylar onda –gıpta edilesi bir durum olmakla beraber, Angel'a göre insanlığını doğaya aykırı bir maneviyata kurban etmenin getirdiği ilginç bir sonuç olarak– sevinç dolu tebessümlere neden olurdu.

Angel'ın İngiltere'den ayrılmak üzere olduğunu öğrenen Mercy bunun ne mükemmel ve umut verici bir tasarı olduğunu söyledi.

Angel, "Evet, ticari anlamda olumlu bir tasarı olduğuna şüphe yok," diye yanıt verdi. "Fakat sevgili Mercy, yaşamın sürekliliğini de koparıyor. Manastıra kapanmak belki de daha iyi olurdu."

"Manastıra kapanmak mı? Ah, Angel Clare!"

"Evet."

“Seni hıznır adam, manastır keşışliğı çağrıştırır, keşışlik de Katolik inancını.”

“Katolik inancı da günahı, günah da ebedî azabı. Tehlikedesin, Angel Clare,” diye tamamladı Angel.

Mercy, “Ben Protestanlığım la gurur duyuyorum,” diye çıkıştı.

Angel bunun üzerine, katıksız bir mutsuzluk sonucu bir insanı gerçek ideallerine aykırı davranmaya iten çılgın ruh hallerinden biriyle ona yaklaşmasını söyledi ve aklına gelebilecek en sapkın fikirleri şeytanca kulağına fısıldadı. Mercy’nin yüzünde beliren dehşetle küçük bir kahkaha attı ama bu dehşet yerini onun esenliğı için duyduğu acı ve kaygıya bırakınca gülmeyi kesti.

“Sevgili Mercy, beni affet. Galiba aklımı kaçırdım!” dedi.

Mercy gerçekten de onun aklını kaçırdığını düşünüyordu, konuşmaları böylece sona erdi ve Angel papaz evine girdi. Daha mutlu günler gelene dek saklanması için takıları kasabadaki bankacıya emanet etmişti. Ayrıca birkaç ay sonra Tess’e gönderilmek üzere –belki ihtiyacı olurdu– bankaya otuz sterlin de yatırmıştı. Ardından Tess’i bilgilendirmek için ailesinin Blackmoor Vadisi’ndeki evine bir mektup yazdı. Daha önce verdiği parayla –kabaca elli sterlinle– birlikte bu miktarın şimdilik onun ihtiyaçlarını karşılamaya fazlasıyla yeteceğini umuyordu ama acil bir durum doğarsa kayınpederine başvurabileceğini de söylemişti.

Kendi ailesinin onunla iletişime geçmemesi için onlara Tess’in adresini vermemeyi daha uygun buldu. Zaten ikisini birbirinden gerçekte neyin uzaklaştırdığını bilmediklerinden ne babası ne de annesi böyle bir talepte bulundu. Angel o gün papaz evinden çıkarken bitirmesi gereken işleri çabucak halletti.

İngiltere’nin bu bölgesinden ayrılmadan önce son

görev olarak, Tess'le evliliklerinin ilk üç gününü geçirdikleri Wellbridge'deki çiftlik evine uğrayıp az miktardaki konaklama ücretini ödeyecek, kaldıkları odaların anahtarlarını bırakacak ve geride bıraktıkları iki-üç ufak tefek eşyayı alacaktı. Hayatını kaplayan en koyu gölgenin karanlığı o çatının altında çökmüştü üstüne. Gelgelelim, oturma odasının kapısını açıp içeri baktığında zihninde canlanan ilk anı, şimdikine benzer bir öğle sonrası oraya mutlulukla ulaştıktan sonra aynı evi paylaşmalarının, birlikte ilk kez yemek yemelerinin, el ele tutuşarak şömine başında sohbet etmelerinin içinde uyanan taze duyuydu.

O sırada çiftçiyle karısı tarlada oldukları için Angel içeride bir süre yalnız kalabildi. İçinde depreşen hiç hesap etmediği duygular yüzünden yukarı, Tess'in odasına, onunla hiç paylaşmadığı odaya çıktı. Yatak, ayrıldıkları sabah onun kendi elleriyle düzelttiği gibi derli topluydu. Ökseotu hâlâ sayvanın altında, koyduğu yerde asılıydı. Üç-dört haftadır orada durduğu için rengi dönüyor, yaprakları ve yemişleri buruşuyordu. Angel onu indirip ocak ızgarasının içinde parçaladı. Orada dikilirken, yaşanan olaylar karşısındaki tutumunun akıllıca, en azından cömert olup olmadığından ilk defa şüpheye düştü. Fakat acımasızca yanıltılmamış mıydı? Birbiriyle çatışan bir duygular kalabalığında nemlenen gözleriyle yatağın yanında diz çöktü. "Ah Tess! Bana daha erken söyleseydin seni affederdim!" diye sızlandı.

Aşağıdan ayak sesleri gelince doğrulup merdivenin başına gitti. Basamakların dibinde bir kadın duruyordu, başını kaldırıncı onun solgun benizli, kara gözlü Izz Huett olduğunu fark etti.

"Mr. Clare," dedi, "siz ve Mrs. Clare iyi misiniz diye bakmak için uğradım. Tekrar dönmüş olabilirsiniz diye düşünmüştüm."

O henüz Angel'ın sırrını bilmiyor olsa da, Angel onunkini biliyordu: Kendisini seven, dürüst, Tess kadar iyi –ya da neredeyse onun kadar iyi– ve maharetli bir çiftçi karısı olabilecek bir kızdı Izz Huett.

“Tek başımayım,” dedi Angel. “Artık burada değiliz.” Sonra niye geldiğini açıklayarak, “Eve ne taraftan gideceksin Izz?” diye sordu.

Izz, “Artık Talbothays Mandırası’nda çalışmıyorum efendim,” dedi.

“Nedenmiş o?”

Izz gözlerini indirdi.

“Hiç neşesi kalmadığı için ayrıldım! Artık şu tarafta yaşıyorum.” Ters yönü, Angel'ın gideceği tarafı işaret etti.

“Ee, şimdi oraya doğru mu gideceksin? İstersen seni bırakabilirim.”

Izz'in zeytuni benzi daha da renklendi.

“Teşekkür ederim Mr. Clare.”

Angel çok geçmeden çiftçiyi buldu ve konaklama parasıyla birlikte oradan alelacele ayrıldıkları için hesaba katılması gereken birkaç başka ayrıntıyı halletti. Küçük atlı arabasına dönünce Izz onun yanındaki yere atladı.

Yola çıkınca, “İngiltere’den ayrılıyorum Izz,” dedi. “Brezilya’ya gidiyorum.”

“Peki Mrs. Clare bu yolculukla ilgili ne düşünüyor?”

“O şimdilik burada kalacak, bir yıl kadar. Gidip keşif yapacağım, orada hayatın neye benzediğini göreceğim.”

Doğu yönünde hızla epey yol aldılar ve bu arada Izz'den hiç yorum gelmedi.

Angel, “Öbürleri ne âlemde?” diye sordu. “Retty nasıl?”

Izz, “Onu son gördüğümde çok gergindi, zayıflıktan yanakları çukura kaçmış, çökmüş görünüyordu,” dedi dalgınlıkla.

“Ya Marian?”

Izz sesini alçalttı.

“Marian içmeye başladı.”

“Gerçekten mi?”

“Evet. Mandıracı onu gönderdi.

“Ya sen?”

“Ben içmiyorum, Retty gibi çökmedim de. Ama kahvaltılarda artık eskisi gibi güzel şarkı söylemiyorum!”

“Niye? Sabah sağımda ‘Âşıklar Bahçesi’ ve ‘Terzinin Pantolonu’nu nasıl güzel söylediğini hatırlamıyorum musun?”

“Ah, evet! İlk geldiğinizdeydi o efendim. Siz biraz daha kaldıktan sonra bırakmıştım.”

“Niçin bırakmıştın?”

Izz’in kara gözleri parıldayarak bir an Angel’a dönüp baktı.

Angel, “Izz! Sen o kadar zayıf mısın, hem de benim gibi biri yüzünden!” deyip hayallere daldı. “Peki, ya *senden* benimle evlenmeni isteseydim?”

“İsteseydiniz evet derdim ve siz de sizi seven bir kadınla evlenmiş olurdunuz!”

“Öyle mi?”

Izz heyecanla, “Kesinlikle!” diye fısıldadı. “Ah Tanrım! Şimdiye kadar hiç anlamadınız mı?”

Bu arada köye giden tali yola ulaşmışlardı.

İtirafından sonra hiç konuşmayan Izz, “İnmem gerek. Yaşadığım yer burası,” deyiverdi.

Angel atı yavaşlattı. Talihine içinden kahrediyor, onu bir köşeye sıkıştırıp meşru bir çıkış yolu sunmayan toplum kurallarından nefret ediyordu. Gelenekler tarafından tuzağa düşürülerek onun uygun gördüğü cezayı kucaklamaktansa, müphem bir aile yaşantısı kurarak toplumdan niçin intikam alması?

“Brezilya’ya yalnız gidiyorum Izz,” dedi. “Karımdan seyahate çıkacağım için değil, kişisel sebeplerle ayrıldım.

Bundan sonra belki de onunla hiç yaşamayacağım. Seni sevmeyi beceremeyebilirim ama... onun yerine sen gelirmisin benimle?"

"Gerçekten gelmemi istiyor musunuz?"

"Evet. Biraz nefes almayı dileyecek kadar suistimale uğradım. En azından sen beni çıkarsızca seviyorsun."

Izz bir duraklamanın ardından, "Evet... Gelirim," dedi.

"Gerçekten mi? Bunun ne anlama geldiğini biliyorsun değil mi Izz?"

"Orada bulunduğunuz süre boyunca sizinle yaşayabileceğim; o da bana yeter."

"Ahlak yasalarına göre bana güvenemeyeceğini unutma. Ayrıca medeniyetin gözünde, daha doğrusu Batı medeniyetinin gözünde bunun bir suç olduğunu da sana hatırlatırım."

"Umurumda değil; bu derece ıstırap çeken ve başka herhangi bir yolu kalmayan hiçbir kadının da umurunda olmaz!"

"O zaman inme, oturduğun yerde kal."

Angel kavşağı geçti ve herhangi bir sevgi emaresi göstermeden iki-üç kilometre gitti.

Derken, "Beni gerçekten çok mu seviyorsun Izz?" diye sordu.

"Evet, söyledim ya! Mandırada olduğunuz her an sevdim."

"Tess'ten daha mı çok sevdin?"

Izz başını salladı.

"Hayır," diye mırıldandı, "ondan çok değil."

"Nasıl yani?"

"Sizi kimse Tess'ten çok sevemez! O sizin için hayatını verir. Ben daha fazlasını yapamam."

Izz Huett o an farklı konuşabilirdi konuşmasına ama Tess'in kişiliği onun daha inceliksiz mizacında öyle hay-

ranlık uyandırmıştı ki, Peor Dağı'nın tepesindeki peygamber gibi, doğruyu söylemekten başka çaresi yoktu.¹

Angel suskundu; beklenmedik ve güvenilir bir ağızdan çıkan bu dürüst sözler karşısında yüreği kabarmıştı. Boğazında taşlaşmış bir hıçkırık vardı sanki. “O *senin için hayatımı verir. Ben daha fazlasını yapamam,*” sözleri kulaklarında tekrar tekrar çınlıyordu.

Atının başını ansızın çevirerek, “Bu boş konuşmalarımızı unut Izz,” dedi. “Ne dediğimi bilmiyorum! Seni yolunun ayrıldığı yere geri götürüyüm.”

“Size karşı dürüst olmanın bedeli bu demek! Ah, ben buna nasıl dayanabilirim? Nasıl... nasıl!”

Delice gözyaşlarına boğulan Izz Huett, ne yaptım dercesine alnına vurmaya başladı.

“Burada olmayan birine karşı gösterdiğin o dürüst tavırdan dolayı pişman mısın? Ah Izz, pişmanlık duyarak bunu bozma sakın!”

Izz yavaş yavaş sakinleşti.

“Pekâlâ efendim. Sizinle gelirim derken herhalde ben de ne dediğimi bilmiyordum! Olmayacak duaya âmin dedim!”

“Çünkü beni seven bir karım var.”

“Evet, evet! Karınız sizi çok seviyor.”

Yarım saat önce geçtikleri tali yolun köşesine ulaşınca Izz Huett aşağı indi.

Angel, “Izz, bu anlık laubaliliğimi lütfen unut, lütfen!” diye rica etti. “Çok akılsızcaydı, münasebetsizlik ettim!”

“Unutmak mı? Asla, asla! Benim için laubalilik değil!”

1. Eski Ahit, “Çölde Sayım”, 23. Peygamber olarak anılan Balam’dan İsrailoğullarını lanetlemesi istenir, fakat onun dilinden lanet yerine övgüler dökülür. (Ç.N.)

Angel o incinmiş feryattaki sitemi ne kadar hak ettiğini düşünerek tarifsiz bir ıstırapla arabadan atladı ve Izz'in elini tuttu.

"Anlıyorum Izz ama yine de arkadaş olarak ayrılıyoruz değil mi? Yüreğimde nasıl bir ağırlık olduğunu bilemezsin!"

Gerçekten cömert bir kız olan Izz bu vedanın olumsuz duygularla bozulmasına izin vermedi.

"Sizi affediyorum efendim!" dedi.

Onun yanında dikilen Angel hiç de gönlü olmadığı halde, kendini akıl hocalığına zorlayarak, "Şimdi, Izz," dedi, "Marian'ı gördüğün zaman ona iyi bir kız olmasını ve kendini aptalca şeylere kaptırmamasını söylemeni istiyorum. Söz ver. Retty'ye de dünyada ona benden daha layık erkekler olduğunu, benim hatırim için akıllıca ve düzgün davranmasını söyle. Sözlerimi unutma: Akıllıca ve düzgün... benim hatırim için. Bu mesajı ölümün eşliğindeki biri olarak, ölümün eşliğindekilere gönderiyorum çünkü onları bir daha hiç göremeyeceğim. Ve sen Izzy, karım için söylediğin dürüst sözlerle beni aptallığa ve ihanete sürükleyen delice bir dürtüden kurtardın. Kadınlar kötü olabilirler ama böyle konularda erkekler kadar kötü değiller! Bu yüzden seni asla unutmayacağım. Hep böyle iyi kalpli ve içten bir kız olarak kal ve beni işe yaramaz bir âşık ama sadık bir arkadaşın olarak hatırla. Bana söz ver."

Izz söz verdi.

"Tanrı sizi korusun ve esirgesin efendim. Güle güle!"

Angel arabasını sürdü ama kır yoluna girdikten hemen sonra –ve Izz'ın görüş alanından çıkar çıkmaz– genç kız yürek parçalayan bir kederle kendini kenardaki toprak sete bıraktı. O akşam geç saatte annesinin evine girerken yüzünde anormal bir gerginlik vardı. Angel Clare'in gidişiyle onun eve varışı arasındaki karanlık saatlerde neler olduğunu kimseye anlatmadı.

Ona veda ettikten sonra Angel'ın da dudakları titremeye başladı, sancılı düşüncelere tutuldu. Fakat onun üzüntüsü Izz'le ilgili değildi. O akşam az kalsın en yakın istasyona giden yoldan dönecek ve Güney Wessex'in omurga gibi yükselen tepelerini aşıp arabasını Tess'in evine sürecekti. Vazgeçti ama bunun sebebi ne karısını küçümsemesi ne de onun o anki muhtemel ruh halini kestirebilmesiydi.

Hayır, Tess'in Izz'in itirafıyla da doğrulanan sevgisine rağmen gerçeklerin değişmediğini bildiği için vazgeçmişti. Başta haklıysa şimdi de haklı olmalıydı. Tutturduğu yolda yakaladığı hızla ilerlemeye devam ediyordu ve bu öğleden sonra karşılaştığı durumdan daha güçlü bir durum meydana gelmedikçe de devam edecekti. Kısa bir süre sonra Tess'e dönebilirdi nasıl olsa. Böylece Angel o akşam Londra trenine bindi ve beş gün sonra geminin hareket edeceği limanda abileriyle tokalaşarak onlara veda etti.

41

Kışın yaşanan olayların, Angel ve Tess'in ayrılmalarının üzerinden sekiz aydan fazla zaman geçti, bir ekim günündeyiz. Tess'in bambaşka şartlarda olduğunu öğreniyoruz. Başkalarına taşıttığı kutuları ve sandıklarıyla bir gelin yerine, kendi taşıdığı sepeti ve bohçasıyla evlenmeden önceki gibi yalnız bir kadın görüyoruz. Kocasının bu deneme sürecinde onun rahatı için sunduğu geniş imkânlarla rağmen, iki yakasını ancak bir araya getirebiliyor.

Marlott'tan tekrar ayrıldıktan sonra baharı ve yazı

bedenen pek zorlanmadan geçirmiş, Blackmoor Vadisi'nin batısındaki –memleketine ve Talbothays'e eşit uzaklıktaki– Port-Bredy'de düzensiz çalışarak vaktinin büyük bölümünü hafif mandıra işleriyle değerlendirmişti. Angel'ın verdiği harçlıkla geçinmektense bunu tercih etmişti. Zihinsel olarak tam bir durgunluk içindeydi ve yaptığı işin tekdüzeliği bunu frenleyeceğine besliyordu. Akli, –kendine saklamak üzere yakaladığı sırada bir hayal gibi kaybolmuş olan– sevecen âşığıyla karşılaştığı öbür mandırada, orada geçirdiği öbür mevsimdeydi.

Talbothays'teki gibi düzenli bir iş bulamadığı ve ihtiyaç fazlası görev yaptığı için mandıra mesaisi süt azalmaya başlayana dek sürmüştü ancak. Fakat artık hasat başlıyordu ve başka iş bulmak için otlaklardan tarlalara geçmesi yeterliydi, ta ki ekinler biçilene dek.

Angel'ın verdiği elli sterlinin yarısını, sebep olduğu sıkıntılara ve masraflara karşılık anne babasına bıraktıktan sonra, geriye kalan yirmi beş sterlinin henüz çok azını harcamıştı. Fakat artık yağışlı havaların talihsiz fasılası geliyordu ve bu süre zarfında o altın paralara başvurmak zorunda kalacaktı.

Tess'in yüreği onları harcamaya elvermiyordu. Angel onları kendisine emanet etmiş, o parlak ve yeni paraları bankasından onun için çekmiş, kendinden bir armağan olarak dokunuşuyla onları kutsamıştı. İkisinin deneyimleriyle yaratılmış olmalarının dışında bir geçmişleri yoktu sanki ve onları harcamak, Tess için kutsal emanetleri saçıp savurmaktan farksız geliyordu. Fakat başka çaresi yoktu, altın paraları birer birer elinden çıkardı.

Adresini annesine ara ara göndermek zorunda olsa bile durumunu gizliyordu. Parası bitmek üzereyken Joan Durbeyfield'dan bir mektup geldi. Kadın büyük sıkıntı içinde olduklarını yazıyordu. Sonbahar yağmurları evin saz çatısından içeriye sızmıştı ve şimdi bütün çatının ye-

nilenmesi gerekiyordu fakat önceki tadilatın parası bile ödenmediğinden buna imkân yoktu. Yeni çatı kirişlerine ve üst kat için yeni bir tavana da ihtiyaç vardı. Bu da önceki faturayla beraber yirmi sterlinlik masraf demekti. Kocasının hali vakti yerinde olduğu ve şimdiye kadar şüphesiz evine dönmüş olması gerektiği hesaba katılınca, acaba Tess bu parayı gönderemez miydi?

Tess, Angel'ın onun için bıraktığı otuz sterlini bankacılarından çabucak göndermelerini istedi ve para gelir gelmez, durumun vahametini dikkate alarak, kendisinden istenen yirmi sterlini hemen ailesine iletti. Artan paranın bir bölümünü mecburen kış giyimine harcayınca soğuk mevsimin tamamı için geriye ancak küçük bir meblağ kaldı. Son sterlin de gidince Angel'ın, daha fazlasına ihtiyaç duyması halinde babasına başvurmasını söylediğini anımsadı.

Fakat düşündükçe bu adımı atma hevesi daha da kaçıyor. Angel'a karşı hissettiği ve birbirlerinden uzaklaşmalarını kendi ailesinden saklamaya sebep olan hassasiyet, gurur, yersiz utanç veya her neyse, aynısı şimdi aldığı hatırı sayılır harçlıktan sonra, Angel'ın ailesine sıkıntıya girdiğini haber vermesine engel oluyordu. Muhtemelen onu zaten hakir görüyorlardı; bir de dilenci kılığında karşılarına çıksa kim bilir onu daha ne kadar küçümserlerdi! Dolayısıyla, papazın gelini ne olursa olsun onlara kendi durumunu açamadı.

Kocasının ailesiyle temas kurma konusundaki isteksizliği belki zaman geçtikçe hafiflerdi; oysa kendi ailesi için tam tersi geçerliydi. Evliliğinden sonra yaptığı kısa ziyaretin ardından, Tess'in anne babası onun nihayetinde kocasının yanına gideceğini düşünmüşlerdi. Tess de o günden bugüne, rahatça kocasının dönüşünü beklediği yönündeki kanaatlerini değiştirecek hiçbir şey yapmamıştı. Her şeye rağmen Angel'ın Brezilya yolculuğunun

kısa süreceğini, sonrasında ya onu almaya geleceğini veya kendisini yanına çağıran bir mektup alacağını, her halükârda ailelerinin ve dünyanın karşısına çok geçmeden bir çift olarak çıkacaklarını umuyordu. Bu umudu hâlâ besliyordu. Fiyaskoyla sonuçlanan ilk girişimi unutturacak parlak bir evlilikten ve ailesinin ihtiyaçlarını kendi geçimi pahasına giderdikten sonra, onlara terk edilmiş muhtaç bir kadın olduğunu söylemek çok fazla gelirdi.

Mücevherler aklına geldi. Angel'ın takıları nereye emanet ettiğini bilmiyordu ama onları yalnızca kullanabileceği ve satamayacağı doğruysa bunun zaten bir önemi yoktu. Öte yandan, takıların mülkiyeti tamamen ona ait olsa bile kendisine ait olmayan kanuni bir hakla böyle bir zenginliğe konması alçakça olurdu.

Bu arada kocasının günleri pek iyi geçmiyordu. Şiddetli fırtınalara tutulduktan ve –hem Brezilya hükümetinin vaatlerine hem de hava şartlarının kaprislerine göğüs gerdikleri İngiltere topraklarında saban sürüp ekin ekince, Brezilya ovalarının onları şaşırtan havasına da aynı şekilde direnebilecekleri yönündeki kendi temelsiz varsayımlarına kanıp– oraya giden diğer tüm İngiliz çiftçiler ve işçiler gibi türlü sıkıntılarla boğuştuğundan sonra, şu an Brezilya'nın Curitiba şehrine yakın, killi bir coğrafyada ateşli hastalıktan yatıyordu.

Tess'e geri dönelim. Altın paralarının sonuncusunu harcadıktan ve onların yerine yenileri gelmedikten sonra, iş bulmanın iyice zorlaştığı mevsim gelip çatmıştı. Hayatın hangi sahasında olursa olsun, zekâ, gayret, sağlık ve istekliliğin ender bulunduğundan bihaber, zengin konaklarında iş aramaktan çekindi: Kentlerden ve kasabalardan, büyük evlerden, kırsal kesim dışındaki varlıklı, kültürlü ve kibar insanlardan korkuyordu. Başına ne gel-diyse kibarlığın böylesinden gelmişti zaten. Gerçi son derece sınırlı bir tecrübeyle tanıdığı cemiyet, sandığının

dan daha iyi olabilirdi ama bununla ilgili kanıtı yoktu ve bu yüzden de o çevreden uzak durmasını söyleyen içgüdülerine kulak veriyordu.

İlkbahar ve yaz mevsimlerinde ihtiyaç fazlası olarak çalıştığı batıdaki, Port-Bredy'nin ilerisindeki küçük mandıraların artık onun hizmetine ihtiyacı yoktu. Talbothays'e gitse, sırf merhametlerinden bile ona yer açarlardı herhalde ama orada hayat ne kadar rahat olsa da geri dönemezdi. Düşüşün böylesi dayanılmaz olurdu; hem oraya dönecek olursa daha önce göklere çıkardıkları kocasını ayıplayabilirlerdi. Tess kendisine acımalarına ve içinde bulunduğu durumun garipliği hakkında fısıltılara katlanamazdı. Başına gelenlerin, herkesin kendi zihninde kapalı kalmasını göze alabilirdi gerçi ama insanların fikirlerini birbirleriyle paylaşması onu incitirdi. Kendisine bu konuda hassasiyet gösterip göstermeyeceklerine bilemese de aksi durumda olacakları biliyordu.

Şu an, Marian'dan gelen bir mektupla vilayetin orta kesimlerindeki tepelerde yer alan bir çiftliğe doğru gidiyordu. Kocasından ayrıldığını bir şekilde –muhtemelen Izz Huett'tan– haber almıştı Marian. Artık içkiye düşkün olan iyi niyetli kız, eski arkadaşının sıkıntıda olduğunu sezmiş ve mandıradan ayrıldıktan sonra kendisinin de çalışmaya başladığı bu yaylaya gelebileceğini, eğer eskisi gibi çalıştığı doğruysa burada başka işçilere de ihtiyaç olduğunu aceleyle ona iletmişti.

Günler kısılırken Tess kocasının onu bağışlayacağı umudunu yitirmeye başlamıştı. Yabani bir hayvan gibi, düşünmeden, içgüdülerini dinleyerek ilerliyor, her adımda olaylı geçmişinden kendini azar azar uzaklaştırırken kimliğini yitiriyor, başkalarının onu çabucak bulmalarına ve böylece en azından onu mutlu etmelerine imkân tanıyacak tesadüflere veya ihtimallere de aldırıyordu.

Yalnız biri olarak karşılaştığı zorluklardan en önem-

lisi görünüşü ve doğal güzelliğiyle yarattığı heyecanın yanı sıra, Angel'dan kaptığı farklı tavırlarla uyandırdığı ilgiydi. Evliliği için diktirilmiş giysilerin içindeyken ona rasgele yöneltilen meraklı bakışlar rahatını kaçırmamıştı ama tarlada çalışan kadınların giyimini kuşanmak zorunda kalınca birkaç kez kaba sözlerle maruz kaldı, hatta bir kasım öğle sonrasında ilk kez bedenene zarar göreceğinden korktu.

Şu an hedefi olan yayla çiftliğine gitmek için Brit Irmağı'nın batısındaki kırsal bölgeyi tercih etmişti çünkü her şeyden önce buranın kayınpederinin evine daha yakın olduğunu biliyordu. Papaz evine bir gün uğramaya karar verebileceğini düşünerek, kimse tarafından tanınmadan o civarda dolaşmak hoşuna gitmişti. Fakat sonrasında daha yüksekte kalan kuru yollardan gitmeye karar verince gerisin geri doğuya yöneldi ve geceyi geçirme niyetiyle Chalk-Newton köyüne doğru yürümeye başladı.

Buradaki kır yolu uzun ve tekdüzeydi. Günler hızla kısaldığı için, Tess daha farkına varmadan hava kararmaya başladı. Yolun uzadıkça uzayan kıvrımlarının yer yer göze çarptığı yüksek bir çayırın tepesine ulaşmak üzereyken arkasında ayak sesleri duydu ve az sonra bir adam ona yetişti. Adımlarını Tess'inkine uyduran adam, "İyi akşamlar güzel kız," dedi. Tess de ona kibarca karşılık verdi.

Ortalık neredeyse kararmış olmasına rağmen, göğün ışığı yüzünü hâlâ aydınlatıyordu. Yüzünü ona çeviren adam Tess'i dikkatle süzdü.

"Sen bir süre Trantridge'de bulunan o genç kız değilsin, d'Urberville'in arkadaşı olan? Artık Trantridge'de yaşamıyorum ama o zamanlar oradaydım."

Kendisiyle kaba saba konuştuğu için Angel'ın handa yere serdiği varlıklı hödüğü tanıdı Tess. Yüreği sıkıntıyla kasıldı, adamı yanıtsız bıraktı.

“Gerçi sevgilinin tepesi atmıştı ama dürüst davran da o gün kasabada söylediklerimin doğru olduğunu kabul et, sinsi kız seni. Ayrıca ondan yediğim dayak için de benden özür dilemelisin.”

Tess’ten hâlâ cevap gelmiyordu. Bu rahatsızlığa son vermek için tek bir kaçış yolu görünüyordu. Ansızın rüzgâr gibi koşmaya başladı ve arkasına bakmadan yol boyunca ilerledikten sonra doğrudan bir koruya açılan bir kapıya vardı. Kapıdan içeri girdi ve ağaçların arasında fark edilme tehlikesi yaşamayacağı bir yere geldi.

Ayağının altındaki yapraklar kuruydu, bunları döken ağaçların arasındaki çobanpüskülleri de neyse ki rüzgârı kesecek kadar gürdü. Tess dökülmüş yaprakları bir araya getirip büyük bir yığın oluşturdu ve ortasında yuvaya benzer bir yer açtı, sonra da içine girdi.

Uykusu haliyle bölük pörçük, huzursuzdu; garip sesler duyduğunu sanıyor, sonra bunların esintiden kaynaklandığına ikna oluyordu. O burada soğukta üşürken, yerkürenin öbür yanında bilinmeyen, sıcak bir iklimdeki kocasını düşündü. Dünyada onun kadar bahtsız biri daha olabilir miydi? Kendine bu soruyu soran Tess hayatının nasıl ziyan olduğunu düşünerek, “Her şey boş,” dedi.¹ Bu sözcükleri mekanik bir biçimde yineledi. Fakat sonra bunun, modern zamanlar için ne kadar yetersiz bir düşünce olduğu fark etti. Süleyman iki bin yıldan uzun bir zaman önce bu kadarını düşünebilmiş, öncü düşünlülerden olmayan kendisiyse çok daha ileriye gitmişti. Her şey boş olsa kimse buna aldırılmazdı. Ne yazık ki, her şey boş olmaktan daha beterdi ve yeryüzü haksızlık, ceza, gasp, ölüm doluydu. Angel Clare’in karısı elini alnına götürdü ve oradaki kavisi, yumuşak derinin altında-

1. “‘Her şey boş, bomboş!’ diyor Vaiz.” Kral Davud’un oğlu Süleyman’ın (Vaiz) sözleri. Eski Ahit, “Vaiz”, 1:2. (Y.N.)

ki göz çukurlarını hissetti, o kemiğin bir gün çırılçıplak kalacağını düşündü. “Keşke o gün bugün olsa,” dedi.

Böyle olmayacak hayallere kapılmışken yaprakların arasından tekrar tuhaf bir ses geldi. Belki rüzgârdı ama doğrusu pek esinti yoktu. Sesler bazen bir çarpıntı, bazen bir kanat vuruşu gibiydi; bazen de ansızın alınan bir nefesi veya hırıltıyı andırıyordu. Çok geçmeden, özellikle de yukarıdaki dallardan gelen bir gürültünün ardından yere ağır bir cisim düşünce, o seslerin vahşi hayvanlara ait olduğundan şüphesi kalmadı. Buraya başka şartlarda, keyfi yerindeyken gelip kurulmuş olsaydı telaşlanabilirdi ama şu an insanlar dışında bir korkusu yoktu.

Sonunda tanyeri ağarmaya başladı. Güneş yükseldikten kısa bir süre sonra koruluk da aydınlanmıştı.

Dünyanın hareketli saatlerine özgü o güven verici, sıradan ışık güçlenir güçlenmez Tess yaprak yığının içinden sürünerek çıktı ve cesurca çevresine bakındı. Onu neyin rahatsız ettiğini görebiliyordu. Sığındığı koruluk, bulunduğu noktada bir zirve oluşturunuyordu ve koruluğun bittiği yükseltinin gerisinde, çitin dışında da sürülmüş bir tarla vardı. Ağaçların altında rengârenk tüyleri kanla kaplanmış sülünler vardı. Kimisi ölmüş kimisi mecalsizce bir kanadını oynatıyordu; kimisi gözlerini göğe dikmiş seğiriyordu, kimisi bükülmüş, kimisi gevşeyip yayılmıştı. Bün-yeleri artık dayanamayıp eziyetleri geceleyin son bulan talihliler hariç hepsi acı içinde kıvranıyordu.

Tess bunun ne anlama geldiğini hemen anladı. Kuşlar önceki gün bir av partisi sırasında bu köşeye sıkıştırılmış olmalıydı, isabet alıp oracıkta can vermiş veya hava kararmadan ölmüş olanlar tespit edilip götürülürken, ağır yara alanların birçoğu herhalde kaçıp saklanmış yahut sık dalların tepesine çıkmış ve gece vakti kan kaybından zayıf düşene kadar oradaki yerini korumuştur. Sonrasında birer birer düşerlerken Tess onları duymuştu.

Küçük bir kızken, bakışlarında kana susamış bir pırlıltı olan bu adamların çitlerin üstünden veya çalılarının içine bakarak silahlarını doğrultmalarına birkaç kez rastlamıştı. O anki kaba ve gaddar görünüşlerine aldırması ve yılın her zamanı öyle olmadıkları, Malay Yarımadası sakinleri gibi cinnet geçirdikleri ve bu sırada bereketli Doğa'nın daha zayıf evlatlarına karşı kabaca ve saygısızca saldırarak onların canlarını almayı amaç edindikleri sonbahar ve kışın belli haftaları dışında, esasen son derece medeni insanlar oldukları söylenmişti ona.

Tess kendi gibi acı çekenlerin halinden anlayan içgüdüleriyle, önce hâlâ canlı olan kuşların çilesine son vermeyi düşündü ve bu amaçla bulabildiklerinin boynunu elleriyle kırdı; sonra da avlak bekçileri ikinci kez bakmaya gelirse diye –ki muhtemelen gelirlerdi– onları oldukları yerde bıraktı.

Kuşların canını şefkatle alırken gözlerinden boşanan yaşlarla, “Zavallılıklar, sizin bu ıstırabınız karşısında ben de kendimi dünyanın en bahtsız varlığı sanıyorum!” dedi. “Üstelik en ufak bir can acısı bile yaşamadığım halde! Kimse beni yaralamadı, kimse beni kanatmadı; kendimi doyurup giydirebileceğim iki elim var.” Doğa’da hiçbir temeli olmayan, keyfi bir toplum yasasından başka bir şeyden kaynaklanmayan mahkûmiyet duygusunun verdiği geceki karamsarlığı için kendinden utanıyordu.

42

Artık gündüz olmuştu ve ihtiyatla anayola çıkan Tess tekrar yürümeye başladı. Fakat ihtiyata gerek yoktu; görünürde bir Tanrı'nın kulu olmayınca, işkenceyle

geçen geceye sessizce tahammül eden kuşları hatırlayarak, dertlerin izafi, kendi üzüntüsününse katlanılabilir olduğunu benimseyip metanetle ilerledi. Fakat akli hep Angel'da olduğundan bunları arkasında bırakamıyordu.

Chalk-Newton'a ulaştıktan sonra, genç erkeklerin güzelliği için ona sataşırcasına iltifat ettikleri bir handa kahvaltı yaptı. İçine bir tür umut doğdu; kocasının da ona aynı şeyleri söylemesi hâlâ mümkün değil miydi? Bu ihtimal karşısında mutlaka kendini sakınmalı ve karşısına çıkabilecek böyle âşıkları savuşturmalıydı. O yüzden dış görünümü yüzünden kendini daha fazla tehlikeye atmama kararı aldı. Köyden çıkar çıkmaz bir ağaçlığın içine girdi ve mandıradayken bile hiç giymediği –son olarak Marlott'ta ekin anızları arasında çalışırken kullandığı– en eski iş kıyafetlerinden birini sepetinden çıkarıp üstüne geçirdi. Sonra da yerinde bir düşünceyle, bohçasından bir mendil aldı ve diş ağrısı çekiyormuş gibi onu bonesinin altından geçirip çenesini, yanaklarının bir kısmını ve şakaklarını örtecek şekilde bağladı. Sonra bir cep aynası kullanarak, küçük bir makasla kaşlarını acımasızca budadı ve saldırgan hayranlara karşı kendini böylece güvenceye alıp yeniden engebeli yoluna koyuldu.

Karşılaştığı bir sonraki adam yanındakine dönüp, “Şu kıza bak, korkuluk gibi!” dedi.

Onu duyup kendine acıyan Tess'in gözleri yaşlarla doldu.

“Ama umurumda değil!” diye söylendi. “Evet, umurumda değil! Angel burada olmadığı ve bana bakacak kimse kalmadığı için artık hep çirkin olacağım. Kocam gitti ve beni bundan sonra hiç sevmeyecek ama ben onu yine de seviyorum ve diğer erkeklerin hepsinden nefret ediyorum, onların beni küçümsemeleri hoşuma gidiyor!”

Tess yürümeye devam ediyordu; görünümüyle manzaranın bir parçasına dönüşmüştü: Boz şayak pelerini, kır-

mızı yün şalı, açık kahve kaba bir peştamalla sarılmış yün eteği ve güderi eldiveniyle kış giysileri içinde saf ve basit bir köylü kadını. Eskimiş kıyafetlerinin her ipliği, yağmur damlaları, yakıcı güneş ışınları ve rüzgârların şiddetiyle solmuştu. Görünümünde artık o gençlik tutkusundan eser yoktu:

Kızın soğuk dudakları

Kat üstüne katlarla
Bağlanmış başı.¹

Birinin neredeyse güç algılanan, hatta cansız bir varlık gibi göz gezdirebileceği bu görünümün altında, nesnelerin tozunu dumanını, arzusunun acımasızlığını ve sevginin kırılğanlığını yıllar içinde çok iyi öğrenmiş capcanlı bir hayatın kaydı vardı.

Ertesi gün hava bozuk olsa da Tess doğa güçlerinin dürüstlüğü, dolaysızlığı ve kayıtsızlığı için endişelenmeden güçlkle yürümeye devam etti. Hedefi kışın kalabileceği bir yerde iş bulmak olduğundan kaybedecek vakti yoktu. Kısa süreli işlerdeki deneyimlerinden sonra, böyle bir şeyi bir daha kabul etmemeye kararlıydı.

Dolayısıyla Marian'ın ona yazdığı yere doğru, çiftlik çiftlik ilerlemeyi sürdürdü fakat kızın bahsettiği çetin şartlardan ötürü, orayı ancak son çare olarak değerlendirmek niyetindeydi. Önce daha hafif işleri soruşturdu ve bunlara kabul edilme umudunu yitirmeye başlayınca biraz daha zor olanlara başvurdu, sonunda da en sevdiği mandıra ve kümes hayvancılığından uzaklaşa uzaklaşa, en sevmediği ağır ve kaba uğraşlara –ekili arazilerde ça-

1. Algernon Charles Swinburne'ün "Fragoletta" şiirinden. (Ç.N.)

lışmaya, bile isteye asla gönüllü olmayacağı zorlu bir mesaiye- kaldı.

İkinci akşama doğru, doğduğu vadiyle sevgilisinin vadisi arasında uzanan, tepeciklerle kaplı, -sanki Kybele burada sırtüstü uzanmışçasına- engebeli ve kireçli bir ovaya ulaştı.

Hava burada kuru ve soğuktu; at arabalarının geçtiği uzun yollarda yağmurdan birkaç saat sonra beyaz bir toz kalkmıştı. Ağaçlar ya çok azdı ya da hiç yoktu; çitlerin arasında büyüyenler de ağaçların ve çalıların doğal düşmanı olan yarıcılar tarafından hoyratça budanırdı. Yolun yarısına geldiğinde, Bulbarrow ve Nettlecombe Tout'un dostane görünen zirvelerini seçebiliyordu. Şu an bulunduğu yükseklikten alçak ve mütevazı bir halleri vardı ama çocukluğunda, onlara Blackmoor'un öbür yanından yaklaşırken göğe karşı heybetli birer burç gibi görünürlerdi. Güneye doğru kilometrelerce uzaklıkta, deniz kıyısı istikametindeki tepelerin ve sırt hatlarının ilerisinde cilalanmış çeliğe benzer bir yüzey göze çarpıyordu: Bu, öbür yanında Fransa'nın uzandığı Manş Denizi'ydi.

Önündeki hafif çöküntüde bir köyün kalıntıları vardı. Demek Marian'ın kaldığı yere, Flintcomb Ash'e varmıştı. Yapacak bir şey yoktu; çaresiz buraya gelmek zorunda kalmıştı. Çevresindeki inatçı toprak, burada çok ağır bir emek gücü gerektiğinin kanıtı gibiydi ama hiç olmazsa artık iş aramayı bırakabilirdi, yağmur da başladı için kalmaya karar verdi. Köyün girişinde, çatı saçağı yola doğru çıkıntı yapan bir ev vardı ve Tess kalacak bir yer aramadan önce onun altında durup akşamın çöküşünü izledi.

Kendi kendine, "Benim Mrs. Clare olduğum kimin aklına gelir?" dedi.

Yan duvardan sırtına ve omuzlarına sıcak vurunca, evin ocağının duvarın hemen iç tarafında olduğunu, sı-

caklığın da ısınan tuğlalardan geldiğini anladı. Ellerini ısıttı, çisentiden nemlenip kızarmış yanaklarını teselli veren duvara dayadı. Sanki tek dostu bu duvardı. On-
dan ayrılmayı hiç istemiyordu, bütün gece burada kala-
bilirdi.

İçeride, gün boyu yaptıkları işlerden sonra toplanıp birbirleriyle konuşan ev sakinlerini, akşam sofrasından gelen tıkırtıları duyabiliyordu. Köy yolunda henüz kim-
seye rastlamamıştı. Bu ıssızlığı, soğuk bir akşam olması-
na rağmen üzerinde yazdan kalma basma elbise ve siper-
likli bone olan bir kadının gölgesi bozdu nihayet. Tess içgüdüsel olarak onun Marian olabileceğini düşündü, kadın alacakaranlıkta ayırt edilecek kadar yaklaştığında o olduğunu anladı. Yüzü eskisinden de gürbüz ve kırmı-
zı, kıyafetleri ise daha pejmürdeydi. Tess içind bulundu-
ğu şartlar altında onunla arkadaşlığını tazelemeyi isteye-
cek biri değildi ama yalnızlığı had safhadaydı, dolayısıyla selamına hemen karşılık verdi.

Marian sorularını gayet saygılı bir üslupla sorarken, Tess'in durumunun baştakine göre iyileşmemiş olduğu gerçeğinden –ayrılığı bilmesine rağmen– pek etkilenmişti.

"Tess... Mrs. Clare... Sevgili Angel'ın sevgili karısı! Ah canım, durum gerçekten bu kadar kötü mü? Güzel yüzünü niye böyle kapattın? Birinden dayak mı yedin? O yapmadı herhalde?"

"Yo, yo, yo! Kimse beni sıkıştırıp taciz etmesin diye böyleyim Marian, o kadar."

Tess kimse bu çılgınca düşünceye kapılmasın diye, bağlamış olduğu mendili tiksintiyle çıkardı.

"Yakanı da takmamışsın." (Mandıradayken küçük, beyaz bir yaka takmayı âdet edinmişti.)

"Evet Marian."

"Yolculuk yaparken mi kaybettin?"

“Kaybetmedim. Doğrusunu istersen görünüşüme aldırmiyorum, o yüzden takmadım.”

“Nikâh yüzüğün de yok?”

“Hayır, var ama başkaları varken takmıyorum. Kurdeleye geçirdim, boynumda taşıyorum. İnsanların kiminle evli olduğumu, hatta evli olup olmadığımı bile bilmelerini istemiyorum; şu an yaşadığım hayatla hiç bağdaşmıyor.”

Marian durakladı.

“Ama *sen* bir centilmenin eşisin. Bu şekilde yaşaman büyük haksızlık!”

“Tersine, hiçbir haksızlık yok ama yine de mutsuzum işte.”

“Bak bak. *Onunla* evlendin ve buna rağmen mutsuz olabiliyorsun!”

“Evli kadınlar bazen mutsuz olurlar; kocalarının değil, kendi hataları yüzünden.”

“Senin bir hatan yok canım, ondan eminim. Onun da yok. O yüzden ikinizin dışında bir şey olmalı.”

“Marian, sevgili Marian, bana bir iyilik yapıp sormayı bırakabilir misin? Kocam yurtdışına gitti ve benim de bir şekilde harçlığım kalmadı, o yüzden bir süreliğine eskisi gibi çalışmam gerekiyor. Ayrıca bana Mrs. Clare değil, eskisi gibi Tess de. Burada işçi ihtiyacı var mı?”

“Ah evet, pek fazla insan gelmek istemediği için her zaman işçiye ihtiyaç oluyor. Burada toprak kıraç. Tek yetiştirdikleri tahıl ve sarı şalgam. Kendim burada olsam da, senin gibi birinin buraya gelmesine üzülüyorum.”

“Ama sen de benim kadar iyi bir mandıra işçisiydin.”

“Doğru ama içmeye başladığımdan beri o işleri bıraktım. Tanrı bilir ya, artık tek tesellim bu! Eğer işe başlarsan çapayla şalgam çıkaracaksın. Ben de aynısını yapıyorum, seveceğin bir iş değil.”

“Olsun, ne olsa yaparım. Benim için konuşur musun?”

“Kendi adına konuşursan daha iyi olur.”

“Pekâlâ. Ama unutma Marian, eğer beni işe alırlarsa... onun hakkında hiç konuşmayacaksın. Onun adını bu şekilde kirletmek istemiyorum.”

Tess’e göre daha mizaç bakımından kaba fakat gerçekten güvenilir bir kız olan Marian, ne isterse söz vereceğini açıkladı.

“Bu akşam ödeme yapılıyor,” dedi, “benimle gelersen işe alınıp alınmayacağını hemen öğrenirsin. Mutlu olmama sahiden üzüldüm ama biliyorum, kocan yanında olmadığı için böylesin. Burada olsaydı, sana para vermeseydi, seni köle gibi çalıştırsa bile mutsuz olmazdın.”

“Doğru, olmazdım.”

Birlikte yürümeye başlayıp kasvetli haliyle neredeyse kutsal görünen çiftlik evine kısa sürede ulaştılar. Görünürde ne bir ağaç ne de bu mevsimde yeşil bir otlak vardı. Her yer amansızca budanan çitlerle bölünmüş koca tarlalar halinde nadasa bırakılmış çorak toprak ve şalgam doluydu.

Çalışanlar ücretlerini alana kadar Tess çiftlik evinin kapısında bekledi, ardından Marian onu içeri alıp takdim etti. Anlaşılan çiftçi evde yoktu ve bu akşam ona vekâlet eden karısı da Tess’in 6 Nisan’a, yani Meryem Ana Yortusu’na kadar çalışmasına itiraz etmedi. Artık tarlalarda kadınlara nadiren rastlanıyordu; erkekler kadar iyi çalıştıklarından ve emekleri ucuz olduğundan çiftçiler onlardan kâr etmeye bakıyordu.

Sözleşmeyi imzaladıktan sonra, kalacak yer bulmak dışında şimdilik yapacak bir şey yoktu, o yeri de yan duvarında ısındığı evde buldu. Kendine kıt bir geçim sağlayabilmişti ama hiç olmazsa kış için başını sokacak bir damı vardı artık.

Aynı akşam, kocasından Marlott'a bir mektup gelirse diye, ailesine yeni adresini yazdı. Fakat onlara içler acısı halinden söz etmedi; kocasına sitem edebilirlerdi.

43

Marian, Flintcomb-Ash'taki çiftliği kıraç bir yer olarak tarif ederken hiç abartmamıştı. Topraktaki tek gürbüz varlık Marian'ın kendisiydi ve o da buraya dışarıdan gelmişti. Üç sınıf köy vardı: Sahibinin baktığı köy, kendi kendisine bakan köy ve ne toprak sahibi tarafından bakılan ne de kendi kendisine bakan köy; bir başka deyişle yerleşik bir toprak beyinin köyü, kendi topraklarına sahip köylülerden veya kiracılardan oluşan köy ve sahibi tarafından kiraya verilmiş tarım yapılan köy. Flintcomb-Ash bunlardan üçüncüydü.

Fakat Tess işten kaçmadı. Ahlaki cesaretin bedensel çekingenlikle birlikteliğinden doğan sabır, Mrs. Clare'in nitelikleri arasında artık daha belirgin bir yere sahipti ve ona güç veriyordu.

Onun ve arkadaşının çapaladığı şalgam tarlası, taşlık arazinin –tebeşir oluşumlarında çıkıntı yapan ve soğan, koni veya fallus biçimli binlerce beyaz çakmaktaşından oluşmuş silis damarların– yukarısında kalan çiftliğin en yüksek yerinde, tek parça halindeki dört yüz küsur dönümlük bir alandı. Şalgamların üst kısımlarını çiftlik hayvanları yemişti. Bu iki kadının işi, çatal çapa denen aletle toprağın altında kalan kısmı kazıp çıkarmaktı. Sebzelerin tüm yaprakları tek tek yendiği için tarla tamamen ıssız ve donuktu; yüz hatları olmayan bir sima, çeneden alına uzanan bir ten gibiydi. Başka bir renkte olan gökyüzü bile

aynı özelliklere bürünmüş, hatları silinmiş beyaz bir yüzün ifadesizliğini taşıyordu. Böylece aşağıdaki ve yukarıdaki iki yüz bütün gün birbirini izliyordu ve bu ikisi arasında, kahverengi yüzün üzerinde gezinen iki kız dışında herhangi bir şey olmaksızın, kahverengi yüz beyaz yüze, beyaz yüz kahverengiye bakıyordu.

Kimse yanlarına gelmiyor ve mekanik hareketlerle çalışıyorlardı. Bedenlerini çuval bezinden kaba kumaşlara sarmışlar, kahverengi önlüklerini de elbiseleri uçuşmasın diye arkadan bağlamışlardı. Ayak bileklerine erişmeyen etekleri çizmelerini açıkta bırakıyordu; ellerinde de koyun derisinden sarı, uzun eldivenler vardı. Aşağıya eğilmiş başlarındaki kukuletalar onlara düşünceli bir hava veriyordu. Onları gören, bu hallerini erken dönem İtalyan düşüncesinin iki Meryem'iyle¹ bağdaştırabilirdi.

O manzaranın içinde yer alan kimsesiz görünümlelerinden bihaber, talihlerine düşen adalet veya adaletsizlik üzerine düşünmeden saatler boyu çalıştılar. Onların durumunda bile bir rüyada yaşamak mümkündü. Öğleden sonra yağmur tekrar başladı ve Marian artık çalışmalarının faydası olmadığını söyledi. Fakat çalışmazlarsa paralarını almayacaklardı, o yüzden kazmaya devam ettiler. Tarla o kadar yüksek bir konumdaydı ki yağmur yere düşmeye fırsat bulamıyor, uğuldayan rüzgârda yatay bir hareketle iki kadına cam kıymıklar gibi saplanarak onları sırlıslıkla ediyordu. Tess ıslanmanın ne anlama geldiğini bilmiyordu, o gün öğrendi. ıslanmanın dereceleri vardır ve bunun yavaş yavaş gerçekleşene halk dilinde iligine kadar ıslanmak denir. Fakat bir tarlada dikilip ağır ağır çalışırken, yağmur suyunun önce bacaklardan ve omuz-

1. Hristiyan inancında, İsa çarmıha gerildikten sonra onun yanına gelen Bakire Meryem (Meryem Ana) ile Mezdelli Meryem'in (Maria Magdalena) Erken Rönesans İtalyan sanatında tasvir edildiği kastediliyor. (Ç.N.)

lardan, sonra belden ve baştan, akabinde arkadan, önden ve yanlardan azar azar içine işlediğini hissetmek ve buna rağmen kurşunu ışık azalıp güneşin battığını belli edene dek çalışmayı sürdürmek değişik türden bir metanet, hatta yüreklilik ister.

Gelgelelim, onlar bu ıslaklığı belki sanıldığı kadar çok hissetmiyorlardı. İkisi de gençti ve Talbothays Mandırası'nda, yaz mevsiminin armağanlarını –maddi olarak herkese, duygusal olaraksa ikisine– cömertçe sunduğu o mutlu, yeşil toprak parçasında birlikte geçirdikleri günleri ve âşık oldukları zamanları konuşuyorlardı. Tess fiilen olmasa da kanunen kocası olan adam hakkında Marian'la konuşmamayı tercih ederdi fakat konunun dayanılmaz cazibesi onu kandırıp arkadaşının sözlerine karşılık vermeye itiyordu. Dolayısıyla, kukuletalarının nemli kenarları yüzlerine sertçe çarptığı ve giysileri üstlerine yapışıp onları ağırlaştırdığı halde, o öğleden sonranın tamamını Talbothays'in yeşil, güneşli ve romantik anıları arasında geçirdiler.

Marian, “Hava güzelken Froom Vadisi'ne birkaç kilometre uzaktaki bir tepenin ışıltısını buradan görebiliyorsun,” dedi.

Tess, burası onun için yeni bir değer kazanmış gibi, “Ya! Öyle mi?” diye karşılık verdi.

Her yerde olduğu gibi, burada da iki zıt güç iş başındaydı: Zevk almanın içten gelen iradesi ile zevke karşı direnen koşulların iradesi. Marian'ın iradesi, gün akşama dönerken ağzı beyaz bir paçavrayla kapatılmış –Tess'e de ikram edilen– bir içki şişesinin cepten çıkarılmasıyla kendini desteklemenin bir yolunu bulmuştu. Fakat Tess'in herhangi bir yardım gerek duymayan hayal gücü ona şimdilik yettiğinden şişeden yalnızca küçük bir yudum alınca, Marian tek başına içmeye devam etti.

“Alıştım, şimdi de bırakamıyorum,” dedi. “Tek teselim bu. Ben sevdiğimi kaybettim, sen etmedin. Belki bu yüzden içkisiz de yapabiliyorsun.”

Tess’e kalırsa, kendi uğradığı kayıp Marian’ınki kadar büyüktü ama kâğıt üstünde bile Angel’ın karısı olmanın vakarıyla arkadaşına itiraz etmedi.

Bu manzaranın ortasında, sabah ayazında ve ikinci yağmurunda köle gibi çalışmayı sürdürdü. Şalgam çıkarmadıkları zamanlarda şalgam tıraşıyorlardı, bir başka deyişle, daha sonra kullanılmak üzere depolanmadan önce köklerdeki toprağı ve püskülleri bir keski yardımıyla temizliyorlardı. O sırada yağmur yağıyorsa kendilerini sazdan bir saçakla koruyabiliyorlardı ama ayaz varsa o zaman kalın deri eldivenleri bile donmuş toprağın parmaklarını ısırmasını engelleyemiyordu. Tess hâlâ umutluydu. Israrla Angel’ın kişiliğinin temel özelliklerinden biri olduğuna inandığı yüce gönüllülüğün er veya geç onu yanına getireceğini düşünüyordu.

Neşeli bir tabiata sahip Marian, daha önce sözü edilen tuhaf biçimli çakmaktaşlarına baktıkça çılgın kahkahalar atıyordu. Tess onun bu tepkisine anlam veremiyordu. Göremeseler bile sık sık Var ya da Froom vadilerinin uzandığını bildikleri yöne doğru bakıyorlar ve coğrafyayı örten kül rengi sise gözlerini dikerek orada geçirdikleri eski zamanları hayal ediyorlardı.

“Ah, diğer iki arkadaşımızın da burada olmasını ne çok isterdim! Tarlada çalışırken sürekli Talbothays’ten ve ‘ondan’, orada geçirdiğimiz güzel zamanlardan ve bildik, eski konulardan konuşur, hayalimizde bile olsa her şeyi yeniden yaşırdık!” Anılar canlanırken Marian’ın gözleri buğulandı, sesi zayıfladı. “İzz Huett’a yazacağım,” dedi. “Şu an evde boş boş oturuyor biliyorum; ona burada olduğumuzu söyleyip gelmesini isteyeceğim. Belki Retty de kendini toplamıştır.”

Tess'in bu öneriye herhangi bir itirazı yoktu. İki-üç gün sonra Talbothays'in eski neşesini oraya taşıyacak tasarıyla ilgili haberi aldı: Izz, Marian'a cevap yazmış ve gelebilirse geleceğine söz vermişti.

Yıllardır böyle bir kış yaşanmamıştı. Bir satranç oyuncusunun hamleleri gibi, sinsi sinsi ve ölçülü adımlarla geldi. Bir sabah, birkaç kimsesiz ağaç ve çalılar deri değiştirmiş gibi kendi kabuklarını attı ve dallar, onları olduğundan dört kat kalın gösteren beyaz bir havla kaplanmış örtüye büründü. Çalılar veya ağaçlar göğün ve ufkun yaslı kurşun rengine karşı bütün halinde, beyaz çizgilerden birer tablo oluşturunuyordu. Tahta yüzeylerde ve duvarlarda şimdiye dek hiç görünmeyen örümcek ağları, kristalleşen havayla ilk kez görünür oluyor, müstemilatın, direklerin ve bahçe kapılarının çıkıntılarından yün iplikler gibi ilmek ilmek sarkıyordu.

Havadaki nemi donduran bu mevsimin ardından, Kuzey Kutbu'nun diğer yanından sessizce havalanıp Flintcomb-Ash'in yüksek arazisine ulaşan yabancı kuşlar, trajik gözleri –erişilmez kutup yörelerinde kimsenin hayal bile edemeyeceği şiddette yıkıcı dehşetlere, hiçbir insanın dayanamayacağı dondurucu soğuklara tanıklık etmiş, üzerine vuran Kuzey ışıklarıyla kopan buzdağlarını ve karla kaplı tepelerden düşen çığları görmüş, muazzam fırtınaların uğultusundan ve suyla karanın meydana getirdiği girdaplardan yarı kör olmuş ve bu sahnelerin yarattığı ifade bakışlarına işlemiş– hayaletimsi, cılız yaratıklar görünmeye başladığında kuru ayaz da geldi. Bu isimsiz kuşlar, Tess ile Marian'a bayağı yaklaştı ama kendilerinin görüp de insanlığın asla göremeyeceği onca şeyden onlara söz etmediler. Gezginselere özgü anlatma tutkusundan nasiplenmemişlerdi. Donuk bir kayıtsızlıkla, bu çirkin ve dağlık arazide çapalarıyla kesekleri parçalayıp küçük hareketlerle ziyaretçilerin yiyecek

olarak yararlandığı şeyleri ortaya çıkaran iki kızı izliyorlardı.

Sonra bir gün, coğrafyanın havası tuhaf bir nitelik kazandı. Yağmurdan kaynaklanmayan bir nem ve dondan kaynaklanmayan bir soğuk başladı. Bu hava ikilinin göz-bebeklerini donduruyor, alınlarını sızlatıyor, daha çok iliklerine işliyordu. Kızlar bunun kar anlamına geldiğini biliyordu ve nitekim geceleyin kar başladı. Dibinde mola veren yalnız yayaları sevindirmiş sıcak duvarıyla hâlâ o evde kalan Tess geceleyin uyandığında, rüzgârın saz çatının üstünde acayip sesler çıkardığını duydu. Sabah kalkmak için lambayı yaktığında, pencere çerçevesindeki çatlaktan giren karın iç tarafta incecik tozdan beyaz bir külah oluşturduğunu gördü; bacadan giren karın ise ayakbıların iz bırakacağı şekilde, zemini pabuç tabanı kalınlığında örttüğünü gördü. Dışarıdaki fırtınanın şiddetiyle mutfakta kardan bir pus oluşmuş olsa da hava henüz bir şeyi görülmeyecek kadar karanlıktı.

Tess bu durumda şalgam tarlasında çalışmanın imkânsız olduğunu biliyordu. Nitekim kasvetli, küçük lambanın yanı başında kahvaltısını bitirdiğinde Marian geldi ve hava değişene kadar, ambarda ekinleri demet yapan kadınlara katılacaklarını açıkladı. Karanlığın muntazam pelerini intizamsız, kurşuni bir karmaşa halini alır almaz en kalın başlıklarını takıp yün şallarını boyunlarına ve göğüslerine doladılar ve ambara yollandılar. Kutup havzasından gelen kuşları beyaz bir bulut yığını halinde takip eden yağış öyle yoğunlu ki kar tanelerini seçmek imkânsızdı. Buzdağlarının, kutup denizlerinin, balinaların ve kutup ayılarının kokusunu taşıyan ani rüzgâr yeryüzünü yalıyor ve karın kalınlaşmasına engel oluyordu. Bedenlerini eğerek ipeksi tarlalarda zar zor ilerlerken olabildiğince çitlere sığınıyorlardı fakat bu çitler, değil siperlik ancak kevgir görevi görüyordu. Kar tanelerinin

yoğun kalabalığıyla beyaza kesmiş, cisimlerin renksiz bir kaosunu andıran hava onları tuhaf biçimde eğilip büküyordu. Fakat ikisi de gayet neşeliydi; böyle havalar kuru bir yaylada bir başına moral bozmaya yetmez.

Marian, "Haha! O kurnaz Kuzey kuşları karın gelmekte olduğunu biliyordu," dedi. "Buna güvenip Çoban Yıldızı'ndan buralara, onun önü sıra gelmişlerdir. Bu sırada kocanın sıcaklarda kavrulduğundan hiç şüphem yok canım. Tanrım, güzel karısının şu an ne halde olduğunu görebilse ya! Gerçi havanın güzelliğine zarar verdiğinden değil, tersine, seni daha da güzelleştiriyor."

Tess, "Benimle onun hakkında konuşma Marian," diye çıkıştı.

"Pekâlâ ama onu seviyorsun herhalde! Öyle değil mi?"

Tess cevap vermek yerine gözlerinde yaşlarla, aniden Güney Amerika'nın yer aldığını varsaydığı yöne doğru döndü ve karlı rüzgârla tutkulu bir buse gönderdi.

"Pekâlâ, sevdiğini biliyorum. Ama sana yemin ederim, evli bir çift böyle yaşamaz! Tamam, söyleyeceğimi söyledim işte! Ha, havaya gelince, buğday ambarında bize zararı olmaz fakat ekin bağlamak feci zor iştir.. şalgam çıkarmaktan beter. Ben iri olduğum için dayanabiliyorum ama sen benden zayıfsın. Patron seni niye oraya çağırıyor, anlamıyorum."

Ambara ulaşır içeri girdiler. Uzun yapının bir ucu tahıl doluydu; ekinler orta bölümde işleniyordu. Menge neye önceki akşamdan, kadınların gün boyu yapabileceği kadar demet konmuştu.

Marian, "Aa, Izz gelmiş!" dedi.

Gerçekten de Izz gelmişti; onlara doğru yaklaştı. Dün öğleden sonra annesinin evinden yürüyerek çıkmış ve yolun o kadar uzun olduğunu bilmediği için gecikmiş fakat kar bastırmadan hemen önce köye ulaşır birahane-

de gecelemişti. Çiftçi, bugüne yetişirse onu işe alacağı konusunda pazaryerinde annesiyle anlaşmıştı; o yüzden gecikerek onu hayal kırıklığına uğratmak istememişti. Tess, Marian ve Izz'in yanı sıra, ambarda komşu bir köyden iki kadın daha vardı ve Tess onların Maça Kızı Kara Car ile onun küçüğü Karo Kızı –Trantridge'de gece yarısı onunla kavgaya tutuşmaya çalışan gürbüz kız kardeşler– olduğunu dehşetle fark etti. Onu tanıdıklarına dair bir emare göstermediler, olay sırasında alkol etkisinde olduklarından muhtemelen gerçekten de tanımamışlardı ve şu an burada olduğu gibi, orada da geçici olarak bulunuyorlardı. Tercihe göre, yorgunluk nedir bilmeden kuyu açmak, çit dikmek, hendek kazmak gibi erkek işleri yapıyorlardı. Dolayısıyla ekin bağlamak da onların işiydi ve öbür üçüne biraz da tepeden bakıyorlardı.

Eldivenlerini takıp, çapraz kirişle birbirine bağlı iki direktan oluşan mengenenin karşısında sıra olduktan sonra hepsi birden işe koyuldu; başakları dışarı bakan ekinler bu kirişin altında duruyor ve demetler çekildikçe dikine millerle sabitlenmiş olan kiriş aşağı iniyordu.

Günün rengi koyulaşıyor ve ambar kapısından gelen ışık gökyüzünden aşağı doğru değil, yerdeki kardan yukarıya vuruyordu. Kızlar ekinleri mengeneden arka arkaya, avuç avuç çıkarıyorlardı fakat kimi kepezelikleri anlatmakla meşgul olan yabancı kadınların varlığı yüzünden, Marian ve Izz başta eski zamanlar hakkında istedikleri gibi konuşamadılar. Derken, dışarıdan bir atın boğuk ayak sesleri duyuldu ve çiftçi ambar kapısına doğru ilerlerdi. Sonra attan inip Tess'e yaklaştı ve onun yüzünü düşünceli düşünceli süzdü. Tess ilkin dönüp bakmamıştı ama adamın ısrarcı duruşuyla başını çevirmek zorunda kalınca işverenin, ona anayolda geçmişini hatırlatarak kendisinden kaçmak zorunda bırakan şu Trantridge'li olduğunu fark etti.

Adam onun mengeneden çıkarılan demetleri dışarıdaki yığına taşımasını bekledikten sonra, "Demek neza-ketime art niyet yükleyen genç kadın sensin," dedi. "Biri-nin işe alındığını duyduğumda aklıma onun sen olabile-ceğini düşünmedimse namert olayım! Eh, ilkinde o han-da âşığıyla, ikincisinde de yolda sıvışarak benden kaçtığı-nı sandın ama bu sefer seni yakaladım." Sözlerini gür bir kahkahayla bitirdi.

Gürbüz kız kardeşlerle çiftçi arasında bir kuş gibi kapana kısıldığını hisseden Tess, cevap vermeden men-geneden ekin sapı çekti. İşvereninin sergilediği gösteride korkacak bir şey olmadığını bilecek kadar karakter oku-yabiliyordu artık. Adam, Angel'ın ona gösterdiği mua-meleden dolayı zorbalık taslamaya çalışıyordu, o kadar. Bunları göz önüne alınca, Tess kendinde ona göğüs gere-cek cesareti buldu.

"Sana âşık olduğumu sandın herhalde. Bazı kadınlar her bakını ciddiye alacak kadar aptal olur. Ama genç kızların aklını başına getirmek için kışın tarlada çalışmak gibisi yoktur. Madem 6 Nisan'a kadar burada çalışmak için sözleşme imzaladın, benden özür dilemelisin."

"Bence siz benden özür dilemelisiniz."

"Pekâlâ, öyle olsun. Ama burada patronun kim ol-duğunu göreceğiz. Bugün sadece bu kadar mı yaptın?"

"Evet efendim."

İki gürbüz kadını işaret ederek, "Çok az. Bir de şun-ların yaptıklarına bak. Öbürleri senden daha iyi iş çıkar-mışlar," dedi.

"Onlar daha önce bu işi yapmışlar, ben yapmadım. Ayrıca yaptığımız iş kadar ücret alıyoruz, ne fark eder ki?"

"Öyle değil işte. Ambarın boşalmasını istiyorum."

"O halde öbürleri ikide çıkarken ben akşama kadar çalışmayı sürdürüm."

Adam somurtarak ona baktıktan sonra dönüp gitti. Tess bundan kötü bir yere düşemeyeceğini düşünüyordu ama böylesi bile birinin ona kur yapmasından daha iyiydi. Saat iki olunca profesyonel kız kardeşler son biralarını sürahilerine boşaltıp oraklarını yere bıraktılar ve son demetlerini bağlayıp çıktılar. Marian'la Izz de aynısını yapabiliyordu ama Tess'in acemiliğini telafi etmek için mesaisini uzatacağını görünce onu yalnız bırakmak istemediler. Dışarıda hâlâ yağan kara bakan Marian, "Artık biz bizyiz!" diye bağırdı. Böylece sonunda sözü, mandıradaki eski günlerine ve tabii ki Angel Clare'e duydukları sevgi yüzünden yaşadıklarına getirdiler.

Eş olmak bakımından ne kadar yetersiz kaldığını gören Mrs. Clare, son derece dokunaklı bir vakarla, "Izz ve Marian, Mr. Clare hakkındaki sohbetinize eskisi gibi katılamam; katılamayacağımı göreceksiniz çünkü şu an yanımda olmasa bile o hâlâ benim kocam."

Angel'ı seven dört kız arasında en ukala ve kırıcı olan Izz'di. "Mükemmel bir âşıktı, ona şüphe yok," dedi. "Ama seni bu kadar çabuk yalnız bıraktığına göre pek iyi bir koca olduğunu sanmıyorum."

Tess, "Gitmesi gerekiyordu," dedi. "Oradaki araziyi görmek için buna mecburdu."

"Kışı atlatmada sana destek olabiliirdi."

Tess ağlamaklı bir sesle, "Beklenmedik bir olay yüzünden böyle oldu, bir yanlış anlama yüzünden ve şimdi bunu tartışacak değiliz," dedi. "Onun lehine söylenecek muhtemelen çok şey var! Öncelikle, bazı kocaların yaptığı gibi bana haber vermeden gitmedi. Ayrıca onun nerede olduğunu istediğim zaman bulabilirim."

Sonrasında uzun bir süre, saman hışırtısı ve orak çıtırtısı dışında bir ses olmaksızın, buğdayları başaklarından tutup çekmeye ve onları oraklarıyla kesip ayırmaya devam edip anılara daldılar. Sonra Tess birdenbire

durdu ve ayağının dibindeki başak yığınının mecalsizce çöktü.

Marian, "Dayanamayacağımı biliyordum!" dedi. "Bu iş senin narin tenine göre değil."

Tam o sırada çiftçi içeri girdi. Tess'e, "Oo, demek ben yokken işler böyle yürüyor," dedi.

Tess, "Fakat bu benim kendi kaybım," diyerek savunmaya geçti. "Sizin değil."

Adamsa, "Bugün bu iş bitecek," diye inatlaşarak ambarı boydan boya kat etti ve öbür uçtaki kapıdan çıktı.

Marian, "Sen ona bakma canım," dedi. "Ben burada daha önce çalıştım. Şimdi şuraya gidip uzan, Izz'le ben sana düşen payı tamamlarız."

"İşimi size yaptırmak hoşuma gitmiyor. Bir de sizden uzun olacağım!"

Fakat o kadar bitkindi ki bir süre dinlenmeye razı oldu ve ambarın öteki ucundaki, düzgün sapların ayrılmasından geriye kalan artık yığını üstünde uzandı. Yorgunluğa teslim olmasının tek nedeni yaptığı işin zorluğu değildi, kocasından ayrılmasının yine gündeme gelmesi ve bunun ona yaşattığı duygusal çalkantı da onu yormuştu.

Algıları gayriihtiyari açık vaziyette orada yatarken, öbürlerinin ekin saplarını hışırdatıp başakları kesmelerini sanki kendi gövdesinde hissedebiliyordu.

Bulunduğu köşeden, o seslere ek olarak arkadaşlarının mırıltılarını da duyuyordu. Hâlâ aynı konuyu sürdürdüklerinden emindi ama fazla kısık sesle konuştuklarından kelimeleri seçemiyordu. Sonunda ne konuştuklarını öğrenmek için gitgide şiddetlenen bir kaygıyla, kendini daha iyi hissettiğine inandırarak kalkıp işe döndü.

Sonra Izz Huett çöktü. Önceki gün yirmi kilometreden fazla yol yürümüş, gece yarısı yatmış ve sabah beşte tekrar kalkmıştı. İçki şişesi ve sağlam yapısıyla ancak

Marian sırtına ve kollarına binen yükü göğüsleyebildi. Artık daha iyi hisseden Tess, Izz'e gitmesini, gerisini kendilerinin bitirebileceklerini ve bağ sayısını eşit bölüştüreceklerini söyledi.

Izz bu teklifi minnetle kabul etti ve ana kapıdan çıkıp kalacağı yere doğru karlı yoldan uzaklaştı. Marian'ın her gün öğleden sonra olduğu gibi, şimdi de şişenin etkisiyle romantikliği tutmaya başlamıştı.

Hülyalı bir sesle, "Bunu ona asla yakıştıramazdım... asla!" dedi. "Halbuki onu nasıl da sevdim! *Seni* seçmesine aldırmadım. Ama Izz'e yaptığı çok kötü!"

Marian'ın sözlerine şaşırان Tess orakla parmağını kıl payı ıskaladı.

"Kocamla mı ilgili?" diye kekeledi.

"Ah, evet. Izz sana anlatmamamı tembihledi ama elimde değil! Konu Izz'den istediği şey. Ondan kendisiyle Brezilya'ya gelmesini istemiş."

Tess'in yüzü dışarıdaki manzara gibi bembeyaz kesildi, hatları gerildi. "Izz gitmek istememiş mi?"

"Bilmiyorum. Ama kocan bir şekilde fikrini değiştirmiş."

"Eh, demek ciddi değilmiş! Erkekçe bir jest yapmış, o kadar!"

"Bence ciddiymiş çünkü istasyona doğru epey yol gitmişler."

"Ama onu götürmemiş işte!"

Sessizce işlerine devam ettiler, derken Tess bir anda hüngür hüngür ağlamaya başladı.

"Ah ya! Keşke sana söylemeseydim!" dedi Marian.

"Yok, söylemekle çok iyi ettin! Ne zamandır olmadık şartlarda, bunun beni nereye götürebileceğini görmeden, yazıklanarak yaşıyorum! Ona daha sık mektup yazmalıydım. Bana onunla *gidemeyeceğimi* söyledi, istediğim zaman mektup yazamayacağımı değil. Böyle oya-

lanmaya devam etmeyeceğim! Her şeyi ona bırakmakla çok büyük yanlış yaptım ve ihmalkâr davrandım.”

Ambarın ışığı, çalışmaya imkân vermeyecek kadar loşlaştı. Tess o akşam eve varıp kireç badanalı, küçük odasına girdikten sonra, Angel’a alelacele bir mektup yazmaya girişti. Fakat şüpheye kapılıp yarıda bıraktı. Ardından kalbinin hemen yanında taşıdığı kurdelenin ucundaki yüzüğü aldı ve onu terk ettikten kısa bir süre sonra Izz’e kendisiyle Brezilya’ya gelmesini teklif edebilen anlaşılmaz sevgilisinin sahiden karısı olduğunu düşünerek, kendine moral vermek istercesine bütün gece parmağında tuttu. Izz’e yaptığı teklifi bile bile artık ona nasıl yalvarabilir veya onu önemsedığını gösterebilirdi?

44

Ambardaki olayın ardından Tess’in düşünceleri yeniden, son zamanlarda sürüklendiği yöne –uzaktaki Emminster Papaz Evi’ne– doğru kaydı. Mektup yollamak isterse bunu kocasının ailesi aracılığıyla yapması, ayrıca bir sıkıntıya düşerse doğrudan onlara yazması tembihlenmişti. Fakat Tess’in, Angel üstünde ahlaken bir hak iddiasında bulunamayacağına inanması ona ve ailesine yazma dürtüsüne ket vuruyordu ki zaten evlendiğinden beri Emminster’daki aile için –kendi ailesinin gözünde olduğu gibi– fiilen yok hükmündeydi. İki taraftan da kendini uzak tutması, adil bir değerlendirmeye göre hak etmediği bir şeye lütufla veya kendini acındırarak sahip olmak istemeyen bağımsız karakteriyle oldukça uyumluydu. Tess kendi vasıflarıyla ayakta duracak yahut yıkılacaktı ve adı anlık bir dürtüyle kilise defterinde onunki-

nin yanına yazıldı diye o kişinin ailesiyle kurulan temelsiz ilişkiye dayanarak, yabancı bir aileden teknik gerekçelerle hak iddiasında bulunmamaya da kararlıydı.

Fakat Izz'in anlattıklarıyla alevlenen yüreği feragat gücünün sınırlarına ulaşmıştı. Kocasını niye ona yazmamıştı? En azından, gittiği yeri bildireceğini açıkça ima ettiği halde bir satır bile yazıp adresini göndermemişti. Gerçekten aldırıyor muydu? Yoksa hasta mıydı? Tess bir adım atsa mıydı? Hiç olmazsa merak gösterecek cesareti toplayabilir, bilgi almak için kocasının ailesine uğrayabilir ve onun sessizliği karşısında üzüntüsünü ifade edebilirdi. Eğer Angel'ın babası söylendiği gibi iyi bir adamsa, sevgiye muhtaç kalbinin durumunu herhalde anlayabilirdi. İçinde bulunduğu güç durumu saklamaksa elindeydi.

Çiftlikten hafta içi ayrılmak gibi bir seçeneği yoktu; gidebileceği tek gün pazardı. Flintcomb-Ash henüz bir demiryolunun geçmediği kireçli, yüksek bir yaylanın ortasında bulunduğu için yürümesi gerekiyordu. Ve yalnızca gidiş bile neredeyse yirmi beş kilometre olduğundan, uzun bir güne hazırlanarak erken kalkmalıydı.

Karların eridiği ve yerine uğursuz, sert bir ayazın geldiği iki hafta sonra Tess, yolların durumunu fırsat bilerek bu işe girişmeye karar verdi. O pazar sabahı saat dörtte aşağı indi ve yıldızların ışığına çıktı. Hava hâlâ elverişliydi ve zemin ayağının altında bir örs gibi çınlıyordu.

Bu yolculuğun kocasıyla ilgili olduğunu bilen Marian ve Izz, bu yolculuk hakkında epey meraklanmışlardı. Kaldıkları yer aynı yolun az ilerisindeki bir köy evi olduğu halde gelip Tess'in yola çıkmasına yardım ettiler. Kayınpederiyle kayınvalidesinin gönüllerini fethedebilsin diye ona en güzel giysilerini giymesi için ısrar ettiler. Yaşlı Mr. Clare'in Calvin'ci sofusu ilkelerinden haberdar olan Tess ise onun bunu umursamayacağını, hatta belki şüpheyle karşılayacağını biliyordu. Hazin evliliğinin üstün-

den artık bir yıl geçmişse de vaktiyle dolu olan gardırobunun enkazından geriye yine de modaya aldırmayan, sade ama son derece alımlı bir taşra kızı gibi giyinmesine yetecek kıyafetler –yüzünü ve boynunu çevreleyen pembe teninde beyaz krep kumaştan bir başlık, yumuşak yünden gri bir elbise, siyah kadifeden bir ceket ve şapka-saklamayı başarmıştı.

Izz Huett, yıldızların çeliksi ışığıyla içerideki sarı mum ışığı arasındaki eşikte dikilen Tess'e bakarak, "Kocanın seni şu halinle görememesi ne kadar üzücü!" dedi. Kendi durumunu bir kenara koymuş, cömertçe konuşuyordu. Fındık kadar yüreği olan Tess'e düşman olamazdı zaten. Hemcinsleri üzerinde alışılmadık bir içtenlik ve güven uyandırıyordu; bu da kin ve rekabet gibi yakışık-sız duyguları etkisiz kılıyordu.

Son bir dokunuş, bir rötuş daha, şurayı da fırçalayalım derken sonunda onu yolcu ettiler. Tess böylece şafak sökmeden evvelki ışıltılı havada gözden kayboldu. Marian ve Izz, onun hızlı adımlarının sert yolda çıkardığı hafif sesi duyabiliyordu. Izz bile onun istediğini almasını umuyor ve kendi itibarını ayak altına alıp Angel tarafından bir an kışkırtılmış olsa da sonunda arkadaşına haksızlık etmesinin engellenmiş olduğuna seviniyordu.

Angel ve Tess tam olarak bir yıl önce evlenmişlerdi, Angel onu nikâhtan birkaç gün sonra bırakıp gittiği için neredeyse bir yıldır ayrı yaşıyorlardı. Yine de kuru ve berrak bir kış sabahı, bu kireçli sırtların hafif havasında niyetlendiği şey için uzun bir yürüyüşe çıkmayı iç kararı-tıcı bulmamıştı. Hiç şüphe yok ki, yola çıkma amacı kayınvalidesinin gönlünü kazanmak, başından geçen her şeyi anlatıp onu kendi yanına çekmek ve böylece kaçak kocasını tekrar elde etmekte.

Bir süre sonra, altında sislerin içinde uzanan –ve hâlâ alacakaranlık olan– bereketli Blackmoor Vadisi'nin bu-

lunduğu uçsuz bucaksız uçurumun eşiğine ulaştı. Dağlık arazinin renksiz havasına karşılık, aşağıdaki atmosfer koyu maviydi. Şu sıralar meşakkatle çalıştığı, etrafı çevrili dört yüz dönümlük devasa araziler yerine, aşağıda yirmişer dönümden oluşan, bu yükseklikten bakınca bir ağın gözlerini andıran küçük çayırklar vardı. Yukarıda arazi açık kahverengiyken, aşağısı Froom Vadisi'ne benzer şekilde hep yeşildi. Fakat kederi o vadiye şekil almaya başladığından, orayı eskisi gibi sevmiyordu. Onun için güzellik, onu hissedenlerin deneyimlediği üzere, nesnenin kendisinde değil, temsil ettiği şeydeydi.

Tess vadiyi sağına alıp sürekli batıya doğru ilerledi; Hintocks'un üzerinden geçip Sherton-Abbas'tan Casterbridge'e giden anayolu dikine kesti, sonra da Dogbury ve High-Stoy tepeleriyle, ikisi arasındaki "Şeytan Mutfağı" denen küçük vadinin kenarından yürüdü. Plato yolunu izlemeye devam ederek, taş sütunun bir mucizeyi veya cinayeti –ya da ikisini birden– imlercesine için ıssızlığın ortasında sessizce dikildiği Cross-in-Hand'e ulaştı. Beş kilometre ilerideki, Long-Ash denen dümdüz ve metruk Roma yolunu aştı, orayı geçer geçmez bir tepeyi yanlamasına inen yoldan büyük Evershead köyüne vardı. Artık yolun yarısını tamamlamıştı. Burada mola veren Tess, hanlardan uzak durduğu için Tohum-ve-Meşe Palamudu adlı handa değil, kilisenin yanındaki bir köy evinde içtenlikle ikinci kez kahvaltı etti.

Yolculuğunun, Benvil Lane yolu üzerinden ilerleyeceği ikinci yarısı daha uysal bir coğrafyadan geçiyordu. Fakat onunla kutsal yolculuğunun varış noktası arasındaki mesafe azaldıkça özgüveni zayıflıyor ve tasarısı gözünde ürkütücü bir biçimde büyüyordu. Hedefi son derece keskin olmasına rağmen manzara öyle silik görünüyordu ki bazen yolunu kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalıyordu. Fakat öğle vakti, Emminster'la birlikte pa-

paz evini de barındıran havzanın girişindeki kapıya ulaşmayı başardı ve orada durakladı.

Hemen altında, papazın cemaatiyle birlikte toplandığını bildiği kare kule gözüne sert görünüyordu. Keşke hafta içi bir gün gelme fırsatı olsaydı. Kayınpederi gibi iyi kalpli bir adam ziyaret için pazar gününü seçen bir kadına karşı önyargılı olabilir, onu buna mecbur eden şartları anlamayabilirdi. Fakat şu an gitmekten başka çaresi yoktu. Buraya kadar geldiği kalın çizmeleri çıkarıp sevimli rügan ayakkabılarını giydi ve diğerlerini tekrar kolayca bulabileceği kapı sövesinin yanındaki çitin içine bıraktı, ardından tepeyi inmeye başladı. Soğuk havanın yüzüne verdiği taze renk, papaz evine yaklaştıkça soluyordu.

Tess bir tesadüfün işini kolaylaştırmasını umuyordu ama öyle bir şey olmadı. Papaz evinin bahçesindeki otlar dondurucu yelde huzursuzca hışırdıyordu. Hayal gücünü ne kadar zorlarsa zorlasın ve üstü başı ne kadar iyi olursa olsun, önündeki evin kocasının yakınlarına ait olduğunu hissedemiyordu. Oysa gerek doğa gerek duygu bakımından, kendini onlardan ayıracak hiçbir şey olmadığının biliyordu: Acı, sevinç, düşünce, doğum, ölüm ve ölümden sonrası hepsi için aynıydı.

Kendini zorlayarak cesaretini toplayan Tess, kanatlı bahçe kapısından geçip kapı zilini çaldı. İşte olmuştu, artık geri dönüş yoktu. Ama hayır, hiçbir şey olmamıştı. Kimse kapıyı açmamıştı. Tekrar gücünü toplayıp elini tekrar zile uzatması gerekiyordu. Zili bir daha çaldı; yirmi beş kilometrelik yürüyüşün yorgunluğu ve şu anki durumun gerginliğiyle bir elini beline, dirseğini de veranda duvarına yaslayıp destek alarak bekledi. Rüzgâr öyle sert esiyordu ki soğuktan yanmış sarmaşık yaprakları, Tess'in sinirlerini bozarak durmadan birbirine sürtünüp hışırdıyordu. Et satın almış birinin çöpünden kurtulan ve sabit bir yerde duramayacak kadar hafif, uçup gidemeyecek

kadar da ağır olan, kan lekeleriyle dolu bir kâğıt parçası bahçe kapısının dışındaki yolda bir yukarı bir aşağı uçuyor, birkaç saman sapı da ona eşlik ediyordu.

İkinci denemesi daha güçlüydü ama yine de kapıyı açan olmadı. Tess verandadan çıktı, bahçe kapısını açıp dışarı adım attı. Dönmeye niyetlenircesine, evin cephesini şüpheyle süzdü ve kapıyı kapatırken adeta içinden derin bir oh çekti. Onu tanıdıklarını (nasıl tanıyabileceklerini bilemese de) ve bu yüzden içeri alınmaması için talimat verilmiş olabileceğini düşünerek içine kurt düştü.

Köşeye kadar devam etti. Yapabileceğini yapmıştı fakat sonra daha büyük sıkıntıya girmemek pahasına şu anki korkusundan kaçmamaya karar verip geri yürüdü, tüm pencereleri inceleyerek evin öbür yanına kadar ilerledi.

Tabii ya, herkes kilisede olmalıydı. Babasının, uşaklar dahil, evdeki herkesin sabah ayini için kiliseye gitmesi için ısrar ettiğini, o yüzden eve döndüklerinde yemeklerini hep soğuk yediklerini söylemişti kocası. Demek ayinin bitmesini beklese yeterdi. Orada dikilerek dikkat çekmek istemediği için kilisenin ilerisine geçip ara sokağa girecekti. Fakat avlunun hizasına ulaştığı sırada insanlar dışarı akın etmeye başlayınca kendini onların ortasında buldu.

Küçük bir taşra kasabasının insanları rahat bir edayla evlerine yürürken yabancı gördükleri sıra dışı bir kadına nasıl bakarlarsa, Emminster cemaati de ona öyle baktı. Tess adımlarını hızlandırarak geldiği yoldan yokuş yukarı döndü. Papaz ailesinin öğle yemeğini tahminen bitireceği ve onu rahatça ağırlayabileceği saate dek çitlerin arasında saklanacak bir yer bulacaktı. Kol kola girmiş, tezcanlı adımlarla arkasından gelen, genç sayılabilecek iki adam dışında kilise cemaatiyle arasını çabucak açtı.

Yaklaşan adamların ciddi bir sohbeta dalmış olduklarını fark eden Tess, onların kocasınıninkine benzer bir tonlamayla konuştuklarını –onun durumundaki bir kadından beklenebilecek bir çabuklukla– anlamakta gecikmedi. Bunlar Angel’ın abileriydi. Tess tüm tasarılarını unuttu ve karşılırlarına çıkmaya hazır olmadığı şu şaşkın haliyle, kendisine yetişecekleri korkusuna kapıldı. Onu tanıyamayacaklarını bilmesine rağmen dikkatlerini çekeceğinden içgüdüsel olarak çekiniyordu. İki adam adımlarını hızlandırdıkça, o da hızlandı. Yemek için eve dönmeden önce kısa ve hızlı bir yürüyüş yaparak, uzun ayın boyunca oturmaktan üşüyen ellerini ayaklarını ısıtmak istedikleri belliydi.

Yokuşta Tess’in önünden yürüyen yalnızca bir kişi vardı, o da hanımefendiyi andıran, biraz ciddi ve iffet taslayan biri gibi durmakla beraber ilgi çekici görünen genç bir kadındı. Tess onu neredeyse yakalamıştı ki konuştukları her kelime kulağına gelen kayınbiraderler daha da yaklaştı. Gerçi Tess’i ilgilendirecek bir şey konuşmuyorlardı ama sonra ilerideki genç hanımı fark eden abilerden biri, “Şu Mercy Chant değıl mi?” dedi. “Hadi yanına gidelim.”

Tess bu adı biliyordu. İki tarafın ailelerince, birbirlerine hayat arkadaşı olarak uygun görülen, kendisi araya girmemiş olsa Angel’ın muhtemelen evlenmiş olacağı kadın. Gerçi biraz beklese, herhangi bir bilgi sahibi olmaksızın da kimliğini öğrenebilirdi çünkü abilerden biri o sırada şöyle diyordu: “Ah! Zavallı Angel, zavallı Angel! Şu kızı her gördüğümde, onun kendini sütçü müdür nedir, öyle bir kıza kaptırırvermesine daha fazla üzülüyorum. Tuhaf bir durum, orası kesin. Kadın onun yanına gitti mi bilmiyorum ama birkaç ay önce haberleştiğimizde henüz gitmemişti.”

“Bilemiyorum. Bu aralar bana hiçbir şey anlatmıyor.

Garip fikirleriyle benden uzaklaşmaya başlamıştı zaten, düşüncesizce yaptığı evlilik de bunu tamamlamışa benziyor.”

Tess uzun yokuşu daha da hızlı tırmanmaya başladı ama dikkat çekmeden arayı açması mümkün değildi. Sonunda abiler iyice süratlenip onu geçtiler. Hâlâ önde olan genç hanım onların ayak seslerini duyarak döndü. Selamlaşıp tokalaştıktan sonra üçü birlikte tekrar yürümeye koyuldular.

Az sonra yokuşun en tepesine vardılar; bu noktaya dek yürümeyi hedeflemiş olmalıydı ki adımları yavaşladı. Tess’in bir saat önce, yokuş aşağı inmeden evvel kasabayı keşfetmek için durduğu kapıya yöneldiler. Aralarındaki sohbet sürerken, ruhban abilerden biri şemsiyesiyle çiti dikkatle karıştırarak gün yüzüne bir şey çıkardı.

“Bir çift eski çizme,” dedi. “Herhalde berduşun biri atıp gitmiş.”

“Kasabaya yalınayak girip kendini bize acındırmak isteyen bir sahtekâr belki,” dedi Mercy Chant. “Evet, öyle olmalı çünkü bunlar gayet iyi durumda, eski falan değil. Olacak iş mi? Eve götürüyim de bir fakire vereyim.”

Çizmeleri bulan Cuthbert Clare bastonunun eğri ucuyla onları aldı ve böylece Tess’in çizmelerine el konuldu.

Konuşulanları duyan Tess, yün şalıyla kendini gizleyerek yanlarından geçti. Az sonra arkasını dönünce, onun çizmeleriyle birlikte kapının yanından ayrılıp yokuş aşağı inmeye başladıklarını fark etti.

Bunun üzerine o da yürümeye başladı. Gözünden yaşlar boşanıyordu. Şahit olduğu sahneyi kendi mahkûmiyeti olarak yorumlamasına neden olan şeyin tamamen duygusallıktan ve yersiz bir hassasiyetten kaynaklandığını bilse de içi içini yiyor, bunca uğursuz işarete kendi

savunmasız kişiliğiyle karşı koyamıyordu. Bu şartlarda papaz evine dönmeyi düşünemezdi. Angel'ın karısı, son derece seçkin –onların öyle olduklarını sanıyordu– din adamlarınca aşağılanarak hor görülen biri gibi yokuş yukarı kovalanmış hissediyordu. Uğradığı hakaret ne kadar dolaylı olsa bile asıl talihsizliği, dar fikirliliğine rağmen görüntüyü çok daha az umursayan ve tam anlamıyla merhamet sahibi olan babayla değil de oğullarıyla karşılaşmasıydı. Tozlu çizmelerinin nasıl sorgulandığını tekrar düşündükçe onlara neredeyse acıyor ve hayatın, botların sahibi için ne kadar zor olduğuna hayıflanıyordu.

Hâlâ kendine acıyarak iç geçirip, “Ah! Yolun en çetin bölümünde, *onun* aldığı şu güzel pabuçlara zarar gelmesin diye onları giydiğimi bilmiyorlar... hayır, bilmiyorlar! Güzel elbisemin rengini onun seçtiğini de düşünmüyorlar... hayır, nasıl düşünsünler? Gerçi bilseler de umursamazlardı belki; o zavallıyı da umursamıyorlar ki!” dedi.

Sonra geleneksel değer yargılarıyla onu yakın dönemde bunca sıkıntıya sokan sevgilisine yazıklanmaya başladı. Kayınpederini oğullarına bakarak değerlendirdiği için, o son ve en can alıcı anda –kadınlara özgü biçimde– kırılan cesaretinin aslında hayatının en büyük talihsizliği olduğunu bilmeden yoluna devam etti. Oysa şu an içinde bulunduğu durum ona tam da yaşlı Mr. ve Mrs. Clare'in anlayışını kazandıracak türdendi. Çok da çaresiz olmayanların soyut zihinsel tasaları bu yaşlı çiftin ilgisini çekmezken, olağanüstü durumlara karşı yürekleri ânında yerinden oynardı. Onlar hancılar ve günahkârlarla ilgilenirken, fakihlerin ve sahte sofuların dertlerini unuttanlardandı.¹ Bu kusur veya zaafı, gelinlerini sevgileri-

1. Yeni Ahit, “Matta”, 9:10-12. İsa'nın ahlakçı ve sofulardan ziyade günahkârlara ilgi ve sevgi duymasından ötürü, Mr. ile Mrs. Clare'in onu örnek almalarına bir gönderme. (Ç.N.)

ni yönlendirecekleri yitik biri olarak duruma uygun bir aday yapıyordu.

Böylece Tess büsbütün umutlu dolu çıkmadığı bu yolu, hayatında buhranlı bir dönüm noktasına yaklaştığı inancıyla, gerisingeri zahmetle yeniden adımlamaya başladı. Görünüşe göre, bir dönüm noktası falan yaşanmayacaktı. Papaz evine gidecek cesareti tekrar toplayana dek o kıraç çiftliğe dönmekten başka yapacak bir şey yoktu. Öte yandan, Mercy Chant'ın aksine, simasını en azından sergileyebildiğini dünyaya göstermek istercesine yüzünü kapattığı şalı açtı. Gerçi bunu da başını kederle sallayarak yaptı. "Ne faydası var ki?" dedi, "Kimse onu sevmiyor, görmüyor. Benim gibi bir kimsesizin görünüşü kimin umrunda?"

Dönüş yolculuğu kararlı bir yürüyüşten ziyade bir gezinti gibiydi. Canlılıktan ve amaçtan yoksundu; yalnızca istikamet belliydi. Uzun ve sıkıcı Benvill Lane Yolu'nda yorgunluk çökmeye başladı. Tess yoldaki kapılara ve mil taşlarına yaslanır oldu.

Ancak on iki-on üçüncü kilometre kadar yürüdükten sonra uzun, dik bir yokuşun sonunda, büyükçe bir köy olan ve sabahleyin bambaşka beklentilerle kahvaltısını ettiği Evershead köyünde mola verdi. Tekrar içeri geçip oturduğu, kilisenin yanındaki köy evi yerleşimin o ucundaki neredeyse tek evdi. Evin hanımı kilerden süt getirirken, sokağı inceleyen Tess etrafın epey ıssız görünüşünü fark etti.

"İnsanlar öğleden sonraki ayine mi gittiler?" diye sordu.

"Yok canım," dedi ihtiyar kadın. "Ayin için erken daha, çan henüz çalmadı. Herkes şu ilerideki ambarda. Ayinlerin arasında bir vaiz konuşuyor. Dediklerine göre ateşli, mükemmel bir Hristiyanmış. Ama ben gitmiyorum, bana göre değil! Kilise kürsüsünde söylenenler benim için yeterince ateşli."

Tess kısa süre sonra, ayak sesleri bir ölümler şehrindeymiş gibi evlerin arasında yankılanarak köyün içine girdi. Köy meydanına yaklaşırken adımlarının yankıları başka seslerle bölündü. Ambarın yoldan çok da uzak olmadığını görünce, bu sesin vaizden geldiğini anladı.

Hâlâ açık olan havada adamın sesi o kadar berraktı ki Tess çok geçmeden cümlelerini iyice işitir olmuştu. Vaaz, tahmin edilebileceği gibi, ahlak kurallarına ölçsüzce karşı çıkıp Aziz Pavlus akidesince açıklanan biçimde, imanın her şeyi mazur göstermesi üstüneydi. Heyecanlı vaiz bu sabit fikri büyük bir coşkuyla aktarıyor, mantıksal yorumlamadan besbelli yoksun olduğu için bütünüyle hitabet yeteneğine yaslanıyordu. Gerçi Tess konuşmanın başını duymamıştı ama sürekli yinelenen cümlelerden hangi bölümün esas alındığını anlamıştı:

“Ey akılsız Galatyalılar! Sizi kim büyüledi de hakikate itaat etmiyorsunuz? İsa Mesih çarmıha gerilmiş olarak gözlerinizin önünde tasvir edilmedi mi?”¹

Arkada dikilen Tess, vaizin görüşlerinin kayınpederinin düşüncelerinin daha sert bir versiyonu olduğunu anlayınca, söylenenleri artan bir merakla dinlemeye başladı. Adam bu fikirleri nasıl benimsediğiyle ilgili kendi manevi tecrübelerini ayrıntısıyla açıklamaya girişince, Tess’in iyice ilgisi uyandı. Vaktiyle büyük bir günahkâr olduğunu anlatıyordu konuşmacı. Alay etmişti; keyif ehli ve şehvet düşkünleriyle bile bile ahbaplık etmişti. Sonra bir gün aydınlanmış ve buna aslında başlarda ağır hakaretler yağdırdığı bir din adamı vesile olmuştu. Papazın giderken söylediği sözler yüreğine oturmuş ve orada

1. Yeni Ahit, “Galatyalılar”, 3:1. (Ç.N.)

kalmıştı ta ki Tanrı'nın lütfuyla bir değişim içine girene ve onu şimdi olduğu hale getirene dek.

Fakat Tess'i asıl şaşırtan adamın görüşleri değil, imkânsız gibi gelmesine rağmen tıpatıp Alec d'Urberville'inkine benzeyen sesiydi. Yüzünde acı dolu bir endişeyle ambarın ön tarafına geldi ve karşıya geçti. Alçak kış güneşi doğrudan girişteki çift kanatlı büyük kapıya vuruyordu; kanatlardan biri açık olduğu için ışık huzmeleri eşikten içeri, kuzey yelinden rahatlıkla korunan vaize ve dinleyicilerine kadar uzanıyordu. Dinleyicilerin tamamı köylüydü ve aralarında, Tess'in kırmızı boyalı kovasıyla dolaştığını hatırladığı adam da vardı. Fakat o dikkatini, yüzünü insanlara ve kapıya çevirmiş, birkaç tahıl çuvalının üstünde dikilen ortadaki şahısa vermişti. Saat üç güneşi adamın tam üzerine vuruyordu. Tess o sesi açıkça duyduğundan beri hissetmeye başladığı o garip, moral bozucu duygu, kendisini baştan çıkaran adamı karşısında görünce hepten gerçeklik kazandı.

ALTINCI EVRE

Dönüşüm

Trantridge'den ayrıldıktan bu yana d'Urberville'i ne görmüş ne de ondan haber almıştı.

Karşılaşmaları, eser miktarda duygusal şok yaşamasına izin verecek türden bir anda gerçekleşmişti. Fakat bu öyle akıl almaz bir anıydı ki önünde dikilen adamın dine döndüğü ve geçmişteki yanlışlarından pişmanlık duyduğu apaçık belli olduğu halde Tess yine de korkuya kapıldı ve felce uğramış gibi ne geriye çekilebildi ne de ilerleyebildi.

Onu son gördüğünde simasından yayılan neydi, şimdiki hali neydi! Yüzü hâlâ yakışıklı ve meymenetsiz olmasına rağmen, o gür ve kara bıyığının yerini güzelce kısaltılmış eski moda bir sakal almıştı. İfadesindeki züppeliği silecek ve Tess'i kimliğinden şüpheye düşürecek kadar değişmiş giyimi yarı yarıya din adamlarınıninki gibiydi.

Kutsal Kitap'taki mühim sözlerin öyle bir ağızdan dökülüşünde, ilk başta Tess'e dehşet verici bir acayiplik, yaman bir çelişki vardı sanki. Fazlasıyla tanıdık gelen bu ses, dört yıldan kısa bir süre önce kulağına farklı amaç-

larla öyle sözler fısıldamıştı ki ikisi arasındaki acı verici tezattan neredeyse midesi bulanmıştı.

Değişimden ziyade bir başkalaşımdı bu. Yüzündeki eski şehvet yüklü kıvrımlar yerini iman dolu tutkuyu yansıtan çizgilere bırakmıştı. Zamanında karşısındaki baştan çıkarmak için kullandığı o dudaklardan şimdi niyazlar dökülüyordu. Yanaklarındaki eskiden asilik emaresi olarak okunabilecek parıltı, bugün dinibütün söylevin ihtişamı sayılıyordu. Yalnızca fiziksel arzulara ilgi duyan biriymen şimdi bir fanatik; putperestken Pavlus'çu olmuştu. Eskiden Tess'in üstünde hâkimiyet kurarcasına gezinen küstah gözler, şimdi neredeyse yırtıcı bir sofuluğun kaba saba canlılığıyla ışıldıyordu. İstekleri geri çevrilince suratında beliren o kara ve keskin köşeler şimdi, içinde yuvarlanmakta olduğu çamura mutlaka geri dönecek olan uslanmaz günahkârı tasvir ediyordu.

Yüz hatları da bu durumdan yakınıyordu sanki. Kalıtsal çağrışımlarından sapıp Doğa'nın onlar için tasarlamadığı anlamlar yansıtıyorlardı. Hareketlerinde öyle acayip bir eğretilik vardı ki vermek istediği ifadeyi adeta yalanlıyordu.

Doğru olabilir miydi? Başta kapıldığı katı duygu yumuşuyordu. D'Urberville hâlâ sağken ruhunu selamete erdirmek için kötülükten yüz çeviren ilk kötü adam değildi. Bunda ne anormallik vardı ki? Aslında yadırgadığı şey, yeni ve iyi sözlerin o eski ve habis sesle telaffuz ediliyor oluşuydu. Büyük azizler büyük günahkârlardan çıkardı; bunu bilmek için Hıristiyanlık tarihinin çok da derinlerine inmeye gerek yoktu.

Bu düşünceler Tess'i belli belirsiz harekete geçirdi. Nitekim yaşadığı şaşkınlığın felç edici duraksamasından sonra ilk iş olarak, d'Urberville'in görüş alanından çıkmak istedi. Güneş arkasından geldiği için belli ki adam onu henüz fark etmemişti.

Fakat hareket ettiği an tanıdı. Tess'in eski âşığı üzerindeki etkisi, Alec'in onda uyandırdığı etkiden çok daha şiddetli, şok ediciydi. Adamın coşkuyla çınlayan ateşli sesi söner gibi oldu. Dudakları, dilinin ucundaki sözcükleri bulmaya çalışırcasına kıpırdansa da Tess'i gördüğü andan beri tek kelime edemedi. Tess ilk bakışından sonra, başka yöne çevirmeye çabaladığı gözleri birkaç saniyede bir umarsızca tekrar ona dönüyordu. Fakat bu felç hali kısa sürdü çünkü d'Urberville'in hareketsizliğiyle birlikte kendini toparlayan Tess olabildiğince hızlı adımlarla ambardan çıkıp gitti.

Düşünmeye fırsat bulduğu ilk anda, geldikleri noktadaki değişimleri onu hayrete düşürdü. Mahvına sebebiyet veren adam şu an Kutsal Ruh'un tarafındayken, kendisi hâlâ lanetliydi. Güzel sureti, efsanede olduğu gibi, onun sunağında ansızın belirince adamın bütün ateşi neredeyse sönüvermişti.

Tess arkasını dönmeden gitmişti. Sırtı –hatta giysileri bile– ambarın dışından hülyalı gözlerle ona bakan birine görünecek türden capcanlı bir hassasiyet kazanmıştı sanki. Buraya kadar yüreği hantal bir üzüntüyle ağırlaşmış haldeyken, şimdi sıkıntısının niteliğinde bir değişim olmuştu. Nicedir bastırđı sevgi açlığının yerini, onu hâlâ kuşatan amansız bir geçmişin neredeyse elle tutulur duygusu almıştı. Bu da hata yaptığına olan inancı şiddetlendirmiş, onu somut bir umutsuzluğa sürüklemişti. Eski ve şimdiki varoluşu arasında bir kopuş gerçekleşmesini ummuş ama umduğu şey bir türlü olmamıştı. Kendi de mazi olmadıkça, geçmiş asla tam anlamıyla tarihe karışmayacaktı.

Böyle düşüncelere dalmış halde, Long-Ash Lane'in kuzey kısmından tekrar karşıya geçti ve az sonra önünde yolun geri kalanının uzandığı, dağlık araziye çıkan o beyaz çizgiyi gördü. Arazinin kuru ve soluk yüzeyi, soğuk

çoraklığının ortasına yer yer dağılmış kahverengi at dışkıları dışında tek bir insan, araç yahut işaretle bölünmeksizin dümdüz uzayıp gidiyordu. Yokuşu ağır ağır ve zahmetle çıktığı sırada arkasından gelen ayak seslerinin farkına varan Tess döndü ve bu dünyada asla tek başına karşılaşmak istemediği yegâne kişinin –Metodist mezhebine bağlı vaizleri andıran tuhaf giyimiyle– ona doğru yaklaştığını gördü.

Fakat düşünmeye ya da kaçmaya vakit yoktu, dolaşısıyla durumun kaçınılmazlığına olabildiğince soğukkanlılıkla boyun eğerek adamın kendisine yetişmesine razı geldi. Onun hızlı yürümekten ziyade hisleri yüzünden heyecana kapılmış olduğunu görebiliyordu.

“Tess!” diye seslendi.

Tess arkasını dönmeden hızını düşürdü.

“Tess!” diye yineledi. “Benim... Alec d’Urberville.”

Tess ancak bundan sonra dönüp baktı, adam da ona yetişti.

Soğuk bir sesle, “Görebiliyorum,” dedi.

“Ee, bu kadar mı yani? Gerçi daha fazlasını hak edemem!” Hafiften gülerek, “Tabii beni böyle görmek sana biraz gülünç gelmiştir,” diye ekledi. “Ama... bunu sineye çekmem gerek... Duyduğuma göre kimsenin bilmediği bir yere gitmişsin. Niçin peşinden geldiğimi biliyor musun?”

“Sanırım biliyorum ve tüm kalbimle keşke gelmeseydin diyorum!”

Birlikte yürümeye devam ederken (Tess’in adımları isteksizdi) d’Urberville büyük bir ciddiyetle, “Böyle demeni anlıyorum,” dedi. “Ama beni yanlış anlama. Çünkü orada birdenbire seni görünce elimin ayağımın nasıl birbirine karıştığını fark edip beni yanlış anlamış olabilirsin. O anlık bir bocalamaydı ve benim için bir zamanlar ne ifade ettiğini düşününce bu gayet doğal. Fakat –bunu söylediğim için şarlatan olduğumu düşünebilirsin– tak-

diriilahi bana yardım etti ve hemen ardından anladım ki –gülebilirsin istersen– insanlar arasında, gelecek olan gaptan kurtarma görevi ve isteğine sahip olduğum dünyadaki onca insan içindeki tek kişi, fevkalade haksızlığa uğrattığım kadındı. Yalnızca bu amaçla arkandan geldim, başka hiçbir şey için değil.”

Tess’in cevabında incecik bir alay seziliyordu: “Kendini kurtardın mı peki? İyiliğin insanın kendisinde başladığını söylerler.”

D’Urberville, “Ben bir şey yapmadım!” dedi kayıtsızca. “Dinleyicilerime de dediğim gibi, her şeyi yapan Tanrı. Bana edebileceğin hiçbir hakaret, benim kendime –geçmiş yıllardaki o eski Âdem’e– yağdırdığım hakaretlere erişemez! Eh, ister inan ister inanma, bu garip bir hikâye. Ama sana nasıl dine döndüğümü anlatabilirim, umarım beni dinleme zahmeti gösterirsin. Emminster’daki papazın adını duydun mu hiç? Duymuş olmalısın, yaşlı Mr. Clare. Mensubu olduğu mezhebin en dürüstlerinden, Kilise’de kalan az sayıdaki ateşli adamdan biri. Gerçi kader birliği yaptığım inançlı Hristiyanların aşırı kanadındakiler kadar ateşli değil, ama yine de müesses ruhbanların¹ –ve gerçek akideleri safsatalarla yavaş yavaş zayıflatıp sonunda onlardan geriye ancak belli belirsiz izler bırakan gençlerin– içinde önemli bir istisna teşkil ediyor. Onunla anlaşmazlığa düştüğüm tek konu Kilise ve devlet meselesi. ‘İmansızların arasından çıkıp ayrılın,’² diyor Rab, ayetinin yorumu, hepsi bu. Onun, bu ülkede adını verebileceğin insanların hepsinden daha çok ruhun kurtuluşuna aracılık ettiğinden şüphem yok. Adını duydun mu?”

1. Devlet dini olarak Anglikan Kilisesi’nin rahipleri kastediliyor. (Ç.N.)

2. Yeni Ahit, “2. Korintliler”, 6:17. (Ç.N.)

“Duydum.”

“İki-üç yıl önce bir misyonerlik cemiyeti adına vaaz vermek için Trantridge’e gelmişti; önyargısızlığıyla beni ikna edip bana yol göstermeye çalıştığında –sefil biriydim o zamanlar– onu aşağıladım. Tavrıma alınmadı, yalnızca günün birinde Kutsal Ruh’un ilk turfandasına benim de sahip olabileceğimi,¹ bazen alay için gelenlerin dua etmek için kaldıklarını söyledi. Sözlerinde tuhaf bir büyü vardı. Bunlar aklıma işledi. Ama beni en çok etkileyen annemin kaybı oldu, sonrasında adım adım gün ışığını görmeye başladım. O gün bugündür en büyük arzum, insanların gözlerini gerçeğe açmak oldu ki az önce yapmaya çalıştığım da buydu ama buralarda yeni vaaz vermeye başladım. Ruhani çalışmalarımın ilk ayını kuzey İngiltere’de, yabancıların arasında geçirdim. Samimiyet imtihanının en çetinine göğüs gerecek cesareti kazanmadan önceki acemilik çabalarımı, beni tanıyan ve karanlık günlerimde benimle ahbaplık edenlere hitap ederek orada göstermeyi tercih ettim. İnsanın kendi kendine esaslı bir şamarı yapıştırmasının nasıl bir zevk olduğunu bir bilsen Tess, eminim ki...”

Ona sırtını dönüp uzaklaşarak yol kenarındaki çitlere yaslanan Tess hiddetlenerek, “Bu kadar yeter!” diye bağırdı. “Böyle ani değişimlere inanmam ben! Bana... bana nasıl bir kötülük ettiğini bile bile benimle böyle konuşman beni çıldırtıyor! Sen ve senin gibiler, benim gibilerin hayatını kederle zehirleyip karartarak şu dünyanın doya doya tadını çıkarıyorlar. Buna doyunca da dine dönüp cennetin zevkine varacaklarını düşünüyorlar! Oh ne âlâ! Ama hayır... sana inanmıyorum... nefret ediyorum!”

1. “Yalnız yaratılış değil, biz de –evet Ruh’un turfandasına sahip olan bizler de– evlatlığa alınmayı, yani bedenlerimizin kurtulmasını özlemle bekleyerek içimizden inliyoruz.” Yeni Ahit, “Romalılar”, 8:23. (Y.N.)

D'Urberville, "Tess böyle konuşma!" diye üsteledi. "Bu bana yepyeni bir fikir gibi geldi! Bana inanmıyor musun? Neye inanmıyorsun?"

"Dönüşümüne. Sendeki din düşüncesine inanmıyorum."

"Niye?"

Tess sesini alçalttı. "Çünkü senden daha iyi bir adam bunlara inanmıyor."

"Tam kadın aklı! Kimmiş bu daha iyi adam?"

"Söyleyemem."

D'Urberville, sözcüklerinin altındaki öfke bir anda ortaya çıkmaya hazırmış gibi, "Pekâlâ," dedi. "Tanrı biliyor ya, iyi bir adam olduğumu söyleyemem; böyle bir iddiada bulunamayacağımı sen de biliyorsun. Doğruya doğru, ben iyiliği yeni tanıyorum ama yolun başındakiler bazen daha uzağı görebilirler."

Tess üzüntüyle, "Evet," diye karşılık verdi. "Ama senin yeni bir ruha dönüştüğüne inanamıyorum işte. Seninki gibi anlık alevler maalesef kalıcı olmuyor Alec!"

Tess bunları söyleyerek yüzünü eğildiği çitten kaldırıp Alec'e çevirdi, onun tanıdık çehresini ve endamını karşısında bulan Alec de düşünceli düşünceli ona baka kaldı. İçindeki alçak kişilik hâlâ sessiz olsa da oradan büsbütün kovulmadığı, hatta bastırılmadığı kesindi.

Aniden, "Bana öyle bakma!" dedi.

Ne yaptığıнын ve görünüşünün hiç farkında olmayan Tess iri, kara bakışlı gözlerini derhal çekti. Yüzü kızmıştı, "Affedersin!" diye kekeledi. Ve daha önce sık sık kapıldığı, Doğa'nın kendisine bahsettiği bedensel mabedin içinde bir şekilde hata yaptığına ilişkin o kahredici duygu yeniden canlandı.

"Hayır, hayır! Benden af dileme. Ama madem güzelliğini saklamak için peçe taktın, niye indirmiyorsun?"

Tess peçeyi indirirken, "Daha çok rüzgârdan korunmak için takmıştım," dedi aceleyle.

“Bunu istemem kabalık gibi görünebilir ama sana fazla bakmamam en iyisi. Tehlikeli olabilir.”

“Şşşt!”

“Kadınların yüzü benim üzerimde, onlardan korkmamam için fazlasıyla etkili oldu zaten! İncil vaizlerinin kadınlarla işi olmaz; bana unutmak istediğim eski zamanları hatırlatıyorlar.”

Bu sözlerin ardından tekrar yürümeye koyulurken sözcükleri de sıradan bir konuşmaya dönüştü. Bu arada d’Urberville’i açıkça uyararak göndermek istemeyen Tess, içten içe onun daha ne kadar kendisiyle yürüyeceğini merak ediyordu. Bir kapıya veya çit merdivenine rast geldiklerinde kırmızı veya mavi harflerle yazılmış Kutsal Kitap metinleriyle karşılaşıyorlardı sık sık. Tess, Alec’e bunları yazma zahmetine giren tanıyıp tanımadığını sordu. Alec bunları yazan kişiyi, günahkâr bir nesli doğru yola sokmak için denenmemiş yol bırakmama niyetiyle, kendisi ve bölgede birlikte çalıştığı kişiler adına adam tuttuğunu söyledi.

Sonunda yol Cross-in-Hand denen yere ulaştı. Bem-beyaz ve ıssız platonun en perişan kısmıydı burası. Ressamların ve manzara severlerin aradığı peyzajın cazibesinden o kadar uzaktı ki yeni bir güzellik türüne, trajik, negatif bir güzelliğe yaklaşıyordu. Burası adını, civardaki ocaklarda bilinmeyen bir tabakanın üzerine oyulmuş bir insan elinin bulunduğu acayip ve kaba, tek parça bir sü-tundan alıyordu. Tarihi ve anlamı hakkında farklı açıklamalar vardı. Kimi uzmanlar onun buraya aslında haç olarak dikildiğini ve şu anki sütunun ona ait bir kalıntı olduğunu söylüyordu; kimileri de taşın bu haliyle eksiksiz olduğunu ve bir sınır veya buluşma yeri belirlemek için yerleştirildiğini ileri sürüyordu. Fakat kaynağı ne olursa olsun, içinde bulunduğu sahnede, insanın ruh haline göre tekinsizlik veya huşu uyandıran, en soğukkanlı yolcuyu bile etkileyebilen bir yanı vardı.

Oraya doğru yaklaşırlarken d'Urberville, "Sanırım seni burada bırakmam gerekiyor," dedi. "Akşam altıda, Abbot's-Cernel'da vaaz vereceğim, yolum buradan sağa ayrılıyor. Beni biraz allak bullak ettiğini de berlirtmeliyim Tessy, nedenini söyleyemem, söylemeyeceğim. Gidip gücümü toplamam gerek... Nasıl oldu da bu kadar düzgün konuşuyorsun? Sana böyle iyi İngilizce konuşmayı kim öğretti?"

Tess, "Dertlerimin arasında öğrendiğim şeyler oldu," diyerek kaçamak bir cevap verdi.

"Nasıl dertlerden söz ediyorsun?"

Tess ilkinden, d'Urberville'le ilgili olan tek derdinden söz etti.

Adam ne diyeceğini şaşırmıştı. "Bundan hiç habirim olmadı," diye mırıldandı. "Böyle bir sorun olduğunu hissettiğinde niye bana yazmadın?"

Tess bir şey demeyince, "Pekâlâ, beni yine göreceksin," diye ekleyerek sessizliği bozdu.

"Hayır," dedi Tess. "Bir daha yanıma yaklaşma!"

"Bunu düşüneceğim. Ama ayrılmadan önce buraya gel." D'Urberville sütunun üzerine çıktı. "Bir zamanlar kutsal bir haçmış bu. Gerçi bağlı olduğum mezhepte kutsal emanetlere yer yok ama bazen senden korkuyorum – senin şu an benden korkman gerekenden çok daha fazla korkuyorum. Korkumu hafifletmek için elini şu elin üzerine koy ve beni caziben veya tavırlarınla baştan çıkarmayacağına yemin et."

"Daha neler! Benden bu kadar gereksiz bir şeyi nasıl istersin? Aklımın ucundan bile geçmez bu!"

"Doğru, ama sen yemin et."

Tess biraz da korkarak onun can sıkıcı ısrarına boyun eğdi ve elini taşın üzerine koyup yemin etti.

D'Urberville, "İnançsız olmana, inançsız birinin seni etkisi altına alıp aklını çelmesine üzüldüm," diyerek de-

vam etti. “Ama bunu artık yapamayacak. En azından evde senin için dua edebilirim, edeceğim de. Neler olacağını kim bilebilir? Ben gidiyorum. Hoşça kal!”

Çitteki bir avcı kapısına doğru döndü ve Tess’e bir daha bakmadan onun üstünden atlayıp Abbot’s-Cernel yönündeki çayıra çıktı. Heyecanlanmış gibi yürüyordu ve çok geçmeden, sanki önceden beri aklındaymış gibi, cebinden küçük bir kitap, kitabın sayfaları arasından da defalarca okunmaktan yıpranıp kirlenmiş, katlanmış bir mektup çıkardı. Mektubu açtı. Birkaç ay öncesine ait olan yazı Papaz Clare’in imzasını taşıyordu.

Papaz girişte, d’Urberville’in dine dönmesi karşısındaki içten sevincini ifade ediyor, konu hakkında kendisiyle iletişime geçme nezaketi gösterdiği için ona teşekkürlerini sunuyordu. D’Urberville’in önceki davranışını içtenlikle bağışladığını açıklayan Mr. Clare, genç adamın gelecek tasarılarını merak ediyordu. Onu, hayatının birçok yılını papazlığa adadığı kendi kilisesinde görmek ve bu amaç doğrultusunda onun bir ilahiyat fakültesine girmesine yardım etmek istiyor fakat muhatabının, bunun gerektireceği gecikmeye tahammül edemeyebileceğini kabul ediyor, dolayısıyla teklifinin yüce önemi hakkında ısrar etmiyordu. Herkes en iyi çalışabileceği konuda, Kutsal Ruh’un onu sevk ettiği yöntemle çalışmalıydı.

D’Urberville mektubu tekrar tekrar okurken kendini alaycı bir şekilde sorgular gibiydi. Yürürken bazı pasajları ezberinden okudu, ta ki yüzüne bir sükûnet çökene ve Tess’in hayali –güya– artık onu rahatsız etmeye ne dek.

Bu arada Tess, eve en kestirme yol olan tepenin kenarından ilerlemeye devam etti. Bir buçuk kilometre kadar sonra yalnız bir çobanla karşılaştı.

Ona, “Az önce yanından geçtiğim o eski taşın anlamı nedir?” diye sordu. “Vaktiyle kutsal bir haç mıydı?”

“Haç mı? Hayır, hiçbir zaman haç olmadı! Uğursuz bir şey o, küçükhanım. Geçmişte elleri bir direğe çivilenerek işkence edilen ve sonra da asılan bir zalimin akrabaları tarafından dikilmiş. Altında yatan onun kemikleri. Dediklerine göre ruhunu şeytana satmış ve bazen yattığı yerden kalkıp dolaşıyormuş.”

Bu beklenmedik, korkunç bilgiyle tüyleri ürperen Tess çobanı arkasında bıraktı. Flintcomb-Ash’e yaklaştığında alacakaranlık çökmüştü ve küçük köyün girişindeki dar yolda, onun geldiğini görmeyen bir kızla âşığı vardı. Gizlileri saklıları olmadan konuşuyorlardı. Erkeğin sıcak ses tonuna cevaben genç kadının berrak gamsız sesi, başka hiçbir şeyin bozmadığı durağan karanlıkta yegâne yatıştırıcı olarak soğuk havaya yayılıyordu. Sesler Tess’in yüreğini bir süre neşelendirdi, ta ki bu buluşmanın kaynağında, başına açılan belanın başlangıcında hissettiği o çekimin yattığını anlayana kadar. Onlara epey yaklaşıncı kız sakince döndü ve Tess’i tanıdı. Genç adam da utana sıkıla uzaklaştı. Kız, Tess’in yolculuğuna duyduğu merakla kendi görüşmesini derhal bir kenara bırakan Izz Huett’tı. Tess yolculuğunun nasıl sonuçlandığına pek fazla açıklık getirmedi. Anlayışlı biri olan Izz de, Tess’in az önce bir kısmına tanık olduğu kendi küçük aşk macerasını anlatmaya başladı.

“Amby Seedling,” dedi kayıtsızca. “Arada bir Talbothays’e yardıma gelen delikanlı. Meğer beni sorup soruşturmuş ve burada olduğumu öğrenince peşime düşmüş. İki yıldır bana âşık olduğunu söylüyor ama ben ona kesin bir şey söylemedim.”

Beyhude yolculuğundan birkaç gün sonra Tess yeniden tarladaydı. Kuru kış rüzgârı esmeye devam etse de rüzgârın en çok vurduğu yere çekilmiş saz perdeler onu koruyordu. Korunaklı tarafta, yeni boyasının parlak maviyle sönük manzarada neredeyse ses çıkaran bir şalgam doğrama makinesi vardı. Makinenin karşısında, kış başından bu yana içinde köklerin muhafaza edildiği uzunlamasına bir höyük veya “mezar” görülüyordu. Tess onun açık ucunda durup keskisiyle köklerin püsküllerini ve toprağını temizliyor, sonra da onları doğrama makinesinin içine atıyordu. Bir adam makinenin kolunu çeviriyordu, yeni kesilmiş şalgamlar makinenin oluğuna düşerken sarı dilimlerin körpe kokuları homurtulu rüzgâra, bıçakların uğultusuna ve Tess’in deri eldivenle tuttuğu keskisinin sesine karışıyordu.

Görünüşe göre şalgamın çıkarıldığı o zirai kahverengiye bürünmüş alanlarda giderek genişleyen daha koyu kahve izler oluşmaya başlıyordu. Bunların her birinin kenarında, on ayaklı bir şey acele etmeksizin ve durmaksızın, boylu boyunca bütün tarlada aşağı yukarı sürünerek ilerliyordu. Aralarında birer sabanın bulunduğu, temizlenen toprağı bahar ekimi için süren iki at ve bir adamdı ayakların sahibi.

Manzaranın keyifsiz tekdüzeliğini saatlerce hiçbir şey bozmadı. Sonra saban süren grubun çok ilerisinde kara bir nokta belirdi. Arasında bir boşluk olan bir çitin köşesinden çıkmıştı ve şalgam doğrayanların bulunduğu yokuşa doğru geliyordu. Küçük nokta giderek büyüyüp nokta olmaktan çıktı ve bir labut şekli alana dek ilerledi. Çok geçmeden, Flintcomb-Ash yönünden gelen siyah giyimli bir adam olduğu anlaşıldı. Doğrama makinesinin

başındaki adam yapacak başka işi olmadığı için gelen kişiyi süzüyordu ama meşgul olan Tess, arkadaşı dikkatini çekene kadar onun farkına varmadı.

Yaklaşan adam sert mizaçlı işvereni Çiftçi Groby değil, yarı ruhban gibi giyinmiş, bir zamanların mezhebi geniş Alec d'Urberville'iydi. Hararetle vaaz vermediği için fazla coşkulu görünmüyordu şimdi. Doğramacının varlığı onu utandırır gibiydi. Yüzüne şimdiden solgun bir sıkıntı çöken Tess, kapüşonunu iyice yüzüne doğru indirdi.

D'Urberville sessizce ona yaklaşıp, "Seninle konuşmak istiyorum Tess," dedi.

"En son bana yaklaşmamayı söylemiştim, isteğimi hiçe saydın!" diye karşılık verdi Tess.

"Evet ama iyi bir sebebim var."

"Pekâlâ, söyle."

"Sandığından daha ciddi olabilir."

D'Urberville, birinin kulak misafiri olup olmadığını görmek için çevresine bakındı. Makineyi çalıştıran adamla aralarında biraz mesafe vardı, ayrıca makineden gelen ses, konuşulanların diğer kulaklara ulaşmasını yeterince engelliyordu. D'Urberville, Tess'le işçinin arasına girerek sırtını ötekine döndü.

Yanardöner bir pişmanlıkla, "Konu şu ki," diyerek söze girdi, "son karşılaştığımızda ruhlarımızın kurtuluşundan söz ederken senin dünyevi durumunu sormayı ihmal ettim. Giyimin iyi olduğu için bunu düşünemedim. Ama şimdi görüyorum ki zordasın, seni tanıdığım zamankinden çok daha fazla, hak etmediğin kadar zor da. Ve belki de bu durumdaki büyük pay benimdir!"

Tess cevap vermedi. D'Urberville onu sorgularcasına izlerken, yüzünü kapüşonuyla tamamen gizleyen Tess başını eğip şalgamları tıraşlamaya devam etti. Çalışmayı

sürdürüyor, böylece onu duygularının dışında daha iyi tutabildiğini hissediyordu.

Fakat d'Urberville hoşnutsuz bir iç çekişle, "Tess seninle yaşadığım şey, şimdiye dek olanların en kötüsüydü!" dedi. "Bana anlatana kadar bunun neye yol açtığı konusunda hiçbir fikrim yoktu. O masum hayatı kirlettiğim için bana yazıklar olsun! Trantridge'deyken yaşanan uygunsuz olaydaki tüm kabahat benim. Benim ancak sahtekârlıkla edindiğim o kanın gerçek sahibi olan sen olanakların konusunda ne kadar da kör ve toydun! Tüm samimiyetimle söylüyorum: İster iyi bir niyetin ister basit bir cehaletin sonucu olsun, kızlarını kötülerin onlara kurabileceği tuzaklardan bihaber yetiştirmek anne babalar için bir utançtır."

Tess hâlâ dinlemekle yetiniyor, yuvarlak köklerden birini atarken mekanikçe öbürünü alıyor ve bu haliyle sade bir köylü kadını andırıyordu.

D'Urberville, "Fakat bunu söylemeye gelmedim," diye devam etti. "İçinde bulunduğum durumu şöyle anlatayım. Sen Trantridge'den ayrıldıktan sonra annemi kaybettim, orası artık bana ait. Ama niyetim orayı satıp kendimi Afrika'daki misyonerlik çalışmalarına adanmak. Gerçi ticarete atılsam çok kötü iş çıkaracağım kesin. Fakat sormak istediğim şu: Sana oynadığım oyunu telafi edebilecek yegâne görevi yerine getirmeme izin verir misin? Yani karım olup benimle gelir misin? Şu kıymetli evrakı aldım bile. Yaşlı annemin ölmeden önceki dileğiymi."

Hafiften utanarak cebini arayan d'Urberville bir kâğıt parçası çıkardı.

"O nedir?" diye sordu Tess.

"Evlilik izni."

Telaşla, "Yo, olmaz, hayır!" diye irkilerek geri çekildi genç kadın.

"Evlenmeyecek misin benimle? Niye?"

Soruyu soran d'Urberville'in yüzünde, bir sorumluluğu yerine getirememenin neden olduğu hayal kırıklığından daha güçlü bir ifade belirdi. Tess'e beslediği eski tutkusuyla ilgili bir şeylerin yeniden canlandığının şaşmaz emaresiydi bu: Görev ve arzu el ele gidiyordu.

"Daha atılğan bir tonla, "Elbette," diyerek tekrar konuşmaya başladı, sonra dönüp makinenin kolunu çeviren işçiye baktı.

Tess bu konunun orada sonuca bağlanamayacağını hissetti. İşçiye, kendisini görmeye gelen beyefendiyle biraz yürüyüşe çıkmak istediğini söyleyerek d'Urberville'le zebra desenli tarlada uzaklaştı. Tarlanın yeni sürülmüş ilk kısmına ulaştıklarında d'Urberville, Tess'in yürümesine yardım etmek için elini uzattı fakat Tess uzatılan eli görmemiş gibi, toprak yığınlarının üstünden geçerek ilerledi.

Karıkları geçer geçmez d'Urberville tekrar sordu. "Benimle evlenip kendine saygı duyan bir erkek olmama izin vermeyecek misin Tess?"

"Evlenemem."

"Ama niye?"

"Seni sevmediğimi biliyorsun."

"Ama belki zamanla sevmeye başlarsın... beni gerçekten bağışlayabildiğin zaman?"

"Asla!"

"Nasıl bu kadar emin olabiliyorsun?"

"Bir başkasını seviyorum da ondan."

D'Urberville bu sözlerle şaşırmış göründü.

"Öyle mi?" dedi yüksek sesle. "Bir başkasını seviyorsun ha? İyi de ahlaken doğru ve uygun olanın senin için bir önemi yok mu?"

"Hayır, hayır, hayır, öyle söyleme!"

"Pekâlâ, ama diğer adama beslediğin sevgi geride bırakacağın geçici bir duygu olabilir..."

“Hayır, hayır.”

“Evet, evet! Niye olmasın?”

“Sana söyleyemem.”

“Kendine saygın varsa söylemelisin!”

“Madem öyle peki... çünkü onunla evliyim.”

D’Urberville, “Ne!” diye haykırdı ve öylece durup Tess’e bakakaldı.

Tess, “Sana söylemek istemiyordum... aslında söylememeliydim!” diye savunmaya geçti. “Burada bunu sır olarak tutuyorum ya da her halükârda sadece birkaç kişi biliyor. O yüzden lütfen ama *lütfe*n beni sorguya çekme, olur mu? Artık birbirimize yabancı olduğumuzu unutma.”

“Yabancı mı? Biz öyle miyiz? Yabancı!”

Bir an için yüzünden o eski alaycı parıltı gelip geçti fakat d’Urberville onu kararlılıkla bastırdı.

Soğuk bir tavırla makineyi çeviren işçiye işaret ederek, “Kocan o adam mı?” diye sordu.

Tess, “O adam mı?” dedi gururla. “Daha neler!”

“Kim öyleyse?”

“Söylemek istemediğim şeyi sorma artık!” dedi ve başını kaldırıp kirpikleriyle gölgelenen gözleriyle ona yalvaran bir bakış attı.

D’Urberville’in huzuru kaçmıştı.

“Ben yalnızca senin iyiliğin için sordum!” diye karşılık verdi sertçe. “Göklerdeki melekler aşkına! Böyle dediğim için beni bağışla! Yemin ederim, buraya senin iyiliğini düşünerek geldim. Tess... bana öyle bakma... bakışlarına dayanamıyorum! Ne Hıristiyanlıktan önce ne de sonra böylesi gözler gelmiştir dünyaya! Ama... pusulamı şaşırmayacağım, şaşıramam. Güzelliğin sana olan sevgimi depreştiriyor ki ben bu tür duygulardan tamamen arındığıma inanıyordum. Ama evliliğimizin ikimizin de hayrına olacağını düşünmüştüm. Aklımdan, ‘İman etme-

miş koca karısı tarafından, iman etmemiş kadın da iman-
lı kocası tarafından kutsanır,¹ diye geçirmiştım. Fakat
tasarım suya düştü ve bu hayal kırıklığıyla yaşamam ge-
recek!”

Gözlerini yere çevirip karamsar düşüncelere daldı.

“Evli. Demek evli! Pekâlâ, öyle olsun,” diye ekledi
sakince ve evlilik iznini ağır ağır yırtarak parçaları cebine
koydu. “Madem bu mümkün değil, o zaman sana ve her
kimse kocana bir iyilik yapmak isterim. Sormak için can
attığım çok soru var ama sen istemiyorsan elbette sor-
mayacağım. Öte yandan, kocanı tanırsam ona ve sana
daha çok faydam dokunabilir. Bu çiftlikte mi kendisi?”

Tess, “Hayır,” diye mırıldandı. “Uzakta.”

“Uzakta mı? *Senden* uzakta mı? Nasıl bir koca o
öyle?”

“Onun aleyhinde konuşma! Senin yüzünden oldu!
Olanları öğrenince...”

“Ya, öyle mi? Bu çok üzücü Tess!”

“Evet.”

“Ama senden uzak durmak... seni böyle çalışmak
zorunda bırakmak!”

Orada olmayan kocasını tüm heyecanıyla müdafaa-
ya kalkan Tess, “Beni böyle çalışmak zorunda bırakma-
dı!” diye bağırdı. “Bundan haberi yok! Bunun sorumlusu
benim.”

“Peki sana yazıyor mu?”

“Bunu... bunu sana söyleyemem. Aramızda bazı
özel durumlar var.”

“Yani yazmıyor. Kocan seni terk etmiş benim güzel
Tess'im!”

1. “Çünkü iman etmemiş koca karısı aracılığıyla, iman etmemiş kadın da iman-
lı kocası aracılığıyla kutsanır. Yoksa çocuklarınız murdar olurdu. Ama kutsal-
dırlar.” Yeni Ahit, “1. Korintliler”, 7:14. (Ç.N.)

D'Urberville anlık bir dürtüyle onun elini tutmak için döndü fakat Tess'in elinde devetüyü eldiven olduğundan, içindekilerin canlılığını ve biçimini açığa vurmaya kaba deriyle örtülmüş parmaklara dokunmuştu ancak.

Tess korku içinde, "Hayır, yapma!" diye çılgılık attı ve elini cebinden çıkarır gibi çekip eldivenini d'Urberville'in avucunda bıraktı. "Gider misin artık? Benim ve kocamın hatırına... kendi Hıristiyanlığının hatırına git!"

D'Urberville, "Tamam, tamam gideceğim," diyerek eldiveni ona doğru uzattı ve dönüp gidecek oldu. Fakat sonra yüzünü çevirip, "Tess, Tanrı şahidim ki elini tutarken herhangi bir art niyetim yoktu!"

Konuştukları sırada duymadıkları toynak patırtıları hemen arkalarına kadar yaklaşmıştı ve Tess'in kulağına şöyle bir ses geldi:

"Günün bu saatinde işini bırakıp ne yaptığını sanıyorsun?"

Çiftçi Groby uzaktan iki kişiyi fark edince tarlasında ne yaptıklarını merak edip oraya gelmişti.

Yüzü biraz da Hıristiyanlığa yakışmayacak biçimde kararan d'Urberville, "Onunla öyle konuşma!" diye karşılık verdi.

"Öyle mi beyefendi? Peki Metodist bir papazın onunla ne işi var acaba?"

D'Urberville Tess'e dönerek, "Bu adam kim?" diye sordu.

Tess ona yaklaştı.

"Git. Yalvarıyorum!" dedi.

"Ne? Seni bu zorbaya mı bırakayım? Nasıl bir hödük olduğu yüzünden okunuyor."

"Bana zarar vermez. Bana âşık *değil*. Git de nisan başına kadar burada çalışabileyim."

"Pekâlâ, sanırım sözünü dinlemekten başka çarem yok. Gerçi... neyse, hoşça kal!"

Tess'in kendisine sataşan kişiden daha fazla korktuğu Alec istemeye istemeye gözden kaybolduktan sonra çiftçi onu azarlamaya devam etti; onun saldırısının cinsellikle ilgisi olmadığını bilen Tess de büyük bir sükûnetle bunu sineye çekti. Cesareti olsa onu tokatlamayı isteyecek bu taş kalpli adam için çalışması daha önce yaşadıklarının yanında neredeyse bir hiçti. Tess sessizce çalıştığı yere, tarlanın en tepesine doğru yürüdü ama d'Urberville'le konuşması aklını hâlâ öyle meşgul ediyordu ki Groby'nin atının burnunun neredeyse omzuna değdiğinin farkında bile değildi.

Çiftçi, "6 Nisan'a kadar benim için çalışmaya söz verdin, anlaşılmaya uysan iyi edersin," diye homurdandı. "Şu kadınlar ne tuhaf yaratıklar... bugün başka yarın başka. Ama buna daha fazla katlanamayacağım."

Adamın çiftlikteki diğer kadınları rahatsız etmediğini, bunu vaktiyle onun yüzünden yediği şamardan dolayı yaptığını çok iyi bilen Tess, varlıklı Alec'in karısı olması için aldığı teklifi kabul edebilse sonucunun nasıl olacağını bir an hayal etti. Yalnızca şu anki zorba patrona değil, onu adeta hor gören bütün dünyaya tabi olmaktan kurtulurdu. "Yok, hayır, olamaz!" dedi nefes nefese. "Onunla evlenemezdim! Bana çok itici geliyor."

O akşam Angel'a, ondan sıkıntılarını gizleyen ve onu ölünceye dek seveceğini bildiren dokunaklı bir mektup yazmaya başladı. O satırları kim okusa, Tess'in büyük sevgisinin ardında ifşa edilmeyen bazı gizli tesadüflerle ilgili devasa bir korku –neredeyse bir çaresizlik– olduğunu görebilirdi. Fakat Tess bu iç döküşün sonunu getiremedi. Angel, Izz'in kendisiyle gelmesini istediğine göre belki de onu bütünüyle gözden çıkarmıştı. Mektubu sandığına koydu ve gönderseydi Angel'ın eline ulaşır mıydı diye merak etti.

Bunun ardından günlük işler hafiflemeden devam

etti ve çiftçiler için büyük önem taşıyan Candlemas Panayırı'nın¹ kurulduğu güne gelindi. Bugün, 6 Nisan'dan başlamak üzere on iki aylık yeni taahhütler yapılır ve çalışacağı yeri değiştirmeyi düşünen zirai nüfus mutlaka panayırın kurulduğu ilçe merkezine giderdi. Flintcomb-Ash'te çalışan neredeyse herkes oradan kaçmaya istekli olduğundan, engebeli araziden yaklaşık on yedi-on sekiz kilometre mesafede bulunan kasabaya doğru, sabahın erken saatinde büyük bir göç yaşandı. Tess de nisan başında buradan ayrılmaya niyetli olduğu halde, panayıra gitmeyen birkaç kişiden biriydi; her nasılsa açık havada tarlada çalışmayı gereksiz kılacak bir şeylerin olacağına dair muğlak bir umut besliyordu.

Mevsime göre olağanüstü yumuşak, insana neredeyse kışın geride kaldığını düşündürecek kadar huzurlu bir şubat günüydü. Tess tam yemeğini bitiriyordu ki, o gün bütünüyle kendisine kalan köy evinin penceresinde d'Urberville'in gölgesi belirdi.

Tess yerinden fırladı ama ziyaretçisi kapıyı çoktan çalmıştı, artık kaçmasının bir yolu yoktu. D'Urberville'in kapıya vuruşunda ve eve doğru yürüyüşünde Tess'in onu son gördüğünden bu yana farklı bir hava vardı ama bunun mahiyetini açıklamak zordu. Sanki yapan kişinin utanç duyduğu eylemler gibiydi. Tess kapıyı açmamayı düşündü ama bu da mantıksız olacağı için yerinden kalktı ve mandalı kaldırıp hemen geri çekildi. D'Urberville içeri girip ona baktı ve konuşmadan önce kendini bir sandalyeye bıraktı.

Heyecandan kıpkırmızı olmuş, alev alev yanan yüzünü silerken, "Tess elimde değil!" diye sözde başladı ça-

1. Meryem'in Arınması / İsa'nın Mabede Takdimi Yortusu. Meryem'in İsa'yı dünyaya getirdikten sonra arınması ve çocuğunu tapınağa sunması kutlanır. (Ç.N.)

resizce. “Hiç olmazsa nasıl olduğunu sormak için uğrammam gerektiğini düşündüm. O pazar günü seninle karşılaşana dek aklıma hiç ama hiç gelmediğine seni temin ederim. Şimdiyse ne kadar çabalarsam çabalayayım, hayalini aklımdan çıkaramıyorum! İyi bir kadının kötü bir adamı incitmesi kolay değil; evet, hiç değil. Benim için dua et Tess!”

Tavrındaki bastırılmış hoşnutsuzluk neredeyse acınacak derecedeydi ama Tess ona yine de acıımıyordu.

“Dünyayı döndüren o büyük gücün benim yüzümden tasarılarını değiştireceğine inanmam imkânsızken senin için nasıl dua edebilirim?”

“Buna gerçekten inanıyor musun?”

“Evet. Başka türlü düşünme münasebetsizliğinden kurtuldum.”

“Kurtuldun mu? Nasıl?”

“Madem soruyorsun, kocam sayesinde.”

D’Urberville, “Ha kocan, kocan! Ne tuhaf! Geçen gün de benzer bir imada bulunduğunu hatırlıyorum. Bu konuda gerçekten neye inanıyorsun Tess?” diye sordu. “Dine inancın yok gibi görünüyor... belki de benim yüzümden.”

“Yo, var. Ama doğaüstü bir şeye inanmıyorum.”

D’Urberville ona şüpheyile baktı.

“Yani benim tuttuğum yolun hepten yanlış olduğunu mu düşünüyorsun?”

“Büyük bir kısmının.”

“Hımm, oysa ben kendimden çok emindim,” diye huzursuzlandı D’Urberville.

“Dağdaki Vaaz’ın¹ *ruhuna* inanıyorum; sevgili kocam da öyleydi. Ama inanmadığım şey şu ki...”

1. İsa’nın ahlaki öğretilerini içeren ve Yeni Ahit’teki “Matta İncili”nin beşinci ve yedinci bölümlerinde aktarılan bir vaaz. (Ç.N.)

Tess burada sebeplerini açıkladı.

D'Urberville, "Doğrusunu istersen," dedi ruhsuzca, "sevgili kocan neye inanıyorsa sen de hiçbir soru sormadan veya mantık yürütmeden onu kabul etmiş, o neyi reddettiye onu reddetmişsin. Tam da kadınlara göre. Aklın onunkinin kölesi olmuş."

Tess, Angel Clare'e duyduğu ve en kusursuz erkeğin bile güçbela hak edebileceği katıksız inancın verdiği o büyük zafer duygusuyla, "Ah, çünkü o her şeyi bilir!" dedi.

"Evet ama kimsenin olumsuz görüşlerini böyle olduğu gibi almamalısn. Sana böyle bir şüphecilik aşladığına göre zeki bir adammış!"

"Değer yargılarımı hiçbir zaman değiştirmeye zorlamadı! Böyle konularda benimle hiçbir zaman tartışmadı! Meseleye ben bu şekilde baktım. Ayrıca onun öğretileri derinlemesine soruşturduktan sonra inandığı şey, hiçbir öğretiyi incelememiş olan benim inandıklarımından herhalde daha doğrudur."

"Peki sana ne diyordu? Herhalde bir şeyler söylemiştir?"

Tess düşündü. Angel Clare'in sözlerine –özünü anlamasa bile– harfiyen dikkat kesilen berrak hafızasıyla, yanında yüksek sesle akıl yürüttüğü zamanlarda kullandığına tanık olduğu amansız polemikçi tasımlarından birini hatırladı. Angel'ın vurgusuna ve tavrına saygıyla sadık kalarak dediklerini birebir aktardı.

Ona büyük bir dikkatle kulak kesilen d'Urberville, "Tekrar eder misin?" diye sordu.

Tess tekrar edince, onun sözlerini düşünceli düşünceli mırıldanarak yineledi.

Hemen sonra, "Başka?" diye sordu.

"Bir keresinde şöyle bir şey söylemişti," diyen Tess,

Felsefe Sözlüğü'nden Huxley'in *Denemeler*'ine¹ kadar, herhalde bu konudaki birçok çalışmayla paralellik gösteren bir başka örnek daha verdi.

"Vay vay! Bunları nasıl hatırlıyorsun?"

"Öyle bir isteği olmamasına rağmen onun inandıklarına inanmak istiyordum; bu yüzden tatlı dille onu ikna edip fikirlerinden birkaçını anlatmasını sağladım. Bu son bahsettiğim konuyu pek anladığımı söyleyemeyeceğim ama doğru olduğunu biliyorum."

D'Urberville, "Hımm. Kendin bilmediğin bir şeyi bana öğretebilmen ne güzel!" diyerek düşüncelere daldı.

Kaldığı yerden devam eden Tess, "Ben de manevi olarak onunla kader birliği yaptım," dedi. "Başka türlü olmasını istemedim. Onun yeterince iyi bulduğu şey, benim için de yeterince iyidir."

"Senin de kendisi gibi büyük bir kâfir olduğunu biliyor mu?"

"Hayır, ona bir şey anlatmadım; tabii eğer bir kâfir sayılırsam."

"Neyse, ne olursa olsun senin durumun bugün benimkinden daha iyi Tess! Benim öğretimi vazetmen gerektiğine inanmıyorsan bunun için vicdan azabı duymana gerek yok. Bense vazetmem gerektiğine inanıyorum ama bir yandan da cinler gibi inanıp titriyorum² çünkü birdenbire vaazı bırakıp sana olan tutkuma yenik düşüyorum."

"Nasıl yani?"

1. On sekizinci yüzyıl Fransız filozofu Voltaire (1694-1778) *Felsefe Sözlüğü*'nde deist görüşleriyle Hristiyanlığı eleştirir. Kendi fikirlerini açıklamak üzere *agnostik* sözcüğünü ilk kez kullanan ve yazarla çağdaş olan evrimci İngiliz biyolog Thomas Henry Huxley (1825-1895) de benzer bir duruş sergiler. İki isim de insan olarak İsa'ya saygı duyar fakat Hristiyanlığın kurumlarını reddederler. (Ç.N.)

2. "Sen Tanrı'nın bir olduğuna inanıyorsun, iyi ediyorsun. Cinler bile buna inanıyor ve titriyorlar." Yeni Ahit, "Yakup", 2:19. (Ç.N.)

D'Urberville soğuk bir sesle, "Şöyle ki, buraya kadar bunca yolu seni görmek için geldim!" dedi. Oysa bugün evden Casterbridge Panayırı'na gitmek üzere çıkmıştım; öğleyin iki buçukta vaaz vermeye söz vermiştim ve şimdi şu dakika bütün kardeşlerim orada beni bekliyor. İşte bu da ilanı."

Göğüs cebinden az önce bahsettiği vaazın gününü, saatini ve yerini yazan bir afiş çıkardı.

Saate bakan Tess, "İyi de nasıl yetişeceksin?" diye sordu.

"Yetişemem işte! Buraya geldim çünkü."

"Yani gerçekten vaaz verecektin ama..."

"Vaaz verecektim ama vaaz vereceğim yerde olmayacağım çünkü vaktiyle hor gördüğüm bir kadını görme isteğiyle yanıp tutuşuyorum! Yok hayır, doğruyu söylemem gerekirse seni hiçbir zaman hor görmedim; öyle olsa şu an seni sevmemem gerekirdi! Her şeye rağmen pisliğe bulaşmadığın için seni hor görmedim. Durumu gördüğünde benden kararlılıkla, çabucak uzaklaştın; ben istedim diye kalmadın. Dolayısıyla dünyada aşağılık gözle bakmadığım bir kadın vardı, o da sendin. Ama sen beni şimdi haklı olarak hor görebilirsin! Dağlarda ibadet ettiğimi sanıyordum ama meğer hâlâ sütunlara kulmuşum!¹ Ha ha!"

"Ah, Alec d'Urberville! Ne demek bu şimdi? Ben ne yaptım?"

D'Urberville kayıtsız bir alaycılıkla, "Ne mi yaptın?" dedi. "Kasıtlı hiçbir şey. Ama deyim yerindeyse, tekrar yoldan sapmamın vesilesi –masum vesilesi– oldun. Kendime soruyorum: Ben gerçekten 'dünyanın çirkefliklerin-

1. Dağlarda ibadet: Tanrı'ya ibadet edilen Tanrı Dağı (Eski Ahit, "Mısır'dan Çıkış", 4:27; sütunlar: İsrailîlilerin Tanrı'yı unutup puta tapınmaları (Eski Ahit, "Hâkimler", 3:7) kastediliyor. (Ç.N.)

den kurtulduktan sonra tekrar aynı işlere karışıp yenilen' ve son halleri ilk hallerinden beter olan 'yozluğun kölesi' miyim?"¹ Bir elini Tess'in omzuna koyup karşısındakini bir çocuk gibi delice sarsmaya başladı. "Tess, yavrum, hiç olmazsa toplumsal kurtuluş yolundayken karşıma yine sen çıktın! Beni niye ayarttın? Senin o gözlerini ve dudaklarını yeniden görene dek bir erkeğin olabileceği kadar kararlıydım ben. Havva'dan beri seninkiler kadar çıldırtıcı dudaklar mümkün değil görülmemiştir dünyada!" Sesi zayıfladı ve kara gözleriyle ateşli, çapkın bir bakış attı. "Tess, seni baştan çıkarıcı kadın; seni Babil'in melun cadısı! Seni gördüm ve görür görmez direncim kırıldı!"

Tess irkilerek, "Beni tekrar görmeni ben istemedim!" diye karşılık verdi.

"Biliyorum, seni suçlamadığımı söylemiştim. Ama bu durumu değiştirmiyor. O gün çiftlikte gördüğün kötü muameleye tanık olunca seni yasal olarak korumaya hakkım olmadığını ve olamayacağını, o hakka sahip olanınsa seni adeta bütünüyle gözden çıkardığını düşünmek beni neredeyse çıldırttı!"

Tess büyük bir heyecanla, "Onun aleyhinde konuşma! Burada değil!" diye çıkıştı. "Ona saygılı davran; o sana hiçbir zaman haksızlık etmedi! Ah, onun namusunu ve dürüst adını lekeyebilecek bir rezalet çıkmadan karısını rahat bırak!"

D'Urberville tatlı bir rüyadan yeni uyanmış gibi, "Tamam, tamam," dedi. "Panayırdaki o zavallı sarhoş ahmaklara vaaz verme sözümde durmadım; ilk defa böyle bir eşek şakası yapıyorum. Bir ay önce olsa bunun ihti-

1. "Onlara özgürlük vaat ederler, oysa kendileri yozlaşmışlığın kölesidirler. Çünkü insan neye yenilirse onun kölesi olur. Rab ve Kurtarıcı İsa Mesih'i tanımakla dünyanın çirkeflüğünden kurtulduktan sonra yine aynı işlere karışıp yenilirlerse, son durumları ilk durumlarından beter olur." Yeni Ahit, "2. Petrus", 2:19-20. (Y.N.)

mali dahi kanımı dondururdu. Gideceğim... yemin ederim... Ah, gerçekten edebilir miyim... uzak durabilir miyim senden?" Sonra ansızın yine başladı. "Bir kez sarılayım Tessy... bir kez! Eski arkadaşlığımızın hatırına..."

"Ben savunmasızım Alec! Dürüst bir adamın şerefi bana emanet edilmiş... düşün... kendinden utan!"

"Öff! Evet, tamam... tamam!"

D'Urberville gösterdiği zayıflık yüzünden mahcubiyetle dudaklarını sıktı. Gözleri hem dünyevi hem de dinî inançtan aynı derecede yoksundu. Değişiminden bu yana, yüz çizgileri arasında uykuya yatan eski çalkantılı tutkular, Mahşer Günü'ndeymiş gibi dirilip bir araya geliyordu. Kararsızlıkla çekip gitti.

Gerçi d'Urberville bugünkü vaadinde durmamasını, bir müminin yolunu anlık şaşırmasından ibaret gibi göstermişti ama Angel Clare'in fikirlerini yansıtan Tess'in sözleri onu yine de derinden etkilemişti, oradan ayrıldıktan sonra da etkilemeyi sürdürüyordu. Mevcut durumunu korumasının imkânsız olabileceğine ilişkin şimdiye dek hayal edemediği bu ihtimalle uzuvları uyuşmuşçasına yoluna sessizce devam ediyordu. Akılla hiçbir ilgisi olmayan beklenmedik dönüşümü belki de yeni bir heyecan arayan ve annesinin ölümünden geçici bir teessüre kapılan aldırıışsız bir adamın anlık bir kaprisinden başka bir şey değildi.

İçindeki şevk denizine Tess'in bıraktığı mantık damlaları, heyecanını bir miktar soğutup yatıştırmıştı. D'Urberville, onun kocasından aktardığı billurlaşmış sözleri aklında evirip çevirirken içinden, "Bu akıllı adam, Tess'e bunları anlatmakla benim ona dönüşümü kolaylaştıracığını düşünmemiştir herhalde!" diye geçirdi.

Flintcomb-Ash Çiftliği'nde artık son buğdayların harman zamanıydı. Mart sabahı gün ağarırken ortaya çıkan görüntü ender rastlanacak biçimde tarifsizdi, doğuda ufuk hattını gösterecek hiçbir işaret yoktu. Alacakaranlığa karşı, kış havasının yağmuru ve karıyla burada bir başına duran yığının yamuk tepesi gökyüzüne doğru yükseliyordu.

Çalışacakları alana ulaşan Izz Huett ve Tess, başkalarının da geldiğini ancak çıkan hışırtılardan anlayabildi; ışık arttıkça yığının tepesindeki iki adamın gölgesi de onlarınkine eklendi. Adamlar buğday demetlerini aşağı fırlatmadan evvel sazları sıyrıyorlardı. Onlar bunu yaparken Izz ile Tess, açık kahverengi önlüklerinin içindeki öbür kadın işçilerle birlikte titreyerek bekliyorlardı çünkü Çiftçi Groby mümkünse iş gün sonunda bitsin diye onların erkenden burada olmaları için ısrar etmişti. Yığının saçaklarının hemen altında, henüz belli belirsiz görünen, kadınların hizmet etmeye geldikleri –kayışları ve çarkları olan ahşap çerçeveli bir yapı; çalışırken insanların kas ve sinirlerinin dayanma gücü üzerinde despot taleplerde bulunan harman makinesi– kızıl zorba vardı.

Biraz ötede bir başka bulanık cisim daha görünüyordu. Bu seferki siyahtı ve yedeğinde büyük bir güç bulundurduğunu anlatan kesintisiz bir tıslama çıkarıyordu. Bir dişbudak ağacının yanından yükselen uzun baca ve çevreye yayılan sıcaklık, bu küçük dünyadaki hayatın başlıca kaynağı olan makinenin varlığını, pek fazla gün ışığına gerek duymadan açıklamaya yetiyordu. Makinenin yanında is ve kirin cisimleşmiş hali olan boylu boslu, hareketsiz, kara bir varlık –makinist– kömür yığınıyla kendinden geçmişçesine dikiliyordu. Tavrındaki yalnızlık ve

karalığı onu, –hiçbir ortak yanının olmadığı halkı şaşırtıp huzursuz etmek üzere– kendini bu sarı taneli, boz toprağın dumansız berraklığın içinde bulan, Tofet'ten¹ çıkmış bir yaratık gibi gösteriyordu.

Üstelik görünüşü hislerinin yansımasıydı. Zirai coğrafyanın içindeydi ama oraya ait değildi. Tarlaların sakinleri bitkilere, havaya, dona ve güneşe hizmet ederken, o ateşe ve dumana hizmet ediyordu. Wessex yöresinin bu bölümünde buharlı harman makineleri henüz seyyar olduğu için, o da makinesiyle çiftlik çiftlik, ilçe ilçe dolaşıyordu. Kuzeye has, tuhaf bir ağızla konuşuyordu. Düşünceleri kendine, gözü demirden yüküne dönüktü ve çevresinde olup bitenleri neredeyse görmüyor, onlara aldırılmıyor, yerlilerle ancak gerektiği kadar konuşuyordu, kadim bir lanet yüzünden yeraltı tanrısının hizmetine girmiş ve istemediği halde buralara gelmeye mecbur kalmış gibiydi. Araziyle kendi arasındaki yegâne bağ, makinesinin tahrik çarkından buğday yığınının altındaki kırımızı makineye ulaşan uzun kayıştı.

Öbürleri buğday demetlerini sıyırırken, o sabah havasının çevresinde titreştiği sıcak karanlıkta, portatif güç kaynağının yanında kayıtsızca dikiliyordu. Hazırlık işiyle hiçbir ilgisi yoktu. Akkor ateşiyle bekliyordu, buhar basıncı en yüksek seviyedeydi, o uzun kayışı görünmez bir hızla birkaç saniye içinde hareket ettirebiliyordu. Makinenin menzili dışındaki çevrede tahıl da olabilirdi, saman da, kaos da; onun için hepsi birdi. Oranın yerlisi olan aylaklardan biri, adamın ismini soracak olsa kısaca “makinist” diye cevap verirdi.

Buğday demetleri sıyrılan dek gün tamamen ışıdı. Erkekler yerlerini aldı, kadınlar yukarı çıktı ve

1. Hıristiyanlıkta, çocukların ateşte kurban edildiği Kıyım Vadisi olarak geçen puta tapınma yeri. Eski Ahit, “Yeremya”, 7:31-32. (Ç.N.)

böylece iş başladı. Çiftçi Groby –ya da çalışanların ona hitap ettiği üzere “o”– bu faaliyetten önce gelmişti. Tess onun talimatıyla, makineyi besleyen adamın yakınında, platformun üstünde yerini aldı. Yapması gereken, yanında duran Izz Huett tarafından uzatılan demetleri çözmekti; makineyi beslemekle uğraşan adam da onları bir çırpıda ayıran döner çarkın içine atacaktı.

Başta makinelerden nefret edenleri sevindiren bir-iki aksaklık çıktı ama sonrasında işler kısa süre içinde büsbütün düzene girdi. Harman döverin yarım saatliğine durdurulduğu kahvaltı saatine dek çalışma hızla devam etti, yemek sonrası tekrar işe başlandığında çiftliğin tüm ek iş gücü buğday istifinin yanında yükselen saman yığınına düzenleme işine koşuldu. Öğle yemeği alelacele, kimse yerinden ayrılmadan yendi ve aradan geçen birkaç saat onları da akşam yemeğine yaklaştırdı. Amansız çark dönmeye devam ediyor, harman döverin derin uğultusu dönen tel kafesin yakınındaki herkesin iliklerine işliyordu.

Yükselen saman yığınının üstündeki yaşlı erkekler, meşe zeminli ambarlarda kas gücüyle harman dövdükleri eski günlerden, harman savurmaya kadar her şeyin el emeğiyle yapıldığı ve onlara kalırsa, yavaş da olsa daha iyi sonuç alındığı günlerden konuşuyorlardı. Buğday yığınındakiler bile az da olsa konuşuyorlardı ama Tess dahil makinenin başında ter dökenler laflayarak işlerini hafifletebilecek durumda değillerdi. İşin dur durak bilmemesi, Tess’i artık Flintcomb-Ash’e hiç gelmemiş olmayı dileyecek kadar zorluyordu. Buğday yığınındaki kadınlar –özellikle de Marian– arada bir durup mataralarından bira veya soğuk çay içebiliyor, yüzlerini silerken veya üstlerindeki kabukları temizlerken iki-üç dedikodu yapabiliyorlardı. Fakat Tess’in molası yoktu çünkü çark hiç durmadığından onu besleyen adam da duramazdı ve o işini yaptıkça ve Marian onunla yer değiştirmedik-

çe -çiftçi Groby, Marian'ın eli ağır diye buna karşı çıksa da yine de yapıyorlardı- Tess de bağı çözülmüş demetleri ona vermek zorundaydı.

Herhalde ekonomik sebeplerle olacak, bu iş için genelde kadınlar tercih ediliyordu ve Groby, Tess'in bağ çözmede bilek gücüyle hızı en iyi birleştirenlerden biri olduğunu ve epey uzun süre dayandığını düşünüyordu ki haklı olabilirdi. Konuşmayı imkânsız kılan harman makinesinin uğultusu, verilen buğday ne zaman normal miktarın altına düşse delirmiş gibi bir gürültü çıkarıyordu. Tess ve besleyici başlarını döndüremediklerinden, yemek saatinden hemen önce birinin sessizce tarlaya girdiğini ve ikinci bir yığının altında durup olanları, özellikle de Tess'i izlediğini fark etmemişlerdi. Adam modaya uygun desenli, tüvit bir takım giymişti ve elindeki bastonu neşeyle döndürüyordu.

Izz Huett, "Kim bu?" diye sordu Marian'a. Aslında bunu ilk Tess'e sormuştu ama Tess onu duyamıyordu.

Marian, "Herhalde birinin sevgilisi," diye yanıt verdi kısaca.

"Bahse girerim Tess'in peşinde."

"Yok, değil. Son zamanlarda sivil giyimli bir vaiz koşuyordu peşinden, bunun gibi bir züppe değil."

"İyi de bu aynı adam."

"Aynı adam mı? Ama bambaşka görünüyor!"

"Siyah ceketiyle beyaz yakalığını bırakıp sakallarını kesmiş ama onun dışında aynı."

"Sence sahiden o mu? O zaman Tess'e söyleyeyim," dedi Marian.

"Dur. Tess zaten görecektir, karışma."

"Kocasını yurtdışında olmasına ve kendi de bir bakıma dul sayılmasına rağmen, bir vaizin evli bir kadına kur yapması bence hiç doğru değil."

Izz soğukkanlılıkla, "Ona herhangi bir zarar vere-

mez,” dedi. “Batağa saplanmış bir tren ne kadar yerinden oynarsa Tess’in aklı da ona ancak o kadar gider. Tanrı biliyor ya, kendi hayrına olsa bile bir kadını sevdasından ne kur ne vaaz ne de yedi gök gürlemesi¹ vazgeçirebilir.”

Yemek saati geldi ve çark durdu. Tess yerinden ayrılırken, makinenin sarsıntısı yüzünden dizleri öyle fena titriyordu ki neredeyse yürüyemeyecek haldeydi.

Marian, “Benim gibi iki kupa içiversen böyle solgun olmazdın,” dedi. “Yemin ederim ruh gibi görünüyorsun!”

İyi niyetli Marian, fazlasıyla yorgun olan Tess’in ziyaretçisini görünce iştahı kaçabilir diye tam ona yığının ilerisindeki merdivenden inmesini söyleyecekti ki genç adam yaklaşıp başını kaldırdı.

Tess’ten kısacık bir, “Ah!” sesi çıktı. Ve hemen arkasından hemen, “Yemeğimi burada, buğdayların üstünde yiyeceğim,” dedi.

Bazen evlerinden uzakken hepsi bunu yapardı fakat bugün gayet sert bir rüzgâr olduğu için Marian’la ve diğerleri aşağı inip saman yığınının altında oturmayı yeğledi.

Yeni gelen adam, değişen kıyafetine ve görünümüne rağmen sonradan Evanjelist olan Alec d’Urberville’di gerçekten. Daha ilk bakışta, eski *Weltlust*’una² geri döndüğü anlaşıyordu. Üç-dört yaş almış bir erkek olarak elinden geldiğince önceki canlılığına ve lakaytlığına, Tess’in sözde kuzeni ve âşığı olarak onun ilk tanıdığı haline kavuşmuştu. Tess olduğu yerde kalmaya karar vererek, aşağıdakilerin onu göremeyeceği şekilde demetlerin arasına oturmuştu ki çok geçmeden merdivenden ayak sesleri geldi ve hemen arkasından – artık yassı ve dik-

1. “Yedi gök gürlemesi” Mahşer Günü alametlerinden biridir. “Yeni Ahit, “Va-hiy”, 10:2-3. (Ç.N.)

2. (Alm.) Dünya sevgisi. (Ç.N.)

dörtgen bir yüzeye dönüşen- yığının üstünde Alec belirdi. Adam uzun adımlarla buğday demetlerinin arasından geçti ve tek kelime etmeden Tess'in karşısına oturdu.

Tess mütevazı öğününü, yanında getirdiği bir dilim kalın krepî yemeyi sürdürüyordu. Diğer çalışanların hepsi yığının altında, açılmış samanların rahat bir zemin oluşturduğu yerde toplanmıştı.

"Gördüğün gibi yine buradayım," dedi d'Urberville.

Tess, "Beni niye böyle rahatsız ediyorsun?" diye fer-yat etti. Parmak uçlarından bile sitem fıskırıyordu.

"*Ben* mi seni rahatsız ediyorum? Sanırım ben de aynı soruyu sana sorabilirim: Beni niçin rahatsız ediyorsun?"

"Ben seni asla rahatsız etmedim!"

"Öyle mi dersin? Ama ediyorsun! Aklımdan hiç çıkmıyorsun. Az önce yakıcı bir parıltıyla üzerime çevirdiğin bu gözler gece gündüz peşimde! Tess, bana çocuğumuzdan söz ettiğinden beri güçlü, sofu bir akıntı halindeki duygularım sanki birdenbire sana doğru yol buldu ve taşkınca çağıladı. İçimdeki dinî kanal ansızın kurudu ve bunun sebebi sensin!"

Tess sessizce bakıyordu.

"Ne! Vaaz vermeyi tamamen bıraktın mı yani?" diye sordu.

Angel'dan anlık coşkuları küçümseyen modern düşüncenin şüpheciliğini yeterince kapmış olsa da bir kadın olarak yine de biraz şaşırmıştı.

D'Urberville yapmacık bir ciddiyetle sözlerini sürdürdü.

"Tamamen bıraktım. Casterbridge Panayırı'ndaki sarhoşlara seslenmem gereken o günden beri tüm taahhütlerimi bozdum. Kardeşler benim hakkımda ne düşünüyor, artık şeytan bilir. Ha ha! Kardeşler! Şüphesiz benim için dua edip gözyaşı döküyorlar çünkü onlar da

kendilerince iyi kalpli insanlar. Ama bana ne? İnancımı yitirdikten sonra nasıl devam edebilirim? İkiyüzlülüğün dik âlâsı olurdu bu! Küfretmemeyi öğreysinler diye şeytana teslim edilen İmeneyus ve İskender gibi¹ durum aralarında. Benden ne büyük bir intikam aldın Tess! Seni masum görmüş ve kandırmıştım. Dört yılın ardından beni coşkun bir Hristiyan olarak buldun ve sonra, belki de büsbütün mahvıma sebep olmak için, beni etkilemeye başladın! Ama Tess, eskiden hitap ettiğim üzere sevgili kuzenim, bu yalnızca benim konuşma tarzım, bu kadar endişeli görünmene gerek yok. Hâlâ güzel bir yüze ve biçimli bir endama sahip olmaktan başka bir şey yapmadın elbette. Beni fark etmeden önce, seni buğday yığınının üstünde gördüm: Önlük dediğiniz o dar şey hatlarını iyice belirginleştiriyor. Ya o siperlikli bone? Siz, tarlada çalışan kızlar tehlikeden uzak durmak istiyorsanız onları asla takmamalısınız.” Tess’i bir süre sessizce süzdükten sonra alaycı, kısa bir kahkahayla ekledi: “Temsilcisi olduğumu düşündüğüm bekâr havari² böylesine güzel bir yüz tarafından cezbedilmiş olsaydı, o yüzün hatırı için sabanı koyuverirdi muhakkak!”³

Tess itiraz edecek oldu ama bu noktada dili büsbütün tutulmuştu, d’Urberville ona hiç aldırmadan devam etti:

“Eh, zaten senin sunduğun cennet muhtemelen herhangi bir cennet kadar makbuldür. Fakat ciddi konuşmak gerekirse Tess...” D’Urberville yerinden kalktı ve buğday demetlerinin arasında uzanıp dirseğine yaslan-

1. Tanrı’ya küfür ettikleri için Aziz Pavlus tarafından şeytana verilen kişiler. “Küfretmemeyi öğretiler diye onları Şeytan’a teslim ettim.” Yeni Ahit, “1. Timoteos”, 1:20. (Y.N.)

2. Hiç evlenmemiş olan Pavlus kastediliyor. (Ç.N.)

3. “İsa ona, ‘Sabanı tutup da geriye bakan, Tanrı’nın Egemenliği’ne layık değildir,’ dedi.” Yeni Ahit, “Luka”, 9:62. Dinden dönenler için kullanılan ifade. (Ç.N.)

rak genç kadının yanına yaklaştı. “Seni son gördüğüm-den beri, *onun* sana söylediği ve bana anlattığın şeyler hakkında düşünüyorum. Nihayetinde kullanıla kullanıla köhnemiş o eski fikirlerin sahiden de sağduyudan yok-sun olduğu sonucuna vardım. Zavallı Papaz Clare’in coş-kusu beni nasıl bu kadar ateşledi de, onu bile geride bı-rakırcasına, çılgınlar gibi işe koyuldum anlayamıyorum! Adını bana hiç söylemediğin olağanüstü kocanın zekâ-sına dayanarak bana geçen sefer anlattıklarına, dogmasız olduğu söylenen bir ahlak düzenini benimsemeye gelin-ce, onu da hiç mantıklı bulmadım.”

“Dogma olarak nitelediğin şeyi istemiyorsan bile en azından dinin sevgi dolu şefkatine ve saflığına sahip ola-bilirsin.”

“Yo, hayır! Ben öyle bir adam değilim! Kimse çıkıp da bana, ‘Şunu yaparsan ölümden sonra senin yararına olur, bunu yaparsan da kötü olur,’ demezse ben o işe ısınmam. Canı cehenneme! Sorumluluk duyacak kimse yoksa yaptıklarımın ve hissettiklerimden kendimi so-rumlu tutamam! Ve senin yerinde olsam canım, ben de kendimi sorumlu hissetmezdim!”

Tess onu mantıkla ikna etmeye, kalın kafasında bu iki konuyu, insanlığın eski dönemlerinde birbirinden apayrı olan tanrıbilim ve ahlakbilimi karıştırdığını ona anlatmaya çalıştı. Fakat hem Angel Clare’in ketumluğu hem de aldığı eğitimin yetersizliği ve akıldan çok duygu-lara eğilimli olması yüzünden arkasını getiremedi.

D’Urberville, “Neyse işte,” diye sözünü sürdürdü. “Sonuç olarak eski günlerdeki gibi karşıdayım sevgi-lim!”

Tess, “Eskisi günlerdeki gibi değil... asla eskisi gibi olamaz... artık durum farklı!” diye üsteledi. “Hem ara-mızda hiçbir zaman sıcaklık olmadı ki! Ah, benimle böy-le konuşacaksan niye inancına sadık kalmadın?”

“Çünkü onu benden sen aldın; günahı da artık senin güzel boynuna olsun! Kocan kendi fikirlerinin ona nasıl geri döneceğini düşünmemiştir herhalde, ha ha! Ne olursa olsun, beni dinimden döndürmene nasıl sevdiğimi sana anlatamam! Tess, şimdi sana her zamankinden de çok deli oluyorum ve diğer yandan da acıyorum. Çünkü her ne kadar ketum olsan da durumunu hiç iyi görmüyorum; seni el üstünde tutması gereken kişi tarafından ihmal ediliyorsun.”

Tess’in lokması boğazında kalmış ve dudakları kuru-muştu, neredeyse boğulacaktı. Buğday yığınının altındaki çalışanların sesleri ve kahkahaları ona yüzlerce metre uzaktan geliyordu sanki.

“Bana zulmediyorsun!” dedi. “Senin için önemliysem benimle nasıl böyle konuşabiliyorsun, nasıl?”

D’Urberville hafiften irkilerek, “Doğru, doğru,” dedi. “Yaptıklarım için seni suçlamaya gelmedim. Böyle çalışmanı istemediğimi ve sırf seni görmeye geldiğimi söylemek için buradayım Tess. Bir kocan olduğunu söylüyorsun ki o ben değilim. Evet belki vardır ama onu hiç görmedim ve bana adını bile söylemedin, doğrusunu istersen bana tamamen mitolojik bir kişilik gibi geliyor. Ama bir kocan varsa bile sanırım sana ondan daha yakıным. Her halükârda seni sıkıntılarından kurtarmaya çalışan benim, onun böyle bir çabası yok! Tanrı onun görünmez yüzünü kutsasın! Yavuz Peygamber Hoşea’nın sözleri geliyor aklıma. Biliyor musun onları Tess? ‘Kadın oynaşlarının ardına düşecek ama onlara erişemeyecek, onları arayacak ama bulamayacak ve o zaman, “İlk kocama döneyim,” diyecek. “Çünkü o zamanki halim şimdikinden iyiydi!”’¹ Arabam tepenin hemen aşağısında bekliyor Tess, benim arabam

1. Eski Ahit, “Hoşea”, 2:7’de sadakatiyle bilinen Hoşea’nın ona sadık kalmayan karısı hakkında söylediği sözler. (Ç.N.)

bir tanem onunki değil! Hikâyenin gerisini sen de biliyorsun.”

Bu arada yüzü gitgide kızaran Tess yine de karşılık vermedi.

Kolunu onun beline doğru uzatan d’Urberville, “Dinden dönmemin sebebi sensin,” dedi. “Bunu niçin benimle paylaşıp kocam dediğin o katırı temelli terk et-meyesin?”

Tess yemeğini yemek için çıkardığı, kucağında du-ran deri eldivenlerinden birini ucundan tutup bir anda, herhangi bir uyarıda bulunmaksızın Alec’in yüzünün ortasına indirdi. Bir savaştıninki gibi ağır ve kalın olan eldiven doğrudan d’Urberville’in ağzına çarptı. Hayal gücü geniş biri, bu hareketi Tess’in silahlı atalarının sıkça başvurduğu bir numaranın yeniden ortaya çıkışı olarak yorumlayabilirdi belki. Yatar vaziyetteki Alec hiddetle yerinden doğruldu. Eldivenin indiği yerde bir kızılık be-lirdi ve çok geçmeden ağzından samanın üstüne kan damlamaya başladı. Fakat adam kendini çabucak topar-layıp sakinleşti ve cebinden soğukkanlılıkla bir mendil çıkarıp kanayan dudaklarını sildi.

Yerinden fırlamış olan Tess de tekrar oturdu.

Boynu koparılmadan önce avcısına umutsuzca mey-dan okuyarak bakan bir serçe gibi gözlerini d’Urberville’e çevirdi. “Şimdi beni cezalandır!” dedi. “Kırbaçla, ez, aş-a-ğidakilere aldırmana gerek yok! Bağırmam. İnsan bir kere kurban olmayagörsün, artık hep kurbandır; dünya-nın kanunu bu!”

D’Urberville sakince, “Hayır, Tess, hayır,” dedi. “Bu-nu tümüyle hoş görebilirim. Ama bana haksızlık ederek unuttuğun bir şey var ki, benim için durumu imkânsız kılmamış olsaydın seninle evlenecektim. Senden açık karım olmanı istemedim mi, ha? Söyle bana.”

“İstedin.”

“Sen de olamayacağını söyledin. Ama şunu unutma!” Samimiyetle yaptığı teklifi ve az önce gördüğü nankörlüğü hatırladıkça sesi sertleşen d’Urberville, Tess’in yanına gelip onu sarsarak omuzlarından tuttu. “Şunu unutma ki küçükhanım, bir zamanlar sana sahip olmuştum! Yeniden olacağım. Sen ancak benim karım olabilirsin!”

Aşağıda çalışanlar hareketlenmeye başlıyordu.

D’Urberville, Tess’i bıraktı. “Tartışmamız burada bitsin. Şimdi gidiyorum ama akşamüstü cevabını almak için tekrar geleceğim. Sen beni daha tanımıyorsun! Ama ben seni tanıyorum.”

Sersemi dönmüş gibi kalakalan Tess ağzını açmadı. D’Urberville buğday demetlerinin üstünden geçerek gitti. O merdivenden inerken, aşağıdaki işçiler içtikleri biranın midelerine çökmesi için doğrulmuş kollarını geri-yorlardı. Sonra harman makinesi çalışmaya başladı; buğday saplarının yinelenen hışırtılarıyla Tess uğultulu çarkın yanında yerini aldı ve bir rüyadaymış gibi, sonu gelmeyen demetleri art arda çözmeye girişti.

48

Öğleden sonra, çiftçi Groby buğday yığınının o akşam bitirmeleri gerektiğini ve gece ay ışığı olacağı için çalışabileceklerini, makineli adamın yarın bir başka çiftliğe gideceğini söyledi. Dolayısıyla uğultular, vınlamalar ve hışırtılar daha az aralıklarla devam etti.

Tess ancak saat üç civarındaki atıştırma saatinde gözlerini kaldırıp etrafına şöyle bir bakabildi. Alec d’Urberville’in geri geldiğini ve kapının oradaki çitin altında dikildiğini görünce şaşırmadı. Adam Tess’in başını kaldırdığını

fark edince ona medenice el salladı ve bir öpücük yolla-
mayı da ihmal etmedi. Demek kavga sona ermişti. Tess
gözlerini yeniden indirdi ve bir daha onun tarafına doğru
bakmamaya dikkat etti.

Gün böylece uzayıp gitti. Buğday yığını eriyor, sa-
man yığını yükseliyor ve tahıl dolu çuvallar arabayla taşı-
nıp götürülüyordu. Saat altıda buğday yığını yerden
omuz yüksekliğindeydi. Fakat harman edilmeyi bekleyen
demetler, erkek işçinin ve Tess'in –ki bağların çoğu onun
genç ellerinden geçmişti– beslediği doymak bilmez ma-
kine tarafından yutulan inanılmaz miktara rağmen hâlâ
çok fazla görünüyordu. Sabah yerinde yeller esen dev sa-
man yığınıysa o uğultulu, kızıl oburun dışkısını andırı-
yordu. Bulutlu günün ardından, batı göğünde birdenbire
hiddetli bir ışık –vahşi mart ayında bir günbatımının su-
nabileceği en iyi görüntü– belirdi ve çalışanların yorgun,
terli suratlarını ve kadınların donuk alevler gibi vücutla-
rına yapışmış giysilerini bakır rengine boyadı.

Hızla soluyan bir sızı buğday yığınına delip geçti.
Makineyi besleyen adam yorulmuştu, Tess onun ense
kökünün kir ve saman parçalarıyla kaplı olduğunu göre-
biliyordu. Kızarıp terleyen yüzüyle, buğday tozuna bu-
lanmış –beyaz bonesi de aynı tozla kararmış– vaziyette
kendi de hâlâ yerini koruyordu. Makinenin üstünde du-
ran ve bu yüzden bedeni sarsılan tek kadın oydu. Yığının
erimesiyle Marian ve Izz'den ayrı düşmüş, daha önce
yaptıkları gibi yer değiştiremez olmuşlardı. Vücutunda-
ki her bir sinirin katıldığı şu kesintisiz titreşim onu afal-
latmış ve kollarının, bilincinden bağımsız hareket ettiği
bir hayal âlemine sürüklemişti. Artık nerede olduğunu
bilmediği gibi, ona aşağıdan saçının çözüldüğünü söyle-
yen Izz Huett'ı da duymuyordu.

En zinde olanların bile gözleri giderek fal taşı gibi
açılmış, hortlağa dönüşmüştü. Tess her başını kaldırdığın-

da büyümeye devam eden devasa saman yığının ve onun üzerinde gri kuzey göğüne karşı çalışan gömlekli adamları; önünde de Yakup'un merdiveni gibi¹ yokuş yukarı akan sarı bir ırmağı andıran ve yükünü yığının tepesine tükürürcesine boşaltan uzun, kırmızı kaldıracı görüyordu.

Alec d'Urberville'in hâlâ orada bir yerde beklediğini, belli bir noktadan kendisini izlediğini biliyor ama nerede olduğunu kestiremiyordu. Gerçi adamın bahanesi hazırды; buğday yığınının son demetlerine yaklaşıldığında her zaman küçük bir sıçan avı yaşanırdı ve harman dövmekle ilgisi olmayan kişiler de –teriyer köpekleri ve alaycı pipolarıyla kibar beylerden sopalı ve taşlı kabada-yılara kadar her çeşit insan– bazen bu gösteri için olay mahalline gelirdi.

Fakat dipteki canlı sıçan katmanına erişebilmeleri için bir saatlik iş daha vardı. Akşamın aydınlığı Abbot's-Cernel yakınındaki Giant Hill yönünde solarken, mevsimin beyaz yüzlü ayı diğer yanda bulunan Middleton Abbey ve Shottsford tarafındaki ufuktan yükselmeye başlamıştı. Marian son bir-iki saattir Tess'le konuşacak kadar yanına yaklaşmadığı onun için endişeleniyordu. Diğer kadınlar bira içerek güçlerini korurken, Tess'in çocukluğunun geçtiği evde tanık olduğu şeyler yüzünden içkiden çekindiğini biliyordu. Fakat arkadaşı hâlâ dayanıyordu, işini yapamazsa buradan gitmesi gerekecekti ve bir-iki ay önce metanetle, hatta olumlu bir şey olarak karşılayacağı bu ihtimal, d'Urberville'in etrafta dolanmaya başlamasıyla artık onu dehşete düşürüyordu.

Buğday demetlerini hazırlayıp makineyi besleyenlerin çalıştığı yığın o kadar alçalmıştı ki yerdeki insanlar

1. "Düşte yeryüzüne bir merdiven dikildiğini, başının göklere eriştiğini gördü. Tanrı'nın melekleri merdivenden çıkıp iniyorlardı." Eski Ahit, "Yaratılış", 28:12. (Ç.N.)

şimdi onlarla konuşabiliyordu. Çiftçi Groby, Tess'in yanına geldi ve onu şaşırtarak, arkadaşının yanına gitmek isterse gidebileceğini, yerini alması için bir başkasını gönderebileceğini söyledi. Söz konusu "arkadaş"ın d'Urberville olduğunu anlayan Tess, bu imtiyazın o arkadaşın ya da düşmanın isteği üzerine verildiğini de kestirebiliyordu. Bu yüzden teklifi reddedip yorgun argın çalışmayı sürdürdü.

Nihayet sıçan yakalama faslı geldi ve av başladı. Buğday yığınının erimesiyle dibe yönelen ve artık yerde olan hayvanlar son sığınaklarının açığa çıkmasıyla açık arazide dört bir yana kaçışmaya başladı. O sırada çakırkeyif Marian bir çığlık kopardı. Farelerden biri etekliğinin içine girmişti. Diğer kadınlar, bu korkunç akıbeti uğramamak için eteklerini toplayarak veya yüksek bir yere çıkarak kendilerini korumaya çalıştı. Sıçan sonunda girdiği yerden çıktı ve köpek havlamaları, erkek haykırıışları, kadın çığlıkları, küfürler ve tepinmelerin keşmekeşi içinde Tess son bağı çözdü. Çark yavaşladı, vınlama durdu, o da makineden yere indi.

Sıçan avını izlemekle yetinen âşığı hemen onun yanında bitti.

"Seni tokatlayıp aşağıladım ama ne fayda!" diye söylendi fısıltıyla. O kadar yorgundu ki yüksek sesle konuşmaya mecali yoktu.

D'Urberville, Trantridge günlerindeki o ayartıcı sesiyle, "Söylediğin veya yaptığın herhangi bir şeye alınmak için cidden aptal olmam gerekir," dedi. "O küçük eller ve ayaklar nasıl da titriyor! Yaralı bir buzağı kadar zayıfsın, bunu sen de biliyorsun. Oysa ben geldikten sonra bunların hiçbirini yapmana gerek yoktu. Nasıl bu kadar inatçı olabiliyorsun? Neyse, çiftçiye harman makinesinde kadınları çalıştırmaya hakkının olmadığını söyledim. Bu iş kadınlara uygun değil; daha iyi çiftliklerde

bundan vazgeçildiğini o da çok iyi biliyor. Evine kadar seninle yürüyeyim.”

Tess bitkin adımlarla, “Pekâlâ,” dedi. “Madem istiyorsun yürü! Durumumu bilmeden benimle evlenmek için geldiğini unutmadım. Belki de – belki de eskisine göre biraz daha iyi ve nazik birisin. İyi niyetle yaptığın her şey için minnettarım; başka bir niyetle yaptığın her şey içinse kızgınım. Bazen amacının ne olduğunu anlayamıyorum.”

“Eski ilişkimize meşruiyet kazandıramasam da en azından sana yardım edebilirim. Ve bunu yaparken, senin duygularına çok daha fazla saygı göstereceğim. Yaşadığım dinî çılgınlık ya da her neyse, geçti. Fakat içimdeki iyi niyeti biraz korudum, yani umarım öyledir. Şimdi Tess, bir erkekle bir kadın arasında şefkatin gücü adına ne varsa, bana güven! Senin ve aileni mevcut sıkıntılardan kurtarmaya yetecek çok param var. Onların hepsini rahata kavuşturabilirim, yeter ki bana güven.”

Tess aceleyle, “Son zamanlarda onları gördün mü?” diye sordu.

“Gördüm. Nerede olduğunu bilmiyorlardı. Seni burada tesadüf eseri buldum.”

Tess geçici yuvası olan köy evinin önünde duraklar-ken, bahçe çitinin sürgünleri arasındaki yorgun yüzüne soğuk ay ışığı vuruyordu, d’Urberville de onunla birlikte durmuştu.

“Küçük kardeşlerimin adını ağzına alma, beni daha da üzme! Onlara yardım etmek istiyorsan –Tanrı biliyor ya, buna ihtiyaçları var– bunu bana söylemeden yap,” dedi. Sonra da, “Yok hayır, hayır!” diye bağırdı. “Senden hiçbir şey almayacağım; ne onlar için ne kendim için!”

Ev halkıyla birlikte yaşadığı ve içeride mahremiyet olmadığı için d’Urberville ona daha fazla eşlik etmedi. Tess içeri girer girmez kendini banyoya attı ve aileyle

birlikte akşam yemeğini yedikten sonra duvarın dibindeki masaya çekilip düşüncelere daldı. Ardından kendi küçük lambasının ışığında tutkulu bir ruh haliyle yazmaya başladı:

Sevgili kocam,

İzin ver de sana böyle hitap edeyim, benim gibi değersiz bir eşi düşünmek seni kızdırsa bile bunu yapmak zorundayım. Sana sıkıntımı haykırmak zorundayım çünkü senden başka kimsem yok! Aklımın çelinmesine karşı o kadar savunmasızım ki Angel. Kim olduğunu söylemeye çekiniyorum ve zaten bu konu hakkında yazmak da istemiyorum. Fakat sana asla hayal edemeyeceğin şekilde tutunuyorum! Korkunç bir şey yaşamadan önce hemen bana gelemiz misin? Ah, çok uzakta olduğun için gelemeyeceğini biliyorum! Fakat çabucak gelmezsen veya yanına gelmemi söylemezsen herhalde öleceğim. Bana verdiğin cezayı hak ettim, hem de fazlasıyla hak ettim, biliyorum ve bana kızmakta haklısın. Yine de lütfen, lütfen, doğru olanı yapmak yerine, hak etmesem bile bana biraz şefkat göstersen ve yanıma gelsen olmaz mı Angel! Bir gelsen, kollarında can verebilirim! Yeter ki beni bağışla, kollarında seve seve ölüyorum!

Angel, ben sadece senin için yaşıyorum. Seni uzaklara gittiğin için suçlayamayacak kadar çok seviyorum ve bir çiftlik bulmak zorunda olduğunu da biliyorum. Sana iğneleyici veya acı bir söz edeceğimi düşünme. Bana geri dön yeter. Sensiz yalnızım sevgilim, yapayalnızım! Çalışmak zorunda olmaya aldırmıyorum: Bana bir satır yazıp, "Yakında geliyorum," desen dayanarım Angel, dünyalar benim olur!

Evlendiğimizden beri zihnen ve fiziken sana sadık olmak benim için öyle bir inanç meselesi halini aldı ki bir erkek ben farkına varmadan bana iltifat etse, bunu bile sana haksızlık olarak yorumluyorum. Mandıradayken hissettiklerinin zerresi

bile kalmadı mı içinde? Eğer kaldıysa benden nasıl uzak durabiliyorsun? Ben senin âşık olduğun kadını Angel, evet aynıyım, hiç görmediğin halde nefret ettiğin kişi değil! Seninle tanıştıktan sonra geçmiş benim için sadece bir hiçti. Senden aldığım yeni yaşamla dolup bambaşka bir kadına dönüştüm ben. Eski halimle nasıl bir ilgilim olabilirdi? Bunu nasıl göremezsin? Sevgilim, biraz daha mağrur olsan ve bende yarattığın değişimi görecektir kadar kendine inansan, belki bana, zavallı karına dönmeye ikna olabilirdin.

Beni her zaman seveceğine güvenip mutlu olmakla ne büyük aptallık etmişim! Benim gibi bir zavallının bu kadar kısmetli olamayacağını bilmeliydim. Fakat yalnızca geçmiş değil, şu anki durum da beni çok üzüyor. Düşün; seni hiç ama hiç görememenin kalbimi nasıl yaraladığını düşün! Ah, senin güzel kalbini, benim günün her saati sızlayan kalbim gibi, bir dakikacık olsun sızlatabilsem, o zaman belki şu zavallı, yalnız karına acıyabilirdin.

İnsanlar benim hâlâ güzel olduğumu söylüyor Angel (doğrusunu istersen “alımlı” kelimesini kullanıyorlar). Belki de öyledir. Ama güzelliğime değer vermiyorum. Ben ancak sana ait olduğu için güzel olmak istiyorum sevgilim, sana hiç olmazsa bu yanımla layık olmak istiyorum. Görünüşüm yüzünden canımı sıkan olaylar yaşadığım için yüzümü örtülere sardım. Ah Angel, bunları kendimi beğendiğim için değil –gelsen bundan şüphelenmez– yalnızca bana gelesin diye söylüyorum!

Eğer gerçekten bana gelemeyeceksen, o zaman bırak ben sana geleyim! Dediğim gibi sıkıntıdayım, yapmak istemediğim şeyleri yapmak zorunda kalacak kadar dardayım. Bir santim bile geri adım atmam mümkün değil ama kazayla başıma bir şeyler gelmesinden çekiniyorum ve yaptığım ilk hatadan dolayı savunmasızım. Beni çok mutsuz ettiği için bu konuda daha fazlasını söyleyemeyeceğim. Fakat korkunç bir kapa-

na kısıldığım için, yıkılırsam ilk halimden de kötü bir duruma düşerim. Tanrım, bunu düşünmek bile istemiyorum! İzin ver, hemen sana geleyim ya da sen bana gel!

Karın olamayacaksam, hizmetçin olarak yaşamaya da razıyım, hatta bu beni mutlu eder; yeter ki yanında olayım, biraz olsun seni göreyim ve senin benim olduğunun hayalini kurayım.

Gün ışığının bana gösterebileceği hiçbir şey yok çünkü burada değilsin; tarlalardaki ekin kargalarını ve sığırcıkları görmek istemiyorum çünkü onları izlerken senin yanımda olduğun günleri özleyip kedere boğuluyorum. Gökte, yerde veya yerin altında tek bir isteğim var, o da sana kavuşmak sevgilim! Dön bana... dön bana ve beni tehdit eden şeyden kurtar!

Kalbi kırık ve sadık karın
Tess

49

Tess'in dokunaklı mektubu batıdaki –havanın yumuşak, toprağın bereketli olduğu, Flintcomb-Ash'teki tarımsal faaliyetle karşılaştırıldığında mahsulün az bir destek dışında çaba istemediği, insanların Tess'e çok farklı geldiği (halbuki aynı sayılırdı) o vadideki– papaz evinin kahvaltı masasına usulünce ulaştı. Angel, Tess'in yanına çıkıp gelmesini önlemek amacıyla kendisine babası aracılığıyla haber göndermesini istemişti; buruk bir yürekle toprağını işlemeye gittiği ülkedeki adres değişikliklerini de babasına sürekli bildirmişti.

Zarfı okuyan yaşlı Mr. Clare, “Angel bize yapmayı umduğunu söylediği gibi, önümüzdeki ayın sonunda Rio’dan ayrılıp evini ziyaret etmeyi düşünüyorsa bu sayede planlarını öne çekebilir çünkü sanırım bu mektup karısından gelmiş,” dedi. Gelininin düşüncesi üzerine derin bir nefes aldı ve mektup acilen Angel’a iletilmek üzere yönlendirildi.

Mrs. Clare, “Canım oğlum, umarım evine sağ salim döner,” diye mırıldandı. “Ruhumu teslim edeceğim güne dek ona haksızlık edildiğini düşüneceğim. İnanç eksikliğine rağmen onu Cambridge’e göndermeli ve ona abile-riyle aynı şansı vermeliydin. Doğru etki altında yanlış fikirleri geride bırakır ve her şeye rağmen belki de kendini dine adardı. Kilise mensubu olsun ya da olmasın, ona daha adil davranılmış olurdu.”

Mrs. Clare’in, oğullarıyla ilgili serzenişte bulunarak kocasını huzursuz ettiği tek konu buydu. Onu da nadiren dile getirirdi çünkü dindar olduğu kadar da anlayışlıydı ve küçük oğluna adil davranmadığına ilişkin Mr. Clare’in de aklında şüpheler olduğunu, adamın buna üzüldüğünü biliyordu. Geceleri sık sık uykusunun kaçtığını ve boğuk iç çekişlerle Angel’a dua ettiğini duyuyordu. Fakat ödünsüz bir Evanjelik olarak şimdi bile küçük oğluna, yani bir imansıza, öbürlerine sağladığı akademik imkânların –tebliği hem kendi hayatının hem de birer din adamı olan büyük oğullarının misyonu ve arzusu haline getirdiği akidelerin –pek ihtimal vermese bile– yalanlanmasına alet edilebilecek imkânların– aynısını sağlamayarak hata ettiğine inanmıyordu. Bir eliyle inançlı iki oğluna destek verirken, öbürüyle inançsız olanı aynı yapay araçlarla yüceltmek, ona göre hem inandıklarıyla hem konumuyla hem de umutlarıyla çelişirdi. Fakat bu durum, ismini şaşırmış olan Angel’ı sevmediği ve kurbanlık İshak’ı dağa

çıkarkirken içten içe İbrahim'in¹ duymuş olabileceği üzüntüyü hissetmediği anlamına gelmiyordu. Hatta içinde sessizce, kendiliğinden canlanan pişmanlıklar karısının dillendirdiği sitemli sözlerden çok daha acıydı.

Bu talihsiz evlilik için kendilerini suçluyorlardı. Angel çiftçiliğe yönelmeseydi, tarım işçisi kızlarla da tanışmamış olurdu. Onu karısından tam olarak neyin ayırdığını ve bu ayrılığın ne zaman gerçekleştiğini bilmiyorlardı. Başta bunun herhalde ciddi bir tiksintiden kaynaklanmış olduğunu düşünmüşlerdi. Fakat Angel sonraki mektuplarında eve gelip karısını yanında götürme niyetinden bahsetmişti, bu sözlerin üzerine ayrılıklarının esasen kalıcı olmayabileceği umudu doğmuştu. Angel onlara karısının ailesinin yanında olduğunu söylemiş, ne olup bittiğinden bihaber yaşlı çift de nasıl düzelteceklerini bilmedikleri bir duruma müdahale etmemenin daha iyi olacağına kanaat getirmişti.

Tess'in mektubunun asıl muhatabı olan gözler ise o sırada, Güney Amerika kıtasının iç kesimlerinden kıyıya doğru onu taşıyan bir katırın sırtından, ucsuz bucaksız bir coğrafyaya bakıyordu. Bu yabancı ülkede deneyimledikleri pek iç açıcı olmamıştı. Geldikten kısa süre sonra tutulduğu ağır hastalık yakasını hâlâ tam olarak bırakmamıştı. O yüzden, burada çiftçilik yapma umudundan yavaş yavaş tümüyle vazgeçmenin eşiğindeydi ama kesin bir karara varmadığı için bu değişikliği henüz annesiyle babasına bildirmemişti.

Kolay gelir tasvirlerine aldanarak onun ardı sıra kalabalık gruplar halinde ülkeye gelen tarım işçileri hastalanmış, ölmüş, ziyan olmuşlardı. Angel İngiltere'deki çiftlik-

1. Eski ve Yeni Ahit'te, İbrahim'in Tanrı'nın emriyle İsmail'i değil, İshak'ı kurban etmeye yeltendiğine inanılır. Adı İngilizcede "melek" anlamına gelen Angel'in bir inançsız olarak kendi ismiyle çeliştiği kastediliyor. (Ç.N.)

lerden gelen annelerin kucaklarında bebekleriyle yorgun argın yürüdüklerini ve ateşler içinde kıvranan yavruların can verdiklerini görmüştü. Anneler çıplak elleriyle yumuşak toprağı kazmış, bebeklerini yine kendi elleriyle gömmüş, bir damla gözyaşı döktükten sonra tekrar yorgun argın yürümeye devam etmişlerdi.

Aslında Angel'ın niyeti Brezilya'ya değil, kendi ülkesinin kuzeyine veya doğusuna yerleşmektir. Çaresizlik içinde buraya gelmiş ve o sıra İngiliz çiftçiler arasında rağbet gören Brezilya sevdası, tesadüf eseri onun kendi geçmişinden kaçma arzusuyla örtüşmüştü.

Bu zaman zarfı içinde zihnen on yıldan fazla yaşlanmıştı. Şimdi onu hayata bağlayan şey yaşamın güzelliğinden çok dokunaklılığıydı. Eski mistisizm öğretilerini reddedeli çok olmuştu, şimdi de ahlaka biçilen değerleri reddetmeye girişmişti. Tüm bunların yeniden düzenlenmeye ihtiyacı olduğunu düşünüyordu. Ahlaklı erkek kimdi? Daha doğrusu, ahlaklı kadın kimdi? Bir insanın güzelliği veya çirkinliği salt kazanımlarında değil, niyetlerinde ve itkilerinde; gerçek öyküsü ise yaptıklarında değil, istemlerinde yatıyordu.

O halde Tess'i nasıl değerlendirmek gerekirdi?

Karısına bu açıdan bakınca, verdiği aceleci karardan duyduğu pişmanlık onu bunaltmaya başlamıştı. Onu temelli mi reddetmişti, yoksa etmemiş miydi? Ona ebediyen sırt çevireceğini söylemiyordu artık ama onu kabul etmeye hazır da değildi.

Angel'ın Tess'in hatırasına duyduğu sevgi, onun Flintcomb-Ash'te bulunduğu sıra, yani içinde bulunduğu koşulları veya duyguları hakkında kocasına iki kelime yazabileceğini hissetmesinden de önce canlanmaya başlamıştı. Angel akli hayli karışmıştı ve bu karışıklığın içinde, karısının ona niye hiçbir haber göndermediğini sormayı akıl edemiyordu. Böylece Tess'in uysal sessizliğini

yanlış yorumladı. Gerçekten anlayabilseydi, o sessizlik neler neler söylüyordu oysa! Tess aslında onun verdiği ve sonra da unuttuğu talimatlara harfiyen uymuş, doğuştan gelen cesaretine rağmen kendi hakkını savunmayarak kocasının yargılarını her bakımdan doğru kabul etmiş ve ona sessizce boyun eğmişti.

Ülkenin iç kesimlerinde katırlarla yapılan yolculukta Angel'ın yanında bir adam daha vardı. O da bir İngiliz'di ve adanın başka bir yerinden olmakla beraber aynı maksatla Brezilya'ya gelmişti. İki de ruhsal bunalım içindeydi ve memleketteki meseleleri konuşuyorlardı. Güven, güveni doğurur. İki yolda ilerlerlerken, erkeklerin bilhassa uzak diyarlarda gösterdiği bu ilginç eğilimle, hayatlarına dair kendi arkadaşlarına hiçbir zaman açıklamayacakları ayrıntıları yabancılara anlatma eğilimiyle Angel, bu adama evliliğinin hazin gerçeklerini itiraf etti.

Adam Angel'dan çok daha fazla ülke görmüş ve çok daha fazla yabancı insan tanımıştı. Onun kozmopolit fikrine göre, toplumsal kurallara ters düşen bu gibi sapmalar aile yaşantısı içinde büyük bir mesele sayılsa da aslında yerküredeki vadi ve dağ zincirlerini andıran iniş çıkışlardan ibaretti. Konuyu Angel'dan bambaşka bir açıdan gören adam için mühim olan Tess'in eskiden nasıl biri olduğu değil, bundan sonra nasıl biri olacağıydı. Angel'a, ondan uzaklaşmakla büyük hata yaptığını açıkça söyledi.

Ertesi gün gök gürültülü bir fırtınada iliklerine kadar ıslandılar. Angel'ın yol arkadaşı ateşlenerek yatağa düştü ve haftanın bitiminde öldü. Angel onu gömmek için birkaç saat bekledikten sonra yoluna devam etti.

Alelâde ismi dışında hakkında hiç ama hiçbir şey bilmediği bu ufku geniş yabancının ayaküstü söylediği sözler onun ölümüyle yücelik kazandı ve Angel'ı filozof-

ların akıl süzgecinden geçirilmiş ahlak görüşlerinden daha fazla etkiledi. Kendi dar fikirliliğini, onun fikirleriyle karşılaştırdınca utandı. Tutarsızlıkları bir sel olup üzerine aktı. Hıristiyanlık pahasına, ısrarla Yunan paganizmini savunmuştu; oysa o uygarlıkta gayrimeşru teslimiyet kesin bir itibarsızlık anlamına gelmiyordu. Miras aldığı mistik inançla, bir kadının el değmemiş olmamasını tiksintiyle karşılamıştı ama Tess de başkası tarafından kandırıldığı için mevcut durumu hiç olmazsa tekrar gözden geçirebilirdi. İçine bir pişmanlık sancısı saplandı. Hafızasından hiçbir zaman tam olarak silinmeyen Izz Huett'in sözleri aklına geldi. Ona kendisini sevip sevmediğini sormuş, o da olumlu cevap vermişti. Peki Tess'ten daha mı çok seviyordu? Izz hayır demişti. Tess, Angel için canını verirdi ve Izz bundan daha fazlasını yapamazdı.

Angel nikâh günü Tess'in nasıl görüldüğünü düşündü. Gözleriyle onu nasıl da süzüyor, ağzından çıkanlara nasıl da Tanrı sözü gibi tutunuyordu! Şömine başındaki o korkunç akşam, saf yüreğini kocasına açarken yüzü alevlerin ışığında nasıl da acıklı görünmüş; onu sevgisinden ve himayesinden mahrum bırakabileceğine inanmakta nasıl da zorlanmıştı!

Böylece Angel onu eleştirmeyi bırakıp savunmaya geçti. Kendisine onun hakkında kötümser şeyler söylemişti oysa hiç kimse daima kötümser olmayı sürdüremez, dolayısıyla Angel sözlerini geri aldı. Somut yaşantıları hiçe sayıp genel ilkelerin etkisi altında kalarak o sözleri söyleme hatasına düşmüştü.

Fakat muhakeme dediğimiz şey bir bakıma köhne miştir; âşık ve kocalar bu yoldan daha önce birçok defa geçmiştir. Angel ona karşı katı davranmıştı; hiç şüphe yok. Erkekler sevdikleri veya bir zamanlar sevdikleri kadınlara karşı çoğu zaman katıdır; kadınlar da erkeklere karşı öyledir. Fakat bu katılık, içinde büyüdükleri evrensel katılıkla

–mizaca karşı konumun, amaçlara karşı araçların, geçmişe karşı bugünün, bugüne karşı geleceğin katılığıyla– karşılaştırıldığında aslında şefkatin ta kendisidir.

Harcanıp tükenmiş bir güç olarak küçümsediği Tess’in ailesinin tarihî önemi –d’Urberville’lerin nüfuzlu soyağacı– şimdi Angel’in duygularını okşuyordu. Böyle şeylerin politik değeriyle imgesel değeri arasındaki farkı niçin idrak edememişti? İmgesel yönüyle, Tess’in bir d’Urberville oluşu geniş boyutlu bir olguydu; ekonomik bakımından değersiz olmasına rağmen hayalperestler, yükselişler ve düşüşler üzerine çalışan ahlakçılar için son derece yararlı bir bulguydu. Kısa sürede içinde unutulacak bir gerçektir. Zavallı Tess’in kanındaki ve adındaki o soyluluk parçası, Kingsbere’deki mermer anıtlar ve kurşun kaplı tabutlar içindeki iskeletlerle olan kalıtsal bağı yakında karanlığa karışacaktı. Zaman kendi serüvenlerini işte böyle acımasızca yok eder. Tess’in yüzünü tekrar tekrar zihninde canlandıran Angel şimdi orada, sülalenin büyük kadınlarını onurlandırmış olması gereken asalet pırıltısını görebildiğini düşündü ve bu görüntü karşısında, daha önce hissetmiş olduğu ve ardında bir bulantı hissi bırakan enerji damarlarına yayıldı.

Lekeli geçmişine rağmen Tess’te, hemcinslerinin saflığından daha kıymetli bir yan vardı. “Efrayim’in bağ bozumundan arta kalan üzümler, Aviezer’in bütün bağ bozumu ürününden daha iyi değil miydi?”¹

Böyle konuşuyordu yeniden canlanan aşk. Ve Tess’in sadakatle içini döktüğü –Mr. Clare tarafından tam o sırada iletilen ama Angel’in ülkenin uzak iç kesimlerinde

1. Eski Ahit, “Hakimler”, 8:2. İsrailoğullarının önderlerinden Gidyon’un Efrayimoğullarına söylediği ve onlara, savaşa katılmaktansa savaş ganimeti almanın daha kârlı olacağını anlatan söz. (Ç.N.)

olması yüzünden ona bir hayli geç ulaşacak– mektubun önünü açıyordu.

Bu arada mektubun sahibi, Angel'ın bu yakarışa olumlu cevap verip vermeyeceğine ilişkin kâh umutsuzluğa düşüyor kâh umutlanıyordu. Onu umutsuzluğa iten şey, bu ayrılığa yol açan gerçeklerin değişmemiş –ve değişemeyecek– olmasıydı. Ayrıca Tess söz konusu gerçeklerin ağırlığını varlığıyla hafifletemezken yokluğuyla ne yapabiliirdi? Ama yine de gelirse onu en iyi şekilde memnun etmek için ne yapabileceği hakkında düşünmeden edemiyordu. Kocasının arpıyla çaldığı ezgilere daha çok dikkat etmiş olmayı, köylü kızların söylediği halk şarkılarından hangileri daha çok sevdiğini zamanında sormuş olmayı düşünerek iç geçirdi. Izz'in peşine düşüp Talbot-hays'ten oraya gelmiş olan Amby Seedling'e bunu dolaylı yoldan sordu ve neyse ki Amby, mandırada inekleri süt vermeye teşvik etmek için söylenen ezgilerin arasından Angel'ın en çok "Eros'un Bahçeleri", "Parklarım ve Av Köpeklerim Var" ve "Gün Ağarırken" isimli şarkıları sever görüldüğünü anımsadı. "Harikulâde olsa da "Terzinin Pantolonu" ve "Nasıl Bir Güzel Yetiştirdim" şarkılarını pek beğenmemiş gibiydi, diye de ekledi.

Tess'in ilginç arzusu artık bu şarkıları kusursuzca okumaktı. Yalnız başınayken, olmadık anlarda onları, özellikle de "Gün Ağarırken"i çalıştı:

Kalk, kalk, kalk!
Bahçede yetişen
Çiçeklerin en tatlısından
Aşkına bir demet topla.
Üveyikler ve küçük kuşlar
Yuva yapar her bir dalda,
Mayıs başında erken vakit,
Gün ağarırken!

Bu kuru ve soğuk günlerde diğer kızlardan ayrı çalıştığı her seferinde, Angel'ın belki de onu dinlemeye hiç gelmeyeceğini, şarkının basit ve aptalca sözlerinin sızlayan yüreğiyle acı acı alay ettiğini düşünerek, yanaklarından süzülen yaşlarla bunları söylediğini duymak bir taşın kalbini bile yumuşatırdı.

Tess bu hülyalı düşlere kendini öyle kaptırmıştı ki mevsimin nasıl ilerlediğinden –günlerin uzadığından, martın sonuna yaklaşıldığından ve çok geçmeden sözleşmesinin sona ereceği 6 Nisan'ın gelip çatacağından– adeta bihaberdi.

Fakat mart sonu gelmeden, Tess'in aklını bambaşka şeylere yormasına neden olan bir şey yaşandı. Akşam her zamanki gibi kiracı olarak kaldığı evdeydi; aşağıdaki odada aileyle birlikte otururken kapı çalındı ve birisi onu sordu. Tess kapı aralığında batan ışığa karşı duran, boyu bir kadını, vücuduysa bir çocuğu andıran uzun, ince bir gölge gördü ve kızın kim olduğunu ancak alacakaranlıkta ondan bir “Tess!” nidası yükselince anladı.

Tess şaşkınlıkla, “Ne, Liza-Lu sen misin?” diye sordu. Bir yıldan biraz uzun bir süre önce bir çocuk olarak bıraktığı kız kardeşi bir anda boy atmış, maksadını henüz kendi de kavramakta zorlandığı şimdiki haline kavuşmuştu. Vaktiyle ona uzun gelen, boylanınca kısa kalan elbisesinin altından görünen ince bacakları, eğreti elleri ve kolları ne kadar genç ve toy olduğunu gözler önüne seriyordu.

Lu heyecandan yoksun bir ciddiyetle, “Evet, seni bulmak için sabahtan beri dolanıp duruyorum Tess,” dedi. “Ve çok yorgunum.”

“Evde bir sorun mu var?”

“Annem çok hastalandı, doktor onun öleceğini söylüyor. Babam da pek iyi sayılmaz ve onun gibi seçkin bir aileden gelen bir adam olarak alelâde işlerde çalışıp ça-

balamasının yanlış olduğunu söylüyor, biz de ne yapacağımızı bilmiyoruz.”

Tess uzun bir süre düşüncelere daldıktan sonra, Liza-Lu’ya içeri geçip oturmasını söylemeyi ancak akıl edebildi. Kardeli çayını içerken bir karara vardı. Eve dönmesi şarttı. Sözleşmesi 6 Nisan’da sona eriyordu ama o güne fazla zaman kalmadığından hemen yola çıkma riskini göze alacaktı.

O akşam gitseler on iki saat kazanacaklardı fakat kız kardeşi çok yorgundu ve ertesi sabaha kadar öyle bir mesafeyi kat edemezdi. Tess, Marian’la Izz’in kaldığı yere koştu ve onlardan çiftçiye durumunu ellerinden geldiğince anlatmalarını rica etti. Döndüğünde Lu’ya akşam yemeği hazırladı, onu kendi yatağına yatırdıktan sonra da söğüt dalından bir sepete sığdırabildiği kadar eşyasını sığdırdı ve Lu’ya sabah arkasından gelmesini tembihleyerek hemen yola koyuldu.

50

Saat onu vururken, Tess serin bahar gecesinin karanlığına atılarak çelik pırıltılar saçan yıldızların altında, yirmi dört kilometrelik yürüyüşüne başladı. Issız yerlerde gece, sessiz bir yaya için gece tehlikeli olmaktan ziyade koruyucudur. Bunu bilen Tess, gündüz vakti muhtemelen çekineceği yan yollardan en kestirme güzergâhı tuttu. Eşkıya olmazdı buralarda, annesiyle meşgul olan aklına hayaletlere ilişkin korkular gelmiyordu zaten. Kilometreleri birbirini ardına geride bırakıp inişli çıkışlı yollardan geçerek Bulbarrow’a ulaştı ve gece yarısı o yükseklikten, kaotik karanlık uçuruma –diğer tarafında dünyaya geldiği

vadinin ancak bu kadarı seçiliyordu– doğru baktı. Yaylada yaklaşık sekiz kilometre ilerlemiş ve geriye ovada yürüyeceği on altı-on yedi kilometre kalmıştı, sonra da yolculuğu bitecekti. İzlediği aşağı doğru inen dolambaçlı yol yıldızların solgun ışığında belli belirsiz seçiliyordu. Çok geçmeden, bastığı zemin yükseklerdeki zemine göre öyle değişti ki, aradaki fark toprağın kokusundan ve dokusundan bile anlaşılabilirdi. Bu, Blackmoor Vadisi'nin ağır, çamurlu toprağıydı ve ücretli yollar vadinin bu bölümüne hiç uğramamıştı. Batıl inançlar en çok bu ağır topraklara kök salar. Bir zamanlar orman olan arazi, uzakla yakınının birbirine girdiği, ağaçların ve yüksek çitlerin daha bir heybetli görüldüğü gecenin bu saatinde eski karakterini hatırlatır gibiydi. Burada avlanmış erkek geyikler, iğne batırılıp suya atılan¹ cadılar, yanlarından geçerken size “kıs kıs gülen” yeşil pullu cinler – burası hâlâ onlara beslenen inançla doluydu ve bu yaratıklar şimdi şeytani bir kalabalık oluşturunuyordu.

Nuttlebury'de, Tess'in kendisinden başka kimsenin duymadığı ayak seslerine, yanından geçtiği köy hanının tabelası gıcırdayarak cevap verdi. Saz damların altında, mor renkli, küçük, kare yamalı yorganların içinde gevşemiş sinirlerin ve kasların uzandığını, bu bedenlerin, Hambledon Tepesi'nde sabaha karşı pembe bir buğu belirir belirmez tekrar işe koyulmak üzere, şu an uykunun ellerinde dinlendirici bir süreçten geçtiğini hayal edebiliyordu.

Saat üçte, sarp patikalardan oluşan labirentin son köşesini döndü ve kulüp yürüyüşü yapan bir kız olarak Angel Clare'i ilk kez gördüğü çayırı geçip Marlott'a gir-

1. Kırsal yörelerdeki hurafelere göre cadiya iğne batırmak, yapılan büyüün etkisini ortadan kaldırıyor, cadı olduğundan şüphelenilen kişiyi suya atmak da onun cadı olup olmadığını gösteriyordu. (Ç.N.)

di, Angel'ın kendisiyle dans etmemesinin hayal kırıklığını hâlâ içinde taşıyordu. Ailesinin evine doğru baktığında bir ışık gördü. Yatak odasının penceresinden geliyordu, pencerenin önündeki bir dal sallandıkça sanki ona göz kırpyordu. Saz damını yenilettiği evin dış hatlarını seçer seçmez muhayyilesinde yine aynı etki uyandı. Bedeninin ve hayatının bir parçasını hep burada olacaktı. Çatı pencerelerindeki eğim, kalkan duvarlarının çatıya kavuştuğu yer, bacanın üst kısmındaki kırık tuğla sıraları... hepsinin kendi kişiliğiyle ortak bir yanı vardı. Tüm bunlara bir şaşkınlık gelmişti sanki; annesinin hasta olduğunu anlatıyorlardı.

Tess kimseyi rahatsız etmemek için kapıyı usulca açtı. Alt kattaki odada kimse yoktu ama annesinin yanında kalan komşu kadın merdivenlerin başına geldi ve durumu daha iyiye gitmese de Mrs. Durbeyfield'in şu an uyuduğunu fısıldadı. Tess kendine kahvaltı hazırladı ve sonra da annesine refakat etmek için onun odasına geçti.

Sabahleyin çocukları süzünce hepsi de gözüne dikkat çekici biçimde boylanmış geldi; buradan ayrılalı bir yıldan ancak biraz fazla olduğu halde bu denli büyümeleri şaşırtıcıydı. Onların ihtiyaçlarını karşılamak için dört elle işe sarılma zarureti ona kendi dertlerini unutturdu.

Sağlık durumu aynı belirsizlikte seyreden babası her zamanki gibi sandalyesinde oturuyordu. Fakat Tess'in geldiğinin ertesi günü alışılmadık derecede neşeliydi. Geçimini sağlamak için aklına mantıklı bir tasarı gelmişti; Tess bunun ne olduğunu sordu.

"İngiltere'nin bu bölgesindeki tüm eski tarihçilere haber göndermeyi ve hayatımı sürdürmek için onlardan ödenek istemeyi düşünüyorum," dedi. "Bunu romantik, sanatsal ve münasip bir şey olarak göreceklerine eminim. Eski kalıntıları ayakta tutmak, onları ortaya çıkarmak gibi şeyler için yığınla para harcıyorlar; canlı kalın-

tılar daha fazla ilgilerini çekecektir, yeter ki benden haberleri olsun. Biri gidip onlara inceledikleri kalıntıların canlısı olduğu söylese bunu göz ardı etmeleri mümkün mü? Beni keşfeden Papaz Tringham sağ olsaydı hiç şüphem yok bunu yapardı.”

Tess bu yüksek tasarıyla ilgili itirazlarını halihazırda öncelikli –ve gönderdiği paralarla pek de çözülmemiş görünen– meseleleri ele alana dek erteledi. Ev içindeki ihtiyaçları giderdikten sonra dikkatini dışarıya verdi. Ekip biçme mevsimi gelmişti; köylülerin bostanlarının ve tarlalarının çoğu bahar için sürülmüştü bile ama Durbeyfield’larıinki öylece duruyordu. Tess bunun nedenini üzülenek öğrendi: İhtiyatsız yaşamlarının neticesinde, tohumluk bütün patatesler yenmişti. En kısa sürede başkalarından tohum temin etti ve babası, Tess’in ikna edici çabalarıyla, birkaç gün içinde kendini bostanla ilgilenecek kadar topladı. Kendisi de köyün birkaç yüz metre dışında kiraladıkları tarlanın işlerini üstlendi.

Hasta odasında kapalı kaldıktan sonra bu iş hoşuna gitmişti; zaten annesinin durumu giderek düzeldiği için artık orada kendisine ihtiyaç duyulmuyordu. Sarf ettiği yoğun efor onu düşüncelerinden alıkoyuyordu. Tarla, birbirine benzeyen kırk-elli toprak parçasıyla beraber yüksek, kuru, açık bir arazideydi ve başkası için çalışarak geçen günün ardından burada taze bir güçle işe koşulurdu. Belleme işi genel olarak saat altıda başlar ve hava kararana dek veya ay ışığı elverdiğince sürüp giderdi. Şu sıra tarlaların çoğunda kuru otlar ve atıklar yakılıyor, kuru hava bu işi kolaylaştırıyordu.

Yine böyle güzel bir günde Tess’le Liza-Lu burada, güneşin son huzmeleri tarlaları ayıran beyaz kazıklara vurana dek, komşularıyla birlikte çalıştılar. Günbatımı yerini alacakaranlığa bırakır bırakmaz yakılan ayrıkotları ve lahana saplarının alevleri, rüzgârın taşıdığı yoğun du-

manın gerisinde kâh belirip kâh kaybolan tarlaları geliştiren aydınlatmaya başladı. Bir ateş yakıldığında, yer boyunca sürüklenen duman yığını mat bir parıltıyla ışıyor, çalışan insanları birbirinden bir perde gibi ayırıyor ve gündüz duvar, geceyse ışık olan “bulut sütunu”nun anlamı¹ böylece açıklık kazanıyordu.

Akşam koyuldukça bazı erkek ve kadınlar gece işini bıraktı ama çoğunluk ekimi bitirmek için kaldı. Kız kardeşini eve gönderen Tess de onların arasındaydı. Ayrıkotlarının yakıldığı tarlalardan birinde çalışıyor, yabasının parlak uçları taşlara ve kuru keseklere değdikçe hafif tıktırılar çıkarıyordu. Bazen kendi tarlasındaki ateşin dumanı arasında tamamen gizleniyor, bazen de ot yığının pirinç sarısı parıltısında endamı boyu boyunca açığa çıkıyordu. Tess bu akşam tuhaf giyinmişti ve bir bakıma göz alıcı bir görüntü sergiliyordu. Yıkana yıkana ağarmış giysisinin üstüne geçirdiği kısa, siyah ceket hem düğüne hem de cenaze törenine gidecekmiş etkisi uyandırıyordu. Daha gerideki kadınlarınsa üzerinde beyaz önlükler vardı ve karanlıkta, alevlerin parıltısı üstlerine vurduğu anlar dışında, solgun yüzleriyle birlikte ancak önlükleri seçilebiliyordu.

Tarlanın sınırını oluşturan dikenli çitin ince dalları, batı ufkunun solgun harelerine karışıyordu. Yukarıda Jüpiter, tüm görkemiyle açmış bir fulya gibi, neredeyse gölgesi aşağıya vuracakmışçasına gökte ılık ılık asılı duruyordu. Orada burada belli belirsiz birkaç küçük yıldız daha görülüyordu. Uzakta bir köpek havlıyor, kuru yoldan zaman zaman tekerlek sesi geliyordu.

Tess’in yabasının uçları tıkr tıkr işlemeye devam

1. Eski Ahit’e göre Tanrı İsrailoğullarını koruması ve öncülük etmesi için gündüz bulut, gece ateş sütunu göndermiştir. Eski Ahit, “Mısır’dan Çıkış”, 13:17-22. (Y.N.)

ediyordu çünkü vakit hâlâ erken sayılırdı; hava serin ve rüzgârlı olmasına rağmen çalışanları coşturan bir bahar fısıltısı taşıyordu. Ortamda, saatte, yanan ateşlerin çıtırtısında, ışık ve gölgenin düşsel esrarında hem Tess'i hem de öbürlerini orada bulunduklarına sevindiren bir şey vardı. Kış ayazında bir şeytan, yaz sıcağında bir âşık gibi gelen gece karanlığı, bu mart gününde yatıştırıcıydı.

Kimse birbirine bakmıyordu. Herkesin gözü, yanan ateşin ışığında gözler önüne serilen toprağın yüzeyindeydi. Dolayısıyla, bir yandan kesek kaldıran ve bir yandan da Angel'ın duyacağından artık umudu kestiği o aptal şarkıları söyleyen Tess en yakınında çalışan kişiye neredeyse hiç bakmamıştı. Tess, kendi çalıştığı toprak parçasını belleyen ve üzerine uzun bir iş önlüğü geçirmiş bu adamın babası tarafından ona yardım etmek için gönderildiğini düşündü. Adam çalışırken ona bir miktar yaklaşıncı Tess onun bilincine biraz daha vardı. Duman bazen aralarına sokuluyor, sonra yön değiştiriyordu ve ikisi de diğer çalışanları göremiyor, yalnızca birbirlerinin menziline giriyorlardı.

Ne Tess çalışma arkadaşıyla konuşuyordu ne de adam onunla. Onun hava aydınlıkken burada olmadığını ve Marlott'taki işçileri tanımadığı gibi, onu da tanımadığını düşünmek dışında –ki son yıllarda uzun süreliğine başka yerlerde yaşadığı hesaba katılırsa bunda şaşılacak bir yan yoktu– üzerine kafa yormadı. Fakat adam toprağı belleye belleye zamanla ona öyle yaklaştı ki, yabasının çelik uçlarından yansıyan ateşin parıltısı Tess'in yabasındaki parıltı kadar belirgin hale geldi. Tess ateşin üzerine bir parça ayırkotu atmaya yönelince, öbür taraftan adam da aynısını yaptı. Alev harladı ve Tess karşısında d'Urberville'in yüzünü gördü.

Umulmadık bir anda ortaya çıkışı ve Nuh Nebi'den kalma demode önlüğüyle sergilediği acayip görüntüde

tüyler ürperici bir gülünçlük vardı, bu da Tess'i korkutmuştu. D'Urberville alçak sesle uzun bir kahkaha attı.

Başını eğip ona bakan d'Urberville, "Şaka yapacak olsam burasının cennete ne kadar benzediğini söylerdim," dedi muzipçe.

Tess kısık sesle, "Ne diyorsun?" diye sordu.

"Şimdi bir soytarı olsa, burasının tıpkı cennete benzediğini söyleyebilir. Sen Havva'sın, ben de aşağılık bir hayvan kılığında seni baştan çıkarmaya gelen iblis. Dindarlık zamanlarımda Milton'ın o sahnesiyle bayağı ilgilenirdim. Dizelerin bir kısmı şöyle:

"Sultanım, yol müsait ve çok uzun değil,
Bir sıra mersin ağacının ilerisinde...
...Eğer müsaade ederseniz
sizi oraya çabucak götürebilirim."
"Haydi götür o zaman," dedi Havva.¹

"Böyle devam ediyor işte. Sevgili Tess, bunları son derece yanlış bir şekilde düşünmüş ya da söylemiş olabilirsin diye dile getiriyorum, çünkü benim hakkımda kötü düşünüyorsun."

"Şeytan olduğunu ne söyledim ne de düşündüm. Seni çok daha farklı biri olarak görüyorum. Beni kırdığın zamanlar hariç, seninle ilgili düşüncelerim oldukça mesafeli. Söylesene, toprağı bellemeye sırf benim için mi geldin?"

"Kesinlikle. Seni görmek için, başka hiçbir şey değil. Fark edilmemek için, buraya gelirken gördüğüm şu ön-lüğü satın almak geldi sonradan aklıma. Senin bu şekilde çalışmana itiraz etmek için buradayım."

1. John Milton, *Kayıp Cennet*, IX, II. (Ç.N.)

"Ama burada çalışmayı seviyorum, babam için yapıyorum bunu."

"Öbür çiftlikteki taahhüdün sona erdi mi?"

"Evet."

"Bundan sonra nereye gideceksin? Sevgili kocanın yanına mı?"

Tess bu aşağılayıcı hatırlatmaya dayanamadı.

"Ah, bilmiyorum!" dedi acı acı. "Benim kocam yok!"

"Çok doğru, yani kastettiğin anlamda. Ama bir dostun var ve ben seni –sana rağmen– rahata kavuşturmaya karar verdim. Eve döndüğünde senin için ne gönderdiğimi göreceksin."

"Ah Alec, bana hiçbir şey vermemeni tercih ederim! Senden bir şey alamam! Bu hoşuma gitmiyor, doğru değil!"

D'Urberville, "Hayır, doğru!" diye itiraz etti. "Böylesine sevgi beslediğim bir kadının sıkıntıda olduğunu gördükten sonra ona elbette yardım etmeye çalışacağım."

"Ama ben gayet iyiyim! Derdim geçinmek değil!"

Tess döndü ve yabanın sapına ve keseklere damlayan gözyaşlarıyla, çaresizce toprağı kazmaya döndü.

D'Urberville, "Çocukları, yani erkek ve kız kardeşlerini, onları da düşünüyorum," dedi.

Tess'in yüreği ürperdi; Alec onun zayıf noktasına dokunuyordu. En büyük kaygısını tahmin etmişti. Tess eve döndüğünden beri yüreği o çocuklar için tutkulu bir sevgiyle atıyordu.

"Annen iyileşemezse birinin onlar için bir şeyler yapması gerekir ve sanırım babanın elinden pek bir şey gelmiyor, değil mi?"

"Benim yardımımla gelir. Gelmeli!"

"Benim de yardımımla."

"Hayır, efendim!"

D'Urberville, "Bu çok aptalca!" diye patlayıverdi. "Aynı aileden olduğumuzu sanıyor, bu onu sevindirecektir!"

“Sanmıyor. Ona gerçeği söyledim.”

“Bu çok daha aptalca!”

D’Urberville öfkeyle çite doğru çekildi ve orada içine gizlendiği uzun iş önlüğünü çıkardı, sonra önlüğü dü-rüp ayrikotlarının yandığı ateşe attı ve uzaklaştı.

Tess bu olayın ardından toprağı bellemeye devam edemedi; huzuru kaçmıştı. D’Urberville’in babasının yanına gidip gitmediğini merak ederek, elinde yabasıyla eve döndü.

Eve yirmi metre kala kız kardeşlerinden biri onu karşıladı.

“Ah Tessy, neler oluyor! Liza-Lu hüngür hüngür ağ-lıyor, evde bir sürü insan var. Annem çok daha iyi ama babamın öldüğünü düşünüyorlar!”

Çocuk bunun büyük bir haber olduğunun farkın-daydı ama ne kadar üzücü olduğunu henüz idrak ede-memişti, ciddiyetle dikilip ardına kadar açılmış gözlerle ablasına bakarken, söylediklerinin yarattığı etkiyi görüp devam etti.

“Tess, yani babamla artık hiç konuşamayacak mı-yız?”

Tess dalgın bir edayla, “Ama babam sadece birazcık hastaydı!” dedi.

Liza-Lu geldi.

“Babam az önce yere yığıldı ve annem için gelen doktor, kalbi tamamen yağ bağladığı için hiçbir şansının olmadığını söylüyor.”

Evet, Durbeyfield çifti yer değiştirmişti: Ölüm dö-şesindeki tehlikeden kurtulmuş, hafif rahatsız olan öl-müştü. Haber aslında görüldüğünden de ciddiydi. Baba-nın hayatı, belki pek bir değeri olmayan kendi kişisel başarılarından ayrı bir değer taşıyordu. Evin ve tarlanın üç nesillik kullanım süresi onunla birlikte sona ediyordu ve küçük köy evlerinde sıkışık yaşayan daimi işçileri için,

çiftçiler oraya hanidir göz dikmişti. Üstelik onlar gibi “birkaç ömürlük kiracılar”, bağımsız tavırlarından dolayı, küçük mülk sahipleri kadar uygunsuz bulunuyor ve süresi dolan kira sözleşmeleri bu yüzden hiçbir zaman yenilenmiyordu.

Böylece bir zamanlar d’Urberville olan Durbeyfield ailesi, vaktiyle vilayetin muktedirlerinden biriyken kim bilir kaç kişiye reva gördükleri akıbetle şimdi kendilerinin uğradığını, topraksız köylüleri sürükledikleri felaketlerin şimdi kendi başlarına geldiğini gördü. Meddücezir böyledir işte; değişimin ritmi gökkubbenin altındaki her şeyi değiştirir ve var olmayı sürdürür.

51

Nihayet Meryem Ana Yortusu arifesi gelmiş ve tarım dünyasında, yılın ancak bu zamanı görüldüğü üzere, hummalı bir hareketlilik başlamıştı. Bugün, sözlerin yerine getirildiği gündür; 2 Şubat’taki Candlemas Panayırı’nda yapılan anlaşımlar bugün hayata geçer. Eski işlerine devam etmek istemeyen işçiler –ya da ezelden beri kendileri için kullandığı tabirle “çalışan ahali”– yeni çiftliklere taşınır.

Çiftlikten çiftliğe her yıl yaşanan bu göç hareketi yörede yükseliyordu. Tess’in annesinin çocukluğunda, Marlott civarındaki tarım işçilerinin çoğunluğu, ömürleri boyunca babalarının ve dedelerinin de evi olan çiftlikte kalmayı sürdürürdü fakat son zamanlarda her yıl çiftlik değiştirme isteği artış gösterdi. Bu durum genç aileler için, onların çıkarına da olabilecek hoş bir heyecandı. Bir ailenin köle gibi çalıştığı yer, oraya yerleşip köleliği biz-

zat tadana dek başka bir ailenin gözüne vaat edilmiş topraklar gibi görünebiliyordu, sonra onlar da oradan ayrılıyor ve bu böyle devam ediyordu.

Öte yandan, köy hayatında gitgide belirgin bir hal alan bu değişimlerin tek sebebi tarım dünyasındaki huzursuzluk değildi. Bölgedeki nüfus da azalıyordu. Köylerde eskiden, tarım işçileriyle bir arada yaşayan ve statü bakımından onların açıkça üstünde yer alan ilginç ve daha bilgili bir sınıf –Tess’in babasının ve annesinin de ait olduğu bir sınıf– bulunurdu ki, marangozların, demircilerin, kunduracıların ve işportacıların yanı sıra, çiftlik işçileri dışındaki diğer çalışanlar da onlardan sayılırdı. Başarılarını belirli bir istikrara borçlu olan, yaşamlarını arazili bir köy evinde, Tess’in babası gibi birkaç nesillik yahut bir ömürlük kiracı olarak sürdüren ve nadiren de olsa küçük mülk sahiplerinden oluşan bir gruptu bu. Fakat uzun süreliğine kiralanan mülkler asıl sahiplerine geri döndükten sonra nadiren aynı kiracılara verilir ve eğer çiftçi bu kulübelere kendi çalışanları için ihtiyaç duymuyorsa çoğunlukla yıktırırdı. O kulübelerde oturup da doğrudan toprakta çalışmayanlara hoş gözle bakılmazdı; bazılarının yerlerini terk etmek zorunda kalması başkalarının da işini veya ticaretini bozar ve onları gidenlerin peşine düşmek mecburiyetinde bırakırdı. Eskiden köy hayatının omurgasını oluşturan, köy geleneklerinin emanetçileri konumundaki bu aileler çareyi büyük merkezlere sığınmakta buldular. İstatistik uzmanları da, gerçekte ancak suyun makine zoruyla yokuş yukarı yönelmesi şeklinde açıklanabilecek olan bu süreci, şaka yaparcasına, “kırsal nüfusun büyükşehirlere doğru akını” olarak nitelediler.

Marlott’ta yaşamaya uygun köy evleri yıkımlarla epey azaldığı için çiftçiler geriye kalan konutların hepsini çalışanlarına tahsis etmek istiyorlardı. Tess’in hayatını böylesine karartan o hadisenin yaşanmasından bu yana

–hangi soydan geldiklerine itibar edilmeyen– Durbeyfield'lara zımnın, sırf ahlaki gerekçelerle kira süreleri dolduktan sonra gitmesi gereken bir aile gözüyle bakılıyordu. Gerçekten de hane halkının itidal, ağırbaşlılık ve iffet konularında parlak birer örnek olmadığı açıktı. Yalnızca baba değil, anne bile zaman zaman sarhoş oluyor, küçük çocuklar nadiren kiliseye gidiyor ve büyük kızları garip ilişkiler kuruyordu. Köyün namusunun bir şekilde korunması gerekiyordu. Bu yüzden, Durbeyfield'ların ilişkilerinin kesildiği 6 Nisan günü, onların ferah evini kalabalık bir ailesi olan arabacıya verdiler. Böylece Dul Joan, kızları Tess ile Liza-Lu, oğlu Abraham ve diğer küçüklerin başka bir yere taşınması gerekti.

Taşınmalarından önceki akşam, gökyüzünü bulandıran çiseleyen yağmur yüzünden hava erken kararıyordu. Yuvaları ve doğum yerleri olan köydeki son akşamları olduğu için Mrs. Durbeyfield, Liza-Lu ve Abraham bazı arkadaşlarına veda etmeye çıkmışlardı, Tess de onlar dönene kadar evdeki işlerle ilgileniyordu.

Pencere önündeki sedirde diz çökmüştü, yüzünü yağmur suyundan bir damlanın içeri sızdığı pencere kanadına yaklaştırmıştı. Gözleri, herhalde uzun süre önce açlıktan can vermiş bir örümceğin ağına, hiçbir sineğin uğramadığı bir köşeye yanlışlıkla örülmüş, pencereden giren en küçük bir esintide titreşen ağa takılmıştı. Uğursuzluk getirdiğine inandığı ev halkının durumunu düşünüyordu. Eve gelmeseydi, annesinin ve kardeşlerinin haftalık kiracı olarak kalmalarına izin verebilirlerdi. Fakat kimi ahlakçı, nüfuzlu kimseler onu gelir gelmez fark etmişlerdi; kilise avlusunda oyalandığını, bebeğinin bozulan mezarını küçük bir malayla olabildiğince düzelttiğini görmüşlerdi. Böylece onun tekrar köyde yaşamaya başladığını öğrenmişlerdi. Annesi kızına “yataklık” etmekle suçlanınca, olacaklardan habersiz, hemen bura-

dan gidebileceklerini söyleyerek rest çekmişti. Sözü senet sayıldı ve işte sonucu.

Tess kendi kendine, "Eve hiç gelmemeliydim," diye acı acı söylendi.

Kendi düşüncelerine o kadar dalmıştı ki sokağın aşağısından gelen beyaz yağmurluklu adamı başta fark etmedi. Tess'in yüzü herhalde pencere camına çok yakın olduğu için adam onu hemen gördü ve atını evin cephesine öylesine yaklaştırdı ki hayvanın toynakları neredeyse duvar dibinde yetişen bitkileri ezecekti. Yağmur dinmek üzereydi ve Tess adamın hareketine istinaden pencere kanadını açtı.

"Beni fark etmedin mi?" diye sordu d'Urberville.

Tess, "Bakmıyordum ki," dedi. "Sesi duydum sanki ama herhalde bir at arabasıdır diye düşündüm. Düşü dalmış gibiydim."

"Ha, belki de d'Urberville arabasını duymuşsundur! Efsaneyi biliyorsun değil mi?"

"Hayır. Vaktiyle koc... birisi anlatacaktı ama anlatmadı."

"Gerçek bir d'Urberville isen benim de anlatmamam gerekir sanırım. Ben nasılsa sahte bir d'Urberville'im, o yüzden fark etmez. İç karartıcı bir hikâye. Söylenene göre, hayalî bir at arabasının sesini ancak d'Urberville'im kanından olanlar duyabiliyormuş ve onu duyan kişiye uğursuzluk getiriyormuş. Yüzyıllar önce aileden birinin işlediği bir cinayetle ilgili."

"Artık başladın, bitir madem."

"Pekâlâ. Aileden biri güzel bir kadını kaçırmış, kadın kaçırıldığı arabadan kurtulmaya çalışırken yaşanan arbedede adam onu öldürmüş ya da kadın adamı öldürmüş, hangisi hatırlamıyorum. Hikâyenin bir versiyonu bu... Leğenlerinizi kovalarınızı toplamışsınız. Gidiyorsunuz yani, öyle mi?"

“Evet, yarın... 6 Nisan.”

“Kulağıma geldi ama inanmakta zorlandım, çok ani oldu. Niye?”

“Babam burada hakkı olan son kiracıydı; o ölünce bizim hakkımız da düştü. Gerçi ben olmasaydım, onlar haftalık kiracı olarak kalmayı sürdürebilirdi belki.”

“Ya sen?”

“Ben... saygın bir kadın değilim.”

D’Urberville’in yüzü kıpkırmızı kesildi.

Kinayeli bir sitemle, “Ne büyük bir ayıp! Kendini beğenmiş zavallılar! Dilerim ruhları cehennemde cayır cayır yanar,” diye söylendi. “Bu yüzden gidiyorsunuz yani, öyle mi? Çıkarıldığınız için?”

“Tam olarak çıkarıldık denemez ama yakında gitmek zorunda olduğumuzu söyledikleri için, biz de herkesin yer değiştirdiği ve daha iyi fırsatların olduğu dönemde taşınmanın en iyisi olacağını düşündük.”

“Nereye gideceksiniz?”

“Kingsbere’e. Orada birkaç oda tuttuk. Annem babamın akrabalarıyla kafayı öyle bozmuş ki oraya gitmek istedi.”

“İyi de ailen birkaç odaya nasıl sığacak, üstelik o küçücük kasabada? Neden benim Trantridge’deki evime gelmiyorsunuz? Annem öldüğünden beri neredeyse hiç kümes hayvanı kalmadı ama senin de bildiğin gibi ev de orada, bahçe de. Bir günde kireç badanası yapılabilir ve annen orada rahatça yaşayabilir. Çocukları iyi bir okula verebilirim. Gerçekten, sizin için bir şeyler yapmalıyım!”

Tess, “Ama Kingsbere’de birkaç oda tuttuk bile!” dedi. “Ayrıca orada beklemeye...”

“Beklemek mi? Neyi? O tatlı kocanı şüphesiz. Bak Tess, ben erkeklerin ne mal olduğunu iyi bilirim. Dolayısıyla, ayrılığınızın gerekçesini de göz önünde bulundurarak, onun seninle asla barışmayacağından emin olduğu-

mu söyleyebilirim. Bir zamanlar senin düşmanın olsam da, ister inan ister inanma ama artık arkadaşınım. Benim kır evime gelin. Orada daimi bir kümes kurarız; annen onlara güzelce bakar, çocuklar da okula gidebilir.”

Nefes alışverişi gitgide hızlanan Tess sonunda konuşabildi.

“Tüm bunları yapacağını nereden bileceğim? Belki fikrini değiştireceksin... sonra da... biz... yani annem yine... evsiz kalacak.”

“Yo, hayır, hayır. Gerekirse yazılı olarak güvence de veririm. Bunu bir düşün.”

Tess başını salladı fakat d’Urberville ısrar etti. Tess onu nadiren bu kadar kararlı görüyordu, adam hayır cevabını kabul etmiyordu.

Kesin bir dille, “Sen annene bir söyle lütfen,” dedi. “Kararı vermek ona düşer, sana değil. Evi yarın sabaha temizletip boyatacak, şömineyi yaktıracağım; akşama kadar kuruyacağı için doğruca oraya gelebilirsiniz. Unutma, sizi bekliyorum.”

Tess yine başını olumsuz anlamda salladı; boğazı karmaşık duygularla tıkanıyordu. Başını kaldırıp d’Urberville’ye bakamıyordu.

D’Urberville, “Geçmişten dolayı sana borcum olduğunu biliyorsun,” diye devam etti. “Hem beni o çılgınlıktan uzaklaştırıp aklımı başıma getirmen de cabası, dolayısıyla sana...”

“Çılgınlığını sürdürmeni tercih ederdim; hiç olmazsa onunla birlikte benimsediğin görüşleri bırakmazdın.”

“Dolayısıyla sana borcumu biraz olsun ödeme fırsatı bulabilirsem çok sevinirim. Yarın eşyalarınızla sizi bekliyorum... Bana bunun için söz ver... canım, güzelim Tess!”

D’Urberville’in sesi bu son cümleyle mırıltıya dönüşmüş, eli yarı açık olan pencere kanadından içeriye

uzanmıştı. Bunun üzerine Tess'in gözlerinde şimşekler çakmış, gergi çubuğunu hızla çekerek Alec'in kolunu pencere kanadıyla taş dikme arasında sıkıştırmıştı.

Kolunu acıyla geri çeken d'Urberville, "Lanet olsun, çok gaddarsın!" diye çıkıştı. "Yok, yok! Bunu kasten yapmadığını biliyorum. Neyse, sizi bekliyorum ya da en azından annenle çocukları."

Tess, "Gelmeyeceğim, benim çok param var!" diye haykırdı.

"Hani nerede?"

"Kayınpederimde. İstemem yeter."

"İstemen yeterli. Ama istemezsin Tess. Seni tanıyorum. Sen asla istemezsin; açlıktan ölürsün de istemezsin!"

D'Urberville bu sözlerle uzaklaştı. Tam sokağın köşesine ulaştığında boya kovasıyla dolaşan adama rastladı ve adam ona kardeşlerini terk edip etmediğini sordu.

D'Urberville ona, "Yüzünü şeytan görsün!" diye karşılık verdi.

Tess uzun süre olduğu yerde kaldı, derken uğradığı haksızlığa karşı hissettiği isyan duygusuyla, gözlerine kızgın yaşlar hücum etmeye başladı. Kocasını, yani Angel Clare ona, tıpkı diğerleri gibi kötü davranmıştı, kesinlikle böyle yapmıştı! Şimdiye kadar bu düşünceyi asla kabullenmemişti ama böyle yaptığı kesindi! Tess'in ona asla herhangi bir kötülük etme niyeti olmadığı halde –buna yüreğinin en derinlerinden yemin edebilirdi– haksızca yargılanmıştı. Günahı ne olursa olsun, kasıtlı işlememişti; ortada bir kasıt olmadığı halde niye böyle kötü muamele görüyordu?

O hırsla eline gelen ilk kâğıt parçasını kaptığı gibi aşağıdaki satırları karalamaya girişti:

Ah Angel, bana niye böyle canavarca davrandın? Ben bunu hak etmiyorum. Etraflıca tekrar tekrar düşündüm ve seni

asla ama asla affetmeyeceğim! Niyetimin sana kötülük etmek olmadığını bildiğin halde bana niçin bu kadar kötü davrandın? Sen zalimsin Angel, gerçekten zalimsin! Seni unutmak için elimden geleni yapacağım. Senden yalnızca haksızlık gördüm!

T.

Postacının geçmesini bekledi, adam gelince mektubuyla koşarak yanına gitti ve sonra da kayıtsızca, pence-
renin iç tarafındaki yerini aldı.

Şu yazdıklarının sevgi dolu bir mektuptan ne farkı vardı? Angel onun yakarışlarına yüreğinde yer açabilir miydi? Şartlar değişmemiştii; onun fikrini değiştirecek yeni bir gelişme yaşanmamıştı.

Hava kararıyor, şömine ateşinin ışığı odaya vuruyordu. En büyük iki çocuk anneleriyle birlikte çıkmıştı. Yaş-ları üç buçuk ile on bir arasında değişen, siyahlara bürünmüş dört küçük de şöminenin önünde toplanmış gevezelik ediyorlardı. Sonunda Tess, mum yakmadan onlara katıldı.

“Bu gece doğduğumuz bu evde son kez uyuyacağız canlarım,” dedi çabucak. “Bunu düşünmemiz gerekir, öyle değil mi?”

Çocukların hepsi sustu; yeni bir yere taşınacakları için gün boyu sevinçli olsalar da şimdi, yaşları yüzünden kolay etkilendiklerinden, ablalarının çizdiği veda tablosuyla gözyaşlarına boğulmaya hazırlardı. Tess konuyu değiştirdi.

“Bana şarkı söyleyin canlarım,” dedi.

“Ne söyleyelim?”

“Fark etmez, bildiğiniz herhangi bir şeyi.”

Bir anlık bir sessizlik oldu. Sonra ihtiyatlı bir notayla sessizlik bozuldu, derken ikinci bir ses, ardından üçüncü ve dördüncü ses de katıldı ve hep bir ağızdan, pazar okulunda öğrendikleri ilahiyi söylediler:

Burada çekiyoruz ıstırabı ve acıyı,
Burada buluşuyoruz tekrar ayrılmak üzere;
Fakat cennette bir daha ayrılmayacağız.

Dördü de sorunlarını uzun zaman önce çözmüş insanların soğukkanlılığı edilginliğiyle söylüyorlardı ve herhangi bir tereddütleri olmadığı için daha fazla düşünme ihtiyacı hissetmiyorlardı. Heceleri doğru telaffuz etmenin gayretiyle kasılan yüz hatlarıyla, titreden alevlere bakmayı sürdürüyorlardı, en küçük kardeşin notaları, öbürlerinin es verdiği yerlere ulaşıyordu.

Tess onlara sırtını dönüp tekrar pencereye gitti. Artık karanlık çöktüğü halde, yine de geceye bakar gibi yüzünü cama dayamıştı. Aslında gözyaşlarını gizlemek istiyordu. Keşke çocukların ilahilerine inanabilseydi; bundan emin olabilse şimdi her şey ne kadar farklı olurdu! Kardeşlerini takdiriilahiye ve onları bekleyen cennete güvenle emanet edebilirdi! Fakat böyle bir inancı olmadığı için bu görev kendisine düşüyordu; çocukların kade-riyle kendisi ilgilenecekti çünkü şairin dizelerinde yalnızca onun için değil, onun gibi milyonlarcası için de korkunç bir hiciv saklıydı:

Çıplaklığın değil,
Süzülüp giden ihtişam bulutlarının içinden geldik.¹

Tess ve Tess gibiler için doğmak, alçaltıcı bir yükümlülükle gelen çetin bir sınavdı ve sonuçta hiçbir şey bunu düzeltemezdi ama en azından o çetin sınavın çilesini hafifletebilirdi.

1. William Wordsworth'ün "Intimations of Immortality from Recollections of Early Childhood" (Erken Çocukluk Hatıralarından Ölümsüzlük Anlatıları) adlı şiirinin II, 63-64. dizelerinden alıntı. (Ç.N.)

Tess ıslak yolun karanlığında çok geçmeden annesini, uzun boylu Liza-Lu'yu ve Abraham'ı seçti. Mrs. Durbeyfield'in takunya takırtıları kapıya yaklaşıncaya onları içeri aldı.

Annesi, "Pencerenin dışında at izleri var. Birisi mi uğradı?" diye sordu.

Tess, "Hayır," dedi.

Şömine başındaki çocuklar ciddiyetle ona baktı, derken biri mırıldandı.

"Atlı bir beyefendi geldi ya Tess!"

"O bize uğramadı ki," dedi Tess. "Geçerken benimle konuştu."

Annesi, "Kimdi o beyefendi?" diye sordu. "Kocan mı?"

Tess duygusuz bir umutsuzlukla, "Hayır. O asla gelmeyecek," diye cevap verdi.

"Kimdi öyleyse?"

"Niye soruyorsun ki? Onu daha önce sen de gördün, ben de."

Joan merakla, "Ya! Peki ne dedi?" diye sordu.

"Yarın Kingsbere'deki yerimize yerleştiğimizde sana anlatırım, kelimesi kelimesine."

Tess gelenin kocası olmadığını söylemişti. Oysa fiziksel anlamda kocasının ancak Alec olabileceği bilinci zihninde gitgide daha ağır basıyordu.

52

Ertesi sabah hava hâlâ karanlıkken, anayolların kenarında yaşayan insanların uykusu gün ışıyana kadar devam eden aralıklı gürültülerle –ayın üçüncü haftasında guguk kuşunu duymanın kaçınılmaz oluşu gibi, bu belir-

li ayın ilk haftasında her yıl muhakkak yinelenen seslerle- bozuldu. Bunlar genel bir hareketliliğin, taşınacak ailelerin eşyalarını almaya gelen boş arabaların ve taşımacıların öncüleriydi. İşe alınan kişiler, yerleşecekleri yere daima onların hizmetini talep eden çiftçilerin taşıtlarıyla götürülürdü. Gece yarısından kısa bir süre sonra duyulan sesler, bu işin bir gün içinde tamamlanmasını istediklerinin göstergesiydi, arabacıların taşınan ailelerin kapısına saat altıdan önce varmaları ve eşyaları derhal yüklemeye başlamalarının sebebi buydu.

Fakat Tess ve ailesini getirmek için adamlarını yollamaya hevesli bir çiftçi yoktu. Onlar alt tarafı kadındı, kalıcı işçiler değildi, onlara özel bir ihtiyaç duyulmuyordu. Dolayısıyla kendi arabalarını kendileri tutmak zorundaydılar; kimse onlara karşılıksız bir şey göndermiyordu.

O sabah pencereden dışarı bakan Tess, havanın rüzgârlı ve kasvetli olmasına rağmen yağmurun yağmadığını ve arabanın geldiğini görünce derin bir oh çekmişti. 6 Nisan'ın yağışlı olması, taşınan ailelerin korkulu rüyasıdır. Mobilyaların, yatak örtülerinin, giysilerin ıslanması bir yana peş peşe hastalık getirirdi bu.

Küçükler uyuyordu, Tess'in annesi, Liza-Lu ve Abraham kalkmıştı. Dördü cılız bir ışıktaki kahvaltı etti, sonra da "evi boşaltmaya" girişti.

Bir-iki yakın komşunun yardım ettiği işler biraz da neşeyle ilerledi. Büyük mobilyaların yerleştirilmesinin ardından, döşeklerle yorganlardan Joan Durbeyfield ve küçük çocukların yol boyu oturabilecekleri dairesel bir yuva hazırlandı. Eşyalar yüklendikten sonra, yükleme sırasında koşum takımları çıkarılmış olan atların getirilmesi epey gecikti. Neyse ki saat iki civarında her şey halledilmiş yola çıkmışlardı. Dingilden tencere sarkıyordu. Mrs. Durbeyfield ve ailesi arabanın tepesinde oturuyordu. Mrs. Durbeyfield, düzeneğine zarar gelmesin diye,

ani sarsıntılarda incinmiş tınlarla biri veya bir buçuğu vuran saati kucağına almıştı. Tess ile Liza-Lu köyden çıkana kadar arabanın yanı başında yürüdüler.

Önceki akşam ve o sabah ziyaret ettikleri komşuların birkaçı onları uğurlamaya gelmiş ve hepsi de şans dilemişti fakat kendilerinden başka kimseye bir zararları dokunmayan Durbeyfield ailesi gibi bir ailenin refaha erebileceğine içten içe ihtimal vermiyorlardı. Araba bir süre sonra yokuş yukarı çıkmaya başladı, yüksekliğin ve zeminin değişmesiyle birlikte rüzgâr da sertleşti.

Günlerden 6 Nisan olduğu için, Durbeyfield'ların arabası, eşyaların ve onların da üstünde ailelerin bulunduğu başka arabalarla karşılaştı. Eşyalar, altıgen biçimli arı petekleri gibi muhtemelen kırsal kesimdeki işçilere özgü, hemen hemen değişmez bir ilkeye göre dizilirdi. Bu dizilişin temelinde perdahlı kupları, parmak izleri ve artık kalın bir katman halindeki diğer evsel kanıtlarla beraber ailenin büfesi bulunurdu ve bu büfe, mutlaka hürmetle taşınması gereken bir Ahit Sandığı¹ gibi, her zamanki dik vaziyetinde en önde durur, arabayı çeken atların hemen gerisinde, onların kuyrukları üstünde yükselirdi.

Bazı aileler neşeli, bazıları üzgündü, bazısı da yol kenarındaki hanların kapısında mola veriyordu. Durbeyfield ailesi de dinlenmek ve atları beslemek için vakti gelince aynısını yaptı.

Mola sırasında Tess'in gözü, aynı hanın biraz ilerisinde durmuş bir arabada, eşyaların üstüne kurulmuş ailenin kadınları arasında mavi bir kupaya ilişti. Tess kupanın yukarı doğru yolculuğunu izlerken onu tutan elin sahibini tanıdığını fark etti. Arabanın yanına gitti.

1. İbranice *Aronhaberit*. Tanrı'nın Musa'ya verdiği "On Emir" in yazılı olduğu iki tabletin Tevrat çağında içinde saklandığı tahta sandık. (Y.N.)

Kızlara doğru, “Marian, İzz!” diye bağırdı. Yanlarında kaldıkları aileyle birlikte taşınanlar onlardı. “Siz de mi bugün evi boşalttınız?”

Öyle yaptıklarını söylediler. Flintcomb-Ash’te sürdükleri hayat artık fazla zor geldiği için oradan neredeyse haber vermeden ayrılmışlardı. Groby çok istiyorsa onlara dava açabilirdi. Tess’e nereye gittiklerini söylediler, Tess de kendi rotasını söyledi.

Marian eşyaların üstünden öne doğru eğilerek sesini alçalttı. “Peşindeki o beyefendi –kimi kastettiğimi tahmin etmişsindir– sen gittikten sonra Flintcomb’a gelip seni sordu, biliyor musun? Onu görmek istemediğini bildiğimiz için yerini söylemedik.”

Tess, “Ah... ama yine de onu gördüm!” diye mırıldandı. “Beni buldu.”

“Peki nereye gittiği biliyor mu?”

“Sanırım evet.”

“Kocan döndü mü?”

“Yok.”

Tess arkadaşlarıyla vedalaştı çünkü iki arabanın da sürücüsü handan çıktı ve araçlar zıt yönlerdeki yollarına devam etti. Marian, İzz ve onların kader birliği ettikleri rençperin ailesi pasparlak boyanmış, pirinç koşum takımlarında ışıltılı süsleriyle üç kuvvetli at tarafından çekilen bir arabayla yolculuk ediyorlardı. Mrs. Durbeyfield ve ailesini götüren arabaysa üstündeki yükü güçlkle taşıyan, yapıldığı günden beri boya görmemiş, yalnızca iki atın çektiği gıcırtilı bir vasıtaydı. İki araba arasındaki uçurum, varlıklı bir çiftçi tarafından alıp getirilmekle, gelişinizi bekleyen bir işveren olmaksızın kendi imkânlarınızla taşınmak arasındaki farkı açıkça ortaya koyuyordu.

Mesafe uzundu –bir günlük yolculuk için fazla uzun– ve atların o mesafeyi kat etmesi epey zordu. Yola

çok erken çıktıkları halde, Greenhill denen yüksek arazi-
nin bir bölümünü oluşturan zirvenin eteğini döndükle-
rinde neredeyse akşamüstü olmuştu. Atlar işlemek ve
soluklanmak için durduğunda Tess çevresine bakındı.
Kutsal yolculuklarının hedefi ve babasının acıyla sözünü
edip şarkılar düzdüğü atalarının mezarı olan yarı ölü du-
rumdaki küçük Kingsbere kasabası hemen karşılarında,
tepenin altında uzanıyordu. Kingsbere: Beş yüz yıl bo-
yunca orada yaşadıkları için dünyada d'Urberville'lerin
memleketi olarak görülebilecek tek yer.

Kasabanın eteklerinden onlara doğru biri geliyordu;
adam arabanın yükünü ve mahiyetini görünce adımlarını
hızlandırdı.

Yolun kalanını yürümek için arabadan inen Tess'in
annesine, "Mrs. Durbeyfield dedikleri kadın sizsiniz her-
halde?" dedi.

Kadın başıyla onayladı. "Tamı tamına söylemek ge-
rekirse, yoksul bir soylu olan merhum Sör John d'Urber-
ville'in dul eşi. Onun atalarının hüküm sürdüğü yere
dönüyoruz."

"Ha, öyle mi? O konuda bir şey bilmiyorum ama
Mrs. Durbeyfield sizseniz, beni istediğiniz odaların kira-
landığını söylemek için gönderdiler. Bu sabah mektubu-
nuzu alana dek geleceğinizi bilmiyorduk, mektup geldi-
ğinde artık çok geçti. Ama elbette kalacak başka yer bu-
labilirsiniz."

Adam, haberi duyunca yüzü kül gibi solan Tess'in
yüzünü fark etmişti. Joan yaptığı hataya çaresizce bakı-
yordu. "Şimdi ne yapacağız Tess?" diye sordu acı acı.
"Atalarının toprakları bize bağrını böyle açtı! Ama biz
yine de şansımızı deneyelim."

Kasabaya doğru devam ettiler. Tess çocuklara bak-
mak için arabada kalırken annesiyle Liza-Lu canlarını
dişlerine takıp sorup soruşturdular. Bir saat sonra kala-

cak yer aramaktan eli boş döndüklerinde arabacı yükü indirmeleri gerektiğini, atların canının kalmadığını ve en azından geri dönüş yolunun bir bölümünü bu akşam almak zorunda olduğunu söyledi.

“Pekâlâ,” dedi Joan fütursuzca, “burada indir o zaman. Başımızı sokacak bir yer bulacağım.”

Araba kilisenin avlu duvarının dibine, gözden ırak bir noktaya çekilmişti. Arabacı sefil bir yığın oluşturan eşyaları hızlıca indirdi. Joan neredeyse son kuruşunu da harcayarak ona ücretini ödedikten sonra adam böyle bir aileyle artık başka bir işi kalmadığına sevinerek oradan uzaklaştı, onları yalnız bıraktı. Akşam yağış olmadığı için zarar görmeyeceklerini tahmin ediyordu.

Tess umutsuzca mobilya yığınınına baktı. Bahar akşamının soğuk gün ışığı tiksinti uyandıracak şekilde kap kacağa, esintiyle ürperen kurutulmuş ot demetlerine, büfenin pirinç tutamaklarına, ailenin tüm çocuklarını sallamış olan hasır beşiğe ve güzelce ovalanmış saat kasasına vuruyordu. Bunların her biri, çatısız bir varoluşa terk edilmiş iç mekân eşyalarının sitemli parıltısını yayıyordu. Etraflarında, geyik avlağı olmaktan çıkarılmış –ve şimdi küçük otlaklara bölünmüş– tepeler ve yamaçlarla, vaktiyle d’Urberville malikânesinin yerini gösteren –her daim arazinin bir parçası olagelmış Egdon Fundalığı dahil olmak üzere– yeşillikle kaplı temeller vardı. Hemen yakındaki, d’Urberville Kanadı olarak bilinen kilisenin yan geçidiyse istifini bozmadan onlara bakıyordu.

Kiliseye ve mezarlığa yaptığı keşiften dönen Mrs. Durbeyfield, “Aile mezarlığı bize ait değil mi?” diye sordu. “Tabii ki öyle. Aatalarınızın memleketi bize bir yer açana kadar biz de orada konaklayacağız! Şimdi, Tess, Liza ve Abraham, bana yardım edin. Şu çocuklara bir yer yapalım da sonra tekrar bir etrafa bakalım.”

Tess isteksizce yardım etti. Böylelikle dört direkli

karyolayı on beş dakika içinde diğer eşyaların arasından çıkarıp kilisenin güney duvarının, yani yapının d'Urberville Kanadı olarak bilinen, altında kocaman mezar odalarının bulunduğu bölümünün dibine kurdular. Karyolanın sayvanı üstünde on beşinci yüzyıla ait, oymalarla süslenmiş, rengârenk bir pencere yükseliyordu. D'Urberville Penceresi denen bu pencerenin üst kısmında, Durbeyfield'lerdeki eski mühür ve kaşıktakine benzer hanedan armaları seçilebiliyordu.

Joan düzgün bir çadır oluşturmak için yatağın çevresini perdelerle kapattı ve küçükleri içine koydu. "Hiç olmadı bir geceliğine burada kalabiliriz," dedi. "Ama biraz daha bakıyalım da yavrulara yiyecek bir şeyler bulalım! Ah Tess, bizi böyle ayazda bıraktıktan sonra centilmenlerle evcilik oyunu oynamanın ne faydası var?"

Sonra Liza-Lu ve oğlanı yanına alarak, kiliseyle küçük kasaba arasındaki dar yoldan tekrar yukarı tırmandı. Sokağa çıkar çıkmaz, sağa sola bakınan atlı bir adam gördüler. Adam, "Hah, ben de size bakıyordum!" diyerek yanlarına vardı. "Bu gerçekten de tarihî noktada bir aile buluşması olmuş!"

Konuşan Alec d'Urberville'di. "Tess nerede?" diye sordu.

Joan da şahsen Alec'ten hoşlanmıyordu. Kilisenin bulunduğu tarafı üstünkörü gösterip yoluna devam etti. Sokakta kaldıklarını az önce öğrenen d'Urberville de, konaklayacak yer arayışlarında başarısız olurlarsa yeniden görüşeceklerini söyledi. Joan çocuklarla uzaklaşınca adam atıyla hana doğru gitti ve çok geçmeden oradan yürüyerek çıktı.

Bu arada, karyolanın içinde çocuklarla kalan Tess bir süre onlarla konuştu. Şimdilik onları rahatlatmak için daha fazlasını yapamayacağını anlayınca da çökmekte olan akşamın gölgeleriyle koyulan kilise avlusunu dolaş-

maya çıktı. Kilisenin kapısını açık görünce hayatında ilk kez bu yapının içine girdi.

Dibine karyolayı kurdukları pencerenin iç tarafında birkaç yüzyıla yayılan aile mezarları yer alıyordu. Mezarlar baldakenli, sunak şeklinde ve sadeydi. Üzerlerindeki oymalar tahrif edilmiş ve kırılmıştı; pirinç parçalar yuvalarından sökülmüş, perçin delikleri kum kırlangıçlarının kumlu yarlardaki yuvaları gibi açıkta kalmıştı. Sülalesinin toplum hayatında yerinin kalmadığını gösteren işaretler arasında hiçbirisi Tess'e şu talan kadar çarpıcı gelmemişti.

Koyu renkli bir taşa yaklaşmış üzerinde yazanı okudu:

*Ostium sepulchri antiquae familiae d'Urberville*¹

Tess bir kardinal gibi kilise Latincesi bilmese de bu kapının atalarının mezar odasına açıldığını ve babasının içki içerken övgüler düzdüğü büyük şövalyelerin içerde yattığını anlamıştı.

Düşünceli bir edayla dönüp geri çekilirken içlerindeki en eskisi olan ve üstünde boylu boyunca uzanmış bir heykelin bulunduğu, sunak biçimli bir lahdin önünden geçti. İlk bakışta onu alacakaranlıkta fark etmemişti, heykelin kırırdadığı zannına kapılmasa yine fark etmeyecekti. Yaklaşınca heykel sandığı şeyin canlı bir insan olduğunu anlaması uzun sürmedi. Orada yalnız olmadığını görünce kapıldığı dehşet o kadar büyüktü ki neye uğradığını şaşırıp yere çöktü, hatta az kalsın bayılacaktı ama neyse ki Alec d'Urberville'i tanıdı.

Alec lahit kapağının üstünden atlayarak onu tuttu.

"İçeri girdiğini gördüm, düşünceli halini bölmemek

1. (Lat.) Köklü d'Urberville ailesine ait mezar odasının girişi. (Ç.N.)

için buraya çıktım,” dedi gülümseyerek. “Altımızda yatan bu yaşlı arkadaşlarla birlikte tam bir aile buluşması değil mi ama? Dinle.”

Topuğunu sertçe yere vurdu; aşağıdan kof bir yankı yükseldi.

“Eminim, bu onları biraz sarsmıştır!” diye devam etti. “Sen de benim onlardan birinin taş reproduksiyonu olduğumu sandın. Ama hayır. Eski düzen değişti.¹ Sahte d’Urberville’in serçeparmağı bile senin için aşağıdaki gerçek hanedanların hepsinden daha fazlasını yapabilir... Şimdi dile benden ne dilersen. Senin için ne yapayım?”

Tess, “Git!” diye mırıldandı.

D’Urberville, “Gideceğim, annene bakacağım,” dedi sakince. Fakat Tess’in yanından geçerken, “Şunu unutma, nazik olmayı öğreneceksin!” diye ekledi.

O gittikten sonra Tess mezar odasının girişinde eğilip, “Neden bu kapının yanlış tarafındayım!” diye hayıflandı.

Bu sırada Marian’la Izz Huett, rençperin eşyalarıyla birlikte kendi vaat edilmiş topraklarına –“kölelik” yapan bir başka ailenin henüz o sabah ayrıldığı yere– doğru yolculuk ediyorlardı. Fakat akıllarını asıl meşgul eden şey gittikleri yer değildi. Angel Clare ve Tess ile Tess’in ısrarcı –ve onun geçmişiyle ne gibi bir bağı olduğunu kısmen işittikleri, kısmen de tahmin ettikleri– âşığı hakkında konuşuyorlardı.

“Tess onu eskiden tanıyormuş gibi,” dedi Marian. “Adamın Tess’i bir kere elde etmiş olması çok büyük bir etken. Onu bir kez daha baştan çıkarırsa çok yazık olur. Bizim Mr. Clare’le asla bir şansımız olamaz Izz. Onu

1. *The old order changeth*. İngiliz şair Alfred Tennyson’un (1809-1892) “Morte d’Arthur” (Arthur’un Ölümü) adlı şiirinden alıntı. (Ç.N.)

Tess'e niye fazla görelim, bu küslüğü niye sona erdirmeye çalışmayalım? Tess'in ne tür sıkıntılar yaşadığını ve başına kimlerin musallat olduğunu bilse, kendine ait olanı sahip çıkmak için gelirdi belki."

"Ona haber verebilir miyiz?"

Hedeflerine varana kadar bunu düşündüler ama oraya varınca bütün dikkatlerini yeni yuvalarına yerleşme telaşına verdiler. Bir ay sonra tamamen yerleştiklerinde, Tess'ten haber almamış olmalarına rağmen, Angel'ın dönüşünün yaklaştığını işittiler. Angel'a besledikleri duygular yeniden kabarsa da Tess'e duydukları saygıyla, Marian ortak kullandıkları mürekkep şişesini açtı. İki kız kafa kafaya verip kısa bir not yazdılar.

Saygıdeğer beyefendi,

Eğer karınızı, onun sizi sevdiği kadar seviyorsanız ona iyi bakın. Çünkü arkadaş suretinde bir düşman yüzünden acı çekiyor. Uzağında olması gereken biri onun çevresinde dolaşiyor. Bir kadına gücünden fazlası yüklenmemeli. Sürekli damlayan su, taşı –ve hatta elması– bile deler.

İyiliğinizi İsteyen İki Dost

Bu notu Angel Clare'le ilişkili olduğunu bildikleri tek yere, Emminster Papaz Evi'ne gönderdiler. Sonrasında da cömertlikleri karşısında kapıldıkları duygusal coşkuyla kendilerinden geçerek şarkılar söyleyip ağladılar.

YEDİNCİ EVRE

Kavuşma

Emminster Papaz Evi'nde akşamdı. Papazın çalışma odasındaki her zamanki yeşil abajurun içinde iki mum yanıyor fakat papaz orada oturmuyordu. Arada sırada içeri giriyor, baharın gitgide etkisini göstermesiyle odayı ısıtmaya yeten küçük ateşi harlayıp çıkıyordu. Kâh ön kapıda duraklıyor, oradan oturma odasına geçiyor ve sonra yine ön kapıya dönüyordu.

Batıya bakan çalışma odası alacakaranlık olmakla beraber, oturma odasında otururken kocasının peşinden gelen Mrs. Clare'i açık seçik görmeye yetecek kadar ışık alıyordu.

"Daha çok vakit var," dedi papaz. "Tren gecikmese bile Angel Chalk-Newton'a ancak altıda ulaşabilir. Sonrasında da sekizi Crimmercrook Lane'de olmak üzere, on altı kilometrelik köy yolu var ki yaşlı atımız onu öyle hızlı kat edemez."

"Ama bizi bir saatte götürmüştü hayatım."

"O yıllar önceydi."

Dakikalar böyle geçti; oysa ikisi de nefeslerini boşa tükettiklerini, yapacak tek şeyin yalnızca beklemek olduğunu iyi biliyordu.

Sonunda patikada hafif bir ses duyuldu ve küçük at arabası gerçekten de parmaklıkların dışında belirdi. Arabadan inen gölgeyi güya tanıyorlardı ama bekledikleri kişi kendi arabalarından inmese sokakta onun yanından geçip giderlerdi.

Mrs. Clare karanlık holden kapıya koşarken kocası biraz daha ağır ilerledi.

İçeri girmek üzere olan ziyaretçi kapı aralığından, ışığı karşıdan aldıkları için onların endişeli yüzlerini ve gözlüklerinde parıldayan günün son ışınlarını görebiliyordu. Mrs. ve Mr. Clare ise ters ışık yüzünden onun ancak gölgesini seçebiliyordu.

Oğlunun tüm bu ayrılığa sebep olan dine aykırı düşüncelerini, o an giysilerindeki toz toprak kadar umursamayan Mrs. Clare, "Ah, oğlum, oğlum... sonunda eve döndün!" diye haykırdı. İsterse hakikatin en sadık kulu olsun, hangi anne İncil'deki vaatlere ve tehditlere inandığı gibi öz çocuklarına da inanmaz ve onların mutluluğunu feda etmektense itikadından vazgeçmez? Kadın, mumların yandığı çalışma odasına geçer geçmez oğlunun yüzüne baktı.

Mrs. Clare başını yana doğru çevirirken kederin o gizli alayıyla, "Ah, bu Angel değil, oğlum değil, giden Angel başkaydı!" diye feryat etti.

Babası da onu bu halde görmekten dehşete düşmüştü. Kendi yurdunda başına gelen ve onunla adeta alay eden olayların yarattığı o ilk tiksintiyle koşarak gittiği yabancı coğrafyadaki kaygı ve olumsuz hava şartları yüzünden inanılmaz çökmüştü. O kadar zayıflamıştı ki gerisindeki iskelet, iskeletin de gerisindeki ruh neredeyse görünür olmuştu. Şu haliyle Crivelli'nin ölü *Christus*'uyla boy ölçüşebilirdi. Çökmüş gözçukurları hastalıklı bir renge dönmüş, gözlerinin ferisi sönmüştü. Aile büyüklerinin yüz-

lerindeki köşeli hatlar ve çukurluklar çehresine vaktinden yirmi yıl önce egemen olmuştu.

“Orada hastalanmıştım,” dedi. “Ama artık iyiyim.”

Fakat dizlerinin bağı, iddiasını yalanlarcasına çözülecekti neredeyse. Angel düşmemek için ansızın oturmak zorunda kaldı. Yorucu yolculuktan ve eve ulaşmanın heyecanından kaynaklanan hafif bir baygınlık nöbetiydi bu oysa.

“Son zamanlarda bana hiç mektup geldi mi?” diye sordu. “Son gönderdiğiniz bana tesadüfen ulaştı, o da iç kesimlerde olduğum için büyük bir gecikmeyle, yoksa daha erken gelebilirdim.”

“Karındandı herhalde?”

“Evet.”

Fakat yeni bir mektup daha gelmişti. Oğullarının yakında döneceğini bildikleri için onu kendisine iletmemişlerdi.

Angel verilen mektubu hemen açtı ve Tess’in elyazısıyla, alelacele karalanarak dile getirilmiş satırları okuyunca son derece rahatsız oldu.

Ah Angel, bana niye böyle canavarca davrandın? Ben bunu hak etmiyorum. Etraflıca tekrar tekrar düşündüm ve seni asla ama asla affetmeyeceğim! Niyetimin sana kötülük etmek olmadığını bildiğin halde bana niçin bu kadar kötü davrandın? Sen zalimsin Angel, gerçekten zalimsin! Seni unutmak için elimden geleni yapacağım. Senden yalnızca haksızlık gördüm!

T.

Angel, “Çok doğru!” diyerek mektubu bir kenara fırlattı. “Muhtemelen hiçbir zaman benimle barışmayacak!”

Annesi, "Angel, o toprağın çocuğu, onun için bu kadar endişelenme!" dedi.

"Toprağın çocuğu mu? Hepimiz toprağın çocuklarıyız. Keşke kastettiğin anlamda biri olsaydı ama size daha önce hiç anlatmadığım bir şeyi anlatayım: Onun babası en köklü Norman sülalelerinden birine mensup, köylerimizde sıradan zirai yaşamlar süren ve 'toprağın oğulları' olarak adlandırılan nice başkaları gibi."

Angel bunları söyledikten kısa bir süre sonra yattı ve ertesi sabah kendini hiç iyi hissetmediğinden odasında kalarak düşüncelere daldı. Tess'i öyle şartlar içinde bırakmıştı ki, ekvatorun güneyindeyken karısının sevgi dolu mektubunu aldığı anda onu dilediği zaman affetmek ve kollarına geri koşturmak dünyanın en kolay şeyi gibi görünmüştü, oysa şimdi durum görüldüğü kadar kolay değildi sanki. Tess güçlü duygulara sahipti. Kocasının gecikmesi yüzünden ona bakışının değiştiğini –Angel bunun haklı bir değişim olduğunu üzüntüyle kabul ediyordu– gösteren yeni mektubu, anne babasının evine haber vermeden gitmesinin akıllıca olup olmadığını düşündürüyordu. Ayrılığın son haftalarında sevgisi gerçekten de hoşnutsuzluğa dönüştüyse ani bir karşılaşma acı sözlere yol açabilirdi.

Angel o yüzden Marlott'a birkaç satır yazarak Tess'e ve ailesine döndüğünü, karısının –İngiltere'den ayrılırken ona yapmasını söylediği üzere– hâlâ onlarla birlikte yaşadığını umduğunu bildirirken en iyisi olacağına kanaat getirdi. Yazdığı notu hemen o gün gönderdi ve hafta bitmeden Mrs. Durbeyfield'dan kısa bir cevap geldi fakat bu cevap onun utancını gidermiyordu çünkü mektup şaşırtıcı şekilde Marlott'tan yazılmadığı halde bir adres belirtmiyordu.

Beyefendi,

Bu kısa mektubu kızımın şu an benimle birlikte olmadığını ve ne zaman döneceğini bilmediğimi ama döner dönmez size haber vereceğimi söylemek için yazıyorum. Geçici olarak kaldığı yeri size söylemeye hakkım olmadığı kanaatindeyim. Benim ve ailemin bir süre önce Marlott'tan ayrıldığımızı da belirtmem gerek. Saygılarımla,

J. Durbeyfield

Tess'in dolaylı bile olsa iyi olduğunu öğrenmek Angel'ı öyle rahatlattı ki annesinin yerini söylememesi onu yine de çok fazla üzmedi. Anlaşılan o ki hepsi ona kızgındı. Mrs. Durbeyfield, kızının –mektupta ima edildiği üzere çok sürmeyecek olan– dönüşü hakkında onu bilgilendirene dek bekleyecekti. Angel'ın aşkı, “değişim karşısında değiştiği için” aşk olamazdı.¹ Genç adam, başka bir ülkede yaşadığı süre içinde tuhaf tecrübelerden geçmiş, Cornelia'nın suretine bürünmüş Faustina'yı, ruhani Lucretia'nın içindeki cismani Phyrne'yi görmüştü.² Taşlanmaya layık olduğu düşünülerek meydana getirilen kadını ve kraliçe yapılan Uriya'nın karısını düşündü.³ Sonra da kendine, Tess'i niçin yapıcı bir şekilde değil de geçmişiyse, niyeti yerine eylemiyle değerlendirdiğini sordu.

Babasının evinde, Joan Durbeyfield'in göndermeye söz verdiği ikinci mektubu –ve biraz da kendine gelmeyi– bekleyerek bir-iki gün geçirdi. Gücünü tekrar topladı.

1. William Shakespeare, *Soneler*, 116. sone. (Ç.N.)

2. Cinna Minor (eşi Caesar) sadakatiyle, Annia Galeria Faustina (eşi Antoninus Pius) sadakatsizliğiyle bilinir. Lucretia, Sextus'un tecavüzüne uğradıktan sonra intihar eden Romalı soylu bir kadındı; Phyrne de Yunan heykeltıraş Praksiteles'in sevgilisi olan şöhretli bir fahişenin lakabıdır. (Ç.N.)

3. Kral Davud, Batşeva'yla birlikte olur ve daha sonra Batşeva'nın Hititli asker eşi Uriya'yı savaşa, ölüme gönderir. Eski Ahit, “2. Samuel”, 11: 2-27. (Y.N.)

maya başladığını gösteren emareler olsa da Joan'ın mektubuyla ilgili herhangi bir işaret yoktu. Sonra ona Brezilya'dayken iletilen, Tess'in Flintcomb-Ash'ten yazmış olduğu eski mektubu arayıp buldu ve tekrar okudu. Satırlar onu ilk okuduğu zamanki gibi etkiledi.

Sana sıkıntımı haykırmak zorundayım çünkü senden başka kimsem yok... Çabucak gelmezsen veya yanına gelmemi söylemezsen herhalde öleceğim... Yine de lütfen, lütfen, doğru olanı yapmak yerine, hak etmesem bile bana biraz şefkat göstersen ve yanıma gelsen olmaz mı Angel! Bir gelsen, kollarında can verebilirim! Yeter ki beni bağışla, kollarında seve seve ölürüm! Bana bir satır yazıp, "Yakında geliyorum," desen dayanırım Angel, dünyalar benim olur! Düşün; seni hiç ama hiç görememenin kalbimi nasıl yaraladığını düşün! Ah, senin güzel kalbini, benim günün her saati sızlayan kalbim gibi, bir dakikacık olsun sızlatabilsem, o zaman belki şu zavallı, yalnız karına acıyabilirdin... Karın olamayacaksam, hizmetçin olarak yaşamaya da razıyım, hatta bu beni mutlu eder; yeter ki yanında olayım, biraz olsun seni göreyim ve senin benim olduğunun hayalini kurayım... Gökte, yerde veya yerin altında tek bir isteğim var, o da sana kavuşmak sevgilim! Dön bana... dön bana ve beni tehdit eden şeyden kurtar!

Angel, Tess'in ona karşı sertleşen son sözlerine inanmayacağına kanaat getirdi, hemen gidip onu bulacaktı. Önce babasına, kendisi burada yokken karısının hiç para istemeye gelip gelmediğini sordu. Babası olumsuz cevap verince, Tess'in gururunun buna engel olduğu ve aslında mahrumiyet çektiği Angel'ın aklına ilk kez geldi. Mr. ve Mrs. Clare oğullarının sözlerinden ayrılığın gerçek sebebini anlamışlardı. Günahkârlara özel bir şefkat duyan

Hıristiyanlar oldukları için, gelinlerinin soyunun, sadeliğinin, hatta yoksulluğunun doğurmadığı şefkat, Tess'in işlediği günah karşısında hemen açığa çıktı.

Angel yolculuk için alelacele birkaç eşya toplarken, son zamanlarda eline geçmiş olan acıklı, sade nota da tekrar göz attı. Marian'la Izz Huett'in, "*Saygıdeğer beyefendi – Eğer karınızı, onun sizi sevdiği kadar seviyorsanız ona iyi bakın,*" diye başlayan ve "*iyiliğinizi isteyen iki dost,*" diye biten notuydu bu.

54

Angel on beş dakika sonra evden ayrılırken, annesi de sokakta uzaklaşan ince endamına bakıyordu. Babasının yaşlı kısırağının evdekilere lazım olduğunu bildiği için onu almak istememişti. Hana gidip oradan hafif bir atlı araba tuttu, koşumların takılmasını sabırsızlıkla bekledi. Birkaç dakika sonra kasabayı geride bırakmış, üç-dört ay önce Tess'in büyük umutlarla indiği ve parçalanmış umutlarla geri tırmandığı tepeyi çıkıyordu.

Çok geçmeden önünde, çitleri ve ağaçları mor to-murcuklarla bezenmiş Benvill Lane belirdi fakat Angel başka şeylere bakıyor ve manzaraya ancak yolunu şaşırmayacak kadar dikkat ediyordu. Bir buçuk saatten kısa bir süre içinde King's Hintock malikânelerinin güneyinden geçmiş ve Cross-in-Hand'in –kapıldığı geçici hevesin etkisindeki Alec d'Urberville tarafından, kendisini bir daha bile isteye baştan çıkarmaya çalışmaması için tuhaf bir yemin etmeye zorlandığı o uğursuz taşın– sevimsiz ıssızlığına doğru tırmanmıştı. Isırgan otları geçen yıldan kalma renksiz, ölü saplarıyla çıplak vaziyette hâlâ yol ke-

narındaki setlerde duruyor, köklerinden şimdiki baharın taze yeşil sürgünleri çıkıyordu.

Angel diğer Hintock köylerinin üstünde yükselen arazinin kıyısı boyunca ilerledi, sonra sağa saptı, Tess'in mektuplarından birini yazdığı ve kayınvalidesi Mrs. Durbeyfield'in orayı ima ettiğini sandığı Flintcomb-Ash'in kalkerli, canlandırıcı coğrafyasına daldı. Fakat tabii ki Tess'i bulamadı. Üstelik daha da kötüsü, isminin yeterince bilinmesine rağmen, çiftlik çalışanları ve çiftçi, onun "Clare" soyadını kullandığını hiç duymamıştı. Ayrılıkları süresince belli ki Angel'ın soyadını kullanmamıştı. Bu süre içinde sadece onun soyadından uzak durmakla kalmamış, maddi destek için kayınpederine başvurmak yerine güçlükleri vakurca göğüslemeyi yeğlemişti (ki Angel bunu daha yeni fark etmişti).

Angel'a, Tess Durbeyfield'in vaktinden önce, habersiz ayrılıp Blackmoor'un öbür tarafındaki aile evine gittiğini söylediler; dolayısıyla artık Mrs. Durbeyfield'ı bulmak kaçınılmaz oldu. Gerçi kadın onun şu an Marlott'ta olmadığını söylemişti ama mevcut ikameti konusunda ilginç biçimde ketum davrandığı için yine de oraya gitmekten ve sorup soruşturmaktan başka çare yoktu. Tess'e kaba davranan çiftçi, Angel'a karşı gayet nazikti. Angel gelirken kullandığı arabayı Emminster'a geri gönderdiğinden –ayrıca at bir günde yapabileceği yolu yapmış olduğundan– çiftçi ona Marlott'a gitmesi için bir at ve adam tahsis etmişti.

Angel çiftçinin ödünç verdiği arabayla vadinin girişine kadar gitmeyi kabul etti. Orada sürücüyü araçla birlikte geri gönderip bir handa konakladı, ertesi gün de yürüyerek sevgilisi Tess'in doğduğu topraklara girdi. Bahçelerin ve çayır çimenin iyice renklenmesi için henüz erkendi. Mevzubahis bahar, kışın ince bir yeşil ör-

tüyle örtünmesinden ibaretti; Angel'ın beklentileriyle dolu bir bohça gibiydi.

Tess'in çocukluğunu geçirdiği evde şimdi onu hiç tanımayan bir aile yaşıyordu. Yeni kiracılar bahçedeydi. Evin geçmişi esasen başkalarının yaşantılarıyla yoğrulmamış, burada sürdürdükleri yaşantının önceki yaşantıların yanında bir budalanın anlattığı masaldan¹ farkı yokmuş gibi kendi işleriyle ilgileniyorlardı. Bahçe patikalarında yalnızca kendi meselelerini dert ederek dolaşıyor, geride bıraktıkları silik hayaletlerle her an karşı karşıya gelerek çalışıyor, Tess'in burada yaşadığı zaman şimdikinden daha anlam yüklü değilmiş gibi konuşuyorlardı. Bahar kuşları bile kimsenin eksikliğini hissetmiyormuş gibi başlarının üstünde cıvıldıyordu.

Angel bu kıymetli masumları araştırınca, kendilerinden önceki kiracıların adını bile güçbela hatırlayan bu insanlardan, John Durbeyfield'in ölmüş olduğunu, dul karısı ve çocuklarınınsa Kingsbere'de yaşayacaklarını söyleyip Marlott'tan ayrıldıklarını ama bunu yapmak yerine, sözünü ettikleri bir başka yere gittiklerini öğrendi. Tess artık burada yaşamadığı için eve düşman kesilen Angel, bir kere bile arkasına bakmadan tiksinti ve aceleyle oradan uzaklaştı.

Yolu, Tess'i dansta ilk kez gördüğü çayırdan geçiyordu. Burası da ev kadar kötü, hatta ondan da beterdi. Kilise avlusundan devam ederek, yeni mezar taşlarının arasında şekli şemai öbürlerinden daha iyi görünen birini fark etti. Üzerinde şöyle yazıyordu:

John Durbeyfield'in —ya da bir zamanların güçlü ailesi d'Urberville'lerin adını taşıyan ve doğrudan Fatih

1. William Shakespeare, *Macbeth*, V. Perde, 5. Sahne. (Ç.N.)

Willam'in Şövalyelerinden Sör Pagan d'Urberville'in şanlı soyundan gelen John d'Urberville'in— anısına.
Ölüm tarihi: 10 Mart 18—

Güçlüler nasıl da yere serildi.¹

Görünüşe göre zangoç olan bir adam, Angel'in orada dikildiğini görünce yanına yaklaştı. "Ah, beyim, buraya değil de atalarının yattığı Kingsbere'e gömülmek isteyen biri."

"Peki niye dileğini yerine getirmedi?"

"Parası olmadığından. Onu geçtim —bunu her yerde söylemek istemem ama— onca süsüne rağmen şu mezar taşının ücreti bile ödenmedi."

"Öyle mi? Peki kim yaptı bunu?"

Adam köydeki bir taş ustasının adını verdi, Angel da kilise avlusundan çıktıktan sonra onun evine uğradı. Söylenenin doğru olduğunu öğrenince mezar taşının ücretini ödedi. Sonra da Marlott'tan göçenlerin gittikleri tarafa yöneldi.

Mesafe yürünemeyecek kadar uzundu fakat Angel öyle güçlü bir yalnız kalma arzusu duydu ki, başta ne bir araba tutmak ne de onu hedefine ulaştıracak dolambaçlı demiryolu hattını kullanmak istedi. Fakat Shaston'a ulaştığında bir araba tutması gerektiğini anladı ve Marlott'tan çıktıktan sonra neredeyse kırk kilometrelik bir yol kat ederek, Joan'ın yanına ancak saat akşam yedi civarında varabildi.

Köy küçük olduğundan, Mrs. Durbeyfield'in kaldığı yeri —kadının eski hantal mobilyalarını olabildiğince sığırdığı, anayoldan uzakta, duvarla çevrili bir bahçe için—

1. Davud'un Kral Saul ve oğlunun ölümünden dolayı yaktığı ağıttan bir dize. Eski Ahit, "2. Samuel", 1:17-19. (Ç.N.)

deki evi- bulmakta zorlanmadı. Mrs. Durbeyfield onun ziyaretini bir sebepten dolayı istemediğini belli ettiği için, Angel kendini biraz da davetsiz bir misafir gibi hissetti. Kadın kapıyı kendi açtı ve akşam göğünün ışığı yüzüne vurdu.

Bu Angel'in onu ilk görüşüydü fakat aklı fazla meşgul olduğundan, saygın bir dul gibi giyinen ve güzelliğini hâlâ koruyan bir kadından fazlasını gözlemleyemedi. Tess'in kocası olduğunu ve oraya geliş sebebini açıklamak zorunda kaldı, bunu da pek beceriksizce yaptı. "Onu hemen görmem gerek," diye ekledi. "Bana tekrar yazacağınızı söylemişsiniz ama yazmadınız."

Joan, "Çünkü Tess eve gelmedi," dedi.

"Onun iyi olup olmadığını biliyor musunuz?"

"Bilmiyorum. Ama sizin bilmeniz gerekirdi beyefendi."

"Kabul ediyorum. Nerede kalıyor peki?"

Joan görüşmenin başından beri bir elini yanağında tutarak rahatsızlığını belli etmişti.

"Ben... nerede kaldığını tam olarak bilmiyorum," diye cevap verdi. "Aslında biliyordum... ama..."

"Neredeydi?"

"Artık orada değil."

Kaçamak konuşan Joan yine susmuştu. Bu arada kapıya yanaşan küçük çocuklar annelerinin eteğini çekiştirirken en ufakları mırıldandı.

"Tess'le evlenecek olan beyefendi mi bu?"

Joan, "Onunla evlendi zaten," diye fısıldadı. "Girin içeri."

Onun konuşmak istemediğini gören Angel sordu.

"Tess onu bulmaya çalışmamı ister miydi sizce? Eğer istemezse elbette..."

"İsteyeceğini sanmıyorum."

"Emin misiniz?"

“İstemeyeceğine eminim.”

Angel tam dönerken Tess’in sevgi dolu mektubu aklına geldi.

“Ama ben isteyeceğine eminim!” diye karşılık verdi hararetle. “Onu sizden daha iyi tanıyorum.”

“Bu çok mümkün beyefendi çünkü ben onu gerçek anlamda hiç tanıyamadım.”

“Lütfen bana adresini söyleyin, Mrs. Durbeyfield. Şu yalnız, perişan adama merhamet edin.”

Tess’in annesi elini yine huzursuzca yanağında gezdirdi ve Angel’ın acı çektiğini görünce sonunda kısık sesle, “Sandbourne’de,” dedi.

“Öyle mi? Sandbourne’ün neresinde? Orasının epey büyüyüp genişlediğini söylüyorlar.”

“Daha fazlasını ben de bilmiyorum. Sandbourne, o kadar. Ben de hiç gitmedim.”

Joan’un doğruyu söylediği belliydi, Angel daha fazla üstelemedi.

“Bir ihtiyacınız var mı?” diye usulca sordu.

“Yok, beyefendi. İhtiyaçlarımızı yeterince karşılıyoruz.”

Angel içeri girmeden arkasını döndü. Beş kilometre ileride bir tren istasyonu vardı; arabacıya ücretini ödeyerek oraya doğru yürüdü. Sandbourne’e giden son tren, içinde Angel’la birlikte kısa süre sonra hareket etti.

55

Angel o akşam saat on birde, otellerin birinde bir yatak ayarlayıp babasına adresini telgrafla hemen ilettikten sonra Sandbourne sokaklarında yürüyüşe çıktı. Her-

hangi birini aramak ya da sormak için vakit çok geç olduğundan, planını isteksizce ertesi sabaha ertelemişti. Fakat henüz dinlenmeye çekilecek durumda da değildi.

Doğudaki ve batıdaki tren istasyonları, mendirekleri, çam koruları, gezinti alanları ve üstü kapalı bahçeleriyle, bu gözde sahil beldesi Angel Clare'e bir değnek dokunuşuyla birdenbire ortaya çıkmış ve sonra da biraz tozlanmasına müsaade edilmiş sihirli bir yer gibiydi. Devasa Egdon harabelerinin doğu ucu yakınlardaydı ve o sarımtırak kahverengi kalıntıların hemen yanı başına bile ışıltılı yeniliğiyle şu sefahat şehrini kurmayı tercih edebilmişlerdi. Dış mahallelerden yaklaşık bir buçuk kilometre uzaklaştıktan sonra arazi içinde kalan her kalıntı tarihöncesini ve her iz Roma öncesinden beri bozulmamış bir yolu işaret ediyordu. Caesar'ların¹ döneminde bu yana, oradan bir toprak parçası bile kaldırılmış değildi. Ona rağmen burada mantar misali egzotik bir ortam bitivermiş ve Tess'i kendisine çekmişti.

Angel gece yarısı lambalarıyla aydınlatılan, eski dünya içindeki bu yeni dünyanın dolambaçlı sokaklarında bir aşağı bir yukarı inip çıkarken, ağaçların arasında ve yıldızlara karşı, yerleşimi oluşturan lüks konutlara ait yüksek çatıları, bacaları, çardakları ve cihannümaları seçebiliyordu. Müstakil konaklar kentiydi burası, Manş Denizi'nde bir Akdeniz sayfiyesi. Ve şimdi gece karanlığında olduğundan da heybetli görünüyordu.

Deniz hemen yakındaydı ama rahatsız etmiyordu, sadece mırıldanıyordu. Angel bu mırıltının çamlardan geldiğini sandı. Çamlar da aynı şekilde mırıldanıyordu, Angel bu kez ağaçları denizle karıştırdı.

Bir köylü kızı olan genç karısı, bunca zenginlik ve

1. Caesar MÖ 54'te Britanya Adası'nı fetheder. Caesar'lar ile esasen Roma imparatorları ifade ediliyor (Ç.N.)

şaşaanın içinde nerede olabılırdı? Düşündükçe kafası karışıyordu. Burada sağılacak inek var mıydı? Sürülecek tarlaların olmadığı kesindi. Büyük ihtimalle şu büyük konaklardan birinde iş bulmuştu. Angel odaların pencerelelerine, bir bir sönen ışıklarına bakıp kendi karısının bunların hangisinde olabileceğini düşünerek yavaşça dolandı.

Fikir yürütmek faydasızdı, saat on ikiyi geçtikten hemen sonra oteline dönüp yatağa girdi. Lambasını söndürmeden önce Tess'in dokunaklı mektubunu tekrar okudu. Fakat Tess bu kadar yakınında ve bir o kadar da uzağındayken uykusu gelmiyordu. Durmadan güneşliğı kaldırıp karşıdaki evlerin arka cephelerine bakıyor, karısının şu an o sürme pencerelerin hangisinin ardında dinlendiğini düşünüyordu.

Gece neredeyse hiç uyumadı. Sabah yedide kalktı ve kısa bir süre sonra çıkıp merkez postanenin yolunu tuttu. Kapıda sabah dağıtımına çıkan anlayışlı bir postacıyla karşılaştı.

Ona, "Mrs. Clare diye birinin adresini biliyor musunuz?" diye sordu.

Postacı başını sağa sola salladı.

Tess'in hâlâ evlenmeden önceki soyadını kullanıyor olabileceğini akıl eden Angel, "Peki Ms. Durbeyfield diye birini tanıyor musunuz?" dedi.

"Durbeyfield mı?"

Postacıya o isim de tanıdık gelmedi.

"Sizin de tahmin edebileceğiniz üzere, buraya her gün birçok ziyaretçi gelip gider efendim," dedi. "Hangi ev olduğunu bilmeden birini bulmak imkânsız."

O sırada postacının çalışma arkadaşlarından biri aceleyle çıkıyordu. Ona da danıştılar.

Adam, "Durbeyfield adında kimseyi tanımıyorum ama Herons'ta d'Urberville diye biri var," diye cevap verdi.

Tess'in gerçek soyadını kullanmaya başladığını düşünüp bundan memnun olan Angel, "İşte o!" diye haykırdı. "Herons nasıl-bir yer?"

"Şık bir pansiyon. Buradaki tüm pansiyonlar öyle."

Angel evi nasıl bulacağını öğrenip aceleyle yollandı ve oraya sütçüyle birlikte ulaştı. Herons alelâde bir villa olmakla beraber kendi arazisinde yükselen bir yapıydı ve fazlasıyla hususi görüldüğü için insanın burada pansiyon odası bulmayı beklediği son yerdi. Zavallı Tess, Angel'ın korktuğu gibi, orada hizmetçilik yapıyorsa sütçüyü karşılamak için arka kapıya giderdi. Angel da o tarafa yönelecek oldu. Fakat şüpheleri yüzünden yine de ön kapıya döndü ve zili çaldı.

Vakit erken olduğu için kapıyı ev sahibesi açtı. Angel, Teresa d'Urberville ya da Durbeyfield'ı sordu.

"Mrs. d'Urberville mi?"

"Evet."

Demek ki Tess evli bir kadın olarak biliniyordu, onun soyadını kullanmasa bile Angel buna sevinmişti.

"Lütfen bir akrabasının onu görmek istediğini söyleyebilir misiniz?"

"Saat epey erken. Kim soruyor diyeyim beyefendi?"

"Angel."

"Mr. Angel mı?"

"Hayır, Angel. Adım Angel. O anlayacaktır."

"Uyanıp uyanmadığına bir bakayım."

Aynı zamanda yemek salonu olarak kullanılan misafir odasına buyur edilen Angel, perdelerin arasından dışarıdaki küçük çimenliğe, oradaki eğreliotlarına ve çalılara baktı. Tess'in durumu belli ki korktuğu kadar kötü değildi. Aklından, mücevherleri bir şekilde alıp satmış olabileceğini geçirdi. Bunun için onu bir an bile suçlamazdı. Keskinleşen kulakları az sonra basamaklardan gelen ayak seslerini işitti ve kalbi öyle bir sancıyla çarpma-

ya başladı ki ayakta güçbela durabildi. İçinden, "Tanrım! Şu değişmiş halimi görünce benim için ne düşünür acaba?" diye geçirdi ve kapı açıldı.

Tess eşikte belirdi. Hiç de Angel'ın beklediği gibi görünmüyordu, hatta şaşırtıcı derecede farklıydı. Üzerindekiler o etkileyici ve doğal güzelliğini artırmasa da daha belirgin kılmıştı. Yarı matem tonlarıyla işlenmiş gri-beyaz, kaşmir bir sabahlığa sarınmış, aynı renkte terlikler giyinmişti. Kuştüyünden fırfırlı bir yakanın içinden boynu yükseliyor ve koyu kahverengi, gür saçları –apar topar hazırlandığından– kısmen başının arkasında toplu duruyor, kısmen de omuzlarına iniyordu.

Angel kollarını uzatmış ama Tess kapı eşiğinde kıpırtısız kalınca, tekrar iki yanına düşmüştü. Bir deri bir kemik, sarı benizli bir iskelet olarak aralarındaki farkı hissedebiliyordu, görünüşünün Tess'e itici geldiğini düşündü.

"Tess!" dedi boğuk bir sesle. "Gittiğim için beni affedebilecek misin? Bana... bana dönecek misin? Nasıl böyle... bu surete büründün?"

Sesi odada sertçe yankılan Tess, gözlerinde garip bir parıltıyla, "Artık çok geç," dedi.

Angel, "Sana haksızlık ettim; seni olduğun gibi görmedim," diye yalvarmayı sürdürdü. "Fakat canımın içi, sevgili Tess'im, artık öğrendim!"

Tess her saniyesi bir saat gibi gelen bir işkencenin sabırsızlığıyla elini sallayarak, "Çok geç, çok geç!" dedi. "Bana yaklaşma Angel! Hayır, yapma. Uzak dur."

"Sevgili karım, hastalık yüzünden perişan olduğum için beni artık sevmiyor musun? Sen bu kadar vefasız biri değilsin; buraya senin için geldim. Annemle babam sana kucak açmayı bekliyor!"

"Ah evet... anlıyorum... Ama diyorum ya, artık çok geç."

Tess bir rüyada, kaçmaya çalışıp da kaçamayan bir firari gibi hissediyordu. “Duymadın mı, olan biteni bilmiyor musun? Bilmiyorsan buraya nasıl gelebildin peki?”

“Etrafta soruşturdum ve yerini buldum.”

Sesi bir anda o eski tizliğine ve yumuşaklığına kavuşan Tess, “Seni bekledikçe bekledim,” diye devam etti. “Ama gelmedin! Sana yazdım ama yine de gelmedin! O da senin bir daha hiç gelmeyeceğini ve aptallık ettiğimi söyledi. Babamın ölümünden sonra bana, anneme, hepimize çok iyi davrandı. O...”

“Anlamıyorum.”

“Beni geri kazandı.”

Angel, Tess’e dikkatle baktı. Sonra ne demek istediği kafasına dank etti ve vebaya yakalanmış biri gibi sendeledi, gözlerini yere çevirdi, bakışları Tess’in bir zamanlar pembe olan, şimdi daha beyaz ve narin görünen ellerine gitti.

Tess devam etti.

“Yukarıda. Bana yalan söylediği, senin bir daha dönmeyeceğini ileri sürdüğü için şu an ondan nefret ediyorum; işte *geldin*! Bu kıyafetleri o giydirdi: Bana ne yaptığı umurumda bile değildi! Ama... lütfen artık gider misin Angel? Ve bir daha geri gelme.”

İkisi de hareketsiz duruyor; yüreklerinde şaşkınlık, bakanların içini acıtacak bir kederle bakıyorlardı. İkisi de kendilerini gerçeklikten koruyacak bir şeyler arıyor gibiydi.

“Ah, bu hatam!” dedi Angel.

Fakat devam edemedi. Konuşmak da susmak kadar anlamsızdı. Öte yandan, ancak daha sonra açıklık kazanacak olsa bile, bir şeyin belli belirsiz farkındaydı: Tess bedenini sahiplenmeyi bırakmış ve onu akıntıya kapılan bir ceset gibi, iradesinden farklı bir yönde sürüklenmeye terk etmişti.

Birkaç saniye geçtikten sonra Tess'in gittiğini gördü. Yaşadığı âna odaklandıkça yüzü daha da soğuyup çöktü ve bir-iki dakika sonra nereye doğru yürüdüğünü bilmeden kendini sokakta buldu.

56

Hérons'ın ve içindeki tüm güzel mobilyaların sahibi olan Mrs. Brooks'un çok meraklı bir kadın olduğu söylenemezdi. Kâr-zarar denen aritmetik şeytanın uzun ve zorunlu esaretinin altında bulunan kadın dikkatini fazlsıyla maddi kaygılara verdiği için, pansiyoncuların keselerinden bağımsız merak bir duygusu kalmamıştı. Yine de Angel Clare'in, iyi ödeme yapan kiracılarına yani onları bildiği isimle Mr. ve Mrs. d'Urberville'e yaptığı ziyaret, zamanlama ve usul bakımından, pansiyon işletirken gerek duymadığı o bastırılmış kadınsı yatkinliğini harekete geçirecek kadar istisnaiydi.

Tess kocasıyla yemek salonunun kapısından, içeri girmeden konuşmuştu. Holün arka tarafındaki kendi oturma odasının yarı açık kapısında dikilen Mrs. Brooks, bu iki zavallı arasındaki diyalogun –buna diyalog denebilirse– bazı kısımlarına kulak kabartabilmişti. Tess'in ikinci kata giden merdiveni tırmandığını, Angel'ın da gittiğini, ön kapının arkasından kapandığını duymuştu. Hemen ardından yukarıdaki odanın kapısı kapanınca, Tess'in kendi odasına girdiğini anladı. Genç hanım yarı giyinik olduğu için, Mrs. Brooks onun bir süre daha ortaya çıkmayacağını biliyordu.

Bu yüzden merdiveni usulca tırmandı ve girişteki odanın kapısında durdu. Burası daha gerideki odayla

(yani yatak odasıyla) bağlantılı bir oturma odasıydı ve ikisi arasında, âdet olduğu üzere körüklü bir kapı bulunuyordu. Mrs. Brooks'un en güzel odalarının yer aldığı bu ikinci katı bir haftalığına d'Urberville'ler tutmuştu. Arkadaki oda hâlâ sessizdi ama oturma odasından sesler geliyordu.

Mrs. Brooks başta yalnızca bir heceyi seçebildi. İşkence çarkına bağlanmış birinden geliyormuş gibi sürekli tekrarlanan pes bir iniltiydi bu: "Ah, ah, ah!"

Ardından sessizlik, sonra derin bir iç çekiş ve yeniden: "Ah, ah, ah!"

Ev sahibesi anahtar deliğinden baktı. Odanın ancak küçük bir bölümü görünüyordu ama kahvaltı için hazırlanmış masanın köşesi ve yandaki sandalye görüş alanındaydı. Tess sandalyenin önünde diz çökmüş ve yüzünü onun oturağına kapatmıştı, ellerini başının üstünde kenetlemişti. Sabahlığının etekleri ve geceliğinin nakış işlemleri geriye doğru yere dökülmüştü. Terlikleri düşmüş, çorapsız ayakları halının üstünde uzanıyordu. Dudaklarından tarifsiz bir kederin mırıltıları geliyordu.

Derken, bitişikteki yatak odasından bir erkek sesi, "Ne oldu?" dedi.

Tess cevap vermedi. Bir feryattan ziyade monoloğu, monologdan ziyade ağıdı andıran bir tonla devam etti. Mrs. Brooks bunların ancak bir parçasını yakalayabildi:

"Ve sonra sevgili, sevgili kocam eve döndü, bana geldi... ve ben bilmiyordum!.. Sen de ikna kabiliyetini acımasızca benim üstümde kullandın... bunu kullanmaktan vazgeçmedin, hayır, vazgeçmedin! Küçük kardeşlerim ve annemin ihtiyaçları... beni onlarla etkiledin... Üstelik kocamın bir daha asla ama asla dönmeyeceğini söyledin... Onu beklemekle ne büyük bir saflık ettiğimi söyleyerek benimle alay ettin! Sonunda ben de sana kandım ve teslim oldum! Ama o geri geldi! Ve şimdi de gitti. Bir kez

daha gitti ve ben onu artık temelli kaybettim... Artık beni birazcık bile sevmeyecek, benden ancak nefret edecek! Ah evet, artık onu kaybettim... Hepsi senin yüzünden!" Başı sandalyeye yaslı halde kıvranırken yüzünü kapıya doğru çevirdi ve Mrs. Brooks oradaki acıyı gördü. Dişleriyle sıkmaktan dudakları kanıyordu, kapalı gözlerindeki uzun kirpikler ıslak tutamlar halinde yanağına yapışmıştı. Tess devam etti: "Üstelik ölüyor... ölecekmiş gibi görünüyor!.. Günahım beni değil, onu öldürecek!.. Ah, hayatımı paramparça ettin... sana acıyarak ettiğim dua aleyhime döndü! Gerçek kocam bir daha asla, asla... Ah Tanrım... buna dayanamam, dayanamam!"

Adamdan daha fazla ve daha sert sözler geldi, sonra ani bir hışırtı duyuldu, Tess ayağa fırlamıştı. Onun koşarak kapıdan çıkacağını sanan Mrs. Brooks merdiveni apar topar indi.

Gerçi oturma odasının kapısı açılmadığı için buna gerek yoktu. Fakat Mrs. Brooks sahanlıktan gözetlemeyi güvenli bulmadığından kendi odasına döndü.

İyice kulak kabarttığı halde üst kattan hiç ses alamayınca yarıda kalan kahvaltısını bitirmek için mutfığa gitti. Az sonra giriş katındaki misafir odasına geçti ve biraz dikey işiyle meşgul olmaya başladı. Kahvaltılıkları toplamak için –mümkünse olan biteni öğrenmek amacıyla bunu bizzat yapmayı tasarlıyordu– konuklarının zili çalmasını beklemeye koyuldu. Otururken, yukarıdaki döşeme taktalarının hafifçe gıcırdadığını duyuyordu. Nitekim çok geçmeden tırabzana sürtünen giysi hışırtıları geldi. Ön kapı açılıp kapandı ve Tess bahçe kapısından sokağa çıktı. Geldiği zamanki gibi, hali vakti yerinde genç bir hanımefendinin şık kıyafetlerini giymişti ama şapkası ve şapkasındaki siyah kuştüylerinin üzerine bu kez bir peçe vardı.

Mrs. Brooks yukarıdaki pansiyonerlerinin birbirlerine tamamen ya da şimdilik veda ettiğini gösteren her-

hangi bir sözcük yakalayamamıştı. Belki tartışmışlardı, belki de Mr. d'Urberville erken kalkan biri olmadığı için hâlâ uyuyordu.

Ev sahibesi daha çok kendi mekânı olan arkadaki odaya geçti ve dikişe orada devam etti. Ne kadın geri döndü ne de beyefendi zili çaldı. Mrs. Brooks bu gecikme üzerine, sabah erken saatte gelen ziyaretçinin yukarıdaki çiftle ilişkisinin mahiyeti hakkında kafa yormaya başladı. Düşünceli bir edayla arkasına yaslandı.

Bunu yaparken gözleri tavanda gelişigüzel geziniyordu, bir anda beyaz yüzeyin ortasında daha önce görmediği bir lekeye takıldı. İlk başta küçük, yuvarlak bir bisküvi boyutundaki leke hızla avuç içini dolduracak hale geldi ve ardından rengi kırmızıya çalmaya başladı. Dikdörtgen biçimli beyaz tavan, ortasındaki kızıl benekle devasa bir kupa asını andırıyordu.

Mrs. Brooks'un tuhaf kuruntuları vardı. Masanın üstüne çıktı ve tavandaki lekeye dokundu. Nemli olduğunu fark edince bunun kan olabileceğini düşündü.

Masadan inip odasından ayrıldı ve yukarıdaki odaya, yani oturma odasının gerisindeki yatak odasına gitmek için merdiveni çıktı. Fakat sinirleri zayıf olduğundan elini kapının tokmağına koyamıyordu. Kulak kabarttı. İçerideki ölü sessizliğini bozan tek şey ritmik bir vuruştı.

Şıp, şıp, şıp.

Mrs. Brooks aceleyle aşağı indi, ön kapıyı açtı ve sokağa fırladı. Bitişik villalardan birinde çalışan, tanıdık bir adam geçiyordu. Ondan pansiyonerlerinden birinin başına bir şey geldiğinden korktuğunu söyleyip kendisiyle birlikte üst kata çıkmasını rica etti. Adam kabul etti ve sahanlığa kadar onun peşinden geldi.

Kadın oturma odasının kapısını açtı ve geri çekilerek adamı önden buyur ettikten sonra odaya girdi. İçerisi boştu: Kahvaltılıkler –hatırı sayılır miktarda kahve, yu-

murta ve soğuk jambon- el değmemiş vaziyette, yukarı çıkardığı gibi duruyordu, et bıçağı dışında. Adamdan kö- rüklü kapıyı açıp bitişikteki odaya bakmasını istedi.

Adam kapıyı açtı ve içeriye doğru bir-iki adım atar atmaz, kaskatı kesilmiş bir suratla geri döndü. "Yüce Tanrım, yataktaki beyefendi ölmüş! Galiba bıçak yarası var, yere oluk oluk kan akmış!"

Hemen alarm verildi ve son zamanlarda pek sakin olan ev, içlerinde bir cerrahınki de olmak üzere, sayısız ayak sesiyle yankılandı. Yara küçüktü ama bıçağın ucu, aldığı darbeden sonra hiç hareket etmemiş gibi sırtüstü yatan soluk, donuk ve cansız kurbanın kalbine girmişti. Şehri kısa süreliğine ziyaret eden bir beyefendinin yata- ğında bıçaklandığı haberi on beş dakika içinde gözde ta- til beldesinin tüm sokaklarına ve villalarına yayıldı.

57

Bu arada Angel geldiği yoldan istemsizce dönmüş, oteline girip kahvaltıya oturmuş ve gözlerini boşluğa dikmişti. Aniden hesabı isteyene dek bilinçsizce yiyip içti, parayı ödedikten sonra yanında getirdiği tek eşyası- nı, küçük valizini alıp çıktı.

Otelden ayrılırken kendisine gelen telgrafı verdiler. Annesi birkaç kelimeyle adresini haber verdiği için mem- nun olduklarını belirtiyor ve abisi Cuthbert'in Mercy Chant'a evlilik teklif ettiğini, teklifinin kabul edildiğini aktarıyordu.

Angel kâğıdı buruşturup istasyona giden yolu tuttu ve oraya varınca trenin hareket etmesine bir saatten uzun bir süre olduğunu öğrendi. Oturup beklemeye ko-

yuldu ama on beş dakika sonra orada daha fazla bekleyemeyeceğini anladı. Kalbi kırılmış, uyuşmuş haldeydi, acele etmesini gerektiren bir şey yoktu fakat öte yandan, böyle bir tecrübeye sahne olan kentte kalmak da istemiyordu. O yüzden trene binmek için bir sonraki istasyona doğru yürümeye başladı.

Takip ettiği anayol önünde uzanıyor ve biraz ileride, boydan boya görünen bir vadinin içine dalıyordu. Angel bu alçak arazinin büyük bölümünü kat etmişti, batıya doğru tırmanırken nefeslenmek için durdu ve bilinçsizce arkasına baktı. Niçin baktığını kendi de bilmiyordu ama sanki bir şey onu dürtmüştü. Yolun şeride benzer yüzeyi arkada alabildiğine uzayarak inceliyordu, Angel onun beyaz boşluğunda hareket eden bir nokta fark etti.

Koşan bir insandı bu. Birinin ona yetişmeye çalıştığı hissine kapılıp bekledi.

Yokuşu inen bir kadındı fakat karısının peşinden gelebileceğine hiç ihtimal vermediği için, şimdi bambaşka bir kılık içinde olan Tess'i yaklaştığında bile tanıyamadı. Ancak iyice yakınına geldiğinde onun karısı olduğuna kanaat getirebildi.

"Seni istasyondan ayrılırken gördüm, oraya varmadan hemen önce gördüm, yol boyunca seni takip ettim!"

Tess o kadar solgun ve nefes nefeseydi, her bir adalesi öylesine titriyordu ki Angel ona tek bir soru bile sormaksızın elini yakalayıp kolundan tutarak ona destek oldu. Başka yolcularla karşılaşmamak için anayoldan ayrılıp köknarların altındaki bir patikaya saptı. Mahzun dalların altında bir müddet ilerledikten sonra durdu ve soru sorarcasına Tess'e baktı.

Tess bunu bekliyormuş gibi, "Angel, arkandan niye koştuğumu biliyor musun?" diye sordu. "Sana onu öldürdüğümü söylemek için!" Konuşurken yüzü acıklı, solgun bir tebessümle aydınlandı.

Halinin tavrının tuhaflığından onun hezeyana kapıldığını sanan Angel, “Ne?” dedi.

Tess, “Nasıl yaptığımı bilmiyorum ama doğruyu söylüyorum,” diye devam etti. “Yine de bunu sana ve kendime borçluydum Angel. Uzun zaman önce, eldivenimi onun ağzına çarptığımda bile toy bir genç kızken bana kurduğu tuzak ve benim aracılığımla sana yaptığı kötülük yüzünden bunu bir gün yapabileceğimden korkuyordum. Aramıza girdi ve bizi mahvetti, bunu bir daha yapamayacak. Angel, onu seni sevdiğim gibi sevmedim asla. Bunu biliyorsun değil mi? Bana inanıyorsun değil mi? Banâ dönmedin ve ben ona gitmek zorunda kaldım. Seni bu kadar çok severken neden beni terk ettin, neden? Aklım almıyor. Ama seni suçlamıyorum. Sadece şunu bilmek istiyorum Angel, artık onu öldürdüğüm göre sana karşı işlediğim günah için beni affedecek misin? Koşarken, yaptığım şeyden sonra beni artık mutlaka affedeceğini düşünüyordum. Seni ancak bu şekilde geri kazanabileceğim bir ışık gibi belirdi aklımda. Seni bir kez daha kaybetmeye dayanamam; beni sevmemenin benim için nasıl dayanılmaz olduğunu bilmiyorsun! Artık beni sevdiğini söyle sevgili kocam; artık onu öldürdüğüm göre beni sevdiğini söyle!”

“Seni seviyorum Tess, evet, çok seviyorum, bütün sevgim yeniden doğdu!” Angel bunu söylerken kollarını tutkuyla ona sardı. “Ama artık onu öldürdüğüm göre derken neyi kastediyorsun?”

Tess hayallere dalar gibi, “Onu öldürdüğümü işte,” diye mırıldandı.

“Nasıl yani, cismen mi? Öldü mü?”

“Evet. Senin arkandan ağladığımı duydu ve benimle acımasızca eğlendi, sana hakaret etti, ben de onu öldürdüm. Yüreğim buna dayanmadı. Senin hakkında daha önce de kötü şeyler söylemişti. Sonra giyinip seni bulmaya çıktım.”

Angel gitgide Tess'in yaptığını söylediği şeye, en azından buna yeltendiğine inanma eğilimindeydi ve bu dürtü karşısında duyduğu dehşet, onun kendisi için beslediği sevgiye ve –ahlak duygusunu belli ki tümenden yok etmiş olan– bu sevginin niteliğine duyduğu hayretle karışmıştı. Tess yaptığı eylemin ciddiyetini anlamaktan uzak, sonunda kendinden hoşnut görünüyordu. Angel ise omzuna yaslanıp sevinç gözyaşları döken karısına bakarken, b bu çılgınlığa –tabii buna çılgınlık denebilirse– d'Urberville'lerin kanındaki hangi müphem kalıtımın yol açtığını merak ediyordu. Bir an, d'Urberville'lerin böyle şeyler yaptıkları bilindiği için at arabası ve cinayetle ilgili aile geleneğinin su yüzüne çıkmış olabileceğini düşündü. Karman çorman, telaş içindeki zihni, Tess'in az önce sözünü ettiği çılgın keder ânında akli dengesini yitirdiğini ve bu uçuruma yuvarlandığını düşünüyordu.

Fakat anlattığı doğruysa bu çok korkunçtu; geçici bir hezeyansa da hazin. Gerçi öyle ya da böyle, terk edilmiş karısı, bu tutkulu, sevecen kadın şimdi yanındaydı ve kendisini koruyacağından hiçbir şüphe duymaksızın ona sarılıyordu. Angel onun kendisinden farklı bir tutum bekleyebileceğine ihtimal vermediğini görebiliyordu. Sonunda şefkat Angel'ın bütün benliğine hâkim oldu. Genç adam solgun dudaklarıyla Tess'i durmadan öptü, sonra elini tuttu ve şöyle dedi:

“Seni bırakmayacağım! Ne yapmış ya da yapmamış olursan ol, seni var gücümle koruyacağım, canım sevgilim!”

Ağaçların altında yürümeye devam ederlerken Tess arada sıra başını çevirip ona bakıyordu. Bitkin ve çökmüş olsa da Angel'ın görünüşünde en küçük bir kusur görmediği belli oluyordu. Onun gözünde Angel eskisi gibi, hem kişisel hem de zihinsel olarak, her bakımdan mükemmeldi. O hâlâ onun Antinous'u, hatta

Apollon'uydu.¹ Onun sevgi dolu nazarında Angel'ın hastalıklı yüzü, bugün de onu ilk gördüğü günkü gibi, sabah kadar güzeldi çünkü bu yüz onu safça sevmiş ve onun saflığına inanmış tek erkeğin yüzüydü.

Angel kestiremediği ihtimallerin içgüdüsüyle, başta niyetlendiği gibi kent çıkışındaki ilk istasyona gitmedi, onun yerine bu yörede kilometreler boyunca devam eden köknarların daha da arasına daldı. İkisi de birbirlerinin beline sarılarak, kurumuş köknar yapraklarının üzerinde, sonunda birlikte olmanın –gerideki cesedi görmezden gelip aralarında Tanrı'nın canlı bir kulu olmadığını– bilinciyle belli belirsiz bir sarhoşluk içinde yürüyorlardı. Böylece birkaç kilometre ilerledikten sonra Tess kendine geldi, çevresine bakındı ve ürkekçe, "Nereye gittiğimizi biliyor muyuz?" diye sordu.

"Bilmiyorum sevgilim. Niye sordun?"

"Bilmiyorum."

"Yani birkaç kilometre daha yürüyebilir, akşam olunca da bir yerde, belki ıssız bir köy evinde konaklama imkânı bulabiliriz. Rahat yürüyebiliyor musun Tessy?"

"Ah evet! Senin kollarında sonsuza kadar yürüyebilirim!"

Genel olarak bakıldığında yapılacak en iyi şey bu gibiydi. Adımlarını hızlandırdılar ve anayollardan uzak durup aşağı yukarı kuzeye giden kuytu patikaları izlediler. Fakat gün boyunca hareketlerinde mantık dışı bir belirsizlik vardı. Gerçekten kaçmayı, kılık değiştirmeyi veya uzun süre gizlenmeyi hesaba katmıyor gibiydiler. Fikirleri, iki çocuğun tasarıları gibi, anlık ve öngörülemezdi.

1. Antinous yakışıklılığıyla ün salmış, Roma İmparatoru Hadrianus'un gözdesi olan bir gençti; Eski Yunan tanrılarında biri olan Apollon da erkek güzelliğinin timsali kabul edilirdi. (Ç.N.)

Öğle vakti yol kenarındaki bir hana yaklaştılar. Tess bir şeyler yemek için içeri girecekti ama Angel onu yarı orman yarı bozkır olan bu yörede, ağaçların ve çalılıarın arasında kalması ve gelene kadar beklemeye ikna etti. Tess'in giysileri yeni modaydı; taşıdığı fildişi saplı şemsiye bile şu an bulundukları ıssız yerde yabancı kaçırdı; bu tür eşyalar han ortamında dikkat çekerdı. Angel az sonra altı kişiye yetecek yiyecek ve iki şişe şarapla –gerektiğinde onları bir gün veya daha fazla idare edebilecek miktarda erzakla– döndü.

Yerdeki ölü dalların üzerine oturup birlikte yemek yediler. Saat bir-iki civarında, kalanları toplayıp tekrar yola düştüler.

Tess, “Her mesafeyi yürüyecek kadar güçlü hissediyorum,” dedi.

“Bence bir süreliğine saklanabileceğimiz ve kıyı bölgelerine nazaran aranma ihtimalimizin daha düşük olduğu iç kesimlere doğru ilerleyebiliriz,” dedi Angel. “Daha sonra, bizi unuttuklarında bir limana gideriz.”

Tess ona daha da sıkı sarılmakla yetindi ve böylece dosdoğru iç kısımlara yöneldiler. Aylardan mayıs olmasına rağmen hava dingin ve berrak, öğleden sonra boyunca gayet sıcaktı. İzledikleri patika, yürüyüşlerinin son kilometrelerinde onları Yeni Orman'ın¹ derinliklerine götürmüştü. Akşama doğru bir kır yolunun köşesinden dönünce, bir derenin ve köprünün karşı yanında, beyaz harflerle, “Bu güzel konak mobilyalı olarak kiralananaktır,” yazan büyük bir tabela gördüler. Hemen altta ayrıntılar verilmişti, müraacat için Londra'daki birtakım emlakçılara başvurulması söyleniyordu. Bahçe kapısının

1. İngiltere'nin güney kıyısındaki Southampton kentinin batısında kalan, Kral II. William tarafından avlak olması için on birinci yüzyılda ormanlaştırılan bir alan. (Ç.N.)

ilerisinde muntazam bir plana ve geniş bir alana sahip eski, tuğla yapıyı seçebiliyorlardı.

“Burayı biliyorum,” dedi Angel. “Bramshurst Konağı. Kapatıldığını ve bahçe yolunda otların bittiğini görebilirsin.”

Tess, “Bazı pencereler açık,” dedi.

“Herhalde odaları havalandırmak içindir.”

“Bizim başımızı sokacak bir çatımız bile yokken bütün bu odalar boş!”

“Yoruldu canım Tess! Birazdan mola vereceğiz.” Angel onu mahzun dudaklarından öperek yüreklendirdi.

Fakat yirmi-yirmi beş kilometre yürüdükleri için o da yorulmaya başlamıştı ve bundan sonra ne yapacaklarını düşünmeleri gerekiyordu. Bir başına duran köy evlerine ve küçük hanlara uzaktan bakıyor, hanlara yaklaşmak istiyor ama sonra tedbiri elden bırakmamak için vazgeçiyorlardı. Sonunda adımları yavaşladı ve durdular.

Tess, “Ağaçların altında uyusak olmaz mı?” diye sordu.

Angel mevsimin henüz erken olduğunu düşünüyordu.

“Yanından geçtiğimiz o boş konağı düşünüyorum,” dedi. “Hadi oraya geri dönelim.”

Adımlarını takip ederek gerisin geri yürüdüler ve ancak yarım saat sonra, daha evvel önünde dikildikleri bahçe kapısına ulaşabildiler. Angel içeri girip etrafa bakacağını söyleyerek Tess’ten orada beklemesini istedi.

Tess kapının iç tarafındaki çalıların arasına oturdu, Angel da sessizce eve yöneldi. Uzun süre görünmedi, döndüğünde Tess artık –kendisi için değil onun için– deli gibi endişelenmeye başlamıştı. Angel bir oğlandan konağın yaşlı bir hizmetlisi olduğunu, onun da yalnızca güzel havalarda, yakındaki mezradan pencereleri açıp kapatmaya geldiğini öğrenmişti. Kadın günbatımında gelip

pencereleri kapatacakmış. “Alt kat pencerelerinin birinden girip içeride dinlenebiliriz,” dedi.

Tess onun eşliğinde, meraklı gözlere maruz kalma ihtimalini dışlayan kapalı panjurlarıyla konağın ana cephesine doğru yavaşça yürüdü. Kapı birkaç adım ilerideydi ve onun yanındaki pencerelerden biri açıktı. Angel oraya tırmandı, arkasından Tess’i içeri çekti.

Hol dışındaki tüm odalar karanlıktı; merdivenden yukarı çıktılar. Buradaki panjurlar da sıkıca kapatılmıştı. Demek ki holdeki ön pencere ve üst katta, arkaya bakan pencerelerden biri açılmış ve böylece havalandırma işlemi en azından bugün için göstermelik yapılmıştı. Angel büyük bir odanın kapısını açtı, içeride el yordamıyla yolunu bulup panjurları üç-dört parmak kadar araladı. Paspırlak bir güneş ışını içeri vurdu ve eski moda, ağır mobilyaları, koyu kırmızı, damasko duvar halılarını ve baş tarafında koşan insanların, herhalde Atalante’nin koşusunun¹ sahnelendiği, sayvanlı, devasa bir karyolayı açığa çıkardı.

Angel, “Nihayet dinlenebiliriz!” diyerek çantasını ve erzak dolu bohçayı yere bıraktı.

Hizmetlinin pencereleri kapatmaya gelmesi gereken saate kadar çıt çıkarmadılar. Olur da kadın herhangi bir sebepten odalarının kapısını açar diye panjurları önceki gibi kapatıp tamamen karanlığa gömüldüler. Kadın altı-yedi arasında geldi ama onların sığındığı tarafa yaklaşmadı. Kadının pencereleri kapatıp sürgülediğini, kapıyı kilitlediğini ve uzaklaştığını duydular. Ardından Angel, içeriye bir parça ışık girmesi için pencereyi yeniden

1. Eski Yunan mitolojisinde yenilgisiz bir koşucu ve avcı olan Atalante yarışta kaybetmedikçe evlenmeye yanaşmıyordu. Bunun üzerine Tanrıça Aphrodite, Hippomenes’e üç altın elma verdi, o da onları birer birer Atalante’nin önüne bıraktı. Elmaları almak üzere duraklayan Atalante yarışı kaybetti ve Hippomenes’le evlendi. (Ç.N.)

araladı, birlikte bir öğün yemek daha yediler, ta ki (yacak bir mumları olmadığı için) gecenin karanlığı onları yavaş yavaş kuşatana dek.

58

Gece garip bir şekilde durgun ve dingindi. Geç saatlerde Tess, Angel'a uykusunda onu nasıl kollarına alıp ikisinin de hayatını hiçe sayarak, Froom Irmağı'ndan karşıya geçtiğini ve kendisini harap manastırdaki taş lahdinin içine koyduğunu uzun uzun anlattı. Angel bunu yeni öğreniyordu.

"Bana ertesi gün niye anlatmadın?" diye sordu. "Yanlış anlaşılmalara ve üzüntünün çoğunu önleyebilirdi bu."

"Geçmiş düşünme!" dedi Tess. "Ben şu ânın dışında hiçbir şeye kafa yormayacağım. Niye yoralım ki? Yarın ne olacağını kim bilebilir?"

Fakat görünüşe göre ertesi gün keder getirmeyecekti. Sabah hava yağışlı ve sisliydi. Angel, Tess uyurken, hizmetlinin pencereleri ancak güzel günlerde açtığı bilgisine dayanarak odadan dışarı çıkmayı göze aldı. Evde yiyecek olmasa da su vardı. Angel sisten yararlanarak konaktan ayrıldı, üç kilometre ilerideki küçük bir dükkândan çay, ekmek ve tereyağının yanı sıra küçük, teneke bir çaydanlık ve duman çıkarmadan ateş yakabilmek için bir ispiрто ocağı aldı. Odaya dönüşüyle Tess uyandı ve Angel'ın getirdikleriyle kahvaltı ettiler.

Dışarı çıkmaya isteksizlerdi, gün böyle geçti, onu gece izledi, sonra bir gece daha ve ardından bir gece daha... Neredeyse farkına varmadan, deyim yerindeyse huzurlarını bozacak hiçbir insan görüntüsü veya sesi ol-

maksızın, mutlak bir uzlet içinde beş gün geçirdiler. Tek aksiyonları hava durumundaki değişimler, tek arkadaşlarıysa Yeni Orman'ın kuşlarıydı. Dile getirilmeden varılan bir anlaşmayla, nikâh günlerinin ardından yaşanan herhangi bir şey hakkında konuşmadılar. Aradan geçen karanlık günler, şimdiki ve geçmiş zamanların hiç yaşanmamış gibi kapandığı bir kaosa sürükleniyordu adeta. Angel ne zaman sığınaklarından çıkmayı, Southampton veya Londra'ya doğru devam etmelerini önerse Tess tuhaf bir isteksizlik gösteriyordu.

“Bütün bu tatlı ve güzel şeylere niye son verelim?” diye itiraz etti. “Bir şeyin olacağı varsa olur.” Sonra panjurun aralığından baktı. “Dışarıda sadece dert var; buradaysa rahatlık.”

Angel da dışarıyı süzdü. Tess haklıydı. İçeride sevgi, birlik ve bağışlanma vardı, dışarıdaysa insafsızlık.

“Hem...” dedi Tess yanağını onunkine bastırarak, “hem şu an benim hakkımda düşündüklerinin uzun sürmeyebileceğinden korkuyorum. Bana karşı şu an hissettiklerini yitirmek istemiyorum. İsteyemem. Senin benden nefret edeceğin bir zaman gelecekse ondan önce ölüp gömülmeyi, senin nefretini hiç görmemeyi tercih ederim.”

“Ben senden asla nefret edemem.”

“Ben de bunu umuyorum. Ama bugüne dek yaşadıklarına bakılırsa herhangi bir erkeğin benden er ya da geç nefret etmemesi için bir sebep göremiyorum... Ne fena bir çılgınlığa kapılmışım! Oysa eskiden bir sineğe veya solucana bile zarar veremezdim, kafeste bir kuş görünce çoğu zaman ağlardım.”

Orada bir gün daha kaldılar. Akşamleyin kapalı olan hava sabah açınca yaşlı hizmetlinin erken uyanacağı tuttu. Muhteşem gündoğumu onu şaşılacak derecede canlandırdı; bir an evvel yakındaki konağı böyle bir günde

iyice havalandırmaya karar verdi. Saat altı olmadan gelip alt kattaki odaların pencerelerini açtı, sonra yatak odalarının bulunduğu üst kata çıktı ve tam Angel ile Tess'in kaldığı odanın kapısını açacaktı ki içeride insan nefesi duyduğunu sandı. Terlikleri ve yaşı sayesinde buraya kadar ses çıkarmadan, ağır ağır gelmişti. Hemen dönecek oldu, sonra kulağının onu yanıltmış olabileceğini düşünerek tekrar kapıya döndü ve kapı kolunu usulca yokladı. Kilit bozuktur ama kapının arkasına içeriden bir mobilya dayanmış olduğundan üç-beş santimetreden fazla açamadı. Panjur aralığından içeri vuran sabah ışığı, derin uykuda birbirlerine sarılmış vaziyetteki çiftin yüzlerine vurmuştu. Tess'in yarı açılmış bir goncaya benzeyen dudakları Angel'in yanağının yanındaydı. Yaşlı kadın onların masum görünüşünden –Tess'in sandalyeden sarkan elbisesiyle onun yanındaki ipek çoraplarının zarafetinden ve şemsiyenin güzelliğinden, başka seçeneği olmadığı için yolculuğa çıktığı öbür eşyalarından– öyle etkilendi ki, önce ipsiz sapsız berduşların içeri girdiğini sanarak duyduğu öfke kayboldu ve bunun kibar kimselerin kaçmağı olduğunu düşünerek duygulandı. Kadın kapıyı örttü ve geldiği gibi usulca uzaklaştı. Komşulara gidecek, tuhaf keşfi hakkında onlara danışacaktı.

Onun gidişinin üzerinden en fazla bir dakika geçmişti ki önce Tess, sonra da Angel uyandı. İkisi de bir şeyden rahatsız olmuş gibiydi ama bunun ne olduğunu bilmiyorlardı, huzursuzlukları giderek arttı. Angel giyinir giyinmez birkaç santimetrelilik panjur aralığından bahçeyi gözden geçirdi.

“Galiba hemen çıksak iyi olur,” dedi. “Hava güzel. Yakınlarda biri olduğunu düşünmeden edemiyorum. Her halükârda kadının bugün geleceği kesin.”

Tess mecburen razı oldu ve odaya çekidüzen verdi. Kendilerine ait birkaç parça eşyayı aldıktan sonra sessiz-

ce oradan ayrıldılar. Ormana girdiklerinde, Tess son bir kez konağa bakmak için döndü.

“Ah mutlu evim, elveda!” dedi. “Hayatım bundan sonra birkaç haftadan ibaret olabilir. Niye orada kalmıyoruz ki?”

“Öyle deme Tess! Yakında bu vilayetten büsbütün ayrılacağız. Yolculuğumuza nasıl başladıysak aynı şekilde devam edecek ve doğruca kuzeye gideceğiz. Kimse bizi orada aramayı düşünmez. Wessex limanlarına baklarlar, tabii bizi arıyorlarsa. Kuzeye ulaştık mı bir liman bulup uzaklaşırız.”

Angel, Tess'i bu şekilde ikna ettikten sonra tasarılarına sadık kalıp kuzey yönünde dümdüz ilerlediler. Konakta uzun uzun dinlendikleri için güçleri yerindeydi. Öğlene doğru tam yollarının üstünde yer alan, dev katedral kulesiyle ünlü Melchester'a yaklaştıklarını anladılar. Angel öğleden sonra Tess'in bir ağaç yığınının arasında dinlenmesine ve yola hava kararınca devam etmeye karar verdi. Akşam çökünce gidip yiyecek aldı ve sonra gece yürüyüşleri başladı. Yukarı ve Orta Wessex sınırını saat sekiz civarında aştılar.

Yollara aldırmaksızın yürümeye alışkın olan Tess eski çevikliğini gösterdi. Önlerinde engel teşkil eden büyük ırmaktan karşıya geçebilmek için yol üzerindeki tarihî Melchester kentine girmek ve oradaki köprüyü kullanmak zorundaydılar. Gece yarısı civarı, birkaç lambayla titrekçe aydınlatılan ıssız sokaklarda, adımları yankılanmasın diye kaldırımlara çıkmadan yürüdüler. Sol tarafta belli belirsiz yükselen zarif katedral artık görünmüyordu. Şehir dışına çıkınca, birkaç kilometre sonra geniş bir düzlüğe çıkan ücretli yolu izlediler.

Gökyüzünün bulutlarla dolu olmasına rağmen aydan yayılan bir parça ışık şimdiye dek onlara biraz yardımcı olmuştu. Fakat şimdi ay da batmıştı, bulutlar san-

ki başlarının üstüne çökmüş, gece bir mağara kadar kararmıştı. Gerçi ayak seslerinin yankılanmaması için olabildiğince otların üstünden yürüdüler ki herhangi bir çit veya engel olmadığından bunu yapmak kolaydı. Dört bir yanı saran aleni yalnızlığın ve karanlık ıssızlığın üstünden sert bir rüzgâr esiyordu.

Bu şekilde üç-beş kilometre daha körlemesine yürüdükten sonra Angel aniden önünde, çimenlerin arasından yükselen büyük bir yapının farkına vardı. Neredeyse ona çarpacaklardı.

Angel, "Bu ne devasa bir şey böyle," dedi.

"Mırıldanıyor," diye karşılık verdi Tess. "Dinle!"

Angel kulak kabarttı. Yapıya vuran rüzgâr tek telli, dev bir arptan çıkan bir nota gibi, gümbürtülü bir nağmeyle uğulduyordu. Tek ses buydu; Angel elini kaldırıp bir-iki adım attı, yapının dikey yüzeyini yokladı. Bir ek yeri veya kabartısı olmayan masif bir taş benziyordu. Parmaklarıyla yoklamayı sürdürünce dokunduğu cismin devasa dikdörtgen bir sütun olduğunu anladı; sol kolunu uzatınca yan tarafta benzeri bir sütun olduğunu hissedebiliyordu. Belirsiz bir yükseklikte, sütunları yatay olarak birleştiren, büyük bir baştabana benzer bir şey zaten karanlık olan gökyüzünü daha da karartıyordu. Dikkatle bunların altına ve arasına girdiler. Yürürken çıkardıkları sessiz hışırtılar taşların yüzeylerinde yankılandı ama hâlâ açık havada gibiydiler. Yapının çatısı yoktu. Tess korkuyla iç çekti. Kafası karışan Angel, "Bu ne olabilir?" dedi.

Yana doğru dokununca kuleye benzer bir sütuna daha rastladılar; bu da öbürü gibi dikdörtgen ve sertti. Bunun ilerisinde bir tane daha, sonra bir tane daha olduğunu gördüler. Burası kapılardan ve sütunlardan ibaretti ve bunların bazıları yukarıda kesintisiz baştabanlarla birbirine bağlanıyordu.

Angel, "Rüzgâr Tapınağı'na¹ ne kadar benziyor," dedi.

Bir sonraki sütun tek başına duruyordu; diğerleri bir üçlü oluşturunuyordu; kimileri yerde yatıyordu ve üstünden bir arabanın geçebileceği genişlikteydi. Çok geçmeden, ot kaplı düz arazide yekpare taşlardan bir orman oluşturdıkları ortaya çıktı. Karıkoca, geceye ait bu çardağın ortasında dikilene dek ilerledi.

Angel, "Burası Stonehenge!" dedi.

"Yani putperest tapınağı mı?"

"Evet. Yüzyıllardan da eski, d'Urberville'lerden de eski! Ne yapalım sevgilim? Daha ileride sığınacak bir yer bulabiliriz."

Fakat bu kez sahiden yorulan Tess kendini, bir sütunla rüzgârdan korunan yerdeki yassı taşlardan birinin üzerine bıraktı. Taş, eteğini ve ayakkabılarını nemlendiren etraftaki sert ve soğuk otların aksine, gündüz vuran güneşin etkisiyle sıcak ve kuruydu.

Elini kocasına doğru uzatarak, "Daha fazla yürümek istemiyorum Angel," dedi. "Burada kalsak olmaz mı?"

"Korkarım olmaz. Şu an öyle gelmese de burası gündüz kilometrelerce öteden bile görülebilir."

"Şimdi aklıma geldi, annemin akrabalarından biri buralarda çobanlık yapıyordu. Talbothays'teyken benim bir putperest olduğumu söyledin. Burada kendimi evimde hissediyorum."

Angel onun uzanmış bedeninin yanına diz çöktü ve dudaklarını öptü.

"Uykun var, değil mi canım? Sanırım bir sunağın üzerinde yatıyorsun."

Tess, "Burada olmak çok hoşuma gitti," diye mırıldandı. "Şu yaşadığım mutluluktan sonra ne kadar kutsal

1. Atina'da bulunan ve esasen bir saat kulesi olduğu halde "Rüzgâr Kulesi" olarak bilinen antik yapı kastediliyor. (Ç.N.)

ve ıssız; başımın üstünde sadece gökyüzü. Dünyada ikimizden başka kimse yok gibi, keşke olmasa zaten... Liza Lu hariç.”

Angel, hava biraz aydınlanana dek Tess'in burada dinlenmesinin herhalde bir sakıncası olmaz diye düşünerek paltosunu onun üstüne atıp yanına oturdu.

İkisi rüzgârın sütunlar arasındaki sesine uzun süre kulak verdikten sonra Tess, “Angel, bana bir şey olursa benim için Liza-Lu’ya göz kulak olur musun?” diye sordu.

“Olurum.”

“O kadar saf, temiz kalpli ve iyi biri ki Angel. Eğer beni kaybedersen –ki yakında kaybedeceksin– onunla evlenmeni isterdim. Ah, evlensen ne iyi olur!”

“Eğer seni kaybedersem her şeyimi kaybederim! Hem o benim baldızım.”

“Bunun önemi yok sevgilim. Marlott ve civarında insanlar sürekli baldızlarıyla evlenirler. Liza-Lu çok nazik ve tatlıdır, üstelik büyüyünce çok güzelleşti. Ah, ruhlarımız bir olduktan sonra onu seninle seve seve paylaşabilirdim! Yeter ki onu eğit Angel, onu sana layık biri olacak şekilde yetiştir! En iyi özelliklerimin hepsi onda da var, en kötü yanlarımın hiçbirisiyse yok. Eğer senin eşin olursa ölüm bizi hiç ayırmamış gibi hissederdim... Neyse, söyledim işte. Bu konuyu bir daha açmayacağım.”

Sustu ve düşüncelere daldı. Angel göğün ta kuzeydoğusunda, sütunların arasından yatay bir ışık çizgisinin belirlediğini görebiliyordu. Kara bulutların bir örnek içbükeyliği, bir tencere kapağı gibi kalkarak yeryüzünün kenarından yeni günü içeriye alıyor, kule gibi yükselen tekli ve üçlü taş parçalarını karartı halinde açığa çıkarıyordu.

Tess, “Burada Tanrı’ya mı kurban veriyorlardı?” diye sordu.

“Hayır.”

“Peki kime?”

“Galiba güneşe. Diğerlerinden ayrı duran şuradaki azametli taş, az sonra arkasından doğacak olan güneşin yönünü gösteriyor.”

“Bu, aklıma şunu getirdi sevgilim. Evlenmeden önce inandığım hiçbir şeye karışmayacağını söylemiştin, hatırlıyor musun? Ama ben senin düşüncelerini biliyor ve senin gibi düşünüyordum zaten. Kendime ait gerekçelerle değil, sen öyle düşündüğün için. Şimdi söyle bana Angel, öldükten sonra tekrar karşılaşacağımıza inanıyor musun? Bilmek istiyorum.”

Angel böyle bir zamanda cevap vermemek için onu öptü.

Tess bastırılmış bir hıçkırıkla, “Ah Angel, korkarım bu hayır demek!” dedi. “Ben seni tekrar görmeyi çok isterdim, hem de çok! Birbirini böylesine gönülden seven biz bile mi Angel?”

Can alıcı bir anda can alıcı bir soruya cevap vermeyen, kendinden daha mühim kişinin yaptığı gibi, Angel da cevap vermedi.¹ İkisi tekrar suskunluğa gömüldü. Bir iki dakika sonra Tess’in nefesi düzene girdi, Angel’ın elini sıkıca tutan eli gevşedi, uyumuştı. Doğu ufku boyunca uzanan şerit halindeki gümüşü solgunluk, Büyük Ova’nın uzak kısımlarının bile karanlık ve yakın görünmesine neden oluyordu. Şu devasa manzaranın tamamı, gündoğumundan hemen önceki saatlerde alışıldık bir durum olan ihtiyatın, sükûtun ve tereddüdün izlenimini taşıyordu. Doğuya bakan sütunlar ve onların baştabanlarıyla, daha ilerideki alev biçimli büyük Güneş Taşı ve ikisinin arasındaki Sunak Taşı ışığa karşı birer karartı halinde yükseliyordu. Az sonra gece rüzgârı dindi ve taşların çanağa benzer oyuklarındaki titreşen su birikintileri

1. Vali Pîlatus’un önüne çıkarılan İsa’nın, valinin sorularını, cevaplamayı reddetmesi kastediliyor. Eski Ahit, “Matta”, 27:14. (Ç.N.)

duruldu. Bu arada, doğuda aşağıya doğru meyleden arazinin eşiğinde bir nokta hareket ediyor gibiydi. Güneş Taşı'nın ilerisindeki çukur alandan onlara doğru yaklaşan bir adamın başıydı bu. Angel içinden, keşke yola devam etmiş olsaydık diye geçirdi ama bu şartlar altında sesiz kalmaya karar verdi. Adam içinde durdukları sütunların oluşturduğu çembere doğru geliyordu.

Arkadan bir ses duydu, bir ayak sesi. Dönünce yerdeki sütunların üstünde bir gölge daha gördü. Daha ne olduğunu anlayamadan, hemen sağında, üçlü taşın altında bir başkası, solunda da bir başkası bitti. Şafağın aydınlığı batıdaki adama tam karşıdan vuruyordu, Angel onun boylu poslu, eğitilmiş biri olduğunu görebiliyordu. Adamlar açık bir hedefe kilitlenmiş gibi yaklaşıyorlardı. Demek Tess'in söyledikleri doğrudu! Angel ayağa fırlayıp bir silah, boşta duran bir taş, bir kaçış yolu, herhangi bir şey arandı. Fakat en yakındaki adam artık tepesindeydi.

"Faydası yok efendim," dedi. "Ovada on altı kişi daha var; bütün vilayet teyakkuzda."

Angel çevresinde toplananlara fısıltıyla, "Bırakın da uykusunu alsın!" diye yalvardı.

Adamlar Tess'in şimdiye dek farkına varmamışlardı. Onun nerede yattığını görünce itiraz etmediler, etraftaki taşlar gibi kıpırtısız, onu seyre daldılar. Angel, Tess'in yanına gidip ona doğru eğildi, zavallı küçük elini avucuna aldı. Soluğu şimdi bir kadından ziyade küçük bir canlıninki gibi hızlı hızlı ve kısıydı. Hepsi giderek artan ışıktaki onu bekliyordu. Adamların yüzleri ve elleri gümüşle kaplanmış gibi parıldarken, vücutlarının geri kalanı karanlıktı; taşlar yeşil-gri bir renkle ışıldıyordu; Büyük Ova ise hâlâ bir gölge yığınıydı. Çok geçmeden hava iyice aydınlandı ve Tess'in bilinçsiz bedenine vuran bir huzme gözkapaklarının altından içeri sızarak onu uyandırdı.

Sıçrayarak doğrulan Tess, “Ne oldu Angel?” diye sordu. “Benim için mi geldiler?”

“Evet canımın içi. Geldiler.”

Tess, “Olması gereken de buydu,” diye mırıldandı. “Angel, mutlu sayılırım... evet, mutluyum! Bu saadet böyle süremezdi. Çok fazlaydı. Alacağımı aldım; artık benden nefret ettiğini görecektim kadar yaşamayacağım!”

Kalktı, silkindi ve yürümeye başladı. Diğerleri henüz hareketsiz bekliyordu.

“Ben hazırım,” dedi usulca.

59

Bir zamanlar Wessex 'in başkenti olan o güzel ve tarihî şehir Wintoncester, bir temmuz sabahının olanca parlaklığı ve sıcaklığında, inişli çıkışlı alçak arazinin ortasında uzanıyordu. Kalkan duvarlı, tuğla, kiremit ve yonu taşından evleri kaplayan likenler mevsim yüzünden neredeyse kurumuş ve çayırıldaki derelerin suyu azalmıştı. Batı Kapısı'ndan Ortaçağ haçına, Ortaçağ haçından da köprüye uzanan eğimli anayolda, genelde eski pazarların kurulduğu günleri hatırlatan sakin, tozlu bir yel esiyordu.

Bahsi geçen Batı Kapısı'ndan itibaren anayol, tüm Wintoncester'lıların bildiği üzere, tam bir buçuk kilometrelik uzun ve düzgün bir yokuş halinde yükselerek evleri yavaş yavaş geride bırakır. Şehrin eteklerinden bu yola doğru ilerleyen iki kişi, bu zahmetli yokuşu –zinde hissettiklerinden değil, ne yaptıklarının bilincinde olmadıklarından– kayıtsızca hızlı hızlı tırmanıyordu. Anayola biraz aşağıdan, yüksek bir duvardaki parmaklıklı bir kuzu kapısından çıkmışlardı. Evlerden ve diğer insanlar-

dan bir an evvel uzaklaşmak isteyen bir halleri vardı ve yürüdükleri yol bunu yapmanın en kolay yöntemi gibiydi. Genç olmalarına rağmen başlarını öne eğmişlerdi ve güneş ışınları, mahzun adımlarına insafsızca vuruyordu.

O ikiliden biri Angel Clare'di; öbürü de körpe, boy-lu poslu –yarı kız-yarı kadın denebilecek– bir varlık, Tess'in ruhani ikizi, ondan daha ince yapılı ama aynı güzel gözlere sahip, Angel'ın baldızı Liza-Lu'ydu. Solgun yüzleri olağan boyutlarının yarısına inmişti sanki. El ele yürüyor ve tek kelime etmiyorlardı; başları Giotto'nun iki havarisi gibi öne düşmüştü.¹

Büyük Batı Tepesi'nin neredeyse doruğuna vardıklarında şehirdeki saatler sekizi vurdu. Çınlamalarla ikisi de irkildi, birkaç adım daha ilerledikten sonra ilk kilometre taşına ulaştılar ve yeşil çimenlerin kenarında solgun yüzleriyle durdular, anayola çıkan yokuşu şimdi arkalarına almışlardı. Çayıra çıktılar ve sanki iradelerini geçersiz kılan bir güç tarafından zorlanarak ansızın durdular, arkalarını döndüler ve taşın yanında felce uğramış gibi beklediler.

Tepedeki manzara neredeyse sonsuzdu. Aşağıdaki vadide, az önce ayrıldıkları şehir görünüyordu. Şehrin göze çarpan binaları –yuvarlak kemerli pencereleri, upuzun koridorları ve orta nefiyle heybetli katedral kulesi, Aziz Thomas Kilisesi'nin çan kuleleri, Kolej'in sivri tepeli kulesi ve daha sağda, bugün bile yolcuların günlük paylarına düşen ekmeklerini ve biralarını alabildikleri eski imarethanenin kulesi ve kalkan duvarları dahil olmak üzere– izometrik çizimleri andırıyordu. Şehrin ge-

1. Giotto di Bondone (?-1337) betimlemelerindeki doğallıkla bilinen Floransalı İtalyan ressam. Sözü edilen *İki Havarî* tablosundaki kişilerin başı aşağıda değil; yazarın aslında Londra'daki National Gallery'de bulunan Manetti Şapeli'nden gelme, Spinello Aretino'ya atfedilen bir fresk parçasını kastettiği düşünülmektedir. (Ç.N.)

risinde yuvarlak biçimiyle Azize Catherine Tepesi yükseliyor, manzaralar üst üste biniyor, ta gerideyse ufuk, üzerinde asılı duran güneşin aşığında kayboluyordu.

Bu uçsuz bucaksız kırsal manzaranın ve şehirdeki diğer yapıların önüne düz, kurşuni çatıları, esareti simgeleyen basık pencerelerindeki parmaklıklarıyla –üslup bakımından Gotik yapıların ilginç girinti çıkıntılarıyla büyük ölçüde çelişen– kırmızı tuğladan kocaman bir bina dikilmişti. Yolda yürürken porsukağaçları ve her dem yeşil meşeler tarafından bir miktar gizlense de buradan, tepeden kolayca seçiliyordu. İkilinin az önce çıktığı kuzu kapısı o yapının duvarında yer alıyordu. Binanın ortasından doğu ufkuna doğru yükselen, tepesi düz, sekizgen, çirkin bir kule yükseliyor ve ışığa karşı gölgede kalan tarafına buradan bakınca, şehrin güzelliğinin üstündeki yegâne lekenin bu olduğu görülüyordu. Ve ona rağmen ikilinin bakışları güzelliğe değil, o lekeye yönelmişti.

Kulenin saçak silmesine uzun bir gönder dikilmişti. İkilinin gözleri oraya mihlanmıştı. Saat vurduktan kısa bir süre sonra bir şey yavaşça gönderden yukarı süzüldü ve esintiyle açıldı. Kara bir bayraktı bu.

“Adalet” yerine getirilmiş ve Aiskhylos’un tabiriyle, Ölümsüzlerin Başkanı, Tess’le oynadığı oyuna son vermişti. D’Urberville şövalyeleri ve kadınları durumdan habersiz, lahitlerinde uyumayı sürdürüyorlardı. Kuleye bakan suskun ikili, secdeye varır gibi yere kapandı ve hâlâ sessizce dalgalanan bayrağa karşı mutlak hareketsizlik içinde, uzun süre orada kaldılar. Güçlerini toparlar toparlamaz tekrar el ele tutuştular ve yollarına devam ettiler.

Kendisini bekleyen trajediye karşı yalnız ve savunmasız genç bir kadının hayatını anlatan ve bunu yaparken Victoria döneminin muhafazakâr cinsellik anlayışına mühim bir eleştiri getiren Tess, katı ahlak kurallarının hüküm sürdüğü, erdemin “iffetli olmak”la eş tutulduğu yıllarda yazılır ve toplumdaki egemen normları, sınıf sistemi, evliliği, dini, cinselliği tartışmaya açar. Derinlikli toplumsal analizlerin yanı sıra, kahramanlarının iç dünyasını da ustalıkla satırlara döken Hardy burada, bilhassa gerçekliğin dikenli yollarında tutkuları, içgüdüleri, bedeni ve ruhuyla var olmaya çalışan bir kadın resmeder.

İyiliğin, kötülüğü sonsuza dek yok edemediğinin bir kanıtı olan Tess, kadın ve erkeğe uygulanan çifte ahlak standardına, Hristiyan mitosundan pagan inancına uzanan zengin sembolik dünyasıyla gerçek bir başyapıt.

#dünyaklasikleri #ingilizklasikleri #kırsalyaşam #yoksulluk #ataerkiltoplum
#mücadele #ahlak

Kapak resmi: Manuel Ocaranza

35 TL

canyayinlari.com | f | i | t canyayinlari

roman

ISBN 978-975-07-5263-6

